

➡ Dříve než vrátíte, račte rozřezati a čísti! ➡

Ročník III.

Dne 5. ledna 1903.

Číslo I.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

„Kdo Mne následuje, nebloudí ve tmách,
praví Pán.“ Tom. Kemp. I. I.

Novoroční úvaha.

Stav učitelství nikdy neměl mnoho přátel, trpce mu bylo zápasiti o kus chleba, těžce dobývati svobod občanských, jež každému přece občanu měly by býti zajištěny. Pokud v těchto mezích zápas náš se pohyboval, musil nám získati sympatie každého pravého vzdělance.

Jaký je dnes pohled na stav náš? Mnoho tichých pracovníků, vzdálených vřavy a zápasu, žije, strádá a nehlučně pracuje pro školu a lid, ale na stav učitelství, jak se jeví ve spolicích, časopisech a veřejnosti, jest dnes pohled smutný. V učitelství jest plno vnitřního rozkladu, není vzájemné lásky, druh druhu nevěří, vede se vnitřní boj, a to ne vážnými rozumovými důvody, ale hrubým násilím, jež nemůže snést vedle sebe mínění odchylného, a jež nikdy nebylo známkou lidí vzdělaných.

Příčinu toho hledati dlužno jednak v nesevědomitých časopisech, jež učitelství lichotí a pro sebe získati se snaží, jednak na učitelstvích vůdcích, jež svou zdánlivou pokrokovostí hledí učitelstvo uchvátiti a uvést na cesty nové a pochybné. Není také nic snazšího, než-li dáti si zdání myslitele pokrokového, na výši doby stojícího; postačí k tomu býti obratným stylistou, umět vhodně operovati několika zvučnými slovy a frasemi, a úspěch je zajištěn.

Proto tím větší lítost zmocniti se musí pozorovatele nestranného, klidného, když vidí, kterak upadá stav, jenž by měl vychovávat a vésti více příkladem svým než slovy. Litovati toho jest nanejvýš v zájmu lidskosti a pokroku. Ano pokroku, ale ne toho, jenž pracuje ústy, jenž nenávidí a tupí svého bratra a jenž hanbou jest našeho stavu.

Pracujme, povznášejme se mravně i rozumově a ostatní své síly věnujme dětem, lidu, dělnictvu, chudině. Snažme se jim pomoci, je povznésti, zlepšujeme všemi čestnými prostředky jejich trpký osud. Ctěme druh druhá a buďme shovívaví k chybám svých bratří, neboť sami jsme jimi přetíženi. Snáze jest mluvit než pracovati. Tichý pracovník zapomenut žije (ale kdysi žehnati mu budou), zatím co nedbalce mluvku slaví dav. Budeme-li tak jednati, nebude ani kdy na frasu a krásná slova, a náš vnitřní zápas promění se v ušlechtilé závodění, v němž nebude lsti ani hany. To jest pokrok, jehož měl by dbáti každý vychovatel, učitel i kněz. Jen tak budeme následovati největšího učitele — Krista.

Že stejně smýšlejících duší najdeme málo, nemrzí nás, ba povážlivě by bylo míti za sebou přízvukující dav, v němž pravdy není, jehož přízeň změní se zítra v krvavé zášti. Že nás budou tupiti, neleká nás. Bez bázně půjdeme v před, budoucnost nás přece ocení.

Kdos nepředpojat a dobré vůle — pojď s námi!

Ze záhybů moderní duše.

Stane-li se někomu neštěstí, svádí obyčejně vinu jeho na jiné; hledá příčiny neúspěchu mimo sebe a zapomíná otázati se: Nejsi snad také ty poněkud vinen? Kolik je ve světě rozličných stavů, ve všech to vře, větší menší nespokojenost se jeví, proniká na venek stížnostmi na ohroženou existenci jednotlivců i celých stavů. Mimoděk srovnávají lidé zkušené, praktickou školou života prošlé, přítomnost s minulostí. Jedni přítomnost si přichvalují, druzí ji haní, dávajíce přednost a chválu minulosti. Filosofové kárají úvahy takové nalezeným principem, že člověk ve své podstatě se nezměnil. Před sto lety měl vady, jaké dnes u něho je pozorovati. Možná. Jisto však je, že velikou proměnou prošel poměr jednotlivce k jednotlivci, jednotlivce k celému stavu, a celého stavu k jinému stavu. Změnily se to radikálně poměry. Pronášeny byly nauky, slibující lidstvu ráj již na zemi a zklamaly. Politickým a národohospodářským začátečníkům, nevyspělým tak říkajíc dětem, předkládány byly zásady, jimiž se měli řídit a lepší budoucnosti základy klásti. I ony zklamaly, jsouce přeceňovány. Prohlášením svobody živností připraveno pole nezřízené a nemravné soutěži v řemesle a obchodu a v jádru národa, ve stavech středních, rozpoutal se Darwinův „stougle for life“ — boj o život. Nová hesla utvořila nové požadavky, nové potřeby, jichž dříve tak nutno nebylo; zavedla lidstvo honící se za bludičkou do bahna, zhasla bludička a lidstvo hledá východu. Hesla mnohoslibná naději v ně skládaných nesplnila, požadavky zůstaly a člověk zatím přivyklý novým, dříve neznámým potřebám, již s nimi se nerozloučí.

Ukazují nám světlo, my toužíme po něm, a nechtějí nebo nemohou nám ho dáti. Dávají nám voněti ku květině ve sklenníku vypěstované, my sháníme se po ní ve přírodě — na sklenník nám prostředky nestačí — a nohy nám omrzají v ledové zimě. Ukazují nám umělecké práce, my nadšení jsme jimi, tříbíme svůj vkus a krasocit a předměty ony zůstávají nám „pium desiderium“. Vábí nás krajinomalba, chceme viděti skutečný objekt obrazu, hlídač rozum prozíravý šeptá: „Zanech marné naděje!“ Učíme se uhlazenosti a drsnými se stáváme. Brousíme se, a prach s nás padající pokrývá nás.

Přepjaté požadavky moderního života jsou našimi pouty a okovy. Zmítáme se v nich, snažíce se je setřásti a v krev drásají se údy naše, Jsme nespokojeni. Vrátili se poněkud nazpět, studovati život svých předků poučiti se jejich zkušenostmi, výstrahu míti z jejich neštěstí a nehod a pak raziti si rozumně, krok za krokem a opatrně cestu životem, k tomu nemůžeme se odhodlati. Bojíme se, že nás nazvou zpátečníky, středověkými tmáři. Dobré přesvědčení v nás utlumuje bázeň, snad z nepřátel? Nikoliv,

z našich nejbližších příbuzných a — nejlepších přátel. Chceme býti pokládáni za moderní a pokrokové, a přece svou modernost bereme ze středověkých a copářských čínských vzorů. Jsme důslednými jen v nedůslednostech, velikými v nepatrnostech, silnými ve slabosti. Máme býti všem vším a jsme i sami sobě ničím. Sami sobě nedostačíme. Máme vésti jiné a svým vůdcům podříditi se nechceme. Učíme poslušnosti, žádáme ji od jiných a sami svým příkladem ji ukázati pokládáme za nepotřebné, zbytečné, nemožné.

Jsme rozerváni. Ve svém stínu vidíme soka, ve svém bratru nepřítele. V modernosti přemrštěné honíme originalitu; v originalitě spásu. Vzděláváme jen a jen rozum, rozumem chceme působiti na cit, vzdělání citu buď zanedbáváme aneb přepínáme, jsme buď bezcitní neb rozcitlivějí, jsme váhou neustále se pohybující.

Kde chceme nalézt klidu? Hledejme jej v rovnováze svého nitra.

Modernost již dosti nás přemlela; dobrých jejích vlastností snad nevidíme a z případností jejích činíme si příkryvku na hlavu. Pláčeme často radostí, smějeme se v bolestech a jsme podobní pošetilým, nejsme-li jimi skutečně.

Moderní duše trpí absolutismem. Moderní člověk jest neobmezeným pánem světa. O vládu nad světem naprosto nechce se sdíleti s Bohem. Boha, svrchovaného pána nebes i země, trpí ještě jako nutný požadavek praktického rozumu. Ponechává ho svým podřízeným, aby byli hodnými a rozšafnými občany, sám v Něho dávno nevěří, řídě se Nitzscheovým: „Es gibt Herrenmoral und Slavenmoral“!

Moderní duše jest lodičkou bez kotvy na moři. Kotvu — naději — někde ztratila, perutě víry — na stěžni upevněné plachty — jimiž nad vodou se vznáší, víchor v divém chvátu rvě a do moře rozhazuje a hlubiny lodky — láska, sestra prvých dvou — děravé. Pomoci odnikud. Dole zhoubný živel, nahoře hluboké nebe. S hůry kyne pomoc, záchrana. „Pane, zachraň nás, hyneme.“
R—j.

Škola a rolnictvo.

Na schůzích rolnických často se nyní jedná o věcech školských i o učitelstvu. Též časopisy rolnické všimají si bedlivě školství a posuzují učitelstvo, o němž na mnoze šíří se zprávy nelichotivé, ba přímo nepřejné.

Vytýká se nám, že nejsme přátely rolnictva, tvrdí se leckde, že zájmy školy přičí se zájmům rolnictva a prospěch učitelstva je zatížením stavu rolnického.

Z řad pak učitelstva zase ozývají se žaloby na nepřejnost lidu; ano ujímá se minění, že samospráva škole nesvědčí, tudíž dlužno se domáhati úplného postátnění školy, aby lid neměl na školu vůbec žádného vlivu.

Nebylo-li již dříve přátelských poměrů a bratrské shody, zahrnázilo se leckde nepřátelství zjevné od posledních voleb do sněmu zemského.

Některé učitelské časopisy způsobem nedosti věcným a klidným odrážejí domnělé útoky na „školu“, nevěcně odmítají tužby rolnictva a ignorujíce přání lidu selského piší tak, jako by škola byla majetkem učitelstva, a jedině k vůli blahobytu a pohodlí jeho všechno by se mělo uspořádati tak, aby

každý z nás měl pohodlné, příjemné a bezstarostné živobytí bez ohledu na všechny ostatní, kteří školu vydrží.

Jednak tedy úzkoprsé toto a sobecké stanovisko tisku, jednak politické otázky, jednak zájmy hospodářské a místy konečně i čistě osobní věci budí v rolnictvu nepopíratelnou nepřízeň a nelásku ke škole a učitelstvu. Ano došlo místy do krajností takových, že lidé neprozíraví vidí ve škole nejhorší břemeno a učitele považuje za svého nejhoršího škůdce a dle toho se k němu chovají.

Jsou arcif obce — a těch bohudíky je dosud počet veliký — kde správně posuzující účel a význam školy, ochotně věnují škole přizen vzornou a bez malicherného škorpení dávají učitelstvu prostředky, aby mohl v každém směru splnití úkol svůj vychovatelský i vyučovatelský.

Jsou obce, kteréž neskrblí, když se jedná o náklad na školu a po zásluze oceňující práci a zásluhy učitele, odměňují se mu nejen slovem uznalým, nýbrž i v ohledu hospodářském všemožně se mu odvděčiti snaží.

Jsou obce, kde učitel vyškolený, zkušený, šlechetný a obětavý je činitelem nejpřednějším, jehož úsudek a náhled bývá směrodatný a rozhodující.

Ale dosti je také míst, kde je učitel nejnenáviděnější osobou a škola každému trnem v oku. Není všude poměr školy k obci, učitele k občanstvu, zejména však poměr učitelstva k rolnictvu není všude takový, jak toho žádá prospěch školy i obce, lidu i učitelstva. A míst takových přibývá, rozpor se šíří a prohlubuje, rolnictvo škole a učitelstvu se odcizuje způsobem povážlivým.

Nepřízeň k sobě přenáší z pravidla na školu, mínění o jednotlivci aplikuje se tak snadno na stav a vina jednotlivých neproziraoců přisuzuje se celku. Ba na konec nečiní se již vůbec prázdného rozdílu a bije se hlava nehlava, jen když trefí učitele bez ohledu na osobní jeho výkon, vlastnosti a názory.

Nepřízeň a nenávisť, jež budí učitel jednotlivcem neroznázným jednáním, přechází na celou obec a přenáší se z jednotlivé osoby na celý ústav a tak pozvolna, takměř neviditelně klíčí, ujímá se a bují vzdorný odpor stavu proti stavu k nemalé škodě celku.

Nemysli nikdo: já k nim nepatřím, mne se to netýká. Všech se nás týká žalostný zjev, že lid se počíná odvracet od školy, že klíčí na všech stranách nepřízeň k nám a ke škole.

Vinen, nevinen — liberál, neliberál: na konec všichni odneseme, co zavinili jednotlivci a proto všichni se přičiníme, aby chmůry a mraky, hrozivě se věžící mezi námi, aby propašť bezedného záští se překlenula bratrskou shovívavostí a křesťanskou láskou, aby rozpor mezi rolnictvem a školou hned v zárodku byl udušen a tím výchovné dílo nám usnadněno a poslání školy v národě našem splniti se mohlo.

Pokud na učitelích v pravdě vzdělaných je, zajisté každý rád zapomene křivd osobních a utrpení sebe bolestnějších, jen když tím přispěje k obnovení jednoty duchem křesťanským oživené a umožní trvalou shodu s lidem, shodu s rolnictvem, kteréž tvoří jádro a základ českého národa.

Učitelstvo katolické ochotně a nezištně všude — jak dosud činilo — rolnictvu stojí k službám. My neodmítáme velkopansky žádného požadavku rolnictva, ani přání z lidu vyšlého neignorujeme, nýbrž všechno klidně uvažující, k poměrům daným přihlížejíce milerádi spolupůsobíme, kde se k tomu vhodná příležitost namanuje, aby splnilo se všechno, což splnitelné a dosažitelné je, a lidu skutečně je ku prospěchu.

Což pak nesnažíme se takového nabýti vzdělání a zkušenosti získati tolik, abychom vesnickému lidu, rodným svým bratřím dovedli býti spolehlivými rádci a pomocníky ve všech oborech života venkovského? Kde jaký učebný běh navštěvujeme, knihy a časopisy do knihoven svých pořizujeme, všude sbíráme užitečné vědomosti a čerpáme dovednosti, abychom nejen ve škole ale i v životě pospolitém, doma i na poli, v sadě i háji, v zahradě i na palouku dovedli činem i radou přispěti, povzbuditi, prospěti.

Nejednoho družstva, spolku rolnického, školy hospodářské bez učitelů by nebylo. Sadaříme, včelaříme, rybnikaříme, chováme dobytek, ba sami sedlačíme: jsme proto odpůrci rolnictva? Je to nepřízeň k rolnictví? Naléhá-li učitel, aby obec zřídila řádnou štěpnicí, opatřila pokusné pole, postavila včelín, zřídila si hasičský sbor, čistou vodu pramenitou do dědiny převedla a bařiny smrduté proměnila v sad atd. — je to nepřátelství k občanstvu, nepřízeň k rolnictvu?

Kolik myšlenek rolnictvu veleprospěšných zrodilo se v hlavě učitelské a kolik dobrých návrhů provedly ruce učitelovy, z nichž všecken zisk plyne rolnictvu, původcům pak a zakladatelům kromě úmorné práce a vysilující námahy tělesné a duševní nekyne ze všeho než trochu závisti a nepřijemného pronásledování.

Nebylo by tudíž ani správně ani spravedlivě, kdyby hříchy jednotlivce byly přenášeny v důsledcích na celek a pro vinu jednotlivce bičován stav, v jehož řadách — a piši to s oprávněnou hrdostí! — má rolnictvo nejzdatnější obrance svých zájmů a nejlepší pracovníky.

My také rádi uznáváme, že rolnictvo, nesouc hlavní břemeno, má právo žádati, aby školství bylo upraveno tak, aby břemeno bylo snesitelné a soustava školská plně vyhovovala požadavkům a potřebám rolnictva. My bezpodmínečně uznáváme, že není lid pro školu, nýbrž škola pro lid a proto všude tak zařízena a vedena býti musí, aby vyhovovala ne teoriím zeleného stolu, nýbrž potřebám lidu aby sloužila.

A když také pro sebe reklamujeme občanskou nezávislost, jakouž obdařen kterýkoliv jiný občan svéprávný a chceme ve věcech stavovských míti takovou nezávislost a volnost, jakáž uštědřena stavům jiným, přece rádi a ochotně podvolujeme se jistému obmezení, bez něhož úřad vychovatelský je nemyslitelný.

Žádáme však zároveň, aby rolnictvo zachovalo ke škole a učitelstvu onu blahovolnou přízeň, jakáž potřebna jest, má-li škola i učitel plniti své poslání. Proto nesmí býti kaceřován anebo dokonce pronásledován učitel, když požaduje, aby škola byla zevně i uvnitř budovou nejúpravnější, nejokázalejší, nejčistší a také nejkrásnější. Není správně ani šlechetno, když odepírají se škole pomůcky a potřeby nezbytné, a pak hartusí se, že nevyhovuje. Je nešlechetno a pohany hodno, když ditky bez naléhavé příčiny do školy se neposílají a učitel pak, jak velí mu svědomí a přísaha, oznamuje nedbalce příslušným úřadům, za nepřitele lidu bývá prohlašován a život mu k zoufání ztrpčován.

Vždyť přece každý ví z vlastní zkušenosti, že neuoře dobré a pěkné brázdy pluhem ledajakým. A učitel také není nadán mocí čarovnou, aby z ničeho dovedl učiniti všechno.

Příště dále.

Několik slov o kouření tabáku, zvláště vzhledem k mládeži školní.

Mládež měla by již ve škole poznati nebezpečí a škodlivost kouření tabáku. Bohužel neděje se tak všude; sám si nemohu vzpomenouti, že by nás o tom ve škole byli poučili. Velmi poučnou úvahu o tabáku, zvláště vzhledem ku kouření mládeže školní, uveřejnil dr. Edmund Ströszner v časopise pro školní zdravotnictví, vycházejícím v Curychu. Hlavní myšlenky této úvahy budou jistě mnohému učiteli vhod.

Kouření tabáku známo jest v Evropě na 400 let. Nyní kouří bohatý i chudý, dělník i učenec, mnohému jest tabák druhem věrným od let dětských až téměř do hrobu. Kouření stalo se požítkem nezbytným, jako pití lihovin, ačkoli škodí ústrojí a ničí zdraví, užívá-li se ho nerozumně a nemírně.

První zprávu o tabáku přinesl do Evropy Kolumbus, jenž viděl, kterak obyvatelé ostrova Kuby tabák zavinitý v listech kukuřicových kouřili a žvýkali. První semena této rostliny přinesl do Paříže r. 1559 Nikot, francouzský vyslanec na portugalském dvoře. Po něm pojmenována byla tato rostlina *Nicotiana Tabacum*. Do Anglie dostal se tabák mnohem později, za to rozšířil se tam rychleji a kouřilo se tak svobodně, že děti chodily s dýmku v ústech do školy a učitel jim vysvětloval, jak se má vlastně správně kouřiti.

V krátké době kouřili tabák v celé Evropě přes to, že v mnohých zemích kouření, šňupání a žvýkání tabáku bylo zakázáno a kuřáci přísně trestáni. V Rusku uřezávali kuřákům nos, v Turecku trestali je smrtí. Papež Urban vyobcoval z církve šňupáky, kterážto klatba byla ovšem zrušena. Podobné přísné zákazy byly i v jiných zemích.

Tato opatření neměla však výsledku. Spotřeba tabáku rostla rok od roku, a nyní prodá se ho na celé zemi ročně asi 500 mil. kilogramů.

Význačnou součástíkou listů tabákových jest nikotin, olejovitá tekutina, která patří k nejprudším jedům. Jediná kapka nikotinu může u dospělého člověka těžce zdraví porušiti, u dítěte způsobuje smrt. Králíka otráví čtvrt kapky nikotinu. Listy tabákové obsahují $1\frac{1}{2}$ —8% tohoto jedu. Přípravou tabáku a doutníků zmenší se arci množství nikotinu, takže jemnější druhy tabáku, jako havanský, mají menší procento nikotinu nežli druhy horší. Jak jedovaté jsou listy tabákové, lze posouditi z toho, že podloudníci, kteří je na těle nosili, otravou krve onemocněli. Omamující účinek nikotinu jest veliký. Zloději v Anglii dávali do tmavého piva šťávu tabákovou nebo napouštěli jí doutníky, aby své oběti omámili a snáze je oloupili. Na děti a mladé lidi nikotin zvláště mocně působí. Zajímavo jest, že obchodník léčivými bylinami obžalován byl z vraždy, poněvadž proti dětské tasemnici prodal odvar listů tabákových, a ditko poživši odvaru toho, zemřelo (1895).

Také tabákový kouř obsahuje nikotin. Důležité jest, že část nikotinu hořením tabáku mizí. Přes to působí kouř jako jed, neboť obsahuje kromě nikotinu jedovatý kysličník uhelnatý. Kouř z doutníků obsahuje více nikotinu nežli kouř z dýmky. Pokusem bylo zjištěno, že v nedokouřených zbytcích doutníků jest čtyřnásobné procento nikotinu, tak na př. měl-li doutník 1·12% nikotinu, obsahuje nedokouřený zbytek 4·34%. Proto třeba mládež důrazně varovati, aby nekouřila pohozených zbytků doutníků, poněvadž jest to zdraví nanejvýš nebezpečno.

Kouří-li se z dýmky, jest destilace prchavých látek daleko větší, neboť dýmku zvětšuje se teplo, a vzduch má méně přístupu. Prchá tudíž více nikotinu a mizí zároveň s kouřem. V chladnější troubeli arci část prchavých látek se usazuje. Nečistí-li se dýmka, dostane se velké množství šťávy tabákové, která v dýmce se tvoří, do úst, z úst do žaludku, a tam zhoubně působí. Bylo dokonce pozorováno, že děti, které sobě s takovými nečistými dýmky hrály a je do úst braly, se otrávil.

Jak působí tabákový kouř na tělesné ústroje? Bylo shledáno, že kuřák, jenž vykouřil 17—18 dýmek anebo 9 silných doutníků, se otrávil a zemřel. Za obyčejných okolností je účinek tabákového kouře jak známo, lehce vzrušující, dráždící. Tabák jest, jak kterýsi jeho milovník praví, povzbuzující společník, jenž nutí mozek rychle mysliti, ponouká k práci, pomáhá starosti zapuzovati, koření radost, hlad i žízeň zahání, napouští vykouzlí prý sladkou vlast — jest, mluvíme-li fyziologicky, dráždí dle m čivové soustavy. Zdá se, že ústrojí tělesné zvyká si rychle a beze škody na malé dávky nikotinu. Že každý kuřák začátečník lehkou otravu nikotinem prodělá, zkusili jsme téměř všichni sami na sobě. Člověk z počátku je příjemně rozčilen: potom dostaví se slabé omámení a ospalost; tělo zeslábne, obličej zbledne, údy jsou studené, člověku je špatně a vrhne.

Škodlivý účinek tabáku u vycvičenějších kuřáků závislý je na konstrukci těla kuřákova, na množství a jakosti tabáku, na místě, kde se kouří atd.

V tom téměř všichni lékařové souhlasí, že mírné kouření tabáku nemá škodlivých následků a života nezkracuje. Kouří-li někdo nemírně, ničí tělo i ducha. Nemírným kouřením vznikají nejrůznější nemoci srdce a čivů, tělo zmalátní a třese se, paměť zeslábne. Nejohroženějším následkem nemírného kouření jest oslepnutí (ochromení nervu zrakového). Žaludek i střeva trpí nemálo, zvláště u těch, kteří kouř polykají. Nemocní nemají pak chuti k jídlu, pálí je žáha, vrhnou, hubenější, stávají se chudokrevnými, slabými a pro nemoci a náklady zvláště citlivými. Kouř působí také zhoubně na sliznici, chřtán, průdušnice a průdušinky, jichž je v plicích veliký počet. Vznikne katar dychadel a kašel a vhodná půda připravuje se takto bacillům tuberkulosním — zkrátka: život je ohrožen.

Zhoubné účinky zneužívání tabáku pocívuji i ty osoby, kterým jest zdržovati se a dýchat ve vzduchu znečištěném kouřem tabákovým, jako hostinští, sklepníci a j. Ohroženi jsou také dělníci, kteří v továrnách tabákových jsou zaměstnáni, horníci, jimž kouřiti není dovoleno a kteří proto tabák žvýkají.*)

Dr. Panýrek líčí zhoubné účinky tabáku takto:

Účinek jeho jest ovšem různý dle toho, jak silného tabáku užito, běží-li o člověka zdravého či nemocného, nedospělého či odrostlého, nováčka či starého kuřáka. Zdravý, mladý, tabáku nezvyklý člověk může první pokus zaplatiti dávením, hlavy bolením, mdlobami i jinými nervovými poruchami. I dospělá osoba po prvním doutníku kormoučením a závratí stížena bývá. Staří kuřáci nejeví obyčejně žádných chorobných známek, kromě té, že bez tabáku nemohou býti, jsou mrzuti, něco jim stále schází a nic jim nechutná, ani obvyklá práce není jim po chuti. Nemírným kouřením vážná a nebezpečná otrava může povstati. I kuřáci tabáku zvyklí, kouří-li nemírně, trpí trávením, zrakem a nervstvem (ztrátou paměti, ne-

Jak možno zhoubné účinky nikotinu zameziti? Především dlužno varovati osoby nedospělé, chudokrevné, slabé a ty, které trpí kašlem a neduhem plicním, aby nekouřily. Kouření zvětšuje jen tyto neduhy a připravuje půdu chorobám novým.

Doutníky nemají se kouřiti až do konce. Nejlépe jest doutníky i cigarety kouřiti z násadky.

Nemá se kouřiti ve světnicích a jiných uzavřených místnostech, nýbrž venku nebo při otevřených oknech. Kouření mělo by se zakázati ve všech veřejných místnostech, kromě těch, jež výhradně pro kuřáky jsou určeny.

Kouř nemá se polykati, aby do útrob co nejméně nikotinu se dostalo. Kdo má zkažený žaludek, neměl by nikdy kouřiti.

Varovati jest před kouřením silných a čerstvých doutníků, neboť ty obsahují více nikotinu než uleželé.

Škodlivo jest kouřiti při rychlé chůzi, při namáhavé práci, neboť tu člověk hluboko vdechuje a tak se vzduchem i mnoho kouře až do nejtělejších průdušinek vniká. Také střídavě kouřiti a zpívati, jak se bohužel často děje, škodí. Tím možno úplně svůj hlas zničiti.

Nejlépe by bylo nekouřiti vůbec; kdo však bez toho již obejiti se nemůže, ať kouří mírně. Varujeme před nemírným kouřením, neboť to má vždy zhoubné následky, jichž často ani lékařským uměním odstraniti nelze.

Žvýkání tabáku jest naprosto odsouditi. Nehledíc ani k tomu, že tato vášeň má v sobě cosi neestetického, ničí zuby, dásně a způsobuje velkou ztrátu slin. Se šťávou tabákovou dostane se mnoho nikotinu do žaludku, zažívání se porušuje, čímž mnohé těžké choroby vznikají.

Tabák šňupavý má následkem zvláštní přípravy daleko méně nikotinu nežli tabák kuřlavý, a proto se stanoviska zdravotního méně proti němu se bojuje. Ponejvíce bývá ihned odstraněn z organismu kýcháním, takže zbytek málo nikotinu obsahuje.

Tak dospíváme k závěru, že tabák jest poměrně neškodná požitina pro člověka dospělého a zdravého. Užívání jeho nesmí se však státi nikdy vášní a zvykem.

Tím není řečeno, aby škola prohlásila tabák za něco neškodného. Nikoli, spíše má mládež vždy na to upozorňovati, že tabák jest jed,

spavostí, závratí, úpadkem sil tělesných i duševních). Zvláště cigarety škodí zdraví velice, jednak pro hojnost nikotinu, jednak k vůli papíru, který spolu s tabákem doutná. Naprosto nevhodno je kouření u mládeže, u osob churavících zažíváním a srdcem. Mnohdy dávka jednomu neškodná u druhého vážné příznaky otravy přivodí.

Tabák tlumí chuť k jídlu i hlad. Dechu dodává zápachu odporného na kratší nebo delší dobu. Nervstvo na čas vzpružuje a ve příjemné snění přivádí, ale pak v rozdrážděnost, neklid a příkrou náladu vpravuje. Po delším užívání ovšem nervstvo tabáku přivyká. Těp je rychlejší a srdce pracuje nepravidelně, z čehož může povstati závrať a mdloby. Blaze tomu, kdo kouření nepřivykl! Nechť po doutníku nezatožní. Odvyká se těžce. Ale i vášnivý kuřák sprostí se své choutky, přestane-li rázem kouřiti. Žádných zlých následků netřeba se obávati. Lidé se diví, jak to jde snadno. Kdo se vzdal kouření, nabývá chuti k jídlu, dobré nálady, lehce myslí a snadno duševně pracuje.

jehož varovati se jest. Dobře jest, když se připojí naučení nejen se stanoviska zdravotního, nýbrž i hospodářského.

Na konec třeba se zmíniti, že v poslední době nejen proti alkoholu, nýbrž i proti kouření na mnohých místech počíná se bojovati, a to právem. Rozhodně jest třeba, zvláště v zájmu naší mládeže důkladným studiem této otázky vyvoditi správné důsledky, k čemuž zase na prvním místě má škola přispěti.

Prinzovo počítadlo.

Není předmětu, který by měl tolik pomůcek a prostředků názorných, jako máme ve škole národní v počtech. Již pouhá jmenování všech počítadel by zaujalo více místa, než vyměřeno je této úvaze. A každé z počítadel má výhody mnohé, nepopíratelné, cenné. — „Nač tedy řeč o novém?“, slyším námitky. Inu odpověď je velmi prostá: žádné z dosavadních počítadel, žádná z pomůcek pro počtářství doporučených nevyhovuje všem požadavkům, tím méně dostačí pro veškeré obory počtářství škole národní vymezené, pro všechny pák stupně ani jedno se nehodí.

Nezbývá — ač-li učitel sám nepořídí si nějaké počítadlo — než aby měl po ruce počítadel několik, chce-li jakž takž žákům odhaliti tajnosti veličn číselných a usnadniti svěřencům svým umění počtářské.

Nesnaze a obtíže byly zmenšeny a zmírněny všemi dosud zavedenými počítadly v jednotlivostech. Jedno usnadňuje znázornění desítek, ale pro vyšší hodnoty nestačí. Jiné se dobře hodí k násobení, ale jinak je bezcenné.

Všechny tyto a jiné nedostatky na mysli maje, pokusil se vídeňský učitel Karel Prinz odstraniti je tím, že východy různých počítadel spojil a odstraniv chyby jejich sestrojil počítadlo nové, „Prinzovo“, kteréž má nepopíratelné přednosti, jakých na počítadlech dosud užívaných není.

Počítadlo své zbudoval Prinz na základech ruského počítadla, jemuž také zevnějškem se nápadně podobá, tak že na první pohled méně věci znalý pozorovatel se domnívá, že má před sebou obyčejné počítadlo ruské. Vidí rám, dráty, kuličky i tabulku, černou jako na obyčejném počítadle. Jenom že kuličky dřevěné jsou různě barvené: červené (měď), šedobílé (nikl), jasně bílé (stříbro) atd.

Bedlivěji-li přihlédneme, vidíme na počítadle tři tenké dráty ocelové v rovině vodorovné za sebou, a na každém kuličky jiné barvy. Tím je umožněno znázornění jednotek, desítek i set. Vedle na způsob Jarischova počítadla jsou na kolmých tyčkách větší kuličky také různobarevné, jimiž hravě znázorníme vyšší hodnoty číselné.

Svislými pruty rozdělíme na počítadle místní hodnoty: prutem vodorovným znázorňuje se sčítání a odčítání, dřevěnými páskami nařiznutými zlomky se naznačují a početní výkony umožňují.

Hravě nejen sčítání a odčítání, ale i násobení, měření a dělení netoliko na stupni dolním, ale i ve třídách vyšších Prinzovým počítadlem lze zná-

zorniti a cvičiti. Rozšiřujeme-li obor číselný, koná rovněž velmi dobré služby, neboť na horní tabulce vodorovné místní hodnoty napíšíce, jasně ukážeme žákům soustavu číselnou až do nekonečna.

Není ovšem ani toto počítadlo bezvadné. Vytýká se mu, že malé kuličky na větší vzdálenost se neosvědčují za znázorňující prostředek. Jiní zase domnívají se, že je příliš složité. A jiné se činí výtky. Ale celkem vzato je toto počítadlo přece jenom nepopíratelným pokrokem. Manipulace s počítadlem je dosti jednoduchá a výsledky uznání hodny.

Na kursu pro nápravu vad řeči čili léčení koktavosti bylo tohoto počítadla užíváno k počtářským cvikům s plným zdarem.

Cena přístroje není přemrštěná. Stojí počítadlo se všim příslušenstvím 50 K.

Doporučovalo by se, aby Prinzovo počítadlo na schůzích a poradách učitelských bylo vystaveno, a jsem přesvědčen, že bude uvítáno vděčně, jakmile z vlastní zkušenosti poznáme jeho výhody a přesvědčíme se, že není tak složité, jak se na první pohled zdá a skutečně se hodí pro všechny stupně a ku všem početním výkonům. Mám za to, že původce počítadla, vídeňský učitel p. Karel Prinz, by počítadlo k účelu tuto naznačenému ochotně zapůjčil.

Přesvědčiv se z vlastní zkušenosti o výhodách a přednostech Prinzova počítadla, doporučuji vynález snaživého učitele přízni a pozornosti všech druhů v povolání.

Počítadlo své hotoví pan Prinz na vlastní režii a také sám svůj pozoruhodný vynález prodává. Kdo se o věc zajímá, ať dopíše na adresu: Pan Karel Prinz, Vídeň XIV., Dadlergasse 16. x

Rozhled školský.

V Čechách bude konečně uleveno bídě učitelské. Zajímavé jsou důvody proč vláda odepřela předložili k sankci osnovu zákona, týkajícího se zavedení zemské dávky z piva. Přednesl je na sněmě král. Českého (30. prosince 1902) referent dr. Urban. Pravit: „Vzhledem k trudným poměrům českých financí zemských vláda nemeškala prý souhlasiti v zásadě s tím, aby spotřeba piva byla podrobena dani pro účely zemské. Otázka výšky zdanění, piva, jež by se měla zemskému fondu přiřknouti, byla od prvopočátku jednáni z nejdůležitějších bodů celé akce, a vláda již při prvním věcném jednáni, t. j. při rozhovoru konaném v ministerstvu financí se zástupci zemského výboru v září 1901, označila svoje stanovisko v příčině nejvyšší výměry zemské dávky z piva s obšírným odůvodněním způsobem stejně jasným jak přesným, a v celém průběhu jednáni nikdy nepřipustila prý pochybnosti o tom, že jest podmínkou pro uskutečnění akce, aby byl vzat zřetel k obnosu 1 K 40 h, jí jako nejvyšší dávky z piva označeném. Toto omezení výměry obmýšlené dávky z piva, praví se ve zprávě, bylo a jest odůvodněno úvahami státně finančními a ohledy na nenáhlé a soustavné vytváření finančních prostředků, jež by se vůbec měly zemským fondům propůjčiti. Státní daň z piva jest jedním z nejdůležitějších pramenů státních

příjmů a sice takovým, jenž dle dnešního stavu takřka jako záloha by se mírně dal ještě stupňovati. Přenechala-li by se ale skorem celá vůbec možná míra zdanění piva beze zkrácení oné zemi ku využitkování, na kterou více než dvě pětiny veškeré rakouské spotřeby piva vypadají, není pochyby, že by se tím pro sebe menší vývoj daně z piva pro účely státní na dozírnou dobu cesta zamezila. Proto vláda nebyla prý s to, jsouc si vědoma své zodpovědnosti za velmi důležité, finančně státní zájmy, jež usnesením sněmu příliš daleko sáhajícím jevily se ohroženy, osnovu zákona doporučiti v nynějším znění sankci a bude podporovati nové usnesení sněmu jen tenkrát, když nebude stanovena větší výše této dávky než 1 K 70 h z hektolitrů piva a když odstavec, týkající se doby platnosti, bude změněn v ten smysl, že zákon má působnost do 31. prosince 1909.“

Sněm království Českého přijal dne 31. prosince 1902 zákon o dávce z piva dle návrhu vládního, t. j. 1 K 70 h místo původně usnesených 2 K. Tím také otázka zlepšení platů učitelských v Čechách je příznivě vyřízena — po dlouhé křížové cestě, po 15letém marném volání.

K tomu dodávají „Rozhledy“: Teprve když se upravily platy úředníkům státním i zemským, profesorům vysokých, odborných i středních škol, státním sluhům a diurnistům, došlo také na učitele škol obecných a měšťanských. Po velikém namáhání, po manifestačních schůzích, nesčetných peticích, po přčetných deputacích, intervencích a jak se ty prosebné akty jmenují, po mnohém smlouvání s vládou a se zemským výborem přijat byl sněmem zákon o služném učitelstvu. Nejsou v něm splněny všechny požadavky učitelstva, ale pomoheno bylo by jím aspoň tak učitelstvu, že by náleželo platem do nejnižší kategorie úřednické. Zákon byl v létě 1901 ve sněmu odhlasován, ale nestal se skutkem, ač jednohlasně zákon přijaly všechny strany sněmovní. Dnes může každý nahlédnouti, co to znamená, když se zástupcové vlády k všelijakým deputacím rozplývají láskou ke školství a k učitelstvu. Nevadí vládě nikterak ta láska, aby nechávala hladověti učitelstvo a trčeti v bídě. A nota bene vláda na platy učitelské nedá ani haléře, všechno země sama si zaplatí a ani toho jí nechce dr. Körber dovoliti. On potřebuje peníze na nová děla a na vojáky a proto nechce dovoliti království Českému, aby dalo peníze na zvýšení služného učitelstva.

Dne 4. a 5. prosince 1902 stál před pražskou porotou redaktor „Školského Obzoru“ p. Hofrychtr, byv žalován strakonickým inspektorem školním p. Sedláčkem pro články, které uveřejnil o poměrech školských na Strakonicku. Obžalovaný nastoupil důkaz pravdy, dokázal, že insp. Sedláček zneužíval moci svého úřadu, a soudci z lidu redaktora většinou hlasů obžaloby sprostili. —

Konejme svědomitě svou povinnost, nikdy nepodlizejme, ale hajme se důrazně, stane-li se nám od mocnějšího křivda.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Schůze rodičů školních dětí za přítomnosti učitelů a učitelek konala se na počátku prosince v Nuslích u Prahy. Po delším rokování přijaty byly tyto návrhy: 1. Pomůcky školní buďtež zakupovány z obecních

prostředků. 2. Zřízena budiž opatrovna (obec má 22.000 obyvatelů — dosud jí nemá). 3. Zřízen budiž ve školách zimní útulek (ohřívárna, čítárna, kde by děti mohly i úkoly pracovat, nemají-li doma dostatečných místností nebo tepla). 4. Ve třídách nebudiž více než 35 dětí. 5. Na léto budiž zřízeno hřiště, ale náležitě upravené, na zimu kluziště, kam by školní děti mohly zdarma na vykázaní se legitimací. 6. Zřízena budiž hospodyňská nebo jiná pokračovací škola pro dívky školou odrostlé. 7. Vyučování na pokračovacích školách průmyslových budiž všedního dne odpoledne. 8. Obec ať dává více na ošacení a stravování chudé mládeže školní. 9. Zavedena budiž bezplatná lékařská prohlídka školních dětí. 10. Školní vyučování pro menší děti nechť počíná v zimě o půl 9. hod dopol. Návrhy tyto byly jednomyslně přijaty a budou předány místní školní radě a obecnímu zastupitelstvu.

K.

Konference učitelů s rodiči doporučuje „Zář“ orgán strany sociálně demokratické svým stoupencům. V čís. 41. přináší „Škola našeho venkova“ vyňatek: „Na těchto schůzích může být také účinně agitováno ve prospěch požadavků sociální demokracie, jež s ohledem ke škole obecně jeví se v následujícím: Počet žáků v jednotlivých třídách budiž omezen na takový počet (30—40), aby učitel mohl věnovati všem náležitou péči; učebné pomůcky buďtež kupovány pro všechny děti z prostředků obecních; budiž zavedena bezplatná lékařská prohlídka dětí; pro chudé děti budiž zavedeno stravování na účet obce; knihovny školské buďtež pečlivě sestaveny a vymytěn všechn šmejd klerikální a loyální brak; návštěva kostela nebudiž povinna; průvody církevní buďtež zrušeny; vyučování školní budiž rozmnoženo o praktické potřeby a zdokonaleno (na př. místo životopisů králův a vypočítávání válek položen budiž důraz na dějiny lidí, vystižení ducha jednotlivých dob a působení jeho v nynější útvar společenský) a zkráceno o různé těžkopádnosti atd. Rodičům dále se radí, aby sami hleděli doplniti vzdělání dítek o vědomosti, které škola za nynějších poměrů nedá, dáti nesmí. Vlivy klerikální na děti buďtež hned paralysovány. Rodičové ať vyzvou místní školní rady, by schůze takové svolávaly.

Rodina a škola. Večery pro rodiče, již loni zavedené na mnoha místech v Dolních Rakousích, se osvědčují. Zařízení toto, jímž mají býti zvláště matky seznamovány s důležitými body výchovy, má tu dobrou stránku, že práce — aspoň základní — učitelů se usnadňuje a zájem pro školu a učitelstvo roste. U nás, kde přednášky pro lid v tomto oboru jsou bílou vranou, mělo by se působiti aspoň knihovnami. Nedá se upříti, že do knihoven pro lid cpe se velkou většinou jen belletrie, ačkoli lid rád sáhne po knize poučné. Jmenuji v tomto případě jen knihy Funtíčkovy, ač našlo by se jich více.

—n.

Umění ve výchově. Klub přátel umění položil si do programu své letošní činnosti pracovat jak možno pro heslo umění do škol, učinil tak v plném vědomí svého úkolu, jímž jest ne tvoření, ale šíření umění. O příštích velikonočních bude v Brně uspořádána obsáhlá výstava všeho, co k myšlence té se odnáší. Aby pak nejen Brno, ale i venkov a zejména učitelstvo naše výstavy si povšimnulo, odhodlal se výbor klubu vyjednávat se všemi (?) učitelskými jednotami našimi, by získal jednak návrhy, jednak zájem. K tomu také směřovala přednáška pana Al. Kalvody na přátelském večírku 17. prosince. Rozhovoru účastnili se malíři moravští Lolek a Köhler. Pan Lolek pravil o kreslení školském: „Naučí kreslit čáry rovné a křivé, ale nenaučí kreslit věc.“ Pan Köhler poznamenal, že není účelem školy dělat z dětí umělce, jejím cílem má být, aby lidé dovedli mít radost z krásy, radost z umění.

Profesor je titul, učitel je nadání. O profesoru dru. Fr. Hejzlarovi vypravuje jeho bývalý žák: V nejvyšších třídách gymnasia měl jsem za učitele matematiky a fyziky, tedy předmětů nejtěžších, profesora, u něhož nemohl nikdo dostati horší známky nežli byla „dobrá“. Byl to předčasně zvěčnělý zemský inspektor blahé paměti dr. František Hejzlar. Učitel ten přišel vždycky do školy připraven, vysvětlil předem všechno způsobem, že dítě všemu porozuměti musilo, surové slovo rty jeho nevyřkly, jemné chování jeho uchvacovalo a proto neuměti u něho bylo nemožností. Ostatní profesori potom bezděčně přizpůsobili se tomuto jednání, tak že nejtěžší leta našich studií byla nám radostí a utěšením, což potvrdí každý, kdo měl Hejzlara učitelem. Podotknouti musím, že školních knih jsme u něho neměli a že nám všecku látku svých předmětů sám diktoval t. j. že se nedržel předepsaného systému, ale že počítal s materiálem, z něhož měl vypěstovati mladé, vysokého vzdělání schopné muže. To byl učitel! — A nyní jiný obrázek. Cvičný učitel stane se učitelem hlavním — profesorem. Na ústavě vyučuje takto: Chovanci přečtou stať dějepisnou a příště odříkají, co byli přečetli. Kdo vynechá dvě slova, je zle. Pak se zase čte, čtené se odhrká, a tak to jde stále. To se dělo r. 1902, bude se patrně dít i r. 1903 a kdo ví, jak dlouho. Jak budou o něm psáti jeho žáci? A jak se dostal na ústav?

Netrestejte tělesně! Učitel byl odsouzen pro ztýrání školáka. Ve Vídni v Leopoldově odsoudil okresní soudce učitele Bedř. Posche na 3 dny do vězení a k 50 K bolestného za to, že ztrestal svého žáka rákoskou a způsobil mu podlitiny.

Proti známce z pilnosti vyslovil se sedmý sjezd českého profesorstva středních škol v Praze konaný a usnesl se jednomyslně, aby známka z pilnosti na vysvědčeních byla odstraněna. I na vysvědčeních měšťanských škol straší známka z pilnosti, kterou se má posuzovati učitelem nikdy plně neuznaná domácí pile žáková a proto se děje žáku tak často veliká křivda.

Sebevraždy dětí. V Karlíně oběsil se 14letý gymnasista Stěpán Engelmann. syn továrníkův, ze žalu nad úmrtím své babičky. — V Pusté Polomi oběsil se 16 letý chlapec Ryboň. Před činem ještě si popil kořalky a pokouřil. — V Pešti usmrtil se ranou z revolveru desítiletý Eugen Roth, žák první třídy reálné školy, protože na svátky zaslána byla rodičům jeho z professorské konference censura o nedostatečném jeho prospěchu.

Nakládání s mladistvými zločinci. Ministerstvo spravedlnosti vydalo 25. prosince 1902 všem soudům a státním zastupitelstvům nařízení o udělení milosti odsouzeným mladým provinilcům (od 10—18 let). Jsou prý mezi nimi mnozí, již jednají z nepředloženosti a nedospělosti. Někteří dosáhli sice věku, v němž dle zákona jsou zodpovědni, ale mnozí jsou duševně zakrnělí, takže nepochopují dosah svého jednání nebo nemají dosti vůle, aby ubránili se okamžitému podnětu. U některých není třeba nuceného vychování ani odpykání trestu, aby vystříhali se protizákonných činů. Soudní nález stačí tu jako vážná a důtklivá výstraha. U takových lidí jevívá se vězení krutostí, jež může působiti na mladistvou mysl velice zhoubně. Císař zmocnil ministerstvo rozhodnutím ze dne 24. prosince 1902, aby nařídilo soudům, aby ve všech případech, jež toho zasluhují, dle §§ 2. a 411. tr. řádu podávaly návrhy na milost. V důvodech nařízení praví se mezi jiným, že u velkého počtu mladistvých provinilců, již mohou se považovati za zodpovědni ze svých činů, účelnost trestů vůbec je pochybná. Jisto je, že vězení mladistvých provinilců může míti snadno místo žádoucího příznivého vlivu účinek zhoubný.

Děti Čechů v Americe. Od povrchního ateismu odvádějí svobodomyšlné Čechy v poslední době zvláště jejich děti, jež v americké škole přijímají přímé názory náboženské Američanů. „A vůbec počínají si svobodomyšlní uvědomovat, že do značné míry zanedbávali výchovu dětí; katolíci a protestanté starají se o mravní výchovu svých dětí, svobodomyšlní začínají spokojovati se negací pro sebe, ponechávajíce starost o děti veřejným školám a nerodinným vlivům vůbec.“ Tak píše prof. Masaryk v „Naší Době“ X. 1. ve článku „Svobodomyšlní Čechové v Americe.“

Dobře ještě, dokud takovéto zprávy čítáme: Sedm milionů rublů na byty pro chudé odkázal ve své závěti bohatý obchodník Solodovnikov v Moskvě. Městské zastupitelstvo moskevské, jemuž zesnulý lidumil svěřil provedení své poslední vůle, ustanovilo zvláštní komisi, aby věc vzala v úvahu a učinila příslušný návrh. — Na zřízení kuchařské školy odkázal před nedávnem zemřelý advokát dr. Fr. Bottko 270.000 K ve Velkém Varadíně v Uhrách. Byl podivínem a žil velmi šetrně. Úspory své odkázal tomuto účelu. — V Aradu dopustil se podvodu ředitel banky Böhm. Jeho syn, který byl v osmé gymn. třídě, nechtěl ze studu jíti do školy; tu z vlastního popudu napsali mu spolužáci dopis, v němž ho prosí, aby přišel zase do školy, že nikdo mu nic nebude vyčítat a všichni se podepsali. Příklad ten následovali i ostatní občané Aradu a nikdo rodině defraudantově se nevyhýbá a jí nic nevyčítá.

Známy cestovatel náš p. E. St. V ráz, aby vnikla známost mnohých jeho cest ve mládež, zřídil dle vlastních zkušeností a dle vzoru berlínské a jiných Uranii „Orbis pictus“, jež má v promítaných obrazech obsahovati: „Pouť hlavními městy Evropy“ (100 obrazů), „Světlem, říší hvězd a a po naší planetě, po souši i po moři; od věčného ledu až do krajin tropických“ (100 obrazů), „Země slovanské“ (100 obr.), „Svět a lidé“ (100 obr.), „Svět a živočišstvo“ (100 obr.) atd., vůbec všechna themata, jakých užívají berlínská i vídeňská „Uranie“.

Astronomická zpráva na leden 1903. („Živa“, čís. 1. r. XIII.) Merkur je dne 17. ledna v největší východní elongaci téměř 19°, takže podmínky jeho viditelnosti pouhým okem jsou dosti příznivé. Asi 45 minut po západu Slunce lze již Merkura pouhým okem nebo kukátkem spatřiti. Venuše objeví se v posledních dnech měsíce nad západním obzorem jako večernice. Mars dlí v souhvězdí Panny a pohybuje se směrem ku Spici. Vychází začátkem měsíce v 11 hod. 41 min. a koncem měsíce v 10 hod. 32 min. Jupiter blíží se rychle k Slunci a zapadá začátkem ledna v 7 hod. 29 minut a koncem ledna ve 4 hod. 56 minut. Saturn a Uran jsou blízko Slunce.

Z literárních aforismů Fr. Vymazala. Profesor je titul, učitel je nadání. — Učebné knihy mají posuzovat také ti, kteří se z nich budou učit. — Všechny naučné slovníky jsou špatné, neboť odborník to ví lépe a ostatní tomu nerozumějí. — Proč jsou školní knihy tak špatné? Protože jich autoři ukazují, co umějí, a ne co mají vědět žáci. — Škoda, že se knihy kritisují, až je už pozdě.

Drobnosti. O reformu měšťanských škol upomínala dne 16. prosince deputace učitelstva českého i německého ministra vyučování. Dr. Hartel slíbil všemožnou podporu a vysvětlil deputaci, domáhající se enkety, že tato jen proto jest odkládána, poněvadž důkladný referát o reformě není dosud hotov. Jest to jako při všem. V Rakousku není nikdy nic hotovo, a v čas už teprve ne. („Cas“.) — Na soukromém gymnasiu ve Vyškově studují dvě dívky společně s hochy; jsou to dcery tamních učitelů. —

V Řepčíně, malém to místě v nejbližší blízkosti Olomouce, má řád „Dominikánek“ soukromý učitelský ústav ženský. Sestra téhož řádu, Thomasia Rujzlová, Hanačka rodem, připravuje se v Praze k maturitní zkoušce (má zkoušku pro školy měšťanské) gymnasiální a zároveň jest posluchačkou na universitě české a sice na fakultě filosofické, kde se věnuje matematice a fysice. Je jí 28 let. — Dětský ples pořádají letos v Prostějově v Měšťanské Besedě. Tam je blaze, když nemají nic užitečnějšího na práci! — Německá škola obecná v české Kopřivnici u Štramberka zemskou školní radou byla povolena. Děti německých v Kopřivnici ovšem není. Kdyby do takových škol naši chudáci nechodili, musili by je hned po otevření zavřít. — Zemská školní rada v Čechách vyslovila se opět v zásadě na popud obchodníků, že učitelům nedovoluje se přijímati zastupování obchodů či jednatelstev obchodních. — Bratrstvo střídmosti utvořilo se ve farnosti borovské u Frýdku o svátku Neposkvrněného Početí Panny Marie. První den zapsáno 206 členů. — V malém francouzském městě Fremoutiersu hlasují děti každého roku o tom, které z nich je nejhodnější a nejpůsobnější. Kdo má většinu hlasův, obdrží spořitelní knížku na 25 franků. Nadace tato založena byla městskou radou, která snad ani netušila, jak blahodárny účinek mítí bude na zjemnění mravů tamní mládeže. — V Montaubann v jižní Francii umřel nejstarší učitel francouzský Monmouton u věku 101 roku. Byl až do smrti úplně cílý a vyznamenával se obzvláště znamenitou pamětí. — Školní budova se sřítla dne 24. října 1902 ve Friedrichsheimu u Štětín v Prusku. Zabito bylo pět a těžce poraněno čtrnácte dítek. Budova byla nová. — V Radnici na severu Moravy jest zřízena zimní expositura, kterouž umístili v najaté světnici jistého rolníka. Tyto dny vdával majitel školní budovy dceru, dal tedy škole prázdnou, škamny ven, muzikanty dovnitř a už se kolovalo, až se v očích tmělo. Radostné školství. — Čím se lidé zabývají: Podkancléř university v Cambridge Sir John Lightfoot po celých 15 let svého života pátral po tom, kolikátého roku byl Adam stvořen a vypočítal, že se to stalo r. 4004 př. Kr. o 9. hodinách ráno. — Jedna měšťanská škola na Moravě připadá na 21.600 Čechů, kdežto u Němců již na 10.376. Českých měšťanských škol jest letos 80 s 9626 žáky, německých 65 s 9275 žáky. — Vláda povolila jako podporu pro kraje živelními pohromami postižené 3,900.000 K. Na koňské dostihy povoluje se 5,000.000 K. — Za posledních 30 let vystěhovalo se do Ameriky z Uher půl milionu Slováků.

Trochu číslic. Záhadu školskou má Polská Ostrava. Letos tam zřízena 10třídní obecná škola německá, do níž zapsáno, vlastně vehnáno 552 dětí, ačkoliv při posledním sčítání lidu jenom 691 osob němčinu dalo zapsati za jazyk obcovací. — Maďarský Šulferajn, zlopověstná „Femka“, měl roku minulého 6880 členů a 38.138 K příjmů. Vydržuje v obcích slováckých 35 opatroven s 1800 dětmi, které odnárodňuje v nejútlejším věku. — Na školu platí prý průměrně v Rakousku každý člověk 1 K 66 hal., na vojáky ale 7 K 00 haléřů. — V Čechách připadá na 165 lidí jeden hostinec a na 1280 lidí jedna škola. — V Anglii pracuje 300.000 dětí — po denním svém vyučování ve škole — týdně 20 až 70 hodin, to jest, počítáme-li 5 hodin denního vyučování, nejvýše 17 hodin práce! Školou povinných dětí ve stáří od 11 do 14 let pracuje v Anglii 45.000, 50.000 při zemědělství, 100.000 při obchodu, 15.000 při pracích domácích, 25.000 jako běhouni a 40.000 jako prodavači novin. — Praha platí na školství celkem 6,847.983 K a to na školství své 2,594.318 K, na školství v okresích venkovských 4,253.665 K. — Království České čítá 26 paedagogií a sice 12 německých a 14 českých. Z těch je 17 ústavů pro učitele a 9 pro učitelky. V uplynulém školním roce navštěvovali 25 ústavů 3382 chovanci, a sice čekatelů 2300, čekatelek 1082. Na školách bylo v roce 1901 všech učitelských osob z paedagogia

(tedy bez katechetů a ind. učitelek) 17.912 a sice 15.105 učitelů a 2807 učitelek. Učitelek bylo 16 procent ale studuje jich 32 procent! — Na vyučování vydávají státy ročně asi 2.650.000.000 franků. — V Prostějově jsou dvě německé trojtřídky. Na chlapecké jest ve dvou třídách 56 žáků, v jedné 18. a v druhé 38 žáků. Na trojtřídce dívčí však jest celkem 14 žáček, v první třídě 5, v druhé 9. Pro 70 dítek čtyři třídy a dvě správy školní a 6 sil učitelských! — Školní lékaři v Brně podali za rok 1901 podrobnou zprávu o školách dozoru svému svěřených. Ze zprávy té se dovídáme: V obecných a měšťanských školách bylo 13.079 dětí všech do školy chodících podrobné prohlídce lékařské podrobena (t. j. 98.65 procent). Tělesná zdatnost byla u 57.88 procent označena jako dobrá, u 40.46 proc. prostřední a u 1.48 procent špatná. Neduhy neb vadami stíženo bylo 1194 t. j. 9.13 procent. Nejčastější neduhy byly: nedokrevnost u 170 dětí (5 chl. 165 děvč.), vada srdeční 30, vleklý katarh nosní 29, vleklý katarh plicní 32, krtičnatost 60, křivice 163, zduřelé žlázy 57, zbočení páteře 215, kostižer 10, zánět kloubu kyčelného 11, lišej mokravý 148, rozlehlé jizvy 17, chraptivý hlas 31. Hmyzem trpělo 1012 dětí, značná nečistota shledána u 850 dětí. Soustavná prohlídka očí a uší vykonána u 8730 dětí a shledáno u 1781 zeslabení zraku, nedoslýchavost zjištěna u 850 dětí. U 2777 dětí zjištěno, že pijí pivo, 1055 víno, 425 kořalku a 531 lihové nápoje vůbec, takže všech lihové nápoje požívajících dětí jest 4793, což asi nedostihuje skutečnosti. Zpráva lékařů obsahuje na 18 stranách tabelární přehledy a na 127 podrobný popis školních budov brněnských. — Zemská školní rada dolnorakouská uveřejnila koncem září zprávu o stavu obecných škol za rok školní 1901. Děti školních přibýlo 933, a nových škol 11. Učitelských osob přibýlo 231. Náboženství vyučovalo 710 světských učitelů. — V minulém roce vydal stát „New-York“ na veřejné vzdělání sumu 180.500.000 korun. Za tyto ohromné peníze vzděláváno bylo 1.250.000 dětí, takže vychování každého dítěte stálo stát asi 125 K za rok. Mimo vzdělání dítek zorganizoval stát New-York též vzdělávání dospělých tak, že žádná vláda jiná nemůže se s ním měřiti. V různých formách škol a ústavů požívá tohoto dobrodíní kolem 2 milionů osob. Hlavní úlohu hrají večerní kursy a přednášky, doprovázené světelnými projekcemi. Obojí konají se nejen ve všech částech města New-Yorku, nýbrž i v menších městech a místech celého státu. Přednášek se světelnými demonstracemi účastní se ročně na 500.000 osob a náklad s tím spojený obnáší 200.000 korun ročně. K.

Račte aspoň na půl roku předplatiti.

Noví předplatitelé obdrží zdarma výborný spis methodický „O nápravě koktavosti“. — Kdo tohoto čísla a následujících čísel nevrátí, považován bude za odběratele.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administrace a expedice vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze tam posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

Nejprvnější a nejsvětější povinností rodičů jest, vychovati děti, aby z nich byli pořádní lidé.

Všem lidem dobré vůle.

Není nic smutnějšího na tom širém světě, nežli dívati se na nešťastné dítě. I sebe otrlejší muž zachvěje se tam, kde hladem zmožené dítě pláče, zimou se třese, o milosrdenství prosí. Neštěstí jeho tím více nás dojíhá, uvážíme-li, že ubohé děti ničím ho nezavinily. Rodičové jejich trpí buď bez vlastní viny s nimi, nebo nejsouce si vědomi svých těžkých povinností a své zodpovědnosti, neb i ze zlé vůle uvalují na sebe hroznou vinu.

Jest však bída ještě horší, nežli hlad, zima, nemoc, — jest to bída duše, hřích, jenž jako morová nákaza zachvacuje neuvěřitelné množství maličkých, otupuje jemný cit pro pravdu, dobro a krásu, roste s nimi, aby později vydal své zhoubné ovoce.

Kdo zachrání nám naši mládež před bídou těla i duše? Kdo pomůže?

Na prvním místě jest k tomu povolán učitel. Tu jest jeho pravý obor činnosti, zmírňovati bídu, zapuzovati hřích, světlem svého ducha a teplem svého srdce ozařovati mládež, aby si zachovala čistou duši a bystrý rozum.

Avšak marna jest všechna práce učitelova, když společnost, ve které dítě žije, ji kazí a podkopává. To máje na mysli, vydal Katolický spolek českých učitelů na Moravě přede dvěma lety pamětní spis všem, jimž na dobrém vychování mládeže a na lepší budoucnosti našeho národa záleží, zvláště pak zemským a říšským poslancům našim. Poněvadž však tento pamětní spis zůstal tenkrát nepovšimnut, podáváme jej české veřejnosti znova. Zní:

„Pozorujíce běh událostí poslední doby, nemůžeme neviděti, že s rostoucí vzdělaností rozumovou a množícími se vynálezy, jimiž člověk veškerých sil přírodních snaží se užiti ve svůj prospěch, nikterak ruku v ruce nekráčí to, co jediné určuje cenu člověka a jest základem jeho štěstí — mravnost. Zločinů dopouštějí se nezřídka i školní děti a všeobecný jest nárek nad sesurovením mravů nynější mládeže. Moderní vychování není takové, abychom se mohli nadíti, že se počet zločinů vůbec zmenší. Místo opravdové víry, jež jest nejmocnější posilou člověka v neslýchaném boji o živobytí a pobídkou k šlechetnějším činům, rozšiřuje se lhostejnost a nevěra, a s ní stejným krokem bere se zkázonosný anarchismus.

Pátrajíce pilně, odkud toto největší zlo, poklesnutí mravnosti, pochází, nalezní jsme tyto příčiny:

1. Chudoba, nevzdělanost nebo zlá vůle rodičů.
2. Špatný příklad společnosti, v níž dítě žije, nemravné řeči, neslušné písně a zábavy.
3. Požívání lihovin a kouření.
4. Protináboženský, nemravný tisk a necudné obrazy.
5. Užívání dětí k pracím, silám jejich nepřiměřeným, noční toulky a podomní obchodování.

Poněvadž jakožto vychovatelé jsme do jisté míry za jednání mládeže zodpovědní a poněvadž upřímnou péči máme o lepší budoucnost našeho lidu, žádáme:

1. Rodičové, kteří vědomě a úmyslně vychovatelské činnosti školy na odpor se staví, své děti návodem anebo zlým příkladem znemravňují, buďte povolányi úřady k zodpovědnosti voláni, po případě buďte děti rodičům svých povinností nedbajícím odňaty a do ústavů příhodných odevzdány anebo hodným rodinám svěřeny.

2. Žádáme, aby nemravné řeči, zpívání nemravných písní a veřejné vystavování necudných obrazů před dětmi bylo přísně trestáno.

3. Žádáme, aby dětem nebyly prodávány lihové nápoje, jako pivo, víno a kořalka, rovněž ne tabák a doutníky, a svádění k pití lihovin a ke kouření aby rovněž trestáno bylo.

4. Podobně přísně trestán budiž ten, kdo mládeži půjčuje, prodává nebo jinak opatřuje spisy obsahu protináboženského nebo nemravného.

5. Žádáme, aby c. k. okresní dozorcové školní na předním místě všímali si mravního výchovu, t. j. rozvoje mravnosti žactva a na druhém místě teprve vyučovací metody jako prostředku k vyššímu cíli.

Pro učitele žádáme hlubšího vzdělání v tom smyslu, aby z ústavů učitelských vycházeli mužové povahy pevné, duchové osvícení, vzdělání, ctnostmi slynoucí, sami vzorní občané, aby rodiny, jež jim děti svěřují, s neobmezenou důvěrou mohly k nim pohlížeti.

Žádáme pro učitelstvo úplnou svobodu občanskou.

6. Vyzýváme naše poselstvo na říšské radě i na sněmu zemském, aby důrazně se chápalo každé příležitosti ku zmírnění bídy našeho lidu a srovnání sociálních protiv, a návrhy své v tomto směru s největší energií uskutečniti se snažilo." — —

Poslanci naši tuze krásně (před volbami) o školství mluvili, časopisy všech politických stran vychloubají se stále svou láskou ke škole: nuže uvidíme, kdo náš přítel (není výmluvy na kapsu poplatnictva!), kdo nyní pro školu něco vykoná.

Ze záhybů moderní duše.

II.

My hladovíme stále a žízníme. Hledáme a chceme pravdu; honíme se však za ni tam, kde ji as sotva naléztí lze. Hledáme ji v četbě.

Jaká jest lektura moderního člověka? Zajisté moderní. Vše, co působí ve světě neobyčejný rozruch, co upraveno a vypočteno jest na způsoben-

okamžitého, chvilkového, netrvalého a nestálého dojmu, to jest moderní. Divno, že to moderní, podle názorů mnohých nás samospasitelné, má tak dlouhý život, jako jistá moucha: den, dva, a pak i to moderní stává se nemoderním, patří do musea — do pavučin.

Jest-li pak i pravda moderní? Lidé ji chtějí takou mít, ale ona je vždy jedna a táž, byla-li vůbec kdy pravdou. Pravda se nemění, ale mění se ti, kdož ji hledají. Dříve ji hledali s lucernou, dnes si na ni svítí elektrickou žárovkou neb acetylénem. Dříve ji poznávali, dnes se nám nelíbí; my chceme, aby nosila moderní klobouk, a když nechce, jsme s ní nespokojeni, že se nenosí moderně.

Jací jsme v tom moderním nemoderní! Nosíme klobouky nejnovějšího vzoru a nad nimi držíme — ó hrůza — středověkou stvůru — od svého vzniku nezměněný — deštník. Nosíme glazé rukavice a díky Bohu, že podešve nejsou nahoře. Hledáme jádro moderní pravdy — ve skořápkách dávných bludů

Jsme katolíky a katolickému písemnictví se velmi pozorně vyhýbáme. Nařikáme, že katolických spisů vědeckých nemáme, vypůjčiti si je od jiných národů považujeme za nedůstojné. A přece, co čteme? Abychom byli moderní, nelze nám nemít spisů nejznamenitějších nevěrců, ať jsou cizinci. Čteme Nitscheho, studujeme pilně domácího Masaryka, odebíráme pilně Pelclovy knihy „Rozhledů“, sháníme se žíznivě po Laichterově bibliotece, vybíráme perly z Herberta Spencera, dřeeme na paměť „katechismus Tolstého“, a na „učení katolickému náboženství“ svorně nadáváme. O Bůh ví jaké katechismy se staráme, věrouky a mravouky nevědecké i vědecké přečítáme, svojí pak — často málo známe. Studujeme a vykládáme o božstvech řeckých a římských, známe dějiny kultu fenického, aegyptského, assyrsko-babylonského, zajímá nás budhismus, víme, co je „Trimurti“, a co je náš Pán Bůh, věděti nechceme, pokládajíc to za dávno známé, za dětské. Jsme poučení různými cestovateli o pohanských božstích a pohanských obětech, cestujíc navštěvujeme místa modloslužby, a máme-li jíti do svého chrámu Páně — jsme unaveni anebo bychom se tam mohli nachladiti a dostati rýmu. Jdeme-li tam přece, my moderní intelligenti, činíme Pánu Bohu jen návštěvu, aby to nebylo proti „dobrému tonu“ — pět minut a dosti, jsme pak spokojeni, domnívajíc se, jak jsme tím Bohu prospěli!

Jsme my moderní nebo polomoderní duše ubohé bludičky!

Žijíce v moderní době máme moderní školy. Vše vyměřeno a vypočteno, kolik cm^3 vzduchu vydýcháme a karbolky vyčicháme, a přece trpíme nervositou, rheumatismem, migrénou a souchotěmi. Těšte se, vy tuberkule, státové budou konati konference, jak na vás došlápnouti!

Slýcháme, že do „staré“ školy se dětem valně choditi nechtělo. A do „nové“ je tomu zrovna tak. Chodí tam, že musejí. Největší radost mají z prázdných dnů. Do staré školy mnozí rodiče dětí neposílali, že neznali významu školy a do nové je mnozí poslati nechtějí, že je jich — zvláště odrostlejších — tam škoda. Na jaře je raději pošlou na polní práce velkostatků nebo za — pomocníky zedníkům. Ve staré škole děsily se děti pověstné metly, v nové bojí se metly duševní, ohromného materialu učebního, jenž jim při průměrných vlohách je značnou obtíží.

V moderní škole učíme, pokud to možno, co nejsvědomitěji dle předpisů, dle osnov učebních, ač známe jejich vady — vše lidské je nedokonalé — a přece s výsledky nejsme spokojeni. Příčiny jsou rozmanité, ale přece nelze vždy činiti za všechno zodpovědná učitele.

Jak učíme sebe a jiné ve vyšších třídách zeměpisu? Pověsí se nám mapa na tabuli a teď, duše ubohá, leť — do Ameriky. Uslyšíš, jakou má

rozlohu, v jaké šířce se rozkládá, jaké má mysy, jaké ostrovy, poloostrovy, řeky a hory, vidíš na mapě čar klíkatých plno — to jsou řeky, vidíš tam koleček plno — to jsou města. Nějakých obrazů, abychom si představili, jak jsou řeky ony asi široky, marně hledáme. Horlivému učiteli jest ponecháno, aby ze všech možných obrázkových časopisů přiměřené obrázky si vystříhal, na tuhý papír nalepoval a tak názor dětí o své ujmě a často i ku svému neprospěchu — zničí si tím obrázkový časopis — podporoval. Naděje na paměť a od dětí žádáme znáti: Maine, Maryland, Massachusetts, města Baltimore, New York a j., a kde jsou, nevědí. A přece to vědí: jsou — v Americe.

O domácím okrese učí se stručně; to každý, až bude veliký, sám se dozví. O vlasti učí se sice dosti, ale zbude z toho pro život málo, o říši učíme ještě více, ale zbude z toho v paměti dětí ještě méně. O Evropě více vědět — musíme učit sebe i potom žáky, jak je vysoký Popocatepetl a kolik obyvatelů má „nebeská říše“.

V dějepise vykládáme — jakož i nám se vykládávalo — kolik padlo Řeků u Marathona, Peršanů v Termopylách. O samých bitvách a krveprolití vykládáme mylné jsouce domněnky, že dějepis je líčením krveprolití a zločinů světových, nad nimiž lidskost a láska k bližnímu zardívá se studem. Význam v pravdě důležitých, nekrvavých událostí světových zůstal nám ve školách utajen a my tajíme jej dětem. Zda právem? Chválíme ctnosti rytířské, zapomínáme ukazovati více vzorů ctností mravných a občanských. Ký div, že dorostlejší hoši touží býti vojáky, chtějí brániti vlasti a v tělocvičných jednotách myslí k tomu se připravovati, nelíbí se jim však zůstatí poctivými občany, kteří svou prací a důvtipem, svou přičinlivostí a rozumnou spořivostí mají býti ozdobou vlasti a národa a základem státu.

Význam Krista Pána v dějinách světových téměř zúmyslně zamlčujeme, spoléhajíc se, že to je předmětem náboženství, do něhož nám v době vášnivého udavačství zasahovati neradno. Za to však význam mnohých reformátorův národních, zejména i našeho mistra Husi, podáváme žactvu až bez potřeby obšírně. Chceme býti národními! Lásce k Bohu, církvi, rodné půdě a národu smíme učiti jen všeobecně; jsouť naše školy veřejné, a mohli bychom upřímnějším slovem jinou národnost, jiné vyznání uraziti. Jen to pro Bůh ne. Sami sebe urážeti a zlehčovati můžeme. Toho nám nikdo nevytkne. Ostatně o vlasti mluvití a příliš ji doporučovati se nám moderním Macharovcům již mnohým ani nezdá potřebným. Což pak není pravdivým: „Ubi bene, ibi patria.“ — Vlast je tam, kde je nejlépe!

Stejnou chybu vlečeme sebou po léta i ve vyučování vědám přírodním. Učíme děti jmenovati a popisovati zvířata, jež sotva kdy ve svém životě uvidí; vykládáme jim o psu, ukážeme obrázek a uvidí-li pak děti psa jiné odrůdy, jsou v pochybnostech, jaké je to zvíře. Snadno naučí se z knihy uloženou látku odříkávati a na obrazích různá zvířata a ptáky ukazovati, ale uvidí-li ptáka v lese, zpěváčka v zahradě, nepoznají ho. Vypadá jinak a má jinou barvu než na obrázku. A přece obrazy jen po čas návštěvy školní má dítě na očích, s přírodou však v neustálém bude styku. Jak zcela jiné máme i my sami vědomosti o věcech nežli o jejich obrazech nebo modelech! Známe obrazů mnoho, známe celé řady učených jmen a technických terminů, a často nevíme, kterým skutečným věcem, předmětům ony náležejí. Známe osoby jen dle jmen.

Zvláštní jedince ptáků, brouků, motýlů, rostlin a j., jež tu a tam ve krajině se vyskytují, učíme děti jen málo znáti. Věžíme sešňorováni až po krk centralismem učebné látky školní. Dítky jsou především příslušníky

jistého kraje; mělo by tedy býti dbáno v učebných osnovách více rozdílů a zvláštností různých okresů. Slova naučená brzo v paměti pod prah vědomí zapadnou, obraz předmětů smysly vnímaných uchová se déle v duši. Slovíkářství cvičí sice paměť, ale zabíjí soudnost a počátky svěrázně samostatnosti.

Tak učíme mnohému a mnoho, ale málo naučíme, vychováváme všechny, ale jen někoho vychovati se nám podaří. Ostatní vše polovičatě a jako teploměr na jaře hned půl nad, hned pod nullou.

V nynějším zřízení školním přiblížili jsme se velmi nadějně idealům komunistů, hlavně idealům Beblovy společné výchovy veřejné. Vyučování máme společné: katolík, nekatolík, nadaný i blbý svorně naslouchají výkladům učitelovým ve škole a jsou při příchodu školních dozorců kritériem učitelovy práce. Zásada rovnosti všech ve škole provádí se i na mnoze zaváděným zvykem osvobozovati od školného rodiče všech dětí bez rozdílu jsou-li majetní, čili nic. Je to zařízení lidumilné v pravdě, ale má líc a rub. Svědomitá hlava rodiny nemajetné přijme s povděkem, že ušetřena jest nového vydání. Méně svědomitá přichází ku názorům, když obec osvobodí děti od školného, ať jim také zakoupí knihy a školní potřeby, ať jim dá obuv, ať je ošatí. Odhazuje od sebe povinnosti otcovské a ponechává je obci, společnosti lidské, aby o jeho děti se starala. I stravy dostává se často společně dětem chudobným nebo takovým, jež potřebnými se z návozu rodičů ohlásily. Váží si takový otec svých dětí, když, ač moha, jiným starost o ně ponechává? Váží si pak děti od rodičů zanedbávané, cizím lidem nebo obcím na starosti ponechané a tak vlastně opuštěné, svých rodičů? Více než pochybno. Kdo potom trpí nejvíce nedbalostí a lehkomyšlností rodičů? Budoucnost národa, národ sám. Chudinství veřejné pláče. Výpočítavost, lehkomyšlnost, zlomyslnost se raduje. Láska prchá, rodinný svazek se uvolňuje, zatvrzuje se srdce, nenávisť hoří, ruka s pěstí zafatou pozvedá se ku zločinům — literatura krvavých románů rozkvétá.

I pořádní, svědomití a své cti dbalí rodiče vidouce odměněnu lehkomyšlnost, vzdávají se své otcovské a mateřské hrdosti a při doléhajícím nedostatku činí hlučně nároky na podporu svých dětí. A tak z pozhnaného semene všeobecným osvobozováním zasetého klíčí kletba jedovatá pozvolného znemravňování. Celek si škodí, jednotlivcům se neprospívá. Trpící trpí dále a více, majíce konkurrenty v přijímání podpory, nepotřební „potřebují“ a potřebujících komunita potřebovatí nechce nebo nemůže. Jistý stupeň osobní hrdosti, jež může svobody milovného tak ušlechtilě krásit, mizí, přetvářka a otrocké ponižování chtějící ustavičně výhod požívati, jako hlíza morová v národním těle našem se zakořeňuje. A proč se tomu konečně diviti? „My jsme národ Táboritů“, a ti dávno již měli pokročilý kommunismus.

Velká chyba moderní školy je, že má propustiti ze svých síní občana, kupce, rolníka, řemeslníka, kapitalistu i dělníka, vše to v jedné osobě. Má uvéstí v život člověka všestranného, všeodborově vzdělaného a zatím propouští sotva jeho pojem, vlastnosti a znaky lidí všech stavů společné. K čemu pak byla námaha ve škole? K čemu zlost učitelova? K čemu nechuf žákova? Jsme moderní! Nutno nám vyznati se v desateru řemeslech a pak — přece nám nezbuďte než žebrota.

Jsme filosoficky vzděláni a přece málo činíme rozdíl mezi hlavním a vedlejším. Maličkovitě se chytáme, sobě je vyčítáme; na nich lpíme, jimi velkými se stáváme. Věc závažná nám často zůstane lhostejnou. O věci nepátrné v národě, ve stavu, v obci, rodině se hašteříme; má-li se říkati pět a dvacet nebo dvacet pět, se učeně hádáme. Přeme se zuřivě, výhodno-li psáti písmem ležatým či stojatým a abychom nezarmoutili ani sebe ani

svých protivníků, píšeme kompromisně: písmeno ležatě a písmeno stojatě. Naši učenníci ve školních lavicích jsou s námi v tom „doktorském“ písmu stejné mysli.

Deklamujeme často o svornosti a jsme svorni jen v tom, jak bychom druh druhu zahanbili bavíce se na jeho účet a dobré jméno, aneb jak bychom druh druhu co možná nejvíce pokořili. V každém sporu a boji mezi stranami i národy jsme vítězi, ale pro ustavičná vítězství a úspěchy nemůžeme se nepřátelům přece ubrániti. Ciháme druh na druhu, jsme-li politicky pravověrni, pronásledujeme se pro smýšlení, kdyby to bylo možno, i na hranice bychom se odsuzovali a — přesvědčení pevné, ustálené nám chybí. Jsme často korouvičkou na stožáru lodním; točí s námi a my točíme se o překot po větru.

Sanirujeme záložny. Kdy začneme sebe sanirovati, své nitro zkoumati, myšlenky vážit, přesvědčení brousiti a třibiti, o tom se nám ještě ani nezdálo. Reformujeme, ale vždycky druhého; ani nám na mysl nepřipadne, že bychom měli napřed sami sebe si vypůjčiti za zkušební kámen svých reformatorských snah a objekt reformace. Jsme naučení, že učitel a žák jsou pojmy souvztažné, korrelativné. Má-li býti učitel skutečně učitelem, musí míti žáka, jehož má učiti. Neplýne nám z tohoto poměru, že by učitel (t. j. každý, kdo něčemu učí) měl také sebe učiti, vzdělávati. Proto soudíme: Proč by měl reformator zreformovati napřed sebe? Jak jinak by vypadala reformace počínající u reformatorů samých! Zapomínáme, že „verba movent, exempla trahunt“, slova jímají, příklady táhnou!

Jsme dětmi své doby. Jako ta všechno jen „na oko“ staví a o trvalou památku se nestará, i my ji nepodobujeme v tom. Učíme základům a pravidlům pravopisu a sami sledujeme „evropské hnutí za zjednodušením pravopisu“. Zdá se nám mnohým, že by v naší době, která se tolik po „egalité“ honí, měly odpadnouti i všechny rozdíly písmenkové. Proč se má psáti *ř* s háčkem a *r* bez něho? Což pak je *r* „minderwertig“? — Takovými jsme.

Podporujeme literaturu. Co nám kdo pošle, milosrdně si ponecháváme, abychom prospěli písemnictví. Byliny i bejli literární shromažďujeme pro svoje duševní „dormitorium“. Knih a listů nepřátelských, víře i nám nepřejících nezamítáme konejšíce se omluvou, že jejich jed je proti nám vzdělaným a pevně rozhodnutým bezmocný, a po čase naříkáme, že nepatrný a na pohled nevinný jilek jest přece jen mámivá bylinka. Omamuje nás aniž to pozorujeme. My usínáme. Vše nám lhostejno, co se děje kolem nás. A přece praví Pán: „Bděte . . . abyste nevešli v pokušení.“ R—ý.

Emancipace ženy.

Emancipovaná žena! Kolik představ budí tato dvě slova u různých lidí! Humorista vám zobrazí svoji představu o ženě emancipované jako „gigrlé“ městské v jedné ruce s holí a v druhé s cigaretou, tichý manžel

*) V minulém sešitě „Ze záhybů moderní duše“ má na 2. str. 1. odst. 18. řádka státi: „strugle“.

vidí ji v podobě Xantippy v šatech mužských, voják představuje si ji v podobě „Amazonek“ atd.; každý dle svého individuálního pojmání, dle svého vlastního názoru a každý se křížuje před ženou emancipovanou. Nejvíc prý má strachu před ní církev a proto prý všemi prostředky emancipaci ženy potírá. Přihlédněme bližší, co na tomto tvrzení je pravdy! Co je emancipace? . . . Vymanění se z područí, z ponížení, ze stavu nedůstojného. Tuto emancipaci ženy zajisté provedl zakladatel církve Kristus ve smyslu nejvznešenějším celou svojí naukou božskou. A církev to byla, jež v intencích svého Zakladatele krácejíc vždy chránila ženy a povznášela až k takové výši a důstojnosti, jakou viděl v ženě romantický středověk. Kultem mariánským povznešena žena do závratné výše. Církev tedy z emancipované ženy neměla a nemá nikdy strachu, třebaš by jí byla přiřknuta i v politice stejná práva s muži, jak dobře podotkl učený profesor Paulsen radikálním zastancům emancipace, že dle své přirozenosti žena by posilovala a rozmnožila jenom element konservativní.

Otázka ženská jest nyní souběžná s otázkou socialní. Ačkoli jsou obě již dávno rozluštěny správně v evangeliu, jsme přece ještě daleko jich uskutečnění. Rozum lidský hledá vždycky cestu jinou, jenom aby nemusil volit tu cestu nejjistější a nejspolehlivější; ve svém řešení těchto otázek naráží na pravo i na levo a utmácen nezdarem vrací se teprve tam, odkud vyšel, k oné studnici vody živé, již opustil a kopal cisterny umělé, nemohoucí udržeti vody. Jest to symptom velmi častý nejenom v životě lidstva a jednotlivých národů, ale i v životě téměř každého člověka, jak drasticky nám to znázorňoval náš pan učitel říkáje: „Počkej jenom, až bude zle, polezeš po kolenách ke kříži!“

Čeho se domáhají ženy? Dle mého soudu nechtějí se haliti oním nimbem, jímž obetkalo je romantické rytířstvo, nýbrž chtějí přirozeně rozvíjet všechny své schopnosti jako mužové, aby mohly býti činitelkami rovnocennými v životě soukromém i veřejném. Rovnost úplná mezi oběma pohlavími jest nemožná, utopická. Ani ten extrémní horlитель pro emancipaci nechce míti ženu u dělostřelctva stejně jako ani na kazatelně neb u oltáře. Na poli vynálezů a vědy vůbec upírají ženě iniciativu; zda právem či neprávem, mluví historie zřetelně. Na jiném tedy poli musí býti těžiště otázky ženské, na poli srdce, nikoli na poli fysické síly nebo rozumu. Na poli srdce jest žena mužům nedostupna, je gigantem nepřekonatelným. Všimněme si jenom stránky paedagogické a charitativní! Já neznám — a myslím žádný paedagog na světě — lepší výchovy než je mateřská; a ten největší filantrop vám dozná, jak daleko jest za každou milosrdnou sestrou, ať již je oděna šatem řeholním čili nic. Sám Voltaire to musil doznati o klášterních sestřích, když napsal: „Není snad nic většího na zemi nad oběť krásy a mládí, často i vysokého rodu, jež něžné pohlaví přináší, aby v nemocnicích mírnilo nahromaděnou všechnu lidskou bídu, na nížto je pohled tak skličující pro naši pýchu a tak vzrušující pro naši zjemnělou citlivost.“ A co zde řečeno, platí mutatis mutandis téměř o každé ženě.

V řadě světovém jest to již tak a zůstane, že jiný obor působnosti vykázán muži a jiný ženě. Velmi případně tato pravda znázorněna rčením, že v rodině a ve společnosti lidské vůbec je „muž hlavou, žena srdcem“. Má své přednosti hlava, ale má jich také srdce; bylo by směšným, přiti se, která z nich je ušlechtilejší nebo potřebnější, jednu bez druhé ve zdravém organismu si mysliti nelze. Kdy tedy možno říci, že srdce je emancipováno? Když volně rozvíjí svoji činnost ničím nerušeno ve svých funkcích v rámci jemu vyměřeném. A tak i církev pohlíží a přeje si ženu v pravdě emancipovanou v řádu a vztahu jí Tvůrcem vykázaném. Takovými ženami

emancipovanými byly všechny ty Dagmary, Heleny, Dubravky, Anežky, Ludmily atd., k nimž se s hrdostí historie zná. Nebyla to jejich učenost, která jim zjednala tak velikého vlivu, ani jejich krása, již by mužům imponovaly, ale byla to jejich mravní povznesenost, jejich láska, jejich něha, trpělivost, zbožná mysl, neúmorná obětavost; tyto skvosty a květy křesťanství učinily je ženami velikými, vznešenými, jež přimášeły požehnání svému okolí i věkům budoucím.

V tomto směru měla by se díti výchova našeho ženského dorostu, v tomto směru by se měly navádět naše ženy k emancipaci a jistě by bylo všeobecným přáním: „Chceme mítí své ženy emancipované!“

R. Bohuslavský.

Vzbuzujme ve škole lásku dětí k rodičům.

Příspěvek k praktickému vychovatelství.

Každý učitel je povinen buditi a zakořeňovati lásku dětí k rodičům. Láska ta spočívá již v útlých srdcích dítek, a učitel a katecheta snadnou má práci tuto lásku udržovati, jako slibnou květinu pěstovati, upevňovati a rozhojňovati.

Někdy však musí láska k rodičům býti vštěpována, vadnoucí znovu křísena a klesající opravována. Tu pak se vždy ohlíží učitel po mocných prostředcích, jimiž by lásku onu budil a zakořeňoval.

Veliká část úkolu toho přináší také učitel náboženství. Kolik obsahuje Zjevení Boží vzácných příkladů lásky dětí k rodičům, vzorů hodných následování, však také příkladů odstrašujících, jak Bůh tresce děti zlé a neposlušné! Kolikráte nutno poukazovati na ono veliké přikázání, jež samo jediné obsahuje zaslíbení štěstí a věku dlouhého!

Na moment ten dá katecheta vždy náležitý důraz a vynasnaží se vždy ukázati, jak hodné děti rodičů poslouchaly, jak je Bůh odměňoval, miloval a opatroval, a naopak jak vším zlem tresce děti, jež rodičů svých neposlouchají. Čtvrté Boží přikázání vykládej katecheta velmi obšírně, příklady dovozuj, častěji na ně poukazuj, by co nejpevněji se v srdci zakořenilo a hojné ovoce vydalo.

Často naskytuje se i ve společenském životě vhodná příležitost, aby budil lásku tu i mimo školu, k ní radil a ji podněcoval. Příhodnou dobou k tomu jest svátek rodičů, jmeniny, narozeniny, Nový rok a kdykoliv obyčejem, že děti svým rodičům gratulují. Mnohý z nás se pamatuje dosud, jak mocně to působilo v celé rodině, když se přiblížil někoho svátek a děti přistupovaly s přáním! Slavný umělec Václav Brožík zachytil podobnou scénu pro krásný obraz, na němž vnuči pořádají ovoce své babičce. Jaká to nálada prochvívá dítětem, když jde gratulovat ve svátečních šatech, když překvapí oslavence a začal: „Milý otče! Dlouho jsme čekali s toužebností toho dne, když zavítá k nám světec Váš...“ Hlas se obyčejně třese, někdy všechno pokazí trema, nescházívá ani slz a pochvalných projevů.

Dítě slibuje, že, když nemůže nyní všeho jinak zaplatiti, vynahradi vše pilným učením, vzorným chováním, poslušností a mravností. Toto přání si člověk pamatuje i s chybami, které udělal, i s dojmem, jaký na

něj učinilo a také s darem, který dostal za odměnu. Dítě má rodičům gratulovati a rodiče mají přání přijímati jako něco vážného a důstojného, jako slib, jenž se má splnit. Špatně by jednal otec, který by přání dítěte svého považoval za hloupost, je odmítal a snad jenom „panským“ dětem přisuzoval.

Aby děti rodičům blahopřály, o to se má postarati každý učitel. Někde je zvyk ten zakořeněn a děti samy se hlásí o přání, jinde snad nutno teprve tento chvalitebný obyčej zaváděti. Katecheta nebo učitel nedá si ujíti příležitost, aby své žáky k tomu neměl a jim nebyl pomocen.

Katecheta vyloží dětem příležitostně, jaký má význam svátek jmenin, proč se blahopřeje na Nový rok a při jiných příležitostech.

Svátek jmenin a narozenin rodičů se slavil a na mnohých místech dosud slaví velmi důstojně, ač se stalo mnohé pouhou formalitou.

Katecheta připomene, by každý na svátek svých rodičů šel do kostela, za ně se modřil k patronu nebeskému, jim zdraví a štěstí na Bohu vyprosil. Spolu ať děti přejí rodičům na Nový rok, na př. aby za minulý rok poděkovaly a za ochranu a živobytí na nový rok poprosily. Aby to však nikdo nedělal za dárek, kterého se mu snad dostane, ale z lásky ku svým rodičům, přátelům, kmotrům a jiným.

Učitelé mohou přátí dva žáci za celou třídu.

Než někdo namítne, že jest obtížno všem dětem psáti a vyhledávati gratulace. Ovšem každému dítěti psáti přání, bylo by spojeno s nemalými obtížemi, než možno věc tak zaříditi, by všem jednoho přání se dostalo. Na př. na svátek sv. Josefa, sv. Anny, Václava, P. Marie a jiných velmi mnoho připadá jmenovin a tu napíše učitel přání na tabuli pro všechny, kteří chtějí gratulovati. Jenom nadpis si každý změní; ku př.: Milý otče, strýčku, dědečku, bratře atd. Na Nový rok nejlépe tímto způsobem žákům přání opatřovati a tak je sepsati, by platilo pro všechny možné případy.

Několik žáků přečte přání, které si napsali, učitel je opraví, vyzkouší, důraz patřičný poví a žáci jsou vycvičeni. Co tu bude radosti v domácnostech, co slz radosti a jak příjemně bude ztráven Nový rok! Svátek rodičů budiž spolu i dětem svátkem a dnem milým, v němž by se rozpomenuly na lásku, jakou jim tito prokazují a lásku tu splácely svojí láskou. Jen pravá láska víže rodiny a činí je šťastnými!

Fr. Pišmistr.

Škola a rolnictvo.

Dokončení.

Jsme přesvědčeni, že rolnictvo katolické správně oceňuje ohromný vliv náležitého vzdělání na hospodářský rozvoj. Rolnictvo naše ví a uznává, že bez účelného vzdělání ani hmotně povznésti se nemůže. Tudiž řádná, účelná, všemi potřebami opatřená škola a v ni svědomitý, vzdělaný a zbožný učitel je podmínkou rozkvětu hospodářského jednotlivých obcí. Proto očekáváme od sdružení katolického rolnictva moravského, že bude správně rozeznávati chybu jednotlivce, od celku a svědomitým učitelům cti a po-

vinností všech dbalým všemožně ulehčí přetěžký úřad vychovatelský, neboť jenom tak, vzájemným se doplňováním a podporováním utvoříme správný poměr mezi školou a rolnictvem, jichž zájmy se nikde nevyklučují, nýbrž naopak shodují.

Kdo rozlukou hloubí mezi rolnictvem a učitelstvem, není přítelem lidu ani školy, neboť zájmy obou nesmírně utrpí, nastane-li rozpor mezi školou a lidem.

My nijak neomlouváme, nezmenšujeme, nezatajujeme a neschvalujeme, když učitel zapomínaje na své poslání odcizuje se Církvi a tím i Bohu, odcizuje se lidu a zabřednuv do směrů rozvratných a podvratných místo skutečného pokroku, opravdové vzdělanosti a mravní vyspělosti šíří nevázanost a klade základy k odpadu od víry. Nijak neomlouváme, když se náležitým způsobem zamezují střetenci vášnivému rejdy jakékoliv a neškodným se učiní člověk úřadu učitelského nehodný. Kářejte si, kdož pokárání zasluhuje, ale netupte, nesnižujte celek a neodsuzujte všechny pro viny některých.

Učitelstvo křesťanského směru samo zakouší ovoce toho zhoubného liberalismu neslovanského a trpce žehrá na zaslepenost druhů zbloudilých. Chápe tedy roztrpčenost, jakáž propuká v řadách rolnictva následkem štvanic liberalismem svedených mladých starců a starých mladičků. Přes to však žádáme v zájmu a pro dobro lidu, aby škola vyňata byla z bojů a štvanic osobních a prosíme rolníky vzdělané, aby šířili v lidu zájem i lásku ke škole a snahy katolického učitelstva podporovali účinně a tím ukázali, že škola i učitelstvo v katolickém rolnictvu nemá — jak mylně se hlásá a píše — odpůrce a nepřítel, nýbrž právě uvědomělé rolnictvo sdružené v katolickém spolku českého rolnictva je nejpevnější oporou Katolického spolku českého učitelstva na Moravě.

Tak jako my rádi ve všem dobrém chceme a budeme podporovati snahy rolnictva, tak žádáme, aby rolnictvo podporovalo snahy naše. A když vzdělané a hmotně slušně zaopatřené učitelstvo bude ve shodě s rolnictvem uvědomělým svorně orati brázdu pokroku a osvěty na líše národní; když škola a rolnictvo ve shodě vzájemné budou pracovati na utvrzení zbožnosti, mravnosti a povznešení, zvelebení blahobytu; když sedlák katolík bratrský podá mozolnou pravici katolíku učiteli vyškolenému a zkušenému, pak není možno, aby přišel mezi nás člověk nepřítel a nasel koukole hněvu, nepřejnosti a závisti, jimiž učitel ztrpčen byl každý počín, ale též rolnictvu způsobilo se škod nenahraditelných.

Tedy ve shodě přátelské ku práci společné voláme rolnictvo křesťansky smýšlející v naději, že úsilím společným a přátelským, ne násilím nepřejným, získáme anebo alespoň odzbrojíme i ony zbloudilce, kteří dosud v katolictví našem vidí nepřítel školy, osvěty a pokroku.

J. M. Kadlčák.

Několik slov o žákovských knihovnách.

Když jsem převzal žákovskou knihovnu na naší škole, shledal jsem, že je v ní málo knih (odnikud nedostává se jí podpory žádné) a z těch většina obsahu chatrného. Vynikající místo zaujímaly povídky vpravdě krvavé, ovšem skvostně vázané, s křiklavými obrázky, v Praze u Vilímka

vydané. Litoval jsem děti, jimž taková strava duševní byla podávána a pomýšlel jsem na nápravu.

Zakoupil jsem cestopisy Kořenského, ale s obavou dával jsem je do rukou dětem, budou-li se jim líbiti, budou-li je čísti. Jsou to spisy vážného obsahu, poučného, a po takových naše mládež nerada sahá, poněvadž jsou obyčejně psány málo srozumitelně a nechutně. A hle! Spisy Kořenského se dětem (ovšem dospělejším) tak zalíbily, že je čtou nejhornlivěji a o tom, co byly četly, i mezi sebou rozmlouvají. Ba spisy Verneovy a indianské povídky znechutily se jim nadobro.

Proto radost byla všeobecná, když mně nedávno nakladatel p. Storch*) poslal novou knihu Kořenského „Australii“. Všichni přáli si ji mít, když jsem jim ji ukázal. Jest také kniha tato skvostně vypravena, že již na první pohled se zamlouvá. Poutavé líčení přírody i obyvatelstva daleké země jest provázeno množstvím pěkných obrázků. Nelze než knihu tuto vřele doporučiti, neboť koná výtečné služby i učitelí.

Jest opravdu čas, abychom vážně pomýšleli na reformu žákovských knihoven. Žáci čtou rádi a nemají-li dobrých spisů, čtou často doma i špatné. Čemu pak se naučili v mládí, toho se drží i později. Co vychází v našem písemnictví pro mládež (ty různé knihovny pro mládež), je většinou pleva. Dobrá kniha je dosud vzácností.

„Paedagogické Rozhledy“ upozornily nedávno na dvě vzorné knihy vychovatelské z Moravy, a nemůžeme než z plna srdce s nimi souhlasiti. Jsou to Bartošovy knihy Domácí čítanka a Naše děti. O Domácí čítance Bartošově píše J. Tůma v čísle 1.: „Školní rada Fr. Bartoš, neunavný pozorovatel života našeho lidu od dlouhých již let ukazuje na žalostný zjev, kterak přeměnou a rozvratem rodinného života mizí po venkově mocný živel výchovný: škola rodinná a kázeň domácí. Nyní většina rodičů skládá se až příliš se všim vychováním svých dětí na školu, nechávajíc je do té doby růsti jako dříví v lese, netušíc ani, že zameškána doba k šlechtění srdce dětského nejpříhodnější.“

Poznání toto proniká obecně kruhy vychovatelskými; leč oprávněné snahy a prostředky zlu čelící nebývají vždy vhodně voleny. Frant. Bartoš hledá cestu svéráznou. Chce rodině vrátiti ony prostředky vychovatelské, kterých druhdy užívala, totiž poesii proudu národní.

Knihy p. Bartošovy může býti nazvána vzornou knihou vychovatelskou pro lid a přáli bychom jí, aby vnikla alespoň do všech knihoven školních a spolkových.“

A v 2. čísle „Paed. Rozhledů“ Jar. Petr píše o literatuře pro mládež: „V široké záplavě naší dětské literatury jako červená nitka patrný jsou určité snahy dáti tomuto odvětví literárnímu jisté zabarvení národní. Za těmito snahami vznikla nepřehledná literatura . . . Vysoko nad touto banální, prázdnou literaturou ční kniha, vzniklá sice ze snah příbuzných, ale povýšená nad běžnou úroveň vzácným porozuměním pro poesii a spontanost života dětského. Je to Bartošův spis „Naše děti“ (nákl. J. Otty v Praze), jenž vyšel již v druhém, a to rozmnoženém vydání.“

Ten konkrétní, krásně plastický obraz v životě našich dětí, vyličený v knize Bartošově, nemá rovna v současné tvorbě literární. Je v tom kus naší národní síly a ryzosti, vzácný, nepromarněný dosud kapitál, jenž uložen je v naší mládeži a očekává paedagogickou oekonomii, aby jím hospodařila. Proto především paedagog sahne po knize Bartošově a vidíme na všech stranách, že sahá se po ní horlivě. Hlavně dvojím

*) A. Storch syn, knihkupec v Praze.

směrem dobře bude působiti: bohatým materiálem prstonárodní poesie dětské a čistou ryzostí jazyka. To jsou dvě studánky, ze kterých naše výchova rodinná i školská přijde sem pit, rozumíme-li výchově svého národa opravdově. Kniha Bartošova neméně patří do dětské knihovny; svojí cenou a významem nemohou býti „Naše děti“ vyváženy literární produkcí pro mládež za několik let.“ —

Na konec upozorňujeme na výbor Kosmákových spisů pro mládež, jež vydává papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských.

Rozhled školský.

Časopis „Komenský“ ze dne 16. ledna 1903 na první straně píše: Kdo se je vítr, klidí bouři. Když doburácela bouře tišnovská a nad učitelstvem moravským sklenula se duha smíru v dušičkový den na schůzi brněnské, oddechl si každý z nás jako po trapném snu. S horečnou téměř snahou pracováno pak bez rozdílu stran na vybudování vytoužené organisace. Než zdá se, že jistým kollegům ani dosažené vítězství pokrokové strany ještě nestačí. Projev uveřejněný proti Slaměnikovi ve „Věstníku“ je způsobilý, dobrou shodu znemožniti. Projev ten jest urážlivý pro veškeré učitelstvo moravské a spolu provokační. Učitelstvo moravské vesměs se podvoluje loyálně všem usnesením vedoucích korporací, a byť i mnohý byl jiného názoru, nekladou se přece překážky provádění nových plánů: takové přesvědčení však každý měl, že navzájem i od kollegů, jimž otěže Ú. S. svěřeny jsou, bude loyálně šetřeno subjektivních názorů jednotlivců. Na to platíme organizační příspěvek, aby za tyto peníze byly nám vnučovány chorobné výstřelky choutek některých „také kollegů“? Od reprezentačního listu Ú. S. jsme vždy očekávali vyšší, ideálnější — zkrátka pokrokové stanovisko; proto každý myslící učitel (a nemíním tu jen výslovné příznivce Slaměnikovy) musil býti uražen takovým zneužitím propůjčeného vlivu ke špinavé konkurenci, jako se stało ve „Věstníku“. A nejen to: Na funkcionáře jednot kladou se posledními usneseními takové požadavky, že jen s nejvyšším napjetím energie bude jim možno uloženým povinností dostáti. Běžte jen do jednot a pozorujte, jak opatrně, jak konejšivě musejí si předsedové a pokladníci vésti, aby zvýšení organizačního příspěvku hezčím učinili — a tu přijde první místopředseda a provokuje takovým neslýchaným způsobem! Očekávali jsme věru více rozvahy. Vždyť Věstník to byl, čím se nedůvěřiví uklidniti dali -- běžte, dokazujte jim teď nutnost Věstníku! Ne pěstním právem, ale silou ducha přesvědčujte! —

K tomu několik slov dodáváme my. Šetřil p. Slaměnik (jako předseda Ú. S.) loyálně subjektivních názorů jednotlivců, když vydal kommando, aby členové Katolického spolku učitelského byli ze všech jednot vyloučeni? Jako prašivé ovce jste nás vyhazovali, ač jsme se ničím neprovinili, jen že jsme měli subjektivní názory jiné, jinak jsme pracovali ve prospěch školy tak jako vy. Těch učitelů, kteří prznili čest našeho stavu po hospodách, kteří podle donášeli svým představeným na své vlastní druhy — těch jste neviděli, ale nám vryli jste nejhorší znamení potupy, poněvadž vidouce v jednotách učitelských mnoho shnilého, hledali

jsme cest nových jen proto, abychom prospěli škole a našli více lásky, nežli jí u vás bylo. Dopustili jste se hrubého násilí, překročili jste tím stanovy, jen to štěstí jste měli, že si nikdo na vás důkladně neposvítí. Též jsme platili příspěvky a „také kollegové“ nerozpakovali se nás nejhoršími potupami zahrnovati. Nyní teprv, když odstrkují (ale nevylučují!) vás, voláte: Ne pěstním právem, ale silou ducha přesvědčujte! Dříve jste o tom nevěděli? Nepřejeme vám nic zlého, odsuzujeme každou ne-spravedlnost, ctíme také zásluhy vaše, jež o školství máte, ale nyní na vás se ukázalo: Kdo se je vítr, klidí bouři.

Rána, kterou jste nám zasadili, bolí dosud, neboť nejsme tak obmezeni, abychom neviděli, že jen ve svorné práci je síla, ve svorném postupu naděje na vítězství.

Než dosti slov. Čekati budeme klidně, až křivda na nás spáchaná bude napravena. To se stane od učitelstva v pravdě vzdělaného, jež nezná předsudku, pokrytectví ani násilí, jež dovede ctíti každé poctivé pře-svědčení. S takovými druhy svorně pracovati budeme, abychom docílili pokroku, jehož je nanejvýš třeba naší zubožené vlasti. Zatím budeme pracovati sami a čekati —

Vyloučený.

Slovanský obzor.

Ve mnohých učitelských jednotách s liberálním regimem přece ještě jsou rozvážní činitelé. O tom svědčí resoluce učitelského spolku Šmarsko-rohateckého ve Štýrsku ze dne 9. listopadu 1902, jímž spolek ten „nejostřeji odsuzuje každý v učitelském listu otisknutý útok na kteréhokoliv člena stavu učitelského“.

To ovšem nelze říci o „Svazu jihoslovanských jednot učitelských“, jenž na návrh učitele Gangla přijal na „učitelském sněmu“ v Terstu resoluci, jejímž prvním bodem je boj proti klerikalismu (rozumí se proti katolicismu): „Pokrokové učitelstvo ať pracuje všemi přípustnými prostředky proti rozšiřování klerikálního časopisu vážnosti školství i učitelstva škodlivého a snaží se, aby rozšiřovaly se mezi lidem časopisy o škole i učitelstvu příznivě píšící.“ K boji vyzývají a jsou-li pak skřipnuti, volají do zbraně národ.

Inspektor Šmarsko-rohateckého okresu Supaněk byl podezříván, že drží se „Slomšekary“. V „Učitelském tovaryši“ hájí spolek učitelský svého dozorce, že je ke všem stejně spravedlivý, jak k pokrokářům tak i ke klerikálům a přece u obojích velmi oblíbený. Nařknutí ono způsobil pokrokář, jenž krátce před tím tajně se byl představil biskupu Djakovskému Strossmajerovi. Také charakter!

Učitelstvo brežnického a sevnického okresu mělo 16. listopadu 1902 ve Vídni schůzi, v níž kladlo důraz na solidaritu se všemi učitelstvími jednotami Štýrskými, slovinskými i německými.

Co také patří do časopisu! „Učitelski tovariš“, roč. XLII. č. 34. píše pod názvem „Tihotapstvo“ „Do sborovny II. městské školy na Cojzově ulici dodává někdo podloudně »Slovenského učitele« (časopis katolických učitelů slovinských).“ To je snad zrovna zločin hodný šibenice!

Příště dále.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Valná schůze Katolického spolku českého učitelstva na Moravě koná se v neděli dne 1. února t. r. o 2. hod. odpoledne v Brně, v místnostech starobrněnské Besedy. Pořádek jednání: 1. Zprávy funkcionářů. 2. Volba jednatele. 3. Zpráva redakční a záležitosti listu. 4. Zpráva administrace. 5. Volné návrhy. Je žádoucí, aby členstvo v hojném počtu schůze se účastnilo. — J. M. Kadlčák, t. č. předseda.

Pocta učitelů. Obecní výbor obce Častkova u Uh. Brodu usnesl se v sezení dne 31. prosince 1902 odměniti svého učitele p. Jana F. Kořínka za jeho dlouholetou, blahodárnou a úspěšnou činnost čestným diplomem uznání. Diplom odevzdán byl panu učiteli s novoročním blahopřáním na Nový rok.

Nedělní besídky pro dívky škole odrostlé. České učitelky brněnské zavedly nedělní besídky pro dívky škole odrostlé. Po odpoledních službách Bůžích schází se dívky o 4 hod. v tělocvičně chlapecké školy na Winterhollerově náměstí, kdež za dozoru svých bývalých učitelek upozorňují se nejen na křesťanské povinnosti své, nýbrž i baví se vhodnou četbou, poučnými přednáškami, zvláště pak zpěvem, hrou, tancem i tělocvikem. Přehojnou odměnu za práci a starosti skytá učitelkám pohled na zářící, spokojené obličej bavičích se žákyň bývalých, jakož i jejich důvěra a přítulnost. — Kéž tato šlechtná obětavost učitelek brněnských najde i jinde hojně následovníků!

Socialní kapitoly ze života služek. Pod tímto názvem otiskuje L+73 v orgánu družstva „Vlast“ „Našich Listech“ řadu článků velice zajímavých. V prvním, jenž má název „Jenom k dětem“ (Naše Listy č. 6) uvažuje o tom, že většina našich ze škol vycházejících dívek dává se do služeb k bohatým rodinám za chůvy a ošetřovatelky malých dětí. Stěžuje se, že není žádného předběžného vzdělání pro dívky takové, a tu že by i škola platně zasáhnouti mohla: „Ozvaly se nejednou již u nás i jinde vážné hlasy, aby pro osoby ženského pohlaví, které chtějí sloužiti u dětí, zřízeny byly zvláštní běhy, kde by se jim poskytlo nejnutnější naučení ze zdravotvědy a vychovatelství. Návrh je sám sebou dobrý a nelze proti němu ničeho míti; jen ku dvěma okolnostem chceme ukázati. Taková poučení a to dosti obšírná a důkladná může dáti každá dobře zřízená obecná a ovšem ještě větší měrou měšťanská škola. Všim právem toho můžeme od našich drahých škol žádati a naprosto nebylo by třeba zvláštních kursů pro služby k dětem, které by opět a opět stály slušné peníze, a do nichž by jen nepatrná část ženského služebného dorostu mohla choditi. Místo mnohdy podrobného a planého mluvíčkování a zbytečného hromadění jiných nepotřebných pro život předmětů, bylo by docela na místě, ženskou mládež již od škol jednotřídních počínajíc seznamovati se zásadami nábožensko-mravního vychování a zdravotvědy. — Prohleďte naše moderní čítanky křížem krážem, jak se říká, a nenaleznete tam ani jediného vhodného článku, který by se k těmto věcem odnášel. Vezměte do ruky starou „klerikální“ čítanku a najdete článek „Chůva“, a v něm řadu pěkných poučení, jež dávala matka dceři, která šla sloužit za chůvu. A v rukou rozumného „klerikálního“

kantora. byl článek ten podnětem k mnohému, důkladnému a výbornému pojednání té věci. Dnes však dívají se školní čítánky a knihy na ženskou mládež, jako by z dívek měly býti samé při nejmenším Minervistky nebo samé učitelky, a zapomíná se, jak veliké procento děvčat jde do služby vůbec, ať už „za všechno“ (a tedy také k dětem) či pouze „jenom k dětem“. Pořád žádáme, aby naše školy byly opravdu národní; tu myslí se spíše na úřední, administrativní, formální „národnost“, než aby výběrem a obsahem učiva byly opravdu pro lid a pro život.“

Smutný úkaz. V Husovicích u Brna německou opatrovnu navštěvuje 100 dětí českých a německou školu obecnou 400 českých dítek. Jsou to děti rodičů všech stran, ale nejvíce prý — sociálních demokratů.

Novým zákonem učitelstvo obecných škol v Čechách rozděleno je ve tři kategorie: 1. Zatímní učitelé se zkouškou dospělosti se služným 900 K. 2. Učitelé II. třídy (dosavadní podučitelé) se základním služným 1200 K a 3. učitelé I. třídy se základním služným 1600 K. Pětiletých zvýšení služného jest 6 po 200 K a v obcích od 8000—16.000 obyv. 240 K, do 30.000 obyv. 320 K, přes 30.000 obyv. a v předměstích pražských 480 K, v Praze 640 K aktivního přídavku. Funkční přídavky správců škol a říd. učitelů zůstaly v celku nezměněny. Učitelé měst. škol budou míti základního služného 2000 K, 6 pětiletých přídaveků po 250 K a aktivní přírůstek ve městech od 8000 obyv. jako učitelé škol obecných. Funkční přídavky ředitelů jsou tytéž, jako v zákoně předešlém.

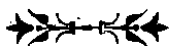
Na hospodyňské škole v Kateřinkách započalo již vyučování. Žaček jest dle doslechu 7. Jinak prý jest situace ústavu velmi neutěšena.

Co všecko je možné v Rakousku. Pohraniční obec v Českém království Gattmannsgrünn přiškolená jest do Bavor. Žádá nyní na zemském výboru 700 kor. subvence, aby mohla vyrovnati školné obci bavorské, do jejíž školy děti gattmannsgrünské docházejí. Mimo tuto obec jiná jest přiškolená do Saska. To budou rakouští vlastenci!

Maďarisace na Slovensku. Ministr Wlassich nadiktoval slovenským školám ludovým 24 hodin vyučování maďarštiny, což znamená tolik, jako znemožněné vyučování mateřského jazyka. — Jednomu redaktorovi, který byl dříve učitelem a požíval pensí, odňata tato proto, že otiskl dvě maličké básničky, v nichž se slovenská mládež vyzývá k lásce ku svému rodu a ku ctění svého mateřského jazyka.

Drobnosti. Jak vypadají školské vědomosti slavných autorů. Národní divadlo vyjednávalo s Maeterlinkem o překlad a provozování „Monny Vanny“. Velké obtíže působilo, než věhlasný dramatik pochopil, že — Praha a Pešť není jedno a že čeština není maďarským nářečím. — V Uhrách je na 400 učitelek bez místa. Učitelské ústavy jsou plny a absolventky jejich nemají chleba. — Při volbě v Coloradě v Americe byla zvolena paní Marie Grenfallová od demokratů značnou většinou za superintenta veřejného vyučování ve zmíněném státě. — Dne 13. listopadu ve Vídni při schůzi společnosti pro založení a podporování musea ženských prací paní dvorní radová Obermeigerová přimlouvala se za jmenování školních inspektorek. — Dle usnesení haličského zemského výboru jest dovoleno ženám navštěvovati kursy zřízené pro kandidáty míst při obecních úřadech. Po odbyté zkoušce mohou se státi obecními sekretářkami, kontrolkami nebo pokladnými. — Ve Finsku povolil senát prostředky na tři léta, aby mohla býti žena ustanovena pokusem za průmyslovou inspektorku. — Mezi šesti úředními delegáty Spojených států severoamerických na „mezinárodní kongres červeného kříže“ v Petrohradě jsou dvě ženské. — Ve

státě Ohio v městě Clevelandu volilo z žen ve volebních listinách zapsaných 80 procent, kdežto z mužů toliko 52 procenta. Z žen k volbám oprávněných nevykonalo svého práva toliko 2000, z mužů však 27.000. Mrachay C. Whilackerová, paní statečnosti svou známá, zvolena byla demokratickou stranou do školní rady. — Rozvedené ženy jako učitelky na veřejných školách. Touto otázkou zabývala se nedávno místní školní rada v Mnichově, když jistá bývalá učitelka žádala o místo. Vzhledem k tomu, že byla bezdětná, bylo její žádosti vyhověno. — Dne 20. listopadu bylo na universitě v Petrohradě promováno na doktorky 120 žen. — Francouzský kongres hudebníků přijal návrh, aby byly připuštěny do orkestrů také ženy. — Ve vlašské sněmovně podal poslanec Socci návrh, aby ženy byly připuštěny k advokatuře. — V 26 městech ve Skotsku zvoleno 37 žen do obecní správy. V magistrátu v Edinburku mají 4, v Glaskově 3 ženy právo přisedící a hlasovací.

Knihy a časopisy redakci zaslane.

(Z časopisů výměnou posílaných oznamujeme jen ty, jež vzájemně náš list oznamují.)

Vychovatel. Časopis věnovaný zájmům křesťanského školství. Majitel a vydavatel: Družstvo Vlasf. Odpovědný redaktor dr. Rudolf Horský. Ročně 6 korun.

Křesťanská Škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vydavatel a redaktor: Václav Špaček. S přílohou Obrana pravdy křesťanské ve veřejném životě. Ročně 6 korun.

Oba tyto časopisy doporučujeme vřele. Kdo můžeš, předplat!

Příště dále.

PŘÍRODA A ŠKOLA PŘÍBOR.

Předplatné na rok 6 K 50 h,
na půl roku 3 K 50 h.

Časopis pro vyučování přírodovědecké. Právě vyšlo 1. číslo. „Příroda a škola“ vychází v Příboře na Moravě. — Redaktor a vydavatel Jan Kranich.

Račte aspoň na půl roku předplatiti.

Noví předplatitelé obdrží zdarma výborný spis methodický „O nápravě koktavosti“. — Kdo tohoto čísla a následujících čísel nevrátí, považován bude za odběratele.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel mošťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

Nejpěknější věno
ctnostné výchování.

O didakticko-ethickém působení Karla Al. Vinařického.

Ku sté ročnici jeho narozenin podává *dr. Josef Kachník*, ředitel k. a. ústavu učitelk.

Vším právem uznává se veliký význam retrospektivních výstav v oboru umění výtvarného, a nebylo snad jedné větší výstavy posledních let, kde by nebylo bývalo zařízeno zvláštní oddělení pro umělecké památky z minulosti toho kterého národa. Bystrý duch pozorovatele zalétá zpět do oněch dob, kdy památky ty povstaly, poznává snažení, jež předky jeho zušlechťovalo a nazírá na směry, jež tvorbu uměleckou tehda ovládaly. Z minulosti vrací se pak duch přemítavého návštěvníka do přítomnosti a porovnává výši tvoření uměleckého v tom kterém období se stavem tohoto umění v přítomnosti, těší se z pokroku a ovládnán sebevědomím cítí se puzena ku práci úsilovné, aby svou hřivnou přispěl ku uměleckému a kulturnímu povznesení národa svého, aneb poznává, čím se národ od směrů zdatných a mravně ušlechťujících uchýlil, vrací se k nim zpět a užívá vymožeností novodobých povznáší tvorbu uměleckou na onu výši, jež duši národa dle vývoje historického odpovídá.

Nejinak má se to s uměním slovesným. Z tohoto umění literární pomníky třeba čísti aneb živým slovem v duchu posluchače vybavit, aby poznána byla ideová práce národních buditelů dob minulých ve své dokonalosti, v nezištném a šlechtném zápolení a ve směrech, jež vytryskly v dobách ohnivého nadšení pro povznesení a blaho lidu. Není to proto jakýs sport aneb okamžitá libůstka, že v určitých obdobích vracíme se vzpomínkou ku duševním velikánům literární minulosti, ano, dím, že u nás málo tak se děje a když, tedy namnoze bez pravého porozumění a historické věrnosti. Mnozí přenášejí svůj moderní, často tendenčně vytvořený názor do minulosti a přebarvují projevy duše české na názory cizích filosofů. Tu zdá se nám, že čím více národ od své samostatné individuality se vzdaluje, tím více ztrácí na mravní síle a osvětové zdatnosti. Kultura u národů světových šířila se z vrstev vyšších do nižších; u nás zachoval si lid, kdy intelligence byla odcizena, poklad mravních zásad a forem uměleckých a jazykových. Z tohoto lidu vyšli první pěstitelé literatury, i brali si ku svým plodům náměty národní a šetríce povahy lidu nábožensko-mravné, snažili se nezištně literaturou jej vzdělávati. Jestliž ostatně účelem veškerého písemnictví, aby osvěcujíc rozum a budíc ušlechtilé city působilo

na vůli a přispívalo ku založení blahobytu jak jednotlivců tak i celku. To však bez zásad ethických jest nemožno. Vzdělanost, jež vede k sobectví, krásná literatura, jež vzrušujíc obrazotvornost kazí život mravný, neprospívá, nýbrž škodí, není požehnáním pro národ, nýbrž kletbou. U spisovatelů doby předbřeznové vesměs směr ethicko-výchovný převládá. Jej pěstil i se zdarem Karel Alois Vinařický, jenž právem zasluhuje, aby stá ročnice jeho narozenin, jež připadá na 24. ledna 1903, v národě českém oslavena byla. Ubohý stav opuštěného lidu českého vedl jej k tomu, aby osvojil si jeho jazyk pilnosti soukromou a zasadil páku blahodárného působení tam, kde ho nejvíce bylo potřebí, ve škole národní. Pracoval i pro dospělejší, ale že tu již bylo několik pracovníků statných, ponechal jim práci tu a sám chopil se vším úsilím literární práce didakticko-ethické na poli školství obecného a mládeže české.

Ponenáhlu teprve začínalo svítati po vlastech českomoravských, když se dne 24. ledna 1803 ve Slaném z měšťanské rodiny narodil Karel Alois Vinařický. První základy české abcedy vstípil mu jakýs poctivý mistr řemesla punčochářského Šarapatka jmenem; poněkud více s češtinou seznámil se ve školách piaristických za vedení proslulého Vincence Zahradníka, ale láskou k ní jako k mateřštině přilnul u domácího krbu, kde své babičce „Prorocství slepého mládence“ horlivě opisoval a dědečkovi z kroniky Václava Hájka z Libočan pilně předčítával. Namanul se také ve Slaném absolvovaný právník František Miltner, jenž ku studiím starožitnickým a dějepisným jej nabádal, takže Pelclův „Dějepis Čech“ velmi rád čítával. Absolvovav roku 1820 v Praze filosofii odebral se do Vídně, kdež trvaje u strýce mimo filologii řeckou a římskou i dějepis pěstiti se jal. Než smutno mu bylo po vlasti: touha sloužiti Bohu a lidu svému zvítězila a proto opustiv Vídeň a rozloučiv se s Palackým, jenž mu pro časopis „Krok“ rukopis svěřil, spěchal do Prahy a překročiv práh kněžského semináře, nalezl ve spirituáli Ignáci Mrázovi důvěrného přítele, jenž jej do literatury bohoslovecké uvedl a znaje jeho nadání vychovatelské za domácího učitele u hraběte Šlika jej doporučil. Studuje pilně vědy bohoslovné navštěvoval Vinařický s několika seminaristy české přednášky J. Nejedlého a přednášky Jungmannovy o rukopise Královodorském. Bohoslovná studia dokončil teprve 22 let jsa star a že na vysvěcení čekati mu bylo, podrobil se konkursu farnímu, při čemž upoutal na se pozornost tehdejšího arcibiskupa pražského Václava Leopolda Chlumčanského, rytíře z Přestavlk a Chlumčan, jenž zvolil si jej za ceremoniáře a později za tajemníka. Není pochybnosti, že arcibiskup Chlumčanský, o školství české nejzasloužilejší muž, poznal ve Vinařickém kněze, jenž při svých šlechtných snahách o povznesení školství platné služby mu konati mohl. Chlumčanský založil vlastním nákladem 104.900 zl. ve stříbře první dvě realné školy v Rakovníku a v Liberci, vystavěl vlastním nákladem devět škol na svých panstvích a kde mohl zvyšoval blahobyť učitelstva škol obecných.

Toto příkladné působení bylo Vinařickému vzpružinou, že roku 1832 ve spolku s Jungmannem zvláštním pamětním spisem o zavedení češtiny do škol národních usiloval. Ovšem scházelo tu mnoho, scházelo popředně literárních pokladů, na nichž by se mládež česká duchem českým, národním, ale nábožensko-mravným vzdělávala. Proto pobýv tajemníkem i u nástupce Chlumčanského, hraběte Krakovského z Kolovrat, až do jeho smrti, odebral se dne 24. dubna 1833 na faru v Kování a později do Týna nad Labem, kdež za první a hlavní úkol sobě vytknul, českoslovanské mládeži podati názorně rouchem českým, prostým, lidovým a rýmem libozvučným ideje

všech vědomostí jazykových, přírodopisných a společenských, pro školu obecnou nejvíce potřebných. Napsal „Kytky dětské“,*) sbírku básniček, písní, pohádek, hádanek a průpovědek, jež jméno jeho proslavily a podnes nebyly překonány, ale bohužel ani dostatečně oceněny.

Dosud alespoň v čítankách od Štastného, Lepaře a Sokola zachován ráz, jaký jim dal Vinařický, jenž na popud ministerstva Lev Thunova r. 1850 první čítanky pro obecné školy české tak šťastně sestavil, že byly vzorem pro čítanky ostatních národů rakouských. V nejnovějším slabikáři však od Frumara-Jursy snad ze samé piety ku spisovateli-knězi, o české školství nejen literárně, ale i mužným vystupováním na nejvyšších místech tak zasloužilému, ze 17 básniček Vinařického, jež Štastný-Lepář-Sokol v první čítance ještě podrželi, nenalezla milosti ani jediná. Místo Vinařického zaujal Tolstoj. Dalo by se to snad omluviti, kdyby nový slabikář znamenal pokrok ve směru methodickém. Ale tu není o logickém postupu, methodickém rozčlenění a psychologickém vývoji dětského nazírání a znenáhlého osvojování ani potuchy. To se zdá býti „všelicos“ pro slepé. Hned tu řeč o žactvu, o babičce, o ptáčcích a zase o učené panně, o zahradě, o vojáku, o mlsném Jirouši, o požáru atd.

Jak jináče vede sobě Vinařický! Tu jest vše tak nelíčené, přirozené. To není sebráno na zdařbůh z rozličných knih a sbírek, to jest vyzoborováno z dětského života, jak si vede doma a jak od nejbližšího ve svém prostinkém a přece tak na poesii bohatém životě ku vzdálenějšímu pokračuje. Škola nesmí dítě vytrhnouti z vývoje přirozeného, jakým se jeho nazírání, vnímání a předslavování vyvinuje v domácnosti, ale musí připnouti k tomuto duševnímu znenáhlému postupu a vésti dítě dále; jinak cítí se dítě na jiném světě, jeho přirozený pochod životní se náhle přetrhne, a jiným směrem se obrátí, což pro celý život může míti následky neblahé. Vinařický věnuje pozornost nejdříve nejjednodušším výkonům dítěte, jež dle smyslového jeho nazírání nejvíce k sobě pozornost poutají. A ihned vyúžitkuje jich ve směru poučně-mravoučném. První básnička v jeho „Kytce“ jest „Budíček“.

Bílý den!
Z peřin ven!
Nebeské oko,
zlaté sluníčko
bude brzičko
státí vysoko:
Bílý den!
Z postele ven!

Kolik tu pouček názorných pro první vyučování! Bílý den — černá noc, sluníčko zlaté jako oko na nebi. Kolik pouček mravoučných formou tak prostou, ale přece důtklivou pronesených! Z peřin ven, z postele ven! Dítky navykati, aby dlouho ráno v loži nezůstávaly, aby naučily se rychle poslouchati. Následují pak první výkony denní, a to mytí se a oblékání. Ku každému výkonu umí Vinařický připojiti naučení ethické, stručně ale jadrně.

Budu se mýti,
nebudu dlítí;
čistota sluší
tělu i duši.

A při oblékání:

Šaty mám,
v ně se oblékám;
otci a matce děkuji,
oba mne ošetřují.

*) Spisy Vinařického vyšly ve dvou svazcích v Národní bibliotéce u Kobra r. 1871—75.

Po rodičích však vděčnost náleží Bohu dle nazírání dětského; od pojmu rodičův dítě povznáší se k Bohu, od viditelného k neviditelnému. Ale tento Neviditelný jest mocnější; Onť ošacuje celou přírodu a proto jest On Pán a Bůh dítěte, lidí všech.

Ale kdo pak ošacuje
beránky a ptáčata?
Kdo na jaře ozdobuje
luka kvítím posetá?
Nevidím ho, neb jest pouhý duch;
ale vím, že jest můj Pán a Bůh!

A proto k němu hned z rána dítě povznáseti má mysl svou. Následuje něžná modlitba „Otče náš“ a „Vzývání anděla strážce“. Dítě vede pak Vinařický do přírody a dává mu zde živě nazíratí na zvířata a činnost jejich. Dává hošíčkům a děvčátkům se zvířaty rozmlouvati, aby tím vynikly jejich vlastnosti a aby dívky naváděny byly ku soucitu. Hle, tu „holubička“.

Sotva bílý den zasvítá,
holubice v polích lítá;
lítá, nelení,
tam po osení,
a již v ranné době
hledá pokrm sobě. —

A když najde tam zrněčko
zaplesá její srděčko.
Míne hodina,
nezapomíná
holubice matka
na svá holoubátka.

Prázdna domů nepřiletí,
pokrm nese pro své děti.
Děti čekají
a zavrkají,
když se jejich máti
nazpět domů vrátí.

Více než ta holubinka
pečuje o mne matinka;
práce nešetří
i když jsem větší,
miluje mne stále;
to jí buď ku chvále!

Krásný to věru obraz neúnavné činnosti a starostlivosti matky o své děti a obraz vděčnosti dítek ku matce. Při tom jest forma tak nelíčená, poklad jazykový tak bohatý, že možno jej při vyučování se všech stran co nejbohatěji využítkovati. Dobrou metodu, aby děti napodobovaly hlasy zvířat, čímž se jejich mluvidla a výslovnost znamenitě cvičí, mile předvádí Vinařický:

Slepička na dvoře
kdáče a krákoře,
vlaštovka šveholí,
že jí nic nebolí.
Hrdlička chce cukru,
pět peněz křepelka,
a v lese žežulka
volá pořád: kuku!

Ale ihned zase pozornost malého čtenáře obrací ku škole:

Víc umíme my záčkové,
nežli ti milí ptáčkové;
hláskujeme, čteme, píšeme,
do desíti počítáme:
až budeme větší
pisničku i delší zaspíváme;

čimž se u dítek sebedůvěra budí, aby pilily ku větší dokonalosti.

Něžné jsou rozmluvy dítek se zvířaty. Stůjž za příklad básnička:
„Liduška a holubička.“

K Lidušce do pokojíčka
přiletěla holubička.
Liduška malá se radovala;
dala jí k zobání

zbytky od snídání,
a ji hladila
a k ní pravila :
„Nebojíš se, holubičko?“
Holubička zavrkala :
„Proč bych se tě bála !
Zlého jsem nic nedělala ;
ty tak dobrá vyhlížíš ;
viď, milá holčičko,
viď, že mi neublížíš?“

Malý Jeníček, ač již na tom jest, aby spáchal čin špatný a vybral holátka, dává se přece obměkčiti žalostným pokřikováním starších a zaslouhuje si jejich dík.

Malý Jeníček, hodný hošíček
našel hnízdo vloni na jabloni,
a v něm hezká ptáčátka.
Solva ho spatřila mládčátka,
strachy se trásla a sípala,
jak by o pomoc volala.
Starší přiletěli, obletovali,
žalostně pokřikovali :
„O dobrý Jeníčku,
slituj se trošičku,
nebeř nám dětátek,
ubohých holátek !“
Jeníček ptáčkům rozuměl,
s jabloně slezl a odešel ;
ptáčkové zazpívali,
hošíkovi děkovali.

Takovým předvedením živým a milým se obrazotvornost dítek plní představami krásnými a mravně dobrými. Při tom tříbí vkus, neboť mluva jest uhlazená a prstonárodní, dětská. Ne vždy plyne tímto jímavým a lehkým rytmem obrázků, jež Vinařický dětské drobotině předvádí. Jsou i napomenutí vážná ve sbírce a v čítance jeho jako :

Neškod, chlapče, ptáčkům,
veselým zpěvákům,
oni libě zpívají
a housenky sbírají.
Netrap nikdy zvířátek,
nevybírej holátek ;
cítí bolest, jako ty,
nedělej jim trampoty !

Snad mnohý vzpomene si, jak tato napomenutí s důvody dobře vysvětlenými a vštípenými na nás v útlém mládí působila. Jsou krajiny, kde by o živý svět nezabil nikdo skřivánka aneb jiného ptáčka zpěvavého. A jsou města, kde potřebí, aby se tvořily spolky na ochranu zvířat. ano v Americe i mezi dětmi spolky ty rozšiřovati jest potřeba. U nás úkol ten výchovný po dlouhou dobu plnil Vinařický svými prostomilými básničkami a písněmi. Celá příroda tu v úzkém spojení s člověkem se hýbe, mluví, plesá, ale i sténá. A vše to v harmonický celek vyznívá :

Bože, Tvé to dílo jest,
chvála Tobě buď a čest !

To jest ucelený názor křesťanský, jenž jest s to působiti jednotně na mysl chovancovu a naplniti ji vším pravdivým, krásným a dobrým. Celý přírodopis a přírodozpyt možno připnouti k těmto bezvadným jazykovým plodům, pokud toho pro školu obecnou potřebí jest. Ano, což dím, i země-

pisné učivo lze na nich soustřediti. Neboť kdož nezná deklamovánky o „Malém dráteníku“?

Ze Trenčína vyšla vdova
a s ní její sirotek.
Zponenáhlu přišli oba
na vysoký pahorek atd.

Vinařický předvádí dítky při hrách, kde se jejich přirozenost jeví tak nenuceně. Učiní to rytmem, jenž živost dětskou tak věrně vyjadřuje, jak se to nikomu nepodařilo. Kdo nezná rázovité básničky: „Tluče bubeníček, tluče na buben — a svolává chlapce, chlapci pojďte ven?“ Kdo by neznal roztomilé písně:

„Puste se, housátka, roste vám travička;
roste vám, přiroste, spadne-li rosička.“

Aneb „Píseň letní“ :

„Tráva, tráva, tráva zelená!
Úsychala travička,
spadla na ni rosička;
tráva, tráva, tráva zelená!“

I té ušlechtilé řevnivosti, jež mezi maličkými se naskytuje, všiml sobě Vinařický a pronesl něžnou píseň, jež děvčátka prvního roku školního tak ráda zpívávají:

Ať si hoši hrají,
ať si skákají,
i děvčátka mají,
čím si zahrají.

Ráno obleknu se,
něco posnídám,
a po své panence
hned se ohlídám.

Dám jí košiličku,
bílý šáteček,
červenou sukničku,
modrý páseček.

Pak ji na židličku
pěkně posadím,
co dnes budem dělat —
s ní se poradím. Atd.

Což říci konečně o rytmicky lahodné a ethicky účinné písni: „Ivánku náš, co pak děláš?“

Čím tíže jest vmysliti se v život malých dítek a přizpůsobiti se jejich mluvě, tím větší jest zásluha Vinařického, že tak dojmavě dovedl mluvit v srděčka malá a vychoval celé pokolení lidu českého ku pravé osvětě na základě nábožensko-mravném. Tak prostinkých, z duše dětské vytrysklých zpěvů nemá každá literatura národní. Měli bychom si jich vážiti, v mysl dětského dorostu příslušnou a dokonalou analýsú je vštěpovati a nenahrazovati jich novočeskými umělými články, jež malé rozumy nejsou s to pochopiti, tím méně citem pojati.

Vinařický vybrousil sloh svůj na plyných překladech Vergiliových spisů, Aeneidy a pokusil se se zdarem o překlad Illiady metrem originálu. Sám Čelakovský nazval překlady ty na tu dobu nejlepšími. Když češtině pro styk souhlásek od nepřátel vyčítána byla neohobnost, podal ve „Varytě a lýře“ takový důkaz o ohobnosti, měkkosti, bodrosti a mladistvé síle češtiny, že bylo nepřátelům umlknouti.

V těchto 39 básních nikde dvě souhlásky se nestýkají. Snad to byly hříčky ale vyplnily úkol svůj. Kdo nezná ono perutné:

Koně-li ve běhu
kopyty dupotají,
čemu se dupoty
podobají?

Dupoty
čupoty
na zem a půdu
tepotu cepů se
podobají.

Co Vinařický hlásal písmem, zdůrazňoval skutkem. Jeho zásadou bylo, že jen přirozený jazyk klíčem jest k mysli a srdci. Látku ku svým čítankám nenasbíral z literatury, které nebylo. Vytvořil ji sám s velikou námahou a uskutečnil prakticky, o čem psal Salzmann a jiní paedagogové theoreticky. Jeho styk s laiky všech stavů působil ethicky na směr životní, získával církvi a národu českému přátele. Při tom však Vinařický, ač vědami světskými se zanášel, nezanedbával věd bohoslovných a vlastních povinností svého stavu. Přispíval četnými a cennými články do „Časopisu katolického duehovenstva“ a když po 24 letech svého trvání pro neblahé poměry tento nejstarší časopis český zaniknul, vzkřísil jej znova a až do smrti, jež jej jako kanovníka na Vyšehradě dne 3. února 1868 stihla, redakci jeho úspěšně vedl. K jeho návrhu zřízeno bylo r. 1861 dědictví Svatoprokopské, jež dodnes bohoslovnou literaturu českou tolika krásnými vědeckými spisy obohatilo.

Vinařický byl první, jenž dal u nás popud ku zřízení ústavů pro vzdělání učitelek, sám pak zřídil z peněz, jež mu literární díla vynesla, místo industrialní učitelky při škole vyšehradské. Krásné budovy školní v Týně nad Vltavou a na Vyšehradě jsou hmotnými pomníky jeho zásluh o školství české. Paedagogická literatura česká Vinařického více méně ignoruje. V Kalinově „Obrazích z dějin vychovatelství“ pro ústavy učitelské věnováno mu půl druhého řádku a to bez udání charakteru. Klikův „Slovník paedagogický“ nezná dosud Vinařického. Byl Vinařický knězem smýšlení a zásad konservativních, obhájcem škol jesuitských a potíratelem snah liberalních, obzvláště ve své sbírce „Sněmy zvířat“. Když mu vytýkali zpátečnictví, odvětil jednomu za všechny v básni „Sokovi na dorozumění“ nadepsané:

„Tys mě vinil, že proti snaživým věku
bojuji cílům,
největší za jaké krev lili muži.
Znám cíle věku, tvých neznám: Ctnost, Pravda
mi cílem.
Za ně, za víru a vlast krev muži liti sluší.“

Hle, toť heslo podobné heslu Sušilovu!

Budiž Vinařickému vzpomínka tato immortelou na hrob vzdálený.

Školní museum.

J. M. Kadlčák.

Četl jsem kdesi, že Smetanovu proslavenou zpěvohru „Prodaná nevěsta“ velmi nevlídně přijali, ba při prvním provozování hudební velcdílo zakladatele národní hudby české, jak říkáme, propadlo. Teprve později, když cizí chválu vzdali skladbě českého mistra, doma chválili též a mistru velikému vzdávali zasloužené pocty — ale až strádáním a utrpením hmotným i duševním předčasně zhasla jiskra vzácného umění tohoto oba z říše hudby umělé.

Průkopník českých houslistů, náš proslavený František Ondříček, musel zajet do Paříže pro cenu zlatou, aby doma si vynutil uznání a přesvědčil malověrné rodáky, že je více, než tuctovým českým muzikantem.

Mistra Dvořáka snad bychom vůbec neměli bez prozíravého a bystrozrakého Simroka berlínského. Až mu cizina vavřín k nohám složila, v Čechách vzpomněli, že Dvořák je náš.

Proč uvádím pochmurné jevy takové? Abych druhy v povolání upozornil na osudný rys národní naší povahy: nelásku a nevážnost k svému a ku svým, z níž se prýští osudná pro nás lhostejnost k památkám dávno-věké vyspělosti osvětové i umělecké, jaká se jeví v krojích vymírajících, písních, obřadech rodinných i kmenových, úpravě sídel, ozdobách domácího krbu, nářadí, oděvu.

Komu napadlo, že v těch malůvkách slovenských děv a junů zrači se velkolepé umění malířské v lidu dochované z dob pradávných? Kdo viděl v lemůvkách a obrubách Slováků stopy umělecké? Nebylo nám vše „sprostým“, čím lišili jsme se od cizáků?

Teprve nedávno, když dávné umění, ušlechtilé stopy staroslovanské vzdělanosti již téměř vymizely a jenom sem tam v prachu povalovaly se v zákoutí zapomenutém zbytky nářadí, vyšívání, ozdob krojových, malůvky atd., a poslední štíty, lomenice, stříšky, pavlače, náspy a bránky zpuchřelé se bořily, začali jsme sbírat a ukládat v museu olomuckém, později částečně i jinde — músejnictví konečně přišlo trochu do módy — sbírány zbytky ovšem nesoustavně, nahodile, a tak přece sem tam zachováno něco z bývalého umění lidového, zachovány důkazy o prastaré vzdělanosti slovanské. —

Dosud bez soustavy, spíše nahodile sem tam něco uschováme. I v tom jeví se naše slovanská lehkomyšlnost. Vidíme na vlastní oči, jak hyne zpěv národní. A co činíme? Oživujeme ve školách starobylé toto umění? Cpeme dětem „umělé“ písně horšího rázu — po stránce hudební — než odrhovačky krčmanské a tím sami dusíme a ničíme poslední zbytky písně národní.

A podobně jednáme ve všem. Místo abychom každou cennou památku zachovati se snažili, místo abychom sbírali, na bezpečná místa ukládali, rovnali a pak těžili z památek dávného umění a osvěty, sami ničíme poslední stopy národní svéráznosti s chutí chápající se kde jaké ohavy, má-li značku „moderní“, a své drahocenné, skutečně umělecké věci všemožně ničíme.

Jenom pozorujme sami sebe a své okolí. Co slovanského, moravského je na těch našich „zábavách“ od pacholety počínaje až po dědy? Co máme svého v obydlí, v kuchyni v kroji? Je ta naše škola „národní“ skutečně národní? Čím se lišíme výchovou od Vlacha, Dána, Španěla? — A kdo vinen? — Intelligence!

V cizáckém duchu vychována navykla cizotě a proto v domácím záliby nenalézajíc sebe a svůj dům cizáctvím přecpává a šíří pak cizotu dál.

Pozorujme jenom sebe. Co máme vlastně svého v těch školách českých a rodinách učitelských? Šat, nábytek, obrazy, noty, ozdůbky atd.; najdete v nich stopy slovanské svéráznosti? Vystěhujme se, nechme všechno stát a ležet jak bylo a po nás ať přijde Bavor, Štýřan, Vlach neb kterýkoliv cizozemec a bude si libovat, že je doma. Nic cizího, neznámého, nesvého zde nenalezne. Bude jako doma.

A možná-li náprava? V nejednom ohledu lze dosud mnoho zachovati, ano i obnoviti, a kde obrat již není možný, alespoň věkům budoucím bychom mohli uchovati doklady dřevní vzdělanosti slovanské, kdybychom v každé škole zřídili — školní museum.

Místo bezcenných namnoze „kabinetů“ s haraburdím za drahé peníze bez ladu a skladu, pořízeným v cizině, měla by každá škola míti své

museum a v něm v první řadě všechno, co v osadě se vyskytuje památného i v okolní přírodě. Ve školním museu bychom měli ukázky půdy ze všech poloh příznačných s rozborem mechanickým i lučebním. Zde je na místě sbírka všech nerostů, rostlin, živočichů, plodin a území obce a v nejbližším okolí se vyskytujících. Školní museum má též mít soupis cen všech potřeb, výrobků, plodin atd. v obci se vyskytujících. Zde se mají uložit ukázky průmyslu domácího, vzorky náradí, nástrojů, kroje, staveb atd. Do školního musea bychom ukládat měli věrné vyličení všech zvyků právních a rodinných, církevních obřadů, slovem věrný popis života jednotlivců i celku od příchodu na svět až po hrob.

Všechny pověsti a zkazky, léky a léčiva, pokrmy a nápoje, způsob zpracování půdy, osévání, sklizně, zpracování plodin, zpeněžení, vývoz a přívaz živin i látek všelikých, úprava pozemků, obydlí, stájí, sadů atd. obrazem — jaké pole pro fotografy samouky! — slovem, číslicemi, diagramem, modelem, ukázkami zde by mělo býti zachováno věkům příštím. Všechny písně a popěvky, hry a tance, malůvky a vyšívky, ozdoby a okrasy obydlí, oděvu, prádla, obuvi atd. by se ve školním museu takto vedeném a spravovaném zachránily a věkům příštím zachovaly. I ty obecní knihy účetní, smlouvy, zápisy o jednání a podobné věci nyní na pohled bezcenné by se uložily v museu školním. Co by tu věci, nyní ceny prý nemajících, se zachovalo a bylo kdysi vzácnými prameny pro příští dějepisce.

Mnohé ještě věci mi tanou na mysli, než uvedené zajisté stačí na objasněnou myšlenku po mém náhledu uvážení hodné.

Mám za to, že bychom zřizováním školních museí prospěli sobě, škole i českému lidu jak po stránce kulturní, tak ve směru hospodářském. Jsem přesvědčen, že získáme tím přátel škole a přispějeme k dobru všeobecnému, v každé škole když zřídíme školní museum asi ve směru v úvaze této naznačeném.

Věc pěkná a snad i prospěšná — ale kdo vše zaplatí? — slyším námitky. Zatím lze úplně obejít se bez peněz. Tolik zručnosti a dovednosti každý učitel má, anebo snadno si zjedná, kolik třeba k úpravě přírodnin. A v kreslení přece každý naučil se tolik, aby jednoduchými rysy načrtl, čeho třeba. Ostatně snadná pomoc! Co neumím sám, dovede soused. Ten zase nedovede, co umím já: doplníme se. Hudebník pomůže notami, kreslíř obrázky, preparátor vycpáváním a tak navzájem si vypomáháme, pořídíme mnoho — bez nákladu. Jsouť mezi námi umělci ve všech oborech práce lidské a mistři důmyslní. Jenom začneme každý a přesvědčíme se, že pořídíme mnoho bez peněz — vlastní dovedností, obětavou pílí a dobrou vůlí.

A kdybychom snad položili jenom základy, na nichž pak soustavně budovatí budou nástupci, mnoho vykonáme tím pro národ svůj, jemuž sloužití jest povinností naší nejpřednější.

Kdo bude první?

Ve které škole začnou? Dá se učitel z našich řad předstihnouti? Zde je ušlechtilé pole k zápolení čestnému — nuže dejme se tedy v zápas — a vítězi náš vděk.

Výchova dítek a alkoholism.

Píše Ondřej Kypr.

Tam, kde dostane se dítkám již v mládí takového vychování, jimž jsou dítku ukazovány cesty k zabezpečení existence a sesnadnění příštího boje o život, tam zcela určitě také nalézáme v metodě vychovávací: odstranění pití lihových nápojů u dítek.

Takových rodin, kde by dítku nebyly nikdy dávány alkoholové nápoje — vyjma lékařského nařízení — nalézáme dnes bohužel velice málo. A zvláště ve třídě dělnické, tedy ve třídě, na níž boj o život a jeho denní skyvu chleba co nejtíže doléhá, úplně skoro postrádáme rodin, kde by dítku bylo zakazováno pití alkoholické nápoje: pivo, víno, kořalku atd.

Proč má býti zabraňováno dítkám požívání piva, vína nebo kořalky?

Z toho jednoduchého důvodu, že alkohol jest jedem, který jim zůstává i když jest rozředěn v pivě, víně, nebo kořalce. Dítko má býti oddalováno od požívání jakéhokoliv alkoholického nápoje již od nejtútlejšího mládí. I matky, které právě dítko kojí, nemají požívatí žádných lihových nápojů. Známe případy, kdy už i kojenci trpí alkoholismem — získaným od kojící ženy. Jest známo, že v zámožnějších rodinách dostávají kojné větší dávky dobrého vína, neb jiných lihovin. Pak se rodičové diví, když se najednou u dítko objeví různé nervové poruchy, křeče atd. To jest vysvětlitelné; jed, obsažený ve víně nebo jiném alkoholickém nápoji přechází do mléka a odtud bývá vsán do dětského těla. Podobné poruchy zdraví u kojenců úplně přestaly — jak nám zkoušky dokázaly — když bylo odejmuto kojným jakéhokoliv požívání lihových nápojů.

A tak tímto politování hodným zvykem v rodinách — pitím alkoholu od kojné — stojíme před faktem, že 6leté dítko, když jde do školy, jest již nasáklé alkoholismem.

Již v r. 1866 viděl Emmerich, proslulý lékař německý ve Vürzburku na klinice bledé dítě, stížené alkoholickým zánětem jater. Rodiče posílali dítě do sklepa pro víno, a toto je potají upíjelo. Později však rodiče na tento nemrav přišli, ale neviděli v tom nic nepřislušného. Dítě pak při obědě dostalo svou sklenku piva, jako dospělé. Týž lékař uvádí případ, kdy tříleté dítě trpící posuncinou, neumělo nic jiného promluvit, nežli: pivo! Dostávalo je pití od svých rodičů již v nejtútlejším mládí.

A jak toto požívání lihových nápojů účinkuje na zdraví dítěte, může býti zcela jasno. Mysl děcka otupuje, ono tělesně zakrňuje a neběře podílu na radostech mládí; nemá pochopení pro dětské hry, nehledí na svůj oděv, by ho mělo v pořádku a tím liší se od ostatních dětí, a tak pod jařmem alkoholu vyrůstá pokolení zvrhlé — určené zhoubě.

Proti tomuto musí býti zahájen boj. Zcela jistě, že nejtúčněji může působiti škola. Na místo mnohých úplně bezcenných článků v dětských školních čítankách mají býti také pojednání o zhoubném vlivu alkoholismu na zdraví. Necht jsou uváděny případy co nejkřiklavější. Dobrým příkladem by na př. bylo: Jistá A. J. v Bonnu, náruživě opilství oddaná, zemřela r. 1800. Ze 709 členů té rodiny, již sledoval bonnský profesor Pellmann, bylo 7 vrahů, 76 podvodníků, 144 žebráků z povolání, 61 tuláků a 181 zvrhlých ženštin.

Učitelé a lékaři dobrými přednáškami by vykonali též velice mnoho. Berlínský spolek proti nemírnému pití lihovin dal vytisknouti na obálky školních sešitů deset vět o líhu, aby již záhy děti byly poučovány o této důležité otázce. Učitelstvo by mělo za pomoci rodičů zakládati dětské

protialkoholické spolky. V takových spolcích by měly býti děti odvracovány od pití lihovin vypravováním různých odstrašujících případů. Dále rozšiřovati letáky a brožury protipijácké.

Ve všech cizích státech máme již velice mnoho stotisícových protipijáckých spolků, a množství dobré literatury protialkoholické. Všude tam již zříme dobře organisované hnutí protialkoholické, které zaznamenává svoje blahodárné výsledky.

A u nás?

U nás jsme teprve v plénkách. U nás ještě se musíme ztěžiti protloukati. Počátky jsou však již učiněny. Máme již vydány letáky: „Nedávajte dětem alkoholu“, „Pryč s alkoholem“, které by měly dojíti velikého rozšíření.

V posledním čase započal vycházeti též i český protialkoholický časopis „Blaho lidu“ (Brno, Svitavská ul. 23. Celoroční předplatné 1 K 8 hal.), který začíná organisovati a vyvolávati protipijácké hnutí.

Práce jest tedy připravena! Nechtě přesvědčti se rodičové o zhoubných účincích alkoholismu, působícího nejen na zdraví jejich vlastní, nýbrž i jejich dětí. Škola, vlastně pp. učitelé nechtě vezmou do svého vyučovacího programu tež poučení dítek o alkoholismu, a tím vším bude vykonáno ve prospěch širokých vrstev národních velice mnoho.

Přestaňte pít alkohol, tím odstraní se velice mnoho bídy a nářku, tím odstraňována bude zločinnost a nemravnost; lid bude stoupati na vyšší stupeň vzdělání, kterého pro alkoholism dosáhnouti nemohl.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Mimorádná valná schůze Katolického spolku českých učitelů na Moravě konala se v Brně dne 1. února 1903. Účastníků byl slušný počet, jednání velmi srdečné. Usneseno bylo sestaviti a vydati podrobný a jasný program, zvláště školský a založiti vydavatelský fond. Výbor spolku se postará, aby pro členy pořádán byl universitní kurs národohospodářský a požádá sněm o podporu. Poněvadž platy učitelské jak ve Slezsku tak i v Čechách upraveny byly, přičiní se spolek, aby i na Moravě spravedlivé pňžadavky učitelstva byly splněny.

O vychování dětí. „Učitel“ v čís. 3. a následujících uvažuje ve článku „Století dítěte“ o knize, kterou napsala a vydala v poslední době švédská spisovatelka Ellen Keyová. Ona prý nenáleží žádné škole, žádnému směru, ač prý na ni působil Nietzsche a přibližuje se k Tolstému a Ruskinovi. Na str. 552. píše o ní „Učitel“: „Již dávno před Ellen Keyovou bylo řečeno, že vychování má počínati ještě před narozením robátka, ale švédská autorka sahá ještě hlouběji. Všechny zvyky mravní, zákony a předpisy upravující poměry a styky pohlavní považuje za morální a uznáníhodné jenom potud, pokud mají na zřeteli příští pokolení a pokud vytvářejí pro ně co nejdůmyslnější a nejlepší podmínky vzniku a rozvoje. Manželství z prospěchářství, manželství uzavřená lehkomyšlně a manželství nesvorná považuje za nemorální, poněvadž se přičií dobru lidstva a jeho zdokonalení.“ — „Ellen

Keyová protestuje proti všemu, co rodiče a v první řadě matku dítěti od-cizuje, rodinné krby rozbíjí, ničí a rozmetává, a zvláště proti tomu, co životní síly a energii žen pohlcuje, vyssává a činí je neschopnými k plnění úkolů mateřských.“ „A z toho stanoviska autorka bojuje proti ženskému hnutí našich dnů. Dle jejího mínění hnutí to vyvíjí se a pokračuje bez nejmenšího zřetele k současným podmínkám pracovním, k existenci muže a rodiny, jakož i k poměrům sociálním vůbec. Vnikne-li žena do jakéhokoliv nového oboru pracovního, byť i nejnevěděčného a snad i zhoubného, vypudí-li muže ze zaměstnání, před tím výlučně jím zaujatého, považují to vůdkyně tohoto hnutí za rozhodné vítězství. A zatím vysílání stále nových a nových sil ženských na tržiště práce výdělkové nemá ničeho společného s emancipací čili vyprostěním. Autorka s důrazem poukazuje na křivdu, kterou páše na rodině i výchování dítek výdělková práce ženy mimo dům, kterážto práce, nejen že neobdařuje ženu svobodou, nýbrž tlačí ji do jáma hrubé odvislosti a činí z ní oběť zničenosti. Horujíc pro omezení výdělkové práce žen, autorka vychází z toho stanoviska, že matka jest nejdrahocenějším členem národa, a to tak drahocenným a převzácným, že lidstvo spěje ke svému nejvyššímu dobru, když funkcím mateřským věnuje největší péči. Práce matek mimo dům jest dle mínění autorky jednou z nedůležitějších příčin mravního zdivočení mládeže a vzrůstajícího počtu mladistvých provinilců. Skutečná a opravdová svoboda ženy spočívá v tom, že zůstává ve shodě se svojí přirozeností, ať již je to pak přirozenost ženy výjimečné nebo průměrné.“ — Takové zásady hlásá nyní Ellen Keyová a zajisté hojnost bude chvály a nadšení mezi všemi pro ni, ale že věci ty v podstatě již dávno hlásá a chce církev katolická, za to dostává se církvi potupy a pohrdání. —k.

Učení o mravnosti místo náboženství. Školní inspektor dr. Gazicki, poslaný městem Berlínem na pařížskou výstavu, napsal nyní elaborát o nové francouzské škole, v níž učením o mravnosti nahrazeno vyučování náboženství. Vyučování počíná zpěvem a rozborem nějaké mravní zásady. Povinností učitele jest naučiti děti, aby si vážily zákona a nezlehčovaly náboženství ani mravnost. Mnohem charakterističtější je politické vyučování, které je spojeno s vyučováním mravnosti. Božství neomezeně tam panující zove se „vlast“. Za chrám toho božství slouží všechny veřejné budovy, na nichž se skví heslo: „Svoboda, rovnost a bratrství“, a každý mladý Francouz se učí kořiti tomu božství a považuje za největší čest umřítí za slávu své otčiny. Hlavní charakteristickou črtou patriotismu, podávaného ve francouzských školách, je bojovnost a idea odvety, která se obráží na všech francouzských rukovětech mravnosti. Dr. Gazicki praví dle refer. v časop. „Komenský“ č. 1.: „Není pochyby, že výchování, poskytované dorůstajícímu pokolení v nové francouzské národní škole, dá se znáti v brzké době zvýšením mravní úrovně národa a žáci školní vnesou do rodin nové pojmy o mravnosti a nepřímo budou míti moralisující vliv na rodiče.“ —k.

Lež dětská. První podmínkou vychování dětí k pravdomluvnosti jest vlastní pravdomluvnost a spolehlivost; druhou pak, aby dítě nebálo se vychovatele. Dále musí věděti, že se na něm jen dobré žádá, ale také jen dobré o něm věří. Dobrý vychovatel nikdy nesmí předpokládati, že dítě lhátí chce. Pozoruje-li v některé výpovědi dítěte nesprávnosti, řekne mu třeba: „Mýlíš se, milé dítě; vzpomeň si, bylo to tak a tak. Jistě jsi na to zapomnělo.“ Tím způsobem usnadní se dítěti opravití výpovědi své. Vzájemná důvěra jest nejúčinnějším prostředkem proti lži dětské. (Učitel 31.)

—k.

Sedm přikázání pro dívky. Jak ze zprávy denníku „Ethische Kultur“ patrně, dává italské město Reggio Emilia, jehož správa spočívá v rukou

socialistů, učiti se školním dítkám těmto příkázáním nazpamět: 1. Miluj své spolužáky, neboť se z nich stanou v životě druhové tvojí práce. 2. Miluj vědu, potravu duše; projevuj svým učitelům tutěž vděčnost, jako svému otci a matce. 3. Užij každého dne života k dobrému a užitečnému činu; zasévej símě dobra. 4. Cti dobré muže a pravé ženy; cti všechny lidi jako sobě rovné; nepadej na kolena před nikým. 5. Nechovej k nikomu nenávisti, nikoho neurážej. Nebuď pro tebe slova „pomsta“; haj svého práva a netrp žádného utlačování. 6. Nebuď zbabělcem, pomoz slabému, cti a miluj spravedlnost. 7. Mysli na to, že všechno dobré světa je produktem práce; kdo dobra ve světě požívá, aniž sám pracoval, olupuje pilného o jeho práva. (Národ a škola č. 4.) —k.

Samospráva žáků ve škole stává se ve všech částech severo-americké republiky velice populární. Jest to systém výchovy, jež vkládá disciplinu ve škole skoro docela do rukou dětí; učitel sám zakročuje co nejméně. Děti volí si své dozorce, sestupují se v soudní dvory, navrhují ústavu, jakož i tresty a podrobují se vládě jimi sestavené mnohem ochotněji a poslušněji než jiné některé moci, na př. učiteli. Nejde tím o to, vychovávat vzorné poddané vládě, na niž zájmu nižádného nemají, spíše vychovávat vzorné občany republiky, ve které celý národ má nejen poslouchati zákonů, nýbrž je i vydávati a ve skutek uváděti. Zastanci toho způsobu výchovy praví, že poslouží nejen zájmům národa jakožto celku, nýbrž že přispívá k rozvoji nejlepších stránek povahy každého dítěte. (Písecké listy č. 3.) —k.)

O koedukaci či o společné výchově chlapců a dívek nedávno přednášela ve varšavském spolku hygienickém paní T. Menczkowská. Dle refer. v „Lid. N.“ pravila: Protože nový tento typ školy víc a více se šíří, jest třeba stanoviti, jaký má význam koedukace v ohledu paedagogickém. Zkušenosti paedagogové shodují se v tom, že jest to v zájmu výchovy rodinné, aby chlapci a děvčata byli pospolu vyučováni. Škola smíšená neodvrací žen od jiných povinností přirozených, ale činí to poměry oekonomické a potřeba vydělávati. Pokrok ve vědách je lepším u děvčat nežli u chlapců. Opírajíce se o zkušenosti, nebojí se zkušenosti paedagogové, že by děti pozbývaly charakteristických rysů svého pohlaví, naopak upozorňují, že ve smíšené škole chlapci stávají se jemnějšími, děvčata upřímnějšími, méně malichernými. Že by smíšená škola ohrožovala morálku, jak protivníci tvrdí, tu zkušenost i fakta, která tu mohou býti jediné směrdatná, mluví ve prospěch školy smíšené. Všichni paedagogové praktické hájí rozhodně stanovisko, že styky dělí na smíšených školách jsou upřímné, dobré a kolegiální. Pestalozzi, Diczek a jiní nebyli stranníky dělení žactva dle pohlaví. —k.

Jak sluší si počínati při inspekciích, o tom praví výnos předsedům c. k. okres. šk. rad v král. Českém ze dne 4. června 1902: Nemůže býti pochyby o tom, že provádění § 34. zákona zemského ze dne 24. února 1873, který stanoví povinnosti okresních školních dozorců, žádá nevyhnutelně, aby inspektoři pohovořili o výsledcích svého pozorování s celým sborem. Stává se však přece, že jednotliví inspektoři nekonají tyto porady, anebo ospoň ne tak, jak by měli. Z toho důvodu nařizují, aby konali inspektoři porady po skončení každé inspekce a to na víceletých školách s celým sborem, aby tu sdělili svá pozorování, jakož i podali pokyny k nápravě nedostatků a vad. — V téže poradě mají inspektoři vyslechnouti též přání a stížnosti učitelů. Bylo-li by třeba vytýkati něco aneb napomínati jednotlivce, ať se to týče chování nebo pokleskův paedagogicko-didaktických, má se tak státi mimo poradou a jen u přítomnosti správce školy. Budiž pravidlem, od kterého nesmí býti upuštěno, aby žádný učitel nebyl v pochybnosti o výsledku inspekce. Nepříznivý výsledek inspekce budiž učiteli na jeho

žádost oznámen okr. šk. radou písemně. Při tom má se poznamenati, co shledáno o jeho pílí, o výsledku vyučování a o kázni. Naproti tomu nesmí býti v přípise tom posuzováno jeho nadání a jeho schopnosti. — Rozumí se, že mají tato dobrozdání býti podkladem zprávám, které podávají inspektoři při různých příležitostech o jednotlivých učitelích. V rubrice 15., po případě 18. inspekční zprávy mají inspektoři poznamenati, že konali poradu se sborem, po případě s jednotlivými učiteli a co vše zařídili.

Sokolstvo proti kouření. Župa Podbělohorská podala prostřednictvím posl. dra. Podlipného českému sněmu žádost, aby zákonem bylo zamezeno kouření mládeže, která nedosáhla 16. roku. Zajisté čin vši chvály hodný, piše „Komenský“ č. 4., ale ještě lépe by bylo, kdyby se trafikantům zakázalo prodávati hochům tabák nebo doutníky. Výmluva, že to hoch kupuje pro někoho jiného, nesměla by platit, ať si lidé dospělí kuřivo kupují sami. —*k.*

Kulturní stav Ruska charakterisuje nejlépe nouze, kterou strádají moskevské studentky. Úradů není tajno, že velmi mnohé studentky bydlí v nezdravých sklepních komorách. Mnohé živí se nejhrubšími pracemi. Jedna z nich jest dokonce roznašečkou uhlí na dráze. Tak je v Rusku postaráno o vědychtivé studující. (Čas.) Jak může se Rusko starati o vzdělání, když všecko pohlí militarismus?

Podobně starají se o vzdělání ve Španělsku. Španělská královna vladařka u příležitosti nastoupení trůnu svého syna založila 4 školy. Uvážíme-li, že v samotném Madridě je pro nedostetek škol přes 30 tisíc dětí školou povinných beze všeho vyučování, je počet ten naprosto nedostatečným. Ve Španělech od března do listopadu r. 1901 odbývalo se 490 býčích zápasů. Cena zabitých zvířat činila přes 750.000 franků. Připočítáme-li k této sumě ještě službu zápasníkův a vstupné, obdržíme hroznou sumu přes 12 mil. franků, zrovna tolik, co činí služné veškerého učitelstva na poloostrově.

Školství nanejvýš zubožené má Itálie. Doma na školy nemá peněz. V některých místech je až 70 procent těch, kdož neumějí číst, ačkoliv italské školství je úplně zbaveno „klerikalismu“ a důsledně je zřízeno v duchu svobody.

S tímto číslem posíláme zároveň složní listy poštovní spořitelny a prosíme, aby jich bylo hojně použito. Kdo má předplaceno, račiž odložit.

Z literatury.

V Příboře začal vycházeti redakcí a nákladem J. Kranicha, učitele měšť. školy, měsíčník „Příroda a škola“. Časopis chce býti jednak mostem mezi vědeckou literaturou a školní praxí, jednak mezi školou, přírodou a životem, bude přinášeti články a úvahy o otázce přírodovědeckého vyučování, upozorňovati bude na nové směry a metody, podávati návody k zařizování sbírek přírodopisných, k pokusům fysikálním a chemickým ve škole obecné i měšťanské, seznamovati bude učitelstvo s nejnovějšími pomůckami učebními a přístroji, se spisy i důležitějšími články přírodovědeckými časopisů domácích i cizích ve stručném výtahu, s objevy a vynálezy — vše upraveno tak, aby učitel hojně z časopisu čerpati mohl nejen pro praxi školní, ale i pro své vzdělání. Obsah vydaného 1. čísla je skutečně zajímavý a cenný. Přejeme novému listu zdaru a žádoucí podpory čtenářstva. Celoroční předplatné 6 K 40 h.

Ustřední spolek jednot učitelských na Moravě začal právě vydávati nový časopis „Sborník“, rozhledy po školství, vychovatelství a příbuzných oborech. Pořádá jej Jos. Úlehla.

Na Horách Kutných začne vycházeti redakci prof. Patočky měsíčník „**Za uměleckou výchovou**“, jakožto orgán výstavy pro uměleckou výchovu na Horách Kutných.

Nové dílo o moderním kreslení pro školy obecné a měšťanské připravuje k tisku školní rada Antonín Anděl, který seznav oprávněn s novými methodami, s mladickou pružností jim se věnoval, a jsa již na odpočinku, uvázal se u vyučování kreslení na měšť. škole ve St. Hradci, aby nový směr prakticky vyzkoušel. Učitelstvo těší se dychtivě na nové dílo, jež jeho snahy a pokusy konečně postaví na pevný základ.

O dětech spisovatelích přináší pozoruhodné pojednání 3. číslo výchovného čtrnáctidenníku „**Život**“ (roč. V.) ve článku stejného názvu od K. Scheinpfluga. Pan Scheinpflug stal se již populárním svými věcnými úvahami ze současného života. Jmenujeme tu jen řadu článků: „Divadlo na venkově“ v loňských a „Sylvestrovské zábavy“ v letošních „Rozhledech“, kterými články osvědčil neobyčejnou znalost poměrů a bystrost úsudku. Dnes přichází v „Životě“ s neméně pěknou statí z paedagogiky. Není pochyby, že článek vzbudí pozornost nejen kruhů vychovatelských, ale rodičů a širšího čtenářstva vůbec. Kromě toho obsahuje 3. číslo: B. Perezův článek „O dětském kreslení“, kdež osvětluje autor počátky a vývin obrazové chápavosti u dítěte. Roztomilá nemotornost dětská v zobrazování viděného úplně se kryje s omyly v představách předmětů skutečných i zobrazených. Článek uvádí hojnost dokladů a stává se velice zajímavým a reáli bychom zábavným.

Zimní očkování. Kdežto nejrozšířenějším způsobem šlechtění ovocných stromů je letní očkování, lze jiným ovšem způsobem, ale s nejlepšími zdarem šlechtiti v zimě a záhy z jara, nežli se začne šťáva pohybovati, a než kůra od dřeva odděliti se dá. Popsání a vyobrazení této nezávyklé dosud metody spolu s velikým počtem jiných nových zkušeností z oboru pěstitelského nalezne čtenář v právě vydaném spise „**Nové zahradnictví**“, amer. zahradníka H. M. Stringfellova, vyšlého nákladem Jos. Pelcla v Praze, Lipová ulice č. 8. za poměrně nízkou cenu 3 K; váz. 3 K 70 h, poštou 3 K 90 h. V sešitech po 50 h.

Nová země na severu. S tímto názvem počalo vycházeti nákladem J. Otty v Praze velké, bohatě ilustrované dílo cestopisné, líčící výpravu kapitána Otty Sverdrupa k severní točně. Dílo vyjde celkem v 36 seš. po 60 h.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Rodinné vychování. List pro šíření zásad dobrého vychování v rodinách československých. Vydává prof. Josef Šauer z Augenburgu v Praze (v č. 567.—III.)

Z Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských:

Hlídky. Číslo 2.

Anděl Strážný. Číslo 6.

Květy Mariánské. Číslo 2.

Škola Božského Srdce Páně. Únor 1903.

Hodinka před křížem anebo před nejsv. Svátostí oltářní.

Snoubenci. Napsal A. Manzoni. Přeložil dr. T. Korec. Sešit 5.

Duchovní knihovna. Číslo 1. roč. XXIII. Nejsv. Svátost oltářní. Vzdělal V. Pokorný.

V. Kosmáka sebrané spisy. Sešit 42. a 43.

Náš Domov, nejlacinnější obrázkový měsíčník zábavně poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 koruny.

Rozhledy po lidumilství. Filantropický měsíčník vycházející redakcí JUC.
Fr. Cyr. Vlka v Praze (359.—VII.)

Z nakladatelství družstva Vlast:

Vzdělávací četba katolické mládeže. Čís. 1. roč. II.

Hlasy Svatováclavské. Socialní postavení ženy. Čís. 1. roč. III.

Z Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze:

Svatá Ludmila. Napsal Fr. Libor.

České Květy. Veliký rodinný obrázkový měsíčník.

Z nakladatelství Jos. Pelcla, Praha II. Lípová ul., čís. 8.

Rozhledy. Čís. 17.

Život. List pro výchovu v rodině, škole a společnosti. Čís. 3.

Odkud přišel bratříček? Přel. Helbich.

Nitzsche a Tolstoj. Mik. Grot.

Stručné národní dějiny pro lid českoslovanský. Napsal Jan V. Poklop.
Příště dále.

ČECHIE

OBRÁZKOVÝ A ZÁBAVNĚPOUČNÝ MĚSÍČNÍK
PRO ČESKOU DOMÁCNOST.

ŘÍDÍ JAN PAULY.

VYDÁVÁ:

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ
V. KOTRBA V PRAZE 200-II.

CHARLES DICKENS:

Život a příběhy Mikuláše Nicklebyho. Žádejte na ukázk!

Z anglického přeložila Marie Charbuská.

Doufáme, že se zavděčíme českému čtenářstvu vydáním znamenitého tohoto románu slavného
anglického romanopisce, autora humoristického románu **KLUB PICKWICKŮV.**

Ukázku každému, kdo požádá, zašle

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. KOTRBA V PRAZE 200-II.

Otázce-li se Vás dítě: **Odkud přišel bratříček?**

co odpovíte? — Abyste mluvili pravdu, dítě upevnili v čistotě a úctě
k rodičům i k tajemství života, přečtete rozmluvy matky s dítětem o tom
v knížce: „Odkud přišel bratříček?“

— Vyšla v „**Knihovně Rozhledů**“ jako svazek XLVII. —

Stojí jen 20 haléřů.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

Dals Bože dítky,
rač pomoc dáti rádně je vychovati.

Ze záhybů moderní duše.

III.

Zrcadlem života společenského jest život rodinný. Jaká bývá společnost lidská, taková rodina. Proniká-li křesťanský řád a mrav hluboko srdce lidská, jest život rodinný nejkrásnějším výkvětem společenským. Příjemné teplo upřímnosti a poctivosti vyzařuje z rodiny křesťanské, jeho vlny zahřívají vlahým dechem rodící se ctnosti společenské a občanské. Křesťanská rodina nezná klamu, křesťanská státní společnost nezná zvůle a úskoků. Vše je v ní prodchnuto duchem učení Kristova: „milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“

Žijeme v takových rodinách? Moderní rodina je věrným odleskem moderního státu. Firma „křesťanský“ zůstala na domě, ale rodinní skřítkové volí si osud emigrantů, odcházejí za hranice.

V nynější rodině neupřímnost, v nynější společnosti pokrytectví. Moderní člověk — jsou ovšem čestné výjimky — zcela dobře by mohl představovati boha Triglava. Jednu tvář nosí doma, druhou přioděje se mezi přáteli, třetí pak navleče si, kdykoliv udá se mu upadnouti mezi protivníky. Dobře dí Shakespeare*): „Ba, celý svět je divadlo a muži a ženy jsou jen hercové a herečky, jež vystoupí a zase odejdou a jeden člověk hraje mnoho úloh . . .“

V moderní rodině děti vyměnily si úlohu s rodiči. Otec volá na syna: „Pane synu, pojdte sem.“ Syn pak jemu odpovídá: „Přeješ-li si, tatíku, se mnou mluvit, přijď ty ke mně!“ A otec s matkou jsou hodni a poslušni! Úzkostlivě sledují každý pohled svých dětí, aby i rozkazu jejich předešli a dětem ve všem vyhověli, co srdce ráčí. Syn komanduje a starý otec execíruje. Dcera u rodinného krbu vládne, staříčká matka v něm zapaluje oheň a nosí vodu. Až směšno jest, vzpomene-li si člověk, že staří, jimž z vůle Boží náleží vésti mladé k dokonalosti, křepčí tak, jak mladí jim pískají. Nedivme se! Staří nedostávali „hodin“ v muzice jako to moderní mládež má.

V poctivých rodinách — jimž se nyní starosvětských přizdívá — učila se odrostlejší děvčata napřed zašívati, přísti, vařiti a jiné domácí práce konati. Všechno to učení obstarala rozumná matka beze zbytečných výloh. V moderní rodině i venkovského městečka patří k národní uvědomě-

*) „Sedm stupňů věku lidského.“

losti, aby děvčata chodila do tanečních hodin. Pak chodí do „léru“, kdež za drahý peníz učí se šít šaty — ovšem dle moderních stříhů — vzorně dle modního listu. Učí se vyšívati šátečky, zástěrky, límce, zápěstky, zhotovují krajky, všechno krásné, ale otázka je, zda všem potřebné.

Zamyslí se každý nad budoucností školních děvčat vida je robiti rozličné sítky a krásné věci na rámech vyšívati a při tom — lokty na pravo i levo světlo rozsvěti.

Vůbec celá moderní výchova dívčí, ač má v sobě mnoho krásného, má přemnoho nepotřebného, nepraktického. Známý jsou stížnosti do různých pensionátů, jež přemílají prostá děvčata venkovská na směšné dámy. Učí se tam vařiti, jako by potom až domů přijdou, ustavičně jen veliké hostiny měly strojiti. Není to do nebe volající, odciziti takto prosté dívky venkovské jejich venkovským jednoduchým domácnostem a venkovským prostičkým životním poměrům? „Videant consules“ měli by si vždycky vzpomenouti správcové podobných ústavů na začátku školního roku, když po obcích a novinách rozesílají prospekty svých ústavů!

Je známo a nikdo to řádným rodičům nezazlívá, že chtějí svým dětem zaopatřiti „lehčí chléb“ tím, že je posílají do různých škol. Nad tím se však musí prozíravý člověk pozastaviti, vidí-li mezi mládeží odborné a střední školy navštěvující odpor a hnus ke stavu, z něhož vzešli.

Příklady nad jiné poučné naléztí možno na celoročních školách rolnických. Chovanci je navštěvující vstupují do nich s úmyslem státi se pány, zaujati spíše nebo později místo hospodářských příručích u velkostatků. Jakmile dá otec syna do takové školy a uvolí se nésti náklad na vydržování synovo, již tím považuje syna za vybytého z domu otcovského. Sám mnohý otec domnívá se klamně, že na jeho syna po dokončené návštěvě školy odborné čeká místo hospodářského adjunkta ne jedno, ale aspoň deset. Vidí ho již v duchu, jak rozkazuje lidem při polní práci, jak všechno pevnou rukou vede a lidem dobrý příklad dává. Synovi samému ani nenapadne, že by po ukončených takových studiích zůstal doma rodičům na obtíž. A ejhle! Vychodí školu — a zůstává doma. Z počátku užívá odpočinku po roce plném práce a učení, zadává různé žádosti o místa a ony vracejí se mu zpět s přípisem: „Wir bedauern Ihnen mitzuteilen . . .“ První neúspěch, zklamání. Vše ho doma mrzí. Jsa na škole obyčejně ve větším městě, životu vesnickému odvykl, poznal rozličné zábavy, jichž se mu ve vesnici nedostává. Rmoutí se, uzavírá v sebe, stává se netrpělivým, netrpělivostí a nedůtklivostí uráží své rodiče. Oni již také rozmrzelí vyčítají mu, že se mu do práce nechce a — mír v rodině na dlouho je podkopán, rodina proti sobě rozdvojena.

Poznává takový absolvent pak pravdivost přísloví: „Všude dobře, když je doma nejhůře.“ Bývá ještě šťasten, dostane-li se k advokátovi, notáři neb úředům — za písaře. Tam ho přivedla snaha rodičů učiniti ho „pánem“, vtloukající mu svůdné názory o blahobytu „velkých pánů“, jimiž v očích venkovského lidu jsou učitelé, kněží a hospodářští úředníci. Tříkrát nešťasten, kdo domněnkám oněm věří, příliš idealně o stavech jmenovaných soudí a do nich k vůli hmotnému zaopatření vstupuje. „Lehčímu chlebu“ byl určen, suchou jeho kůru pak ohryzává.

Se stanoviska křesťanského učení nelze nikomu vyčítati, touží-li po zlepšení svých hmotných poměrů. Vždyť „jest hoden dělník mzdy své“ a slouží-li člověk svědomitě společnosti lidské, má ona povinnost tak se o něho postarati, aby slušně mohl býti živ a pracující sám má důsledně právo slušného postavení se domáhati. Známo, že mnoho lidí spojenými silami vedeni myšlenkou jednou více vykonají než jednotlivci. Moderní

doba organisuje, slučuje lidi stejných cílů a snah v jednotné tábory. Ani snad nechtíc napodobuje vymřelé zřízení cechovní. Obláčí staré tělo v nový rubáš a staví mu na hlavu novodobou — kokardu.

I stavové t. zv. střední, dotknuti elektrickým proudem doby nové, napodobují stavy učené — sdružují se, sáhají ku svépomoci. Ale co platna bude taková svépomoc, když vše schopné a nadané ze stavů těch žene se na studie na školy střední a pak vysoké, aneb jen na měšťanské a pak jiné odborné! Popřátí vzdělání synům a dcerám svým a pak ponechatí je při stavu svém vlastním, málokterý otec ze stavů nižších se odhodlá. Nevysvětlitelným zůstává, proč rodiče jediného syna mající při značném majetku svém posílají ho na studie. Co mohou očekávatí od takového syna, když mu zřejmě svým rozhodnutím ukazují tak málo lásky ku svému stavu? Je ovšem každému volno zvoliti si stav jakýkoliv, ale má přece člověk vedle povinností k sobě samému i povinnosti k celku, aby jej svým jednáním nepoškozoval. Výtká tato platí zrovna tak i stavům vyšším, vysokým státním a zemským úředníkům, jimž snad není třeba posílati dcery své na ústavy učitelek, aby do provdání svého ve stavu učitelském působily. Kde v domě dětí mnoho a majetek neveliký, tam ničeho nelze namítati proti tomu, obrátí-li se děti k rozličným stavům jiným.

Doma ve stavech středních zůstávají z pravidla jen ti, kdož nemají „dobrou hlavu“ a ze schopných, kdož nemají prostředků ke studiím. Na ústavech prosypou a prosejí se jako na řešetu; komu los méně stkvoucí padl, padne, brána ku „chlebu lehčímu“ se mu zavírá. Vrhne se — na řemeslo. Propadlé neschopné studenty lid posílá — na ševcovinu. Utočištěm všech nedostudovaných, kdož snahu mají aspoň k nějakému užítku býti, jest řemeslo, práce hospodářská, továrny. Jak platná jest práce toho druhu lidí, snadno si lze představití a proto právem ozývají se hlasové v živnostnictvu nepřijímají těch, kdož odevšad neslavně byli propuštěni, všeho zkusili a k ničemu jinému se již nehodí.

A jak se vede těm intelligentům, kteří vystudovali a zralými i schopnými byli uznáni zastávatí úřady a hodnosti různé? Mnohý prostudoval celý otcovský podíl svůj a s prázdnýma rukama stojí pod stromem, s něhož usmívají se na něho vábivá jablka — budoucí místa jeho působnosti. Pevně sedí ona na svých větvích bez pohnutí. Z dola vztahuje se po nich sta rukou. Ob čas víchr a bouře některé smete se stromu, ruce všech čekatelů ženou se po něm a pod stromem pak zuří boj o jablko. Vždyť jest to jablko životem, v něm uzavřeno dřimá štěstí, plno nadějí a tužeb a vůkol šíří příjemnou vůni, proto stojí za onen boj. Bezradni stojí dole vystudovaní; strom vysoký, jablka nedostížná. Šplhají mnozí po stromu, aby urvali jablko, shazují se na vzájem v soulezu, a podaři-li se někomu takto jablka dosíci — což jest to mezi tak mnohé! Dav prostudovaných pode stromem netrpělivě hlučí, proklíná studia, touží na vyhozené peníze, proklíná celou komunitu a — chápe se nástrojů, aby z kořenů vyvrátil strom i s jablky. Toť studovaný proletariát! Co jim platna osvěta, k čemu učili se znáti problémy filosofické, záhady světové, poesii klasiků, zajímavosti soustav arithmetických, když nedostává se jim chleba!

Příště dále.

Vychovávejme příkladem.

Uvažuje J. M. Kadlčák.

Člověk je bytost na světě nejdokonalější. Je korunou všeho tvorstva, ale jenom tenkrát dospěje k vrcholu dokonalosti, stane se perlou nejceněnější, když udusí v sobě zárodky zla a rozumnou výchovou dobro Tvůrcem v srdce a duši vštípené vypěstí v mohutné síly, jež zdolají nejprudší bouře vášní rozčeřených i útoky zloby všeliké. Vždyť ani tělesné mohutnosti bez cviku pečlivého a vytrvalého nevyspějí k dokonalosti. Jakž teprv duševní vlohy a nadání by zakrněly, kdyby je zkušeny, moudrý a neúnavný vychovatel nepěstil, nezdokonaloval, nešlechtil.

Bez výchovy není dokonalosti pozemské, není ušlechtilosti. Člověk musí býti veden, aby došel cíle, ježž Bůh nám vytkl na pouti pozemské. Tím méně dovede jistě a bezpečně kráčet za cílem posmrtným, vůdce-li nemá spolehlivého. Není tudíž neoprávněno pořekadlo: ukaž mi, jaké máš vychovatele a povím ti, kam dospěješ. Vychovatelství právem za umění nad všechna umění se klade, a dobrý, dokonalý vychovatel na zemi za dobrodince největšího se považuje u všech národů, jež vybědli z hnusné tmy naprosté nevzdělanosti a zvířecké nevyspělosti.

Nemysli však nikdo a nespolehej: vychovatel sám pořídí všechno, je tedy zbytečno — ne-li škodливо — do výchovy zasahovati a spolupůsobiti. Není osudnějšího a také hříšnějšího předsudku nad mínění, že stačí, svěřiti dítky vychovateli za mzdu jakoukoliv zjednanému a pak již bezstarostně pachtiti se buď za požitkem svůdným a mámivým, anebo poklady shromážďovati lichvářsky.

Byť vychovatel sebe více se přičinil a mistrem byl nad mistry, sám díla vychovatelského k zdárnému výsledku nepřivede, všichni-li činitelové nespolepůsobí, anebo dokonce snad boří základy, na nichž vychovatel buduje.

Nestačí nikterak vychovatel, u nás tedy hlavně učitel a kněz, na obrovský úkol, jakýmž zajisté je zdárná výchova dítek, nýbrž bezpodmínečně nutna je blahodárná součinnost všech ostatních činitelů, kteří ve výchově dítek se uplatňují.

Všichni pak mnoho nesvedou, budují na písku, důsledně-li nepoužijí nejúčinnějšího, nejspolehlivějšího a nejvydatnějšího prostředku vychovatelského, jímž byl, je a bude vždy: dobrý příklad.

Kdyby člověk na světě ničeho neviděl, neslyšel, nezažil, nezkusil, kdyby nikdo slovem zla nepokáral a dobra nepochvalil, kdybychom dítěti nevytkli chybičky, neodměnili ani pohledem blahopřejným dobrou vůli a snahy nepochválili dobré: dobrý příklad-li ve všem dáme svěřenci — nezbloudí a cíle Bohem každému vytknutého se nemine.

Proto právem žádá se po nás, abychom ve všem potřebném a ušlechtilém důkladně jsouce vyškoleni byli žákům ve všem dobrém vzorem a příkladem a všechno, což po svých svěřencích žádáme, sami konejme bezvadně, neboť ne podle slov řídí se jiní, nýbrž podle skutků našich.

Z té příčiny dbejme, aby škola nám svěřená byla celé osadě vzorem úpravné čistoty a pořádku, jak po stránce zevnější, tak i vnitřním ladem a vkusnou čistotou. Nemluvme často a mnoho: to a ono tak a tak by mělo býti, nýbrž bez řeči vykonejme, čeho třeba a nečekejme, až jiní za nás vykonají.

Již budova školní s okolím má blahodárně působiti na mládež školu navštěvující. Nelze-li nic jiného učiniti, urovnejme třeba vlastní rukou

prostranství před školou, odstraňme všechno, což se přičí vkusu, čistotě, pravidlům zdravotním. Je-li možno, zasadme před školu vzorný strom ušlechtilý, keře bobulové anebo ozdobné, chodníčky srovnejme souladně a drobným štěrkem neb pískem posypme, zbývající pak půdu buď v záhonky proměňme a pestrými květinami ozdobme, anebo alespoň v zelený proměňme pažit. Kde je místa dosti, lze před školou vysázeti příznačné rostliny místní květeny a živým plotem území ozdobiti, anebo jiné pozoruhodné rostliny tam vysadíme, aby chodec povšíml si zvláštností pozoruhodných. Na zdech nestrpíme ničeho, což by rušilo dojem lahodný. Okna i dvěře, stěny a štíty, ploty a vrata: všechno jako nové, bez poruchy, účelně a přiměřeně natřené.

Má-li býti na škole nápis? Budova školní zevnějškem zdaleka má hlásati: zde je škola, a každý poutník, spatřiv úhlednou budovu vzorně ošetřovanou, má poznati na první pohled: tam je škola — ale nápis patří k celku. Dejme na budovu nápis vhodně umístěný, vkusně provedený, budově i osadě přiměřený. Jaký? Mí se nejlépe zamlouvá, protože se všude nejlépe hodí a také vyhovuje všem požadavkům, prostý nápis: „Škola.“ Moudrý z tohoto nápisu vyčte všechno, člověku nerozumnému pak by ani celý Komenský nestačil.

Před vchodem je všude, kde se hledí čistoty, přístroj k utírání obuvi. Buď železné žebrovi mřížkované, anebo dřevěné utíradlo — podle místních poměrů a potřeb.

Na síni mile nás překvapí dláždění pestré, z cementových dlaždic provedené tak, že se pěkně dlažbou doplňuje celkový dojem chodby, ne příliš ostrými barvami šedozelenými, aneb modrošedými natřené. Motivy z národního umění starodávného vhodně a účelně rozhozené na místech vhodných nám oznamují, že jsme ve škole moravské.

Na chodbě, na schodech, v předsíních, všude, kam oko zvědavce pronikne, i tam, kde cizí nenahlédne, čistota je příkladná. Nikde papírku ani smetí, ba ani prášku nespatriíme. A po stěnách plno obrazů, průpovědek a diagramů.

Do bytu učitele, rodinného zátiší, děti i dospělí často vstupují. Vidí-li tam vždy laď a sklad ve všem, zajisté více budou povzbuzeni, aby doma rovněž dbali ve všem čistoty, než by na pouhé slovo, poučování dbali, vidouce v rodinném útulku učitele opak toho, co slyšeli.

V tomto směru nerozhodují slova učitele, nýbrž život v rodině jeho, mravy a způsoby, úprava bytu, vespolečné obcování rodičů a dětí, paní a služebných. Jednejme v rodině své tak, aby náš rodinný život vyhovoval ve všem křesťanskému mravu a požadavkům společenským — a mnozí budou následovati příkladu, aniž bude třeba přednášek o vlivu spořádané rodiny na okolí.

Jsou-li děti učitelovy příkladem rozpustilosti, zlomyslné nepřejnosti a jiných neřestí, otec učitel a choť jeho když se neustále sváří, celý den hubuje jeden přes druhého, všude zračí se rozháranost, nepořádek, hrubost a snad i horší ještě chyby pozoruje okolí, zdaž pak slovo pronikne, začne-li vychovatel podobný jiné kárat a napomínat?

Ani sto nejlepších kazatelů nenapraví, co zkazí jediná rodina jakoukoliv nezřízeností. Ne slovy krásnými, ale vzorným životem rodinným, domácností v každém ohledu bezvadnou, příkladem ušlechtilým působme na okolí a vykonáme veliké dílo vychovatelské.

Rovněž i v učirni více pořídíme ve všem dobrým příkladem, než dobrým slovem. Je-li učitel vzorem přesnosti, budou i jeho odchovanci

vynikati v tomto směru. Jsem-li vždy na místě včas, navyknou i děti přicházeti v pravou chvíli. Sám-li mám obuv i oděv bez poskvrniny, úbor můj-li je vždy bezvadný, budou i žáci jeviti snahu, aby šat i tělo bylo čisté. Vidí-li děti stále vlídnou, usměvavou tvář, nebudou se mračit a zarputile kabonit. Sám-li mluvím bezvadně, nevypustím-li hrubého slova z úst, i svěřenci osvojí si časem ušlechtilější, lepou mluvu. Nestrpím-li nikde ani papírku, ani prášku, pavučiny, navyknou i děti podobné obezřetnosti, jež počátkem je povšechné čistoty zevnějšť. Ne bezdůvodně pravíme: jablko nepadne daleko od stromu. A celá řada jiných přísloví to dotvrzuje. Pravdu dí přísloví: Jak do lesa houkneš, taková ozvěna. Jaký otec — taký syn, jaká matka — taká dcera, a jaký učitel — taký žák.

Zakazuj dítkám kuřbu, když tě žáci neuvidí bez dýmky a nezbytná „viržinka“ mnohdy až do učírny zabloudí. Vytýkej pijanství jiným, když sám teprve „při dvanácté“ přicházíš na chuf a děti slyší den ze dne od rodičů i čeledínů: „Ten váš učitel byl zase . . .“ Nabádej omladinu k čistotě mravů, když sám životem svým hlásáš opak.

A tak v rodině vlastní, ve škole, ve společenském životě, všude bude směrodatný příklad náš — nikoliv slovo.

Ano příklad rozhodujícím je činitelem ve výchově.

Nedávno proběhla novinami zpráva, jak na Hané v jisté vesnici pacholátko se přidívalo, když řezník zabíjel vepře. Nepozorovaně vplížilo se do jizby a ostrým nožem sestřičku mladší podřezalo dítě, aby se prý dovědělo, bude-li sestřička též tak kvičet, jako před chvílkou kvičel vepř. Ejhle, jak hrozný doklad, kterak mohutně působí příklad.

Mnozí ani netuší, jak děsné spousty mravní působí známé rčení: „však tomu děti ještě nerozumí —“. Jenom pozorujte děti v nejtěplejším věku a přesvědčte se, jak napodobují v řeči, posuncích i činech všechno, co vidí a slyší — napodobují všechno — i věci nejhanebnější!

Vždyť i dospělí mnohdy mimovolně mluví a jednají tak, jak to vidí na osobách, o nichž mají mínění, že jsou společensky anebo duševně povýšenější. Což se neopičí venkovan po měšťáku, dívka po hospodyni, učeň po tovaryši, prostý jinoch po zbhlém studentu, nevinná dívka po lecjaké poběhlici?

Vzpomínám živě na událost ze života rodiny inteligenta. Před křížem klečí choť a vedle hošík. Modlí se společně. „Mami — a náš tatínek se nemodlí?“ — znenadáni modlitbu přerušuje dítě, šeptajíc matce do ucha pochybu zlou. „Modlí — modlí — drahoušku“ — ujišťuje matka, ale hošík hlavinkou divně kroutí a „Otčenáš“ plete. — „Proč tatínek také neklečí s námi“ — vyzvídá malý filosof. Zde máte ze života doklad, jaký vliv má příklad.

Vykládejte jak chcete o Pánu Bohu: sami-li v jednání svém projevujete nevěru, marna vaše slova a bez užitku. Vidí-li žák, jak učitel ledabylo koná povinnosti své náboženské, anebo vůbec jich nekoná: myslíte, že vám uvěří, když mu budete vypravovat o všemocném Tvůrci? Byl sebe nadšenější vaše řeč, příkladu-li svěřenec nevidí, marné každé slovo. A proto marné výmluvy: nevěrec zbožných lidí nevychová a za vychovatele křesťanské mládeže se nehodí, když v srdci a duši přestal býti křesťanem, neboť ve výchově rozhodují příklady a ne slova.

Z toho všeho plyne, že marna práce naše, příkladem-li nebudeme působiti na svěřence své, a to v první řadě příkladem vlastním všude a ve všem.

List ze Slezska.

Ctěná redakce! Laskavostí Vaší dostala se mi do rukou dvě čísla Vašeho časopisu na ukázkou. Prošel jsem je s uspokojením, ne že by v jiných listech nebylo věcí zajímavějších, ale proto, že list Váš drží se více skutečnosti nezabíhaje tolik do krajností, které pod heslem „pokroku“ čtenáře sice uchvacují na okamžik, aby tím více sklaman byl pak chladnou skutečností.

Co si mnohý mladý učitel neutrhne na hubě a neuškodí na zdraví, jen aby s tím dravým proudem, jemuž se říká pokrok, plavati mohl a ušel tak poroku a výtce zpátečnictví! A přece následky tohoto rychlého žití duševního (či literárního?) nejsou vábivé: časopisů celé haldy ve skřině nebo kde v prachu a plísni, hlavy plné teorie a kritiky -- často sobě odporující, mysl plná pochybnosti o pravém směru vlastní práce, k níž se často pro samé úvahy a kritiky ani dostatí nelze, život samotářský, neznalost života lidu kol nás, toho lidu, který poučovati chceme, ač tento je ve mnohém nás praktičtější, pochybnosti náboženské a mnohdy i vnitřní rozervanost!

My ve Slezsku tomuto rychlému žití říkáme „pokrok“, ale našinec při tom není spokojen, tím méně však šťasten, naopak, tak mnohé zachvátí duševní únava v nejlepším věku života a ta končí buď omrzelostí, blazeovaností, fysickou ochablostí nebo zvrhá se tu v lenost a zevšednělost, tu v požívavost aneb i různé zlé vášně a náruživosti, z nichž pijanství není poslední.

A ty četné časopisy, které k únavě té přispěly hromaděním teoretické učenosti bez ladu a skladu, i ty odnášejí svůj díl — v rostoucí nescvědomitosti v placení, v nevšímavosti, jevíci se v haldě nerozřezaných celých ročníků! A děje-li se tak inteligentům našim pro všestranný pokrok školský horujícím, co teprvé říci o těch z našich řad, kteří z ústavu učitelských vyšli před 10—20 lety, aniž by dosud jen jeden časopis odborný odebírali? A činí tak mnozí proto, že jim — moc pohodlným — v tom chaosu myšlenek, návrhů, kritik a p. hlava jde kolem a oni odstrašeni jsouc jimi, trátí chuť i zájem na duševní práci vůbec.

Mohu, odvažují se tvrditi, že kdyby z té spousty moderních myšlenek školských aspoň desátý díl se realizoval, mnoho by znamenalo; zatím však valná část všech těchto ideí a myšlenek v těch četných časopisech ukládaných zůstává duševně nezažitá a naši idealisté a fantastisté jdouce bezohledně v před, vždy víc a více vzdalují se půdy skutečnosti. Nazval bych to chorobnou psavostí, pro výchovu a život lidu neužitečnou. Stáváme-li se takto nervosnějšími, duševně znavenými, není tím řečeno, že bychom se stávali zároveň i — lepšími.

Arci politování hodnějšími ještě jsou ti z našich řad, a jest jich jmenovitě na našem Těšínsku hodně, kteří od mládí plavou v proudu všednosti a národní písemnictví (i školské) jest jim dosud utopii. Bojí se totiž té nesnadné — spisovné řeči mateřské, již přece na svých školách vyučovati a pěstovati mají!

Věřili byste, že máme na českém Těšínsku celou řadu starších i něco mladších učitelů, kteří mimo „Schles. Schulblatt“ nečtou jediného českého listu? Věříte, že jsou i industriální učitelky české, jimž sice české názvosloví v ručních pracích jest zcela neznámé, ale které přes to odebírají jen „Modeblatly“ německé a českou mládež dívčí trachtují volapükem „štychy, nadle, mustry, šnyty, heklovati, saumy atd.“?

Je to k pláči, ale ještě více rozhořčíte se, slyšíte-li jejich výmluvy: „Já to jinak neumím, a co na tom záleží, jen když děti se naučí pracovat.“ A když našinec po marné radě veřejně na takovou nepřístojnost, na takové úmyslné zpátečnictví poukáže, dostane se mu názvu „nepřítel učitelstva“, „nepřítel slezského školství“, rýpal“ a p.!

Bývalý školdozorce Sýkora sem tam na takový nešvar v českých školách poukazoval, ale ani jednou neučinil vážný pokus k nápravě, ba ještě v okresní konferenci každé české slovo ignoroval a svou „amtsšprache“ valil, jako by bez ní školství naše rozsýpati se mělo. A přes to měl on i oni kazitelé mluvy mládeže (vyučovací řeči!) slovo „pokrok“ každou chvíli na jazyku! Pokrokem tím míněno patrně — němčení českých škol a komolení české řeči v nich ve prospěch němectví. Tak se stalo, že pro sám „pokrok“ nepřicházíme z místa a točíme se jako v zakletém kruhu.

Ký div, že ignorantům národního pokroku se toto pohodlné stanovisko zamlouvá. Jiní opět vidouce dobrou vůli svou zmařenu, znechutili si všecken pokrok, hledíce netečně a lhostejně k tomu, jak „stádo běží a kamení leží“.

Podotknouti třeba, že zvláště ti ignoranti naši jsou rozhodnými protivníci liberalismu a „šulfrajndlich“ pokroku, ale toho patentovaného — slezsko-německého.

Nedivte se, pakli lépe smýšlející z učitelstva českého stali se k heslu „liberalismus a pokrok“ nedůvěřiví, hledající, kde by zlato od pozlátka rozeznali. — Příště více. Veritas.

O užívání obrazů biblických.

Podává *Fr. Pišmištr*, katecheta v Mor. Budějovicích.

Každý učitel má vyučovati „názorně“, a proto podporovati své vyučování vhodnými obrazy. Při vyučování náboženském užívání obrazů jest rovněž nezbytno. Vypravovati biblické děje a dětem důstojný, s dějem shodující se obraz neukázati, bylo by hříšno. Pravíme důstojný obraz! Nic nepůsobí tak intensivně v duši lidskou, jako krásný obraz. Jak důstojně upraveny mají býti obrazy biblické! Obraz shodovati se má úplně s dějem. Tak na př. bratři Josefovi prodali Josefa za 20 stříbrných, a na obraze kolorovaném vidí děti, že kupci dávají bratřím peníze „zlaté“! Zdá se to maličkovitě, ale i toho jest si bedlivě všimati. Mezi obrazy, kterých se ve škole nejvíce užívá, zasluhují největší chvály obrazy Herderovy, ve Freiburgu k dějepřavdě Schustrově vydané, které bývaly také reprodukovány v rytinách v našem školním biblickém dějepisu, ale bohužel byly nahrazeny z větší části méně vhodnými obrázky dle obrazů nadací faráře Santera ve Vídni vydaných. Obrazy Hölzlovy se většinou také méně hodí, jsou pro školu příliš malé a v křiklavých barvách provedeny; tváře osob jsou nesličny a nezobrazuje se v nich nikterak mysl, duše. Tu a tam užívá se též obrazů Hachette-ových, které jsou provedeny dle děl slavných mistrů starších i novějších, ale pro školu se také celkem nehodí. Obrazy Herderovy vynikají ušlechtilou koncepcí, zobrazují důležité události, nejsou přeplněny a neobsahují věcí zbytečných, které pozornost odvracují a mysl rozptylují. Obrazy Herderovy jsou skutečnou pomůckou ku povzbuzení citů nábožen-

ských i mravných. Bylo by si jen přáti, aby počet jejich byl rozmnožen, zvláště ve St. Zákoně.

Obrazy barevné mají přednost před nebarvenými proto, že se více se skutečnosti shodují a podávají dětem dokonalejší představy o osobách a věcech. Obrazy znázorňují, vysvětlují, oživují, doplňují vypravování a působí i v duši mocně. Co i oči viděly a co k sluchu intensivně doléhalo to utkví pevněji v paměti a dotýká se srdce mocněji. Obrazy činí dětem vypravování milým a poutavým. Co tu radosti bývá, jak září oči malých našich svěřenců, přineseme-li do školy obraz! Neukazujme však obrazu proto, abychom děti bavili a jim kratochvíli působili! „Vážně“ připojujeme k vážnému ději posvátný obraz.

Kdy má učitel obraz ukázati?

Nikdy před tím, než sama zobrazená událost byla vypravována. Co by tu děti na obraze viděly? Vždyť nemohou samy uhodnouti dle obrazu — neznámou událost! Nejprve tedy vypravuj katecheta sám děj a teprv, když jsi byl již všecko pověděl a zvláště to, co obraz představuje, ukaž obraz.

Jak ukazujeme obraz? Veď si při tom vážně, nečin žádných úvodů takových, kterými bys chtěl lákati zvědavost dítek a kterými bys snad i jejich očekávání napínal, tak že by se zklamaly, očekávající něco neobyčejného. Také nevyhlašuj za nějakou odměnu žáků, když obraz ukážeš, a netrestej některých tím, že bys je oddělil od ostatních žáků, aby obrazu viděti nemohli. Obraz ukazuješ za účelem jiným. Obraz ukážeme všem žákům n a j e d n o u.

Postavme se před děti tak, aby všechny viděti mohly; dopřejme dětem času, aby si obraz důkladně prohlédly. Mlčky, tiše ať obraz pozorují, neukazují naň a nepronášejí poznámek. Potom buď katecheta sám obraz vysvětlí, anebo dá jej od žáků vysvětliti, sám ukazuje na jednotlivé části jeho nebo slovy naznačuje, co děti mají vysvětlovati. Při tom vycházej vždy od osoby nejdůležitější, hlavní a postupuj přirozeně k věcem méně důležitým. Dle potřeby, dle stupně a chápavosti žáků vylož obraz vícekrát anebo si jej dej od jednotlivých žáků vyložiti. Nedovolme nikdy, aby žáci prstem obrazu se dotýkali.

Při všem dbejme kázně, neztrácejme děti s očí, zachovejme si pokoj a pořádek.

Po hodině nechej obraz ve škole, aby si ho mohly děti zvláště před a mezi hodinami učebnými všimati. Obraz budiž pověšen na stěně tam, kde by nebyl vydán žádné svévoli a nemohl býti porušen. Také nebuď umístěn mezi jinými obrazy, k nimž by se nehodil (ku př. mezi zvířaty a p.).

Příště dále.

Smích a veselá mysl zdravotními a výchovatelskými prostředky.

(Dle slovenské „Rodiny a školy.“)

Smíchem, spánkem a nadějí přemáháme strasti každodenního života.

Smích je příjemný křečovitý pohyb dýchacího ústrojí, násilné stažení břišních a obličejových svalův, přirozený výraz spokojenosti a radosti, kdežto pláčem bolest a nespokojenost na jevo dáváme. Mezi všemi tvory na zemi jen člověk smát se může.

Co bychom my, ubozí lidé, měli na světě, kdybychom se nemohli zasmáti pošetilostem cizím i svým vlastním.

Zvířata nemohou se smáti. Ona označují svoji radost zvláštními pohledy a pohyby. Pes vrtí ohonem, kuň radostí řičí, ptáček cvrliká a křídly třepoce.

Smích, pláč, bolest i radost patří k ekonomii života. Smích zvyšuje veselost a sílí nás. Těžce nemocný člověk se věru nezasměje.

Smáti se, až slzy vytrysknou, patří k nejvyššímu stupni smíchu.

Smích tak jako spánek sílí tělo i ducha, je to pravý balzám života.

Všichni lidé nesmějí se stejně. Ba i rozliční národové rozličně se smějí. Tak na př. černoši s plochou tváří, širokými ústy, tlustými rty, smáčknutým nosem jinak se smějí než Evropané.

Člověk s plnovousem směje se jinak než člověk s oholonou tváří. Žena směje se jinak než muž. Francouzi ze všech národů smějí se nejvíce.

Smích je dvojitý: přirozený a umělý. Herci učí se smáti před zrcadlem. Dvořané a diplomati umějí se též uměle smáti.

Abbé Damasceni rozeznává docela i letory dle koncových hlásek smíchu. „Hahaha“ smějí se cholerikové, „hehehe“ flegmatikové, „hibihi“ melancholikové, „hooho“ sanguinikové. Z pravidla končí smích mužů na a, o; smích žen na e, i, které předchází vždy hláska h.

Žertem a smíchem kořeníme život.

Když bohyně lásky vystoupila z moře, prvé, co učinila, bylo, že se usmála na přírodu. Proto se prý ženy tak rády smějí.

Veselé nápady a žertovné vtipy pomáhají překonávat nehody a mrzuté případy, kdežto mysl nevrlá a mrzutá jich ještě zvětšuje. Sokrata ani při smrti bodrá jeho mysl neopustila. Diogenes žil vesele ve svém sudě, kdežto Alexandr, podmanitel světa, se nudil.

Smích podporuje zdraví. Pohybuje vnitřnostmi, pohyby ty budí pocit zdraví, a tak posilňuje duch tělo.

Umírající kardinál Salviani, vida, jak opice před zrcadlem klade si kardinálský klobouk jeho na hlavu, srdečným smíchem probudil se k životu a — ozdravěl.

F.

Rozhled školský.

Katolický spolek českého učitelstva na Moravě zahájil horlivé jednání, aby pro učitelstvo pořádán byl prázdninový universitní kurs, účastníkům jeho aby dostalo se podpory a zvláště aby služné učitelstva Moravského spravedlivě bylo upraveno. O výsledcích tohoto jednání podáme brzy podrobné zprávy.

Také ústřední výbor jménem všeho českého učitelstva na Moravě podá k jarnímu zasedání sněmovnímu petici, v níž uvedeny budou tyto požadavky:

I. Zrušení míst podučitelských.

II. Roztřídění osob učitelských.

a) v nezařazené učitele (učitelky), t. j. takové, kteří mají pouze vysvědčení dospělosti;

- b) v zařazené učitele škol obecných (nadučitele) a učitelky škol obecných (nadučitelky);
- c) v zařazené učitele škol měšťanských (ředitel) a učitelky škol měšťanských (ředitelky);
- d) v učitelky ručních prací.

Zařazení do seznamu (statutu) učitelstva škol obecných staniž se bez jakékoliv žádosti osoby učitelské od 1. dne měsíce, kterýž následuje po zkoušce způsobilosti učitelské.

III. Stanovení platů.

Adjutum nezařazených učitelů 1200 K.

Zařazení učitelé škol obecných mají 1600, 1800, 2000 K; zařazení učitelé škol měšťanských 2200, 2400 K. Postup po 5 letech. Dosáhne-li učitel školy obecné místa učitelského na škole měšťanské po více než 5leté službě, budiž zařazen hned do vyššího stupně platu.

Pro učitelky ručních prací: za 4--6 hodin týdenního vyučování 300 K remunerace, za 7—10 hodin 500 K, za 11—14 hod. 650 K; při počtu 15 hodin může býti ustanovení definitivní na školách obecných s 800 K, na školách měšťanských s 900 K. Učitelkám přesporním náleží cestné — 2 km cesty tam a zpět počítá se za hodinu. Pokud se týče učitelek provdaných, jest si vésti tak, jako u neprovdaných téže kategorie.

IV. Služební přídavky dle stáří.

Přidavků pětiletých jest 7: pro učitele škol obecných po 200 K, pro učitele škol měšťanských po 250 K, počítaných ode dne zařazení do seznamu (po případě ode dne zkoušky způsobilosti). Pro učitelky ručních prací jest též 7 přidavků po 5 letech ode dne definitivního ustanovení.

Osobám učitelským dosud ustanoveným buďtež plat i přídavky vyměřeny tak, jako by je již od počátku dostávaly podle nového zákona. Bude-li učitel školy obecné jmenován učitelem na škole měšťanské, buďtež mu všechny přídavky zvýšeny na 250 K.

Funkční přídavky.

Pro školy jedno- a dvojtřídní 250 K, pro trojtřídní 300 K, čtyřtřídní 350 K, pětítřídní 400 K, trojtřídní měšť. 400 K, měšť. s obecnými nebo pro úplné školy měšť. 600 K. Za každé paralelní oddělení (pokud trvá) budiž přídavek 50 K, který se do pense nepočítá.

Osobní přídavky.

Oněm učitelům, kteří se do 20 let služebních nestali správci škol neb řediteli, budiž poskytnut osobní přídavek 400 K do výslužného počítaný. Avšak i správcové škol, nadučitelé a ředitelé měli by po 20letém působení v téže hodnosti obdržeti přiměřený přídavek, a bylo by jej stanoviti na 200 K.

Byty pro správce škol.

Správcům škol, nadučitelům a ředitelům náleží byt nejméně o 3 světnicích i s místnostmi vedlejšími, jejichž plošná výměra výslovně buď stanovena: Budiž nařizeno, že obce mají se postarati o zaopatření náležitých bytů. Není-li takového bytu, vyměří se náhrada, která obnáší: v obcích do 4000 obyvatel 300 K, do 10.000 obyvatel 500 K, do 20.000 obyv. 800 K. Lázeňská místa a taková místa, kde drahotní poměry neodpovídají počtu obyvatel, bylo by zařaditi do příslušné vyšší třídy bytného.

Aktivní přídavky.

V místech do 2000 obyv. pro učitele se základním platem 1600—320 K při 1800 K základního platu 400 K, při 2000 K 480 K; pro učitele škol měšťanských při 2200 K 400 K, při 2400 K 480 K; v místech ode 2000—10.000 obyv. pro učitele škol obecných podle základního platu 400, 500, 600 K a pro učitele škol měšťanských 500 a 600 K; v místech přes 10.000 obyv. pro učitele škol obecných 480, 600, 720 K a pro učitele škol měšťanských 600 a 720 K.

Kdož požívají naturálního bytu, dostávají poloviční aktivní přídavek.

Tu — analogicky s bytným — bylo by ustanoviti, aby aktivní přídavky pro lázeňská a jiná drahá místa byly patřičně zvýšeny.

Ustanovení pensijní.

- a) Všechna doba služební od zkoušky dospělosti budiž pro vyměření výslužného ustanovena;
- b) budiž dovoleno osobám učitelským, aby ukončivše 35. rok své služby, mohly jíti s plným služným do výslužby;
- c) výslužné budiž po 5. roce vyměřeno 40% a zvětšuje se ročně o 2%;
- d) nejmenší výslužné osoby učitelské, příp. vdovy po učiteli nebudiž menší než 800 K; tu však bylo by třeba ustanoviti, že výslužné ženatého učitele — který z místních důvodů v mladém věku musí jíti do výslužby — nesmí býti nižší, nežli by připadlo jeho vdově i s přídavky na vychování;
- e) přídavky na vychování budtež propůjčeny až do 24. roku;
- f) doba služební na soukromé škole obecné budiž započítána, splatili se příslušné příspěvky pensijní;
- g) nárok na výslužné vztahuj se též na ty osoby učitelské (a jejich příslušníky), které působily na školách mateřských a školách továrních, ovšem jen tehda, splatili příslušné příspěvky pensijní;
- h) skončí-li učitel sebevraždou, nebudtež zaopatřovací požitky pozůstalých zkracovány;
- i) rozvedeným manželkám učitelů — nebyl-li rozvod jimi zavinen — budtež přirčeny tytéž nároky na výslužné;
- k) úmrtní kvartál budiž přiznán i dědicům svobodných osob učitelských po případě těm, kteří prokáží, že je v delší nemoci ošetřovali;
- l) poloviční příplatek aktivní budiž započítán do pense, poněvadž jsou srážky pro výslužné u moravského učitelstva nejvyšší ze všech zemí;
- m) zaopatřovací požitky vdov po těch učitelích, kteří zemřeli před 1. lednem 1900, budtež zvýšeny o 25 %, nejméně však na 800 K.

Všimneme-li si jaké služné má státní úřednictvo, důstojnictvo (a přídavky, které se často rovnají služnému!), advokáti (při konkursu záložny mělnické podal advokát Tieftrunk účet na 432.224 K. Soudně byl tento účet upraven na 88.093 K. Správce podstaty Jos. Legler žádal 98.537 K čili 80 K denně. Byla mu však odměna stanovena na 55.977 K) — nelze říci, že by požadavky učitelstva byly neskrovné.

Učitelstvo v Čechách vlastní statečností vymohlo si zlepšení platů (kež by tato statečnosť neopouštěla učitelstvo ani tenkrát, když se jedná o povinnosti), neoddá se však klidu, nýbrž půjde v nový boj, aby

zjednálo sobě ostatních podmínek řádné učitelské práce a řádného rozvoje školy národní. Jsou to (dle „Českého Učitele“ čís. 22.):

1. Náležité (akademické) vzdělání učitele.
2. Přiměřený plat a zabezpečení slušných bytů.
3. Možnost dalšího vzdělání učitelstva knihami, cestováním, odbornými kursy a t. p.
4. Spravedlivé obsazování míst v celé české vlasti.
5. Volnost přesvědčení vědeckého, náboženského, politického i sociálního.
6. Zaručená nepřesaditelnost učitele.
7. Svobodná práce ve škole.
8. Stavovská samospráva.
9. Vědecký, rozumný, lidský, svobodomyšlný a odborně vzdělaný dozor.
10. Spravedlivý disciplinární řád.
11. Podpora od rodin:
  - a) řádnou předpravou předškolskou,
  - b) shodou se školou.
12. Podpora od občanstva a veřejnosti.
13. Podpora od úřadů. Ochrana proti tyranii a zákeřnictví.
14. Veřejná kvalifikace.
15. Odstranění příčin, proč lid školu a učitele nenávidí.
16. Vyrovnání sociálních protiv.
17. řádně opatřené a vypravené školy.

Příště dále.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Dnes celý svět katolický modlí se za velikého papeže Lva XIII., neboť jest tomu právě 25 let, co stal se nástupcem sv. Petra.

Jaroslav Vrchlický, náš první básník, naplnil dne 16. února t. r. 50 let svého veleplodného života.

Resoluce amerických katolíků o škole. První Ústřední Jednota amerických katolíků konala počátkem října sjezd v St. Louis. V amerických Spojených Státech obecné, veřejnými prostředky udržované školy, jsou necírkevní. — Na sjezdu přijata resoluce: „Rozhodně zavrhneme, aby stát si osoboval veškerá práva nad školou; právo a povinnost výchovy dětí patří výhradně rodičům. A jen tehdy, když rodičové zanedbávají tyto své svaté povinnosti, má stát právo na výchovu dětí. Vybízíme proto všechny katolické rodiče, aby vším úsilím postavili se na odpor jakýmkoliv nepřátelským snahám proti katolické škole. Nechť nikdy rodičové nezapomenou, že velice prohřešují se proti svým povinnostem, posílajíce dítky do škol, v nichž jejich víra a mravy jsou v nebezpečí. Rozhodně odsuzujeme nesvědomitě bezpráví, páchané donucovacími zákony školními. Nejvyšší nespravedlivými pro katolíky jsou dvojnásobné daně, zaviňované nákladem na veřejné školy a spolu udržováním svých vlastních škol pro tisíce dětí. Vrcholem všeho bezpráví jest žádati, aby školní knihy dětem veřejných škol byly prodávány na útraty katolických poplatníků, kteří svým dítkám

knihy kupovati musejí. Tyto socialistické a anarchistické snahy musíme my katolíci co nejrozhodněji zavrhovati a proti nim co nejúsilovněji bojovati."

Národ a škola XXIV. 2.

Umění ve výchově. Na letošním německém sjezdu o letnicích v Kamenici v Sasku konaném přijal sjezd velkou většinou střízlivou resoluci navrženou Riesem tohoto znění: „Německý učitelský sjezd vítá nové umělecko-paedagogické snahy s radostí, jsa přesvědčen, že z nich vzejde pro školu a dům vnitřní obohacení a ušlechtění. Ale pokládá té doby v nově vznikající paedagogické a umělecké problémy ještě za dosti nejasné, aby nyní již mohl činiti usnesení nesoucí se za podrobnostmi.“ — Tím, jak napovídají hlavní německé časopisy paedagogické, odzvoněno otázce této, která poslední léta nadělala v Německu a také u nás tolik ruchu a hluku, odzvoněno říkajíc umíráčkem. Za příčinu překvapujícího zjevu toho vytýká „Deutscher Schulmann“, že se v otázce té lučiště příliš napíná, tak že se přestřeluje, některým zase se nezdá býti idea umělecké výchovy dosti psychologicky odůvodněna; pro jiné zase běží prý tu o paedagogickou modu.

Učitel XIII. 27.

Pestalozziho zásady vyučovatelské vytýká J. Morf ve svém díle „K životopisu Pestalozziho“ tyto: 1. Základem vyučování jest názor. 2. K názoru druží se cvičení řeči. 3. Čas učení není dobou posuzování a kritiky. 4. Vyučování počínejž vždy případy nejjednoduššími a postupuj dle stupně vývoje dětského, t. j. v řadách psychologických. 5. Při každém podnětu učebním prodlemež tak dlouho, až žák učebnou látku volně a vědomě ovládá. 6. Vyučování ať sleduje cestu vývoje, ať se nepodává výklady, učením se a sdělováním. 7. Vychovateli budiž individualita žáková svatou. 7. Hlavním cílem elementárního učení není, aby žák zjednal sobě vědomosti a dovednosti, nýbrž aby se rozvíjely a posilovaly jeho duševní síly. 9. Z vědění vyplývejž umění a z umění dovednost. 10. Obcování učitele se žákem, především také školní kázeň, založena a ovládána budiž láskou. 11. Vyučování podřízeno buď účelům výchovným. (Paed. Jahrbuch.)

Paedag. Rozhledy, XVI. 4.

Stravování školní mládeže chudé jest nejpřednější současná otázka, již se všude věnuje péče. V Londýně bylo loni stravováno zdarma 55.000 dítek. Nynější školní rada nařídila, aby se tak dalo na účet obce ve všech školách; navrhuje se, aby stravování mládeže organisovalo se všeobecně z prostředků státních. Bylo vypočítáno, že v Londýně žije 30.000 dětí bez teplého oběda. V Paříži jsou zřízeny nákladem obecním zvláštní stravovací kantíny, ve kterých v roce 1897 bylo školní mládeži za levný peníz poskytnuto 2 miliony obědů a přes 5 milionů obědů zdarma. Ve prospěch těchto žákovských stravoven koná se každoročně sbírka ve všech školách pařížských. V Dánském sněmu podány návrhy na stravování školní mládeže nákladem země; v zemi té napočteno 52.000 dítek postrádajících pravidelné stravy. — I u nás v četných větších městech postaráno o stravování školní chudé mládeže šlechetnými dobrodinci.

K.

Vliv bídý na organismus člověka. V rozhledech „Revue blanche“ píše Alfredo Niceforo o vlivu bídý na lidský organismus. Prokazuje, jak proletářové bývají poškozováni svými nezdravými a nedostačitelnými životními poměry na těle a duchu. Dokazuje statisticky, že děti chudých bývají průměrem o 2—3 cm menší nežli zámožných téhož plemene a věku. Měřením lebky zjištěno, že objem lebek zámožných bývá o 4 cm větší, a ve váze mozku prý se také jeví podobný rozdíl. Se skrovným tělesným vývojem dětí spojena bývá přiměřená tupost všech smyslů, a také menší morální citlivost.

K.

Smírčí soud učitelský. V B. Pardubické přijat byl návrh na zřízení smírčího soudu k odstranění sporů mezi učiteli, jimiž často zbytečně k hanbě učitelstva nadřízené úřady se obtěžují. K tomuto návrhu připojila se také B. Holická, která žádá, aby spory mezi osobami učitelství byly vyřizovány smírčím soudem, voleným podobně, jako smírčí soud ve věcech spolkových. Tím ubylo by mnoho malicherných žalob, kterými až dosud zabývala se okr. školní rada k malé cti stavu učitelství.

Interpelace posl. Černého a soudruhů. Posl. Černý interpeloval ministra vyučování v záležitosti nesnesitelných poměrů v okrese Strakonickém v letech pod školním inspektorem Sedláčkem, jenž porotním líčením byl usvědčen ze špatného užívání svěřeného sobě úřadu. Na konci své obšírné interpelace se táže: „Uznává Vaše Excellence správným, aby ještě dále tento tyran inspektor ve své funkci byl ponechán? A bude-li po zásluze odstraněn, hodlá Vaše Excellence přesaditi jej na jiný okres, ne z důvodu, aby ochutnal radosti nuceného přesazení, ale z toho důvodu, aby jako ředitel nemohl dále zasedati v okresní radě školní a dále mstiti se na svých obětech?“

Sleva na dráze pro výlety žákovské. Moravská zemská školní rada vynesena z 26. listopadu 1902 upozorňuje na následující sazební ustanovení: Žákům a žákyním všech rakouských učilišť práva veřejnosti požívajících, poskytuje se při společných výletech za dozoru učitelů konaných bez ohledu na vzdálenost a počet účastníků 50% slevy normálního jízdného pro osobní vlaky stanoveného ve II. a III. třídě vozové při osobních a smíšených vlacích. Stejně výhody požívají učitelé. Výlety takové dlužno ohlásiti, legitimujíc se, nejméně o 24 hodin dříve u stanice, odkud se vyjede. Stejně výhody požívají také školou povinné děti cestující společně za dozoru učitelů k birmování.

Časopisy místo čítanek. Americký paedagog prof. W. Lynch navrhuje zcela vážně, aby místo čítanek četly se ve škole časopisy. Nejen, že prý bude pro četbu větší zájem, nýbrž mimo to naučí se mládež účtě k časopisům. K.

Vzácný velký dar. Neznámá šlechtná osoba odevzdala p. poslanci dru. Hrubanovi, jakožto předsedovi „Matice Cyrillo-Methodějské“ v Olomouci obnos 12.000 K jakožto dar pro tento důležitý katolický školský spolek. — V Budapešti zemřelý architekt ryt. Ignác Wechseltmann poručil 2 miliony korun na zřízení pensijního ústavu pro učitele a učitelky obecných škol a 140.000 korun pro ústav slepců.

Drobnosti. Subvence na vycházky. Českému ústavu ku vzdělání učitelů v Praze povolilo ministerstvo kultu a vyučování obnos roční 500 K na pořádání vycházek s chovanci ústavu r. 1903. — Šetří se — na učitelstvu. V království Českém ušetřilo se od r. 1880 do 1889 tím, že nevypsán konkurs v pravý čas, 3,428.982·14 korun, a od roku 1890 do 1899 2,262.983·38 korun, tedy za 20 roků plných 5,691.968·52 K. — Školy a hřebčince. „Vinohradské Noviny“ povšimly si křiklavých dvou cifer ve státním rozpočtu na rok 1902. Jest tam položka 5,678.040 K na školství a položka 4,217.091 K na hřebčince. Proti loňskému roku jeví se v cifrách těch pokrok. Na školství se věnuje letos o 82.000 K více proti lonku, na hřebčince však o celých 282.000 K! Instituce hřebčinců souvisí ovšem s militarismem a ten potřebuje mnohem více zdravého a statného koňstva, nežli vzdělaného, práv svých vědomého mužstva. — Placená školní návštěva. V Nov. Yorku zřízena byla obcí dívčí pokračovací škola. Žačky učí se šiti a lehčím řemeslným pracím, aby si odvykly lenošnou pohodlnost. Každá žačka dostává prý za návštěvu týdně

12 K platu. — Co stojí vyučování jednoho žáka ročně. Roku 1901 bylo na Moravě 136 škol měšťanských, 2430 škol národních a úhrnem 400.303 žáci, jež vyučovalo 6449 učitelů. Veškeren náklad na vyučování po odražené vydání pensijních, jež si hradí svými příspěvky učitelstvo, byl 11,312.712 K. Stálo tedy vyučování jednoho žáka 28 K čili 14 zl. — Ze statistiky školní. Ve vzdělaných zemích celé země jest nyní okrouhle 700.000 obecných škol, do nichž chodí na 60 milionů dětí. Roční vydání na obecné školství činí přibližně 2¼ miliardy korun. Na jednu obecnou školu připadá průměrně 86 dětí a 2 osoby učitelské, roční vydání na jedno dítě školní činí průměrně 42 K. (Učitel 30.). — Bavorský učitelský sirotčinec má 1,435.567 marek základního jmění. Na podporách rozdál vloni 66,747 marek. — Osmiletá žačka odsouzena pro urážku císaře Viléma. Soud v Jinovraclavi v pruském Polsku odsoudil 8letou (!) Kopcovou, polskou žákyni druhé třídy obecné školy, na 14 dní do vězení. Dítě se dopustilo „urážky Jeho Veličenstva“ tím, že za přítomnosti císařských manželů v Poznani mezi žákyně rozdávanou broží hodila na zem a nechtěla ji zvednouti, poněvadž německý císař jest nepřítel Poláků a nechává trýzniti polské děti, které se chtějí modliti polsky a ne německy. — Škola závislá na selce. Dle „Mor. Kraje“ stal se v „Nestlbergu“ v Dol. Rakousích následující případ: Mladší učitel J. Graßmann byl přidělen k jiné škole, protože selka, u níž se stravoval (v místě nebylo totiž hostince), onemocněla a on byl bez jídla. Škola nestlberská byla tak dlouho bez učitele, až selka se vystonala. K neuvěření, ale pravda!

Knihy a časopisy redakci zasláné.

Václava Kosmáka sebrané spisy. Sešit 44. a 45. Tiskem a nákladem pápežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Nová země na severu. Výprava kapitána Otty Sverdrupa k severnímu pólu. Sešit 2. Nakladatel J. Otto v Praze, Karlovo nám. 34.

Ilustrovaný svět. Sešit 16. Nákladem J. Otty v Praze.

Causeries françaises. Vydává nakladatelství Kabátníka a spol. v Jičíně redakcí prof. Jos. Kubína. Sešit 6.

Slezské číslo. Knihovnička „Času“ č. 35. Cena 1 koruna.

Obrázková čítanka pro mladé přátele zvířat. Vydal Spolek k ochraně zvířat pro království České. V komisi knihkupectví A. Reinwarta v Praze. Cena 30 h.

Dámské modní listy. Nakladatelství Kratinovy První modní akademie v Praze, Melantrichova ul. č. 463.

Čechie. Obrázkový a zábavně-poučný měsíčník pro českou domácnost. Řídí Jan Pauly. Sešit 2. Příště dále.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se tevně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

Příklad lepší než učení;
čiň co mluviš — loť umění!

Ze záhybů moderní duše.

IV.

Neodpustitelnou chybou moderního člověka je, že ne vždy rozumně srovnává svůj stav s druhým. Pravda sice, že „*contraria iuxta se posita magis illucescunt*“ — rozdíl dvou věcí protivných, jsou-li vedle sebe, více vynikne, ale jest otázka, nutno-li nám vždyc ky rozdíl dvou věcí znáti a pak proč tak činíme. Zdá se, že jest nám v této příčině egoismus často vůdcem hlavním. Jedná-li se o stavovské povinnosti, jsme velmi zdrženliví v porovnání rozdílů mezi námi a druhými; stalo by se snadno, že bedlivá úvaha o tom, co činíme a co bychom činiti měli, přivedla by nás ku překvapujícímu závěru, že často nejsme dosti svědomitými a že by větší chuť ku práci a horlivost byla u nás žádoucí. My si však pravíme: „*mlčeti — zlato!*“ Mluvíti začínáme, až se jedná o stříbro — o to, co by nám druzí měli dáti, kdyby chtěli a viděli toho nutnou potřebu.

Žijeme často i v nouzi spokojeni, nestaráme-li se o druhého. Jakž takž „*vycházíme*“, a to nám dostačuje. Vidíme, že nejsme sami. Všude jest dosti těch, kdož jsou našimi soudruhy v utrpení — *socii dolorum*. Často i nad suchým chlebem našim vznáší se žehnající anděl duševního pokoje, míru a skromnosti. Žel Bohu ne dlouho. Zvíme-li jen, že bližní náš se stejnými schopnostmi a povinnostmi více má právo než my, že většího požívá blahobytu, lépe je situován než my, ta tam spokojenost naše. Hned klademe si otázku: což pak já toho nezasluhuji, aby se mi zrovna tak vedlo jako jemu? Žalujeme na svůj osud, viníme lidskou společnost, viníme církve, viníme vlast, že nemá pro nás uznání ani slov útěchy. Pojednou žalujeme na otřesené svoje podmínky životní, s theatralní opravdivostí voláme: *Ave, caesar, morituri te salutant* — buď zdráv, vládce, majíce umřítí naposled tebe pozdravujem — a nepřítel vidíme v každém, i spoludruhovi svém, jemuž se lépe daří než nám.

Tak si vedeme jednotlivci, tak se chováme jako národ. Voláme po školách, chceme nová gymnasia, chceme realky, chceme nové ústavy učitelů a učitelek a dostane-li se nám jich — draho nám přijdou! Víme dobře, že každoročně vychrlí naše střední školy spousty absolventů, z nichž mnozí poletují světem jako peří větrem šťvané, nemohoucí se nikde zachytiti. Známe potíž mnohých řiditelů gymnasií a realek na začátku školního roku; třeba přemlouvati lid venkovský, aby dal své syny zapisovati do škol těch. Kolik otců starostlivých si myslí, že páni ti, kteří o jejich syny tolik

stojí, se také o jejich prospěch a budoucnost postarají. A neprospívají-li synové, kletba otcův padá pak na ústav národní, na celé národní naše hnutí, že je lacino připravilo o několik těžce nastrádaných peněz — budoucí věno synův. Peníze vyhozeny — studie nezdařeny. Poplatnictvo nesoucí břímě nákladu se zřízením ne nezbytných škol středních spojeního, nemá v nich zalíbení, vidí v nich úpíra, jenž ssaje jim z mozolů jejich vlastní krev. A tak stává se dobrodiní škol mnohým obcím obtíží, břemenem, tísníc je jako spícího těžký sen. Kéž by bylo snem, touží mnohá obec, ale ono je neodvratnou skutečností. A přece ještě i my voláme, pozorujeme, že je to u národních protivníků našich moderní: „chceme více středních škol“ — a necháváme je pak zřízené neslavně živořiti. Kdybychom se postarali o školu obecnou skutečným potřebám doby a poměrů vyhovující, nábožensko-mravním duchem mládež odchovávající, měli bychom vděk celého národa. Takto však zásoba škol středních, lidu namnoze cizích, vlastní syny — až na výjimky — lidu odcizuje.

Sdružujeme se ve spolky. Naším idealem je, aby byl národ jediným spolkem, jediným celkem. A přece kolik je ve kterém místě spolků, tolik je tam obyčejně bojujících stran. Jen tam je klid zbraní, kde všichni členové jednoho spolku jsou zároveň členy i jiných spolků v místě. Dobré spolky zůstávají zhusta nepovšimnuty, ony pak, jež svými odznaky a stejnokrojem jsou nápadnými, mají sice dosti členů, ale nejvíce kvůli svým zvláštnostem. Jsou nutným zlem i spolky nejlepší a dobře by bylo, kdyby jich vůbec potřeby nebylo. Za stávajících však poměrů jsou ony nutnou obranou proti zhoubnému vlivu spolků špatných. Ale co jsou platny tam, kde jejich členové nejsou v nich z přesvědčení, nýbrž ze hmotných ohledů, z vědomí vlastní závislosti, z naděje na zisk. Takové jsou spolky, jací jsou jejich členové. Nejkrásnější stanovy spolkové miji se svým cílem, když se jimi členové neřídí. „Po ovoci jejich poznáte je“. Což divu, že často vyháníme Belzebuba ďáblem! Tak činnost spolková rozsévá v životě našem se semenem požehnaní i plevel nezdaru.

Jako dříve mládež mužská po práci denní věnovala se nočnímu odpočinku, tak „moderní“ tato mládež po celodenním zaměstnání a obtížné práci — cvičí paže a metá kotrmelce. Povzněsí jen poněkud hlasu proti všemu upřílišňování, znamená nastavití líce národním poličkům. Patří to přece k národní vyspělosti a zdatnosti cvičiti paže a přemety. Pak se divme, že těch přemetů provádíme tolik, až se nám z toho hlava točí, hlavně v politice. Nepřátelé nám k našim kotrmelcům vesele tleskají a my spokojeně se ukláníme — hrdí jsouce svým úm ě n í m.

Zakládáme společenské podniky výrobní, nákupní a prodejní, máme plná ústa poctivosti a často zaslepuje nás ziskuchtivost a sobectví. Volají na nás, abychom zřídili mlékárny, pivovary, lihovary, cukrovary a takou píseň nám hudou v každém místě, skoro v každé obci. Dobře ještě, že si dáváme na čas. Kdybychom hned rozkazu uposlechli a vystavěli, co nám kdo „upřímně“ radí, byla by naše vlast velikou retrospektivní výstavou, pomníkem okamžité lehkomyšlnosti. Po roce, po dvou vidíme u svých nohou zříceniny družstva, v pokladně nadbytek prázdnoty a nedostatek peněz. Tak to vypadá, když generalním ředitelem našeho jednání je zisk, hlavním pokladníkem nepoctivost, členy správní rady pýcha a lakomství, nestřídmost, neprozíravost a lenost. Je nám již svrchovaně potřeby vysoké školy poctivosti, neboť „Ty rány zle se hojí, kteréž sami jsme sobě zasadili.“*)

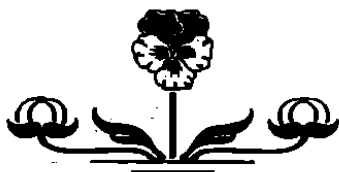
*) Shakespeare: Troilus a Kressida.

Moderní naše doba je dobou ustavičných jubileí. Sotva jsme se v nějaké hodnosti ohřáli, již slavíme tříleté jubileum. Veliké události světové, světovýznamné osobnosti připomínáme si při jubileích právem. Působí ony mocně na náš myšlenkový obor, vedou nás k dobrému, výstrahu dávají před zlým. Významná jubilea jsou praktickou a názornou školou našeho poznání. Malicherný však a pro širší veřejnost bezvýznamný člověk stává se svým jubileem — slaví-li je okázale — tím malichernějším. Měli bychom po třech a pěti letech my nepatrní jednotlivci spíše Bohu děkovati a se diviti, že jsme ještě na světě, ale ne radovati se, že už máme jubileum.

Jsme mnozí duševní zaslepenci. Brejle mámení ukazují nám předmět ve změněné podobě a my jsme plně přesvědčeni, že jej vidíme, jak jest. Často vidíme tmu, nezřídka stebélko v oku bližního, trámu pak ve svém nevidíme. Chyby naše zhusta odrážejí se od nás a my svým krhavým okem vidíme je u druhých; zapomínáme, že jsou vlastně naše a z nich podezříváme jiné. Kdyby sto a více lidí nám říkalo, že nevidíme dobře, hájíme přece své přesvědčení, že dobrý máme zrak. A jsme-li přece z klamu usvědčeni, chceme za přesvědčení své umřítí.

Slepý u Jericha byl si vědom své slepoty, my pravidelně své zaslepenosti vědomi si nejsme. Máme svrchovaně potřebí, aby i na nás někdo vlivuplný a mocný zavolal slovy: „Prohlédni!“ Však chybí nám podmínka našeho plného ozdravení — hluboká živá víra. Stále jen rozumujeme a víra, bílá holubice, našemu zraku pozvolna uniká; nemá, kde by spočinula. Naše srdce uzavřené, naše mysl rozumováním zcela zaujata, zabavená, zaměstnána, zaneprázdněna.

Poznání chyby jest krokem ku nápravě. Ale my chyb zvláště vlastních poznání nechceme; chybí nám dobrá vůle. Kdyby nás nějaké agens na okamžik svobodné naší vůle zbavilo a nám poznání chyb vnutilo, ještě bychom snad ničeho ze své již příslovečné pohodlnosti proti tomu nenamítali; ale v tom i Bůh sám je neoblomný. Svobodnou vůli, mající se buď pro dobré nebo pro zlé rozhodnouti, nám dal, ale nikdy nám jí nezkrátí, i když si toho snad někdy sami přejeme. Až se nám přece podaří sebe, pokud možná, dokonale poznati, pak bez veliké práce vybaví se nám přiznání: „Páne, veřím, pomoz nedůvěře mé!“ R. — j.

Poznámky k vyučování zeměpisnému.

Napsal *dr. Josef Kachník.*

1. Každá věc dobrá může působiti neúspěšně, užívá-li se jí jednostranně. To platí i o mapách a o kreslení při vyučování zeměpisném. Nedá se upřítí, že co do map pro školy určených veliký stal se pokrok jak ve všeobecném znázorňování horo-, vodo- a místopisném, tak obzvláště ve znázorňování zeměpisných prvků, jako vrchů, hor dle rozličných útvarů a výšky, zálivů, průlivů, bok, pobřeží, delt, mořských proudů a drah, jakož i co do naznačení hranic podnebních a s tím souvisejících poměrů

fysikálních vzhledem na rostlinstvo a zvířenu atd. Porovnejme jen dřívější vydání atlasu Kozennova s vydáním nejnovějším pro střední školy české Metelkou uspořádaným. Jaký tu rozdíl! Což říci teprve o atlasu Richterově, jenž co do názornosti ještě jest dokonalejší! Když takové pomůcky jsou po ruce, tu snáze možno žáky vyučováním poutavým naváděti, aby z mapy četli. Jest také zásadou methodicky uznanou, aby se od mapy vycházelo. Mnozí učitelé se toho přísně drží a dodělávají se napohledně úspěchů nemalých. Žák dovede na mapě horstva, řeky, jezera, roviny, města a ostatní velmi hbitě ukázati a také rozličnými směry po mapě cestovati, ale zeptejte se, aby ukázal, kterým směrem leží to ono město ve skutečnosti a přesvědčíte se, že i nejlepší žák nedovede začasto rukou směru udati, tím méně rozlohu horstev, rovin aneb tok řeky ve vzduchu naznačiti. A přece jest to tak důležité. Vždyť necestujeme na mapách, nýbrž ve skutečnosti. Ovšem nelze se žákem do všech zemí, o nichž promlouváme, cestovati, aby vlastním názorem ve skutečnosti poznal, co na mapě nakresleno. Nicméně musí býti žák s to, aby sobě část země, o níž slyší, v prostoru duchovou obrazotvorností představil a živě nazíral trojím rozměrem na její rozlohu a útvar jak v celku tak i v jednotlivostech. K tomu ovšem jest ho vésti již od útlého mládí; jest buditi nejen obraznost smyslovou, jež lpí na mapě a na výkresu, nýbrž jest pěstiti obrazotvornost vyšší, duchovou, jež z názorů bezprostředních smyslových tvoří názory nové, abstraktní, nesoucí se ku krajům vzdáleným, jichž bezprostředně shlédnouti nelze. Bude arci i po důkladném vysvětlení tento vnitřní názor ještě neúplný, ale přece takový, že udá-li se žák později do krajů těch cestovati, dříve se vyzná. A to jest pro praktický život velmi důležité. Pamatuji se dobře, jak v roce 1866 naši venkovští rolníci potřásali hlavami, že učeným vojínům musili ukazovati cesty, ač zcela jasně na mapě je měli naznačeny. Nedovedli se orientovati; to jest nedovedli to, čemu se ve školách na mapách učili, promítati do skutečnosti, poněvadž nebyli k tomu vedeni.

A přece vede přirozený vývoj nazírání dětského k tomuto praktickému vyučování. Dítě obeznamuje a orientuje se nejdříve ve světnici, pak na dvoře a na osadě. To co postřehlo smysly, znázorňuje si pak v malém z papíru aneb z jiné hmoty hnětné neb i pevné. Formuje si světnici, dvůr, náměstí, náves v malém. Vidi-li to otec neb matka, zdaž netáže se mimovolně: ukaž, kde jest stůl, kde jsou okna, kde dvůr, kde náves, kde kostel, škola ve skutečnosti?

Tak dítě bezděčně vlastní přirozeností a svým okolím vedeno jest od přímého názoru na věci skutečné ku modelu a vrací se od modelu opět ke skutečnosti. Tím se vnitřní i zevnější názor zdokonaluje a duch dítěte nevyvíjí se jedno-, nýbrž všestranně. Od modelu pokračuje dítě ku kresbě, ale vrací se zase zpět k modelu a ke skutečnosti. V kresbě uplatňuje se již velký stupeň abstrakce a projevuje se jakýs duševní pokrok. Proto právem věnuje se v psychologii dítěte zvláštní pozornost kresbám malých dětí a žáčkův.

Dejme tomu, že by se výchova dítěte tímto postupem nedála, nýbrž že by dítě poznávalo předměty jako: nářadí, zvířata, rostliny, budovy, okolí jen z knížek obrázkových, zda dovedlo by si modelem tyto věci představit, zda vyznalo by se v životě skutečném? Nikoli; jeho obrazotvornost lpěla by na obrysech a barvách předmětů ve dvou rozměrech, při nazírání skutečném musila by obrazotvornost mnoho přidati, takže by osvojování jen pracně postupovalo a duch jednostranně vyvinutý jen ztěží by se vpravil do života praktického. Odtud pochází, že děti městské, byť i učily se o rostlinstvu, živočišstvu a zaměstnání na venkově, přišedše na

venkov, předmětů těch nepoznávají a pro život venkovský, kam se snadno dostatí mohou, neschopnými se stávají.

Nejinak má se to i s vyučováním zeměpisným. Žák, jenž vždy jen na model neb na mapu a výkres nazíral, neporozumí nikdy skutečným poměrům v přírodě. Vedme dítky do přírody, ukažme jim pahorek, pojmenujme částky, nedovedou-li je samy již pojmenovati; pak ať samy částky ty ukazují, rukou ve vzduchu pahorek rýsují a částky jmenují, čímž se přechod od smyslového vnímání ku abstrakci duševní usnadňuje. Ve škole ať žáci pahorek z mokrého písku formují, částky pojmenují, ve vzduchu opět rukou rýsují, na mapě ukazují a na tabuli kreslí. Tak dějž se u všech prvních pojmů zeměpisných. Tyto první pojmy dostatečně osvojené budou pak prvky, z nichž utvoří si obrazotvornost vnitřní názor, vychází-li se od mapy; i uschopní žáka, aby promítal názor ten do prostoru. Vždyť i my cestující s mapou v ruce nejdříve na vyvýšeném místě co do částí krajiny neb města se dříve orientujeme a pak teprve na cestu se vydáváme. Neučinili-li jsme toho, snadno i s mapou v ruce zabloudíme. Jsou, kteří cvikem toho dosáhli, že na první pohled dle mapy orientovati dovedou. K tomu žáky při vyučování zeměpisném stále bylo by naváděti. Když probráno učivo dle mapy a výkresu, ať se žáci postaví směrem, kde země, o níž jest řeč, skutečně leží. Na to ať obrysy hranic v rovině vodorovné u prostoru rýsují a hory dle výšky, řeky a přítoky dle směru, roviny dle rozlohy pravou rukou tam umísťují, rukou levou napomáhajíce. Metoda tato, ač jsem ji v metodikách nenalezl, vyučování oživuje, budí zájem a vzdělává prakticky. Žáci snadno i vypouklé mapy pak si zhotovují a ideální cesty konají, v duchu nazírajíce, co ve skutečnosti na pravo neb na levo, v předu a vzadu od ideálního stanoviska jejich se rozkládá.

2. Zevnějším a vnitřním názorem není ovšem vyučování zeměpisné ukončeno. Od jasného názoru pokročili jest k usuzování, od obrazotvornosti a paměti ku rozumu, neboť všechny síly duševní jest vyučováním a to nejen materialně nýbrž i dobně vzdělávati. K tomu potřebí, aby se pozornost vnitřná nerozdílně ku nabytým pojmům zeměpisným obrátila a nebyla zevnějšími dojmy rušena. Proto odstraní se modely, mapy a výkresy a vybaví se znova posilami v otázkách učivo, aby bylo jasné na vědomí. Po té nastává osvojování tohoto učiva učivem starým. Probráno bylo na př. Kraňsko a učivo dle důležitosti vodstva pro podnebí a vegetaci seskupeno dle řek. I následuje porovnávání Kraňska s Moravou a jednotlivých zeměpisných celků se zeměpisnými celky na Moravě neb v jiné zemi již dobře osvojené. Jest to práce rozumová, při níž žák usuzuje dle obdoby a dle příčinné souvislosti z polohy na vegetaci, na zaměstnání obyvatelstva a na kulturu. Důmyslu učitelovu otevírá se tu veliké pole, aby soustředil poznatky jak geologické tak i přírodopisné a přírodopisné, rovněž i matematické, lidopisné a historické v jeden celek souladný a v nejvyšší míře vzdělávatelný. Kde paměť, obrazotvornost vypovídá, napomáhejtež ku vybavování a zjasňování představ opět nárysy ve prostoru rukou provedené.

Která hlavní řeka protéká Moravou, která Kraňskem? Kterým směrem teče Morava, kterým Sáva? Které přítoky má Morava, které Sáva? Dále: Jak jsou dle toho obě řeky hluboky, jak široky? Jaký jest útvar půdy kolem Moravy a její přítoků, jaký kolem Sávy a její přítoků? Mezi kterými

stupni zeměpisnými rozprostírá se Morava, mezi kterými Kraňsko? Jaká jest dle toho teplota obou zemí, jaké podnebí? Jaká vegetace co do rostlinstva a zvířeny? Která města leží na obou řekách a jejich přítocích? Čím se dle útvaru půdy, polohy zeměpisné a potické obyvatelstvo zaměstnává? Jaký v obou zemích blahobyt, jaké náboženství, jaké národnosti jsou obyvatelé, jaká jejich osvěta, jaká správa politická? Které paměti-hodné události sběhly se v oblasti obou řek?

3. Osvícen-li rozum, nesmí vůle býti zanedbána; neboť každé vyučování budiž vychovávácí. Národ zemi obývající buď dovedl pilností a přičinlivostí plodnosti půdy a polohy zeměpisné využívat a dodělal se blahobytu, což jest pro žáky pobídkou, aby i jejich vůle spěla k příslušnému chtění, aneb netečností svůj úpadek zavinil, což jest výstrahou pro budoucnost pro mládež dorůstající. I udají se prostředky, jimiž by se úpadku dalo vyvarovati a žáci se navádějí, aby, pokud na nich jest, již v době školní výchovy položili základy ku ctnostem mravným a občanským úkony ve svém školním a domácím kruhu působnosti. Mnoho dá se příležitostně promluvit — ovšem krátce a jadrně — o spravedlnosti, střídmosti v užívání, o statečnosti a ctnostech združených, jako velkomyšlnosti, trpělivosti, vytrvalosti, o občanské věrnosti a rozšafnosti, obzvláště ale o moudré obezřetnosti při všem jednání. Učitel vyvozuje poučky z učiva samého, z vědomí a ze zkušenosti dítek dovednými otázkami; při tom vzbuzuje city společenské i estetické; veškero pak vyučování zauzluží se jako ve slunném bodu v náboženství, neboť vše v přírodě hlásá velebnost, moudrost a dobrotu Boží, čili, jak dí heslo, jež veliký zeměpisec a reformátor vyučování zeměpisného Karel Ritter za nápis ku své podobizně si zvolil: „Nebesa vypravují slávu Boží a díla rukou jeho zvěstuje obloha“ (Ž. 18.).

Našim matkám.

Vychovatelský list od J. M. Kadlčáka.

Nad zdárné, na těle i na duši zdravé děti na světě klenotu nemáme a přemnohým pouť vezdejším životem byla by nesnesitelným břemenem, kdyby trpkosti žalné jim děti nezmírňovaly. Ano děti: toť poklad tak drahocenný, že matka mileráda, ochotně, bez reptání obětuje pohodlí vlastní, zdraví, ba nezřídka i život v oběť klade, aby jen zachovala dítě své a snesitelný mu připravila život pozemský.

Tklivý jest zajisté a úchvatný pohled, když mladá máti v loktech svých k srdci tiskne první poupě čisté lásky manželské a robátku v nesmírné blaženosti přeje a na Pánu Bohu vyprošuje všeho dobra pozemského míru vrchovatou. Ba posvátný okamžik ten, když matka přešťastná k srdci dítě vine v důvěře skálopevně zvedá mysl k Bohu vroucně se modlíc, aby Tvůrce milosrdný miláčku drahému ráčil uštedřiti zdraví stálého a vloh všelikých, aby z nemluvněte klidně dřimajícího na klíně matky přešťastné vyrostl muž zdravý, silný šťastný. Aby z poupěte vypsela žena krásná na těle i na duši, žena moudrá, ctnostná, kteráž kdysi sebe i jiné oblaží.

Málo zajisté lidí, jichž první okamžiky životní nebyly ozářeny láskou mateřskou. Vždyť i lidé, kteří nečestně zmírají v dusných

kobkách žalářů, ba i nešťastníci, kteří pod rukou katovou život končí, kdysi podobně se tulili k milujícímu srdci matky blažené a podle rozumu lidského měli šťastný začátek budoucnosti stkvělé v prvních dobách života, když pod pečlivým dozorem první se kladly základy k pozdějšímu rozvoji těla i duše.

Ba těžko mnohdy pochopit, kterak člověk se octnul na zcestí a bídě zahynul tělesně i duševně. Vždyť zrodil se v blahobytu, měl hojnost všeho, co činí lidi mocnými. Kterak vysvětliti, jak octl se člověk ten na zcestí a místo dobra šířil zlo, místo slávy sklízel hanbu, místo cnosti miloval hřích a skončil bídě jako zločinec ohavný, ode všech proklínáný, nenáviděný.

Kdyby stačila mateřská láska na všechny úkoly vychovatelské, pak by zajisté ani jeden nezbloudil. Než bohužel. Kromě lásky třeba matkám velké zkušenosti a bedlivé opatrnosti, pečlivé starostlivosti a stálé bdělosti, nemá-li dílo vychovatelské býti stále ohroženo zhoubnými vlivy, jež od prvních okamžiků až do pozdního věku stále rušivě působí na tělo i duši člověka a mnohého svádějí za bludičkami lákavými do bařin a močálů neřestí, v nichž utone i nejlepší, pevných-li nemá opor v živé víře skálopevné a na té zbudované výchově mravní.

Nejedna matka hodná, svědomitá nijak nechápe, jak bylo jen možno, že miláček vyháčkaný je nezdarou. Vždyť přece měl pečlivé učitele, dbalé vychovatele. A přece tak nezdárně se vyvinul.

Zapomínají anebo netuší ani, že zárodek a první símě ke všem těm pozdějším hříchům vstípen do srdce dítěte hned v prvních dobách života vezdejšího. Ano, máti sama v nestřeženém okamžiku zavinila, že dítě se octlo na dráze hříchu. Buď sama spáchala čin, jímž zlo v duši miláčka probuzeno, anebo nepostřehla v zaslepenosti pochopitelné, jak v hlubinách duše klíčí zlo a když nebezpečí konečně bylo zjevné, pak již nestačila napravit, co vyklíčilo ve stínu lásky sice veliké, přece však nestačí na úkol vychovatelský, jakýž Bohem dán matce za úkol.

Nebude tudíž na škodu, když upozorníme zvláště matky mladé — ač i starým dobrá rada bude zajisté milá — na některé věci vychovatelské, o nichž zpravidla málo se mluví, ještě méně se přemýšlí, kteréž však na rozvoj člověka mívají vliv převeliký, ano rozhodující.

Není matky, která by si nepřála dětí zdravých, dobrých, šťastných. Šťastným je však jenom člověk, kterýž žije tak, jak velí Bůh a každá odchylka od přikázání Jeho má v zápětí nespokojenost, zlo. Dobrým je člověk potud, pokud dovede zdolati sobectví a požívavost nezřízenou, neboť takměř všechny hříchy, tudíž pozemské zlo má původ hlavně v tom, že proti vůli a přikázání Páně člověk stále myslí jenom na sebe, všechno posuzuje ze stanoviska sobeckého a ve všem hledá pouhý požitek neřídě se myšlenkou: co žádá Bůh — nýbrž: co z toho mám.

Zdravým — vůle Páně-li v tom — člověk je potud, pokud umí a dovede se přemoci tak, že v každém požitku zachová pravou míru, nikdy a v ničem nevybočuje z kolejí omezených Desaterem. Člověk takový je šťastným, neboť nemyslí stále jenom na sebe, nečiní všechno pro své pohodlí, nýbrž pamatuje též na bližního a stává se užitečným členem společnosti lidské, v práci plodné, užitečné jiným hledaje záblesk blaženosti.

Člověk nejhodnější a nejmravnější nemocem přemnohým je podroben a mnohý bez viny vlastní je sužován chorobami těžkými. Kdo však v neřestech si libuje a v nemravném životě hledá štěstí, marně touží po stálém zdraví a štěstí. Život nemravný je vždy a za všech okolností nevyčerpatelným zdrojem děsných nemocí, neklidu duševního, rozháranosti tělesné i duševní.

Člověk nemravný nikdy se netěší zdraví a spokojen býti nemůže. Z dopuštění Božího různé přicházejí nemoci na člověka, ale zase mizejí a bývalé zdraví oblaží, šťastným učiní. Nemoci nemravným životem způsoben nezmizí však nikdy. Stopy takových chorob člověka trápí po celý život a strpčují pouf životní, byť sebe měkčeji byla vystlána blahobytem, důstojenstvím, slávou a mocí všelikou.

Proto bděte, matičky, a opatrujte, střežte dítě hned v prvních dobách života, aby zárodek nemravnosti v útlém věku nebyl vstípen do srdce, anebo nevyvinulo se v duši zlo, kterého později vykořeniti nelze. Příště dále.

Úvaha o zkoušce z náboženství.

Všude se volá po lepším vzdělání a důkladnější přípravě učitelstva. Domáháme se všemi silami možnosti, abychom vyzbrojeni veškerými vlastnostmi vychovatelskými přicházeli na mnohoslibné působiště výchovy mládeže; vždyť jest to v zájmu nejen našem stavovském, ale i národním, ba i státním: čím probudilejší učitelstvo, čím schopnější paedagogové, tím lepší výsledek práce, tím krásnější ovoce naší výchovy ku prospěchu vlasti i celého státu. Cíl naší výchovy je jasný každému: vypěstiti mravné a uvědomělé charaktery.

Vypěstění takových charakterů děje se ovšem způsobem a pomůckami různými, mezi nimiž na prvním místě stojí a státi bude — co svět světem bude — náboženství. Toto faktum popříti dosud nikomu se nepodařilo solidními důkazy, a život jednotlivců i celých národů mluví v našem smyslu. Myslím, že postačí jenom mimochodem uvést na paměť nedávno pronesená slova předsedy ministerského v Paříži Combesa — známého svými proticírkevními zákony — jenž pravil v parlamentě doslovně: „Považuji ideje náboženské za nejmocnější mravní páku lidstva.“ Tedy i nepřítel církve nucen veřejně uznati, co všichni velicí paedagogové vždy hlásali, že lví podíl v řádné výchově má náboženství.

Tento va výsosť důležitý moment v paedagogice nespustila s očí ani naše moderní škola (ač v mnohém tak nedokonalá), poněvadž § 1. říšských zákonů školských udává výslovně směr a účel školy: „Školy obecné k tomu jsou zřízeny, aby mládež vychovávaly v mravnosti a náboženosti.“ A mezi předměty učebnými na prvním místě zavedeno obligatně náboženství, bez jehož dostatečné znalosti nesmí býti vydáno ani vysvědčení propouštěcí. Na tento předmět nesmíme se dívat jako na předmět osamocený, ojedinělý, beze všeho vztahu k jiným předmětům, nýbrž dle známé zásady koncentrace dle § 62. „veškeré předměty mají se pokládati za jeden celek a mají se tedy při vyučování k sobě vztahovati.“ A aby učitel ani na okamžik na tento cíl náboženské výchovy a tudíž cíl své práce zapoměti nesměl, skládá slavnostně přísahu nastupuje svůj úřad vychovatelský a dovolává se Boha za svědka slibuje, „že bude náboženost, mravnost a lásku k zákonnému řádu ze vsí síly své buditi a pěstovati.“ (Minist. nařiz. ze dne 9. ledna 1871.)

Marna je vytáčka těch, kteří blouzní o výchově bez náboženství, ty odsoudil rovněž zmíněný nepřítel školství katolického Combes ostře, když

pravil: „Nemyslím, že naše společnost spokojí se s pouhými mravními ideami, kterým se vyučuje v našich školách (francouzských) povrchně. Považujeme idee, které církev šíří, za potřebné idee.“

Má-li však vychovatel svému úkolu dostáti, má-li nábožensky-mravné charaktery vypěstiti, třeba k tomu nezbytně nábožensky vychovatelského vzdělání; nemo dat, quod non habet. A poněvadž toužíme po větším zdokonalení svém v paedagogice, nutně musíme toužiti i po větším zdokonalení v náboženství; jestliže se má zvednouti niveau našeho paedagogického vzdělání, musí paralelně kráčet i v něm a s ním i vědomí náboženské. Proto jsme nechtěli ani svému sluchu věřiti, že by možny byly hlasy u pokrokových učitelů tak reakcionářské, zpátečnické, jež by volaly po zrušení zkoušky z náboženství, nezbytného to předmětu výchovného. Jak daleko pokrokověji chápou učitelé katoličtí svůj úkol dovolávající se ještě zkoušky zvláštní, přísnější pro školy měšťanské! Oni dobře vědí, že jejich práce a přípravy nedějí se pro tu formu: zkoušku, nýbrž pro život, pro jejich povolání, a uznávají, že zkouška jest jako termometr, jenž udává výši teploty duševní, stupeň schopnosti vychovatelské. Proto jest možno jenom toto dilemma: buď odstraňte zkoušky vůbec, anebo je ponechejte, ale upravte podle požadavků doby a patřičně rozšiřte!

A teď ještě několik slov k argumentaci „Věstníku“.

1. „Zkouška z náboženství se má odstranit, poněvadž učitel opustiv paedagogium tomu předmětu po dva roky nevyučoval a proto lepšího vzdělání náboženského nenabyl.“ I kdyby tomu tak bylo, že náboženství jako předmětu vyučovacím by neučil, přece v duchu náboženském, na zásadách jeho vyučovati musel nechtěje býti v rozporu se zákony a svým svědomím. Ostatně ku př. učitel X. po dva roky měl třídu prvou a zkoušen byl z celé látky pro školy obecné, třebas všemu v té době nevyučoval! Zda právem?

2. „Způsobnost učitelská k vyučování náboženství na obyčejných školách obecných zahrnuje v sobě také způsobnost tuto pro školy měšťanské.“ A k takové způsobnosti prý postačilo v Kroměříži odříkati „Otčenáš“! Člověk by čekal vším právem konklusi: žádáme, aby tento defekt byl co nejdříve odstraněn, aby pro školy měšťanské zavedena byla zkouška z náboženství v daleko větším rozsahu a prohloubení, žádáme, aby zkouška náboženská pro obecné školy byla reformována, a nedávaly se tak dětinné otázky jako v Kroměříži, které jsou pro nás ponižující, jakoby zkoušející nepředpokládal u nás větších vědomostí z náboženství, žádáme, aby zkouška náboženská odpovídala potřebám naší doby a výši našeho náboženského vzdělání! — A místo tohoto závěru čteme: odstraňme zkoušku z náboženství! —

3. „Kandidát udělal zkoušku z náboženství. Učiteluje pak třeba i 20 i více let, aniž v té době jen jednou byl vyučoval náboženství. Jestli pak v té době „nevykouřila“ se celá „věda“ náboženská z jeho hlavy?“ — Pro Bůh! co by tomu tak řekl — náš Komenský!! — A přece prý způsobnosti vyučovati náboženství nepozbývá, kdežto jinak kdyby učitel 3 léta nevyučoval na veřejných školách, ztratil by tím způsobnost učitelskou. K tomu dodává pisatel „Divná logika!“ . . . ani snad nemyslí, že sebe tím charakterisuje. Pane kollego! kdybyste 3 léta vůbec neučil, ztrácíte způsobnost učitelskou pro všechny předměty a tudíž i náboženství; zcela jinak se má věc, když učíte, třeba jen některým předmětům: učitel J. má přidělenou němčinu ve všech třídách měšťanských a několik hodin češtiny po 10 roků; ztratil tím způsobnost pro zeměpis, dějepis, kterým 10 roků nevyučoval? Aplikaci na náboženství učíte si sám!

4. Že na Moravě během posledních 20 let jenom na 122 školách vyučovali náboženství učitelé světští, argumentaci pisatelově nic neprospívá; ve Slezsku (a celém Prusku) skoro všude vyučují náboženství učitelé světští, a možná, že i u nás brzy toho bude potřeba větší. Ostatně zákon ze dne 20. června 1872 jasně mluví o této povinnosti učitelů a ministr Hasner — za něhož zákony školské sdělány — autoritativně je interpretuje slovy: „Zákonné ustanovení, by se správce školy vykázal také způsobilostí ku vyučování náboženství onoho vyznání, kterému většina jeho žáků průměrně náleží, bude k tomu přispívati, aby se úkolu školy obecné, děti mravně nábožensky vychovávat, s úspěchem napomáhalo, jakož aby postaráno bylo o vzrnáhající se potřebu spolupůsobení světských učitelů při vyučování náboženství.“

Facit této úvahy: Není ani jednoho důvodu rozumného pro odstranění zkoušky z náboženství, pokud nebude odstraněna zkouška i z ostatních předmětů.

O užívání obrazů biblických.

Podává *Fr. Pišmistr*, katecheta v Mor. Budějovicích.

Dokončení.

Obrazů biblických užívalo se hojně již ve staré církvi, to dokazují katakomby. Ve středověku sloužila k poučení lidu „Biblia pauperum“, vyobrazení to starého zákona a vedle těch výjevy nového zákona, jež událostmi oněmi předobrázeny byly.

Mnoho prospěje k názornému vyučování, když katecheta křídou na tabuli nakreslí, o čem by si žáci z pouhého popisu snad nemohli učiniti správné představy. Kresleme však jen co dovedeme, aby snad nákras náš smích žáků nevzbudil. Dobrý kreslič užije častěji tabule k zajímavému znázornění rozmanitých věcí z biblické dějepavy. Často nákras prostými čarami na tabuli provedený je poučnější než hotový obraz. Žáci tu vidí, jak obraz povstává, a mají pak snažší a dokonalejší přehled celku. (Předsín a v ní oltář a umývadlo; v předsíni stánek na dvě nestejně části rozdělený; ve větší části oltář kadidlový, stůl, svícen atd.)

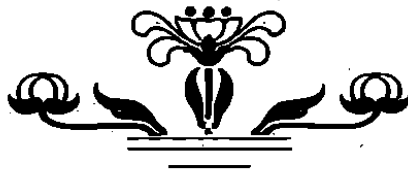
Kreslíme-li něco, šetřme místem na tabuli, abychom dobře s ním vystačili; napišme i vysvětlující nápisy. Pišme-li na tabuli, pišme vždy zřetelně a úhledně. Jest nutno, aby žáci také dovedli sami vypravovati články biblického dějepisu dle obrazů. Jaká je to radost poslouchati malé žáčky v první třídě, když patřice na obrazy biblické dovedou vypravovati děje věku jejich přiměřené! Zvláště v 1. třídě je to nanejvýš důležité, aby děti dle obrazů (a modelů) v paměť si vše vštípily, vždyť z knihy se tomu učiti nedovedou. Nutno také na tomto stupni děje probrané co nejčastěji opakovati. Non multa sed multum, platí především zde. Mnohdy je obsáhlá látka probrána, a začne-li katecheta na konci roku ji opakovati, co shledává? K odpovědi nutno trochu upřímnosti.

Při opakování pomáháme z počátku žákům otázkami. Čím dále, tím méně jest otázek třeba; navykejme děti vypravovati samostatně. V které třídě učitel světský toho bedlivě dbá, aby žáci zvykali vypravovati samo-

státně, tam má katecheta práci ovšem mnohem snadnější. Když žáci vypravují, ať vypravují řeči co možná nejvíce biblickou. Některé věty, výroky (Nejvyššímu chceme podobni býti atd. — Nepřátelství položeno mezi tebou atd.) ať opakuje katecheta sám vícekrát, a žáci rovněž a to jednotlivě i sborem. Žádáme-li od žáků věrného opakování, nežádáme na nich nic nemožného, ani nesnadného. Paměť dětská zvláště snadno a věcně podržuje, co bylo přiměřeně a náležitě vypravováno.

Každý nový článek připojujme k předešlému, aby vznikaly pevné řady logické. Ve třídách vyšších čtou žáci pilně v biblickém dějepisu a to tenkrát a tam, jak toho katechismus nebo doba roku církevního žádá. Chvalitebno jest, že i někteří učitelové v hodině, která je pro čtení určena, v biblickém dějepise děti čísti učí. Biblický dějepis má býti knihou, v níž v den sváteční, jak toho katechismus žádá, křesťan dobrý čísti má. Biblický dějepis má býti žákům knihou posvátnou a proto dbejme toho, aby ji vždy v čistotě chovali, jí si vážili, aby obrázků barvami neposkvřovali, jak se často děje. Jako žádáme od žáků bedlivé přípravy, tak jest jí především jednomu každému z nás zapotřebí. Kdo náležitě se připravuje, nachází ve škole mnoho radosti a blaha; vidí, jak símě tam rozšívané klíčí, roste, užitek přináší a proto chodí do školy rád, snáší rád obtíže a oběti s prací tou spojené.

Opakujeme poznovu slova v minulém ročníku tohoto časopisu projevna: „Škola toho bude, kdo v ní mnoho a poctivě pracovati bude.“

Druhý list ze Slezska.

Je věru až podivné a zaráží myslícího člověka, co vše u nás halí se do pláště „pokroku“. Kdo každou novotu ve školství se objevivší nevíta jako krok ke zdokonalení jeho, je zpátečník a strnulý pedant, jmenovitě objevena-li tato spasná novota v Německu nebo mezi německými šulmany rakouskými. A přece kolik už takových novot se u nás ve Slezsku přežilo, kolik jich už padlo, protože se neosvědčily pro všeobecnou potřebu! Co to hluku naděláno ku př. s písmem stojatým, s písankami různých liniatur a ilustrovaných obálek, s patriotickými pomůckami všeho druhu, co tu pokusů na rychlejší poněmčení škol slovanských a odcizení jich lidu našemu, jemůž brzo nic už nezbylo než právo — na ně platiti!

A hle, kde jsou všechny ty reformy a jich výsledky dnes?

Celé haldy kurend a protokolů úředních leží popsanych v šuplíkách různých kancelářů byrokratických a školství naše bere se zvolna sice ale jistě ku předu ve svém přirozeném vývoji.

Díky vám, vy, konservativní národní učitelové, kteří jste passivním odporem svým — když jiný odpor možný nebyl — zachovali školství národní od nebezpečných převratů a zbytečných pokusů uhajivše tím jeho národní ráz, jeho jistou půdu!

Již domnívala se německá byrokracie — spřežena s něm. politiky — míti veslo školství slovanského v rukou (a tím i osud a budoucnost národa

samého!), již neznala ani speciálního názvu pro ně vyhlášené je tendenčně jako neněmecké, připravující je výminečnými orlonancemi znenáhla na německé, již zasypávané správy českých škol učebnicemi a pomůckami výhradně německými v té blahé naději a předtuše, že tím odnárodňovací proces uspíšen a usnadněn bude; již každá proměna české třídy nebo celé školy v německou prohlašována radostně jako „pokrok“ slezského školství, třebaš z téže školy vycházeli analfabeti vlastního svého jazyka spisovného neznající. Ale poctiví národní učitelé (a s nimi kruhy občanské) prohlédli dobře ten „pokrok“ slezský a zalekli se ho.

Povedený to pokrok a ještě povedenější pokrokáři! Kde byla naděje na jisté poněmčení české školy, tam nelitováno nákladu na rozšíření její o několik tříd, takže brzy vyskytly se třídy i s 30 žáky. Kde naděje té nebylo, zůstala jednotřídka, třebaš se 100—230 žáky!

Tak důslední jsou ti naši slezští pokrokáři ve své blahodárné péči o pokrok lidu slovanského. Rozšíření české školy na více třídní nebo zřízení nové české školy v místech, kde by se jinak mohlo němectví zakotviti, trvá po léta a bez nátlaku, z dola se ho někdy ani nelze dočkat. Jde-li však o třídu nebo školu německou (ve slov. obci!), je tato do měsíce vyřízena. Tu horlivost pokrokářů slezských je věru podivuhodná.

Že česká mládež navštěvující školy německé většinou vychází z nich už druhou nebo třetí třídou (repetuje totiž v každé 2 roky), zatím německá mládež téhož stáří odchází z tříd nejvyšších, na tom těm pokrokářům nic nesejde. Jim stačí už pouhé faktum, že německé školství se šíří a v poněmčováných obcích českých ubývá znalosti spisovné řeči české.

Jaké ovoce takový „pokrok“ přináší, o tom stůj zde aspoň jeden příklad ze sta jiných: Ve F. jsou obecné školy utrakvistické a měšťanské německé, ač město samo je ze tři čtvrtin česká. Na chlapecké škole utrakvistické učinkuje učitel X., renegát a pokrokář veliký před Hospodinem. Týž je tak ješitný, že chlubí se svými výsledky v němčení a proto nutí české žáky i mimo školu jen německy mluvit (ač neumějí!). Nedávno deklamoval se žáky Schenkendorfovu báseň: „Muttersprache, Mutterland, wie so wonnesam, so traute“ atd. Výklad básně byl (jako u něho vždy) tklivý, unášející, a konečně uloženo dětem učiti se básni té nazpaměť. Než co se nestalo! Pojednou spatří náš paedagog jednoho hochu an s druhým mluví na ulici důvěrně tím „wonesam Mutterlautem“ (českým). Bylo zle. Jako furie přizene se druhého dne k lavici onoho opovažlivce a činí mu výčitky proto a konečně ukládá mu za trest napsati po škole desetkrát větu, jeho národní cit ponižující. Ejhle, pokrokáře a paedagoga lháře!

A člověk ten v renegátské zaslepenosti spílá českým kolegům do „zpátečnicků“, když tito v městě hovoří svým jazykem.

Tak rozumějí „pokroku“ germanisační kruhy slezské veskrz! Ta nejlepší moudrost nemá pro ně ceny, pakli není zahalena v německé roucho, to nejhříšnější tryznění ducha mládeže jest u nich pokrokem, jen děje-li se ve prospěch a za účelem — poněmčovacím.

Takovému „pokroku“ holduje i na našem venkově celá řada intelligence (i učitelstva!). Jen na jeden smutný zjev poukážu. Před málo lety zavál po českém území Slezska utěšený ruch hospodářský, jevící se hlavně v zakládání zádruh raiffeisenských a místních spolků hospodářských. Ruchu tomu pokrokovému přála i tehdejší zemská vláda a vydala pro všechny školy zvláštní brožury, jimiž vybízela učitelstvo k součinnosti na této práci. Obyčejně podobné výzvy z vyššího místa mají příznivý účinek, jmenovitě, jde-li o němčení v českých školách a obcích. Ale tenkrát

nešlo o němčení, nýbrž o pokrok národohospodářský mezi lidem venkovským a proto — světe žasni! — právě naši odrodilí pokrokáři učitelé odřekli poslušnost a ani jediný z nich dosud nezaložil jediného hospodářského nebo spořitelního spolku ve svém působišti, ba ani tam, kde lid sám ruku k tomu přiložil a „pokrokáře učitele“ prosil o příspěví, odepřena byla součinnost. Jeden byl moc pohodlný k mimoškolní práci kulturní, druhý zase neviděl v tom zisku pro sebe, třetí si netroufal český spolek vésti, čtvrtý opět viděl v tom „nacionální agitaci“ atd. Ale tak u místního žida obchodníka po celé večery vysedávati (jak se v jistých obcích děje) a zpátečnictví i lenost a nepokrokovost lidu odsuzovati, sebe při tom jako světlo světa a pionera pokroku vychvalovati, to — pravý pokrok!

A tak dočkali jsme se na Těšinsku na př. toho podivného zjevu, že ruch pokroku hospodářského a vzdělávacího počal v obcích národně uvědomělých (zásluhou učitelstva a duchovenstva) a teprve nyní po letech dotýká se teprve i těch obcí, které „odrodilí pokrokáři“ drželi do posledy ve tmě. Ale největší pokrokáři školští dosud — stávkují, ač věděti musí, že zdravý ten ruch se i přes ně převalí.

Ale běda vám, kdybyste chtěli jim upírati „pokrokovost“! *Veritas.*

Slovanský obzor.

Slovinský „Učitelští tovariš“ radí upřímně katechetům, aby místo rozličných jiných věcí všímali si methodiky. Patrně asi neví, že na bohosloveckých ústavěch jsou paedagogika a praktické jich použití v katechetice zrovna tak závaznými předměty jako na ústavěch učitelských. Dnes vědí již i lidé obyčejní, že bohoslovec vedle předmětů čistě bohosloveckých jako jsou fundamentálka, dogmatika, morálka, hermeneutika biblická, exegéska staro- a novozákonní, studuje také pastorální teologii, dějiny národa židovského, dějiny církevní, biblickou archeologii, jazyk hebrejský s ostatními orientálními dialekty, pak církevní právo, častý kámen úrazu právníků a advokátů, filosofii dle zásad sv. Tomáše Aquinského, moderní sociologii, nauku o umění křesťanském, nauku o hluchoněmých, ritus s liturgikou a na hoře zmíněné předměty hlavně školy se týkající. Tak rozsáhlého a všestranného vzdělání, za něž theolog (vyjmouc knihy a pomůcky studijní) ani krejcaru neplatí, možno jemu jen záviděti.

Si duo faciunt idem, non est idem. Zastane-li se u nás poctivý učitel svého představeného inspektora, bývá považován za byrokrata a „vládního“. Mezi Slovinci osmělil se kterýsi Slomšekovec („klerikální“ učitel) pozdvihnouti obranného hlasu proti inspektoru Mayerovi a jiný v Gorici proti inspektoru Finžgarovi — a již jsou vyhlášeni za nepřátele učitelstva, projevuje se jim opovržení, pánům pak dozorcům neobmezená důvěra a chvála. Činí-li dva totéž, není to přece totéž.

Katolickým učitelům slovanským se předhazuje přátelství s některými učiteli německými, rozumí se katolickými. Vyhlašují se proto za zrádce. V Gorici však koncem roku minulého svorně sborovali svobodomyšlní učitelé slovínští s německými a italskými, tedy nikterak s přáteli. A to je zcela v pořádku, vždyť se jednalo hlavně o úpravu platů! Předseda zem-

ského učitelského družstva Fr. Bajt mluvil jen německy, ustanovil si dva náměstky, Slovince Križmana a Itala Falconera. Byli přítomni zemští poslanci dr. Tuma, dr. Luzzato a německý profesor Berbuč. Dr. Luzzato v italské řeči nadhodil, že těžko bude učitelské platy v době přítomné zvýšeti. Roční přírůstek potřeby činil by 150.000 K a ten poroste stále rok od roku, finance zemské pak nejsou dosud uspořádány. Vyčítá se mu, odkud se vzal milion na vystavění zemského blázince. Poslanec Berbuč byl, zmíniv se, že pro přítomný rok nelze na úpravu platů učitelských ještě pomýšleti, jelikož se důkladně reguluje řeka Soča, nastalým neobyčejným rámem zbaven slova. Bylo pokřikováno, aby byl vyhozen. Slovinský advokát dr. Tuma pak zalichotil učitelstvu nazvav je apoštoly osvěty a jinými frásemi, hlavně slovy: „Vy jste dnes vystoupili jako korporace, již třeba respektovati. Dobře je, že jste se sjednotili. Kdybyste to byli již před lety učinili, dávno byste měli, co vám právem náleží.“ . . . „A bouře dlouho trvajících potlesku“, praví „Učitelski tovariš“, „a živé pochvaly ukázala, že dovede učitelstvo si vážit těch, kdož mu v těžké práci po boku stojí.“ Blázen, kdo národním mluvčím věří!

A forismy z „Učitelského tovaryše“. „Obnaž hlavu před školou jako před kostelem, neboť škola je svatyně, kde vládne láska a kde srdce věčnými napáji se pravdami.“ — Kéz by se jen vždycky škola považovala za svatyni aneb aspoň jen za místo posvěcené. Ale i svatyně jsou někde dosud ještě domnělým sídlem pohanského božstva. — „Odejmi učitel individualnost a učinil jsi ze člověka stroj.“ -- Příklad dále. R. —j.

Nezapomínejme na Ústřední Matci školskou!

Knížecí dary. Jeho Exc. nejdp. kníže arcibiskup dr. Theodor Kohn a Jeho Exc. nejdp. biskup dr. František Bauer uštědřili katolickému spolku českých učitelů na Moravě značné dary, jež uloženy byly jako základ fondu tiskového. Správa spolku vyslovila za knížecí dary uctivé díky a doufá, že vznešený příklad nalezne následovníků, kteří umožní spolku vydávati letáky a brožury, bez nichž na dlouho obejít se nelze.

Holdovací telegram k stříbrnému jubileu J. Sv. papeže Lva XIII. prostřednictvím ordinariátu zaslán předsednictvím katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Učitelům a učitelkám, kteří se letos hodlají účastniti duchovních cvičení na posvátném Velehradě doporučujeme, aby bezodkladně sdělili předsedovi Katolického spolku českých učitelů na Moravě J. M. Kadlčákovi, nadučiteli do Frýdlantu n. Ostravici, kdy si duchovní cvičení přejí.

Výbor Katolického spolku českého učitelstva na Moravě bedlivě projednává otázku úpravy služného a podá v té věci pamětní spis poslancům, sněmu zemskému pak se předloží příslušná petice o úpravu hmotných poměrů i řádu disciplinárního.

List z Ameriky. Vyčítají u Vás katolikům a jejich církvi, vulgo: klerikálům, že jsou tmáři atd. Na pobídku a ku poučení všem sloužíž toto: Katolický direktář za r. 1902 uvádí tuto přehled katolických věcí ve Spo-

jených státech amerických: katolíci naši pod vedením 100 biskupů a arcibiskupů a 12.968 kněží měli roku minulého 10.878 kostelů, 7 universit, 71 seminářů, 162 vyšších ústavů pro hochy, 643 vyšších škol pro dívky, 3.978 farních škol s 963.683 žáky, 257 sirotčinců s 37.108 ošetřovanci, 923 dobročinných ústavů, 1.113.031 dítek v katolických ústavech, a všech katolíků bylo asi 11.889.710. O všechny ty věci se starají katolíci sami — dobrovolnými příspěvky, bez jakékoliv státní podpory. A že katolické školy a ústavy nejsou právě ty nejhorší a snad pozadu ve vědách a pod úrovní vzdělání všeobecného, ukazuje ta okolnost, že na výstavě světové v Chicagu r. 1893 v odboru vychovávacím odnesly školy katolické velikánskou většinu odměn a vyznamenání.

Katolická církev čili všeobecná jest po všem světě jedna a táž, a působí blahodárně ve všech oborech umění a vědění, ve všech oborech lidské činnosti vůbec, může-li se svobodně rozvíjeti; viděti to v Australii, v Anglii, v Nizozemí. A katolíci v Německu mohou býti vzorem celému světu. Proto není to žádná hanba říci: já jsem katolický křesťan. A. K.

Národní loterie ve prospěch učitelů a učitelek: V září minulého roku sešly se společnosti vzájemné pomoci učitelů a učitelek na kongresu v Sorboně za tím účelem, aby se radily o prostředcích, jimiž zřízeno bylo by sanatorium pro učitele a učitelky zachvácené tuberkulosou. I rozhodl se tento kongres, že utvoří národní jednotu ze společností vzájemné pomoci a všech přátelských družstev a vypracoval ihned stanovy dle podmínek zákonem ze dne 1. dubna 1898 stanovený. Stanovy této národní jednoty byly pak dne 15. ledna 1902 ministrem vnitra schváleny a tím nabyla jednotá zákonného práva ku všem veřejným podnikům.

Nejdříve zvolena byla výkonná komise jednoty a té náleželo postarati se o potřebný kapitál, aby zřízeno a udržováno býti mohlo sanatorium. Když sehnána byla určitá suma a vše v pořádek uvedeno, starala se komise o to, aby měla právo:

1. podnikati sbírky volně v celé Francii zároveň s učiteli a učitelkami a to pod ochranou ministra veřejného vyučování;
2. aby směla zříditi loterii s kapitálem jednoho milionu fr. a aby přípustny byly výhry až do 125.000 fr.

Poslanecká sněmovna ve svém zasedání ze dne 28. února 1902 podporovala návrhy pánů Ribota, Leona, Bourgeoisa, Aynarda a většiny jich soudruhů, aby vláda byla požádána o svolení k této národní loterii, jejíž výtěžek věnován byl by výhradně učitelskému sanatoriu. Vedle tohoto ústavu pomýšeli se ještě na zřízení dobročinné lékárny, která by se nalézala v ústavu samém a v níž bezplatně nalézali by pomoci lékařské i všech potřebných léků všichni nemajetní učitelé.

Tento na výsost důležitý ústav pro strádající tuberkulosou postaven pod přímý dozor samého ministra vnitra, jenž výnosy svými řídití bude veškeru činnost ústavu i jeho administrativu.

Kdy as dojde u nás v Rakousku k podobné činnosti v ministerstvu?

„K protinožcům“, veliké cestopisné dílo Josefa Kořenského popisuje ve 12. sešitě dojmy z cest „k vyhaslým sopkám Gaurbierským“, pak „Zlatý Balarat“ a hlavní město „Viktorie“. Ovšem probírá známý náš cestopisec předmět svůj se zájmem bystrého pozorovatele a výmluvného stilisty, k čemuž připojena část obrazová se zvláštní přílohou „Australští přírodopytci sbírají obrovské dešfovky.“ — Cena sešitu 60 hal. (30 kr.). Předplatné přijímá na každý počet sešitů každé knihkupectví, zejména ale nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo náměstí 34.

Učitelská Zádruha na Moravě,

zapsané společenstvo s obmezeným ručením se sídlem
v Uh. Hradišti,

přijímá **vklady na spořitelní knížky a úrokuje je 4⁰/₁₀.**

C. k. daň důchodkovou platí spolek sám, aniž by ji vkladatelům srážel.

**Poskytuje zápůjčky svým členům na směnky a dluhopisy na
6⁰/₁₀ za velmi příznivých podmínek.**

K zasílání peněz poštou vydá „Zádruha“ na požádání složní listy poštovní spořitelny.

Kdo pomoci potřebuje, ať obrátí se z celou důvěrou na starostu spolku p. **Jana F. Kořínka**, správce školy v Částkové u Uh. Brodu.

K dotazům budiž přiložena známka 20 hal. na odpověd.

Představenstvo.

CHARLES DICKENS:

Život a příběhy Mikuláše Nicklebyho. Žádejte na ukázk!

Z anglického přeložila Marie Charbuská.

Doufáme, že se zavděčíme českému čtenářstvu vydáním znamenitého tohoto románu slavného anglického romanopisce, autora humoristického románu **KLUB PICKWICKŮV**.

Ukázku každému, kdo požádá, zašle

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství

V. KOTRBA V PRAZE 200-II.

LUDMILA

Sbírka zábavné četby pro český lid. Redaktor JAN PAULY. — Nakladatel a vydavatel V. KOTRBA, Praha-II., 200. — Ročně vyjde **6 knih**, které zaujmají **1000 stran** za předplatné **2 K**, poštou **K 2.20**. Stačí týdně uložit si **4 hal.**, aby se uspořilo předplatné, za které se obdrží samostatných **6 knih** původní četby! Vyšlý svazek 2. obsahuje původní povídku B. Mellanové: »NEOBSTÁLA.« Krámská cena jednotlivého svazku **60 haléřů**.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administrace a expedice vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Prispěvky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

Lépe děti nemíti,
než nezbedně chovati.

Našim matkám.

Vychovatelský list od J. M. Kadlčáka.

Dokončení.

Výchova dítěte nepočíná — jak se mnozí domnívají — až dítě „nabude rozumu“. Hned v prvních okamžicích života matce veliký úkol vychovatelský přidělen Bohem, a osudy nejednoho člověka rozhodují se v posvátných takměř chvílích, kdy matka mladá se chystá k prvním výkonům vznešené důstojnosti své — mateřství.

Výchova, milé matky, bude úspěšna jenom tenkrát, když započne hned, jakmile nemluvně počíná životní dráhu. Proto navykněte nemluvně na jistý pořádek. Zdravé dítě musí hned v první době naučiti se pravidelnému ukojení tělesných potřeb, sice navykně domáhati se splnění svých přání aniž by hladovo bylo. Nabízí-li se máti bez ladu a skladu a na sebe menší projev ihned dítěti podává ukojení, naučí se nemluvně mlsavosti neústupné a trápí matku chtivostí nezřízenou, sobě způsobujíc mnohé obtíže. Nejedna probdělá noc a mnohé choroby nemluvnat v tom mají původ jediný, že dítě nenaučeno určitému řádu a ukojeno, kdykolvík se mu zažilo. A právě tato mlsavost lživá první známkou pozdější nezřízené požívavosti, z níž rodí se nepravda a krádež.

Naučiti nemluvně, aby v jistém pořádku navykalo ukájeti své tělesné potřeby, je prvním a ne snadným, ani malicherným úkolem mladé matky.

Druhým pak úkolem neméně důležitým je požadavek, aby dítě záhy navyklo na studenou vodu. Jakmile dítě vyspěje tělesně k jisté síle, dlužno začíti s otužováním těla. Opatrně a obezřetně začínáme tilko tříti studenou vodou a v druhém roce i mírné polévání outlého těla vodou studenou je prospěšno. Dítě se takto znenáhla otužuje, sílí a tělo uzpůsobuje různým chorobám odporovati zdárně.

Učte děti spávatí na poduškách tvrdých. Senem vycpané podložky daleko zdravější a účelnější jsou než hebounké peřinky měkkým peřím naplněné. Místo těžkých duchniček volme lehké přikrývky vlněné. Chrání dostatečně tělíčko a nezpůsobují horkost přílišnou, z níž povstávají mnohé choroby.

Od nejútlejšího mládí navykejte děti mítí ručinky na pokrývce, nikdy pod peřinkou jich netrpme. Zvláště u dětí chorobných, kteréž těžko usínají, dbejme důsledně, aby ruce nedávaly pod peřinku. Nezřídka povstávají

z toho zlozvyky, kteréž bývají počátkem ohavného sebeprzněni. Hnusná tato choroba je mezi mládeží rozšířenější než mnozí tuší a nejednou nepatrnost a nedbalost matky dala k ní první podnět.

Neulehni, milá máti, dokud jsi ještě jednou dětí svých nepřehlédla a nepřesvědčila se, že děti klidně spí úplně jsouce pokryté, ruce majíce na pokrývkách. Tato bedlivost byť i poněkud obtížná bohatě bude nahrazena tím, že děti tvé zůstanou zdravé a čisté jako andílci.

Chraň se však dítkám podati „uspávacích“ prostředků, za jaké dosud mnozí považují odvar z makůvek a lihoviny. Za žádnou cenu nestrp, aby dítě tvé jenom lizlo z takových jedovatin, jež znenáhla sice, ale zcela jistě otravují duši i tělo a činí z dítek hrozné mrzáky a blbce. Jediný hlt zhusta je příčinou, že z dítěte původně zdravého, nadaného, vyroste ničema, kletba rodu svého.

Nejen dítěti pod žádnou záminkou nesmí lihovina přijíti na jazyk, ani matka nesmí lihovin okusiti od početí až do odstavení dítěte, chce-li odchovati děti zdravé, silné, obdařené schopnostmi všelikými. Následky děsné na dětech mstí nezdrženlivost rodičů, obzvláště však matky v době těhotenství a kojení. Všechna obětavá láska nesměrná a péče nekonečná nenapraví, co bylo zkaženo, matka-li v době naznačené se nedovede zdržet od požívání lihovin. Jakož vůbec střídmost rodičů dětem je lepším věnem než poklady a tituly sebe větší.

Dále budiž dbáno v rodině, aby děti vždy dříve usínaly než rodičové. Netrp, aby tvé dítě pozdě do noci bdělo, neboť se tím porušuje klidný spánek jejich a bezesnost bývá příčinou, že děti zlozvyky různé a nebezpečné si osvojí. Zařídme životosprávu dětí tak, aby vždy časné šly do postýlky a rychle usínaly.

Střez děti všude, i když vykonávají potřebu tělesnou. Zvláště hochy měj stále na očích. Ať výkon tělesný vykonají rychle a po straně. Netrp nikdy, aby děti sebe menší bez studu před lidmi cizími potřebu vykonaly. Tak vypěstujeme stud, kterýž později chrání před poklesnutím do hříchů ohavných.

Netrp, aby sourozenci chodili současně na záchod. Z počátku chodí společně snad jenom ze zvyku jsouce uvyklí na sebe, později však vypučí z toho věci, které v ohledu mravním zlé mívají následky.

Nešir v tomto směru mnoho slov, nevykládej daleko a široko, nýbrž stručně a vážně řekni dětem, že slušní, hodní lidé podobné výkony o samotě činívají, nikoliv za přítomnosti jiných.

Netrp, aby cizí lidé děti líbali a s nimi se miliskovali. Ba sama nepřekročuj míry v prokazování lásky a střez se hráti s dítětem tak, aby tím smyslnost mohla býti vzbuzena.

Vzďaluj dítě společnosti, odstraň lidi, jichž řeči a posuňky v ohledu mravním by mohly sebe menší pohoršení způsobiti. Znemravnělá čeleď děsné spousty může spáchat, matka-li není dosti obezřetná a přísná. Jediná osoba mravně porušená zkazí celou rodinu a nejedem ohavný zpustlík byl na dráhu hřichu zaveden lehkomyšlnou osobou služebnou.

V první řadě však ty, matko, střez sebe a chotě svého. Pamatuj stále a při všem, že spácháš hřích hrozný, nenapravitelný, nejmenším pohoršením-li dítě uvedeš do nebezpečí v ohledu mravním. Nevěř, že dítě útlé nevidí a neslyší! Nevěř, že dítě nerozumí!

Netrp, aby děti prohlížely si výkony zvířecí, hrály si s obrázky necudnými, a později četly knihy a noviny obsahu nebezpečného. Nedovol, aby děti, od mravně pokleslých služebných byly poučovány. I v dospě-

lejším věku sama pouč dítě o věcech, o nichž mluveno býti musí, a vychovej dítě tak, aby vždy s důvěrou k tobě, matko, se obracelo o radu a pomoc. Ba ani dítěte zbloudilého neodpuzuj, nýbrž přispěj, aby vybredlo a sebe zachránilo, pokud záchrana je vůbec možná.

Ať v tobě, matko, vidí tvé dítě vzor čistoty mravní. Ať z tvých úst neslyší slova dvojsmyslného. Vždy a všude s opravdovou rozhodností vystup proti všemu, což je způsobilo mravní čistotu jakýmkoliv způsobem porušíti a dospělým dětem způsobem důstojným naznač s patřičnou opatrností, jaké hrozné následky má nemravnost.

Nasaď, co nasaditi můžeš, aby ani otec, ani syn nehledal radosti a blaha ve sklenici lihovin, a nestrp nikdy, aby děti sebe menší hlt lihoviny požily. Lihoviny nesilí, neléčí, choroby nezažehnají, nemoci neodvrátí, ale zcela jisto u dětí způsobí mravní zkázu a tělesné ničí síly, i to měj vždy na paměti a dle toho důsledně jednej.

Chraň dítě před lihovinami v podobě jakékoliv. Chraňte dítě před tabákem a nedejte čistotu porušit sebe menším stínem: pak můžete s pomocí Boží se těšiti — vůle Páně-li je — že vychováte zdravé, silné děti ducha bystrého, jimž pozemský život nebude břemenem nesnesitelným a hřích svůdným lákadlem. Vychovejte děti tak, aby alkohol v jakékoliv podobě, nikotin a nečistota se jim ošklivily, a pak děti zdárné budou žehnati památce vaší a rod váš pokvete, zmohutní, vyspěje na zemi ve cti, k blahobytu, snad i slávou pozemskou bude ozářen a mocí obdařen.

Vychovejte syny a dcery v každém ohledu zdrženlivé, čisté a v pozitcích skromné, pak vlasti i církvi dáte mohutné opory a zásluh nahromadíte sobě i pokolení příštímú, zajistíte sobě i dětem svým štěstí a památce vaší budou žehnati potomci.

Pamatuj, matko, že dítě nejen život tělesný, ale i duševní dáváš a proto pečuj, aby život byl požehnaný jak pro dítě, tak i pro rodinu, požehnaný pro lidi i pro Boha, jemuž budeš účty klásti z důstojnosti své mateřské.

List ze Slezska.

I.

Ve článku „Úvaha o zkoušce z náboženství“ stala se též zmínka o tom, že ve Slezsku (a v celém Prusku) skoro všude učitelé světští vyučují náboženství. Tvrzení to vyžaduje objasnění i jisté opravy.

V Prusku, pokud mi známo, ode dávna vyučují učitelé světští náboženství spolu s duchovenstvem a to tím způsobem, že učitelé světští učí biblické dějpravě, vyvozující z ní nábožensko-mravní a ethické zásady, zatím duchovenstvo obírá se speciálně katechismem a liturgií. Jelikož pro obojí vyučování stanoveno po 2 hodinách týdně a práce učitelova tvoří jistý počklad k oné katechety, dlužno uznati, že náboženské vyučování ve školách pruských je prohlubenější než ve školách rakouských, jakož pak i poměr učitele ke knězi je přátelštější. Pruské učitelstvo (a už

i občanstvo) spátruje ve výstředním boji radikálně pokrokového učitelstva rakouského s duchovenstvem něco „divokého“. Nescházel však a neschází dosud v Prusku krajů, kde kněz katecheta neměl do školy přístupu a zůstal omezen na kostel aneb i jen svou faru, protože se buď pro své vyznání (za doby kulturního boje) nebo národnost (slovanskou) stal vládě pruské nepohodlným, a tu celé náboženské vzdělání mládeže školní leželo v rukou učitele světského — z nařízení vlády, která je v Prusku tak byrokratická, jako nikde jinde v Evropě (vyjma snad Rusko). Pakliže však v Prusku mezi učitelstvem a duchovenstvem katolickým panuje jistá solidarita, má tato základ svůj nejen v nucené součinnosti školní, ale i v osudě katolického náboženství, oběma společného, luteránstvím utlačovaného. Útlak ten ostatně má i rozhodný vliv na celé katolické obyvatelstvo na př. v Pruském Slezsku. Faktum jest, že zájem náboženský u Čechů pruských je rozhodně větší než u rakouských. Kdo překročí hranice říšské (z Opavska na Ratibořsko na př.), rozdíl ten brzy zpozoruje. Bohužel však i to v poslední době začíná se měnit. Německý protestantský vliv služebných duchů byrokratického aparátu pruského počíná se všude uplatňovati. Poněmčování slovanských obcí následuje i zanik katolického ducha a připravuje se generace, o níž nelze říci nic potěšitelného. Tolik krátce o vyučování náboženském ve školách pruských.

Co se našeho (rakouského) Slezska týče, tu až do poslední doby náboženství učeno světskými učiteli jen na málo školách, hlavně v obcích nábožensky smíšených, kde totiž evangelická nebo katolická menšina neměla svého duchovního katechety v blízkém okolí aneb bojíc se nákladu, dorozuměla se s místním učitelem o vyučování náboženství na exponované škole.

To však byly jen výjimky z pravidla, že učitel uvolil se katechetu zastupovati.

Než poslední výkaz o statistice slezského školství uvádí již asi 120 škol veřejných, kde vyučují učitelé světské i náboženství, t. j. celá pětina všech veřejných i soukromých obecných a měšťanských škol slezských. Jak se tento poměr pro příští doby utvoří, nelze předvídati. Záleží tu nejvíce na místních poměrech, na dobré shodě duchovenstva s učitelstvem a obou těch stavů s občanstvem. Od této shody očekávati dlužno více než od případného nařízení úředního.

Že by duchovenstvo naše kdy chtělo zbaviti se apoštolského poslání svého u mládeže a lidu, nemohu však věřiti ani pochopiti — už pro krásu, vznešenost a zásluhu tohoto poslání; že však učitelstvo časem — uznávajíc toho případnou potřebu i přání rodičů — ochotně katechetu kněze zastáváti či zastupovati bude jako dobrovolný pomocník, připustím. Vždyť jsou to dvě duše pracující společně na jedné leše osvěty, jichžto autorita v lidu je tak spolu spřízněna, tak vzájemně na sobě odvislá, že nelze jednu zničiti, aniž by druhá zároveň neutrpěla. Společná tato harmonie však mezi knězem a učitelem vylučuje stávající dosud předsudky stavovské, všechnu stavovskou nevráživost, nedůtklivost a nedůvěru. Nesmí nás dělití šat jako znak různosti stavu, ale musíme vzájemně hledati cenu člověka v jeho povaze a uzavírati přátelství na poznání srdcí a duší sobě příbuzných, za týmž šlechtěným a velikým cílem života společně jdoucích.

II.

Péče německé byrokracie o české školství.

Před více než 20 lety vydala c. k. zemská školní rada slezská nařízení, jímž na dále nepřipouští se užívání nezkoušených výpomocných „sil“ na

(slovanských) školách slezských, anto jest očekávati, že stávající učitelské ústavy odstraní nedostatek sil zkoušených.

Zatím však zůstalo podnes vše po starém a nic se nestalo, aby pro české školy ve Slezsku odchován byl dostatečný odrost učitelstva. Ba počet českých kandidátů učitelství na ústavě opavském se v poslední době menší a menší, takže r. 1902 vykazuje jich jen — 5! Příkladám vinu toho jedině duchu správy samé, která české studující odpuzuje od návštěvy. A tak se stalo, že dnes okresní školní rady ve Frýdku a Fryštátě jsou stále v rozpacích o síly učitelské pro české školy. Nestačí ani příliv z ústavu Příborského, nutno sáhnouti k silám výpomocným nezkoušeným, které také po dnes tu jsou zaměstnány a to v jednom případě i na škole jednotřídní, na škole tedy, kterou školdozorci sami uznávají za zkušební kámen schopnosti a zdatnosti učitelské! Mnohé obce české se nad tím pozastavují, že nemohou se domoci řádných sil učitelských pro svou školu aneb musejí se dělití o učitele s obcí druhou, kde tento supluje.

A to vše se děje ve Slezsku, v tom pokrokovém Slezsku, odkud z pěti ústavů německých odchází každého roku půl sta učitelů (německých) do jiných zemí za chlebem, jelikož jsou tu nadbyteční! Ano, taková je ta „dajčfrajndlich pokroková“ politika slezská, že nadělila zemí pět ústavů učitelských, které odchovávají učitele pro — export, zatím české obce slezské mohou býti bez učitelstva nebo žebrati o ně v Příboře na Moravě! A přes to žvástá byrokracie školská ve Slezsku stále, že prý škola nemá s politikou nic společného! Arci činí tak proto, aby učitelstvo národní zdržela co nejvíce ode vši národní snahy a práce, aby mu zalepila oči před zlořády tu stávajícími, aby mu svázala ruce pro jakoukoli práci národní, aby ho učinila zcela indiferentním ku všem záležitostem národního školství a pokroku se týkajícím.

A přece vše marné. Naše učitelstvo cítí tu germanisační politiku na každém kroku a každou chvíli ve svém působení, a muselo by býti otrlé povahy a prázdné všeho národního citu, aby k tomu mlčelo a v proudu takovém plovati mělo, aby lhostejně snaželo tu zjevnou křivdu, která se tu na osvětových potřebách lidu páše jedině vinou germanisační politiky byrokracie školské, —

Veritas.

Kam s dětmi o prázdninách.

Uvažuje J. M. Kadlčák.

Prázdniny mají býti dobou oddechu pro učitele i žáka. Pracováno-li deset a půl měsíce svědomitě a účinně, duch žáka i učitele je tak zma-látněn a tělo duševní námahou i nedostatečným pohybem v ovzduší volném, čistém, zdravém je tak zmořeno, že třeba nezbytně delší přestávky, od-počinku a osvěžení, má-li opět vydatně a úspěšně býti pracováno na díle vychovatelském a vyučovatelském.

O děti venkovské bývá celkem dosti postaráno alespoň v tom směru, že mají dosti příležitosti k pobytu ve volné přírodě. Tělesně sice bývají právě v době prázdnin namáhány mnohdy nepřiměřeně, ale stálý pobyt

v čistém, vonném, svěžím ovzduší venkovském chybu napravuje, dítě okřívá na duši i na těle.

Jinak v městech. Děti boháčů arcif na letní dobu stěhují se na venkov, kdež příjemné prožijí letnice a tak částečně se napraví, co nepřiměřená strava dráždivá a velkopanský život městský zkazili. Hůře je s dětmi neboháčů vůbec a chudiny zvláště. Na ty zhoubně působí vedle rušivého vlivu dětskému věku nepřiměřeného života městského hlavně stálý pobyt v nečistém, miasmy a bakteriemi prosyceném vzduchu městském, kterýž na útlé ústrojí dětského těla a tím i na duševní rozvoj působí nad míru rušivě, zhoubně, otravně.

Na tisíce, ba statisíce dětí po celý život neužije dobrodiní, jakým je delší pobyt ve svěžím ovzduší venkovském. Odtud tolik dítek v městech zmírá v nejtěžším věku a co vyroste, je chabé, neduživé, náchylné k chorobám nejtěžším, tak že by městské obyvatelstvo brzo vymřelo, kdyby nebylo stálého doplňování z venkova a tím i osvěžování městského obyvatelstva.

Z uvedeného plyne, že je nezbytně třeba nejen z důvodů vychovatelských, ale i z příčin zdravotních a v zájmu všech, aby děti o prázdninách nebyly ponechány v městech, nýbrž aby na zotavenou byly posílány na venek, zejména do krajin hornatých, lesnatých, kdež je vzduch zcela čistý, ozonem procycený, vonný, osvěžující.

Je třeba tak zvaných letních kolonií prázdninových, jimi se umožňuje pobyt v osvěžujícím vzduchu venkovském i dětem rodin nejchudobnějších, které by jinak z města se na venkov nedostaly a ne-li úplně zhynuly, tož zcela jisto zakrněly tělesně.

V tomto směru otevírá se učitelstvu a křesťanské charitě velikánské pole záslužné činnosti blahoplné. Zejména katolickému učitelstvu naskytuje se všude příležitost, aby v tomto směru ujalo se vedení a organizovalo letní výpravy dětí městské chudiny do zátiší venkovského v době prázdnin.

Za tím účelem se doporučuje sdružovati paní a dívky křesťanské v jednoty pro zakládání a vydržování feriálních osad dětských. Jsem přesvědčen, že stačí leckde přátelské upozornění, a najde se dosti osob protchnutých láskou křesťanskou, které snahy učitelstva budou podporovati. Též sbory zákonodárné neodmítnou podpory snahám těm, náležitým způsobem-li se objasní význam feriálních osad dětských na venkově pro děti městské chudiny.

Zřizování feriálních osad takových budiž nám úkolem nad jiné.

Avšak pobyt na venkově lze dětem městským umožniti bez velkého nákladu způsobem jiným.

Tak jako děti městské mívají prapodivné, hodně zmodrchané představy o životě venkovském a neznají praobyčejných jevů přírodních, neznají výkonů hospodářských, tak zase naopak děti venkovské o mnohých zjevech městského života nemají potuchy.

Jak výtečně by vědomosti a zkušenosti obou se vytrřily, prohloubily a obohatily, kdyby navzájem o prázdninách si vyměnily bydliště.

Několik neděl by úplně stačilo, aby venkovan poznal z vlastní zkušenosti, což je v městech pěkného, ušlechtilého, zajímavého a poučného, aniž by tím utrpěl na zdraví.

Dítě městské zase pobyt na vsi by vniklo do života úmorného a prostého, jakýž na venkově vládne. Poznalo by, kolik práce, námahy

a potu každý zemák, jablíčko, krajíc chleba, hlt mléka a kousek masa vyžaduje. Obohatilo by se vědomostmi a zkušenostmi, po nichž v městě není stopy a nad to by se tělesně osvěžilo, posílilo. A to vše bez nákladu značnějšího. Stačí shoda a úmluva dvou poctivých, řádných rodin.

Za spolupůsobení učitelů a učitelek bez nesnází dohodly by se dvě rodiny: vesnická a městská, že si na dobu prázdnin vymění dítka. Dívčina venkovanka půjde na prázdniny do města, městská slečinka si zajede na vesnici k strýčkovi a tetičce. Obě rodiny budou hostě jako vlastní dítě ošetřovat a bdíti nad ním, aby ani na duši ani na těle nepřišlo k úrazu.

Kde se takových poutníků vyskytne několik, mohou společně pod dozorem někoho z rodiny, po případě učitelky, učitele — vždyť i ti by si mohli na prázdniny podobně zaměnit svá působiště — vypraviti se na letnice — vesničané do města, děti městské na ves.

Je pravdě podobno, že by i dráhy podobným výpravám povolily jisté slevy a výhody, takže by náklad byl nepatrný.

Kolik rodin úřednických, děti řemeslníků, obchodníků, různých služebníků a zřízců státních i soukromých takto mohlo by prázdniny strávit na venkově, státi se účastnými všech výhod letního pobytu v čistém ovzduší lesnatého venkova, a děti selských rodin, děti venkovských učitelů, živnostníků, myslivců, úředníků na venkově zastrčených bez nákladu by mohly využítovati výhod města a společenského ruchu tam soustředěného.

A na všechno stačí trochu dobré vůle a ochoty.

Ujme-li se myšlenka, budou prázdniny dětem našim ještě vzácnější, budou pravým požehnáním.

A jaký zdroj výchovatelský otevře se nám tím, že získáme účinný prostředek disciplinární ve škole i v rodině. Stačila by u mnohých dítek útlejších hrozba: nepojedeš na prázdniny — k zamezení nejedné rozpustilosti, ba i vážnějších poklesků a nedopatření.

Letní výpravy městských dětí na venkov a venkovských do měst nemálo by přispěly ku zblížení města s venkovem a mnohé hrany společenského života by se tím zhladily, zjemnily a snad i úplně odstranily.

Děti městské by z vlastního názoru poznaly, jakých třeba námah a kolik dovednosti vyžaduje výroba potravin, které venkov městu dodává. Obzor hospodářský dítek těch znamenitě by se rozšířil, prohloubil. A venkované v městech také by nepobyli bez užitku. Viděli by, že má na pohled pohodlný a příjemný pobyt v městě také obtíže nemalé. Naučili by se oceňovati správně přednosti venkovského zátiší. Slovem: získali by oba.

Vedle ferialních kolonií pro žáky městských škol znamenitě by v každém ohledu působily takové vzájemné záměny dočasné. Nám pak vychovatelům přísluší, abychom účelným poučením upozornili na výhody, které plynou rodičům, když by si na několik neděl vyměnili děti o prázdninách.

Za úvahu a pokus návrh zajisté stojí.

Zkusme sami na sobě a přesvědčíme se, že nemluví na slepo. Ať se dohodnou i dospělí a na prázdniny zamění svá bydliště. Poznají, že tak poměrně nejlaciněji a nejpříjemněji lze těžiti z výhod, kteréž plynou z cestování a záměny ovzduší.

Slovo k výchově lidu.

Píše *Onářej K.*

O vychovávání pověděla se již celá řada dlouhých a krásných řečí, bylo napsáno mnoho knih a různých spisů, časopisy přinášejí svoje úvahy, vše volá že vzdělání je moc, která odstraní bídu a sociální nerovnosti, a přece jenom po bedlivém pozorování jest nestranný člověk nucen konstatovati, že mravní, kulturní i hospodářská úroveň lidu nenápadně sice, ale za to tím jistěji klesá. Tento fakt jest tou hlavní příčinou, že píší tuto úvahu.

Veliká vina, že lid náš žije v tak rozháraných a neutěšených poměrech životních jest, že ode dávných dob jest mu neustále předváděn před oči chaos nových světů, nových životů bez slz strádání a bíd.

Tyto ideály, mnohdy naprosto ničím neodůvodněné a neopodstatněné jsou toho příčinou, že lid nevšímá sobě přítomnosti, hledí do budoucna s velikými nadějemi vstříe. On touží po nových světech, kde bude mu dopřáno volněji dýchat a svobodněji žiti.

Jest však možno, by lid dnešní špatnou výchovou otupělý mohl žiti v takovém světě?

Nikoliv! Jen tenkrát se může mluvit o nových světech bez sociálních nesrovnalostí, až lid bude svůj, t. j. až pozná každý jednotlivec sám sebe, a až dovede jasně rozpoznáti, co mu škodí a co prospívá.

Blahobyt nemůže dnes býti hostem, a to hostem stálým, v širokých vrstvách lidových, z důvodu, že lid neumí — spořiti.

Tam, kde se nespoří, kde se nepamatuje i na zadní kolečka, tam přirozeným důsledkem jest bída. Znáám celou řadu dělníků, kteří mají dosti četnou rodinu; vydělávají sobě průměrně 6—7, nejvíce 8 zlatých, a přece slušně vycházejí. Znáám však též mnoho těch, kteří vydělávají 10—15 zl. ano i více za týden a mají dvě, tři děti, a přece žijí v bídě.

Čím to jest?

Oni opětně nedovedou těžiti z chvilkového blahobytu v přítomnosti a žijí v domnění, že takový stav bude udržen stále, a z těch důvodů nepomýšlí, by něco z přebytku uchovali do budoucna. V rodině, zvláště pak v rodině, kde jest více lidí a méně se peněz sejde, tam jest zapotřebí rozumné ženy, uvědomělé plně o svých úkolech, které jí ukládá povinnost jako ženě, matce a vychovatelce zvlášť. Rozumná žena musí činiti ze svého muže, který sobě mnohdy velice rád vyhodí z kopýtka, muže řádného a spořivého. Vzor spořivé ženy vidíme v následující domácnosti jednoho dělníka: Dělník ten byl tiskařem kartounu v Manchesteru a v den svatby zavázal se platiti ženě půl pinty bílého piva; byl to jaksi její podíl. Dal se těžko přemluvit k tomu závazku, neboť, ač byl sám piják, přál si velice, by alespoň jeho žena byla střízliva. Oba pracovali pilně, ale muže nebylo možná po práci jinde nalézt než v hospodě.

Žena měla svou pintu denně, muž snad tři neb čtyry a více, a jeden nepletl se v záležitosti druhého, leda že někdy žena přiměla nějakým chytrým nápadem muže, aby přišel o hodinu nebo dvě dříve domů, anebo někdy i docela zůstal doma.

Byli již celý rok svoji; tu o výroční den svatby zahleděl se muž na svou milou, hezkou ženušku a pravil, jako by si dělal výčitky: „Máři, posud jsme nezasvětili den našeho sňatku; Bůh ví, že kdybych měl penny v kapse, uspořádali bychom si vycházku k tvé matce.“

„Šel bys tedy, Johne?“ pravila polo ve smíchu, polo slzíc radostí, že jej opět tak přívětivého vidí, jako dříve — za starých časů. „Chceš-li jíti, Johne, nestarej se, já mohu platit.“

„Ty můžeš platit!“ pravil na polo nedůvěřivě a uštěpačně John. „Což jsi vyhrála — mluv!“

„Nikoliv“, odpověděla mu žena, „ale já mám svou pintu piva.“

„Cože máš?“

„Pintu piva.“

John jí posud nerozuměl, až konečně dobrá žinka jeho sundala starou pünčocho, schovanou pod cihlou nad krbem a odpočítala svou denní pintu piva v podobě 365 třípenců, t. j. 42 zl. 24 kr. na ruku, řkouc: „Měj si též svůj svátek, Johne.“

John byl zaražen, zastyděl se, činil si předhůzky a stál jako učarován, nechtěje ani na peníze sáhnouti. „Ty jsi se ani netknula své pinty piva? Dobrá, také já jí ode dneška více nechci“, pravil. A dostal slovu. Den svůj strávil u matky a kapitál ženy stál se počátkem malých úspor, které vedly k vlastní dílně, továrně, skladům, statku, kočárům a koním a mohu to vyzradit? — i k hodnotě liverpoolského měšťanosty. —

U nás vyhází se mnoho peněz za věci, které úplně jsou zbytečné, ano i škodlivé. Mnohý člověk, který vypije denně sklenici piva a vykouří doutník, ani nepovází, jak mnoho by prospěl své rodině, celé společnosti a sám sobě nejvíce, kdyby tyto peníze obrátil ku prospěchu své rodiny, nebo kdyby tyto peníze uschoval pro nepředvídané příhody, které člověka obyčejně podkávají, když se toho nejméně nadá.

Kdo pije denně $\frac{1}{2}$ litru piva, propije ročně 51 K 10 h; za dvacet let to činí 1022 korun; k tomu prokouří denně 10 haléřů; toto činí ročně 36 K 50 h; za dvacet let to činí 730 K. Dohromady kouření a pití stojí takového člověka za 20 let 1752 K; tato suma dá při $3\frac{1}{2}\%$ úrokování nejméně 2000 K.

Nuže, obnos zde, který se vyhodí úplně bez jakéhokoliv prospěchu do vzduchu. Toť ukázka — a to malá — proč dnes musíme mluvit o smutných existenčních poměrech nejen u dělnictva, nýbrž i u ostatních tříd.

V tomto směru má býti lid vychován: ve spoření leží základ blahobytu.

Člověk, pamatující vždy na zadní kolečka, ten zajisté také může býti vzorem pevného charakteru. Lid se musí též vychovati, by naučil se počítati i s časem, neboť čas jsou peníze! Zvláště by měl každý co nejvíce šetřiti na alkoholických nápojích a na kouření. Tyto (lihové nápoje, alkoholické) mají veliký podíl na hmotné bídě mnohých. A když takový člověk nařiká, že nemůže svobodně žíti, že jest utlačován a že žije jako otrok v bídě, tu směle můžeme mu říci slova Carlyleho: „Nikdo tě nepotlačuje, svobodný, neodvislý občane, ale postůj — nečiní to ten zpropadený džbáněk? Nikdo ti nemůže poroučet, abys přicházel nebo odcházel, jen tento nesmyslný džbáněk plný těžkého moku to dovede a dokáže. Tys otrokem svých nízkých chťičů, otrokem té ošklivé nádoby, plné lihoviny. A ty se chlubíš ještě, že jsi svobodným, ty dokonalý hlupče!“

Řekne se: „Ale kdo má lid vychovávat?“ Nikdo jiný než opětně lid sám. Každý jednotlivec musí sám sebe vychovávat; sám sebe zdokonalovat; sám sebe povznášeti. Sám sebe musí každý vzdělávati. Tímto sebe zdokonalováním může se zajistiti lidstvu hmotný blahobyť. Zvláště otcové rodin by měli tak činiti! Otec rodiny má býti šetrným co nejvíce; má býti

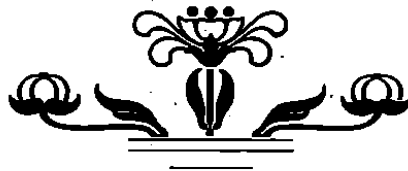
těž střízlivým; neboť může býti ujštěn, že když se opije, že jeho autorita jest před dětmi na vždy podkopána a zatlačena v prach.

Že na učitelstvu a duchovenstvu leží zde veliká tíha práce, leží na bíledni. Neboť to, co nevykoná doma matka, má učitel dokonati; co matka učiní, má učitel zušlechtiti. Mládež ve škole učiti spořivosti a šetrnosti; toť má býti základem učení každého rozumného vychovatele.

Nezapomínejme též, že jednotlivec nespoří pro sebe, nýbrž pro svoji rodinu, že spořením udržuje svoji rodinu na slušné výši a tím pomáhá rozšiřovati též blahobyť národní.

Toť můj názor o výchově širokých vrstev lidových. Učme se šetřiti na všem — ne skrbliti, proto že lakomství jest takovou nemravností jako marnotratnost — a tím kráčíme vstříc ku stálému blahobytu.

Těž mládež vychovávejme v tomto směru. Ona jsouc dobře vychovaná, zajistí pak slávu blahobyť a čest našeho národa.

Dmítrij Ivánovič Tichomirov, paedagog ruský.

O vyučovací metodě v národních školách ruských.

Všeobecná výstava konaná r. 1900 v Paříži ukázala stkvělým způsobem veliký pokrok, jehož docílili v Rusku ve vyučování ve školách národních. Již od patnácti let jeví se v Rusku veliká touha po osvícení neuvědomělého lidu a zakládají se přčetné školy a to i v nejvzdálenějších guberniích; zdá se, jakoby prozíraví duchové této rozsáhlé říše konečně nabyli poznání, že po osvobození z tělesného nevolnictví jest třeba i mravného povznesení duší, a to výchovou a vyučováním. Ovšem, ještě sice nepřišla doba, kdy by bylo vyučování zavedeno v Rusku závazně, ale nicméně jeví se již pokrok od těch dob, co v jisté gubernii, v samém středu Ruska, jeden šlechtický maršálek, jehož úkolem bylo přiměti mužiky k tomu, aby posílali své dítky do školy, s jakýmsi cynismem napsal tato slova: „Když jsem nastoupil svůj úřad, navštěvovalo tuto školu as 200 dětí, avšak co jsem zde, počet jich se citelně zmenšil.“ Jest jen radostně vítati, že se konečně Rusko zhostilo těchto zkázonosných tradic a zakóřeněného zpátečnictví.

Nynější pohyb pro povznesení duševní úrovně lidu ruského vzal na se již úřední ráz; v jeho čele stojí vláda, ministerstvo veřejného vyučování a v druhé řadě, v provinciích, „zemstva“, zvláštní to krajská shromáždění obdařená částečnou samosprávou. Iniciativa k tomu však vyšla odjinud. Po dlouhá léta bylo to hlavně zásluhou soukromých společností neb nadšených jednotlivců; že byla zakládána učiliště ku šíření vědy mezi lidem. Tento úkol však nebyl vždy snadným. Apoštolům duševního vzdělání bylo bojovati s tisícerými pochybnostmi a s tisícerými překážkami. Posléze však zvítězila trpělivost, a nyní již se přibližuje čas žní z dobrého semene v nepříznivých dobách zasetého. Kdežto v r. 1864 napočítalo se úředně v Rusku 3182 škol, bylo jich dne 1. ledna 1889 na 78.669, a od

té doby se zajisté jich počet značně rozmnožil. V těchto číslech nejsou obsaženy školy vydržované zvláštními společnostmi.

Následkem tohoto rychlého a značného rozvoje vyučování ve školách národních vznikla v Rusku i důležitá literatura paedagogická. Byly vydány četné pomůcky učebné; metody vyučovací se rozhojnily. Sám Tolstoj, jak všeobecně jest známo, přispěl k tomu tím, že sepsal různá díla, určená pro školu Jasno-Poljanskou. Konečně dnes již v Rusku, tak jako u nás, v Německu a ve Francii vycházejí i paedagogické časopisy, jedny pro učitele, jiné zas pro děti.

Rádi bychom seznámili čtenáře s několika ukázkami této zajímavé literatury paedagogické. K tomu účelu vybereme některé z přecetně rozšířených děl jednoho z těch nejlepších učitelů ruských, Dmitrije Ivánoviče Tichomirova.

I.

Dmitrij Ivánovič Tichomirov narodil se r. 1844 v osamělé vesnici Rožděstvině v Kostromské gubernii v rodině knězově. Kolem r. 1864 začal svou horlivou činnost učitelskou. Bylo to v době, kdy v Rusku nebylo téměř žádných škol pro lid. Byly jen školy ve větších městech a těch bylo málo, učitelé pak neznali praktických a jistých method vyučovacích, a odměna za jejich práci byla naprosto nepřiměřena.

Avšak přes tyto nedostatky mnozí učitelé ruští měli dvě vzácné vlastnosti, a to: sebezapření a vytrvalost. Nestarajíce se skoro o svůj osobní prospěch, byli zaujati pro své dílo osvěty, jemuž se věnovali; v okamžiku, kdy toliko duše nejosvicenější porozuměly důležitosti výchování národního, byli již tito učitelé odhodláni zasvětit se tomuto vznešenému poslání, tušíce, že vyučování prospěje jedenkrát netoliko jen několika otevřeným hlavám, ale i celé vlasti ruské.

Dmitrij Ivánovič Tichomirov vyšel právě z učitelského ústavu, kde stále snil o tom, jak zasvětit veškeré síly svému budoucímu povolání, neboť chápal jeho velikou důležitost. Ve svém malém bytě zaměstnával se spolu se svými druhy neustále touto otázkou. Tam uvažovali, nabývali nadšení, posilňovali se navzájem a zároveň se radili o prostředcích, jimiž by se rozšířilo vyučování v neuvědomělých vrstvách lidu.

V tomto kroužku mladých, sotva z ústavu vyšlých učitelů vznikla myšlenka zříditi večerní kurs pro dělníky jedné velké továrny v Moskvě. Ku provedení toho pokusu bylo jim třeba dosáhnouti povolení různých osobností, jmenovitě majitele továrny. Toho se domohli; ředitel továrny svolil dokonce k tomu, by použili jedné místnosti patřící k jeho továrnám. Večerní učirny byly tedy otevřeny, a Tichomirov se svými mladými přáteli počal s veškerým úsilím a horlivostí mladého srdce vyučovati dělníky. Netřeba připomínati, že za svoji námahu nežádali žádné odměny, ačkoliv postavení jejich nebylo příliš stkvělé. Mnozí z nich, aby zajistili chléb sobě a svým rodinám, byli nuceni dávat ve svých volných chvílích unavující a špatně placené hodiny. Jich útěchou byly večer ty dvě neb tři hodiny věnované vyučování lidu, který milovali a který chtěli vybaviti z nevědomosti.

Dmitrij Tichomirov vynikal hned z počátku svou horlivostí a svým nadáním nad své spolupracovníky; netoliko že docílil rychle překvapujících výsledků a dovedl zaujati mysli svých posluchačů, ale pověst o jeho úspěchu pronikla až k uším některých vysoce postavených přívrženců vyučování lidového, kteří pak často přítomni byli přednáškám mladého učitele a povzbuzovali ho k další činnosti.

Tichomirova čekala i jiná odměna. Již po delší čas byly při továrnách Morozovových dvě školy, avšak pro nedostatek učitelů, zvláště dobrých učitelů, prospívaly jednotlivé třídy tak málo, že již byly blízko zaniknutí. Povolali tedy na ně Tichomirova a svěřili mu tu choulostivou úlohu, by je povznesl. Tichomirov přijal nabídku s nadšením a dal se ihned horlivě do práce, opravuje učební metody a snaže se přilákat posluchače do svých učíren. Ředitelové radující se z jeho horlivosti a jsouce šťastni nad jeho šťastnými výsledky, rozmnožili brzo rozpočet svých škol a nešetřili ničeho, jen aby je přivedli k většímu rozkvětu. Při nastoupení Tichomirově bylo v jedné třídě žáků 80, ve druhé 120, leč za krátko rozmnožil se jich počet v každé třídě na 1200, a vydání na ně stouplo v jedné třídě na 10.000 a v druhé na 20.000 rublů.

Tím byla založena sláva mladého učitele. Čtyři léta na to r. 1869 zvolila ho obecní rada Moskvy za profesora jazyka ruského na paedagogických kursech, jež měly připravovati učitelky pro městské národní školy. Nemaje dosti na tom, že může prakticky vyučovati, předsevzal si zlepšiti vyučovací metody, jež byly do té doby velice nedokonalé. Městská rada svěřila mu péči o vypracování vyučovacího plánu pro všechny školy moskevské. Tato práce měla vyjít pod názvem „Pokus programu vyučování jazyku ruskému“.

Jsa členem komitétu pro vyučování v národních školách v Moskvě, byl Tichomirov v r. 1870 tímto komitétem vyslán, aby v létě řídil paedagogické kurzy pro učitele a učitelky v jednom venkovském městě. Tyto kurzy byly něčím úplně novým a musily býti takořka z ničeho stvořeny, neboť nebylo ani učebních plánů, ani pomůcek. Tichomirov rozpoznal ihned, čeho se třeba chopiti a jak zaříditi vyučování, aby docílil úspěchu. Dílo se podařilo. Ukončiv kurzy, uveřejnil ve zvláštní zprávě, jakých výsledků se dodělal a také jakých method při vyučování použil.

V r. 1871 zvolila ho jednota učitelek moskevských, aby zorganizoval studium řeči ruské v paedagogických konferencích touto společností založených. Od toho času po celých jedenatřicet roků přednáší tam Tichomirov pravidelně od října až do května každého roku, prováděje praktická cvičení ve cvičné škole ke kursům těm připojené, a pomáhaje svou radou začátečníkům, kteří se tam pokoušejí ve vyučování.

V letech 1873, 1874 a 1875 vidíme ho předsedati sjezdu učitelckému v Serpuchově, hlavním to městě okresu sousedícího s okresem moskevským, později pak říditi učitelcké kurzy v tomto městě zřízené. Zatím vláda zrušila letní konference učitelů národních škol; leč Tichomirov nalézal ihned náhradu a úplné zaměstnání v poslání, které jest mu nově svěřeno, totiž dohlížeti na dvě školy patřící dobročinným společnostem v Moskvě. Do jeho příchodu byla tam situace skoro beznadějná, a bylo nutně zapotřebí, aby byly školy ty úplně přetvořeny, sice by jinak rozhodně zanikly. Tichomirov je skutečně povznesl a učinil z nich to, čím dnes jsou: vzor školy národní. Bylo to úplně přirozeno, že úspěch, jimž se Tichomirov již na počátku své dráhy jako mladý učitel proslavil, musil se vzhledem k neztenčené horlivosti, činnosti a laskavosti dostaviti i v jeho úřadě inspektorském. Učitelé, u nichž měl inspekci, líčí ho vesměs ne snad jako přísného soudce a pánovitěho představeného, nýbrž jako přítele a vůdce, vždy hotového je podporovati svými nepopíratelnými zkušenostmi. Přišel-li do školy, praví všichni, činí to potěšení nám všem, učitelům i žákům.

V roku 1883 byl prezidentem sjezdu učitelek v Tveru a v roku následujícím byl vyzván několika „zemstvy“ aby řídil letní kurzy vládou po

šesti až osmiletém suspendování znovu zřízené. Postupně sorganisoval tyto kursy v Černigově, Konotopu, Tveru, Pultavě, Moskvě, Čistopoli a Viatce; těmito kursy se zaměstnával plných šest let od r. 1895 až do 1900 se stále stejnou horlivostí a nezmenšeným nadáním. Jeho posluchači zachovávají dosud v živé paměti jeho přednášky, takt, s jakým zaváděl rozhovory paedagogické, pochvalný tleskot, jehož se mu v přehojné míře dostávalo a ovace ku konci konferencí mu prokazované. Bylo viděti dokonce, jak mnozí učitelé plakali, když Tichomirov odjížděl z Černigova do Moskvy.

Musíme přiznati, že bylo zapotřebí skutečně velkého daru paedagogického, jakož i vzácné zkušenosti k tomu, aby tyto kursy se staly užitečnými a praktickými a to proto, že kursy ty, čili konference, trvaly nejdéle pět týdnů a dokonce i v jistých městech toliko dva týdny. I při této krátké době podařilo se Tichomirovi vstřípniti učitelům netoliko vyučovací theorii v přednáškách výhradně pro ně konaných, ale i seznámiti je s praktickým vyučováním ve vzorných školách, kde přednášel a vyučoval za jich přítomnosti plné lavice dětí. Těmito dvěma způsoby byli učitelé zasvěceni do různých vyučovacích methód, byli naváděni k tomu, jak by nejlepším způsobem ve škole usnadnili vyučování jazyku ruskému, jakož i jazyku církevnímu, nevyhnutelně potřebnému každému pravoslavnému Rusovi, který chce čísti knihy svaté a rozuměti jim. V tomtož čase navrhuje Tichomirov různé vyučovací plány; často přicházejí k němu s různými otázkami a přednášejí mu vzniklé pochybnosti. Tichomirov jest tak velikým mužem, že k němu se utíkají o radu s plnou důvěrou. Konečně, chápaje nesmírnou důležitost nauk, které se vstěpují lidstvu ve škole, naléhá vždy a všude na nutnost toho, aby i pro začátečníky se volila látka ku čtení a ku psaní s obzvláštní pečlivostí. „Aby byl někdo dobrým učitelem“, říkával stále, „nestačí k tom jen věděti, jak se vyučují nevědomí, nýbrž musí se rozeznávat, a na to třeba klásti důraz, co se jim vstřípniti má. To jest málo. naučiti jen čísti, psáti a počítati; třeba naučiti i mysliti.“

Tuto myšlenku, stále Tichomirova zaujímající, nalézáme vyznačenu s neobyčejným důrazem v různých jeho spisech. „Od toho času (tak čteme v jedné z jeho knih) co nevolníci byli osvobozeni, od toho času, co člověčenstvo poznalo svá práva a tím si uvědomilo i nové povinnosti, vyžadoval prospěch jedince, společnosti i vlasti, aby lidstvo získalo jistých vědomostí, aby dosáhlo jistého stupně vývinu duševního, aby byla mu dána možnost těžiti z práv, jež mu byly uděleny.“

Příště dále.

Nejzdrárnější syn našeho národa, dr. Fr. Lad. Rieger, zemřel dne 3. března 1903. Odpočinutí lehké dej mu, Pane!

Riegrův odkaz národu. Národu mému přeji z té duše, aby *sebe sama nikdy neopouštěl v malomyslnosti, ani nezpýchal v domýšlivosti*; radím jemu, aby sice *trval na svém právě jasně a nestranně poznaném, ale aby se nikdy nedal svéstí vášni ke křivdění komu jinému*; přeji mu, aby dbaje vždy jen rady mužů ve všem čestných a skutky vlasteneckými osvědčených nedbal na slova zvučná a hesla jalová jeho samolibosti lichotící, jakož pronášejí často lidé nezralí, mravnosti pochybné, anebo sobcové zisku,

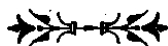
populárnosti a moci politické žádostiví: rádím mu, aby důvěřoval *vlastní síle*, ovšem správně oceněné, aby nepřeceňoval sil svých a nepouštěl se do podniků pošetilých, samo bytí jeho ohrožujících, jsa toho vždy pamětliv, **že jen poctivou prací duchovní i hmotnou a i tu jen postupně sice, ale bezpečně, založí si lepší budoucnost.** — Přeji si dále, aby národ můj nikdy nespouštěl se snah ideálních, křesťanských, věčných to pravidel *cti, práva a lidskosti*, aby především nikdy se *nepouštěl požadavku práva, aniž klonil se k násili, byť by okamžité opouštění spravedlnosti slibovalo chvilkový úspěch*, jsa toho pamětliv, že obecná mezinárodní úcta před právem je nejpevnější ohradou národů, jimž je zvláště nebezpečno vyjiti z této hradby a vydati se na vratkou půdu moci, čili práva silnějšího. — Konečně si přeji, aby národ můj *dusil v sobě všemožně hřích závisti*, u nás bohužel dosti častý. Tento ohavný hřích, jenž samému hříšníkovi neprospívá, nýbrž jej otravuje, hřích, jenž dusí vznik a vzlet člověka, jenž pokáli každou zásluhu, podezřívá každou nezištnou práci, strhá v bláto každou velikost, ano potlačuje ji v samém zárodku, nedopouští skutkům šlechtným, aby povzbudili jiných. Hřích ten býval od věků Slovanům nejhojnějším pramenem nespornosti, podkopáním vši autority, ano pramenem ujařmení od jiných aneb aspoň závadou tvorby mohutných organizací. *Budou-li synové a dcery národa našeho vždy dle těchto zásad moudře, svorně a bez závisti pečovatí o všestranné zvelebení jeho, pak důvěřuji pevně, že povznesou sílu jeho kulturní i hmotnou v té míře, že odolá všem událostem a všem převratům politickým, jejichž směr a dosah napřed vyměřiti, neřku-li dle přání národa, zvláště malého jako náš, není ovšem dáno. Avšak nechťejme se spouštěti víry ve spravedlivé vyšší řízení osudu národů.*

Co dělají děti o prázdninách v Dánsku. Venkované dávají své děti o prázdninách měšťákům, kteří opět své na venkov posílají. Stát povoluje k tomu volnou jízdu, a školy odesílají dítky dle přání rodin. Děti cestují samy, každé má svůj list na prsou upevněný. Stane-li se někdy výjimečně že zabloudí, jsou pohostěny v místě nejbližším. U vlaku očekávají trpělivě sedláci a selky malé cestovatele. Dětem dostane se u nich péče, již doma často postrádají, a vracejí se pak domů vždy se zdravím pevnějším. Měšťáci opět ukazují dětem venkovským pomníky, důležitosti a okolí hlavního města. Kodaň posílá ročně přes 10.000 dětí na venek a přijímá právě tolik obyvatelů venkova. I ve Francii snaží se již zavésti tento chvalitebný obyčej.

Omezení dětské práce v Dánsku. Nový dánský zákon tovární vyhrazuje obcím jisté právo vzhledem úpravy dětské práce. Hledě k tomu magistrát kodaňský, vydal po dorozumění se se školními ředitelstvími nařízení, jimž se vylučují děti, které nedokonalý 12. roku svého věku, z následujících prací: 1. roznášení mléka, chleba a novin živnostníkům, stejno, užívají-li se k tomu živnostníky přímo nebo prostředníky; 2. posluhování mimo dům rodičovský na kuželnách, nálevních místech, kolotočích, hřištích a střelištích; 3. zaměstnávání při vyprazdňování nádob s pivem a petrolejem; 4. obstarávání obchodu pro jiné osoby nežli rodiče. — Od 12. životního roku až do dovršení školní povinnosti smějí dítky býti v živnostech zaměstnány toliko 6 hodin denně, do čehož se čítá půlhodinová přestávka na odpočinek, a jen za doby od 6 hodin ráno do 8 hodin večer; nesmějí býti zaměstnány za doby vyučování školního nebo konfirmačního a ani ne za poslední 1½ hodiny před počátkem vyučování, také ne v neděli a ve svátek. — Nežli se dítě přijme do práce, musí se zaměstnavatel ujistiti lékařským vysvědčením, zdali při zdravotním stavu dítěte může býti připuštěno k zaměstnání v příslušném oboru živnostním.

Anonymní udání. Žádejme vždy a rázně, aby na základě anonymních udání nebylo nic vyšetřováno, aby udavač byl bedlivě hledán, případně trestán, a udání bez podpisu aby bylo pak zničeno!

Konkurs. V nadačním domě † prof. Fr. B. Ševčíka v Jedovnicích u Blanska zadá se doživotní, bezplatný byt a část zahrady pro učitele ve výslužbě za těchto, od zakladatele stanovených podmínek: Uchazeč musí býti Moravcem neb Slezanem československé národnosti, jenž po delší čas zdárně, dovedně a v duchu národním na české obecné škole na Moravě nebo ve Slezsku působil a musí býti neúhonných, dobrých mravů, jsa poukázán pouze na svou pensí. Dále musí býti rozhodně hudebníkem, by v případě potřeby mohl na kůře bezplatně vypomáhati. Bezdětný učitel má při zadání tohoto místa přednost. Za toto bezplatné bydlení má nadačník povinnost, v pátek při mši sv. za zakladatele, p. Ševčíka, se pomodliti. Uchazeči o místo toto, kteří výše udanými podmínkami se vykázati mohou, nechť podají do 15. května žádost ovdovělé choti nadatelově, paní Fr. Ševčíkové, Olomouc, Schneeburgova ulice 160, anebo po této lhůtě přímo do Jedovnic (buď písemně neb ústně), kdy ona tam již bydletí bude a vše bližší ochotně sdělí.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

100 praeludií a mezihér ku potřebě při katolických bohoslužbách dle motivů nových kostelních písní složil Frant. Černín, řídící a zk. učitel hudby pro ústavy učitelské, říditel kůru v Pusté Polomi (Slezsko). Nákladem vlastním. Cena 3 K. Pánům varhaníkům vřele doporučujeme.

Ben Hur. Povídka z dob Krista Pána od Lewisa Wallace. Autorisovaný překlad z angličtiny pořídil Alois Koudelka. II. vydání. Sešit 1. Cena 34 h. V Brně 1903. Tiskem a nákladem Papežské knihtiskárny benediktinův rajhradských.

Pravda. Dramatický výjev z Nového Zákona od J. Eschelbacha. Českým veršem podal Josef Weiss. Cena 40 h. Tamtéž.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel a odpovědný redaktor V. Kotrba. Řídí V. Špaček. Vyšel seš. 7. roč. XII. Předplácí se ročně 1 K 60 h.

„Náš Domov“, nejlacinější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 koruny. Sešit 2.

Čechie. Obrázkový a zábavně-poučný měsíčník pro českou domácnost. Řídí Jan Pauly. Vyšlo číslo březnové (sešit 3.). Jednotlivá čísla po 70 hal. Půllétně na šest čísel předplácí se 3 K 20 h. Račte žádati sešit na ukázkou!

„Ludmila“, sbírka zábavné četby pro český lid. Ročně vyjde 6 knih, které obsahují na 1000 stran původní četby. Řídí Jan Pauly, vydává V. Kotrba v Praze II., 200. Ročníku V. vyšel svazek 3., který přináší Dostálovu povídku z vesnického života „Ustoupila“.

Charles Dickens: Nicholas Nickleby. Z angličtiny přeložila Marie Charbuská. Vyšel sešit 3. Cena 30 hal.

České Květy. Veliký rodinný obrázkový měsíčník. Skvostně i pečlivě vypravený. Obsahem slovesným i obrazovým směle závodí se všemi nejlepšími toho druhu listy. Domácímu druhu svému důstojně se staví po boku. Vychází 15. dne každého měsíce, předplácí se poštou na půl roku 6 K. Jednotlivá čísla po 1 K 20 hal. Vyšlo číslo 5. roč. II. Příští dále.

Učitelská Zádruha na Moravě,

zapsané společenstvo s obmezeným ručením se sídlem
v Uh. Hradišti,

přijímá **vklady na spořitelní knížky a úrokuje je 4°/_o.**

C. k. daň důchodkovou platí spolek sám, aniž by ji vkladatelům srážel.

**Poskytuje zápůjčky svým členům na směnky a dluhopisy na
6°/_o za velmi příznivých podmínek.**

K zasílání peněz poštou vydá „Zádruha“ na požádání složní listy poštovní spořitelny.

Kdo pomoci potřebuje, ať obrátí se z celou důvěrou na starostu spolku p. **Jana F. Kořínka**, správce školy v Částkově u Uh. Brodu.

K dotazům budiž přiložena známka 20 hal. na odpověd.

Představenstvo.

CHARLES DICKENS:

Život a příběhy Mikuláše Nicklebyho. Žádejte na ukázk!

Z anglického přeložila Marie Charbuská.

Doufáme, že se zavděčíme českému čtenářstvu vydáním znamenitého tohoto románu slavného anglického romanopisce, autora humoristického románu **KLUB PICKWICKŮV**.

Ukázku každému, kdo požádá, zašle.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. KOTRBA V PRAZE 200-II.

LUDMILA

Sbírka zábavné četby pro český lid. Redaktor JAN PAULY. — Nakladatel a vydavatel V. KOTRBA, Praha-II., 200. — Ročně vyjde **6 knih**, které zaujmají **1000 stran** za předplatné **2 K**, poštou **K 2.20**. Stačí týdně uložit si **4 hal.**, aby se uspořilo předplatné, za které se obdrží samostatných **6 knih** původní četby! Vyšlý svazek 2. obsahuje původní povídku B. Mellanové: »NEOBSTÁLA.« Krámská cena jednotlivého svazku **60 haléřů**.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

Kdo prospívá v umění a hyne v mravech,
spíše hyne, než prospívá. *Komenský.*

List ze Slezska.

Vážným dobám jde v blízké budoucnosti vstříc učitelstvo české ve Slezsku, jmenovitě na Opavsku. Poslední úpravou platů pozbyly obce slezské dosavadní právo voliti si své učitelstvo, a tak toto dostalo se jistou měrou do rukou byrokracie školské i politické.

A jak tato byrokracie ustanovování učitelstva, jmenovitě na školách slovanských, praktikovati míní, toho máme už bohužel několik dokladů.

Před rokem odepřela c. k. zem. šk. rada učiteli Fel. Prdovi v Holasovicích potvrzení za nadučitele tamní školy, ač tam po 20 let jako definitivní správce školy (jednotřídní) s dobrým prospěchem působil, a schválila na jeho místo pověstného v celém kraji M. Hrabtze, renegáta. Holasice leží totiž na samém rozhraní česko-německém a několik tamních Němců (Nordmarkařů) seznalo, že by pomocí školy (t. j. odrůdilého učitele) mohla obec tato býti poněmčena.

Čeká se nyní na vyřízení rekursu od nejvyššího správního soudu.

Podobná manipulace stala se brzy na to v českých Kateřinkách, které rovněž vyhlédnuty za oběť germanisace.

Ještě neutuchlo rozčilení učitelstva a lidu z takové křivdy a už opět stal se nový případ ve Svinově. V této české obci před 2 lety pomocí úředníků prušackého závodu a severní dráhy postavena byla německá škola, do níž ovšem shánějí se děti české tou měrou, že se stala (jako přes noc!) hned trojtřídní!

Nyní vypsáno tu místo učitelské, o něž ucházel se mimo dva učitele české též jeden německý učitel až z Dolních Rakous.

C. k. okr. školní úřad namítá, že pro tuto školu (s českými dětmi!) čeští učitelé nejsou způsobilí, protože mají (jako absolventi německého učitelského ústavu opavského!!) způsobilost i pro české školy a tedy jen onen Němec z Dolních Rakous jest jedině způsobilým na to místo!! Cítíte tento „politický“ pohlevek zasazený jak českým žadatelům (dobře kvalifikovaným pro školy německé!) tak i vychovatelské vědě samé? Čím méně tedy učitel schopen je s dětmi se dorozumětí, tím způsobilejším jest pro ně!!

Než obecní výbor svinovský je velkou většinou český, a ten na vyzývavost německou dal odpověď tím, že postavil české učitele do terna a kdyby měl proti své vůli dostati opačné vyřízení, povede svou spravedlivou věc až k vyšším instancím.

Přes to vše chováme velikou obavu pro budoucnost našich škol, nebo víme, že ve všude bude v českých obcích tolik energie proti záludům německé byrokracie slezské, která jedněmi a těmiž ústy varuje učitelstvo před politikou ve školství a zároveň tutéž politiku sama hlásá a — provádí.

Mimo to objevují se již v řadách českého učitelstva samého „karaktery“, jimž odrodilství, prospěchárství, denunciantství a pod. nectnosti nejsou žádnou špatností, a které k vůli ulovení lepšího místa jsou schopné — všeho. Co zbývá tu činiti?

Nic jiného, než aby za své vzala dosavadní „stavovská solidarita a kolegiálnost“, pod jejímiž ochrannými křídly bujela mnohá špatnost a stávala se, jsouc beztrestnou, vždy tioufalejší. Národní učitelstvo jest nuceno takové podle povahy ze svého středu a styku vyloučiti a jim opovržení své veřejně dávat na jevo, chce-li další korrupci zabrániti a čest stavu vychovatelského neporušenou zachovati.

Takový bolestný řez do vlastního masa provedlo již učitelstvo na Těšínsku, když při posledních volbách sněmovních dva učitelé čeští se tak zapomněli, že jako voliči a náhonči politických nepřátel českých stanuli proti p. V. Hrubému, jehož veliké zásluhy o učitelstvo slezské uznalo i učitelstvo německé.

Pochopíte snadno, že za takových poměrů nemůže se nár. učitelstvo slezské nadchnouti pro tak zvaný „pokrok slezského školství“, který jednou rukou německé školství o překot šíří a zvelebuje, školství slovanské však v jeho přirozeném vývoji zdržuje, je čistě vychovatelského rázu zbavuje a v lidu našem šíří a živí ten neblahý předsudek, že prý všecka jeho vzdělanost leží v — germanisaci!

Jak pravdivý tento úsudek je, vysvítá i z následujících fakt: V zemské konferenci učitelské lze o všech možných reformách školství našeho mluviti, jen otázka „nuceného učení německému jazyku ve školách slovanských“ je z rokování vyloučena, jak už zástupci učitelstva českého v této konferenci opět a opět zkusili.

Pod tímto vymínečným jhem má školství české na vždy strnouti, patrně proto, aby cizí jazyk v českých školách slezských nabyl tu během let práva domácího následkem dlouhého zvyku, který rozhoduje tam, kde „zákonitě“ oprávněnosti nelze dokázati.

Jistý dlouholetý člen c. k. zemské školní rady slezské výslovně osvědčil, že prý poněmčování slovanských škol slezských má účel politický: rozšířiti totiž znalost německého jazyka ve slovanských krajích tak, aby časem lid slovanský mohl zbaven býti „rovnoprávnosti jazykové“ u všech úřadů.

Byl to evangelický biskup dr. Haase, který činil na sněmě slezském návrh, aby jazyková rovnoprávnost byla uznána jen těm Slovanům slezským, u nichž nelze předpokládati znalosti jazyka německého; u těch Slovanů však, kteří následkem školského vzdělání dosíci mohli jakés znalosti němčiny, nelze prý užívání slovanského jazyka před úřady trpěti!!! Tedy podmíněná občanská rovnoprávnost jako v Prusku!

Vidíte, jak ti patroni „školského pokroku slezského“ rozumějí spravedlnosti, lidskosti a zákonu občanskému? Divíte se pak, když celá snaha jejich nesla se dosud jen za tím jediným účelem, vychovatelskou vědu učiniti mizernou děvečkou politiky německé? Poněmčovati o překot a za každou cenu slovanské školy a třídy, činiti v nich místo učitelům německým, decimovati učitelstvo slovanské, dávat jim náhubek, aby k politice školské byli hluší a slepí, podporovati zemskými

prostředky vše německé a tak jménem či pod pláštěm „pokroku slezského“ připravovati Slezsko pro politiku — německou!

Takový je stav věci ve Slezsku. Vše co se tu mluví o výchově a mravnosti, o vlastenectví a lidském pokroku, zůstává planou frazí, aby veřejnosti zastřeny byly oči. Ve skutečnosti zájem o mravní vedení mládeže slovanské, o pokrok její ve vědě a umění je tak nepatrný (pro mnohé i šosácky), že oproti péči o germanisaci téměř mizí.

Faktum jest, že v našich školách se pro pěstování mravnosti a charakteru ani času nedostává, jestli si ho poctivý národní učitel sám nevezme a — zapřev často úředníka a „cvičitele“ — nestane se, čím býti má, vychovatelem.

Tato otázka státi se musí pro příští dobu hlavním programem organisovaného učitelstva ve Slezsku, již učitelstvo se nyní tím spíše a důkladněji obíratí může, jelikož zbaveno je na dlouhý čas starosti o hmotné své postavení.

Tato otázka musí býti radikálně a upřímně řešena, nebo jediné je s to dáti školství našemu ve Slezsku takový ráz dokonalosti a pravého, pravím vyslovně pravého pokroku, jímž jistě a trvale můžeme, jak za to mám, čeliti demoralisujícímu vlivu germanisace. Jediné, co mne při tom naplňuje obavou, jest: zmáhající se na mnoha místech indolence duchovenstva k otázce školní. Naše duchovenstvo mělo by odložiti politiku abstenenční oproti školství národnímu a věnovati se záležitostem jeho jako členové místních školních rad i okresních školních rad tělem i duší ve svorné součinnosti s národním učitelstvem i s občany národnímu školství přejícími. Může snad sem tam osobní nedorozumění mysl trudit, avšak dobrá, poctivá vůle dojde vždy časem ocenění.

A pro národní školství, pro dobro mládeže a pravý pokrok lidu lze už něco snést! Germanisace jest naším společným nepřitelem.

Veritas.

Katechismus.

Podává *Fr. Janovský.*

Velkolepým způsobem slavena roku 1897. a 1898. třístá ročnice blažené smrti blahosl. Petra Kanisia, kněze Tovaryšstva Ježíšova († 21. prosince 1597.), pravého to reformátora, na výsost zasloužilého obhájce svaté víry i v našich vlastech, muže, jehož památka ustavičně žije, jenž takřka stále s námi rozmlouvá svým nejpoblíbenějším spisem — katechismem; tenť pochází od něho; jest nyní sice poopraven, avšak podstata jest Kanisiova. Jubileum ono slaveno jistou měrou po všem oborů církve svaté, zvláště však ve Švýcarech v městě Frýburce, kdež světec pochován; tisíce statisíce poutníků tam zavítalo. Nejpamátnější asi byla pouť dítek; dne 14. září 1897. přibylo jich 5000 ve čtyřech zvláštních vlcích a na četných ověncených vozích; byly to dítky kantonu frýburského; kněží i učitelé je doprovázeli. Jaká to velebná podívaná na dětský onen průvod ulicemi frýburskými za hlaholu všech zvonů a zvuků hudby! Jaká dojemná podívaná na jejich zbožnost při slavné mši svaté ve chrámě sv. Michala a potom

tamtež u hrobu blah. Kanisia! Za čest si pokládali měšťané frýburští pohostiti toto mladé poutnictvo a podarovati je milými památkami.

Právem připutovaly dítky do Frýburka poděkovat blahoslavenci za katechismus a za všelikou horlivost, jákouž byl dítkám věnoval vysvětluje jim přechoťně pravdy svaté víry. V bavorském městě Ingolštate ukazují podnes místa, kdež blahosl. Kanisius shromažďoval kolikrát za týden děti a učil je katechismu; byl tam tenkrát rektorem university; byl už dávno osvědčeným rádcem knížat, panovníků, papežův; avšak děti zůstaly mu povždy miláčky. Pro lidi dospělé vydal roku 1554. spis „Summa doctrinae christianae“ čili „Velký katechismus“; pro děti roku 1566. „Malý katechismus“; tento vydán do smrti autorovy dvacetkrát! a přeložen do dvanácti řečí. Po té přibývalo i vydání i překladův! V pravdě zlatá to knížka; jak praví slovutný spisovatel švýcarský kanovník Xaver Wetzel, jehož populární spisy ve mnoha stech tisících výtiscích jsou rozšířeny; poslyšme alespoň něco z jeho chvalořeči o katechismu, jen jeho několik aforismů.

* * *

Každý rozumný člověk ptá se: „Odkud pochodí tento svět, odkud já? Kam se ubírá svět, kam já? Co bude po smrti? Proč jest tolik bídy na světě? Co-musím činiti, aby mně bylo po smrti dobře? Kde mohu zvědět, co Bůh chce?“ Nezkažený rozum lidský tuší odpověď na tyto otázky; avšak kdyby mu Bůh sám nepřispěl, neodpověděl by správně. Dokladem jsou nám v té příčině Řekové i Římané, nejvzdělanější to národové starého věku. Bylo mezi nimi mnoho výtečných duchů; avšak pravěho náboženství přece se nedopátrali. Že náboženství býti musí, v tom se shodovali všichni, jen že je měli příliš zubožené; proto právě duchové nejvýtečnější, jako byli Sokrates, Plato, Aristoteles, ohlíželi se po pomoci s nebe, po učitelích s nebe, zrovna jako v národě vyvoleném po něm touženo známými slovy adventními: „Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové deštěte Spravedlivého; otevři se země a vypuč Spasitele!“ Is. 41., 8. Tužba splněna. „Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi; i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy.“ Jan 1., 14. V evandéliu Páně obsažena co nejjasněji odpověď na otázky s vrchu zmíněné; podstata pak evandělí, podstata veškery nauky církve svaté obsažena v katechismu; právem nazývá jej aixský arcibiskup Gouthe-Soulard „Le livre par excellence“; jesti v něm vše, co nám věřiti, co nám konati, bychom došli věčné spásy.

Dne 16. července 1895 skončil 87iletý stařec August Reichenperger, slovutný státník a vůdce německých katolíků, neohrožený zastánce jejich na říšském sněmu německém, učenec na slovo vzatý; cítě, že mu pomalu nadchází poslední hodinka, pravil: „Se světem byl bych hotov, proň nepřipouštím si již starostí; dílo mé dokonáno, nezdráhám se zemřít. Což mi času ještě zbývá, rád bych se obíral věcmi náboženskými. Čtěte mi z katechismu; k tomuť musíme se všichni vrátiti?“

* * *

Neurvale zachovala se k božskému Příteli dítek vláda francouzská; vymýtilať ze škol náboženství, katechismus; za to však spatřují se často v rukách školní mládeže nejhorší knihy a nejhanebnější obrazy; pěkné ovoce uzrálo; tak na př. roku 1891 souzeno u soudů francouzských 32.100 mladistvých zločinců, z nichž 6743 nemělo ještě ani 16 let.

Dne 27. srpna 1891. pravil v anglickém parlamentě lord Salisbury: „Tolik se mluví o zločinech a strašných nepravostech a jak přibývá mravní

zkázy; jediný jest prostředek, jediné stavidlo — vyučování křesťanskému náboženství.“

Věru šťastné dítě, jež záhy obírá se katechismem; navykne modlitbě, navykne službám Božím, přijímá rádo svaté svátosti; poznává Boha, miluje ho, miluje Rodičku Boží, světce i světice; zniká hříchu, oblibuje si ctnost, kráčí zlatou střední cestou, jejíž konec v nebesích. Přísloví jest: „Mládenec kráčeje dle cesty své, také když sestará, neodchýlí se od ní,“ Přísl. 22, 6. I jest katechismus dítěti vůdcem a rádcem po všecek život; zůstává mu knížkou nejmilejší.

Slovutný hlasatel a miláček lidu P. Jindřich Abel, T. J., vypravova ve svém kázání ve Vídni dne 27. října 1894. :— „Bývalý universitní professor věd přírodních, stařec 70iletý, vykonal životní zповěď za mnoho let. Po té mi řekl: Čítám již přes 70 let. Měl jsem dobrou matku, křesťansky byl jsem vychován. Na vysokých školách pozbyl jsem víry. Kde jaký nový názor se vyskytl, chopil jsem se ho a vždy jsem myslil: Nyní konečně našel jsem pravdu. Radost má bývala krátká; brzy jsem poznal, že názor ten bludný; i chytal jsem se nového a nového — až nyní maje 70 let vidím a jasně poznávám, že nejvědecktější knihou jest katechismus, z něhož jsem se již jako chlapec byl učil. Po lidské vědě zůstává hlava prázdna a srdce chladno; božská věda rozum osvěcuje a srdce zahřívá.

Zeptal jsem se profesora onoho, smím-li kdy těchto jeho slov užití v kázání. Přisvědčil, ba řekl, že ho mohu i jmenovati.“

* * *

Katechesi ve škole mají ovšem dívky pozorně naslouchati, na výklad pozor dávatí, katechismu bedlivě se učiti a čemu se nenaučily, také skutkem, životem osvědčovati; musíť víra býti živa.

Řeholník Bonavita Blanc učival ve Würzburku dívky katechismu. Dostal se na ostrov Korsiku. Sešel se s důstojníky. Jeden ho zvláště uctivě pozdravil, objal, vyňal ze záhradní katechismus a pravil přede všemi: „Této knížce, z níž se otec Bonavita se mnou učival, děkuji ze všeho svého štěstí.“

Přeslavný lidumil Don Bosco bral se večer lesem. Zaskočil ho ozbrojenec, hrozil mu: „Peníze nebo život!“

„Peněz nemám, odvětil kněz, a život spočívá v ruce Boží!“

„Nemluvte zbytečně“, dorážel loupežník; „dejte peníze, sic!“

V té poznal sluha Páně v zuřivci onom bývalého trestance, jež byl v Turině v káznici vyučoval; i zvolal: „Aj, Antoníne, tys to? Už jsi zapomněl katechismus? Umívals ho dobře; avšak nestačí jej toliko uměti, nýbrž dlužno podle něho také žítí!“

I lupič poznal kněze. Sklopil hlavu a řekl smutně: „Velebný otče, kdybych Vás byl hned poznal, byl bych Vás nechal na pokoji.“

„To nestačí, Antoníne; nový život musíš začítí; nezahrávej si s Božím milosrdenstvím.“

„Slibuji, že se polepším.“

„Kdy?“

„Brzy.“

„Učiň to hned; toť nejjistější.“ Po té usedl Don Bosco na kámen, objal kajicníka a vyzpovídal ho; byl zachráněn a poctivosti navrácen.

* * *

Přeslavný vůdce katolíků německých dr. Windthorst pravil dne 11. září 1879. na katolickém sjezdě v Cáchách: „Matku bych nejraději viděl fotografovánu, ana dítkám vysvětluje katechismus.“

Ó zajisté vpravdě mateřskou službu prokazuje matka svým dítkám, zkouší-li je z katechismu, vykládá-li jim katechismus, čte-li jej s nimi; však i otci služba ta krásně svědčí; v domě takovém panuje věru živé křesťanství, dům takový nepozbude víry.

Jak důležité dílo sociální, jak znamenitý čin pravé humanity, jak líbezné dílo lásky koná tudíž učitel, jenž i rodičům i katechetovi jest nápomocen při vyučování náboženském, při katechismu!

Z té duše byl si toho vědom i přeslavný universitní professor, učenec světový, ježž zná kde kdo — Alexandr Volta. Dny zaslouženého odpočinku trávil ve svém rodišti městě Komě. Zbožnost, jež byla líbeznou ozdobou celého života jeho, doprovázela ho až do konce. Denně obcoval mši svaté. Vroucně se modlíval růženec; a jakož sám byl všecek oddán Bohu, tak se i přičiňoval, by podobnou lásku roznil v srdcích svých spolubližních. O nedělích a svátcích odpoledne sedával ve farním kostele sv. Domina uprostřed zástupu dítek a vykládal jim katechismus.

* * *

Svědčí katechismus nejen dítkám, ale i každému dospělému. Vele-slavným jenerálem francouzským byl Lamoricière. Za války křimské navštívil ho dávný přítel. Jenerál byl ve své pracovně všecek pohřížen do veliké vojenské mapy, kdež si označoval postavení vojsk; aby se mu mapa nesvinula, měl ji na čtyřech rozích obtěžkánu knihami. Jakými? Knihou modlitební, Následováním Krista, kázáními Lacordairovými a — katechismem.

Neohroženým vůdcem a zastancem katolíků na říšském sněmě německém byl slovutný Heřman z Mallinchroutů, právník a státník na slovo vzatý. Kolikrát zastali ho přátelé, an si čte katechismus! křikával: „Nemohu se načísti. Jak stručně tu všechna pravda podána, jak srozumitelně všechno a poučno!“

Republika ekvadorská neměla nad svého slavného presidenta Garcije Morena. Býval přítomen státním zkouškám na universitě, aby se přesvědčil o schopnosti příštích úředníků státních. Událo se jednou, že pográtulovav novému doktoru práv, dal mu soukromě několik otázek z katechismu. Nedostal odpovědi; i pravil: „Milý pane, úředník musí především znáti zákon Boží! Chcete-li doktorátu svého ve státní službě použiti, zajděte si napřed k Františkánům a zopakujte si katechismus.“

Každou neděli, každý svátek vykládal slavný ten president katechismus svému služebnictvu.

Jak slavným jenerálem španělským byl Josef hrabě Manso, vítěz nad Napoleonem! Pravý to rytíř, pln uctivosti k představeným, pln pokorné lásky k podřízeným, mírný k přemoženým, ale přísný karatel hříchu a nepravosti. Stal se guvernérem kolika provincií. Za ohromné zásluky o církev, vlast a národ jmenován i „čestným kanovníkem“ katedrály kadixské. Zemřel v Madridě v 78. roce věku svého dne 23. června 1863. Ptal se ho jednou přítel, odkud že vzal pravidla a naučení k svému tak rekovnému a zbožnému životu. „Z katechismu“, odpověděl hrabě; „toť kniha knih.“

Veleučený a slovutný biskup francouzský Fraissinous, ministr vyučování za krále Ludvika XVIII. (1814.—1824.) měl v Grenoblu postní kázání. Kostel takorča ani nestačil, co bylo posluchačů, a to zejména lidí vznešených a učených. Co je vábilo, co je zvláště poutalo? Jakou novotou

zamlouvala se kázání biskupova? Konče poslední kázání pravil posluchačstvu : „Víte, co jsme činili za těchto postních řečí? Opakovali jsme k a t e c h i s m u s. Kdybych vám to byl řekl hned na začátku, byl by snad mnohý myslil, že ho nedůstojno sem choditi na k a t e c h i s m u s; nyní však vidíte a poznáváte jak důležité a potřebno katechismus i se vzdělanci probírat; vaše účast jest zřejmým toho důkazem.“

Nikdo se tudíž nedomnívej, že jest již s dostatek vyučen, aneb že již věkem příliš prospěl, než aby se obíral ještě katechismem. „Nikdy mně není pozdě učiti se tomu, co člověku dlužno věděti — praví sv. Augustin; ovšem starci lépe by slušelo učiti než učiti se; avšak ještě více mu sluší učiti se, než zůstatí nevědomec.“

Co zásluh o lidstvo získala sv. Teresie (1515.—1582.)! Co klášterů karmelitánských zreformovala, co nových založila, co vzácných spisů napsala! Ptaly se jí spolusestry, kterou knihu by jim nejvíce doporučovala; podala jim k a t e c h i s m u s řkouc: „Toť kniha, v níž dcery mé ve dne v noci mají čísti; v té jest obsažen zákon Páně.“

* * *

Vraťme se k dítkám. Odevzdávaje božský Spasitel Petrovi primát, ubezpečoval se po třikráte jeho láskou a pravil: „Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé!“ Zdá se nám, že týž nebes i země Pán svěruje katechetovi nebo učiteli nevinnou mládež, tyto prvotiny nových lidí, rovněž ubezpečuje se jeho láskou; neboť bez ní nezdaří se dílo a zůstane jen suchoparem, rovněž jako by se sv. Petrovi nebylo zdařilo světové poslání jeho; avšak láska všecko zmůže, pro milého nic těžkého. Zdá se nám, že týž božský Spasitel svěruje katechetovi nebo učiteli nevinnou mládež, takto mu promlouvá: „Tyto dítky jsou moje; má všemohoucnost je stvořila, má prozřetelnost je zachovává, tělo mé jest jim určeno za pokrm a království mé jest jejich dědictvím. Kéž je tvá bedlivost uhájí náказы nepravosti, kéž v nich tvá horlivost vypěstuje zárodky ctností, jež jsem do nich vložil! Tak mi pomůžeš je spasiti a dokážeš, že mne miluješ.“

Tento důvod vštípil největším světcům a veleduchům křesťanským velikou horlivost o vzdělání, posvěcení mládeže. Sv. Jeronym už stár uchýlil se do Betléma, aby se tam kořil lásce narozeného Spasitele; z daleka široka putovali tam za ním lidé poučit se jeho moudrostí, podívat se jeho kajicností; on však toužil po dítkách, toužil po radosti mluvíti s nimi o základech víry, jak napsal vznešené matroně římské!

Sv. Řehoř Veliký, ač chatrného byl zdraví a obtížen starostmi o celou církev, přece vyhledal si vždycky dosti času a nashromáždil dosti síly, aby mohl římskou mládež učiti katechismu. Sv. Augustin, sv. Vincenc Ferrerský, sv. Karel Boromejský, sv. František Xaverský, sv. František Saleský, Gerson, Bellarmin, Fenelon atd. byli z té duše přesvědčeni, že svých sil nemohou lépe vynaložiti, než pracujice o vzdělání a posvěcení dítek.

I mý tak smýšlejme!

O lokalisování v učbě.

Uvažuje J. M. Kadlčák.

Nedávno ve všech takměř listech učitelských byla vážně probírána otázka, zdaž výsledky učby o věcech přírodních ve škole národní a měšťanské uspokojují. Pokud mi byly přístupny věcné rozborů sporné otázky poznal jsem z nich, že se celkem přiznává neúspěch a pramen jeho správně se hledá v metodě v učbě dosud uplatněné. Byloť a po většině dosud je podkladem učby o věcech přírodních suchopárne popisování zevnějších znaků a tvarů, tedy systematika, kdežto životopis byl dosti ne-li vůbec zanedbáván. Z toho vytrysklo hnutí opravné, jemuž dáno souborné jméno: biologismus v učbě o věcech přírodních.

Podobně o kreslení se ujímá mínění, že výsledky dosavadní učby neodpovídají potřebám, neodpovídají námaze a nákladu, jakéž kreslířství se věnuje. A příčina? Rovněž v pochybené metodě se hledá.

A tak-li věcně a upřímně se výsledky učby srovnávají, nelze popřít, že i v jiných oborech naše práce úmorná, svědomitá nevykazuje výsledků tak příznivých, jakých očekáváme a jakých žádá po škole prospěch nám svěřeného žactva.

Osm let hmoždíme se ve škole a žáci moří se s námi a přece — jak často výsledky obapolné námahy příčinlivé jsou dosti nepatrné. Nežřídka učitel i žák svědomitě pracují až do únavy a na konec oba vidí, že nedospěli k výsledkům uspokojivým.

A přece učitel přesně i svědomitě konal úřad vyučovatele a žák neméně svědomitě se učil — pracoval.

Odkud potom neúspěch nezaviněný? Kde hledati dlužno příčiny, když po svědomité práci učitele i žáka neodpovídá výsledek a nevyhovuje?

Není zde oprávněná domněnka, že příčina nezdaru anebo méně uspokojivých výsledků práce dlužno hledati v metodě všeobecně uplatněné?

Učím-li osm let svědomitě a žák jeví normální duševní vývoj i pili dostatečnou, nemohu přece na konec dopracovat se neúspěchu. A přece-li na konec vidím, že práce svědomitá nevykazuje plodů očekávaných, pak nezbyvá, než hledati příčinu nezdaru ve způsobě, ve formě učby, v metodě.

Nemíním zde arcit metodu, jak se podává a pojímá na ústavech a v učebnicích, tedy základní formy methodické, které jsou podkladem vyučovatelské zručnosti, nýbrž na mysli mi tane spíše věcný obsah učiva spojený s formou podání, jak byl ustálen u různých zástojů, nebo-li předmětů do naší soustavy učebně pojatých a uplatněných.

A tu octli jsme se, po mém názoru, u studnice, z níž mnohý se prýští neúspěch náš přes to, že nemůže nám vytýkati se nedbalá pohodlnost. Mám za to, že nemalá část neúspěchů v tom původ a příčinu má, že veškeré naše učení je příliš všeobecné, že učba generalisuje přílišně a nepřihlíží k lokalisaci učiva.

Učíme ve škole o jevech a věcech z poza obzoru duševního vybavených. Učíme o jevech a věcech v každém ohledu nám cizích a nedbáme toho, co je kolem nás. My dosud ve škole nelokalisujeme, naše učba nemá základů a kořenů v reálním světě žáku dostupném, nýbrž zakotvena je v abstrakních mlžinách duševní i fysické mnohdy ciziny.

Z toho pak se rodí ono nejisté tapání a neurčité pachtění se za nejasným cílem. Ta nejistota ve věci i formě, neurčitost pojmů a nehotovost v užívání fondu nastřádaného úmorně zde má svůj kořen.

Místo, abychom na příklad učivo mluvnické budovali na základech mluvy lidové, nářečí domácího, bohatého zdroje, jakýž dítě přináší do školy z domu otcovského, trápíme dítě i sebe mluvnickými formulami sestrojenými tak, jako by žák o řeči neměl ani potuchy. Spisovné řeči neučíme na základech přirozených, nýbrž na základech umělých formulí v mluvnici soustavně nahromaděných. Což divu pak, že učba je úmorná a výsledek práce osmileté nijak neodpovídá námaze.

Formalismus dosud samovládny v učbě mluvnice je napohled velmi pohodlný a vděčný. Naučit jisté řadě pravidel není tak obtížno, jako vážným studiem proniknout do hlubin lidové řeči domácí, zlokalisovat mluvnici, ale za to výsledky konečné nebyly by tak chabé, jak dosud leckde se jeví, když mají žáci z fondu mluvnického těžit, t. j. myšlenky své slovem a písmem vtělit, sdělit, vyjádřit.

Čeho se naši svěřenci dopracovali v mluvnici, toho prakticky užívají, anebo alespoň užívají by měli ve slohu. A co vidíme?

Po mnohá léta cvičíme je popisovat všechno možné a líčit oslňující jevy dalekých světů. Žáci popisují polární noc, líčí život v pralesích, vypravují o životě Čiňanů, mluví o honbě na ledové medvědy, popisují lov velryb, život v městě přístavním, hrůzu noci na poušti, potulky po jihoafrických planinách, ale nedovedou vám povědět, co se děje na sousedním selském dvoře, z jara v háji, kolem něhož den ze dne chodí. Nenapiší, co vidí, slyší, co se děje před nimi a okolo nich. Leckde znají věci podiv budící, umí napsat líceň oslňující, ale dopisníci sdělit věci nejjednodušší — nedovedou.

Což bychom rozumným lokalisováním ve slohových cvičeních mohli získat.

A tak se děje ve všem ostatním, ba chybuje se ještě více. Leckde pouštíme se v počtářství do závratných záhad — ale co stojí oblek žáka, oběd rodiny, zač je to a ono v místě, kolik stojí cesta do sousedního města, zač je v osadě kování na okna, dvěře; zač výražka, rýže, káva určité jakosti; co se platí za tu a onu práci; kolik cihel na prostý domek, zač pozemek, louka; mnoho-li osiva na hektar atd.: o tom není slechu dechu. Pak se divíme, že po dlouholetém učení tak mnohý neumí si vypočítat věci nejobyčejnější a vychytralými vyřídudchy se nechá klamat a šidit, ba přímo okrádat. Nač se mořit s početnicemi, kteréž prý psány jsou pro všechny, když máme každý doma látky, že bychom ani za několik desetiletí nedovedli všechnu zpracovat. Proč papouškovat z početnice: z A do B je 5 kilometrů, a neřici: z Frýdlantu na Pstruží ke škole je 5 kilometrů. Nač bezmyšlenkovitě diktovat: jistý kupec prodává pšeničnou výražku po 38 h a neřici: pan Hladký — kupec v místě — prodává výražku za 38 h. Proč počítat: dělník vydělá za týden 14 K, vydá 9 K, kolik zbylo — a netázat se žáků: kolik vydělá tvůj otec. Neví-li, řeknu: otec Halatův denně obdrží 3 K — kolik v sobotu u závodní pokladny úředník jemu vyplatil? Každý den chodíš pro pecen chleba k panu Břeskému: kolik platiš za bochník? Kolik bochníků do soboty jsi koupil? Co stály? Mnoho-li zbylo tvému otci z týdenní mzdy po zaplacení chleba. Zač je u pana Žídka kilogram, půl kg., čtvrt kg. hovězího, telecího atd. masa? Maminka vaří kromě pátku denně půl kg. masa: mnoho-li do týdne panu Žídkovi dá utržit? Atd. Když tak a podobně počtářství zlokalisujeme, nabude zajímavosti a ceny, jaká jemu přísluší. Naučíme děti počítat netoliko pro školu, anobrž pro život.

Učíme žáky popisovat zvířata, rostliny, nerosty. Učíme po léta „přírodopisu“. A výsledek? Naši odchovanci neznají zvířeny nejbližšího okolí, neznají rostlin, kteréž na očích mají den ze dne; neumí povědět, jaké to

kamení potok přináší ze sousedních skal Neví, nač a proč v olšínách a u pramenů rostou květy něžné, jichž si nevšímáme proto, že jsou všude hojné, všední, nenápadné. Jak se budou jinak dívat na přírodu, když je naučíme znáti to, co roste, bují, žije a pučí okolo našeho domova.

Nejinak o země- a dějepise. Žáci mají plnou hlavu cizích jmen, a neví po které silnici do Frenštátu by došli. Znají řeky a hory, o nichž snad v životě slova neuslyší, ale neví mnohdy, odkud a kam spěchá potůček na záhumní. Ukazujeme pojmy zeměpisné na diagramech, místo abychom vše vysvětlili venku a ukázali v okolí, co se ukázati dá. Žáci ví o Feničanech, Turcích a Tatarech vypravovat věci divné, ale nemají ani potuchy o své rodné vesnici, neví o nejbližším městě, hradě ničeho, neznají ničeho z minulosti rodného kraje. Zpívají písně nechutné, místo aby si zapěli domácí popěvek starodávny; učí se rýmováčkám, ale starodávne výtvary lidového básnictví nikdo jim nepřipomene. Napodobují cizí ozdůbky, jichž nikdy v životě neupotřebí, ale odvykají umění, jakéž ve zlomcích z pradávnych dob se dochovalo v podobě malůvek, vyšívek, ozdob dřevěných staveb atd.

A tak bych mohl ještě mnohé připomenouli ukázky, jak účelnou a případnou lokalisací učiva bychom učením žákům zpříjemnili, ale což hlavně na váhu padá, lépe vyhověli zásadě: ze života pro život, a tím odstranili mnohé nedostatky vážné, jakéž ne bezdůvodně se vytýkají uplatněné dosud soustavě učby generalisující, k individualismu osoby, místa a času nijak nehledící.

Nepravím, že takto přizpůsobeným učivem a methodou opravenou všechny nedostatky rázem odklidíme. Ale tolik tvrdím ze zkušenosti mnoholeté, že lokalisováním učiva zde stručně, jen tak k vůli objasnění letmo nahozeného, v nejednom směru docílíme výsledků překvapujících.

Snad jiní lépe myšlenku objasní. Mi šlo jenom o popud k věcné rozpravě o věci, kteráž po mém soudě zasluhuje povšimnutí, zralého uvážení, bedlivého prozkoumání ne tak theoretického, jako spíše praktického netoliko ve škole národní a měšťanské, ale i na nižších stupních školství středního.

Rozhled školský.

V č. 4. „Vych. Listů“ (str. 61.) uvedli jsme požadavky učitelstva pokrokového v Čechách a nedobře bychom činili, kdybychom je chtěli odbývati úsměškem. Učitelstvo pokrokové má zajisté dosti energie, aby sobě vydobylo splnění aspoň některých svých tužeb a přání. Vše to by mělo býti spíše naučením a pobídkou nám, abychom nelenili, ale pracovali s podobnou houževnatostí a vytrvalostí. A nejen to. Mělo by se nám dostati podpory, mravní podpory, místo nevšímavosti nebo zřejmého snižování, jež dosud na mnohých místech jest naším údělem. Zvláště od poslanců strany katolické očekáváme, nemá-li býti důvěra naše k nim úplně zviklána, že požadavky naše se vším důrazem hájiti a zastávati budou.

Věstník Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě ujistil několikráte učitelstvo o dobré vůli poslanců lidových a poskytl učitelstvu naděje, že služné jeho letos přiměřeně upraveno bude. Ale zdá se, že to

byly přece jen nerozvážené sliby, jakých by nemělo vedení Ústředního spolku tak lehkovážně do světa pouštět. Souditi tak lze z výroků některých poslanců (před volbami nedávno mluvili ovšem jinak) a také rozvážnější listy učitelské píší již jinak. Tak v „Učiteli“ čteme: „Výpočty, jež zemský výbor moravský za příčinou úpravy platův učitelských byl předsevzal, jsou skončeny, a shledáno, že by třeba bylo zvýšiti přírážku zemskou o 22 proc., aby platy učitelské na Moravě poněkud snesitelněji upraveny byly. Někteří poslanci, kteří druhdy slibovali učitelstvu hory, doly, počínají se prý ve svých slibech viklati. Avšak nač třeba přírážky, když Morava dostává zpět lolk kořaleční daně, a to právě jen z té příčiny, aby mohla učitelstvu svému na služném přilepšiti? Proč neužiti tohoto pramene na sanaci učitelských platů?“

V Čechách hlásají hostinští, že ze svých kapes zaplatí zvýšené platy, ač sami z pivní dávky mají největší prospěch. Samovolným a nezákonným zvýšením dávky získají čistých 22 mil. korun, kdežto na učitelské platy pro letošní rok vypočteno pouhých 7 mil. korun. Je to zvláštní, že učitele živí každý, nikdo však neodváží se veřejně hlásati, že je chleboďárcem dobře placených důstojníků, úředníků, profesorů a j. Co to bude zase křiku, nežli na Moravě aspoň poněkud spravedlivě platy učitelské upraví!

Univerzitní kurs národohospodářský, jež o prázdninách letošního roku pořádá Katolický spolek českých učitelů na Moravě, bude řídit výtečný odborník prof. dr. Albin Bráf. Je žádoucí, aby všichni, kdož hodlají se účastniti, přihlásili se u jednatele dp. Karla Tiraye, katechety v Ivančicích.

Jednota učitelstva českých škol měšťanských na Moravě nepřihlásí se za člena Ústředního spolku. Má k tomu vážné důvody. Pouze členové její mohou přistupovati k organizaci Ústředního spolku prostřednictvím jednot okresních. Z toho strhl se planý křik ve „Škole našeho venkova“, že jednota vyžaduje pro sebe výsadní stanovisko, chce prý, aby správní zastupitelstvo přijalo její diktát, a takové „samovraždy“ prý učitelstvo obecných škol na sobě spáchat nesmí.

To jsou však jen plané fráse. Jednota učitelstva českých škol měšťanských pracuje vážně, klidně a rozumně a jistě nebude považovati sebe za stranu neomylnou a nedotknutelnou, ale také nechce, aby vedení Ústředního spolku považováno bylo za instanci svrchovanou a neomylnou, a v tom má úplně pravdu.

Příště dále.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Za projev soustrasti do Prahy zasláný velmi něžným způsobem se poděkovala rodina v Pánu zesnulého velikána našeho, nezapomenutelného dra. Riegra. Předsednictví katolického spolku učitelského právě došel překrásný obrázek dra. Fr. L. Riegra, mistrně provedený pohřeb, a pod ním thlivé: „Vřelé, uctivé díky rodiny za projev účasti.“ Na hoře letopisy 1818.—1903.

Něco o inspekcích. Okresní školní dozorce shledal, že učitel na jisté škole nežívá metody jím učitelstvu doporučené. Učitel byl za to ve

zvláštní poradě sboru učitelského okresním dozorcem náležitě pokárán. Než nedosti na tom. V příští řádné poradě měsíční opakoval nadučitel všechny výtky okresním dozorcem členům sboru učitelského učiněné, aby si je lépe v paměť vštípili. V okresní poradě učitelstva opakoval je s patřičným důrazem okresní dozorce. Při tom horlivý člen jmenovaného sboru činil si zápisky, a dle nich nadučitel v domácí poradě svým podřízeným opět výtky inspektorovy na paměť uvedl (jaké to osvěžení a povzbuzení!). Ale to bylo všecko málo. V sezení okresní školní rady jmenoval okresní dozorce učitele, který nesprávné metody užívá, a jistý člen okresní školní rady postaral se o to, aby v působišti učitelově zpráva o jeho nedbalosti a neschopnosti (!) se rozšířila. — Je-li učitel citlivý, dostačí, když okresní dozorce jej mezi čtyřma očima na chybu upozorní, a jistě vícekrát se jí nedopustí: Slyšeti onu výtku čtyřikrát před jinými (kteří dobře vědí, kdo tím míněn jest) a to suchými úředními slovy, jest pro citlivého učitele hrozné! Není divu, že všechno se v něm bouří, že pojímá nesmířitelnou zášť proti svým představeným. Jeho působení ve škole je otráveno. Je-li učitel ke všemu lhostejný (a takových je málo), můžete mu výtku opakovati stokrát, přece vás neposlechne. Postup představených, jak je zde vyličen a jak se skutečně sběhl, je tudíž nejen nepsychologický, ale prostě nelidský.

Co je charakternost? Když pokrokový spolek učitelský (Budeč Brněnská), který vyloučil členy katolického spolku učitelského a jehož předseda nazývá slušný katolický list klerikálním plátkem, bere peníze od ústavu katolického (Cyrillo-Methodějské záložny) — to je pokroková charakternost!

Když předseda jiného spolku učitelského, jenž také členy katolického spolku učitelského vyloučil (na jeho popud!), při generální visitaci ujistí biskupa ve zvláštním slyšení, že bude pouze v duchu sv. katolické církve vychovávat mládež — to je charakternost!

Když učitel považuje obřady církevní za zbytek středověké pověry a sám s dětmi do kostela a na průvody chodí*) — to je pokroková charakternost!

Když podučitel ve spolku učitelském bouří proti „klerikálním tmařům“ a v hostinci místnímu kaplanu (říká mu „Důstojnosti“) dělá pozorného služebníka — ach jaká to charakternost!

Tak (a někde mnohem hůře) to vypadá mezi pokrokovým učitelstvím. Že ani ve spolku katolických učitelů nejsou všichni z přesvědčení a nejednají všichni charakterně, kdož by se divil. Mnohý dělá se katolíkem, jen aby jistých výhod dosáhl. (Tím už ostatně dává na jevo, že nepatří mezi katolíky z přesvědčení, že patří jinam.) Našemu listu jest bojovati proti každé bezcharakternosti, neboť každá snižuje náš stav a poškozují naše zájmy.

Zašovská útulna pro děvčata mrzáčky a sirotky utěšeně zkvétá dále, jak na poslední valné hromadě spolku ji vydržujícího ve Vítkovicích s povděkem konstatováno. Trvá již pět let. Začátkem lonského roku chovala 44 děvčat, z nichž bylo lze 9 už propustiti: Nových za to přijato pět. O něco více než polovice jich navštěvovalo pětiletou školu zašovskou. Škole odrostlé pilně pracovaly o národních a obyčejných výšivkách rouch kostelních, jichž hojně na různé strany lacině nakupováno. Jiné zase rozesílaly ústavem do tisku dávaných vkusných obrázků a zase se cvičily v práci domácí i polní. Patří k útulně, umístěné v bývalé budově starých

*) Řekl můj starý dobrý učitel: „Kdybych konati měl něco, co odporuje mému přesvědčení, hned bych se učitelství vzdal a stal bych se raději veřejným posluhou nebo nádeníkem.“ — Kdyby žil, také by ho vyloučili. Byl dobrým katolíkem.

trinitářů zašovských, rozsáhlé sady, v nichž se pěstuje i zelenina. Dříve po tři léta spolek Ústavu sv. Josefa vydržoval útulnu ve Vítkovicích. Přesazení tohoto štěpu křesťanské lásky z oparu továrního do horské krajinky valašské k poutnímu chrámu zašovskému zřejmě bylo velmi zdařilé; ticho a čerstvý vzduch chovankám nemálo prospívá. Křesťansko-sociální spolek, jenž ústav vydrží, letos obezřetnou správou sebral 10.683 K na roční nutné výdaje. Velká většina těchto příjmů ovšem nasbírána po Moravě, ač se správa snaží co nejvíce o vlastní důchody. Od lonska protektorem ústavu je říšský poslanec dr. A. Stojan. Blahodárnou činností svou Útulna zašovská doporučuje se plně přízni naší Moravy a Slezska, jehož děti hostí.

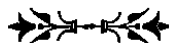
Zemská učitelská konference ve Slezsku začne se konati 9. září t. r. o 8. hodině ranní v tělocvičně c. k. učitelského ústavu v Opavě. Zemskou školní radou sestaven byl pořad jednání: 1. Návrhy na změnu normálních plánů učebných pro obecná školy ve Slezsku vydaných výnosem zemské školní rady ze dne 1. června 1886. čís. 817. 2. Oprava vyučování kreslení na školách obecných a měšťanských. 3. Oprava přírodopisného vyučování na těchže školách.

O zemských konferencích vydalo ministerstvo vyučování výnos, dle něhož zemské konference učitelské konati se mají pravidelně vždy po šesti letech. V případě nutnosti jest zemský školní úřad oprávněn připusliti, aby tato konference ve dvou zvláštních schůzích se konala.

Smutné zjovy. Arcibiskup-primas ostrahomský Vaszary vydal oběžník k duchovenstvu, který má význam přímo revolučního obratu v katolické církvi v Uhrách proti národnostem maďarským. Účelem oběžníku je, aby kněžstvo v Uhrách od nynějška považovalo pomaďaršování za nejdůležitější cíl, vše ostatní za vedlejší. „Rozšíření maďarštiny“ — píše arcibiskup — „jest nejhlavnější věcí. Proto nechť kněží a učitelé všemi prostředky rozšiřují maďarštinu. Jmenovitě klademe na srdce pánům děkanům, aby ve smíšených obcích učilo se náboženství jen maďarsky, aby tak čím dříve, tím lépe mohlo se s kazatelny všude kázat jen maďarsky . . . Dej Bůh — končí oběžník — aby za krátký čas úsilím kněží a učitelů v katolických chrámech v celé zemi právě tak jako u rodinných krbů panovala maďarština až do věčnosti.“ — Oběžník arcibiskupa ostrahomského otrásá samotnými základy věrouky křesťanské a jest ze stanoviska církve katolické i kultury lidské něčím tak barbarským, co bychom byli považovali ve XX. století za nemožné.

Obnova.

Chlapec sebevrahem. V Doubravě se oběsil 11letý školák, ježto z peněz, které vybral, podržel dva halíře pro sebe a bál se proto trestu.

Z literatury.

Aforismy a citáty. Vybral a uspořádal Fr. Šidlo. Cena 1 K. V plátně vázáno. Nakladatel R. Promberger, knihkupec v Olomouci. Pořadatel provází spisek svůj slovy Celakovského ku Kamarýtovi: Citáty mají větší cenu nežli se Tobě zdá; ony vysvětlují, dokazují, srovnávají. A skutečně má náš básník pravdu; jedním dobrým aforismem se často více poví než celou lecjakou knihou. Dnešní všeobecný zájem pro Aforismy je tudíž přirozeným požadavkem nynějšího stupně myšlenkové evoluce lidstva. Koho by dnes nezajímaly výroky slavných filosofů, čelné zásady mravouky zakladatelů největších soustav náboženských, citáty ze spisů proslulých básníků předních

národů doby minulé i přítomné? Zajisté každého, kdo jen trochu chce rozšířiti svůj myšlenkový obzor. Proto doufáme, že přichází autor s tímto spiskem zejména každému řečníku takřka jako na zavalanou vstříc. Leč i pokrokový učitel a takovým chce býti přece dnes každý paedagog, snadno si může z takové sbírky vyhledati vhodné citáty ke své přednášce nebo účelné věty na cvičení krasopisná, mluvnická a pravopisná. Studujícímu, jenž dnes přetížen více než kdy jindy, poskytne snůška mnohou novou látku k jazykovým úlohám a tím se jemu ušetří mnoho namahavé práce a času. Ale také spisovatel, jenž asi nemívá nouze o vlastní myšlenky, rád si časem přirovnává své názory k myšlenkám jiných myslitelů, již podali svůj úsudek o téže věci. Dílko je sbírkou většinou původní a nemůže se zaměňovati se snůškami obsahujícími tak zv. „okřídlená slova“. Většina výroků spisku nebyla v žádné, ani české, ani jinojazyčné sbírce citátové uveřejněna. Téměř všechny aforismy jsou obsahu čistě ethického a proto je můžeme každému čtenáři směle doporučiti. Spisek má 778 aforismů a citátů abecedně uspořádaných. Vydán jako III. svazek Sborníku příruček pro učitelstvo a a studentsstvo, kdež I. svazkem jsou Kranichovy Přehledy z věd přírodních (1-80) II. Aufratovy Uvedení do mluvnice staročeské (90 h). Svazkem IV. bude: Matematika prof. M. Valoucha.

Finanční věda. Od dra. Karla Theod. Eheberga, řádného profesora státních věd v Erlangách. Překl. dr. J. E. Salaby. Nakladatelství Pelcovo dalo nám již několik dobrých knih národohospodářských a dobývá si znovu uznání uvedši do české literatury dílo, které patří k nejlepším odborným spisům z poslední doby. V české literatuře máme jediné Kaizlovu Finanční vědu vydanou již před 11 léty a necelou. Dílo Ehebergovo má mimo jiné ty základní přednosti, že je dokonalé, všestranně zevrubné, přitom neobyčejně přístupné. Překlad je pořízen dle šestého vydání originálu z roku 1901., jenž měl 506 stran velkého formátu. Právě vyšlý 1. sešit jedná o dějinách finanční vědy a nauce o vydáních státních. Druhý sešit přináší pokračování toho a spolu začátek nauky o příjmech. Další sešity postupně probírají budou nauku tu; tak zvané výdělečné či soukromé hospodářské příjmy (rolnické statky a lesy, průmyslové a obchodní podniky), dávky, daně všeho způsobu; zvláště důležitými oddíly spisu Ehebergova jsou ty, jež věnovány jsou veřejnému úvěru a obecním financím. Nebude zajisté od místa, když připomeneme, že je povinností našich samosprávných a obecních korporací, aby dílo to zakupovaly a studovaly. Zejména pak správy a říditelstva našich peněžních ústavů a podniků (zvláště venkovských) nutí přímo nynější doba, aby klesání úvěru a důvěry hleděli čeleť důkladnými odbornými vědomostmi. V díle Ehebergově najdou toho zdroj nevyčerpatelný. Celé dílo vyjde as v 15 dvouarchových sešitech 8° po 40 h. Předplatné přijímá nakladatelství Josefa Pelzla v Praze, Lipová ulice čis. 8.

Smuteční pochod na památku dra. Fr. Lad. Riegra. Bravurní kousek zdařil se opětně litografickému ústavu: V. Kotrba, Praha-II. č. 200, v oddělení pro rytí not. Za dobu 24 hodin vyryt a vytlačen smuteční pochod na paměť dra. Fr. Lad. Riegra, vydaný nákladem Rudolfa Ryšavého, knihkupce v Praze. Skladbu smutečního pochodu komponoval hudební skladatel Richard Kaska pro piano na dvě ruce. Vedle paus, passagí tempových a dynamických znamének obsahuje tato skladba 303 noty ve vrchní a 371 noty ve spodní poloze. Úhrnem 674 noty. Rozměry tisku odpovídají pravidlům esthetiky a přes to zbývá ještě na dopisnici místo pro zprávu a podpis zasílatelův. Celá tato skladba jest přesně, čistě a jasně provedena

na pouhé dopisnici, která je venkoncem naší vlastní českou prací a původní. Knihkupci Ryšavému a skladateli Kaskovi náleží myšlenka a majiteli litografického ústavu na rytí not Václavu Kotrbovi výstava práce. Ústav páně Kotrbův jest toho druhu v Čechách jediný, vyrovná se ústavům lipským a solidností svou je často předčí a proto zaslouží, aby jako pečlivě spravovaný a vedený vlastní náš český podnik komponisty i nakladateli not byl náležitě oceněn.

Nakladatelství Kabátník a pol. v Jičíně vydává důležitý list francouzský pro české čtenáře, **Causeries françaises** redakcí prof. Josefa Kubína. Právě vyšlo číslo 6. s velice zajímavým obsahem. List tento hojnou měrou hoví studiu jazyka francouzského u nás. I jest záhodno, aby nechyběl u žádného pěstitele a milovníka francouzštiny, neboť jen tak může dojiti splnění jeho důležité poslání. Obsah listu jež vždy velice zajímavý a poučný. Číslo měsíčně stojí jen 10 kr. (20 h).

Rozhledů po lidumilství, jediného filantropického našeho měsíčníku, vycházejícího redakcí JUC. Fr. Cyr. Vlka (v Praze, 359.—VII.) ve prospěch „Jubilejního ženského asyly cis. a král. Alžběty“ v Praze-III. (na Kampě), vydáno bylo právě č. 3. XI. ročníku s tímto bohatým obsahem: Text: Zádrem. Fr. Lad. Riegrem, lidumilem. — Msgr. Ferdinand Jan N. Kalous, světící biskup arcidiecése pražské: Vražda proti lidumilství. — Otto G—k: Jest oprávněn požadavek úplné zdrželivosti opojných nápojů? — Vojtěch Kraus: Nadání městského chorobince na Karlově v Praze. — Renée Pingrenou-Jan Kosina: Sirotčinec výrobců knih. — F. H. Žundálek: Saská králová Karola. (Část další.) — Zprávy. — Vyobrazení: Filantropická Družina v Praze. (4 vyobrazení.) Milosrdný samaritán. Dr. M. Kovář. Sv. Vincenc. Báseň. — Františka Berková: Pani a služka. Povídka. (Část další.) — Věrný sluha. Přel. Kl. Gr. Předplatné (ročně 4 K) přijímá Lotty Trakalová-Kheilová, chof ředitele akademie hr. Straky v Praze—III.

3. sešit „Nové země na severu“, ilustrovaného cestopisu Otty Sverdrupa, líčí nám návštěvu amerického polárního cestovatele Pearyho, jenž, jak známo, přivezl do Evropy poslední zprávy o výpravě Sverdrupově a byl tudíž skutečně posledním z Evropanů, s nimiž se Sverdrup na své polární cestě setkal. Tklivé je líčení spustošené země, prastarých, vymřelých vesnic Eskymáckých, jež družina Sverdrupova objevila. Věčná zima zachovala zbytky prastarých sídel tak, jakoby byly včera teprv opuštěny. Lovy kajek, těchto nejzajímavějších ptáků severního pobřeží střídají se s různými dobrodružstvími na honbách medvěhů a turů pižmových, mezi čímž činí se přípravy k prvnímu přezimování. Dne 16. října naposled viděli slunce a nastala několikaměsíční polární noc. V dalším vypravování vylíčen život na lodi v polární noci, život plný tuhé práce, v což jako jasný paprsek vchází vánoční slavnost, plná veselí a ruchu. Zvláštní příloha k tomuto sešitu je ukázkou vánočního „časopisu“ cestovatelů, jež vyšlo s názvem „Veselá hodinka“. Po vánocích pátrají cestovatelé po stopách výpravy Zreelyho, jejíž tragický osud je zde líčen. Vypravování provázeno jest celou řadou obrázků velice zajímavých. Cena sešitu 60 h (30 kr.). Obdržeti a předolatiti možno u každého knihkupce, zejména ale v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 30.

Nejlacinější schválené školní mapy jsou „Rácovy mapy“, jež jsouce spracovány dle čítanek pro školy obecné, obsahují všechna místa, o nichž čítanky, ať v partii kterékoliv, se zmiňují. Král. České (vzadu plán Prahy), 6 h, markr. moravské s vev. Slezským (vz. plán Brna), Rak.-Uh. mocnářství (vz. pl. Vídně) 8 h, Evropa (vz. pl. Londýna) 8 h atd. Objednávky jen za hotové od 4 K posílá vyplacené a 15% slevu (již si možno předem sraziti) poskytuje B. Rácova, vdova po učiteli. Král. Vinohrady, Divišova ul. 12. Příště dále.

Učitelská Zádruha na Moravě,

zapsané společenstvo s obmezeným ručením se sídlem v Uh. Hradišti,

konati bude

valnou hromadu

v neděli dne 19. dubna 1903 o půl 2. hodině odpoledne
v místnostech hotelu „u Slunce“ v Uh. Hradišti.

Jednací pořádek:

1. Čtení zápisu minulé valné hromady.
2. Zpráva účetní.
3. Zpráva zkoumatelů účtů.
4. Usnesení, jak naložiti se má s čistým ziskem.
5. Volné návrhy.

V Uh. Hradišti, dne 28. března 1903.

Jan F. Kořínek,
t. č. předseda.

Učitelská Zádruha na Moravě,

zapsané společenstvo s obmezeným ručením se sídlem
v Uh. Hradišti,

přijímá **vklady na spořitelní knížky a úrokuje je 4⁰/₁₀.**

C. k. daň důchodkovou platí spolek sám, aniž by ji vkladatelům srážel.

**Poskytuje zápůjčky svým členům na směnky a dluhopisy na
6⁰/₁₀ za velmi příznivých podmínek.**

K zasilání peněz poštou vydá „Zádruha“ na požádání složní listy poštovní spořitelny.

Kdo pomoci potřebuje, ať obrátí se z celou důvěrou na starostu spolku
p. **Jana F. Kořínka**, správce školy v Částkově u Uh. Brodu.

K dotazům budiž přiložena známka 20 hal. na odpověd.

Představenstvo.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

———— Pouze administraci posílá se předplatné. ————

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

Právě učeným a osvíceným býti, jak
veliká věc! *Komenský.*

Výchov u křesťanském ovzduší.

Podává prof. Fr. Janovský.

Slovutný spisovatel a znalec srdce lidského František Hattler vypravuje, kterak před lety měl kterýs otec v Belgii přehrozný kříž a soužení se svým nezdárným synem; doma s ním nic nespravili, v kolika ústavech byl, ale odevšad byl propuštěn, ba vyhnán. Nařikal si nešťastný otec kde komu, radil se kde koho, až ho konečně kdosi upozornil na vychovávací ústav jesuitský, oněmž prý chvála nad chválu. U své zoufalosti přijal otec radu onu, ač velmi nerad; uvidíme, proč nerad. Přivedl svého nezdaru k řediteli ústavu; pověděl mu „běh života“ synkova, vyznal a nezapřel, co zla až dosud byl natropil; i prosil snažně, by jej ráčili do ústavu přijati, ježto slyší o něm tolik chvály a naděje se, že by snad zde bylo spomoženo synovi i jemu.

Že ten bouřliváček nebyl ještě příliš stár, mínil ředitel, že by skutečně byla náprava možna; jen žádal otce, aby se ve všem srovnal s řádem ústavu a zatím vroucně za dítě aby se modlil. Než ejhle! Sotva že vysloveno slovo „modlil“, učinil otec jizlivý posuněk a ihned dodal: „Ach ano, pane řediteli, přeji si snažně a první podmínkou stanovím, byste mého syna ušetřili věcí náboženských; v té příčině nerad bych ho obmezoval; až dospěje, ať si zvolí náboženství podle svého přesvědčení.“

Užasl ředitel a pravil: „Tak-li tomu, vezměte si, milý pane, syna ihned domů; za takové podmínky ničehož s ním nesvedeme; má-li ústav náš jakou chválu, zasloužil si ji jenom tím, že se přičiňuje vstřípní svým chovancům do srdce pravé křesťanství a podle něho je vychovává.“

Jak jednání toto skončeno, uslyšíme později; zatím však mohou si rodičové něčeho všimnouti. Různé, velmi různé jsou povahy otcův i matek, rozmanití, přeromanití jsou rodičové; avšak v jedné věci shodují se snad všichni: nepřejí si dítě, jež by jim vzdorovalo, kradly, lhaly; nepřejí si dítě líných, neposlušných, hýřivých, nýbrž touží po dítkách hodných, upřímných, pilných, zvedených, způsobných atd. Ano, v té věci shodují se otcové i matky povah sebe rozmanitějších; avšak nesrovnávají se ve způsobě a cestě, po kteréž by rádi došli oněch pěkných vlastností na dítkách svých; jeden dí: „Chci hodné dítě, ale bez křesťanství“; druhý na to: „Tvé dítě nemůže býti hodné bez křesťanství.“ Kdo má pravdu?

Starý kterýs pán říkával za podobných sporných otázek: „Prosím, co tomu říkají dějiny?“ Ptejme se i my tak.

Otec nezdary svrchu zmíněného byl sice katolíkem, ale jen dle jména; víry neznal, víry nechtěl; bez modlitby vstával, bez modlitby léhal; bez modlitby sedal k jídlu i odcházel; svátostí nepřijímal, službám Božím neobcoval, ke kněžstvu úcty neměl; a jak sám byl živ, tak vychovával i svého synáčka, a dočkal se na něm pěkných radostí. Synáček byl neposlucha, jako by ani kouska srdce neměl ani k rodičům, ani k učitelům, ani k spolužákům; v krádežích a dělání dluhů znamenitě se vyznal; rostl, jak ho otec růsti nechal! To nám povídají dějiny jeho života.

Však nejen za našich dnů doznáváme, jak se msti nevážnost k Bohu a svatému náboženství; doznali toho plnou měrou i věkové minulé, doznali toho celí národové, i národové klassicky vzdělání, Řekové a Římané; ona z e v n ě j š í vzdělanost nikterak nestačila, nikterak nezastavila mravní spousty, jež plynula z bludů pohanských a z nevěry; na výstrahu všem příštím věkům zaznamenáno v Písmě svatém ono jejich neštěstí, zaznamenáno od sv. Pavla, jenž věru s bolestí napsal tato slova v epištole Římanům: „Poznavše Boha, neoslavovali ho jako Boha; ale marni učinění jsou v myšleních svých, a zatmíno jest nemoudré srdce jejich; nebo pravice se býti moudrými, učinění jsou bláznivá. A změnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka i ptactva i čtvernohých hovad i zeměplazů. Pročež vydal je Bůh v žádosti srdce jejich v nečistotu, takže těla svá na sobě samých hanobili, ježto změnili pravdu Boží v lež a kláněli se i sloužili stvoření raději nežli Stvořiteli, kterýž jest požehnaný na věky. Amen. Protož vydal je Bůh v žádosti ohavné . . . v převrácený smysl, aby činili, co nesluší, jsouce naplněni vši nepravostí, zlostí, smilstvem, lakomstvím, nešlechetností, plni závisti, vraždy, sváru, lsti, šibalství, jsouce nadymači, utrhači, Boha nenávidící, hanliví, pyšní, nadutí, nalezači zlych věcí, rodičů neposlušní, nemoudří, rozpustilí, bez přívětivosti, ndrželiví smluv, bez milosrdenství.“ Řím. 1.

Kdo napsal tuto hroznou charakteristiku pohanstva? Sv. Pavel, jenž i Řeky i Římany znal, viděl, slyšel — ba vlastně skrze sv. Pavla sám Duch svatý; sám vševědoucí Bůh diktoval takorka péro Pavlovi tuto pohrobni řeč zmírajícímu pohanstvu; všecka světská vzdělanost, všecko světské umění jejich nepomáhalo, nemohlo jich zachrániti; nemělif toho, čeho jedině jest zapotřebí, pravé víry a z ní plynoucí počestnosti jak vůči Bohu, tak vůči sobě i vůči bližnímu. To nám praví dějiny.

Namítne-li kdo: „Což, doba starých Řeků i Římanů jest příliš stará, jí nelze měřiti časů novějších, časů našich“ — ať si vzpomene strašného barbarství, jež na sklonku XVIII. století zavládlo ve Francii za surové a hrozné revoluce, kdyžtě nesmyslná pýcha zvrhlých osvícenců pohrdla svatým evandéliem, pohrdla Kristem, církví, náboženstvím, ba přímo je zakázala.

Doba hrozné zběsilosti a šílenosti za revoluce francouzské zplodila více zuřivců než třísetleté pronásledování křesťanstva se strany císařů římských; povstalo na sta Neronů, Deciů, Domiciánů; zuřili záští ďábelskou, páchali neslýchané zločiny a hanebnosti, naplnili překrásnou zemi, „bílou“ Francii, hrůzou, nářkem, pláčem, bídou, zoufalostí; krev tekla potoky; povražděno na dva miliony lidí; nad to zničeno, zbořeno, spáleno na tisíce a tisíce chrámů, klášterů, knihoven a jiných přepamátných věcí a předmětů. To všecko dalo se ve jménu „svobody“, ve jménu „znovazrozeného práva lidu“, ve jménu „nejčistšího rozumu“. To nám praví dějiny.

A zdá-li se komu konec XVIII. století dobou příliš dalekou, myslí-li, že „osvícenější“ doby naše vedly by si bez víry, bez náboženství lépe, ten ať podívá se opět do Francie, a to zejména do Paříže roku 1871., kdy se tem podařilo atheistickým komunardům zmocnit se vlády města a za dobu od 18. března do 25. května povraždili arcibiskupa, 40 kněží a přes 50.000 jiných lidí; nad to měli již všecko nachystáno, že jednoho dne celá Paříž bude zapálena; štěstí, že se podařilo vojsku v čas ještě do města vniknouti a další řádění smečce bezbožníků překaziti.

Než, čemu po minulých dobách se ohlížeti, čemu do Francie, do Paříže se brátí, kdyžtž i naši dnové v našich vlastech s dostatek podávají důkazův a dokladů, že kdo se nebojí Boha, nebojí se ani rodičů, ani učitelů, ani vrchnosti, neušetří ani bližního?

To nám tedy hlásají dějiny, to nám praví zkušenost, že bez křesťanství těžký výchov, bez křesťanství těžký život. A jak se daří obému v ovzduší křesťanském? Co nám praví dějiny?

* * *

V životě lidstva možno jistou měrou jako v přírodě znamenati čtvero ročních počasí; zde i tam viděti po zimě jaro, po jaře léto, po létě podzim. Zima, hrozná zima byla, dokud nevzešlo Slunce spravedlnosti, jež svými paprsky pravdy a milosti mělo oblažiti skřehlé lidstvo; jaká to byla skřehlost, jaká zuboženost, řekl nám svrchu sv. Pavel. Kde byl Kristus přijat, nadešlo libé jaro, nadešla velkonoc, přišly letnice, rozum osvícen, srdce láskou zanícena, takže často volali pohané pozorující křesťany: „Ejhle, jak se milují!“ A kdežto dříve sebe učenější veleduchové pohanští tapali ve tmách vzhledem k nejdůležitějším pravdám, vědělo nyní prostinké dítě křesťanské více nežli oni. Sv. Pavel viděl obé, zažil obého; právem napsal: „Byli jste někdy temnost, nyní pak jste světlo v Pánu. Jakožto synové světla choďte; nebo ovoce světla jest ve vši dobrotě a spravedlnosti a pravdě.“ Efes. 5, 8. 9. To nám praví dějiny.

Rovněž v dějinách dočítáme se o muži, jenž ve svém životopise vypravuje takoržka dějiny lidstva, an dí: „Seděl jsem v temnotě a ve tmavé noci a zmitán jsem byl vlnami života se strany na stranu, neměl jsem světla, neměl jsem pravého poznání světa. I zaslechl jsem slovo spásy, našeptávalo mi je Boží milosrdenství; bylo to ovšem slovo na první poslechnutí těžké, mně odporové. Odpověděl jsem: Kterak možno znova se zroditi, kterak to možno tím přestatí býti, čím člověk dříve byl? Kterak to možno, by přirozenost zastavila své bouřné choutky, bych si už neliboval ve skvělých hostinách, bych se již neukazoval na ulici v lepém průvodě, bych se nenadýmal pýchou, neplál hněvem, bych přemohl lakotu, bych se nenechal svěsti tížností, by mnou nevládla požívavost — kterak to všecko možno? Tak jsem si myslil, tak jsem si řekl, a nemaje naděje, že bych se polepšil, vrhl jsem znova do náruči mých nepravostí. Avšak konečně dostalo se mi přece svatého křtu. Životodárná voda křestná smyla poskvrny mého dřívějšího života, světlo nebeské rozlilo se ve smířeném srdci mém, všeliké pochybnosti zmizely; co dříve bylo zavřeno, otevřelo se, co temno, osvětlilo se; co dříve těžkým se zdálo a nespílitelným, bylo mi snadným.“ Tak vypravuje o sobě sv. Cyprian, slavný biskup karthaginský, církevní otec a mučovník, chlouba Afriky; co byl dříve vzhledem k Bohu i duši své zameškal, vynahradil měrou vrchovatou jsa biskupem a učitelem lidu v pravdě apoštolským, zvláště však svou přeslavnou smrtí mučennickou dne 14. září r. 258. za císaře Valeriana. Marně ho přemlouval Maximus, by bohy římskými nepohrdal, jim obětoval a život si zachránil. Odpověděl sv. biskup:

„Pro mne není lepší rady, než abych klaněje se Bohu svému s celou duší k němu spěchal; nejsou utrpení tohoto světa ničím proti budoucí slávě, jež se zjeví na nás.“ Odsouzen. Již ho vede vojenská stráž za město. Věrní kneží i jahnové, dav křesťanů uctivě ho doprovázejí. Došli. Svlékl si vrchní roucho a daroval je vojákům; svlékl druhé roucho a daroval je jáhnům; stál nyní jen ve spodním rouchu lněném, čekaje kata, a když tento přistoupil, poručil světec svým věrným, by mu vyplatili 25 zlatníků za službu, kterouž nyní z ruky jeho přijme, poklekl, pomodlil se, zastřel si oči, kat mávnul mečem a ctihodná hlava padla na zemi.

K takové věrnosti, neohroženosti a ušlechtilosti dopomáhá křesťanství. To nám praví dějiny; kde byl sv. Cyprian, jak smutná byla by památka jeho, jak trudná věčnost, kdyby byl setrval na kluzké cestě hříšného pohanstva? Takto však září jméno jeho jasnou hvězdou na obloze církve svaté, září a povzbuzuje nás. Téhož doznal o 200 let později svatý Augustin.

Z týchž dějin se dovidáme, co ušlechtilosti a dokonalosti nasili naši missionáři v končinách pohanských; jak užasl svět, vida hrozné kdys divochy a lidi na výsost nebezpečné proměněné v křesťany přičiněním bohonaděných kněží. Jak slavné na př. přemilé byly tak zvané „redukce paraguayské“, křesťanské to obce, křesťanský stát založený od Indiánů paraguayských! Čteme si Hellvalda, čteme Macaulayho, čteme si jiné vážné kulturní historiky a spatříme velkolepý obraz kulturní činnosti církve svaté; jí jediné, jejím šlechtným missionářům podařilo se správně luštití problém, kterak vychovati americké Indiány k jakés civilisaci: pokřtívše je sloučili je ve společenstva, učili je ctnostem společenským a činili účastnými požehnání plynoucího z práce křesťanstvím posvěcené. To nám praví dějiny.

Avšak vraťme se již k belgickému bouřliváčku, jež zoufalý otec přivedl k představenému jesuitského ústavu, prosil, by mu nezdržníka přijali, ale hned si vymíňoval, by tento „chovanec“ byl ušetřen závazků náboženských, však až prý vyspěje, sám se může pro náboženství rozhodnouti. Představený vyrozuměl z pošetilé té řeči, že by vlastně otec potřeboval kázně více než synáček; jal se mu laskavě, ale důrazně mluvití do duše a ukázal mu, proč se syn nezvedl. Slova ta, jakož i skličenosť, ba zoufalosť nad nezdržným dítkem přiměly otce, že přijal radu i naučení knězovo, svěřil mu syna a louče se pravil: „Dělejte si s ním, co chcete, jen mi z něho udělejte hodného, pořádného člověka.

Uplynul rok; chovanec dosud v ústavě, kdežto druhdy za rok býval na kolika místech; uplynula dvě léta; chovanec byl poslušný, pěkně prospíval, a otec — byl z té duše povděčen křesťanskému ústavu. To jest tedy historie bývalého bouřliváčka: Co se nezdařilo bez křesťanství, zdařilo se s křesťanstvím; po chladné zimě nadešla velkonoc, syn i otec mohli si zapěti radostně: „Alleluja!“

Vyučujme v přírodě.

Radí J. M. Kadlčák.

Základním kamenem veškeré učby novodobé jest zásada: vyučuj názorně. Odtud ona až chorobná snaha znázorniti žákům všechno — i co znázorniti je takměř nemožno. Odtud často bičovaná horečka diagramová, kteráž leckde vypsěla až k výši — choroby. A mnohému z nás horečná touha po názoru tak popletla jasný rozhled a střízlivou rozvahu porušila, že vidí v prostředku cíl a zaměňuje pomůcku s účelem. Plnou silou nadšení ohnivého um, čas, peníze, klid i odpočinek věnuje diagramování, kdežto vlastní vyučování mimovolně do pozadí stává, přímo-li ho nezanedbává.

Znázorňování se tedy ve školách pěstuje způsobem více než uspokojivým a to nejen v oborech, jichž základem jsou věci skutečné, hmotné, smyslům našim dostupné, nýbrž my znázorňujeme i věci bezhmotné, jevy a výkony duševní; znázorňujeme dojmy, představy a myšlenky pouhé zobraziti se pokoušíme za tím účelem, abychom je svěřencům svým všemožně objasnili, vysvětlili, učinili pochopitelnými.

A přece právem se nám vytýká, že si mládež neodnáší ze školy tolik správných představ a poznatků, jak by se dalo očekávati vzhledem k délce učebné doby a učivu školám vyměřenému. Vytýká se nám, že vědomosti žáků ve mnohých věcech jsou chabé, neurčité, nejisté a nejasné. Slovem, že mládež do života si nepřináší takové zásoby vědomostí a dovedností, aby uspokojily a vyhověly potřebám průměrným.

Kde hledati prameny těchto neúspěchů? Je snad učitel nedostatečně ozbrojen vědomostmi a dovednostmi? Anebo svěřenci naši nemají tolik přirozeného nadání, kolik je třeba na úkoly škole vyměřené?

Kdo zná učbu a učitelstvo soudobé, neupře, že vzděláním i cvikem je tak uzpůsobeno, že dovede účelně vybírati učivo a podávati je tak, aby i děti nejchabějšího nadání s prospěchem dovedly podané si osvojovati. Ale také dívky průměrně jeví tolik duševní vyspělosti, že mohou a dovedou škole přidělený úkol zdolati.

Kde je tedy příčina a původ neúspěchů nepopíratelných? Odkud ty mezery a nedostatky u našich odchovanců zhusta se jeví?

Nezabloudíme, když vinu mnohých neúspěchů připočítáme na řád a vrub oné diagramové horečky, kteráž všechno znázorniti se snaží, ale ne věci skutečnou, nýbrž umělým nákresem, obrazem smyšleným, skutečnosti nijak neodpovídajícím.

Navykli jsme si znázorňování diagramy tak, že zapomínajíce na svět vezdejší předvádíme žákům místo věci obraz její; ukazujeme žákům malovaný oheň a divíme se pak, že nijak necítí palčivost tepla, jaké sálá z ohně skutečného.

A k tomu všemu ukazujeme velmi často zobrazení, z něhož by ani učitel vysokého učení nepoznal a neuhodl, co vlastně chceme zobraziti či znázorniti.

Abych uvedl příkladeček: napiši na tabuli — — a tvrdím žáku: to jsou dva zvuky, anebo řeknu dokonce šestiletému rozumkovi: to jsou dva tóny — vysoký a nízký. Takhle jsem vyučoval „názorně“ — zpěvu v prvních hodinách, když dítě ještě neodložilo pochopitelnou ostýchavost a nevžilo se do cizího mu a neprávě lahodného světa školního. Napišu na tabuli: — a řeknu: to je věta: Matka vaří. Hle ukázka z našeho

„národního“ učení mluvnického. Nakreslím na tabuli hieroglyfy: $2 \times 2 = 4$ a tvrdím, že jsem učil „národní“ počtům. Však tohle jsou jenom drobné „malíčkosti“. Znáám učitele, kterýž v osadě s proslulými železárnami znázorňoval žákům železo — vlastním výkresem na tabuli. Potok vedle školy šumící maloval u tabuli a znázorňoval na křídové stopě křivolaké „zeměpisné pojmy“ — pramen, řečiště, břehy atd.

A to všechno, ba věci daleko vážnější se dějí v době národní proto, že každý z nás domnívá se, že rozvrh je světější než desatero, vyučování veškeré i výchova je ohraničena stěnami učírny. Je-li na rozvrhu: fialka — myslíme, že o ní musí „pojednat“, byť venku bylo na metr sněhu a mráz pronikal až k srdci. Venku hrom tříská a blesky se kříží na nebi — ale rozvrh mi vykazuje, že mám mluvit o klínu, kterýž právě jsem na tabuli — „namaloval“. Až bude dle rozvrhu na řadě mluva blesk a hrom — „namalují“ též na tabuli „národní“ — bouří a mám blaživé vědomí, že se „držím“ přesně rozvrhu učiva všelikými těmi našimi „instancemi“ schváleného, že jsem svědomitým učitelem vzorným.

Před školou se po pastvině prohání stádo statných kravek, rejdí tam svévolně beran, v kaluži hoví si buclatý vepřík — ale já ve škole učím „národní“ na mrtvém papíře všelijak barvami natřeném okolo Vánoc, kdy vše je vtěsnáno ve stáji.

Venku sluníčko pálí, že střechy horkem praskají a v učírně je dusno, až se dech tají, pot se řine po těle. Vše ochabuje, dřímota se plíží po tvrdých lavkách a záladně šimrá žáky i učitele. „Ach ti šťastní měšťáci — mají vedřiny“ — zoufale vzdychá horkem zmořený učitel a v zápasu s dřímotami nevidí, jak slabé tílko znaveného dítěte klesá na tvrdou lavici — v třídě vše tichne, usíná. Nedočkavě hodinky vytahuje, dlouho-li nesnesitelné moření — říkáme tomu letní vyučování — potrvá. Však ta spásná myšlenka kmitne se hlavou: děti, pojďte ven! Neuvěří, kdo nezkusil, jak působí ve škole prosté: děti, pojďte ven! Rázem únava mizí, oko se zjasní, lice nachem zbarví a jásot nepopíratelný zahlaholí. Učitel i žák oživne — pryč je úmorná tíže. A teprv venku: tam je živo! Však budu povídat; zkusilť zajisté mnohý, jaké čarovné kouzlo vězí v tom rčení: děti, pojďte ven!

A tím octl jsem se u druhé z příčin hlavních, proč vědomosti žáků po stránce věcné nevyhovují potřebám a požadavkům doby.

Nesprávně vykládající sobě platné předpisy domníváme se, že od 15. září do 31. července nesmíme se žáky z učírny vyjít, leč někdy „na tělocvik“. Neprávem se domníváme, že všechno učení dětí se musí v učírně a za přestupek považujeme, když někdo za příznivé pohody vyjde s dětmi na dvůr, na záhumní, do polí, do lesa, k řece, na kopec a tam přívětivým hovorem otevírá dvěře, jež vedou k tajům přírody i k hlubinám srdce lidského.

Řídící se zkostnatělým zvykem dřepíme celý rok ve školní budově a způsobem více než zastaralým — v pravém slova smyslu zpátečnickým — léto neléto, zima nezima v dusivém ovzduší, výpary a prachem přeplněném ovzduší školním moříme sebe i děti „národním vyučováním“ na směšných diagramech. Mučíme bujnou mládež, místo abychom vyšli s dětmi do volné přírody a tam je učili znáti a obdivovati se velkolepému dílu Svořitele.

Podle toho jsou pak i výsledky naší námahy.

Z uvedeného plyne, že třeba v tomto směru obratu, nápravy. Nebojme se výčitek, že maříme čas a vyučování samovolně zkracujeme, když v době příhodné opustíme dusnou učírnu zavedeme svěřence své do Boží přírody

a tam budeme vyučovati ne z knih psaných a obrázků všelijak malovaných, nýbrž přímo z díla Všemohoucího čerpace.

Nepromarníme ani vteřiny, když na lánech ukážeme žákům plochy všeliké. Děti hravě tam poznají a trvale v paměť vstíjí si míry delkové i plošné. V polích snadno jasné nabudou představy o aru, hektaru, kilometru. Na plochách skutečných naučí se správně odhadovat velikost, naučí se měřit a vypočítávat plochy všeliké.

Na vycházce poučné uvidí, jak se měří cesty, pozemky, dřevo a samy výkony dotyčné cvičíce osvojí si též zručnosti k tomu potřebné.

Hravě poznají základní pojmy zeměpisné; poznají rostlinstvo, zvířectvo a přírodniny okolí a steré si nastrádají vědomosti bez obtíží a tak obohatí trvale paměť a srdce zušlechtí.

Jediná účelně vykonaná vycházka poučná k potoku, k řece do lesa, na kopec více prospěje, než nekonečné výklady ve škole, kdež má ledajaký diagram nahraditi živou přírodu.

Nepřavím, že diagram do školy vůbec nepatří. Ale chybou je zajisté velikou, když moříme děti diagramem, kde můžeme soudnost a um cvičiti na věci skutečné. Neučme tedy na obrazích, kde je po ruce věc. Nevykládejme, kde máme ukazovati.

Vyučování v přírodě není hračkou, tím méně pohodlnou zábavou. Ono vyžaduje velikých vědomostí a pro učitele je daleko namahavější, než výklady ve škole. Aby učitel mohl s dobrým zdarem vyučovati v přírodě, dříve sám náležitě znáti má všechno, co se tam zraku a uchu jeví.

Za to však výsledky učby ve volné přírodě mají cenu trvalou, bohaté a dobré z ní kyne ovoce.

Vycházky do přírody nejsou ovšem radovánky, při nichž dospělí se baví a mládež navyká hýření, anebo snad i horší věci vidí. Radím-li, abychom často a hojně se žáky toulali se po nivách rodného kraje, nemám na mysli „výlety“, jakéž oblíbeny jsou leckde, nýbrž míním promyšlené dříve a účelně řízené vycházky jednotlivých tříd za určitým cílem vykonané v době příhodné, neboť jsem přesvědčen, že vyučující v přírodě žáky sobě svěřené lépe připravíme pro život, než když obmezíme se na učírnu a bezmyšlenkovitě učíme přesně podle litery a ne podle ducha nám daných osnov učebných.

Z rodiště velikého paedagoga.

Cestovní obrázek z horní Italie.

Načrtnul prof. dr. Rudolf Zháněl.

Mezi muže, které Prozřetelnost v XVI. století dala Církvi, náleží na prvním místě svatý Karel Borromejský, arcibiskup milánský a kardinál římský; nádherný purpur Církve římské nezaslepil jeho oči, nýbrž připomínal mu krev mučenníků, jež i v jeho žilách prouditi má jen pro blaho Církve a spásu nesmrtelných duší. Ve světcí Karlovi podívuje se svět obrazu muže, který svou veřejnou činnost počal oděn v purpur kardinálský,

spravuje nejvyšší úřady církevní, a dokonal ji obětuje život svůj lidu svému v době bídy, moru a hladu. Ve sv. Karlu uctíváme nejen jednoho z největších světců a dobroditelů lidstva, nýbrž i velikého křesťanského paedagoga.

Smutné doby tenkrát na Církev přikvačily; odpadlík mnich viěenbergský pod záminkou „reformace“ čili obnovy uváděl do Církvě zhoubné bludy a neapoštolské novoty, které mnohým se zalíbily, ba i některým lidem jinak dobré vůle se zamlouvaly. Než i pro pomlouvanou Církev vzcházely nadějně červánky lepší budoucnosti; doba, kdy zaslepení odštěpenci ji zasaditi chtěli ránu smrtelnou, stala se pro ni nejslavnější a nejskvělejší epochou. Anebo byl kdy v dějinách církevních čas, který by byl zrodil tolik mužů svatostí, učeností, moudrostí věhlasných jako doba ta? Vzpomeňme si jen na sv. Pia V., Sixta V., sv. Františka Saleského, sv. Ignáce; sv. Filipa Nerijského, sv. Josefa Kalasancského, sv. Františka Xaverského, sv. Vincence z Paula, sv. Alojse, Ludvíka z Granady, Bellarwina, Baronia, Suarezze! Mužové tito svatostí neméně než učeností slavní jsou pravými reformatory věku svého.

Mezi ně právem počítá se také sv. Karel Borromejský, který na sněmu tridentském pracoval o pravé „reformě“ církevní; svatý arcibiskup také pečoval o školy a výchovu křesťanskou, kterou by všechny vrstvy společenské blahodárně obrozeny byly. Svatý Karel byl duší společností církevních otců, kteří výborný katechismus tridentský sestavili, a pečoval velmi úsilně, by všude se zavedl. Také zakládal školy, zřídil zvláštní řád, který se křesťanskou výchovou mládeže zabýval a vydal zvláštní „regule“ pro tuto společnost křesťanských škol. Proto zajisté nebude nepříhodno ve „Vychov. Listech“ podati několik dojmů, které jsme si odnesli z návštěvy v rodišti tohoto slavného muže a reformatora na poli školství církevního.

Bylo to koncem měsíce července, když jsme časně z rána opustivše Milán projeli památná pole u Magenty a u Novary, kdež tak mnohý syn národa našeho krvácel pro společnou naši vlast. V Novare, z níž nám kynula uslechtilá věž kostela sv. Gaudentia, dali jsme se na sever. Za hrozného parna projížděli jsme rozsáhlé roviny severoitalské, jež většinou pokrývala zavodněná pole rýžová; jinde zase na strniskách zelenaly se révou ovinuté moruše; haluze jejich byly velmi silně sříznuty, bezpochyby, aby stromy vydaly hojně listí k výživě hedvábného bource. Vlak, kterým jsme jeli, nebyl příliš mnoho obsazen; seděly v něm dvě dámy, dle řeči Francouzky, ač jejich chování nebylo právě francouzsky uhlazené; byly bezpochyby na cestě do Švýcar, měly sebou Bādeckera „Suisse“; starší z nich, dle všeho matka, držela celou cestou u nosu láhvičku s voňavkou, druhá mladší, dcera, četla romány, chvílemi podřimovala; o kraj, kterým jsme jeli, se dámy mnoho nezajímaly. Pak seděl tam kromě nás nerozlučných „par nobile fratrum“ jakýsi pantáta, který mi připomínal staré rčení: „Není muže nad kováře“; alespoň měl takovou jakousi fysiognomií.

Hezky dlouho jeli jsme rovinou s polemí kukuřicovými, jichž tu bylo mnoho, takže J. žertovně podotknul: „To bude polenty“; s nimi střídala se pole rýžová, strniska a zorané lány posázené morušemi, akátové lesíky s vypráhlými trávníky, mezi nimi ležely roztroušeny osady s pěknými kostely, které v Itálii vynikají svou výstavností. Konečně vjeli jsme v mírnou pahorkatinu akáty a sporým křovím porostlou, zeleň stávala se svěžejší, až zaleskla se v dáli v rámci kypré zeleně temně modrá krásná hladina vodní, byli jsme v Aróně u Lago Maggiore.

Ruče vystoupili jsme z vlaku, koupili si u pokladny lístek, šli přes můstek na loď tu zakotvenou, která měla vyjetí na jezero. Vstoupili jsme

jedni z prvních na palubu, proto jsme si vyhledali pohodlné místo, zatím co se obecnostvo scházelo, prohlíželi jsme si okolní kraj.

Naproti nám na strmé skále čnějící ze zelených vinogradů vypínal se starožitný zámek a hrad Borromeův Angera; na úpatí a druhé straně hradní táhly se pěkné vinice, na břehu jezerním rozkládaly se chaloupky nepatrné vesničky, nad nimiž čněla štíhlá věž kostelní.

Arónu samu prohlédli jsme si teprv, když loď od břehu odrazila; jest to staré město se 3300 obyvateli. Tu narodil se roku 1538. dne 2. října, kdy se v krajinách těch slaví slavnost svatých andělů strážných, sv. Karel Boromejský; rodiče jeho byli Gilbert hrabě Borromeus a Markéta z rodu Mediceův v Miláně, oba velice zbožní, kteří Karla v bohabojnosti vychovávali. Školu navštěvoval hošík nejprve v Aróně, a už tenkrát jevil se jeho řídké vlohy a vzácná zbožnost. Se svými bratry stavíval si Karel ve světnici oltář, u něhož zpívali a se modlili; také byl velmi pravdomluvný a varoval se vsi pýchy a mnohomluvnosti.

Město Aróna uctilo svatého rodáka svého nádherným pomníkem. Na lesnatém pahorku, který nad městem se vypíná, a jehož patu jasné vlny jezerné omývají, zvedá se ohromná socha sv. Karla, že ji viděti daleko široko. Vděční Arónští postavili ji již roku 1697., podstavec je 13 metrů vysoký, socha sama 21 metrů; nedaleko sochy stojí krásný kostel a veliký seminář, jako vždy trávající památka slavného muže, který tak úsiloval o vzdělání lidu, učitelstva a kněžstva.

Jest to pohled imponující, který se nám tu skýtá, a originelní myšlenka, postaviti tu velikému světcu nádherný pomník, zajisté nazvati dlužno velmi šťastnou. Severní pozadí obrovského panorámatu tvoří vysoké rozeklané kamenité hřbety horské, před nimi prostírá se pásmo nižších travou spíše porostlých hor, jichž patu kryjí háje dubové a olivové, na úpatí pak bělají se četné dědiny, z nichž čnějí omšelé rozvaliny hradní. Na východním břehu jezerním se kraj snižuje, nízký hřbet široce rozvaleného pahorku je zelenými háji pokryt. Kolem nás se čerí modré jezero, na západě pak se zdvihají četné pahorky vinicemi a lesem porostlé. Tam nad Arónou vyniká z lesní zeleně obrovská socha svatého arcibiskupa, vedle pak prostírá se široká řada jasných oken seminářských s pěknou věží kostelní v čele. Naproti na druhém břehu, kde ze strmé skály se na nás šklebí černá jeskyň, vévodí památný hrad a zámek hrabat Borromeů, břeh vroubí roztroušené domky osádky Angery. Na jihu ční několik topolů, a siná hladina jezerní vysílající tam namodralý dlouhý jazyk ztrácí se ve šfavnaté zeleni luční a křovin.

Živosti a nádherné barvitosti dodávalo romantickému kraji tomu jasné zářící slunce jižní. Obloha klenouc se obloukem nad našimi hlavami skvěla se nejčistší modří, jak krásněji by ji žádný malíř nevykouzlil; odlesk jasné oblohy zračil se v širém jezeře, jehož hladina se ale vzdýmala, čeřila, vířila, tak že kolem nás na smaragdovém poli neustále se objevovaly bílé beránky, vzpěněné to hřbety mohutných vln. Vinice, lesy, lučiny kolem jezera bujely v kypré zeleni, z níž vynikala čistá bělost roztroušených osad s červenými střechami, s temen nižších hor zasmušile hleděl narudlý trávník sluncem spálený, rozbrázděné skalnaté hřbety dalných velikánů alpských jevil se nám v magickém osvětlení růžově fialovém. Věru jest krásné v rodišti sv. Karla! Než čekaly na nás ještě nádhernější obrazy.

Minuli jsme na jezeře několik osad; v Lesse nakládali sta košíků s ovocem, Belgirate má velmi pěknou polohu, ve Strese je rozsáhlý klášter Rosminiánský, nyní gymnasium, v kostele pak je pohřben Rosmini, muž v dějinách církevních památný.

Antonín hrabě Rosmini-Serbatì narodil se 25. března 1797 v Roveredě v Jižním Tyrolsku. Studoval teologii a filosofii v Padue a Pavii, r. 1821 byl vysvěcen na kněze. R. 1828 založil kněžskou kongregaci „Istituto della Carità“ (Ustav lásky), která se měla obíratí kázáním, výchovou mládeže a jinými skutky lásky k bližnímu; Rosmini sídlil tenkráté ponejvíce ve Strese na „Jezeře větším.“ Později dostal se na dvůr papežský a snažil se svatého otce tehdejšího Pia IX. přiměti, aby se prohlásil za vládce celé Italie, což se mu ovšem nepodařilo, pročež později dvůr papežský opustil. Rosmini byl také spisovatelem velmi plodným; vydal přes 30 svazků oktávového formátu, jeho rukopisy neuveřejněné tvoří 60 svazků, kromě toho nalezlo se v jeho pozůstalosti na 15.000 listů. Poněvadž některé z jeho knih obsahovaly bludné názory, byly od kongregace indexu zavrženy, Rosmini pak se výroku tomu podrobil. Umřel dne 1. července r. 1855 ve Strese, kdež jest i pochován. Ač Rosmini ve spisech svých pobloudil, nicméně uznati dlužno, že byl mužem zbožným, církvi a svaté stolici celým srdcem oddán, znamenitým a originelním duchem, který mocně přispěl k duchovnímu povznesení celé Italie; umřel usmířen jako pravý a poslušný syn Církve, až po smrti jeho vzplanul boj mezi bohosloveckými školami stran několika vět v jeho spisech označených, pročež na rozkaz papeže Lva XIII. spisy jeho bedlivě prozkoumány, bludná učení označena a odsouzena byla.

Příště dále.

List ze Slezska.

Ctěná redakce!

Z povzbuzujících slov Vašich soudím, že skromné mé dopisy došly u bratří moravských a čtenářů tohoto listu vliďného přijetí. To jest mi ovšem jen pobídkou k další práci. Obávám se však, abych šanovně čtenáře neomrzela; hraje často na jedné struně — národně-elegické. Ale jak jinak? Dokud přirozený základ a vývoj národního školství a výchovy naší mládeže ohrožen bude nemístnou a výbojnou politikou německou, nelze obranné akce odložití a čistě vychovatelské práci se klidně oddati.

K velikonočním svátkům způsobilo organisované učitelstvo národní českým poslancům zemským příjemné překvapení, odevzdavši jim skvostné diplomy čestného členství, jak na valné hromadě v Klimkovicích bylo usneseno. Poslanci pp. dr. Stratil a V. Hrubý byli mile dojata uznáním takovým a slibovali i na dále býti přáteli učitelstva. Čestný diplom pro poslance dp. Gruđu zatím úmrtím jeho osiřel a dodán bude jako památka bratru zesnulého. Čestné to členství poslancům našim má býti jednak osvědčením vděčnosti za zásluhy, jakých si o uskutečnění poslední úpravy platů učitelských získali, jednak též i morální pobídkou, aby stáli i na dále při učitelstvu, až domáhati se bude občanských a sociálních práv svých, až bude potřebovati pomoci proti germanisaci a proti libovůli byrokracie německé.

Povšimnutí dochází, že odrodilí učitelé neuznali vůbec za slušné příznivcům školství a učitelstva slezského poděkovati, ale spokojují se s klidným

požitkem jim uštědřeným. V tom opět viděti důkaz, jak odrodilství otupuje cit i u lidí činících nároky na — vzdělání! A přece úpravou platů učitelských nepřibýlo poslancům na popularitě, nebo tato vzbudila u mnohých — závisť.

V Ústřední jednotě českého učitelstva slezského uvažuje se o vydávání „školského věstníku slezského“, který by s pominutím otázek čistě odborných zabýval se výhradně otázkou organizační, přinášel zprávy o činnosti učitelstva ve škole i mimo ni a cílil i k mravnímu povznesení učitelstva vůbec. Je přesvědčením ústředního výboru, že odborných časopisů školských máme dostatek, mnohé otázky paedagogické jsou vyčerpány, jiné opět se jen přemílají a že učitelstvo jeví k čistě teoretickým otázkám (psychologickým a didaktickým) jistou apatii, zkrátka řečeno, přichází k platnosti Goethův výrok: „mlhou teorie vždy je zastřena, strom života jen vždy se zelená“. Nový tento směr našeho učitelstva uvítán bude jistě s povděkem, nebo žádnému bedlivému pozorovateli školství neušlo zajisté, jak daleko tak mnohá teorie zůstává za skutečným životem. Učitelstvu zapráženému ve školní i mimoškolní práci kulturní mezi lidem nezbyvá více času k jednostranným studiím, jaké patří ústavům přípravným, ale nastává mu doba vážnější práce přispůsobiti nabyté vědomosti potřebám a poměrům života, přepracovati nasbírané šťávy na užitečný med. Mimo to zvýšené požadavky veřejnosti na učitelstvo mimo školu nutí je obírat se s jinými praktickými vědami, jako praktickou vědou přírodní, hospodářskou, technickou atd.

A konečně musí dojiti i na tu jako opustěnou dnes křesťanskou mravovědu, která, bytby v tom horečném shonu po materiální existenci zapomenuta byla, zůstává přece vždy vědou srdce, útěchou ducha i mysli, základem blažené spokojenosti v rodinném i společenském životě. Jak této nejmilejší ze všech věd zjednatí přístup do školy, rodiny, obce i národní společnosti, jak ji učiniti vzácnou a žádoucí, toť otázka, o níž nejen naše duchovenstvo ale i učitelstvo musí a — jak pevně věřím — i bude uvažovati.

Jsou dosud škaredohlídkové, kteří v učitelstvu vidí vesměs šířitele nevěry aneb aspoň vlašnosti náboženské. Já, pokud znám ducha národního učitelstva slezského, tohoto pessimismu nesdílím. Víte, kdo v průmyslových krajích slezských vedle duchovenstva má největší odpůrce mezi socialní demokracií? Je to národní učitelstvo pro své náboženské přesvědčení.

Víte, kdo je hlavním spolupracovníkem slezských listů „Op. Týd.“ a „Nov. Těš.“, které svým konservativním a zároveň rozumně pokrokovým směrem tolik přispěly k výchově lidu českého ve Slezsku za poměrů nejnepříznivějších? Národní učitelstvo.

Víte, kdo se přičinil, aby do mnohých okresních školních rad a jiných korporací pomohl vynikajícím duchovním i tam, kde protikněžský ruch snažil se vyloučiti duchovenstvo z veřejného života vůbec? Národní učitelstvo, které — poznavši v nich šlechtnou povahu, chuť ku práci a lásku k mládeži i národu — pro ně působilo.

Ano, opět tvrdím, že vzájemná úcta a láska k práci národní budou vždy jistou páskou mezi učitelstvem a duchovenstvem. Šlechtné, poctivé povahy se budou vždy sbližovati a přáteliti bez ohledu na stav a šat. Jen žádné kastovníctví a stavovské sobectví! Známो je mnoho škol i far, kde příslušníci jednoho a téhož stavu žijí ve sváru a nelásce, ale právě tolik je obcí, kde kněz s učitelem žijí v nejlepší shodě a společně pracují pro veřejné

a národní blaho, kde pronásledovaný učitel dochází zastání u duchovního a tupený kněz opět pomocníka v učiteli.

A kdo kalí tento přátelský poměr? Štváči, kteří buď nedovedou šlechetně spolužiti s příslušníky jiných stavů a každou chybu i špatnost svých kolegů přikryti usilují pláštěm „stavovské solidarity“, nebo kteří z pohoršlivého příkladu jednoho soudí na celek. Obojí jest zavržení hodné.

Ovšem, kdyby všem nám byla pravda a spravedlnost vůdčí hvězdou a my neholdovali falešné shovívavosti k sobě i příslušníkům svého stavu, ale počínali s přísnou kázní a nápravou u sebe samých, byli bychom dokonalejší a nemuseli bychom se báti výtek ze strany jiné. Falešnou stavovskou politiku, shovívavost a samolásku dlužno nazvati největším protivníkem pokroku veřejné stavovské mravnosti.

Kapitolu, které tu se dotýkám, považuji za tak důležitou a významnou, že ji příště věnovati chci více slov. Je tak časová, tak vděčná! Jen mužně a pravdově do ní!

Veritas.

Dmítrij Ivánovič Tichomirov, paedagog ruský.

(Část druhá.)

Byly by to velice dlouhé a nudné, kdybychom chtěli vypočítati všechna paedagogická díla Tichomirova; proto pouze zmíníme se v následujících řádcích zevrubněji o povaze a theorii jeho nejdůležitějších spisů. Započneme hned s jeho A B C pravopisu (1870); zmínky zasluhuje dále svazek nadepsaný „Základové mluvnice“ a kniha „Čtení v církevní slovanštině“; později (r. 1887) vydal jedno z nejdůležitějších pojednání, v němž jest snesen a uspořádán výsledek nabytých zkušeností mnoha let knihu nadepsanou „Všeobecná metoda“, jejíž směr jest úplně charakterisován slovy vytištěnými hned pod titulem „čemu a jak třeba učiti v národní škole ruské“. Jest to hlavní dílo skladatelovo a způsobilo při svém vydání nemalý rozruch v tisku ruském. Aby vysvětlil theorie hlásané v této „Všeobecné metodě“, vydal Tichomirov (roku 1895) pod názvem „Jarní ratolesti“ sbírku čtení ve třech svazcích. Tyto spisy poskytly čtenářům vědomostí potřebných k osvícení duše a rozšíření myšlenkového oboru, jako jsou znalost člověka a přírody, vztahy k rodině a ku společnosti, lásku k práci, kult krásy a dobra. Dále dlužno se nám zmíniti o četných příručních knihách, sloužících k vyučování na školách národních, o jeho příručních to knihách pro učitele, o různých pojednáních, týkajících se mluvnice a pravopisu, o jeho úryvcích ze zeměpisu a dějepisu, o zprávách, vydaných vždy ku konci různých kursů a sjezdů, a o dvou důležitých periodických revuích, jichž byl tvůrcem a ředitelem; byly to „Listy paedagogické“, vydávané pro učitele, a „Dětské čtení“, určené pro žáky vyšší ze školy.

Jak možno z tohoto ještě velice kusého seznamu souditi, byli jsme úplně v právu, když jsme psali, že tento učitel byl jedním z těch, kteří nejvíce přispěli k rozvoji vyučování národního v Rusku, a kteří nejlépe pochopili, čím má býti národní vyučování ve velké zemi. Služby, jež prokázal

svým spoluobčanům byly dle zásluhy veřejností oceňovány a odměňovány netoliko ve vlasti, ale i ve Francii. V r. 1888. byla mu paedagogickým komitétem v Petrohradě udělena zlatá medaile; roku 1896. obdržel druhou zlatou medaili od paedagogického komitétu v Moskvě. Sjezd pro povzbuzení vzdělání technického a řemeslného, konaný v Moskvě, vyznamenal ho udělením čestného diplomu, nejvyšší to odměnou, již vůbec mohl dáti. Končně v roku 1900. na všeobecné výstavě v Paříži, uznala výstavní porota důležitost jeho prací tím, že mu nově propůjčilo zlatou medaili.*) Jeho neunavná činnost a dobročinná horlivost byly příčinou, že byl jmenován členem mnoha společností, komissí a paedagogických komitétů v Moskvě a Petrohradě, jimž věnoval rád netoliko svůj čas, ale i svou práci.

Jsa rádcem jednoho „zemstva“, používá Tichomirov svého postavení k tomu, aby šířil své myšlenky mezi rolníky, s nimiž obcuje v různých sezeních. Všichni nadšeni jsou jeho dílem uznávající jeho platné služby, jmenují ho svým delegátem, členem guberniální rady. Pro Tichomirova to jest jen novou a výtečnou příležitostí, aby mohl ve všech schůzích naléhati na potřebu rozmnožení škol, otevření lidových knihoven a na zlepšení hmotného postavení učitelů.

Nová tato úloha jest ovšem i novým zápasem. neboť Tichomirov setkává se často s odporem i systematickou oposicí. Často jest mu chopiti se péra, začínati polemiky, odpovídati na útoky; Tichomirov bojuje horlivě, odpovídá, disputuje a zasílá do časopisů články cituplné, přesvědčující.

Ostatně, má-li protivníky, má ještě více přívrženců a ctitelů. Pravili jsme již, že někteří z jeho posluchačů plakali, když se s ním musili rozloučiti. —

Následující řádky, které vyjímáme z holdovací adresy účastníků kursů paedagogických ve Viatce, svou skoro až naivní ohnivostí dokáží, jak rychle si ho zamilovali všude tam, kde vyučoval. „Dříve ještě, než jste přišel mezi nás,“ tak pravili jeho žáci, „již jsme Vás znali. Kráčeli jsme ve Vašich šlépějích pod světlým praporem Vašich zásad; Vaše idey osvětlovaly naši cestu, Vaše stkvělé naděje propůjčovaly našim nadějím křídla. Již ode dávna vzrůstala nám v duších představa ideálního velikána paedagoga, našeho vůdce. Skutečnost dovršila tuto představu tím, že ji doplnila některými novými, nám ještě neznámými, rysy; vidíme před sebou starce s duší mladistvou, slovutného učitele, znajícího dokonale vyučování nejen v theorii, nýbrž i v praxi; osvíceného přítele lidu, kterýž jest učitelům i přítelem i bratrem.“

Příště dále.

Mužné slovo v čas.

Soudruhové v povolání jinak souhlasných s námi názorů výchovy a vezdejšího života se týkajících nevládně posuzují organizaci katolického učitelstva hlavně z té příčiny, že prý katolická strana národní nepřije učitelstvu přiměřeného blahobytu a vzpírá se poměrům časovým odpovídající úpravě služného.

*) Práce jeho byly vystaveny v sekci ruské, prvá skupina (vychování a vyučování) č. 420. a byly uvedeny ve zvláštní brožurce francouzské a ruské, nadepsané „Literární paedagogické práce Dmitrije Ivánoviče Tichomirova“.

Jak bezdůvodná je taková domněnka, toho důkazem je článek dne 17. dubna t. r. v „Našinci“, orgánu předsedy výkonného výboru katolické strany národní dr. Hrubana uveřejněný, v němž vůdčí list katolické strany věcně, s nemalým důrazem ujímá se požadavků našich a napovídá, že poslanci strany katolické budou je podporovati

Článek uvedený má velký význam a proto v plném znění jej otiskujeme na důkaz, že mínění, jakoby katolická strana nepřála učitelstvu, je zcela mylné.

Pišť o věci „Našinec“ takto:

„Rozumný rolník nešetří nikdy nákladu na dobré a důkladné obdělání půdy, na potřebné stroje, na náležitě vyhnojení a tím méně na dobrá semena; ví on velmi dobře, že takové šetření bylo by jen ku jeho vlastní škodě a každého, kdož by mu k takovému šetření radil, by vším právem považoval za člověka rozumu obmezeného a nikoli za svého upřímného přítele a rozumného. Žel Bohu, nejsou ještě všichni rolníci rozumní, nechtějí ještě posud mnozí o rozumovém rolničení a hospodaření ani slyšeti, dělají vše tak, „jak to tatiček dělávali“, šetříce tam, kde by šetřiti neměli a vyhazující peníze na věci nejen nepotřebné, anobř často i neužitečné, ba i škodlivé.

A jaký bývá toho následek? Pozorujeme to zhusta a vždy totéž: Bída, nouze a nedostatek ve všem. Takovýto nezdar, taková kletba stihá každého nerozumného řemeslníka, průmyslníka, obchodníka aneb jakéhokoliv živnostníka, ano i nádeníka. Tataž příčina má vždy, všude a u všech tytéž následky. Jest tudíž velenutno pro každého člověka, aby se nerozumnost, hloupost, pošetilost lidská co nejdůkladněji a nejrychleji vykořenila pro blaho a spásu člověčenstva, ku zdaru a dobrou našeho potomstva.

Milé matky, milí otcové! Jak mnohý z Vás již nejednou zajisté zakusil často velmi trpkých následků svého nedokonalého, neúplného, nedostatečného rozumového vzdělání a snad již nejednou toho lítoval, že se mu nedostalo příležitosti ku vzdělání!

Vám, milí rodičové, z rozmanitých příčin těžko doháněti, co vám za mládí vašeho a snad bez vaší viny ve škole ušlo, vám nyní především jen o to se starati jest, abyste sobě a svým milým dětem denní chléb zaopatřili, avšak vaší svatou jest též povinností, byste se co nejlépe i o vzdělání jejich duševní postarali, neboť duševní vzdělání dodává každému člověku úcty a vážnosti, ono mu dává i pravé ceny a hodnoty a činí ho i schopným a způsobilým k boji o hmotné prostředky životní.

Známo vůbec, že v boji slabší vždy podlehne a zde záleží nejen na tělesné síle, nýbrž i na síle a vycvičenosti duševní; ano, pozorujeme, že čím je kdo vzdělanější, tím dále v popředí jiných stojí, nad nimi vyniká a a tím lépe že se mu ve všem daří. Tak tomu jest u jednotlivců, tak i u celých národů. Kéž by to měli všichni otcové a všechny matky, kéž by to měl celý náš národ vždy na mysli!

Kdo své děti opravdu miluje, kdo svůj národ v srdci nosí, ten musí především celý svůj zřetel obracet ku školství vůbec, zvláště ale ku školství národnímu, aby bylo co nejdokonalějším, aby našemu potomstvu zajistilo šťastnou budoucnost, by nám ono z vděčnosti jednou žehnilo.

A od čeho to závisí, má-li mládež ze školy větší nebo menší užitek? To závisí od mnohých okolností, jako ku př. posílají-li rodičové děti pilně do školy, vzbuzují-li ve svých dětech úctu a lásku ke škole a učitelstvu, všímají-li si náležitě prospěchu v umění a mravech svých dítek; nemálo však též závisí prospěch dítek ve škole od toho, jsou-li též rodičové učitelí

naklonění, považují-li ho za přítele a dobrodince dítek svých, uznávají-li, že učitelé přísluší za těžkou, ano úmornou a veledůležitou uměleckou práci školskou též zákonem mu připověděná mzda, je-li, jak toho zdar výchovného díla předpokládá, učitel spokojen a bez starosti.

Kdo si všelikých poměrů školských všimá, s radostí zajisté a naději v jistou, šťastnou budoucnost uznává, že opravdu pokračujeme, ano, že snad v brzké již době národ náš ústy svých zemských poslanců, výkvetu to svého, zřejmý podá důkaz, že učitelstva svého si váží a jemu přeje a tudíž v popředí státi chce mezi národy vzdělanými a osvícenými.

Naději tuto vzbuzuje v nás ten potěšitelný zjev, že již mnohá naše města, potažmo jejich obecní rady, obecní zastupitelstva i místní školní rady, jednohlasně se usnesla na tom, podati zemskému sněmu i zemskému výboru žádost, aby již v příštím zasedání zemského sněmu hmotné i právní poměry učitelstva upraveny byly, jak se již stalo nejen v Čechách, ale i v tom malém a chudém Slezsku.

Někdejší působiště Komenského, staroslavný Přerov, postavil se v čelo této akce, jeho příkladu následovalo Uh. Hradiště, Prostějov, Náměšice a j.

Či zasluhuje toho naše vlastenecké učitelstvo, vždy a všude a při všem čilé, činné, obětavé, pro blaho štěstí naší mládeže ve škole i mimo školu se tak horlivě starající a neustále vzdělávající, nezasluhuje-li, tážeme se zde, toho, aby mu národ náš svou lásku osvědčil?

Kdo by se odvážil odvěti záporně? Toť by mohl učiniti jen zpátečník! Snad by se chtěl někdo podobati zde onomu zpozdlému rolníku, jenž litoval peněz na semeno dobré a spokojil se semenem jakosti pochybné?

Od našich pp. poslanců, kteří určité a závazné sliby — jež učitelstvo hluboko má vryto v paměti — učitelstvu pro příští nejbližší zasedání sněmovní učinili, očekáváme pevně, že svému čestnému slovu důstojí mužně a čestně; že by naši katoličtí pp. poslanci při příštím sněmovním zasedání svou příznivost ku školství a učitelstvu zřejmě neosvědčili, o tom též silně pochybujeme. Ať se tedy již jednou vyplní oprávněné nároky našeho vlasteneckého učitelstva! Přerovu a všem ostatním osvíceným obcím voláme: Sláva, sláva, sláva!

K—.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Výborová schůze Katolického spolku českých učitelů na Moravě dne 8. dubna t. r. v Brně. Četně sešel se výbor, aby o mnohých důležitých věcech pojednal. Když byl předseda vřelými slovy vzpomněl zesnulého šlechtného Riegra, zahájil jednání vitaje všechny přítomné. Jednatel podává zprávu o budoucím kursu národohospodářském. Prof. dr. Bráf slíbil nám, že bude řídit kurs ten a sám přednáseti. Pozváni budou ještě p. prof. Koloušek, dp. P. Prokop Šup a dr. Koudela ml. Usneseno bylo požádati řečníky, aby projednali hlavně dvě otázky: 1. Jak jest se učitelé vzdělávati, aby základy vědy národohospodářské poznal a 2. co z této vědy hodí se do školy obecné a měšťanské. Kurs bude se konati v první polovici měsíce srpna v Brně.

V otázce služného sestavena byla podrobná žádost a usneseno podati ji dru. Hrubanovi. Také (kromě soukromého vlivu) zvolena byla deputace, která poslancům našim přání učitelstva přednese. Též o nápravu právních poměrů žádati budeme. O nespravedlivém obsazování míst učitelských mnoho se píše, ale nic se nedělá, aby se křiklavým křivdám předešlo. Kat. spolek učitelský podá sněmu podrobné učité návrhy, aby obsazování míst spravedlivě upraveno bylo.

Pak jednáno bylo o budoucím sjezdě katolickém v Brně. Výbor usnesl se, aby plnomocník účastnil se jednání přípravného komitétu. Doporučení byli komisi řečníci. Na návrh předsedův usneseno bylo, aby řečníci byli vyzváni, aby si všímali nových zdravých proudů ve školství a doporučena některá themata, jako: Zřízení školství švýcarského. Moderní zdravotnictví a škola. Vychovatelská soustava americká. Vychovatelství nápravné podle Don Bosca a j.

Valná schůze naše bude na Velehradě a na denním pořádku (kromě voleb) bude pouze jednání o našem programu.

Vzájemnost československou budeme prakticky pěstovati tak, že 20 výtisků „Vych. Listů“ budeme posílati zdarma na Slovensko prostřednictvím prof. Kraňáka.

Konečně usnesl se výbor, aby vydávána byla knihovna „Vychovatelských Listů“. Program této knihovny uveřejněn bude co nejdříve.

Povzbuzení k nové práci rozešli jsme se, abychom vykonali, na čem se výbor usnesl. Škoda, že všichni členové našeho spolku nemají toho ideálního nadšení, jako několik jednotlivců, kteří nešetří práce, času ani peněz; jak jinak bychom kráčeli ku předu, kdyby všichni členové pracovali.

Vhodný návrh učinily „Sel. Hlasy“, aby se totiž školní plat pozemstil. Školní plat nadělá v obcích jen mrzutostí, práce — a konec všeho: jak se patří, neplatí se školní plat nikdy. Mnohé obce pomáhají si tím, že školní plat zruší a nahrazují jej obecní příirážkou. Avšak i to dá dosti práce a starostí představenstvům obcí. Když by se školní plat vůbec zrušil a služné učitelům se platilo zemskou příirážkou, která by se jen o něco málo zvýšila, pak by obce naše byly sprostěny velkých starostí, kolikráte i ostud.

Sjezd českého učitelstva a přátel školství v Praze ve dnech 5.—9. srpna. Tento sjezd bude věnován práci směřující k vybudování kulturního a školského programu českého učitelstva. K provedení tohoto úkolu zve učitelstvo všechny pracovníky na roli kulturního povznášení národního, neboť jen společnou, vzájemně se doplňující činností lze docílit programu zahrnujícího plnost mnohostranně se vyvíjejícího duchovního života. Jmenovitě sdružení a strany, které vepsaly kulturní práci na svůj štít a nabyly zkušeností realizováním programů vlastních, budou při společných úvahách zvláště vítány. Hlavními referenty z řad učitelských ustanovení Josef Černý z Nov. Bydžova, Fr. Moravec ze Solan, K. V. Tuček ze Štáhlav a Josef Tůma z Červ. Hrádku.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administrace a expedice vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

Krmte jen rozum, a srdce zemře hlady,
vzdělávejte jen rozum, a srdce vám sesuroví.
Ch. Dickens.

O vyučování hluchoněmých.

Napsal *Josef Kolář.*

Jako vyučování dětí plnosmyslných časem všelijak se měnilo a zdokonalovalo, podobně i vyučování dítek hluchoněmých doznalo v jednotlivých dobách rozmanitých změn. Vyučování toto několikrát se přetvořilo, nežli se dospělo k nynějšímu způsobu vyučovacímu. Proto také liší se moderní vyučování hluchoněmých podstatně od vyučování, jakého se dostávalo neplnosmyslným dětem těmto za dob dřívějších. Rozdíl jeví se nejen ve vyučovacích prostředcích, nýbrž — a to hlavně — i v cíli, k němuž vyučování hluchoněmých směřuje. Za dob starších vzdělávání byli hluchoněmi řeči psací, k níž družila se prstní abeceda a řeči známkovou čili posunovou; v době nynější děje se tak pomocí odzírání a řeči hláskové.

O řeči psací a prstní abecedě.

Řeč psací byla původní formou vyučovací při vzdělávání hluchoněmých. Za doby nejstarší, kdy němota za zvláštní neduh ústrojů mluvních považována byla, vyučování byli hluchoněmi jenom na základě této řeči. První učitelé hluchoněmých ukazovali žákům jednotlivé předměty, jejichž jména zároveň napisovali a tak psané známky s věcmi skutečnými v mysli žáků spojovali. Vyučování toto vyžadovalo však od žáků velmi dobré a vycvičené paměti, neboť hluchoněmý musel si pro každý pojem příslušné psané slovo — vlastně obraz slova pérem kreslený — zapamatovati. K tomu přidružovaly se ještě na vyšším stupni rozmanité změny slov (skloňování, časování atd.), jakož i obtíže slohové, následkem čehož byl postup při tomto vyučování jenom velmi zdlouhavý a při tom náramně obtížný. Nápadné jest, že se tenkrát řeči posunové ve škole vůbec neužívalo. Učitelé pomíjejíce úplně řeč známkovou, vyučovali tehda hluchoněmé žáky své výhradně jenom řeči psací, čímž jim obcování s lidmi slyšícími způsobem sice dosti nepohodlným, avšak srozumitelným umožňovali. Vlastnost tato byla velikou předností tehdejšího vyučování. Chovancům dostávalo se vzdělání věcného, při tom však byli i pro obcování s plnosmyslnými v životě veřejném připravováni.

Vedle zdlouhavosti a nepohodlnosti měla však řeč tato ještě mnohé jiné pro tehdejší dobu důležité vady a nedostatky, pro něž znenáhla vytlačena byla jinými pro praktický život hluchoněmých vhodnějšími způsoby vyučovacími. Chtěl-li hluchoněmý, jenž na základě řeči psací vzdělán byl,

s lidmi slyšícími obcovati, musel míti vždy po ruce různá psací náčiní a potřeby, jichž tehda v tak mnohé domácnosti vůbec ani neznali. Z důvodu tohoto počalo se užívatí záhy řeči známkové, jelikož řeči psací mohl se hluchoněmý jenom se vzdělanějšími dorozuměti, neboť tehdy málo kdo z lidu obecného čísti a psátí uměl.

K řeči psací přidružila se brzy prstní abeceda. Tato usnadňovala a zrychlovala obcování hluchoněmých vzájemně tím, že jí jednotlivá písmena v abecedě rozmanitými pohyby a různým postavením prstů nebo celé ruky znázorňovala. Tak značilo se: a — zavřenou pěstí; i — nataženým malíčkem, při čemž ostatní prsty zůstanou sevřeny; o — kruhem utvořeným palcem a ukazovákem; u — prstem prostředním a ukazovákem; v — týmiž prsty, avšak rozevřenými; h — pohybem otevřené ruky shora dolů; k — pohybem ukazováku a prstu prostředního stranou atd. Obcovali hluchoněmý s hluchoněmým, nemuseli si vzájemně dopisovati, nýbrž naznačovali jednotlivá písmena slov prstní abecedou, v čemž častým cvičením tak veliké zručnosti nabývali, že výměna slov děla se u nich touž rychlostí jako u lidí slyšících řeči článkovanou. Nedostatečnost abecedy této jevila se však v obcování hluchoněmých se slyšícími, kteří abecedy prstní jednak vůbec neznali, jednak ani dostatečné zručnosti ve čtení písmen prsty značených neměli. Ačkoli prstní abeceda od mnohých odborníků při vyučování pěstována a užívána byla, neudržela se přece pro tuto svou vadu a ustupovala znenáhla řeči známkové.

O řeči známkové čili posunové.

S pojmem „řeč posunová“ spojujeme obyčejně velmi úzce i pojem „hluchoněmý“, považujíce řeč tuto za hlavní znak, jímž se němota na zevnějšku hluchoněmého jeví a kterýmž se tento od lidí plnosmyslných liší. Při tom velmi často zapomínáme, že i lidé všemi zdravými smysly obdaření rozličnými posuny řeč svou doprovázejí a oživují, srozumitelnější ji činnice rozmanitými pohyby svého těla jakož i výrazy své tvářnosti, čili že i plnosmyslní lidé řeči posunové užívají.

Že zevnější tyto značky a posuny, které zrakem beze všech obtíží sledovati možno, řeč naši srozumitelnější a živější činí, nebude asi nikdo popírati. Vždyť často jediným vhodným pohybem neb výrazem obličeje mnohou věc lépe vysvětlíme a objasníme, nežli sebe delším popisováním a výkladem. Pro tuto příčinu zasluhuje řeč posunová plné pozornosti jak učitelů a vychovatelů vůbec, tak zejména vzdělavatelů mládeže hluchoněmé.

Již v první době životní snaží se dítě rozmanitých potřeb svých dosíci způsobem velmi primitivním t. j. pohyby jednotlivých částí těla, zejména však křikem a pláčem. Jsou to zevnější známky a posuny, kterými dítě nedospělé opatrovníkům svým potřeby všelijaké na jevo dává. Způsobem tímto — totiž posuny — dorozumívá se dítko po delší dobu a to i tehdy, když mluvití počíná, jelikož řeč nepokračuje u něho tak rychle jako ostatní vývoj duševní. Kde dítěti pojmenování předmětu schází, pomáhá si posunem. Dítě dává již výrazem obličeje na jevo, co jest mu příjemného a co nepříjemného, sahá po věcech a ohmatává je, ukazuje na ně nebo je přináší, napodobuje rozmanité činnosti, odvrací se od předmětů jemu protivných atd. jinými slovy, ono užívá řeči posunové čili známkové. Prvního návodu k řeči této dostává se mu od matky, která veškerá svá lichotivá k němu pronesená slova případnou mimikou provází, užívajíc při tom jednak tvářnosti, jednak pohybů jednotlivých částí těla i napodobení celého děje. Čím více vyvinuje se u dítěte řeč článkovaná, tím více ustupují posuny a

známky tuto uvedené. Teprv v pozdějším věku vystupují opět, ovšem ve formě dokonalejší a zcela jiné, u některého člověka více, u jiného méně. Posuny v době této mají za účel, aby dodaly řeči lidské větší důraznosti, srozumitelnosti, živosti a zajímavosti. Špatným byl by kazatel, učitel, řečník, herec i zpěvák, kdyby nedovedl tvářností a mimikou, jíž slova svá doprovází a jim zajímavosti dodává, posluchače upoutati. Z toho vysvětlujeme si, proč každý posluchač snaží se, aby řečníka nejen slyšel, nýbrž aby jej také viděl. Zvláštní důležitosti nabývá řeč posunová u plnosmyslných tenkrát, setkají-li se lidé různých jazykův. Posuny jsou jedinou mezinárodní a všeobecnou pomůckou, které užívají lidé, chtějí-li se s někým jazyka jejich neznalým dorozuměti.

Řeč jest nejdůležitější přednost pokolení lidského. Není žádného člověka na světě, který by pražádné řeči neměl. I hluchoněmý, jenž se následkem neduhu svého obyčejnou cestou — sluchem — řeči naší přiučiti nemůže, vytváří si na místě této řeč novou, která mu řeč článkovanou nahrazuje. Hluchoněmý utíká se k řeči posunové, která jej uschopňuje, aby pomocí jí projevoval pojmy a soudy v mysli své vytvořené. Potřeby rozmanité nutí hluchoněmého, aby si nějakou řeč, kterou se užejí k ostatní společnosti lidské pojí, vytvořil. Jelikož rozmanité značky a posuny, jichž hluchoněmý v obcování užívá a jež ve případech nutnosti sám tvoří, úplně postačují, aby se činnost rozumová vyvíjeti mohla, může i člověk řeči článkované postrádající, který se rovněž jako slyšící o svět ostatní a zejména o své nejbližší okolí zajímá, nabývatí názorů, jež ukládá ve svém vědomí, dovede je i na vzájem spojovati neb rozlučovati, vytvoří si představy a z nich pak soudy.

Tak zjednává si hluchoněmý zásobu představ a pojmů, dle kterých pak v životě jedná a ukládá vše, co viděl nebo zkusil do paměti své. Tak vytvoří si i nevzdělaný hluchoněmý pojem o svých rodičích, o sourozencích a soudí dle jejich jednání, co jim radost neb žalost způsobuje, jak by své vlastní počínání zaříditi měl. Z toho jde na jevo, že hluchoněmý vnímá, nazírá, že nabývá představ, že soudí a uzavírá, že tvoří si pojmy a idee. To vše nezůstává však podobně jako u lidí plnosmyslných ani u hluchoněmých v nitru jejich pohřbeno. I hluchoněmý jest člověk, jemuž od přírody dána byla řeč, a proto musí tato i u něho zároveň s vyvinující se činností duševní vzniknouti.

Chce-li nám dáti hluchoněmý na jevo, že chce na př. chleba, ukáže na chléb a posuny nám znázorní, že si chleba žádá.

Až po dobu, ve které z pravidla dítky žvatlati počínají, není valného rozdílu mezi duševním vývojem dítěte slyšícího a dítěte od narození hluchého. Teprve od této doby počíná se jeviti rozdíl, který čím dále tím patrnějším se stává. Kdežto dítě plnosmyslné pomocí sluchu řeči a užívání jejímu se přiučuje a tak i ve vzdělání věcném rychle postupuje, zůstává hluchoněmému řeč článkovaná cizí a on nepodléhá ani v nejmenším jejímu vzdělávacímu vlivu. Proto zdržován jest hluchoněmý ve vývoji svých duševních vloh. Nemoha užívati řeči lidí slyšících utíká se ku rozličným značkám a zevnějším známkám, které postupem času vytvářejí se u něho v řeč známkovou či posunovou.

Jsou-li tyto značky, jichž hluchoněmý užívá, charakteristickými znaky předmětů, mají-li význačnou podobu s věcí jimi znázorňovanou, jsou-li, pokud možno, věrným jejím obrazem, tak že každému srozumitelnými býti mohou, tvoří tak zvanou řeč známkovou přirozenou. Zdokonaluje-li se řeč tato rozmanitými více méně libovolnými a po vzájemné úradě volenými značkami zejména pro pojmy rozličných věcí a jich poměrů k sobě,

stává se z ní řeč známková umělá, která pojí se více k slovu, kdežto známková řeč přirozená více věci samé si všímá.

Kdežto hluchoněmý přirozenou řeč známkovou pozorováním světa zevnějšího a zejména okolí svého — sám si tvoří, zůstává mu umělá řeč známková nesrozumitelnou a on musí se jí nejprve buď ve škole anebo v obcování s jinými, v této řeči již vycvičenými chovanci přiučiti. Ovšem, že mimo ústav v obcování s lidmi plnosmyslnými řeči této užívati nemůže, jelikož jest obecnstvu nesrozumitelná.

Řeč známková vyvinuje a tvoří se u hluchoněmých takto:

V době prvního dětství nemají dítky ještě pojmu o vzdálenosti; proto sahají po věcech často dosti vzdálených, chtějíce je rukama uchopiti. Teprve později, když nabudou pojmu o prostoru a vzdálenosti věcí, když se naučí jednotlivé věci přesně rozeznávati, přestávají dítky po věcech vzdálenějších dosahovati, za to však je přinášejí. Toto ukazování a dosahování po věcech vzdálených, pozdější pak přinášení věcí zajímavých tvoří první stupeň řeči známkové, který jest všem dětem — hluchoněmým i plnosmyslným — společný.

Postupem času rozeznává ditko čím dále tím více jednotlivých znaků na předmětech a hledí si je znázorniti. Nejdůležitější znaky tyto jsou:

1. Pohyby věcí. Hluchoněmý, který v pozorování a napodobování charakteristických znaků velikou zručnost jeví, napodobuje pohyby, které vnímá a naznačuje jimi zároveň předměty, na nichž se pohyby tyto jeví, na př.: kočku naznačí pohybem, jímž se znázorňuje škrabání; slepici — hrabáním; hodiny — kýváním; rolník značí pohyby, které se jeví při orání neb setí. Podobně napodobuje pohyby při trkání, létání, skákání, aby jimi ony živočichy naznačil, na nichž tyto činnosti pozoroval. Stejným způsobem naznačuje pak osoby, nástroje, nářadí a p.

Tak znamená se:

kněz: dlouhý kabát se mnoha knoflíky; líbání ruky;

učitel: drží v ruce knihu a prstem hrozí;

voják: zpřímá vykračuje, po boku má meč;

rolník: jak oře a seje;

sekáč: pohyby při sečení kosou.

Často stává se, že hluchoněmý i chyb a neduhů pro označení osob, na nichž věci podobné pozoruje, užije. Někoho pojmenuje jednookým, jiného hrbatým, opět jiného kulhavým, černovlasým, holohlavým, šilhavým, nosatým atd. V takových případech jest povinností rodičů anebo vychovatelů, aby hluchoněmého na nepřístojnost takovou upozornili a pokud možno jiný znak osob takových mu vyhledali.

Pohyby, které znázorňují: krájení, stříhání, řezání, štípání, vrtání, kopání, sekání, mlácení atd. značí: nůž, nůžky, pílu, sekeru, nebozez, motyku atd.

Není-li z posunů hluchoněmého zřejmo, zda-li myslí osobu, která činnost pohyby jeho znázorněnou provádí, aneb zda-li myslí potřebný k oné činnosti nástroj aneb činnost samu, připojuje pak ještě další značky, na př. u muže: holení, vous, velikost; u chlapce: spodky, velikost; u ženské: šaty, zástěru a velikost. Chce-li naznačiti nástroj, ukazuje jak se dotýčný předmět v ruce drží. Tak na př. ukazuje způsob, jak se drží nůžky, nůž, lžíce, péro, píla, sekerā, nebozez atd. a jaké pohyby se těmito nástroji provádějí. Chce-li konečně naznačiti činnost samu, omezuje se na pouhé její napodobení.

2. Barva nedá se ovšem tak snadno posunem znázorniti a proto pomáhají si hluchoněmí tím, že ukazují na předmět, který jest téže barvy. jakou má předmět, o němž jest řeč. Opětovaným užíváním téže značky odloučí se takřka poznenáhlu značka pro barvu od značky, které se užívá pro předmět; tak na příklad barva bílá označuje se poukázáním na zuby nebo na límce; červenou barvu značí hluchoněmý, že ukáže na rty; chce-li naznačiti barvu černou, ukáže na boty nebo na inkoust. Kominíka naznačuje jako muže, jehož tvář i šat jest černý; mlynáře jako muže s tváří i šatem bílým. Stejným způsobem znamená člověka černovlasého, člověka s černým vousem, s bílými vlasy a pod.

3. Tvar tělesa naznačuje hluchoněmý tím, že kreslí obrysy jeho prstem ve vzduchu, na stole, v písku, anebo naznačuje tvar celého tělesa rukama. Tak naznačuje tvar džbánu, hrnce, sklenice, láhve, kola, kopce, koule, stromu, keře, domu, kostela a j.

Ku napodobení předmětů dovedou hluchoněmí s podivuhodnou zručností užiti nejen svého vlastního těla, nýbrž i rozmanitých předmětů jiných. Tak dovede hluchoněmý na př. velmi dovedně nápodobiti držení těla plížíci se kočky, krčícího se zajíce, plížíciho se zloděje, trkajícího kozla a j. Svých rukou užívá brzy jako křídel, brzy zase jako ploutví, jindy značí jimi dlouhé uši oslí nebo zaječí, napodobuje jimi rypák, parohy, zobák atd. Pěst jest mu někdy jablkem, z něhož ukusuje, někdy kladivem, jímž tluče; plochá ruka znázorňuje mu sekyru, motyku, kopáč, sběračku, koště; ruka s nataženými prsty jest mu hraběmi, branami a zároveň také zrcadlem. Ukazovákem a prstem prostředním vytvoří si nůžky, při čemž napodobuje pohyby při střihání; těmiže prsty znázorní si kroužtko anebo vidličku, při čemž vždycky význačný pohyb ku věci znázorněné se vztahující napodobuje. Natažený ukazovák zobrazuje mu hřebík, který pěstí zatlouká, nebo také klíč, nebozez, šidlo, když se ovšem dotýčné pohyby připojují. Natažený vzhůru obrácený ukazovák znázorňuje světlo, které rozsvěcuje nebo zhasíná. Tentýž prst zobrazuje červa, jenž se na dlani pohybuje. Zkrčený ukazovák zastupuje skobu, na níž se prst druhé ruky zavěsí; pomocí palce a ukazováku utvoří se kroužek a vzájemným proplétáním těchto značí se řetěz.

4. Označení vlastností jest analogické s dojmy, jakých hluchoněmý nazíráním na předměty nabývá. Hluchoněmý dovede pak své posuňky s případnou tvářností mistrně sloučiti za tím účelem, aby vztah jednotlivých předmětů k sobě objasnil. Tak na př. znázorňuje vzrůstající tíži nápodobným, ustavičně se stupňujícím namáháním, které při zdvihání domnělého předmětu povstává, až ramena ochabě spadnou na znamení, že tíže dotýčného předmětu tak vzrostla, že ji svou silou zdolati nemůže. Chce-li hluchoněmý naznačiti opak toho, znázorňuje, že se namáhání zmenšuje, až si konečně hravě domnělý předmět na plochou ruku postaví. Tak znázorňují a napodobují se různé vlastnosti stejným způsobem, na př.:

veliký: přiměřeným zdvižením ruky;
velmi veliký: ruka zdvihne se pokud možno vysoko;
malý: ruce dají se nad sebe a obrátí se dlaněmi proti sobě;
velmi malý: udělá se tentýž pohyb jako „malý“, ruce se však, pokud možno, k sobě přiblíží;
dlouhý: ukazováček táhne se podél druhého ramene;
úzký: ruce přibližují se k sobě;
krásný: domnělý předmět drží se v ruce a pozoruje se se všech stran s přiměřenou tvářností;

škaredý: znamená stejně jako krásný, tvářností dá se však na jevo, že se nám pozorovaný předmět nelíbí;
vysoký: ruka s natáhnutým ukazovákem pohybuje se vzhůru;
hluboký: ruka s natáhnutým ukazovákem pohybuje se dolů;
nízký: plochá ruka zdvihne se do mírné výše;
tvrdý: pěstmi tluče se o sebe;
měkký: jednou rukou tlačí se na polootevřenou pěst, která tlaku ustupuje;
studený: oběma pěstmi třaskavě se pohybuje;
teplý: dýchá se na ruce;
horký: ruka dotýká se domnělého předmětu, od něhož se rázem odtrhne.

Příště dále.

Co jsme viděli u potoka.

Sděluje *J. M. Kadlčák.*

„Slíbil jsem vám, milí žáci, že si vyjdeme na Hutné, budu-li s vámi v každém ohledu spokojen. Pčinili jste, že jsem neměl příčiny k výtkám vážnějším. Pohoda je příznivá. Vyjdeme si tedy odpoledne k potoku. Přijďte v obvyklý čas do školy, ale bez školních věcí. Kdo je hladový, ať se opatří krajícem chleba, neboť sotva budeme do svačiny zpět“ — oznamoval jsem onehdy žákům. To jste měli viděti radost a jásot. Až jsem se pořádně zamračil, abych poněkud ztlumil nadšení mladistvých přírodopytců.

Jindy se některý zpozdí o dvě tři minuty. Tentokrát nechybil ani jediný, a včas byl každý na místě. Ve třídě bylo plno šumu, ale hlasitě nikdo nepromluvil ze strachu, že by za trest byl vyloučen z vycházky. To je medecina na neposedy. Není horšího trestu nad výstrahu: nepůjdeš s námi!

V obvyklou chvíli zavzněl školní zvonek na znamení, že nastala doba vyučování vyměřená. Na pokyn povstali žáci a společně vykonána modlitba za důkaz, že se nechystáme k vycházce kratochvilné, marné hračky, nýbrž připravujeme se k práci sice milé, veselé, lahodné, příjemné, ale ne hravé, nýbrž ku práci vážné modlitbou se posilňujeme.

Opět pokyn tichý, a již seskupují se žáci dvojstupem podle velikosti, menší v před, povyroslí v zad, aby pozděti všichni náležitě bez překážky vše pozorovati a sledovati mohli.

„Abychom nevyrušovali ostatních a venku nebudili zbytečně zvědavosti, půjdeme po schodech a síních v plném klidu. Venku pak zachováte mlčení až zatlesknu. Pak smíte nehlukně se rozhovořit. Kdykoliv zatleskám dvakrát, utichnete, abyste všichni slyšeli, co vám řeknu“ — nařídil jsem žákům na odchodnou.

Na němý pokyn vyšli žáci a přesně dle daného rozkazu ubírali se nejkratší cestou do polí. Já uprostřed mezi nimi.

Sousedé si nás valně nevšímají. Jsou na takové vycházky zvyklí.

Minuli jsme poslední obydlí v sadě. Žáci nedočkavě ohlížejí se po mně. Rozumím dětem: už by rádi trapné jim mlčení přerušili. Tlesknu — a zástup se rozezvučí jako roj včelek. To vám je látky k rozhovoru. Jako by dnes ponejprv se byli sešli. Sem tam zvědavě se leckterý ferina ohlédne po mně. Promluvil trochu ostřejším hláskem a vyzvídá, postřehl-li jsem nedopatření mimovolné. Vidí, že oko mé spočívá na něm, ale úsměv na tváři mé věští, že nebudu kárat; růměncem jasný kmitne se na líčku, oko čisté zazáří. — Nikdo nepozoruje, co se děje mezi námi; nepostřehli naši němomy. Ale vděčný pohled svědčí, že si dobře rozumíme. Ten růměncem i ten pohled. praví mi: chybil jsem — ale už nechybím.

V pravo v levo steré jevy budí zájem a pozornost mladistvých poutníků. A otázek nepřímých se přivalí hrně ze všech stran. Není úkolem dnešním odpovídati na ně. Proto zatleskám dvakrát — vše rázem tichne. „Což abychom si zazpívali?“ — vyzvídám. — „Ano — ano!“ odpovídají sborem. „Kterou byste nejradši“, dotazují se. — „Sadila — Jarní pochod — Valašské popěvky“ slyším páte přes deváté. — „Pochod — jarní pochod“ — ozve se z hluku důrazně. — „Jarní pochod“ — přizvukují mnozí, až konečně všichni žebrou: „Jarní pochod“. „Kdo udá začátek?“ vyzvídám. „Tobolá!“ — odpovídají žáci. „Tak začni“ — pobízím pěvce v třídě osvědčeného. Hoch zanotí kovovým hláskem, já pokynu, a již hlaholí po nivách veselá píseň mladistvých pěvců.

Dozněla píseň. — „Hutné!“ — ozývá se v tom zpředu. — „Ano Hutné“, přisvědčují. Zde je konec jeho. Kam se poděje? — Do Ostravice vteče. — Co je Ostravice? — Řeka! — Odkud teče? — Z poza Smrku. — Kam pospíchá? — K Ostravě — a pak? Vtéká do Odry.

„Kde teď stojíme? — U konce Hutného. — Co je Hutné? — Potok! — Co je Ostravice? Řeka! — Tedy kde stojíme? — Kde potok vtéká do řeky, anebo jinak: stojíme při ústí jeho. Na čem stojíme? — Na trávníku! Jak se jmenuje takový trávník u potoku — břeh! Na čem stojíme? — Na břehu. — Kolik břehů má Hutné? — dva. — Přejdi, Bačáku, na druhý břeh“ — pobízím žáka. Týž se pyří, rozpačitě přešlapuje a na konec omlouvá se, že nemůže. „Proč? — Potok je hluboký. — Přeskoč. — Nelze, je široký. Co teď?“ — vyzvídám. „Já se přebrodím“ — hlásí se jiný. „Kde?“ „Tamtěle výše je brod“, svižně odpovídá žák. „Brod? Co je to? — divím se. „Potok není tam hluboký, voda sotva kameny močí, snadno bosou nohou přejdu,“ vysvětluje žáček. „Jak tomu místu pravil?“ vyzvídám. „Které místo v potoce sluje brod? — Pojďme se na ono místo podívat všichni“, pobízím žáky.

„Zde já také chodívám na naše pole“, vypravuje kterýsi ze zástupu. Já též — a my také zde chodíme na Kouty“ — ozývají se jiní. — „Co je zde? — Brod. — Co je brod? — „Bačák už je na druhé straně“ — zvolá v tom kterýsi nedočkavec. „Vykonal, co mu poručeno,“ vysvětluji.

„Obraťme se nyní všichni směrem, kam voda teče. Na kterém břehu stojí Bačák? — Na levém! — A my? Na pravém. Každý potok, každá řeka má dva břehy: pravý a levý. Jak určili jsme břehy Hutného. — Jak určíme břehy každé vody tekoucí?“

A teď se dáme proti vodě na výzkumnou cestu.

„Co pak zde roste po obou březích? — Vrby — olše. Vyrostly zde samy bez lidského přičinění? — Z čeho soudíte, že je lidé nasázeli? — Ano, stojí v řadách na určitou vzdálenost jedna od druhé. Proč je asi lidé zde sázeli? — Uhodli jste — chtěli upevnit břehy, aby dravé proudy rozvodněného potoku je netrhaly, neškodily pozemkům. — A proč ještě?

Zcela správně! K vůli užitku. Hoši pozor! Co pak to bzučí v korunách vrby křehule?“ — „Včely!“ — „Co tam hledají? — Med a pěl! Šli jsme okolo zahrady pana *: z čeho byl pleten plot té zahrady? — Onehdy jsme podkrajovali včely: čím jsme kouřili? — Práchnem vrbovým? Ano? — Co je to? — Ztyřelé, t. j. zpuchřelé, zpráchnivělé dřevo, o němž ve škole jste slyšeli, že někdy v noci světluje. Hlavní užitek vrby a olšiny však dávají dřevem. Vrbové je hledané v tužkárnách, olšové rádi mají truhláři, obé dává palivo; které lepší? — Uhodli jste: olšové znamenitě hoří a hodně hřeje. Však co vidíte na větvicích olše! — Kocanky? Jak říkáme jim ve škole? Dobře jsi to zapamatoval! Které stromy ještě mají jehnědy?“

„Co pak onde kvete pod olší? — Proč říkáte květině konopka? — Že má listí podobné konopným? Náhled správný — a jak se jmenuje v knihách rostlinopisných? — Ano, to je sasanka naše konopka. Ukažte plátky — tyčinky, pestík, stopku — lodyhu. — A co tohle? — Kořen, pravíš — tato část rostliny je kořenu podobná, kořen však to není: jenom popatřte blíže; skutečné kořinky z ní vyrůstají: to je odenek. Z čeho vyrůstá lodyha sasanky?“

„Tamhle se krčí žlutý květ. Znáte jej? Proč se jmenuje prvosenka? — Neznáte jména jiného? — Jak říkáme petrklíči u nás? Proč pak asi kuří stopkou sluje?“

„Pstruzi, pstruzi!“ — zajásaly děti. „Pstruzi? zde?“ — divím se a bystře prohlížím roj rybek sotva na brk hrubých. „Po čem pak jste je poznali?“ vyzvídám. „Mají tmavé skvrny na hřbetě a světlejší proužky na boku“ svižně vypravují hoši, jimž pstruh, jako domácí ryba našich potoků, je dobře znám. „Po čem zde slídí rybky malinké? — Tak jest: hledají potravu; co pak asi lapají? — Ano, drobný hmyz; mušky, červíčky, ba i komára nebo broučka lapí. Ukažte, jak velké budou rybky za rok. Po čem poznáme starší pstruhy? — Co váží pstruh dorostlý? — Půl kilogramu jenom? Kde se šetří poněkud, a má dosti potravu, dorůstá až na dva kilogramy, ba i těžší bývá ryba dravá, kteráž v pozdějším věku živí se ponejvíce malými rybkami.“

Slyším hlučný šum vody. Odkud se ozývá? Urči onu stranu světa, odkudž potok teče. Zcela správně: od západu. Který kopec nám stíní na západě? Potok Dušův teče tedy z Ondřejníka. V kterou stranu je Lysá Hora? — a Smrk je také na východě. Kde pak je sever?“

„Potok Dušův zde vtéká do Hutného; jak se jmenuje takové místo? Dále uvidíme, že ústí do Hutného ještě jiné potůčky, které mají počátek v lesnatých stráních mohutné hory, na jejímž úpatí je rozložena rodná obec naše. Jak se jmenuje hora, o níž mluvím? — Proč ji nazvali Ondřejníkem? Po Ondráši, pravíš? A kdo byl ten Ondráš? Z které vesnice? Ukažte, kde jsou Janovice. Kterým směrem od Frýdlantu? Pod kterou památnou horou? — Až bude příhodná chvíle, povím vám, co se vypravuje o hradě Ondrášově.“

Však nyní odbočme. Břeh Hutného se v těchto místech úží, nepřešli bychom bez obtíží. A na pozemky vkročit nesmíme. Víte-li proč? — Ovšem: pošlapali bychom jařinu. — Co pak je tamhle zaseto? — a na onom poli je také oves? — Jak rozeznáš oves ze země sotva vyrostlý od ječmene? — Přirovnejte obě jařiny a pozorujte peroutky: jaký rozdíl mají? — No tak vidíte: ječmen má listy hodně širší, kratší a světlejší než oves.“

Opustíme na chvíli potok a pustíme se po polní cestou — nadejdeme si kus okolo Halatovy louky. Či pak jsou pozemky po pravém břehu Hutného? Či po levém břehu? Komu patří tahle ta louka? Jak se jmenují

všechny pozemky po obou stranách Hutného rozložené? A co je za Záhumním k severu? K jihu, k východu, k západu?

Děti jeví dosti patrné známky únavy.

Jste již unaveni? — Tak si odpočinem. Sedneme-li si do šťavnaté trávy na vlhkou půdu? Proč? Tak jest: jsme uhřáti, snadno bychom se nastudili, a snad i jiné ulovili choroby. Vždyť víme, jak nebezpečno je sedat na vlhkou zem. Nejlépe učiníme, když chvilku postojíme. Pohovte si!“

„Mám žízeň“, hlásí se kterýsi hošík. „Já též — mi se také chce“ — ozývá se ze všech stran — a již několik nedočkavců míří k vodě.

Tlesk — tlesk! dávám znamení. Vše tichne. „Smíme-li pak nyní hasit žízeň? Proč bychom si ublížili? Ano, tak jest: v potoce zurčí voděnka čistá, chutná — ale nesmíme sáhnout po ní, je ledová. Draze bychom zaplatili nezdrženlivost. Co bychom si asi způsobili? Nemoc? Ano. Víte-li, které ústrojí trpí, zanítí se, ochuraví, až někdy z toho následuje smrt? — Tak jest, milí hoši: dýchadla, ústrojí pro zdraví nad jiné potřebné, nezbytné a přece nesmírně choulostivé.

Však teď již dosti těch našich rozprav. Tamhle na suchém návrší je pěkné stromořadí lípové. Tam je sice též trávník, ale půda je suchá a trávník slouží jenom housátkům za mlisku, pak úpalem letního žáru uschne. Tam škody nenaděláme. Zanoťte si teď valašské písničky a hajdy pod lípy. Tam si odechneme, pohrajeme si, a pak za chvíli pustíme se dále proti vodě až k těm místům, kde naše Hutné má svůj počátek. Jak říkáme takovému místu? Příkladíme-li se, dorazíme dnes k pramenům Hutného a uvidíme tam zajímavé věci. — A teď vesele: „Jdú Valaši, jdú — hore dědinú — —“.

Luisa z Carvajalu.

Španělská apoštolka víry v Anglii ve stol. 17.

Dle francouzského podává *Josef Weiss*.

Na počátku století 17. bylo v Anglii vyznávání víry katolické přechodem, ano zločinem, státem stíhaným. Králové angličtí v několika málo letech utkali tak hustou síť zákonů víře katolické nepřátelských, že duše katolická ani úkradkem nemohla sobě oddechnouti. Zdálo se, jakoby Angličan ani nesměl býti katolíkem, a jakoby věrnost ku starému náboženství otců byla zločinem urážky veličenství a zradou vlasti. Smrt byla trestem obyčejným za věrnost tuto. Rozšiřovati v Anglii okružní list sv. Otce, dáti rozhřešení kajcíníkovi, přijati rozhřešení od kněze, byly činy smrti trestané.

Chtěl-li katolík cestovat, bylo mu třeba zvláštního dovolení; chtěl-li si opatřiti koně, musil o dovolení žádati; vždy v podezření, vždy zákonem střežen musil si takorůzka denně daní život vykupovati; chtěl-li se vyprostiti z účastenství při bohoslužbě anglikánské, musil měsíčně 20 liber šterlinků do pokladny královské odváděti. Otec katolík, jenž chtěl syna svého poslati

do ciziny, aby tam došel výchovy ve víře své, vydával se v nebezpečí, že na polo zničí sebe a vydědí dítě své: neboť ihned bylo mu zaplatiti králi daň 100 liber a syn v cizině meškající byl vyloučen z dědictví. Běda také kapitánům lodí, kteří převáželi na pevninu děti katolické; zákony kruté stíhaly skutek takový. Po více než jedno století bylo možno býti katolíkem jen v úkrytu — a „papežencům“, jak nazýváni byli katolíci, bylo vymýšleti různé, často nebezpečné způsoby tajného se dorozumění, by mohli Bohu svému sloužiti.

Když v okolí některého městečka určité množství prádla na louce neb na plotech bylo rozvěšeno, poznávali katoličtí obyvatelé, víru svoji skrývající, že zítra zavítá k nim cizinec, přestrojený kněz, aby je potěšil slovem Božím a posílil svatými svátostmi; byloť tu umluveným znamením příchodu sluhy Božího. Dosud někde spatřiti lze ve starých zdech tajné úkryty, kde skrýval se katolický kněz a konal oběť mše sv.

Trudné postavení katolíků anglických nebylo v cizině neznámo. „Zdrávý buďte, květy mučeničků!“ pozdravoval uctivě sv. Filip z Neri mladé kleriky z Anglie, jež potkával na ulicích římských. Papež Rehoř XIII. udělil svého požehnání roku 1580. společnosti založené katolíkem anglickým Jiřím Gilbertem za tím účelem, aby misionářská činnost v Anglii hojněji se šířila. Společnost tato brala své kněze z anglických seminářů v Remeši, v Římě a ve Valladolidu; prostředky k účelům svým sbírala všude. Vlady králů francouzského i španělského byly od svých vyslanců zpravovány o nebezpečí, jaké hrozilo katolíkům v Anglii a častokrátě vypisují zprávy těchto vyslanců smutné průvody popravni věrných synů církve na popraviště.

Ve smutných dobách těchto zrodila se ve Španělsku vznešená paní, svatého života, jež velikou láskou vzplanula ku katolíkům anglickým, jich se ujala a život svůj jejich věci zasvětila. Jmenuje se Luisa de Carvajal.

I.

Narodila se roku 1568. ze vznešené rodiny šlechtické v Estramadure. V době té kolovala dosud v žilách národa španělského krev rytířská, velikých činů dychtivá a zvláště dva mužové to byli, kteří ozářili národ svůj v dějinách věku šestnáctého: Ferdinand Cortes vybrázdil pro své krajany dráhu oceánem do krajin východních, na niž vydávali se všichni ducha neohroženého a podnikavého — a sv. Ignác z Loyoly, ozbrojen Bohem nadšenou horlivostí pro nový rozkvět církve katolické, otevřel brány nového řádu, do něhož duše apoštolské v zástupech vstupovaly. Nové nadšení rozproudilo národ rytířský: nadšení pro dobývání zemí nových a nadšení apoštolské pro zájmy církve ohrožené.

A v dobu tuto, prokvašenou činností řádu Tovaryšstva Ježíšova, připadá narození Luisy z Carvajalu. Mladí Luisino bylo smutné a trudné; o čtyřech letech osířela. Brzy na to ztratila i tetu, jež se výchovy její ujala a něžně ji milovala; a přešla v opatrování svého strýce, jenž ji sice upřímně miloval, však málo sdílným a k dětskému věku shovívavým byl. Záhy již tedy poznávala vážnost života. Když byl strýc jmenován místokrálem v Navarre, následovala ho do Pampelouny, a zde, kde před půl stoletím sv. Ignác raněn byv k Bohu a svatému životu se povzněl, též Luisa z Carvajalu věci Páně se zasvětila.

Čítala tehdy jedenácte jar. Místokrál jako přemnozí Španělé doby té spojoval ve své povaze zálibu ve vznešeném vystupování s náklonností k přísnému, ascetickému životu: nestrpěl by nejmenší urážky své hodnosti, sám však tajně se pokořoval a pro Boha zapíral. I Luisu učil sebezapírání. „Čím méně obcovati budete se tvory“, říkával jí, „tím více spřáte-

líte se s Bohem, anděly a svatými.“ A Luisa vzdalovala se světa, aby se spřátelila s Bohem. Strýc doufal, že toto sblížení bude korunováno sliby řeholními: Luisa necítila však, že by ji Bůh k tomu určil; nezatoužila ani po manželství ani po klášteře, chtěla Bohu sloužiti ve světě, jeho nástrahám vystavena, však je přemáhajíc, zlo světa napravujíc a k Bohu jej povznášejíc.

Také bylo její smýšlení, když ve věku dvaceti šesti let pozbyla svého strýce. Tehdy, najavši v Madridě dům, shromáždila kolem sebe několik žen středních stavů a založila společnost, jejíž ne tak představenou jako spíše služebnicí byla. Svět, jemuž náležela, ovšem žasl, a posměchu a potupných řečí dostalo se jí údělem. Než kde Bůh jest kořenem odříkání, oko výsměšné a jazyk zlolajný neraní. Luisa vytrvala a přízeň i obdiv sestoupily k ní; sama královna a vznešené dámy ji potom navštěvovaly a u chudé duchem rady si vyžadovaly. Stalaf se v pravdě chudobnou, statků svých k velikému dílu chystajíc se použití.

Příště dále.

List ze Slezska.

(Kus sebezpytu.)

„Kdybychom soudili sebe sami,
nebyli bychom souzeni od jiných.“
Písmo sv.

Jak ethický význam chová v sobě myšlenka národní, nejlépe pozorovati je z ducha, jaký vane z učitelstva národního a jaký z učitelstva odrodilého. Kdekoli sejde se společnost těchto, neuslyší člověk skoro jiné zábavy a rozpravy, než: Jak se ti, kamaráde, daří mezi těmi chámy (t. j. českým lidem), jak na ně vyvráti, jak je zkrušiti, jak je pan . . . eles nebo hitnmaister X. šulfrajndlich, a sem tam cosi dobrého hodí na zub, jak děti už na ulici a pastvě se „unterholtují německy“, kolik ten onen bruderherz denně vypije, kolik vykouří, které doutníky chutnají nejlépe, byl-li jste už paní hejtmanové učinit svůj kompliment, co dělají klerikáli, co ti slaviš agitatori (nár. kollegové) atd. Přijde-li mezi ně Němec nebo žid (česky umějící třebaš), neuslyšíte od nich více slova českého, spíše sem tam zradcování a zlehčování vlastních krajanů. Nejsou sice Němci, ale „kosmopolité“, jimž národnost je zastaralý předsudek a náboženské obyčeje — staré pověry.

A následky toho?

Osobní pohodlí, stavovské bezpodmínené sobectví, podlízavost mocným, chlebařství a zevšednělost. Co pak má takové lidi na světě zajímati? Jaké ideály životní mají mysl jejich povznášeti a život šlechetným i radostným činiti? Kde není ideálu, není pravého duševního života, není obětavosti a smutné prázdno zeje tu z celé osobnosti. Ty spousty vědomostí školních vypočítaných na zevní efekt nebo pro inspekci, na čas lěší učitele i mládež, ale něco při tom vždy schází, co klid duše způsobuje a mravní povahu i energii tuží a pospolitý život činí příjemným a šťastnějším, lepším. Odrodilství a jeho blízké sestry materialismus, sobectví, podlízavost a jistá

otrlost povahy šíří se jako vřed z ovzduší učitelova mezi občany a následky toho jsou: divočení mravů.

Nejnápadněji jeví se to v jistých obcích kol Frýdku a průmyslových míst, kde germanisace škol (vinou učitelstva) byla počátkem nepřirozeného vzdělání mládeže i dospělých.

A hle, co se nyní pozoruje? Z horských krajů počal už před lety vaneť zdravý vzduch národní a ten svou mravní silou dotekl se už i těch pobloudilých obcí a působí zde obrat k lepšímu! To jsou fakta. Naši odrodilí učitelé ani nejsou si toho vědomi často, jak příklad jejich je pro občany nakažlivý, oni drží se zárytě své světoobčanské (nihilistické) činnosti nebo svému přisluhování německým politickým veličinám pro — marnou pochvalu nebo osobní zisk.

Hájí na oko a z přesvědčení zájmy školství, učitelstva a vědy vychovatelské, ale v praxi stojí proti ní a činí pravou vědu vychovatelskou poníženou děvečkou politiky německé. Jaká to nedůslednost, jaké to nedůstojné zadávání samostatnosti vychovatelské k vůli osobnímu prospěchu nebo nepříznivému proudu s hora do svatyně školní se deroucím!

Před několika lety vyřizoval mi školdozorce Sykora přání c. k. okresního hejtmána, abych prý ve škole úřadoval německy. Já na to „zda-li české úřadování v české škole je na újmu a nezákonné?“ A na to inspektor: „No, nezákonné to není, ale ve Slezsku je to přece zvykem úřadovati jen německy, jak to i většina učitelů českých (na Těšínsku) činí.“ Žádal jsem tedy výzvu k německému úřadování písemně, a tu školdozorce na mne pohleděl tak divně, usmál se a — více mne s tím nepokoušel.

Ptám se našich odrodilých učitelů, jak to pracují pro samostatnost naši v politickém životě, když z marnivé choutky pár německých byrokratů školských činí z vychovatelských sil našich — politické otroky cizáctví, což není ani v zájmu výchovy a učby, ani v § zákona, ale jen — ustáleným od let — zlozvykem!

Není-li to dobrovolná národní poroba učitelstva českého?

A nyní následuj mne, laskavý čtenáři, do společnosti učitelů duchem národním prochnutých! Jsou tu kollegové 20iletí vedle 45iletých (starší nad tyto se už s proudem doby nesmířili), ale jaká to harmonie duší a myslí, jaká to kázeň, jak ochotné to podřizování se mladším starším, jak šetrné to projevování zkušeností ze strany starších k mladším! O myšlence národní se mnoho nemluví, ona se všemi jen cítí. A dle toho jest i hovor: Tak, bratře, sousede, jak se vede vašemu hospodářskému spolku, vaši záložně, kolik čtenářů má vaše knihovna, jak se má k pokroku vaše chasa (odchovanci školy), už ten onen souseď zbavil se vydřiducha žida, už ten onen lesník nebo hutmistr přestal se mstit na dělnících pro národní přesvědčení, co zaš připravuje páterek (kněz) pro spolek, co dělá pan farář včelař, hospodář, jak dopadlo vyšetřování s kol. X. denuncovaným hospodským Y., a kdo se ho mimo kolegy a faráře ještě ujal, co učiníme, aby se naše školství povzneslo a nekulhalo za německým atd.

Odejdeš ze schůze povzbuzen, poučen, nadšen a zanícen pro další pokrok lidu, neuvidíš labužnictví, podlízavosti a j. výstředností u kolegů stejně smýšlejících, každého táhne brzy nějaká práce užitečná domů, a ty duchem národně-demokratickým odcházíš mravně posílen; žádné stavovské nadymání, žádná „klerikální“ štvance nerozčifuje ti mysl. Sem tam zviš o steskách na tu kterou jednotlivou osobnost špatného smýšlení a špatné povahy, ať tato patří už kterémukoli stavu, ale útoky na celé stavy nikoli.

Ano, to jest vedle šlechetné snahy po užitečné práci to nejkrásnější ve společnosti národního učitelstva, že se řídí zásadou: nekaceřovati žádného stavu k vůli daremnému jednotlivci, ale shledávati poctivě v každém stavu povahy šlechetné, nezištné, s nimiž možno obcovati a pracovati pro dobro národa. Tato zásada našinci život zpříjemňuje, blaží a sílí jej v těžkém stavu učitelském, zjednává mu duševní klid, působí radost a naplňuje blahým vědomím a čistým svědomím, dodává mu síly, energie a vytrvalosti v pracích velikých, které jsou hodny věků! Však už Feuchtersleben volá ve své „Dietetice duše“ k učitelstvu: „Opakuj každý denně modlitbu o čisté srdce a veliké myšlenky!“

Vím ovšem, že z různých stran poukazuje se rádo na nevraživost toho kterého duchovního proti škole a učitelstvu. Odsuzují právem a rozhodně takovou nevraživost, pakli tato má původ svůj ve stavovské antipatii nebo stavovském sobectví a není odůvodněna zjevným protináboženským nebo nemorálním vlivem toho kterého učitele na okolí.

Než mám za to, že neodůvodněná nevraživost taková neobstojí před soudem veřejnosti občanské a sama se poráží neúhonným, šlechetným životem učitelstva.

A konečně lépe bude ponechati duchovenstvu očistu svých příslušníků chybujiících. Bude to přece v jeho vlastním zájmu!

Vždyť víme, že každý stav má své slabochy a s oblekem stavovským nsvlekl každý hned starého, hříšného Adama. Ne šat, ale vnitřní cena člověka zjednává stavu vážnost u veřejnosti.

Ostatně už v minulém dopise svém poukázal jsem na to faktum, jak ve mnohých obcích slezských žijí učitelé s místními duchovními v nejlepší shodě a v přátelské úctě i svorně každý z nich pracuje pro dobro lidu; ale též je mnoho obcí, kde příslušníci téhož stavu žijí ve sváru a zjevném nepřátelství. Proč?

Inu, ta křehká povaha lidská, tak různá a nestálá to zaviňuje, nikoli různost stavu. Víte, že největší mužové našeho národa, slynoucí svobodomyslností, žili v nejlepší shodě s těmi buditeli národními z řad duchovenstva? My maličci (duchem a srdcem) potomci jejich sice je oslavujeme a velebíme jen což, ale sobectví a marnivá ješitnost brání nám jich následovati — v sebezpytu a sebezapření. Kdyby ty drahé a milé hlavy, dřímající pod trávnickem hrobním svůj věčný sen, povstaly a viděly naše sváry malicherné, jak by se děsily toho — pokroku doby a národa! Ano, práce a povaha sblížíje lidi více než stav, a tato shoda má ohromně větší cenu než jednota způsobená povrchně — stavovskými zájmy a — předsudky, stavovským sobectvím.

Nevěříte, laskaví čtenáři, že k takovému sebezpytu v našich stavech dojíti musí?

Hle, z Opavska už doléhá na veřejnost stesk jednotlivých učitelů na vyskytující se tam leckde stavovské nevražení rolníků proti učitelstvu; podobně se to jeví i u dělnictva. Myslíte, že „klerikální reakce“ je toho příčinou? Nikoli.

Silně vyvinuté dnes stavovské sebevědomí vrstev materiálně produkujících je to, které své dmoucí vlny vrhá proti stavům materiálně neprodukujícím, proti stavům duševně činným. Vždyť proud ten obrací se i proti duchovenstvu a intellicenci vůbec. Je to sice zjev na pohled povážlivý, ale já ho pochopuji ano vítám s povděkem. Jsou to jako duchové vyvolání moderním stavovským hnutím společenským vůbec, jehož nečisté vlny představují — sobeckou tendenci stavovskou.

Kdyby na př. naši odrodili učitelé v uvážení velikého pokroku, jaký v materiálním ohledu docílen úpravou hmotných poměrů učitelských, včas obrátili a snažili se zvýšenou prací národní, hlavně též mimoškolní, sblížit se s lidem naším a jeho hmotné i duševní blaho účinněji než dosud vyhledávati a podporovati, myslíce též více na povinnosti než na práva svá stavovská, získali by více důvěry v lidu, o hmotnou i politickou existenci svou bojujícím a nedělali by prosté příživníky vedle kolegů důvěru a vděčnost lidu si zaslouživších. Pryč se sobectvím stavovským, povaha a záslužná užitečná práce ať je nás všech praporem a heslem života.

Veritas.

Nezapomínejme na Ústřední Matici školskou!

Valná hromada Učit. Zádruhy. V neděli 19. dubna t. r. konala se III. řádná valná hromada Učit. Zádruhy na Moravě. O 2. hod. odp. pozdravil předseda Jan F. Kořinek přítomné a projeviv radost nad statečností některých členů (hlavně dam z Brna a z Hulína), které nedbajíce nepohody a sněhových vánic súčastnily se valné hromady, zahájil valnou hromadu. Zapisovatelem jmenován dp. Jos. Hladký, farář z Kunovic, stvrzovateli protokolu slečna Hedv. Rubrová, učitelka z Brna a pan Ferd. Bartoš, učitel z Kunovic, sčítateli hlasů slečna Marie Hoffmannova, učitelka měšť. školy z Hulína a dp. Alfons Sauer, profesor z Uh. Hradiště.

Po přečtení a schválení protokolu o II. řádné valné hromadě přednesl předseda zprávu o činnosti Učitelské Zádruhy a zprávu účetní za správní rok 1902. Ku každé položce ročního účtu i závěrky podáno potřebné vysvětlení.

Ze zprávy účetní vyjímáme: Zádruha měla počátkem r. 1902 66 členů se 78 závodními podíly. V r. 1902 přistouplo 24 členů se 29 podíly; jeden člen s jedním podílem vystoupil. Měla Zádruha koncem r. 1902 členů 89 se 106 závodními podíly.

Učitelská Zádruha měla v r. 1902 tento pokladniční obrat:

Příjmy:		Vydání:	
	korun		korun
Hotovost koncem r. 1901	364·52	Závodní podíly (vyplacené)	20—
Závodní podíly splacené	580.—	Vklady vybrané	1778·10
Vklady	6163·05	Dané zápůjčky	9869·35
Splátky na zápůjčky	8295·57	Splacené výpůjčky	6434.—
Vypůjčeno	3200—	Na zakoupené zařízení	41·84
Úroky ze zápůjček	746·28	Úroky ze vkladů	360·20
Zápisné	50.—	Úroky z výpůjček	130·80
Nahrazené soudní útraty	19·63	Soudní a notářské poplatky	30·59
Nahrazené kancelář. výlohy	21·25	Daň důchodková	4·01
Za tiskopisy	17·82	Tiskopisy	77·44
Subvence zemská	100—	Hotová vydání členů předst.	140—
Různé	109·69	Výlohy kancelářské	236·35
		Různé	21·67
		Hotovost 31. prosince 1902	523·46

Úhrnem 19067·81

Úhrnem 19.667·81

Pokladniční obrat K 38.792·16.

Zpráva o činnosti i zpráva účetní a bilance byly s pochvalou přijaty a správní radě bylo uděleno vyproštění z účtů. Čistý výnos K 50.05 přidělen fondu rezervnímu.

Schválen a přijat byl návrh, aby závodní podíly v příštím roce úrokovány nebyly.

Předsedovi a místopředsedovi, kteří svědomitě a poctivě Učitelskou Zádruhu v uplynulém roce spravovali, vyslovila valná hromada díky a uznání.

Když předseda poděkoval všem, kteří jakýmkoli způsobem Učitelskou Zádruhu v poctivých snahách podporovali, zakončena valná hromada.

Další činnosti Učitelské Zádruchy na Moravě voláme upřímně „Zdař Bůh!“

Vkladatelům Učitelské Zádruchy na Moravě, kteří dosud své vkladní knížky ku záznamu úroků za správní rok 1902 nepředložili, oznamujeme, aby zaslali knížky (frankovaně, ale *nedoporučeně*) s přiloženou 20 hal. známkou poštovní na vrácení Janu F. Kořínkovi, správci školy v Častkově, aby jim úroky vepsány býti mohly

Šlechtnost. Mnozí z přispívatelů našich vzdali se šlechtně honoráře za uveřejněné práce své ve prospěch vydavatelského fondu Vych. Listů. P. dopisovatel ze Slezska nám píše: „Především ct. vydavatelstvu přátelský pozdrav a dík za honorář mi uštědřený. Je to po mnoholeté dopisovatelské činnosti první můj honorář a poputuje jako všecky snad ještě mi udělené do pokladen slezských malic školských, jak jsem si byl pevně umínil. Je nám toho proti demoralisující činnosti germanisatorů zdejších tak velice třeba. Proto se těch honorářů nezříkám, abych, píše stále o myšlence národní, mohl slova svá podepřítí také skutky.“

Petice, aby přiměřeně upraveny byly hmotné poměry učitelstva moravského, podaly dosud tyto obce: Přerov, Prostějov, Bystřice p. H., Blansko, Holešov, Slavkov, Kopřivnice, Uh. Ostroh, Kyjov, Velké Meziříčí a Tovačov.

Poučňte rodiče, aby svědomitě dohlíželi na své děti. Každou chvíli čteme v novinách o nějakém neštěstí, jež zavinil nedostatečný dohled nebo neopatrnost. Na př.: „Následkem nedostatečného dohledu zmařen byl před několika dny v obci Janušově život dvouleté dcerušky Frant. Frolíka, majitele hospodářství. Děvče přiblížilo se k vaně s vařící vodou a spadnuvši do ní, utrpělo tak velké opaření, že jim záhy za strašných bolestí podlehl.“ — Jest to smutný úkaz, že lid náš není si dosti vědom povinností svých k dětem. Kolik dětí hyne následkem toho do roka tělesně a kolik duševně! Tu je široké a zanedbané pole, na němž by si měli podati ruku učitel a kněz.

Když není kříže ve škole. Před jistým porotním soudem udál se výjev, jenž významné světlo vrhá na dobu naši. Na lavici obžalovaných seděl mladík 18iletý, Emil Sandot, na jehožto vyžilé tváři jevily se patrné známky mravní zpustlosti. Předseda soudu oslovil jej: „Sandote, vy jste zavraždil stařenu Rosinu Ménié, abyste jí o jeden frank oloupil. Kdybyste byl věděl, že tak málo u ní naleznete, byl byste ji jistě nezabil.“ Sandot: „A proč ne? Co pak mně záleželo na tom, zda-li u toho starého kostlivce naleznu více nebo méně — já pracuji za každou mzdu!“ Předseda: „Vaše neslýchaná jízlivost i v netvoru vzbuditi by musela zděšení. Teprv 18 let je vám a přec již tak děsnou vinou jste obtížen; kdo pak vás naučil tak hrozné zlobě?“ Sandot: „Což pak já to vím?“ Předseda: „Přiznáváte se ke všemu, z čeho jste zde obviněn?“ Sandot: „Ke všemu se přiznávám, a směju se tomu.“ Předseda: „Porotci vyřknou svůj rozsudek, dávám slovo

obhájci.“ Saint-Appert obhájce : „Pánové! Svěřený mi úkol jest velmi snadný. Obžalovaný se ke všemu přiznal — obhajování jest tedy nemožné — ale několik slov přece chci připojiti. Žádá-li soud počet ze zločinu obžalovaného, pak mi dovolte, abych také od soudu žádal počet z jeho rozsudku, z ortele, jež nad ním vynese. Jak bude zníti rozsudek ten? To nevím, ale jedno vím, že totiž mnohý z těch, kteří zde shromážděni jsou, větší vinu má, nežli mladistvý tento zločinec. A tohoto vinníka — či lépe řečeno tyto vinníky vám ukazují. Těmito vinníky jste vy, pánové, kteříž zastupujete společnost, onu společnost, kteráž nucena se vidí trestati zločiny, jež svou nedbalostí aneb dokonce svou zkažeností a ničemností zaméziti nedovedla. (Mocné pohnutí mezi shromážděným lidem.) Vidím zde před sebou a uctivě pozdravuji obraz Ukřižovaného. Stojí zde v soudní síni, kde vinníka odsuzujete. Ale táži se, proč není tento obraz Ukřižovaného ve školách, do nichž voláte dítky, abyste je vyučovali? Proč trestáte nyní při pohledu na Boha? Proč na Golgotě Ukřižovaný ponejprv na oči staví se nešťastnému Sandotovi, kde dle neuprosného zákona ortel má býti nad ním vyřčen? Kdyby Sandot na Ukřižovaného býval upozorněn hned tenkrát, kdy sedával v lavici školní, nemuseli bychom ho dnes viděti hanbou poskvrněného na lavici obžalovaných! Kdo mluvil kdy k němu o duši, o účtě, jakouž bližnímu prokazovati byl povinen, kdo poučoval ho kdy o lásce k Bohu, kdo ho kdy učil příkázání Božímu: Nezapomeneš? Vydána byla ubohá jeho duše v plen všem špatným náruživostem. Mladík tento vyrůstal jako ti dravci na poušti sám a sám uprostřed společnosti, kteráž nyní jako tygřice usmrtiti jej chce, kdežto mohla a měla z něho vychovati tichého a mírného beránka. Ano, pánové, vy to jste, na něž žalobu vznáším, vy, kteříž vzdělaností se chvástáte a při tom surovými jste (barbary), divochy. Vy, učitelové mravnosti, kteříž nevěru a mravní spustlost mezi lidem šíříte a pak se divíte, že ten lid splácí vám zločiny a surovosti. Odsuďte si mého klienta — máte k tomu právo, já ale žaluji na vás, — jestli to má povinnost.

Oprava. V čís. 8. na str. 127., řádek 18. a násl. má státi: Či nezasluhuje . . . pro blaho a štěstí . . . a neustále se vzdělávající . . .

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Rajská Zahrádka. Vydavatel a odpovědný redaktor V. Kotrba. Řídí V. Špaček. Vyšel seš. 8. roč. XII. s bohatým obsahem. Předplácí se roč. 1 K 60 h.

Bohumila Brodského „Sebraných Spisů“ vyšel sešit 2., ve kterém jest ukončeno „Na postupu“, první práce „Vojenských obrázků“. Radost a štěstí ozařují sálavými svými paprsky konec této episodky. Sešit dále obsahuje úplnou povídku „Výstřel“. V obrázku tomto jest více stínu. Smutné drama dvou nevlastních bratří končí smrtí obou i celé rodiny. Jako bleskový zákmít do temnoty celého děje jest ona salva povstalcův, kterou vypálí, když spatřili, kterak jejich nepřítel nemá svých ručnic pro vrahy, ale pro čestný boj. Počátkem další práce „Třetí jizva“ jest sešit ukončen. Doporučujeme.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adámec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

Všechny opravy mají počínati v mládeži.

O vyučování hluchoněmých.

Napsal *Josef Kolář.*

Dokončení.

5. K označení čísel od 1—10 užívá hluchoněmý prstův; 11 = 10 + 1; 12 = 10 + 2 atd. 20 = 2 × 10 atd. mnoho: otevřené ruce několikrát a rychle za sebou se překládají; málo: jest vše to, co se mezi dvěma prsty (palcem a ukazováčkem) držeti (tříti) může; několik: značí se jednotlivými prsty, které se jeden po druhém otevírají.

Slovosled jakož i celá povaha řeči posunové liší se podstatně od povahy řeči naší. Řeč známková nezná ani skloňování ani časování; ona klade značky jednotlivých představ prostě vedle sebe bez jakéhokoli formálního spojení. Větu: „Nepozorný chlapec běžel přes cestu a upadl přes kámen“, znamenal by hluchoněmý takto: Chlapec — silnice — běžeti — padnouti — nepozorný.

Nerozumí-li někdo nějaké znače, zvolí si hluchoněmý jinou anebo přidá ke znače původní jiné provedení, při čemž zároveň značky pro velikost, barvu, tvar aneb jinou význačnou vlastnost ve svůj prvotní popis přibírá a pokračuje tak dlouho, až se mu porozumí. Při tom zabírá výraz tváře místo předůležité, neboť dodává jednotlivým posunům pravého významu. Krátkou povídku: „Chlapec uviděl na stromě mnoho ptáků. Pln radosti myslil si: Z těchto ptáků si několik chytím. Potichu blížil se ke stromu, vytáhl šátek z kapsy, rozprostřel si jej na zemi a počal stromem silně trásti. Se zármutkem poznal však, že ptáci nespadli, nýbrž uletěli. Zarmoucen zdvihl šátek a odešel domů. Jak nevědomý byl onen chlapec.“ — Hluchoněmý vypracoval by řeči posunovou tuto povídku asi takto: „Chlapec — viděti (ukazováček pohybuje se od oka vodorovně, čímž jest naznačen paprsek světla) — strom — mnoho -- pták — radovati se — mysliti — několik — pták — já; při tom hleděl by neustále na domnělý předmět s výrazem veselého, chtějího prozrazujícího tvářnosti. Pak šel by zvolna a pozorně až na místo, na němž by si dotýčný strom představoval, vytáhl by šátek, rozprostřel by jej na zemi, chytil by za strom a s veselou tváří by jím zatřásl. Pak pohlédl by vzhůru, otevřel by překvapením oči a ústa a ukázal by: letěti — pryč. Pak zračilo by se na tváři jeho sklamaní a nevolnost; sehnul by se pro šátek, strčil by jej do kapsy a odcházel by smutně se svěšenou hlavou. Pak by se obrátil, zasmál by se, při čemž by ukázal na domněle se vzdalujícího chlapce a skončil by pohrdlivým po-

suňkem a známkou pro nevědomý (plochou rukou uhodil by se několikrát v čelo).

Podobným způsobem vyvíjí a doplňuje se řeč posunová znenáhla tou měrou, jakou u hluchoněmého nazírání, vnímání a soudnost postupuje. Čím více rozšiřuje se jeho vědomí, tím obsažnější jsou jeho představy, tím čílejší jest jeho duch při srovnávání a rozeznávání věcí i při tvoření úsudkův.

Cílem metody vyučovací, která užívá výhradně řeči známkové, jest věcné vzdělání chovanců. Řeč tato slouží ku probuzení a silení myšlenek dětí hluchoněmých, jest jim snadným prostředkem dorozumívacím, jehož mezi sebou užívají, avšak nepřipravuje jich ku obcování s lidmi slyšícími. Tací hluchoněmí zůstávají po vystoupení ze školy zcela osamoceni, jelikož se se svými spoluobčany jen velmi nesnadně dorozuměti mohou. Řeči známkové, která se u každého vzdělaného hluchoněmého v umělou přetvořuje, nikdo z plnosmyslných nerozumí a proto se pak každý obcování s hluchoněmým tímto způsobem vzdělaným vyhýbá. Pak teprve poznává hluchoněmý pravou bídu svou jakož i neblahé následky neduhu, jimž jest stížen a stává se tak dvojnásobně nešťastným. Následkem toho obralo si moderní vyučování hluchoněmých za účel, aby se tito ubožáci i naší řeči hláskové přiučili a ve společnosti lidské volnější a samostatnější se stali.

O řeči hláskové.

Naší řeči hláskové počalo se ve školách hluchoněmých učit od té doby, kdy se poznalo, že ubožáci tito jenom následkem hluchoty němými zůstávají. V dobách starších považována byla němota za neduh zvláštní, který povstal buď nedokonalým anebo vadným vývinem ústrojů mluvních. Hluchoněmí mají ústroje mluvní zcela zdravé, řeči se však nepřiučí pouze proto, že jí neslyší. Musíme je tudíž rozeznávat od těch, kteří sluchu nepostrádají, ale pro nějakou vadu na mluvidlech mluvit nemohou, jakož i od blbců, kteří následkem nevyvinutých sil duševních mluvit se nenaucili. Konrád Aman, švýcarský lékař, byl prvním, jenž poznal pravou příčinu němoty u lidí hluchých a stal se také zakladatelem nové metody vyučovací. Naváděl hluchoněmé, aby pohyby úst osob mluvicích pozorovali a pak je před zrcadlem nápodobovali. Při vyluzování hlasu pomáhal si hmatem; kladl ruku chovancovu při vyslovování hlásek na své hrdlo, aby chovanec chvění, které mluvením ve chrťané povstává, pozorovati a tak hlas napodobovati se učil.

Řeč článkovaná, které se hluchoněmý jenom zvolna přiučí a která jak od učitele, tak i od žáka mnoho času, velikého namáhání a ještě více trpělivosti vyžaduje, jest cílem a zároveň i prostředkem moderního vyučování hluchoněmých.

Jako ve škole obecné nelze ani u hluchoněmých při nastoupení jich do školy s vyučováním ihned započít. I tu jest potřebí doby přípravní, aby žáci zvykli si na školu, do které před vstoupením do ústavu buď vůbec nechodili, aneb se jen dobrovolně, kdy se jim zachtělo, do ní dostavovali. Doba tato, po kterou učitel jenom snadnými, mechanickými pracemi své chovance zaměstnává, trvá 3—4 týdny. Přece však již touto dobou probírají se se žáky rozličná cvičení předpravná, která pro další výsledky nemalé jsou důležitosti. Jsou to rozličné pohyby úst a jazyka, všelijaké způsoby vdechování a vydechování, kterýmiž naučí se chovanec nejen správně užívati ústrojů mluvních, nýbrž i řádně nakládati se vzduchem, který do sebe vdychuje. Již při těchto cvičeních dlužno učiteli hluchoněmých pilný

pozor míti, aby dívky hluboce dýchati se naučily a rozličnému, pitvornému kroucení obličejem si nenavykly.

Aby hluchoněmi hlásku vytvořiti dovedli, musejí si nejprve postavení a jednotlivé pohyby mluvidel, jimiž hláska ona se utváří, představiti a učiti se napodobovati. Není tudíž hláska pro ně věcí tak jednoduchou — nejjednodušší částí řeči — jako pro plnosmyslné, nýbrž složeninou, jejíž částí nejprve hluchoněmi jednotlivě poznati musejí, aby pak celou složeninu správně vytvořiti dovedli. Jak dlouho má se zaměstnávatí učitel cvičeními předpravnými nelze určitě říci. Záleží na tom, kolik jest ve třídě žáků a jak jsou tito schopni. Mimo to jsou mnohá cvičení — zejména dechová — tak důležitá, že jest nutno po celý rok na počátku každého polodenního vyučování některou z nich opakovati a cvičiti.

Dlužno tu připomenouti, že celé vyučování ve třídě první a zejména cvičení předpravná, děje se s každým žákem zvláště. Není to tudíž vyučování hromadné, nýbrž práce, při níž učitel, zejména probírá-li látku novou, musí vše do nejmenších podrobností s jednotlivci nacvičiti. Jenom věci známé a dobře nacvičené možno ve sboru se všemi žáky najednou opakovati.

Po ukončení cvičení předpravných, v nichž však učitel ani po době přípravní ustati nesmí, přikročí se ku hláskování samému. Bezvýmínečně nutnou podmínkou jest tu, aby učitel sám si byl přesně vědom správné polohy mluvidel při každé jednotlivé hlásce, než ji počne cvičiti. Toho nejsnáze dojde, bude-li před zrcadlem, k světlu obráceným, tu kterou hlásku volně vyslovovati a postavení mluvidel sledovati a sám na sobě zkoušeti. I dítě, vyslovuje-li některou hlásku nesprávně, pozná chybu snadněji, pozoruje-li svá i učitelova mluvidla v zrcadle. Hláskováním ve škole hluchoněmých nerozumíme však pouze cvičení ve čtení písmen, nýbrž i vyluzování hlásek samých, což jest nejdůležitější úlohou prvního roku školního a zároveň nejnesnadnější prací ve vyučování hluchoněmých vůbec.

Ačkoli jednotliví učitelé různého pořádku při vyluzování hlásek se přidržují, počíná se obyčejně temnými souhláskami *p, t, f*, jelikož postavení mluvidel nejsnáze při nich pozorovati možno. Se samohláskami počíná se poněkud později, t. j. až pak, když učitel u žáků řádného hlasu docílil, ačkoliv i tu postupy jednotlivců valně se odchyľují. Správné nacvičení samohlásek jest hlavní a nejdůležitější podmínkou jasné a srozumitelné výslovnosti žáků. Provádí se tím způsobem, že samohlásky nejprve o sobě, později ve všech možných a jazyku našemu se nepřičících skupinách se cvičí. Ku cvičením těmto vybírána bývají ovšem slova, která významem svým slouží zároveň praktickým potřebám chovanců. I při dalších cvičeních, když se již všechny samohlásky se souhláskami ve slabiky a slova spojují, volí se obyčejně látka taková, která pro chovance i cenu praktickou má. Spůsobujeť to chovancům nemalé potěšení, mohou-li pak mimo školu jednotlivých slov a krátkých vět, kterým se ve škole přiučili, ihned použiti. Mimo to poznávají též záhy důležitost řeči článkované a oblíbí si spíše nepřetržitá, často dosti namáhavá cvičení hláskovací. Zároveň musejí býti žáci přidržováni, aby kdykoli se jim příležitost naskytne, těchto slov a vět také upotřebovali a známkovati si odvykali. Jenom tak docílí učitel, že řeč posunová znenáhla řeči článkované ustupuje a že dívky pak dovedou touto řečí nejen myšlenky své projadřovati, nýbrž v ní i mysletí. Ovšem že obor, v němž se takováto cvičení pohybovati mohou, zůstává po dlouhou dobu velice úzkým.

Podobně jako ve škole obecné spojeno jest i tu čtení i psaní velmi úzce s hláskováním, takže předmět tento rozestupuje se již ve třídě první

ve čtyři souběžná vzájemně se doplňující cvičení a to: vyluzování hlásek (čili hláskování vlastní), čtení a psaní písmen a konečně odpatřívání.

Po uplynutí 6—8 měsíců vycvičí se děti tak, že všechny hlásky a snadnější jich skupiny správně a zřetelně vyslovovati dovedou. Avšak cvičení ve hláskování přece nepřestává. Teprve nyní cvičí se shlukům souhláskovým, přízvuku jednotlivých slabik a slov ve větě, délce a krátkosti samohlásek, jakož i vyslovování celých vět jedním dechem. Vše to vyžaduje nové píle, práce a stálého opakování nejen po celý druhý školní rok, kde tyto věci hlavní jsou úlohou, nýbrž po celý čas vyučovací vůbec. Koncem prvního a počátkem druhého školního roku, kdy vlastní hláskování již ukončeno jest, počíná se teprve pravé vyučování v řeči, jež rozestupuje se ve škole hluchoněmých v 5 hlavních oborů, které jsou: cvičení ve výslovnosti (cvičení fonetická), názorné vyučování, mluvnice (cvičení formálná), čtení a řeč obcovací.

Cvičení výslovnosti čili fonetická probírají se ve zvláštních hodinách vyučovacích pouze na stupni nižším. Později omezují se jenom na to, že učitel při každé příležitosti pilně dbá, aby děti srozumitelně mluvily. Toho docílí ovšem jenom neoblomnou vytrvalostí, kterou veškeré, ve výslovnosti jednotlivých žáků vyskytující se nedostatky častým cvičením a neustálým opakováním odstraniti hledí. Jako všude obzvláště zde jest opakování duší veškerého vyučování.

Názorné vyučování vede ku věcnému vzdělání chovanců. K rozšíření představ, pojmů jakož i pokladu jazykového upotřebuje se tu rozprav o věcech z nejbližšího okolí dítěte a rozmluv o příbězích, jež se před očima dětí sběhly. Rozmluv těchto užívá se zároveň za themata k písemným pracím. Názorné vyučování poskytuje také žákům příležitosti, aby forem, jimž se v mluvnici přiučili, samostatně upotřebovali. Učitel pak užívá velmi často vyučování tohoto, když chce nové formy žákům vysvětlovati.

V mluvnici seznamují se hluchoněmí s jednotlivými formami řeči, při níž ovšem veškerá grammatická pravidla a různá pojmenování odpadávají. Učiteli hluchoněmých musí dostačiti, když děti formám těmto rozumějí a na přiměřené, jim srozumitelné látce také samostatně upotřebovati dovedou. Ve svých rozmluvách s dětmi musí se učitel, pokud možno, jenom na takové formy omezovati, které žákům již vysvětleny byly. Jelikož pak nejenom formu, nýbrž i obsah řečeného hluchoučným vysvětliti a znázorniti dlužno, jest také potřeba, aby se i látka, na níž cvičení formálná probíráme, pečlivě volila a seřadila. Při tomto výběru a seřazení látky řídíme se jednak potřebami chovanců, jednak i okolím, v němž se děti nalézají.

Při čtení následují po sobě rozličné, v mluvnických hodinách navcvičené formy na přiměřené a poučné látce v rozmanitém pořádku. Děti musejí ovšem jak věcně tak i formálně článkům, jež čísti mají, rozuměti, obsah pak srozumitelně, sběžně a s přirozeným přízvukem přednáseti. Čítanka má býti chovancům jak pro ústní tak i pro písemní projadřování vzorem. Na stupni vyšším jest pak čítanka zdrojem veškerých grammatických cvičení. Z ní hlavně berou se příklady k jednotlivým mluvnickým pravidlům a častý rozklad vět napomáhá řádnějšímu porozumění obsahu. Na stupni nejvyšším doporučuje se již užívati obyčejných, pro děti plnosmyslně psaných čítanek.

V řeči obcovací seznamují se hluchoněmí s rozličnými obraty, jichž se ve mluvě často užívá, která však ve vyučování mluvnickém a názorném buď vůbec nepřicházejí anebo teprve pozdě na řadu přicházejí. Také o jednotlivých událostech a příbězích, jež se před očima žáků sběhly, tu pojednáváme, neomezujeme se ovšem na formy žákům již známé, jelikož

právě na příkladech z řeči obcovací vzatých nejlépe nové formy žákům objasnit a vysvětlit možno. Na vyšších stupních není již zvláštních hodin vyučovacích pro tento obor, jelikož děti již tak dospěly, že při čtení a přiházejících se rozpravách dosti příležitosti se naskytuje, aby se o nejrozmanitějších věcech hovořilo. Do oboru řeči obcovací náleží na př. nacvičení různých pozdravů, proseb a rčení ve společenském životě často užívaných.

Vyučování názorné dělí se na stupni vyšším v jednotlivé předměty reálné, takže hluchoněmi osvojí si v ústavu veškerých dovedností (mimo zpěv) a vědomostí pro život potřebných jak jich škola obecná dětem plno-smyslným podává.

O odzírání.

Celá nejnovější metoda vyučování hluchoněmých zakládá se vlastně na dovedném a zručném odzírání. Dovednost tato spočívá na zvláštním výcviku čidla zrakového, kterým jednak pohyby ústrojů mluvních, jednak i celou tvářnost osob mluvících sledujeme. Ačkoli činnost smyslu jednoho nedá se nikdy úplně nahradit činností smyslů ostatních, dokázala přece zkušenost, že sluch aspoň z tak velké části zrakem nahradit se dá, že jest možno pomocí tohoto smyslu hluchoněmého řeči hláskové přiučiti. Na stupni nejnižším, kdy z dítek hluchoněmých přirozený hlas vylouditi se snažíme, jest hmat nejdůležitější pomůckou vyučovací; záhy však přidružuje se zrak, jenž tvoří pak hlavní podmínku vyučování. Mylné jest při tom domnění, jakoby hluchoněmi náhradou za to, že se jim sluchu nedostává, ostatní smysly zejména zrak již od přírody bystřejší měli nežli druzí lidé. Obdivuhodná dovednost, jakou hluchoněmi při odzírání na jevo dávají, nezakládá se na nějakých přednostech přírodou daných, nýbrž jest výsledkem dlouholetého a namáhavého cvičení. K rychlému odzírání dospívají hluchoněmi teprve po vytrvalé práci a po odstranění četných překážek.

Každá hláska vyžaduje určitého postavení mluvidel. Hluchoněmi pohyby a postavení úst zrakem sledují a podle zachycených obrazů pak soudí, jakou hlásku mluvící vyslovuje. Ačkoli zrak hlavním jest tu činitelem, přece špatně by se každému hluchoněmu dařilo, kdyby se spoléhal při odzírání výlučně jenom na obrazy optické a neužíval vedle nich ještě rozličných pomůcek jiných. Jednotlivé formy ústní, jich proměny a střídání lze sice při rozmluvě zrakem stopovati, nikdy však s takovou jistotou, jakou ucho dojmy sluchové vnímá. Ani při nejurčitější a nejsprávnější mluvě není pozorovateli možno, aby obrazy všech pronesených hlásek zrakem sledoval a zachytil. To platí zejména o hláskách, které se zadními mluvidly, jejichž pohyby zrakem sledovati nemožno, vytvořují. U jiných hlásek nezáleží zase ani tak na postavení mluvidel, jako spíše na zvláštním pohybu vzduchu, jakož i na tom, jest-li dotýčná hláska jasna nebo temna; ani tyto věci nejsou zraku našemu přístupny. Vyslovujeme-li na př. hlásku *s*, jest postavení mluvidel totožné, jako když pronášíme hlásku *c*. Záleží tu pouze na prudkosti *s* jakou vzduch šterbinou jazykem a zuby vytvořenou ze sebe vyrážíme. Také postavení mluvidel při vyslovování jasných hlásek: *b, d, g, h, z, ž, v* jest úplně totéž, jako když vyslovujeme obdobné hlásky temné.

Ještě nesnadnější a obtížnější jest odzírání při mluvě rychlé a neurčité, jaké v životě obecném po většině užíváme. Nelze se tudíž diviti, že starší učitelé hluchoněmých, uváživše všechny tyto na první pohled nepřekonatelné překážky, odzírání nejen nepřestovali, nýbrž i za nemožnost vyhledovali a náhradou za ně jenom prstní abecedě, řeči psací a známkové učili.

Aby hluchoněmý zručně odzírati se naučil má potřebí nejenom dobrého a vycvičeného zraku, nýbrž i značného nadání duševního, jakož i obsáhlých vědomostí jak věcných tak i mluvnických. Proto zdaří se dovednost tato jenom tehdy, zakládá-li se na spořádaném vyučování, na pilném a vytrvalém cvičení a na důkladné znalosti mluvnické. Jenom za těchto podmínek dostoupí odzírání takového stupně, že se stane uměním, jehož pomocí hluchoněmí obrazy slov na ústech mluvícího zrakem čtou (právě tak jak se děje plnosmyslným při čtení) a že pak pomáhajíce si soudností a vědomostmi grammatickými doplňují si to, co i při největší zručnosti zrakem sledovati nemohou.

Proto — vychování byvše v ústavu dle metody nejnovější — hluchoněmí dojdou k poznání své lidské důstojnosti, osvojí si nejenom veškerých vědomostí a dovedností (mimo zpěv) jak jich škola obecná dětem plnosmyslným podává, nýbrž naučí se i řeči článkované dak dalece, že se dovedou (třeba formou mnohdy nedokonalou, ale přece srozumitelnou) projadřovati a řeči jiných rozuměti.

Naše výkony zeměměřičské.

Popisuje *J. M. Kadlčák.*

Prosím, nelekejte se, že mám za lubem nové břemeno, anebo z chtivosti po novotářství chci práce zbytečné. Dokonce nemíním beztoho až příliš bohaté učivo rozmnožovati předmětem, kterýž pode jménem geometrie — zeměměřictví důležitým je odvětvím vědecké učby škol vysokých. To vás jenom nezvyklý název tak polekal. Věc sama je tak jak „nová“ škola, jenom že se takměř všude obmezujeme na tabuli školní, kdežto u nás po léta zaměňujeme tabuli za skutečné plochy v přírodě, cvičíme se v měřictví venku v polích.

Jakmile se svět otevře a vesna zeleň i pestrý květ vyloudí z dřimot zimních, opustíme občas dusnou učírnu a vycházíme do polí. Tam vědomosti měřičské doplňujeme, prohlubujeme a učíme se užívat, čemu v dobách zimních byli jsme se naučili v hodinách měřictví věnovaných.

Snad nezazlíte, druhové milí, když popíši jednu z takových našich výprav zeměměřičských, kteréž konáváme za teplého počasí, kdy z učírny letní úpal činí opravdové mučírny.

* * *

„Hoši! Odpoledne půjdeme do polí měřit“, oznamuji po ranním vyučování, když teploměr se vyšoural na + 20° R a úmorné parno schvátilo tělo i duši.

Rázem mizí zmalátnělost a ospalost. Do hochů jako by má slova jiskru byla vhodila. Oči září plesně a rušný šum ozývá se v třídě před chvílí v dřimotách tonoucí.

„Každý si vezme zápisník a tužku. Pitucha a Trčka opatří naše přístroje měřičské“, nařizují krátce.

Vše jásá. Hoši div nemetají kotrlce radostí, že bude „škola“ venku.

Po poledni v obvyklou chvíli vstoupím do třídy. Hoši již nedočkavě čekají znamení k modlitbě. Sotva dozněl zvonek, opouštíme třídu. V předu moji pomocníci s náradím: 4 tyčky s červenobílými praporečky, několik kolíků zaostřených a měřičský pás 25metrový. Toť celé naše zařízení zeměměřičské.

Náměstím zabočili jsme okolo kostela na silnici. Sotva minuli jsme mýto, upoutala zahrada mistra pekaře pozornost žáků. „Jak vysoké tyče — u nás pravíme štachety — jsou v plotě?“ jakoby nahodile vpletl jsem se jim do řeči.

„Dva metry“, odhadují od oka.

„Přesvědčíte se, odhad-li správný. Zde je metr, měř“, pobízím největšího.

„Dva — na milimetr“, dosvědčuje měřič.

„Kolik tyčí po metře?“ dotazují se dále.

„Pět nebo šest,“ hlásí se jiný.

„Odhad příliš neurčitý. Měř!“

„Pět tyčí po metře,“ hlásí po chvílce, změřiv si vzdálenost prvních dvou tyčí.

„Kolik asi měří celý plot podél silnice? Odhadněte. — Asi 20 metrů? Přesvědčíte se. Co učiníme, míry-li není po ruce? Ano, krokem si odměříme vzdálenost. Měř a počítej, Milato,“ nařizují nejvyrostlejšímu žáku.

„Délka plotu obnáší 26 kroků“, ohlašuje po chvílce.

„Kolik je to metrů? —

„Skoro dvacet,“ slyším ve sboru.

„Kterak počítáno?“ —

„Krok měří okolo 75 cm, tedy 26 kroků 75 krát 26, t. j. 19 metrů 50 cm,“ vysvětluje nejbystřejší ve třídě počtář.

„Souhlasí! — a teď rychle ještě počet štachet“, vybízím dále.

„Rovné sto“, určují žáci.

„Dva rozvinou měřičský pás a jeden spočítá v plotě tyče,“ nařizují.

„Dvacet metrů — sto štachet —“ vítězoslavně oznamují v malé chvílce.

„Jaký tvar má zahrada?“ „Podobá se čtverci,“ zní odpověď. „K vůli jistotě se o tom přesvědčíme. Jakým způsobem zjistíme, skutečně-li zahrada má tvar čtverce? — Tož se přesvědčte, změřte všechny strany.“

Žáci vykonali s očividnou radostí, co jim uloženo. Než byly strany změřeny, několika otázkami osvěžili jsme vědomosti tvaroslovné. Dotazoval jsem se, co vypočítáváme při plochách, co je obvod, co plocha, čím měříme obvod, čím plochy.

„Čtverec úplný — na všech stranách 20 metrů,“ za nedlouho hlásili měřiči.

„Kolik tyčí spotřebovali na celý plot?“

„Víte-li, jakou plochu ohraničuje? — Míniš tedy, že zahrada má výměru 400 m? Kdo ví, jak vypočítáno, kolik měří celá zahrada?“

„Délku zahrady znásobil samu sebou. Zahrada je čtverec, jehož jedna strana měří 20 metrů, tedy násobí se 20,“ vysvětlovali žáci.

„Co stojí u nás kopa štachet, víte-li? — „2 K až 2.40 K podle délky, zhrubky a rovnosti štachet,“ odhadovali hoši.

„Mnoho-li asi platil pan mistr za tyče na plot? Otevřte zápisníky a počítejme. Kolik kop je 400 tyček? Kopa-li za 2.40 K, kolik stojí 6·6 kop? — Tak jest. $6.6 \text{ kop} \times 2.40 \text{ t. j. } 15.84 \text{ K.}$ “

„Však již vidím, že byste rádi dále. Necháme dalších výpočtů a svižně v před! — Ale pozor! Počítejte, kolik kroků je odsud na mostek, kolik ku hřbitovu, ke kříži . . .“

Hoši vesele si vykročili. Šli jako němí. Počítali bedlivě, aby se žádný nezmýlil.

„Sto padesát tři kroky,“ zvolal radostně první, sotva nohou můstku se dotýkáje. „Sto čtyřapadesát,“ minil soused. „Sto padesát tři,“ potvrzovali jiní nedočkavě ke mě pohlížejíce, čí počet za správný prohlásím.

„Sto třiapadesát“ — rozhoduji.

„Vidíš? — Já počítal dobře“ vítězoslavně se rozkřikl hoch.

„Počítal jsem dobře, nevím, kde jsem se zmýlil“ bránil se poražený.

„Nechte hádky: oba správně počítali. Pešat byl o krok upředěn, Malý byl o krok v pozadí. Nechybil ani jeden ani druhý“, rozhodují spor.

„No tak — však umím počítat“, ulevoval si všecek rozradostněn hošík, jemuž neúspěch oči zkalil.

Podobně jsme zjistili vzdálenost ke hřbitovu, ke kříži a pak z paměti převáděli míru krokovou na míru metrovou.

„Proč pak asi u příkopy stojí kámen nápadného zevnějšku?“ — „To je mílník!“ volali někteří. — „Co je napsáno v hlavě mílníka? — Co znamená 10·5? — Nikdo neví?“ — „Vzdálenost“ — nejistě prohodil náš třídní vševěda. — „Uhodl jsi; ano vzdálenost, ale jakou?“ Všichni mlčí v rozpacích. „Od Místku až po toto místo počítá se 10·5 kilometru cesty“, vysvětloval jsem zatačeje ke kříži.

Šli jsme polní cestou. V pravo i v levo se zelenilo osení, kteréž hoši bedlivě prohlíželi. „Zde je obilí (žito), tam kunčina (jetel), za ní jařina“ určovali žáci hovoříce mezi sebou nenuceně.

„Čí pak je pole po pravé ruce“, vmísím se do hovoru. — „Barčákovo“ odpovídají ve sboru.

„Jaká zde půda? — Ba kamenitá a proto mnoho potřebuje hnoje, má-li vydati hojnější sklizeň. Má-li také tenhle pozemek podobu čtverce? — Dle čeho soudíš, že má tvar obdélníku? — Ano je delší než širší. Ale soudíš, že je délka obou stran i šířka pozemku na obou koncích stejná? — Podle stejné šířky záhonů soudíš? — Odhaduješ správně. Kolika brázdové záhony jsou na pozemku? — Takový záhon jmenujeme osmibrázdový. Někde mají záhony 10—12brázdové, ba v rovinných krajích, kde půdu velmi pečlivě obdělávají, celé pole na rovno orají. Orají líchy.“

„A teď zase dáme se do měření. Jaký tvar má role? — Vyměříme obvod jeho. Stačí-li měřit jednu stranu? — Jak vypočítáme obvod tohoto pozemku, když má tvar obdélníku? — Dejme se do práce. Změřte délku pozemku i šířku jeho.“

V malé chvíli bylo měření vykonáno a pak v zápisnicích vypočítal žáci obvod pole podle známé formule.

„Nyní vypočítáme plochu pozemku. Čím pak měříme plochy? — Na větší plochy však m^2 nestačí. Trvalo by dlouho, než bychom rozlehlé pozemky takto změřili, a počítání by se zbytečně protahovalo. Proto měříme pozemky mírou větší, arem; pole ještě rozlehlejší hektarem. Co je ar?

— Abyste věděli, jak velká plocha je ar, poznačíme si jej onde na pastvisku. Jak to asi provedeme? — Pojdte, ukáži vám ar.

Postavil jsem žáka s týčí praporečkem opatřenou na chodník. Žáci na pokyn odměřili 10 metrů a druhý žák s týčí postavil se na místo. Tak odměřen čtverec, jehož rohy označeny týčemi.

„Máte nyní na očích ar půdy. Odhadněte, kolik arů měří role, jejíž obvod máme zjištěný“, vybízel jsem hochy.

Odpovědi byly nestejně 20 — 25 — 28 — 23 arů, hádali žáci.

„Jak dlouhý je pozemek? — a jak široký? Jak se dopočítáme plochy obdélníka? — Tedy rozměr délky násobíme rozměrem šířky, tudíž 200×20 činí 4000 m^2 . Kolik je to arů?“

„Tamhle za křížem je velikánská louka. Bude-li pozemek ten měřiti též arem? — Nikoli! Takovou plochu změříme hektarem. Co je hektar? — A 100 arů je kolik m^2 ? — Velká zajisté plocha je $10,000 \text{ m}^2$. Abychom správně dovedli odhadovat i plochy veliké, vytýčíme si jeden hektar. Naš měřičský pás je 25 m dlouhý. Kolikrát položíme naši míru, abychom vytýčili si ar? — Pospěšme si tedy. Vraz kolik do země. A nyní odměřte délku jednoho aru.“ — Příkaz vykonán. „Konec označte opět kolikem do země vbitým. — Abychom určili jednu stranu hektaru: kolikrát přeneseme délku aru podél chodníku? — Počátek a konec zase označíme praporky.“ — Podobně odměřeny ostatní strany velikánského čtverce, jehož rohy značili hoši praporky. Ke každému kolíku postaven rovněž žák, ale bez týče, a tak ohraničena plocha jednoho hektaru.

Popatřte žáci, kolik půdy zaujímá jeden hektar. Odhadněte nyní, kolik asi hektarů měří celá louka.“

Na dané znamení žáci shromáždili se na místě dříve již jim naznačeném. Usedli na suchý trávník ve stínu staletých lip a já začal vypravovat.

„Pozemky měříme tedy arem a hektarem, o jejichž rozsahu právě jsme nabyli správného ponětí. My víme, jaká plocha je ar, jak velký je hektar. Naši otcové měřili jinak. Slýcháte zajisté hovořit doma, že zahrada je na měřici, louka měří tři jitra. Víte-li, co je měřice půdy? Je to kus pole, kteréž obsejeme jistým množstvím zrní. Čím měříme teď zrní? — Jindy místo hektolitrů měřili na měřice. Hektolitr rovná se 16 nebo-li $1\frac{5}{8}$ měřice. Pozemek, kterýž osejeme tedy $1\frac{3}{8}$ hektolitru, nazývá se měřicí. Tři takové měřice nazývají jitem — někde joch —, což znamenalo kus pole, kteréž bez přesilení za jitra, t. j. za den zoralo se párem volů.

Všechny pozemky byly zkušenými zeměměřiči — geometry — změřeny a do knih zapsány. Knihy ty proto nazýváme pozemkovými knihami. V nich je zaznamenáno, komu každý pozemek patří a jaká jeho výměra, kolik plochy zaujímá. Každý majitel půdy obdržel od úřadu k tomu ustanoveného výpis na archu papíru, v němž naznačeno, které pozemky mu patří a kolik měří. Proto říkáme jim pozemkové archy.

Všechny pozemky jsou také nakresleny na mapě, kterouž každá obec má stále po ruce. Je to obecní mapa pozemková a ta obsahuje všechny pozemky po pořádku čísla označené, aby si každý majitel bez obtíží mohl své pozemky na ní vyhledati. Ve škole se na pozemkovou mapu naší obce podíváme.

Nynější mapy a pozemkové knihy obsahují míry metrické. Starší mapy a pozemkové archy byly vedeny podle měr před tím užívaných. Poznačte si do zápisníků, že jitra, stará míra polí, je čtverec, jehož každá

strana měří 40⁰ (sáhů), tedy $40 \times 40 = 1600 \square^0$, neboli 3 míry — měřice — výsevu. Měří tudíž jedna měřice stará 533 $\square^0$. Jeden sáh rovná se 3·6 m², nebo 1 m² rovná 0·28 $\square^0$, nebo 1 m² je o něco více než $\frac{1}{4} \square^0$. Měřice je tudíž 19 arů 18 m²; jitro 57 arů 55 m². Je tedy ar asi 18 sáhů, hektar asi 1 jitro 1180 $\square^0$, nebo zkrátka 1 jitro = $\frac{1}{7}$ hektaru. Podle těchto údajů ve škole si vypočítáme některé příklady.

Čas nám pro dnešek vyměřený již minul. Příště budeme pokračovati v měřických výkonech. Vyměříme si pozemky jiných tvarů a ve škole pak zkušeností a vědomostí takto nabytých upotřebíme v početních úkolech.

Srovnejte pomůcky. Nastoupit v řad! Dvojestupem v pravo v bok! — Do čtyřstupu — pochod! — Pochodem pochod! Zapějte píseň pochodovou: „Proč bychom se netěšili.“

Luisa z Carvajalu.

Španělská apoštolka víry v Anglii ve stol. 17.

Dle francouzského podává *Josef Weiss*.

II.

V mladistvém věku roku 1584. četla psaní vyslance španělského u dvora v Londýně, kde vylíčeno bylo utrpení anglického mučedníka pro viru. Vzpomínka na událost tuto nešla jí z mysli. Úpění katolíků v Anglii trpících zaujalo její duši; v kapli Pampelunské, v útulku madridském všude obírala se mučedníky a vyznavači těmi; chtěla je viděti, ba záviděla jim. Láskou Inula k Anglii a k jejím dětem: každý Angličan, Madridem se ubírající, buď že bral se z Valladolidu, stav se knězem, aby v otčině své evangelium hlásal; buď že tajně z vlasti prchnuv do Valladolidu na studia pospíchal, byl jejím přítelem. Čítalaf dobře, že Anglie byla jí od Boha za působiště určena.

Roku 1604 učinila pevné rozhodnutí: darovala Anglii své jmění. A roku 1605 rozhodnutí její bylo doplněno, darovala Anglii život svůj. Nejprvé své jmění: byla opravdu chudobna? Žila chudě sice, ale mohla se k bohatství vrátiti, a tu zdálo se jí, že není v pravdě chudá. Rozhodla se tedy v Belgii, v Lovani, založiti noviciát jesuitů anglických a věnovala na ten účel 20.000 dukátů. A po 11 měsících opouštěla Luisa, svého jmění dobrovolně se zřekši, rodnou zemi svou, ubírajíc se Paříži do „země světcův“, jak tehdy i přes bludařství Anglie slula. Opouštěla rodnou zemi vedena a vábena touhou po nebezpečí a utrpení; chtěla nikoliv v bezpečném zátiší, nýbrž cestou drsnou a příkrou dobýti spásy duše své; a Bůh popřál jí milosti té, připraviv pro ni trpkosti a hořkosti přčetné.

Zakusila brzy pronásledování. Přišedši do Anglie, našla na několik týdnů útulek ve starém zámku, kde několik katolických kněží se skrývalo. Když však nařizena byla domovní prohlídka, musila jinam se utéci. Odebrala se do Londýna, kdež přijala ji k sobě jistá katolická paní. Když po odhalení spiknutí tak zvaného „prachového“ král Jakub vinu všeho sváděl na katolíky a s nevidanou příkrostiti počal je pronásledovati, prosila paní

ta Luisy, by jinde pohostinství si hledala. A tu, aby někde přístřeší došla, bylo se jí odhodlati ke kroku, od něhož jí pokora a mlčenlivost dosud zrazovaly: dala se poznati vyslanci španělskému don Padrovi de Zuniga. Několik pokojíků bylo jí vykázáno od vyslance k obývání; přibrala k sobě dvě mladé dívky do bytu a od té doby počíná katolická činnost Luisy z Carvajalu na „ostrově svatých“.

První týdny jejího pobytu byly hrozné: dvojí sen její nedošel splnění. Snila o tom, že v brzku nabude katolická víra opětné vážnosti, a za tím všude na ulicích urážena byla hanlivými obrazy a vtipy proti „papežencům“. Snila dále o tom, kdyby se jí dostalo když ne úspěchů v apoštolování, tedy přec koruny mučenické; a sama musila si přiznati, že jsouc v Anglii cizinkou bude odtud prostě vypovězena, ne však mučena. Sklamání tato však neubírala jí odvahy. Psalať svému bratrovi: „Sebeláska a přirozená touha po klidu a pokoji vábí mne do Španělska a ne do Anglie . . . Neznám srdce méně schopného, aby snášelo zápasy a neštěstí této země: dovedeš si nyní představit, trvám-li zde pro svou zálibu či z opravdové zbožnosti? . . . Hle, jsem zdraví slabého, čivů rozechvělých a bojácná, od přírody chtivá úcty a náklonnosti jiných, a zde dlím jako na poušti plné dravých vlků, v domě chudém a opuštěném, živím se almužnou, a přec nemůžeš ani tušiti klid a mír srdce mého . . . Není to účinek síly nadpřirozené od Boha vycházející, k vůli níž nemohu se zřici zkoušek nových a přestatí v plnění vůle Boží?“

Boží vůlí bylo, aby Luisa byla prostřednicí mezi katolickou láskou španělskou a katolíky anglickými a aby nadšení rytířského národu, v ní hárající, obrátila ve prospěch víry pronásledované. A nadšení to vedlo ji k práci neúnavné. Jsouc cizinkou mohla míti u sebe knihy apologické či obhajné a jiné náboženské: a v knihách těchto i v Písmě sv. pilně čítajíc, mohla častokrátě jak kněžím tak věrným církve římské přispěti ku pomoci.

Jednoho dne kněz pro „papeženství“ uvězněný již chystal se podepsati přísahu králi, kterou by život svůj sice vykoupil, však víry a poslušnosti ke sv. Otci se zřekl. Luisa jej navštívila, vyložila, co počíná, a důrazně jej varovala; a kněz ten, přednost dav mučenické smrti před přísahou bludařskou, svěřil jí umíraje staříčkou matku svou. Činem tím získala Církev i Anglie o mučeníka více. — S oblibou docházela do žalářů, kam zavírání podezřelí katolíci; těšila je, povzbuzovala a na smrt připravovala. Libezný její zjev a láskyplné chování působilo i na žalářiáky, kteří k vůli ní mírněji zacházeli s uvězněnými. V předvečer jedné popravy shromáždila kolem sebe v kobce žalářiá dva kněze, kteří měli býti popraveni a valný počet katolíků, kteří rovněž v brzku na svůj ortel čekali a s nimi v radostných zpěvech a žalmech vitala nastávající cestu ke krajím věčnosti, takže sami žalářiáci žasli nad takou hrdinnou myslí. A druhého dne po popravě sama poskytla přístřeší popraveným mučeníkům; sebrala jejich těla, zaobalila a do svého příbytku dala donésti, aby je do ciziny potom vypravila. — Jako cizinka byla z trestů katolíky stihajících vyňata, a tato beztrestnost byla katolíkům velmi na prospěch.

III.

Však neměla dlouho trvati. Úřady Londýnské vypátraly, že v obchodnické čtvrti jakás „papeženka“ z cizozemská odvážíla se na ulici katolickou víru hájiti ano i hlásati. Luisa byla zatčena. Již cítila se blízkou smrti a děkovala Bohu. „To je přestrojený kněz“, křičela luza anglická a již se na ni sápara. „Je to vznešená šlechtična španělská“, prohlásil policii vyslanec krále španělského a Luisa puštěna na svobodu. Rmoutila se nad tím velice,

že mučeníctví již zajisté jí nepřáno. Však tím více v činnosti svojí pokračovala, doufajíc později koruny mučnické hodnou se státi. Kolem ní počal se nyní katolický život utěšeně rozmáhati. Bůh žehnal její práci a mnohé anglikány v lůno církve pravé přivedla zpět; mladé muže vysílala na kněžství a pojala plán založiti kongregaci školskou pro výchovu dívek anglických. — Její příbytek byl ohniskem „papeženství“; obávajíc se udavačství přestěhovala se do čtvrti jiné a zase tam horlivě apoštovala. Arcibiskup anglikánský dobře postřehl však působení její a v čas příhodný krále Jakuba I. na ni upozornil.

Luisa podruhé byla zatčena a těšila se, že hodna bude smrti mučnické. Však i tentokráte na upozornění a přímluvu vyslance španělského byla propuštěna k nesmírné žalosti své. Smrt se před ní skrývala, ona toužila po ní, a smrt jí se vyhýbala.

K dovršení jejího žalu Filip II., král španělský, chtěje se prokázati úslušným králi anglickému, dal jí na srozuměnou, aby se uchýlila do Nizozemska: toť bylo pro ni ranou poslední. Sklíčena žalem a vysílena horlivou činností apoštolskou ulehla na lože, s něhož již nepovstala. Léta Páně 1614. 2. ledna u věku 45 let vydechla šlechtnou duši svou v milovaném, nešťastném zemi anglické, oplakávána zemi svou rodnou a katolíky anglickými.

Pokus její, provésti znovuzkříšení katolické víry v Anglii, se sice nezdařil, však myšlenka její přešla později do sousední země francouzské, odkudž noví apoštolové úkolu toho se podjali, jiskru života církevního znovu vznítiti, jež čím dále utěšeněji nyní plápolá.

K prvnímu jubileu.

Píše J. M. Kadlčák.

Jak ten čas běží: rychleji než ty dravé bystřiny dumných velehor. Ani se mi nechce věřit, že již deset let utonulo v moře minulosti; deset let uběhlo jako sen od chvíle památné, kdy prozíravý velepastýř Theodor ponejprv k učitelstvu otcovské vydal posláni: shromážděte se, kdož věříte v Krista a spásu věčnou, u kolébky křesťanství slovanského. Přijďte ze všech končin Moravěnky Cyrillo-Methodějské na posvátný Velehrad a obnovte, vytríte, posilněte svůj duševní život, obraťte se ve studnici milostí Božích, abyste ne slovem mrtvým, ale životem katolickým jako svíce zářili lidu, jehož dorost v duchu náboženství Kristova vychovati máte.

Postřehli odpůrci života náboženského dosah této výzvy. Správně poznali, že duchovní cvičení učitelů na posvátném Velehradě chystaná vážným jsou nebezpečím pro směr liberální, kterýž na mnoze u nás stotožňován s bezvěřectvím, a proto hrubá zahájena palba i proti původci duchovních cvičení velehradských a přerovských, neboť současně i učitelkám chystány duchovní hody v přerovském klášteře, ale ještě více počali bušit do těch, kdož na Velehrad se chystali.

Na schůzích veřejných i v hovoru soukromém, v listech stavovských i novinách politických neslýchaným způsobem tupena byla chystaná cvičení

duchovní nebo-li exercicie učitelstvu připravené v ten způsob, jak měli je dříve již kněži.

Nebratrsky prohlášen byl každý učitel a učitelka za zrádce stavovských zájmu, za vyvrhele poznamenan a za hlupáka duševně zakrnělého prohlášen, kdož se odvážil účastniti se duchovních cvičení, tedy náboženského projevu živé víry.

Nebudu připomínat, jaká neslýchaná potupa slibována byla každému, kdož jako svobodný muž a volná žena odváží se veřejně doznati, že považuje duchovní cvičení za vhodný a užitečný prostředek k zdokonalení, zušlechtění sebe a po stránce náboženské za potřebný prostředek k dosažení milosti posvěcující a ku blahu duševnímu vůbec vedoucí.

Soudice podle sebe, očekávali odpůrci, že pochopitelný strach a bázeň před pohanou světskou bude dosti mocně působiti na všechny, kdož by snad chtěli použití dobrodiní nebývavého a duchovních cvičení se mínili účastnit. Již jásalí a radostně si pochvalovali výsledky hrubé palby bezohledné.

Na Velehrad ani jeden v pravdě český učitel nepojede a v Přerově učitelka vlastenka se neukáže, tak hlásali vítězoslavně.

A co se stalo? Velehrad oživil vroucí písní pěvců učitelů, kteří kající klonili koleno před Velebností Nejsvětější. Sto a více učitelů neohrožených se přihlásilo k prvním duchovním cvičením na Velehradě a zástup nadšených učitelek sjel se do Přerova, aby vykonaly, což ku spáse duše za prospěšné a vhodné uznaly.

Přes všechny až surové útoky a pohany neslýchané první duchovní cvičení, kteráž na pokyn velepastýře Theodora byla v život uvedena a zásluhou miláčka všech exercistů a exercistek vldp. dra. Stojana i přehorlivých exortátorů po dnes kvetou a dobro působí nejen v duši účastníků, nýbrž i v celku.

Nejeden chystal se na cvičení -- v srdci hněv a vzdor krutý — a vrátil se usmířen a obrácen. Na Velehrad, do Přerova jeli hněvem naplněni — a zpět se vrátili plni lásky a nadšení k povolání s odpuštěním v srdcích všem, kdož ubližovali, ránili bez příčiny, bez viny.

Mnohý jel snad na Velehrad ne tak z plného přesvědčení, jako spíše ze vzdoru a zvědavosti. „Zejtra — pozejtří ujedu — mnohý snad si umínil — a vytrval do konce. Ba co více: upřímně se vyznal, že nechápaje významu a dosahu cvičení duchovních podceňoval je. Nejednou slyšel jsem: na rok přijedu opět a teprve jak náleží vlomím se do těch záhad těžko pochopitelných, prožiju ve slastném zapomenutí tuchy pekla, ale i záblesk radostí nebeských pocitím. Mnohý jel snad na Velehrad jak nespokojený pochybovač a vrátil se vyzbrojen pevnou, nezdolnou vírou a posílněným nezvratným předsevzetím; ať se děje co děje — život další povedu a zařídím si přesně v duchu víry své katolické.

Deset let uplynulo a za těch deset let sta mužů životem vyškolených na Velehradě našlo duševní rovnováhu, mír v srdci a klid ve svědomí. Nabyli tam síly, že bez reptání a zoufání klidně snášejí břímě Božskou prozřetelností na bedra jim uvalené.

Deset minulo let a na sta mladých druhů na Velehradě našlo zbraně k přemáhání hřichu a zdoání nástrah, jimiž poseta je životní dráha naše.

Význam duchovních cvičení nepochopí, kdo sám v dobré vůli nesúčastní se života rozjímavého, znaleckou rukou řízeného. Neuvěří, kdo sám na sobě nezkusil obrodný vliv duchovního života, jaký se prýští z exercicií.

Proto nepochopí ani, proč letos, v desátou ročnici prvních exercicií učitelských, chystáme první jejich jubileum a z té příčiny zástupcové katolického učitelstva obrátili se k zakladateli duchovních cvičení našich, velepastýři Theodorovi s prosbou, aby buď započítí, anebo zakončí ráčil učitelské exercicie na Velehradě.

Velepastýř ve známé blahosklonnosti a otcovské přízni učitelstvu vždy na jevo dávané milostivě slíbil, že se buď osobně našich exercicií účastní, anebo, kdyby to nebylo možno, na Velehrad vyšle zástupce svého, aby tak náležitého významu se dostalo prvnímu jubileu duchovních cvičení učitelských.

Radostná zpráva tato zajisté povzbudí mnohé, aby letos jubilejních exercicií na Velehradě i v Přerově se účastnili a tak stali se účastnými všech těch milostí, kteréž duši věřící plynou z duchovních cvičení.

A exercisté, kteří již prožili v zátiší klášterním slastné dumky nebeského nadšení, zdaž letos nepospíší na Velehrad, aby obnovili sliby tam učiněné, obnovili úmysly a předsevzetí dobrá, obnovili život duševní v duchu Pána a Spasitele.

Navrhuji tudíž, abychom letos na Velehradě konali sjezd exercistů a na oslavu duchovních cvičení jubilejních sjeli se k letošním exerciciím všichni, kdož jsme na Velehradě v minulém desetiletí byli účastni duševních hodů, kteréž každoročně uchystány učitelstvu vůdcem naším vldp. dr. Stojanem a přehorlivými i přechoťnými Otci z Tovaryšstva Ježíšova, přáteli a hostiteli našimi přemilými.

Oslavme tedy první jubileum duchovních cvičení sjezdem exercistů. A tož, přátelé milí, na prázdniny si stanovme heslo: Na shledanou na Velehradě!

Dmitrij Ivánovič Tichomirov, paedagog ruský.

(Další část.)

Díla Tichomirova jsou dokonalým provedením jeho myšlének. O tom se přesvědčíme, posuzujeme-li některé z jeho nejdůležitějších děl. Při prohlídce hlavních jeho spisů, započneme přirozeně s jeho základním dílem nadepsaným: A B C, nebo-li rukověť k užívání ve školách národních ku současnému vyučování psaní, čtení (rusky a v církevní slovanštině) a počítání.

Tato kniha sepsaná společně p. Tichomirovem a paní Tichomirovou, dosáhla v prosinci roku 1900. 141. vydání, což značí zajisté slušnou číslici 1,670.000 výtisků. Poslední vydání samo čítá 70.000 exemplářů. Rukopis byl schválen zvláštní sekcí vyučovacího odboru v ministerstvu pro veřejné vyučování v Rusku, a byl úředně doporučen jako dílo, jehož by zvláště měli používat při vyučování ve školách národních začátečníci v povolání učitelském. Cena knihy jest velice nepatrná, 20 kopejek, t. j. as 46 haléřů.

Tento abecedář jest rozdělen na 4 části.

1. Cvičení ustanovená k naučení písmen abecedy, 2. cvičení stupňovaná plynou četbou, 3. studium církevní slovanštiny, 4. základy počítání.

Prvá část. Žáci se učí současně čísti a psát, při čemž začínají písmem psacím (v ruštině není tak velkého rozdílu mezi písmeny psanými a tištěnými jako u nás). Po nějakém čase, věnovaném základním tahům, přímým a zaokrouhleným, jež žáci píšou na čtverečkovaném papíře, přikročí se k písmenům. Když jsou již známa písmena a, u, m, a jejich tvar, používá se jich ku tvoření slabik a slov, a i v příštích hodinách nenacvičí se nikdy žádné písmě, aby se ho nepoužilo k utvoření mnohých slov. Když jest žák již obeznámen asi s tuctem písmen, tu již mu „A B C“ dává příklady krátkých vět. Čím dále se pokračuje, tím více se tyto věty množí. Žáci se naučí přepisovati a čísti otázky a odpovědi, seznamy jmen, ptáků atd. Třeba dodati, že v tomto zručném stupňování od snadného k nesnadnému jsou užívána písmena co nejvíce pozměňována. Písmena tisková, ze začátku velká, stávají se stále menšími, písmenům obyčejným přidružuje se znenáhla latinka. Po velkých počátečních písmenách následují malá písmena; cvičení to se provádí na základě vlastních jmen.

Tento krátký a rychlý přehled dokazuje, že Tichomirova metoda vyučování čtení a psaní svou jasností a postupem nezadá v ničem nejlepším slabikářům západní Evropy.

Druhá část. — Prvých 28 stránek rukověti bylo věnováno písmenům. Žák již dovede je psát, čísti a skládati ve slova. Nyní následuje as 40 stránek obsahujících krátké články ku čtení. I zde jest postup od jednoduššího k složitějšímu co nejčastěji volen. Texty jsou dětsky jednoduché, povídky, mravoučné bajky a básničky povznášejí se povlovně až k slohu básnickému v popisných líčeních vyňatých z Puškyna, Nikitina, Koltcova a Majkova a až k slohu biblickému ve vypravováních vyňatých z posvátných knih.

Jelikož se nejedná jen o čtení a psaní, ale jest třeba vyučovati tím, že žáci čtené dobře pochopí a že se jim články důkladně vysvětlí, tedy, aby vyhověl oběma účelům, umístil Tichomirov zde rozličné latinkou psané poznámky poutající žakovou pozornost a nutícího ku přemýšlení o otázkách, o nichž byla právě řeč. Na př. přicházíme k četbě článku „Mravenec a holubice“ (týž předmět jako u La Fontainea). K tomuto jest připojeno několik krátkých poznámek, kde nacházíme slova „neštěstí, milosrdenství, vášeň, pomoc, vděčnost“, dále i pravidla „služba za službu“ atd. Co to příležitosti ku přemýšlení a výkladu o právě čteném článku. Vítanou příležitostí k rozhovoru jsou dále články o zvířatech, ptácích a rostlinách atd. Po bajce o vlku a koze se vypočítávají zvířata býložravá a masožravá, po Tolstojově básničce nadepsaná „Poraněná bříza“, mluví se o stromech a keřích; po verších o hvězdách a slunci, činí se zmínka o hvězdách, sdruženích nebeských těles a rozdělení času, po líčení Nikitinově „o radlici“ mluví se o letních měsících, a dále o čtveru ročních počasí, týdnu a dnech, při čemž se každý den svým jménem nazve.

Po těchto obyčejných vědomostech, potřebných ku každodennímu životu, připojuje Tichomirov základní nauky náboženské každému pravoslavnému nevyhnutelně potřebné. Tento zvláštní ráz vyučování vysvětluje z textu a dá se i z jednotlivých nadpisů článků dosti vytušiti: Jak Pán miluje své děti, narození svaté matky Boží, narození Pána Krista, poslední soud, večeře Páně, zrada Jidášova, odsouzení, utrpení, ukřižování a smrt Kristova, velkonoce, nanebevstoupení Páně, nanebevzetí Panny Marie“ atd.

Nemaje dosti na tom, že vyložil žákům význam těchto velkých slavností náboženských a dějiny o Kristu, Tichomirov hledí v nich vzbuditi zájem pro obřady církevní; popisuje jich hlavní části a poukazuje na to,

že věřící jsou zavázáni zachovávat posty, činit pokání a modlit se atd. Častěji též vysvětluje symbolický význam církevních obřadů. Všechny tyto podrobnosti jsou vysvětleny jasně a myslí mladých čtenářů úplně srozumitelně.

Třetí část. — Tichomirov věnuje studiu jazyka církevního 17 stránek obsahujících abecedu a cvičení. Písmeny staroslovanštiny, na pohled dosti malebné, liší se od abecedy ruské velice málo, takže na prvý pohled není jich možno od této hned rozeznati. Písmen úplně se lišících není více jak deset. Tyto žáci zvlášť nacvičí a seznámí se brzo i s ostatními písmeny. Když žáci se již se zvláštními písmeny seznámili, předvádí je slabikář se skupena ve staroslovanská slova a později uvádí již celé věty, vyňaté z písma svatého. Všechny věty jsou přeloženy do ruštiny a patřičně vysvětleny. Církevní slovanština obsahuje často zkratky, k nimž třeba klíče; z toho důvodu uvádí ABC dosti úplný jich seznam, který stačí skoro ku čtení všech svatých textů. Pak následují opatřeny jsouc přečetnými vysvětlivkami různé náboženské texty, jimž se mají děti na paměť naučiti: modlitba Páně, pozdravení andělské, vzývání nejsvětější Trojice, anděla strážného, modlitba k sv. patronu, k sv. Duchu, za živé a za mrtvé, za císaře a vlasť, pak modlitby ranní a večerní, před sv. přijímáním, píseň k chvále Panny Marie. Jak viděti, jest tento abecedář skoro malým katechismem.

Čtvrtá část. — Žák se seznamuje s číslicemi pomocí obrazců, znázorňujících na levé straně skupinou bodů (teček) číslo, jež jest na pravé straně vyznačené číslicí. Hned na to probírají se čísla od 1 do 10, sčítání a odčítání jednotek, pak počítání s desítkami, na to cvičení s čísly skládajícími se z desítek i jednotek. Povlovně se přikročí ku dělení a násobení 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 a 9. Ke každému oddělení jest přidána serie příkladů obezřetně stupňovaných. Tato malá aritmetika jest zakončena násobilkou a jest doplněna prvých set, tabulkou měř, váh a mincí ruských, a římskými číslicemi od I. do XII. (aby se naučili určovati, kolik jest hodin).

Tak bohatý jest obsah malého svazku o 104 stranách, který vkládá Tichomirov jako prvou pomůcku do rukou žáků škol národních. Když jsme teď dílo to popsali, a jeho jednotlivé části krátce probrali, poznáváme, že vyniká zvláštní logickou jasností své metody a praktickým rázem vyučování. Tento abecedář (ABC) jest úplně uspořádán dle teorií svého skladatele a pozoruhodně rozčleněn a stupňován, aby žáci mohli býti snadno zasvěceni do základů. Kromě toho obsahuje mnoho vědomostí potřebných životu mravnému i hmotnému, a základy náboženství, jež zaujímají tak široké místo veездеjším životě.

Příště dále.

Dne 6. t. m. zemřel na Vyšehradě kanovník **Beneš Method Kulda**, ušlechtilý kněz, nadšený vlastenec a zasloužilý spisovatel. Zesnulý narodil se v Ivančicích dne 16. března 1820. Věčná mu paměť.

Duchovní cvičení pro učitelstvo konají se letos na Velehradě dne 18. srpna. Započnou v úterý večer a skončí asi v sobotu z rána. Účastníci se žádají, aby alespoň 6 dní před započítím cvičení ohlásili na Velehrad svůj příchod. Stačí dopsat dp. farnímu úřadu na Velehradě.

Rozhléd po přítomném hnutí v učitelstvu mor. uveřejníme příště.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských listů.

Ethické společnosti.

Dr. Rudolf Nejezchleba, katecheta v Mor. Ostravě.

Dojmem ohromujícím působí v Zolově „L'homme bête“ onen rychlovlak, jenž supí a žene se jako dravá šelma rozlíceně v před beze strojvedoucího Jakuba . . . Podobný dojem uchvacuje vážné myslitele v době naší: lidstvo žene se šíleně ku předu, ale ztratilo řidiče, ztratilo vůdce; nejprve vyrazila racionalistická filosofie regulator z ruky theologii, pustila páru a uháněla střemhlav se svými edenskými sliby . . . ale brzy utrmácena, zklamána omdlévá, a přistupuje nový řidič přírodověda se svým materialismem a odhazuje umdlévající filosofii a zaujímá její místo. Než i tento řidič počíná si zoufati, vidí, že zavádí lidstvo na bezcestí, tam, kam nechtěl, začíná brzdit, volá o radu, o pomoc, neboť se děsí té velké zodpovědnosti. Tak jeden z nich volá: „Nikdy ještě nestihla děsnější pohroma pokolení lidské; nikdy ještě v dějinách lidstva nebylo pohromy podobné pohromě, kterouž může nyní předvídati každý, kdo patří v budoucnost: onať blíží se jako potopa, zkalená tím, co byla zničila a neodolatelná ve své síle, vyvracejíc z kořene nejdražší naše naděje, pohlcujíc nejdrahocennější články víry, pohřbívajíc vše, co žití naše má nejvznešenějšího, v trosky hrozné spousty.¹⁾“

Velmi pěkně popisuje naši dobu universitní profesor ve Strassburgu Ziegler v objemném svém díle: „Geistige und sociale Strömungen im 19. Jahrhundert“: „Vše a bouří to všady a trhá nás ve své víry. Světem plným protiv jest toto fin de siecle, v němž všecko se chaoticky míchá. Karneval a škaredá středa, silně se vzímající renaissance s pessimistickou ochabující dekadencí.“ A v tomže smyslu mluví také učený Chamberlain. Bylo by zbytečno uváděti výstražná slova lékařů všech národů. Dra. Fletchera, neurologa berlínského Eulenberg a j., kteří z dat statistických vylučují mravní zpustlost naší doby a hrozí se blízké budoucnosti. Uvádím ještě antisemitu, radu Jedliczsku, který trefně, ovšem drasticky, ve svém spise nedávno vyšlém „Étinstehung der Welt“ charakterisuje moderní lidstvo říka, že když už by se musela hypotéza Darwinova přijati, lépe by prý bylo prohlásiti za praotce moderního člověka jiné zvíře . . . než opici.

Že mravnost klesla, jest pravda všeobecně tedy uznaná, již potvrzuje denní zkušenost. Jako jsme úžasně předčili své předky rozumem, intelligenčí,

¹⁾ Apol. Duilhé de Saint-Projet.

tak zase na druhé straně jsme daleko za nimi co do charakteru. Právě s pokrokem věd přibývá požívavosti, bezuzdnosti, nemravnosti; věda a její vymoženosti stávají se často v rukou člověka hroznou zbraní k vyplnění svých vášní ano i zloby. „Hlava moderního člověka je sice plná vědy i umění, theorie i praxe, ale srdce je prázdné jako poušť, chladné jako polární led.“¹⁾

Proto se v poslední době tolik mluví a píše o tak zvaném „obrození etickém“; odtud si vysvětlíme všechna ta hnutí filantropická, aesthetická, (umění do školy etc.), ethická, proto se začíná v poslední době na mnoha místech akcentovati náboženská výchova. Dříve se říkalo: „Náboženství a morálka jsou jen berly pro chromé“. Zahodili je — a hle! Dnes vracejí se zpět a chápou se berel těch pohozených, cítíce jich nesmírnou potřebu.

A mezi ty, kdož po nápravě nynějších mravních poměrů touží a pracují, patří tak zvané „ethické společnosti“. Zakladatelem jejich byl theologicky a filosoficky vzdělaný Felix Adler v New Yorku (první taková společnost r. 1875). V Evropě podobnou společnost zařídil přítel Adlerův Stanton Coit v Londýně; odtud rozšířeny společnosti takové po Francii a celé Evropě. U nás v Rakousku založil ethickou společnost prof. Jodl r. 1893 ve Vídni.²⁾

Účel těchto společností: rozvoj kultury nezávislé na náboženském a politickém přesvědčení.

Prostředky: slovem, písmem, skutkem umravňovati lidstvo; položit úplně ethický podklad celé výchově mládeže, popularisovat vědu a umění t. j. přístupnými je učiniti nejširším vrstvám v jejich významu vychovatelském.

Zajímavý je pro nás poměr ethických společností k náboženství, jak referuje učitel Mrazík dle spisku Mouletova: *Le mouvement éthique*: „Nelze upřít, že jest už veliká řada i prostých lidí, kterým náboženské učení už nevyhovuje, jakož je pravdou, že jest v tomto učení mnohé, co neobstojí před vědou, ba i před prostým ale zdravým rozumem lidským.“ A o tyto lidi, kteří odhodili náboženství, starají se prý ethické společnosti, aby nezabředli do bahna ethického materialismu. Ethické společnosti „vyhýbají se šířiti nějakou morálku závislou na metafysice nebo dogmatě, nýbrž šíří nauku o čistě lidsko-přirozené povinnosti, mající svoje odůvodnění jak v postavení člověka ve společnosti, tak i v jeho lidské přirozenosti.“³⁾

Vítáme upřímně tyto pomocníky na poli morálním; jsou alespoň jasným toho dokladem, že náprava mravů moderního lidstva je naprosto nutná a uznati chybu, je přece první krok ku polepšení. Než nemůžeme si slibovati od těchto společností výsledků, jež snad jsou v jejich intencích. Proč? — Poněvadž celému tomu hnutí schází nezbytná, pevná báse. Zavádějí morálku — již stvořil liberalismus — nezávislou na Bohu a filosofii, drží se hesla, jež Hobbes proklamoval: „Nezávislost mravnosti“, dle něhož skonstruoval v poslední době protestant Egidy své náboženství ethicismu.⁴⁾

Směr hnutí ethického shrnul realista náš Machar v tuto větu: „Neběží o to, co věřit, ale jak žít.“ Na to trefně odpověděl — jak píše „Nový Život“ — Čelakovský: „Nech si vyschly v horách prameny, jen když po troubách se voda do města vede.“ Ani dr. Bulova⁵⁾ společností ethickým nedůvěřuje právě, že je to horování o mravní nápravu sice pěkné, ale málo

¹⁾ Heran: Mravně zpustlá mládež.

²⁾ Cf. učit. Sborník 1903 č. 1. a 2.

³⁾ Sborník pag. 60 č. 2. 1903.

⁴⁾ Viz Dr. Fischer: Die modernen Ersatzversuche für das aufgegebenes Christenthum.

⁵⁾ Monismus — Einheitslehre 4. vyd.

kdo mu uvěří, poněvadž není upřímné; je nepochopitelno, jak možno vylučovati ze svých systémů všechny zásady a principy věrouky.

Toto asi dobře vycítil náš humanista Masaryk, že chybí celému hnutí ethickému fundament a proto ve svém spisku „Ideály humanitní“ r. 1901 napsal: „Náboženství má býti mravnosti základem; nedovedu si představití poslední rozřešení mravní otázky bez náboženství.“ Ovšem jaké si to náboženství Masaryk představuje, je těžko říci, na to by nám Masaryk sám zůstal odpověď dlužen; dosud odpovídá jenom negativně: „Mně nedostačí náboženství pozitivní t. j. náboženství, která nyní jsou.“

Prozatím tedy můžeme konstatovati, že celá ethika nutně musí spočívat na náboženství, jako každý dům musí postaven býti na nějakých pevných základech. „Mravouka bez Boha, jaká se ku př. pěstuje ve Francii ve školách, je snad nejzbytečnější, poněvadž je nejhloupější předmět na světě.“ (Hlídk a.)

Obrození mravní etikou nezávislou na náboženství je utopickým; nějakého kosmopolitického zákonníka mravnosti nemáme a kdybychom i měli, neměl by nikdy závaznosti, poněvadž by mu chyběla nezbytná sankce vyšší. Mrazík v jistém smyslu omlouvá ty, kteří odhazují náboženství pravě, že jest mnoho v něm, co neobstojí před zdravým rozumem; že tím náboženstvím nemínil autor fetisismus, nýbrž křesťanství, kdož by o tom pochyboval! Bývalo by na místě, kdyby byl některé doklady uvedl. Poukazují jenom mimochodem na filosofa Leibnice, jenž ve své „Theodiceii“ obšírně dokazuje, že náboženství naše zjevené (tedy nadpřirozené) neobsahuje žádných vět proti rozumu, vět takových, jejichž protiklad by mohl býti dokázán; připouští, že mnohá dogmata (Trinita, Incarnace etc.) jsou nad náš rozum, nikdy ale proti rozumu, a že přibližně jim rozuměti a je hájiti proti námitkám může zdravý rozum lidský.

Dle mého mínění netřeba hledati nových surrogátů a odhazovati anebo si nevšímatí toho, co po tisíceletí tak výtečně se osvědčilo v mravní výchově lidstva, totiž učení Kristovo, neboť žádná mravouka filosofická, tím méně „nezávislá“ nenapravila ani jednoho zločince, kdežto křesťanská ethika obnovila tvářnost celé země a nepřestává obnovovati denně tisíce a miliony hříšníků, a tož je znak pravého náboženství, že ono má přetvořovati nás a ne my je. Neschází nám nic než uplatnit vznešené zákony Kristovy, a výsledky se dostaví samy. Zdá se, že i v tomto může nám býti vzorem sousední Prusko — zvláště v době přítomné, jež kdosi velmi vhodně porovnal s nezdolným čínským „kuli“.

Archidemes prý kdysi řekl: „Dejte mi jeden pevný bod na nebi a celou zemi vytáhnú vzhůru“. — Dejte celému životu jednotlivce i veškerenstva ducha nauky Kristovy a našli jste onen bod Archimedův; vytáhnete ten mikrokosmos a s ním i makrokosmos celý vzhůru k ideálům ethickým.

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dra. Vavřince Kellnera*) podává Fr. Janovský.

Mé hledisko.

Při všem, co zkoumám, co dotvrzuji, ohlížím se po zjevení Božím a po zkušenosti. Zjevení Boží praví mi, bych všude dbal pozitivního křesťanství, jež jest vtěleno v církvi katolické a jí také udržováno; zkušenost hlásá mi, že Bůh ustavičně vychovává pokolení lidské, a to zvláště svou církví; a že historie není, leč dějinami výchovu lidstva láskou Boží. Jest nezvratnou pravdou, že veškeré metody vychovávací, veškeré pokusy v té příčině jsou mylny a cíle nedojdou, ba přímo jsou škodlivy a záhubny, nešetřeno-li při nich zjevení Božího a zkušenosti. Je-li v lidu dosud jakýs fond staré zbožnosti, poctivosti a síly, jest jenom proto, že jádro lidu zůstalo věrno zjevení Božím a církvi, zůstalo věrno, třeba mnoho svědků doráželo. Všecka dosavadní poctivost jest ještě účinkem původního a prvního Učitele, Boha totiž samého. Zákonů možno na tisíce dáti, nikoli však mravů; a právě mravnost jest nejplatnějším činitelem při výchově lidstva. Zajisté jest svobodná vůle naším nezadatným statkem; avšak ve věcech věčné spásy nenechal nás Bůh na rozpacích a v nejistotě, nezůstavil nás, nevydal nás na pospas mátožným domněnkám jednotlivcův, nýbrž svítí nám světlo církve; sic bychom se podobali nešťastným dětem, jež bez kompasu, beze hvězd bloudí na poušti, a Bůh podobal by se nelaskavému otci, jenž nás schválně na poušť onu vehnal. Proto opakují: Zjevení Boží a zkušenost — toť moje hledisko; mé názory jsou jen potud správné a povšimnutí hodny, pokud pochodí s dvojího onoho hlediska, pokud s věrou a zkušeností se srovnávají.

Škola a naše doba.

Všechno opravdové zdar naší civilisace závisí na věrném zachování na věky nezměnitelných zásad křesťanského výchovu doma i ve škole. Škola přijímá svou úlohou veliký díl povinnosti rodinných; bloudí-li tedy správcové škol a učitelé, bývá uveden do bludu i dům i rodina, a to k nemalému neštěstí.

Obecná škola dbejž života a působíž na život. Dbajíc života opatřuj mládež vědomostmi a schopnostmi, jakých nezbytně požaduje stát a život společenský; působíc na život podávej vědomosti ony v pravém duchu a za souhlasu s pravdami náboženskými, drž se zjevení Božího a rozsivej nauky jeho do srdcí svěřené mládeže.

* * *

Na ochranu tělesného života zakrývají se studně, opatřují se zábradlím kraje propastí a srázných břehů, dbá se o zdravé potraviny, volají se lékaři; co však se děje pro spokojenost duše, pro život náboženský pro věčnou blaženost? Nevěra ubíjí duši. Kterak to možná, že se smí bez-trestně i ve škole, zde onde hlásati Darwinova theorie, že se smí upírati stvoření světa, že se smí útočiti na Boha osobního.

Láska nás všecky sjednotí, láska pravá, nikoli však lhostejnost k náboženství, nikoli chladný indiferentismus; sjednocení na základě

*) Dr. Vavřinec Kellner (1811—1892), věhlasný paedagog a slovník spisovatel, tajný rada, vzorný otec, působil drahně let jako školní rada v Marienwerderu, potom v Trevíru.

tohoto neprospělo by ani mládeži, ani dospělým, nepřineslo by požehnaného ovoce ani pro zemi, ani pro věčnost.

Výchov.

Ve škole jest třeba více si hleděti harmonického vzdělání sil duševních, zejména paměť a rozum jest třeba zavést na pravé koleje. Lehká a pohodlná věc byla by, pokládati hlavy mládeže jenom za nádobu, jež se mají samy naplniti; avšak takovou nevychováme mužů, jakých potřebuje zdravý stát a pohnutlivá doba nynější. Ovšem jest pravda: jenom to víme, co v paměti chováme. Avšak také jest pravda: jenom ono vědění dopomáhá člověku k samostatnosti a skutečně mu prospívá, jež myslící duch jeho si zpracoval.

* * *

Nezvelebí školy, kdo ji posunuje s pravého základu, kdo ji trhá od náboženství, kdo ji odcizuje božstevu, poctivému životu rodinnému, založenému na víře; kdo ji odlučuje od zdravého křesťanského ducha národního, kdo ji činí nástrojem chvilkových stran politických, kdo z ní dělá služku jenom hmotářských proudů časových, kdo ji pokládá jenom za průpravu k průmyslu a obchodu a zapomíná, že životem pozemským nekončí se život člověka, že život náš nemůže se ceniti jenom parními stroji, tavírnami a továrními komíny. Nezvelebí školy, kdo ji považuje jenom ústavem materiálního vědění a nevšímá si jejího úkolu vychovatelského, ba přímo mu překáží.

* * *

Na výsost jest důležité a svatou povinností budit v dospívající mládeži city lásky k vlasti, věrnosti a poslušnosti k panovníkovi a vrchnosti, úcty k spravedlivým zákonům. Avšak nezapomínejme, že všechny tyto city a z nich plynoucí poctivé smýšlení a chování zahrnuty jsou ve čtvrtém přikázání Božím — že city ony jenom tenkrát se rozvíjí v pravé květy, spočívají-li na lásce a úctě k rodičům, spočívají-li na základě náboženském.

* * *

Co si počnu se svým synem? Která škola mu bude nejlépe svědčiti? Které povolání se mu nejlépe hodí? Toť otázky, které kruší tak mnohé srdce otcovské za našich dnů. Nizký by se rád povýšil, vysoký by rád stoupl ještě výše, syn by rád byl více než otec. Veliký jest nával na dráhu vědeckou, obory průmyslné zůstávají nepovšimnuty, a tak se přihází, že mnoho nepovolaných, kteří zůstanou polovzdělanými, cítí se potom nešťastnými. Dlužno, by řemeslo opět domohlo se cti!

Jak si získati lásku dítek.

Lásce jest všecko možno, láska koná sebe těžší činy; pomáhá tedy i dítkám, by konaly, čeho na nich žádá škola, učitel. Dítě, jež učitele miluje, vynasnaží se, by se mu zalíbilo, dá si pozor, by ho nezarmoutilo; rádo vykoná, co mu učitel uloží, rádo a pilně naslouchá jeho slovům, jeho učení. Jak důležitý to tedy činitel, láska! Avšak jak si získati lásku dítek?

Lichým prostředkem jest neopatrná strannická důvěrnost. Nezískal si lásky učitel, jenž maje ve škole dítky rodičů chudých a bohatých, vodíval se ze školy jenom s bohatými, doprovázely ho, držely se ho; dítě náden-

nikovo závistivě na ně patřilo, dítě chudého řemeslníka se zatvrzovalo, že jím pohrdáno.

Nezískal si lásky učitel, jenž jak na konci hodiny zazvonilo, sestupoval do lavic, sedal si tam mezi děti, brával je na kolena, „hompal“ je. Z počátku se to dětem sice líbilo, avšak ponenáhlu sevšednělo, k drzosti, smělosti svádělo.

Nezískal si lásky učitel, jenž denně vypravoval dětem veselou příhodu, malou fíšku, anekdotu. Smály se děti, smály; avšak mnohdy jen proto se smály, že pan učitel vypravoval, co už vypravoval. Co času zmařeno!

Nezískává se láska dítek titěrnostmi, „bratříčkováním“; jiného jest potřebí základu, a tím jest úcta a vážnost k učiteli, jakož ani mezi dospělými lidmi nelze mluvit o lásce a přátelství, kde není úcty a vážnosti. Nikdy si děti upřímně nezamilují učitele, nectí-li ho, neváží-li si ho.

Úcty však a vážnosti nezíská učitel nemírnou přísností; „despoty“ se děti bojí, ale nemilují ho, ba nenávidí ho, že jim ztrpčuje nevinné mládí, na skrovné jejich chybičky zvětšujícím sklem se dívá a nepřiměřeně trestá; nenávidí učitele, nenávidí školy jako káznice, chodí tam s nechutí.

K nemírné přísnosti druživá se „škarohlídství“; a je-li už pouhé jméno „škarohlíd“ nevalně půvabné, tím méně půvabnější, čím odpornější pan učitel „škarohlíd“.

Čím si tedy získati lásku dítek? Bezpečným, stejnoměrným charakterním chováním. Takový učitel není stranníkem, u něho neplatí boháč více chudáka, váží si žáků nadaných, nepohrdá méně nadanými; odpustí kde možno odpustiti; jest neúprosný, kde nelze odpustiti; nezná vrtochů, nezná kolísavosti; podobá se klidně řece, jež se vcelebně nese požehnanou rovinou; přichází do školy vždy dobře připraven, by nikdy na něm děti nepostihly jakés nejistoty, rozpačitosti.

Takového učitele váží si děti, ctí ho a proto i milují. Láska pak za lásku. Učitel bez lásky, buď si i Sokrata moudřejší, věz si kdejaké pravidlo paedagogické a methodické, nesvede ničehož kloudného u žáků.

Četba.

Rodiče nedávejtež dítkám knih, kterých sami nečetli. Nestojí-li kniha rodičům za to, aby si ji sami přečetli, pak věru nestojí ani za to, aby její obsah byl vstípen do srdce dítek. Buď toho Bohu žel, jak lehkovážně vedou si mnozí rodičové kupující dítkám knihy! Kupují-li dětem oděv, obuv, aj, co to zkoušení, co to přiměřování, zdaž se hodí, zdaž sluší! Běží-li však o knihu, jaká to lehkovážnost!

Na pile.

Napsal J. M. Kadlčák.

„Dříve nežli vraty vstoupíme do nádvoří pily, přečteme si výstrahu tamhle na pilíři umístěnou. Čti, Husere, vybízím žáka, když jsme po chůzi nedlouhé stanuli u vchodu pily dole pod Frýdlantem zbudované na závodní příkopě panské.

Původně byl zde mlýn fojtův. Když velké mlýny mlynářství drobné udusily, poslední svého rodu přeměnil mlýn na pilu a prodal ji později velkoobchodníku, kterýž v panských lesích Bezkydských skupuje rubiska. Okolní rolníci svázejí klády na pilu, kdež se všechno dřevo pořeže na trámy, fošny, prkna a latě. Pila původně jenom na vodní pohon zařízená pracuje nyní silou dvoji: vodní a parní; obé je spojeno tak, že lze stroje odloučiti a pracovati jenom parou aneb vodou.

„Vstup cizím a zde nezaměstnaným se zakazuje“ — četl mezi tím žák.

„Proč pak asi není dovolen přístup lidem na pile nezaměstnaným?“ vyzvídám.

„Aby desek neodnášeli“ — čiperně kterýsi odpovídá.

„Snad — ale hlavní příčiny jsi neuhodl“, namítám.

„Aby nezavazeli“ — míní jiný.

„Těž — než správa pily jiný měla důvod. Pozorujte ohromné hromady velikánských kmenů na nádvoří nakupených; a pak ten ruch: tam dělníci vynášejí prkna, onde chystají klatí na vozík. Za námi slyšet rachot vozů — sedláci přijíždějí s dřevem — jak snadno může nepozornému přihoditi se nějaká nehoda. Proto zakazují přístup lidem, kteří z pouhé zvědavosti aneb snad z příčin ještě méně chvály hodných by chtěli vstoupiti do závodu.“

„Proč pak my jdeme na pilu? — Ano, hoši, nevede nás planá zvědavost, nýbrž chvála hodná snaha po rozšíření vědomostí. Proto byl nám ochotně povolen vstup a na požádání správy školy otevřeny nám všechny dílny, celý závod.“

„Tamhle přichází již správce pily, který nám všechno ukáže a vysvětlí. Víte, jak se máte chovati. Buďte pozorní a splňte okamžitě každý pokyn, abychom nikde nepřekáželi a k úrazu nikdo nepřišel.“

V tom již vítal nás přívětivě správce a převzal vedení. K vůli jistotě a snadnějšímu přehledu, roztrídění žáci ve dvě skupiny. První vedl ochotný úředník, druhou sám jsem si vzal na starost.

Zaměřili jsme do strojovny, kde pracuje Wolfův úhledný parní stroj na 40 koňských sil zařízený.

Žáci, jimž ve škole zařízení parního stroje náležitě bylo ukázáno a vysvětleno, údivem ztichli. Tak pěkný si nepředstavovali stroj ve skutečnosti.

„Čím pak se pod kotlem topí?“ přerušuji mlčení

„Pilínami!“ — divili se žáci.

„Jindy piliny neboli řeziny byly na pile obtížným odpadkem. Pilaři ještě platívali za odvážení. Leckde je pouštěli do vody. Nevěděli si rady. Pak začali hospodáři podestýlat ve stájích. Dvojsprežný vůz pilin prodávali za 2 K; později cena stoupla na 4 K — a teď je zpeněží výtečně. Jak vidíte, slouží za topivo. Zač je metr. cent uhlí?“

„Za 2 K“ — odpovídali žáci.

„Průmyslové závody spotřebují velké množství, mají tudíž uhlí laciněji — zde na místě stojí 1 K 50 h“, oznamoval průvodce.

„Kdyby se za 24 hodin spotřebovalo jenom 10 metr. centů, kolik by stál otop?“ — „15 K denně, kolik za měsíc?“ — „Měsíčně by vydali 450 K — a kolik do roku?“ — „Ušetří teď 5400 K — takovou cenu mají teď pro závod piliny, do nedávna takměř úplně bezcenné. Vidíte, žáci, tak se zdokonaluje a zlačiňuje průmysl pilařský zlepšením, zdokonalením strojů.“

„Ostatně jinde ještě více těží z pilin. Hotoví z nich umělé stavivo a jinak umí zpeněžit jindy bezcenné odpadky.“

„A teď si prohlédneme zajímavý stroj. Co na něm vidíte zvláštního?“

„Parní stroj s kolem je sloučen v jeden celek“, odpovídají žáci.

„Takto zařízený stroj se jmenuje lokomobila. Ukažte parní válec — kde je pístnice s křížákem — ojnice s čepem klikovým — hřídel — setrvačnick. — Jak se jmenují tamhle rychle se točící dvě koule na tyčích pohyblivých? — Jaký účel má regulátor? — Ukažte maznice. — Jaký úkol vykonávají?“

„Jindy strojník s ruční konvice do ložisk a na místa tření mazadlo lil. Byla to práce velmi důležitá, nebezpečná. Nejedem strojník byl na těle pohmožděn, ba i usmrcen, poněkud-li byl neobezřetný. A co škody způsobeno bylo na stroji, v čas-li mazání nebylo vykonáno. Nyní stroj, jak zde vidíte, samočinně sám mazání si obstarává, čímž se uspoří mazadla i pracovní síly, obsluha parního stroje značně je ulehčena, zjednodušena, zlaciněna.

„Čím se napájí kotel vodou? — Kde je čerpadlo? — Stroj sám i čerpání vody ohřáté obstarává. — Jak se jmenuje hodinám podobný přístroj v čelní stěně kotlu? — Co ukazuje manometr? — Napnutí páry; ano, správně naznačujete úkol důležitého přístroje parních kotlů.“

„Páry mají tlak 10 atmosfer“, hlásí kterýsi čipera.

„Jak to víš?“ dotazují se.

„Zde na manometru ručička to ukazuje,“ bez rozpaků vysvětluje žák.

„A nač tohle válcovité sklo?“ dotazují se dále.

„Vodoměr, aby topič stále měl na očích výšku vody v kotle,“ chutě vysvětlují žáci.

A tak hovorem nenuceným opakujeme, co jsme ve škole o stroji a parních kotlech byli se naučili na modelku a kresbách.

„Teď se podíváme nahoru k pilám,“ pobízel průvodce.

„Snad bude žáky zajímat ozubení pil. Máme zde právě vzorky různého dlátkování“ — a nečekaje odpovědi, ukazoval žákům ocelové listy zakalené různé šířky a tloušťky, jichž zuby měly různý tvar: ponejvíce však měly vlnité zuby a byly vesměs silnější směrem k zubům, kdežto hřbet měly tenší, aby list se o dřevo netřel. „Také rozvod, t. j. střídavé vychýlení zubů v pravo a v levo zmenšuje tření a tím menší se i síla potřebná k vykonání jistého řezu,“ doplňoval mé výklady průvodce, zaváděje žáky k přístrojům, jimiž pily ostří, zuby opilují, rozvod upravuje.

„Co pak to maluješ?“ vyzvídám vida, jak žák v pozadí cosi kutí v zápisníku.

„Naznačuji ozubení pil“, klidně vysvětluje hoch.

„Ukaž výkres“, velím přívětivě. Všechno zvědavě nahlíží do sešitu, v němž si hoch obkreslil zuby pil. Pochválil jsem důvtipného hochu.

Mezi tím pilaři velikánskou kládu naložili na vozík a připravili k řezání. Dříve než dáno bylo znamení ke spuštění stroje, správce vysvětlil stručně zařízení rámové pily svazkové.

„V duhárnách mají pily jediný list vodorovný, stočený do válce. Nejtenší listy mají pily lurnýrové čili dýhové. Těmto podobné jsou listy pil pásových, jichž k vůli bezpečnosti užívají místo kružnic neboli cirkulárek, kteréž také řezou bez ustání nepřetržitě, ale je při nich mnoho řezin — odpadků — a pak velké nebezpečí pro pilaře. Jsou též pily na řezání kamenů, zejména pískovců a mramorů, a pily, jimiž kovy se řezou. O pile tesařské čili ušatce, pile obloučné, již mají drvoštěpi, pile stolařské, oblou-

kové řeznické, ocásce, zlodějce, zahradnické, lupence a jiných jste slyšeli v rozpravách o různých živnostech řemeslných," připomněl jsem žákům.

„Vše je hotovo — spustit?“ — tázal se mistr pilař.

„Do toho!“ poručil správce.

Stroj zasupěl, pila zasyčela a než jsme se probrali z prvního údivu, jako v másle ryly ocelové pásy zubaté cestičky ve kmeni.

„Kdo pak dřevo pile podává,“ dotazují se.

„Nikdo. Stroj sám posunuje vozík a na něm upevněnou kládu“ — odpovídají žáci.

„Pila řezé desky všelijaké!“ divili se hoši.

„Jindy na starodávných pilách, jež měly jediný list, řezali prkna stejného druhu a tolikrát bylo třeba kmen upravit, tolikrát pilou prošel, kolik prken se řezalo. Tím se práce ztěžovala, zdržovala a zdražovala. Nyní stroje složité, opatřené listy několika, jedním řezem celý kmen rozřezou na určitý počet prken rozměrů dříve již ustanovených. Zde vidíte, jak se najednou řezé z kmene po dvou fošnách 8centimetrových 4 prkna po 5 cm. a 2 prkna 4cm., celkem tedy 44 cm. řeziva na jediný posun. Což to úspora času i síly.

„Víte-li pak, jak silný byl kmen celý? Nevíte? Následující je stejně mohutný. Změř průměr klády — kolik měří?“

„75 cm.,“ hlásí mladistvý měřič.

„Kam pak se podělo těch ostatních 31 cm. dřeva?“

„Rozřezáno bylo na piliny,“ míní žák již zkušenější.

„Všechno?“ namítám.

„Zbyly dva odkorky,“ připomíná jiný.

„Tak jest: zbývajících 31 cm. dřeva proměněno řezem v piliny a odkorky. Někde obnáší ztráta řezem na dřevě způsobená až 50%, t. j. takměř polovice obsahu krychlového přijde na zmar. Zde je ztráta daleko menší: pila je dobře zařízena a pracuje bezvadně,“ vysvětlují žákům.

Mezi tím byl kmen rozřezán a pilaři odnášeli prkna k cirkulárce, kdež okraje sřezány.

Nemalý zájem budil stroj, kterýž čerstvě nařezaná prkna hned hobloval.

Prohlédnuvše ostatní stroje a zařízení, obrátili jsme pozornost dvořisku, kdež nám byly ukazovány různé výrobky pilařského průmyslu: fošny, prkna, latě, trámy různých tvarů a rozměrů, prkénka na bedny atd.

„Což, abychom zkusili, jak se dřevo měří,“ vybízím žáky.

„Měříme, měříme“ — radostně se ozývá ze všech stran souhlas jednomyslný.

„Měřte délku kmene před námi ležícího,“ pobízím hochy.

„18 metrů,“ hlásí za malou chvíli.

„Čemu se kmen podobá?“

„Válci,“ odpovídají žáci.

„Víte-li, jak vypočítáváme obsah válce?“

„Plochu základny násobíme výškou“, odpovídají žáci.

„A obsah základny?“

„Obvod znásobíme polovičným poloměrem; aneb délku poloměru znásobíme samu sebou a součin násobíme číslem 3¹/₂, anebo 3·14.“

„Proč?“

„Spodána klády má tvar kruhu“, odpovídá žák.

„Změř tedy průměr dřeva.“

„34 cm.“

„Pan správce ukáže nám rychlejší způsob počítání obsahu kmenů.“

Týž ochotně ukázal žákům tabulky dřevařské, stručně vysvětlil podstatu jejich a pak vyhledav délku 18 metrů a průměr 34 cm, označil obsah kmene $1 \text{ m}^3 630 \text{ dm}^3$.

„Teď vám, hoši, ukážu, jak měříme a obsah dřeva na pile vypočítáváme. Zde je dřevařská klika. Jdi do prostřed kmene a kliku vlož na dřevo tak, aby kláda padla mezi ramena, jež tlačí ku dřevu. Na horním rameni jsou naznačené míry. Odečti, kolik cm obnáší rozměr,“ vybízel správce žáka.

Pak měřili délku dřeva a v tabulkách vyhledali obsah v m^3 číslym daným odpovídající.

„Jak pak měříme asi prkna?“ — dotazují se žáků.

Mlčeli.

„Čemu se podobá?“

„Hranolu,“ radostně zvolali žáci.

„Jak se vypočítá obsah hranolu?“

„Měrná čísla základny a výšky znásobíme.“

„Změřte některé prkno.“

„Obsahuje 5 m délky, 2 cm výšky a 10 cm šířky, oznamovali hoši.

„Vypočítejte obsah.“

„10 dm^3 , hlásili za chvíli.“

„Kolik takových prken třeba, aby vozka měl na voze 1 m^3 ?“

„Celé sto“ — odpovídají žáci.

„Měli bychom si ještě vypočítat, kolik prken 2 cm, 4 cm, 5 a 6 cm nařeže se z kmene, jehož tělesný obsah jsme zjistili. A jiné zajímavé výpočty bychom nyní zde mohli vykonati. Než všeho moc škodí — i přepínání soudnosti a rozumu. Je na čase, abychom pamatovali na návrat. Seřadte se v průjezdu“, nařídil jsem žákům.

Na pokyn vystoupil nejvýmluvnější z houfu a prostými slovy poděkoval za laskavou ochotu správci pily.

Rovněž i já povinné jsem vzdal díky, čímž zakončena výzkumná cesta naše na pilu.

List ze Slezska.

Kde našel učitel útočiště.

Mnoho se mluví za našich časů o necitelnosti středověké inkvisice, ale sotva by kdo věřil, že i v naší moderní době jsou vzdělanci mající dobré vlohy pro úřad inkvizitora, jmenovitě jde-li o učitelstvo národní.

Stalo se tyto dny. Správce školy v X. znepřátelil se s místním starostou, proto že nepopíjel v jeho hospodě, brojil proti hazardním hrám tu řemeslně

provozovaným i proti vysedávání v hospodě po celé noci a nechtěl se jako výborník propůjčiti starostovi k osobní mstě na nepohodlných mu osobách. Když se starostovi nepodařilo učitele získati, podnikl se třemi jemu oddanými kumpany pokus, učitele nepohodlného odstraniti z obce pomocí — denunziace u c. k. okr. školní rady, resp. hejtmána.

Obviněn byl učitel z bezmezné agitace při obecních volbách (před 2 roky konaných), z ohlušení školního ditka, z rozeštvání občanů, z pohoršlivých výstupů v rodině a zlého příkladu celé obci. Aby jistěji cíle dosáhl, došel starosta tajně sám k hejtmanovi a „ustlal“ tam dobře učiteli, hlavně též v ohledu národním, neboť hejtman je kovaný Němec. Denunzianti žádali zakročení okres. školní rady a přesazení učitele do jiné obce.

Věc se dostala do plenu okr. školní rady, a hle, všeobecný úsudek zněl: „Do koše s denunziací!“ Než okr. hejtman na to nic nedal a vynutil rozhodnutí, aby se obviněnému poslalo vyzvání k ospravedlnění. Stručný německý výtah z obžaloby bez udání jakýchkoli jmen a důvodů zaslán tedy učiteli, který takto překvapen jsa marně lámal si hlavu, které to ditko má býti prý od jeho ruky hluché, s kým to prý agitoval atd. Došel si tedy pro informaci k hejtmanovi, ale ten vše odepřel a zvláště nahlédnutí v originál denunziace, dokládaje, že v pádu žaloby soudní teprvé dodá „akt“ tento přímo soudu.

A teď, učiteli, podej ospravedlnění, t. j. boj s neviditelným nepřítelem! Obrátil se tedy na zástupce učitelstva v okr. školní radě a ten podjal se šlechetně úkolu u hejtmána znova vyjednávatí o nahlédnutí v originál. To stálo však křiku a rozčilení! Učitelství zástupce s poklonou: Dobrý den pane okresní hejtmáne! Hejtman ani na přichozího se nepodívav: Co bude libo? Zástupce: Přišel jsem v záležitosti žaloby proti kolegovi N. N. Hejtman: Věc je v zákonitém proudu, co chce N.? Zástupce: Nahlédnouti do originálu denunziace, aby se mohl bránit. Hejtman: Tento akt nedám k nahlédnutí, N. dostal stručný opis. Zástupce: Ale, pane hejtmáne, to by nebyla správná justice, chránit denunzianty, proč se neobrátili na místní školní radu, která poměry zná a dle zákona má v první řadě rozhodovat o sporech mezi učiteli a občany? Hejtman: Po místní školní radě mi pranic není, tu je akt (denunziace), který opatrně se musí projednat. Zástupce: Ale pane hejtmáne, v N—ské i X—ské okr. školní radě se to přece jinak praktikuje . . . Hejtman (přerušuje ho): N—ská a X—ská okr. školní rada nejsou pro mne žádným vodítkem, já se řídím svým náhledem. Zástupce: Ale, pane hejtmáne, sám žalobce starosta popírá správnost výtahu žaloby v jednom bodu, jak se má učitel v případě, že denunzianty podá k soudu, na sporný překlad odvolati?

Hejtman: Okresní školdozorce umí dobře česky i německy, on už to dobře přeložil! atd. Teprvé na výhrůžku zástupce učitelstva, stěžovali si v plenu okr. školní rady na bezohlednost hejtmanovu, tento zmlkl a povolil obviněnému učiteli nahlédnutí do originálu — za dohlídky úřední.

Jaká to milost pro učitele lživě obviněného lidmi vesměs už soudně trestanými (i zloději)!

Ale po jedné potíži u hejtmána nastala druhá u okres. školdozorce. Tomu zatím pronásledovaný učitel dodal žádanou obranu obšírnou, osvědčení celé školní obce (vyjma 3—4 občany, kteří se jen báli podepsat z obavy před mstivým starostou) ve prospěch učitele, chvalné vysvědčení pro něj z obcí dřívějšího působení, vyvrácení žaloby samou místní školní radou, rázné osvědčení místního hospodářského spolku ve prospěch učitele a v neprospěch starosty, z čehož mohl pan školdozorce čerpati více než

dostatek důvodů pro nevinu učitelovu a toho se rázně zastati proti darebáctví.

Ale pan školdozorce nedal za prvé originálu denunciace z ruky, jen částečně je přečetl zběžně a pak — naléhal na učitele, aby bez okolků se smířil s protivníkem.

Marně poukazoval tento na povahu jeho a poměry v obci, pan školdozorce nechtěl nic slyšet, jen o smíru v zájmu prý školy. Ano, dojel i do obce samé a nutil ke smíru, ač pomocníci starostovi se ani neukázali a starosta nejevil žádné ochoty k odprosu a uznání chyby své. Nač prý se soudit? I když učitel zvítězí, vede se mu zle a msta jej pronásleduje. Proto trp raději křivdu. Ano, pan školdozorce vytasil se i s jakýmsi paragrafem školním, dle něhož učitel i v případě výhry stíhán, vyšetřován a trestán býti může úřady školními. Jaký div, když učitel pronásledovaný a všeho zastání se zbavený roztrpčen prohodil: Tož, pane školdozorče, nejraději už toho učitele oběsit!

Ještě třeba doložit, že zatím byrokracie naše držela udavačský „akt“ v přísném tajemství úředním před obviněným učitelem, jeho školní děti samy si o všem šeptaly a divnými pohledy jej znepokojovaly. A to, prosím, trvalo tuším skoro celý měsíc! Jak se to jemu ve škole pracovalo za takové duševní trýzně, za takové bezohlednosti nahore, kde tolik jindy počítají vždy na spolupůsobení učitelovo!

V těchto trudných dnech našel však přátelské sympatie u kolegů a duchovenstva, toho duchovenstva, které se jindy tak kaceřuje co nepřítel školy, zvláště pak u občanů samých. Sami sepsali osvědčení, žalobu rázně vyvracející, sbírali na ně podpisy, sami docházeli se podepsat, odsuzovali darebáctví denunciantů. Jak pak si nevážití toho dobrého ducha lidu, jak nemilovatí to zlaté srdce lidu, které se zjevné křivdě vzpírá a bez ohledu na příbuzenstvo starostovo (půl vsi) učitele cizince se ujímá a zastává.

A přece tento učitel musí často na povel s hora lidu nepříjemné akce konati, aby úřední povinnosti své dostál, musí poslušen býti tak četných výzev a spolupůsobiti v intencích úřadů. Tu se od nadřízených úřadů rád uznává za důležitého činitele v obci, ba za důvěrníka jejich. A hle, je-li stíhán ničemnou denunciací, jaký to chlad váne proti němu shora, jakou bezohlednost to pocífuje u „inteligentní“ byrokracie, její m z pionerem jest prostřed prostého lidu!!

Jinak lid sám. S důvěrou k němu hledí, když do obce přichází, s důvěrou mu vede své děti, váží si jeho společnosti i rád o něm mluví, blaze ovšem, ví-li o něm jen dobré. Ale vidí-li, že učitel stává se prospěšným nejen dětem ale i dospělým, že chce a vyhledává jejich dobro, neuráží jej cizím jargonem aneb stavovskou pýchou, tu učitel může na lásku jeho spolehnouti.

A to je, prosím, prostý lid, který citem, oddaností a lidskostí zahanbuje mnohé inteligentní kruhy a la hejtmany německo-byrokratické.

Uvážení hodno, laskavý čtenáři!

Veritas.

Dmitrij Ivánovič Tichomirov, paedagog ruský.

(Část další.)

Tato kniha jest stálým vysvětlovatelem (komentářem) slabikáře. Strana za stranou, cvičení za cvičením ukazují učitelům netoliko jak si mají počínati při vyučování svých žáků, ale i často, jakým způsobem jim dlužno se tázati. Všechny nesnadnosti, všechny podrobnosti jsou probrány s pozoruhodnou důkladností a řídkou zručností. Před každým přípravným cvičením ku čtení a psaní mají si žáci zvykati na náležité rozeznávání zvuků jednotlivých hlásek; za tím účelem rozkládají věty ve slova, slova ve slabiky a hlásky, a naopak tvoří slova z hlásek, z nichž se skládají. K těmto cvičením volí učitel slova krátká, srozumitelná všem dětem a vyhýbá se částicím předklonným, příklonným, spojkám a předložkám. Pro větší jistotu dává Tichomirov četné příklady: napřed se nacvičí hlásky jednoduché, jako u, pak samohláska doprovázená zřetelně vyslovenou souhláskou, jako u—s, pak se připojí zase samohláska: u—sa atd.

Poukázav důrazně na důležitost těchto cvičení, rozvinuje autor dále užitečné pokyny pro vyučování psaní: jak mají žáci seděti, držeti péro, ruce, loket, jak mají míti položený sešit atd. Pak přijdou cvičení základních tahů psacích. Žáci píší na povel, neb dle taktu. Při učení abecedě není radno příliš rychle pokračovati v poznávání nových písmen, sice by se jich značky mohly lehce poplést v paměti žakově.

Předcházející cvičení používají se jen na nejnižším stupni vyučování. Na to se jde dále: zdokonaluje se studium hlásek; ze slabikáře se opisují slova, jež jsou prozatím rozčlánkována a rozčleněna dle výslovnosti. Četba nabývá stále větší důležitosti. Žáci se učí rozkládati slova v slabiky a zároveň chápati smysl jednotlivých slov; učitel navyká žáky, aby jich použili ku tvoření malých vět. Dále je navyká učitel ku vyhledávání jiných podobných slov téhož kořene. Učí je správně o čteném se vyjadřovati. Mají též psáti bez chyby všechna slova, jichž pravopis souhlasí s výslovností.

To není vše: ještě třeba naučiti žáky dobře čísti, totiž výrazně a s porozuměním. Tichomirov nezapomíná žádného z obecných pravidel: nespěchati, zastaviti se u čárek a teček, dbáti o proměňování (modulaci) hlasu. Zrak musí předcházeti jazyk, aby se zabránilo náhlému zaražení ve čtení. Vyskytně-li se něco těžšího, přečte to učitel z prvu sám a žáci opakují po něm, nápodobíce ho. Nutno zaměstnávat se stále více smyslem čteného. Žák opakuje a vysvětluje a odpovídá na otázky o přečtených textech, dělá z nich písemné rozbory a tato cvičení ho přivádějí znenáhla k tomu, že sám tvoří různé věty.*) V těchto úkolech užívá žák co možná nejjednoduššího, přirozeného stylu, jakýmž se obyčejně mluví, a jemuž jest žák zvyklý, při čemž ovšem dlužno dáti pozor na správnou jednoduchost.

Přiléhaje těsně ku slabikáři, naznačuje nám spis cestu, jakou jest se učiteli bráti při vyučování církevnímu jazyku pomalým přemáháním těžkostí, o nichž jsme se již dříve zmínili. Jsou to jmenovitě zvláštní značky písmen, přízvuky, zkratky význam některých slov.**)

V této části průvodce obsaženy jsou základní početní nauky (počítání do 100). Poučky jsou rovněž tak přesny jako v první části, o níž jsme mluvili. Cílem k němuž kniha ta směřuje jest naučiti děti snadno a rychle

*) Průvodce, o němž mluvíme, obsahuje zajímavé příklady tohoto druhu osobní práce, skládané žáky na základě bajek a článků obsažených v abecedáři.

**) Rady zde dávané Tichomirovem jsou vlastně jen zlomkem jeho výtečného i v Moskvě velice oblíbeného díla: „Kniha o čtení slovanštinou“.

počítati: dojdeme k němu četnými rozmanitými cvičeními prováděnými se žákem buď na tabuli školní, neb na tabulce, či na papíře; také se používá velice často kuličkového počítadla. Methoda sama nevykazuje zvláštností, na něž bychom mohli důrazněji poukázati. Zmiňujeme se toliko o důležitosti přikládané počítání z paměti a o velice vhodných radách, jak naučiti žáky řešiti dané příklady. Násobilka nemá býti předmětem namáhavého a suchopárného duševního moření, nýbrž žák se jí učí znenáhla, jako by sám od sebe a to jen častým cvičením. Tím se docílí i toho, že kdo by snad čast násobilky zapomněl, může lehce nastalé mezery vyplniti, a zapomenuté věci znovu v paměti oživit.

Příště dále.

Rozhled školský.

Organisované učitelstvo na Moravě rozechvěno bylo zprávou, že známou brožuru „Organisované učitelstvo a náboženství“ napsal P. Hofer. Nejvíce věci té všimá si Věstník Ústředního spolku uč. jednot na Moravě. Ale zajímavo jest, že nevyvrací nic z toho, co ve své brožuře tvrdí P. Hofer (Jakub Posolda), spíše zabývá se charakteristikou osoby P. Hofra. Tak Věstník (č. 17.) píše:

„Kdo v P. Hofrovi, když sledoval jeho boj s arcibiskupem, viděl kněze náhledů pokrokovějších, snah vyšších, zmýlil se.

Kdo v něm viděl muže celé povahy a charakteru, zmýlil se rovněž. P. Hofer má dvojí tvář jako klerikálové všichni. Neboť on dovede současně psát do „Moravana“ i do „Pozoru“, kde „Moravana“ nazývá posměšně šornálem arcibiskupovým. Dovede veškeré jednání a smýšlení arcibiskupovo na pranýř postavit, ale dle jeho vůle a v jeho smyslu proti učitelstvu a škole psát, dovede ve schůzi učitelské jako přítel učitelů a bývalý učitel radit učitelům, aby si nenechali do svých záležitostí plésti farské sukně, ale současně anonymně píše o učitelích, že učitelé vyhledávají sporů s kněžími a jsou nepřáteli víry.

Učitelstvo kraje ostravského z počátku P. Hofrovi důvěřovalo a považovalo ho za přítele, jednak, že byl dříve učitelem, jednak že vystoupil proti klerikální klíče při obsazování místa nadučitelského ve Staré Bělé, které dostal nejmladší kompetent proto, že jeho sestra je kuchařkou na faře starobělské. Během času však povaha jeho stávala se zřejmější a on, ač se hlásil, za člena do jednoty učitelské přijat nebyl.

Při aféře s arcibiskupem přišlo také na venek, že P. Hofer je autorem brožury „Organisované učitelstvo a kněžstvo“, jež dříve vyšla v „Moravanu“. Překvapilo nás to, poněvadž toho jsme od něho neočekávali. Žádali jsme po něm vysvětlení, i seznali při tom, že P. Hofer je klerikál nejhrubšího zrna, stále se ohánějící se svým kněžstvím a vírou, aniž některé své tvrzení rozumovým důvodem odůvodnit mohl. Ve svých tvrzeních je nejistý, hned tím způsobem, hned zas jiným způsobem věc vysvětluje a sobecky se svým stavem cítí. Hlavní pohnutka, proč brožuru napsal, byla, že prý chce učitelstvo kněze ze školy vyhodit.“

To však ještě ujde. V témže čísle snižuje se však Věstník ke klepům nejnižšího druhu:

„Odhvrtneme-li však cípek kleriky z P. Hofra-učitele, který ve svém hanopisu ohání se Komenským a paragrafy školních zákonů, tu k velikému úžasu zjeví se nám veliký ignorant, jehož paedagogicko-didaktické vzdělání stojí na minimální úrovni. Kdyby při zkoušce způsobilosti nebyl ho chránil kolárek a arcibiskupské doporučení, zcela jistě by byl zkoušky neudělal.

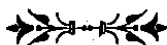
A ten člověk, který nezná ani abecedy vychovatelské, který při ústní zkoušce nedovedl jediné souvislé věty pronést o konferenci učitelské (v kníž.-arcibiskupském ústavě prý porad nemívají), který k písemnému propracování nejsnadnějších methodických temat vytahovati musel ze všech kapes pomůcky a příručky, ten chce učitelstvu moravskému vytýkati, že poličkuje arcioťce, velikého paedagoga Komenského? „Qui nescit simulare, nescit regnare“ — šeptal tlumočnick poutníkovi v Labyrintu — to jediné utkvělo snad z Komenského P. Hofrovi, protože v přetvařování jest mistrem nade všechno ostatní kněžstvo královské.

Proč neoblékal jste, P. Hofře-Posoldo, šat kněžský i ke zkouškám písemným, proč nevystupoval jste sebevědomě a důstojně jako „kněz královský“ po celou tu dobu zkoušek, proč vykládal jste těm „mladým raffinovaným učitelům-nevěrcům“, že kleriku ani citit nemůžete, že arcibiskupovi otroka dělat nebudete, že odjedete učitelovat do Ameriky atd.“ —

Když jsem četl brožuru jmenovanou, zvláště nemile se mne dotklo, že P. Hofer rozepisuje se o soukromém životě Úlehlově způsobem ovšem málo šetrným. A co jiného dělá Věstník? Místo věcných důvodů smýká blátem osobu nešťastného kněze.

Nezbývá než abych pověděl své mínění o brožuře „Organisované učitelstvo a náboženství“. Mnohé katolické časopisy napsaly, že brožura ta řala do živého. Ovšem řala, ale nešťastně. Řala tak, že nových přátel náboženství nezjedná, nepřátely pak ještě více odpudí a v jejich profikatolickém smýšlení utvrdí. Příčina je prostá. Není v ní ani pravdy, ani lásky, kterou přece prozářeno by býti mělo dílo zvláště katolické. Tento zdánlivě příkrý soud hotov jsem obšírně dokázati, budeli si kdo přáti.

Příště dále.

Zprávy.

Slovutný dějepisec náš, V. V. Tomek, slavil dne 31. května 1903 své 85. narozeniny. Již před třinácti lety napsal Francouz Denis o našem učenci: „Tomek, jehož jméno by bylo slavné po vší Evropě, kdyby z vlasteneckého pocitu, schopného obdivu, nebyl psal všecka svá díla česky, svou přisností a pevností ducha, plnou znalostí událostí a upřímností zasluhuje bez odporu, aby byl vřaděn mezi nejpřednější historiky současné.“ — Nejkrásnějším pomníkem slávy Tomkovy jest monumentální dílo „Dějepis města Prahy“.

Duchovní cvičení pro české učitelky. V dnech 23.—27. srpna t. r. konají se exercicie pro české učitelky v Brně v klášteře ctih. Milosrdných sester sv. Karla Borromejského na Údolní ulici číslo 37. Účastnice ať se přihlásí aspoň do 10. srpna v jmenovaném klášteře a oznámí zároveň, přejí-li si v klášteře nocovati. Poplatek za veškeré zaopatření činí 6 K.

Výbor Apoštolátu ss. Cyrilla a Methoděje v Brně.

Vyzvání. Mnohé učitelské sbory vyslaly ze svého středu deputace ku starostům a radním obecním s požádáním, aby obecní zastupitelstvo po příkladu Přerova a jiných pokrokumilovných obcí svůj vyslovilo souhlas s požadavky učitelstva a žádalo vysoký zemský sněm i vysoký zemský výbor, by požadavky tyto již v příštím, byť i sebe kratším zasedání sněmovním zákonitě platnosti letos nabyly. I vyzýváme všechny ct. učitelské sbory, potažmo pp. správce škol, by neopomenuli totéž učiniti! Rovněž vyzýváme své zástupce v okr. škol. radách, aby tito činili návrh k odporučení našich požadavků u veysl. c. k. zem. škol. rady, aby naše žádosti vysokému zem. sněmu blahosklonně odporučila.

Z literatury.

Knihovna Vychovatelských Listů: **O nápravě poruch mluvy čili Koktavost a její léčení.** Napsal J. M. Kadlčák, absolvent léčebného kursu vídeňského. Cena 80 hal. Objednati lze u redakce „Vych. Listů“ v Ivančicích. — Některé úsudky o I. svazku Knihovny „Vych. Listů“: Školdozorce Ant. Slezák z Těšína píše: „Bude zajisté snahou mou, aby, jak dobře pravíte v I. stati, z fondu pracně získaného těžiti mohli všichni druhové dobré vůle, ze spisku důležitého obsahu.“ Děkan Vychodil: „Nejen zajímavo, ale i užitečno.“ Vldp. opat Bařina: „Kniha je velmi prakticky psána“ Spisovatel J. Vyhlídal: „Praktická knížka — snad je první svého druhu v naší literatuře.“ Spisovatel Ferd. Místecký: „Přečetl jsem s interese a líbí se mi. Vyplňuje skutečně mezeru v naší školské literatuře. Noví odběratelé III. ročníku „Vych. Listů“ dostávají brožuru zdarma.

Janovský, Pius hrabě d'Avernas, věrný následovník sv. Aloise (s podobenkou hraběte d'Avernas). Cena 40 hal. Cyrillo-Method. knihkupectví Gustav Franci. — Z té duše zajisté jest si nám přáti, aby měl sv. Alois hodně následovníků mezi mládeží naší, by ctnosti jeho, jako jsou: zbožnost, mravnost a čistota, přísná kázeň těla a duše, zdobily všecken květ národa, jemuž říkáme: „naděje vlasti“. Jen z takové mládeže mohli by vzrůsti charakterové, kterých národu našemu v jeho zápase o život jest svrchovaně zapotřebí. I jest naším nemalým potěšením, můžeme-li svým čtenářům doporučiti spis, v němž se dočtou, kterak i za našich dnů spatřují se věrní následovníci sv. Aloise, mládenci v pravdě spanilí a andělští, jako byl on. Takovým spisem jest životopis hraběte Pia d'Avernas, z jehož svatého života podává knížka několik črt. Spisek ten hodí se za dárek mládeži, a zvláště k svátku sv. Aloise měl by se hojně rozšířiti. Bude zajisté se zálibou čten a nemine se bez účinků.

Josefa Kořenského „**K protinožcům**“. Sešit 18. Slavný cestovatel ocitl se na ostrově Tasmanském a zaujat půvaby nezapomenutelného pobytu svého, velebí nadšeně onu malinovu vlast, květy oplývající, proslulou ovocem, prochází města i kraje, zahrady zoologické i musea, by zevrubně informovati nás mohl o všem, co podivuhodného na klíně svém chová ten kus rajské země, burcuje ze sna upomínky historické z dějin kolonisace a osudu domorodců, bavě nás vzletným slovem svým neodolatelně, jako nějakými povídkami. Jest skutečně jeho nepopíratelnou zásluhou, že mateřská literatura cestopisná získala díla řádu prvního. — Cena sešitu s četnými ilustracemi a přílohou „Mořské dno za odlivu v Eugle Hawk Necku“ 60 hal. (30 kr.). Na skladě má každé knihkupectví jakož i nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo náměstí 34.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Jak lze škole působiti k tomu, by žáci i mimo školu se slušně chovali.

Píše starý učitel.

Chceme-li o věci této obšírněji se rozhovořiti, nutno jest, abychom předem uvážili, co vlastně my vychovatelé slušností rozumíme. Další návod o působení ke slušnému chování mládeže zvláště školní vyplyne z toho.

Slušnost jest přiměřený vnější projev skromného, obětavého a příznivého smýšlení. Jest to výsledek výchovy. A jelikož děti nejsou ještě vychovány, nýbrž se ještě vychovávají, nelze u dětí ve všem všude očekávati, aby se slušně všude chovaly. Jako jinde při výchově tak i tuto dobrý příklad nám věc usnadňuje.

Lze pozorovati v době naší, že jména mnohých pojmů se zaměňují, že věc se nepojmenuje tak, jak by se pojmenovati správně měla. Tak i s pojmenováním slušnosti se to má. Vidíme člověka oděného v roucho novějšího střihu, nenuceně si vykračuje. My s ním nemluvili, jej dále nepozorovali, ale říkáme, že to je slušný člověk, ač to může býti neslušný člověk. Chceme-li o člověku souditi, zda-li je slušný nebo ne, musíme jej pozorovati, znáti delší dobu. Ukvapený úsudek může býti nám nebo jemu nemilý ba i škodlivý.

Slušný člověk chová se přívětivě a to nejen ku představenému, nýbrž i ku podřízenému, nejen k bohatému ale též k chudému, nejen ku vznešenému nýbrž i k nízkému.

Slušný člověk váží si bližního, neopovrhne mrzákem, jinověrcem, jiné národnosti, vidí v každém člověku svého bližního. Slušný člověk neuráží, nevyhledává se zálibou slabé a temné stránky svého bližního, ale rád poukazuje na dobré vlastnosti svého bližního, ví dobře, že každý z nás je křehký tvor, s nímž třeba míti trpělivost.

Slušný člověk utajuje své vlastní přání, aby jen prospěl jiným, on ustupuje dává druhým přednost.

Z toho již vysvitá, že pravá slušnost vychází z účinné lásky k bližnímu, že jest ovocem křesťanských ctností.

Slušnost jest tedy souborem společenských pravidel, která jsou nám nutna, chceme-li býti příjemnými a prospěšnými společností lidské.

Zbožní, mravní lidé jsou z pravidla slušní, poněvadž křesťanské ctnosti mají v duši jejich sídlo.

Slušné chování vyplývá z mravouky. Naše mládež jest cvičena v náboženství, z něhož se odvozuje mravouka. Jsme-li pravými přáteli lidu našeho, jsme-li upřímnými vlastenci; jsme-li hodnými vychovateli mládeže téhož národa, k němuž se hrdě hlásíme, tu v přední řadě musí nám záleženo býti na tom, aby chovanci naši nejen dobře, ale velmi dobře, ba výtečně v náboženství vycvičení byli, aby zásady mravoučné hluboce, nezníčitelně jim v srdce vštípeny byly, by jim vždy bezpečným, jistým, bohatým zřídlem byly v životě pro jejich slušné chování. Nežádali, nehlásali, nezřizovali nadarmo věhlasní vychovatelé, jako: Komenský, Salzman, Pestalozzi, Froebel a j. vychovávací ústavy na základě mravouky křesťanské. Vyslovili zásadu a ji též prováděli, že výchova dítěte se má na základě náboženství. A neosvědčila se v životě jejich zásada na jejich chovancích?

Jest nám známo, že podstatou výchovy jest vzdělání vnitřní, rozvázání mohutností duševních a slušnost jest zevnější forma nebo-li záře dobrého vzdělání.

Drahokámen nabývá ceny pravé tehdy, kdy jest vybroušen a vyleštěn, a tak také vzdělanost u člověka dochází ocenění, kdy jest ozdobena slušností.

Základní vlastnosti slušnosti jsou: pokora a skromnost, vláda duše nad tělem, láska k druhům, úcta k osobám, které svým stavem, stářím a zásluhami jsou zasloužily.

Vštěpujme proto záhy u svých chovanců pokoru a skromnost, sebezapření, lásku k bližnímu a vážnost. Vychovávati jest dílo nesnadné, obtížné, ale výsledky radostné, potěšující a oblažující. Vychovatel vědomý si svého důležitého úkolu se nedá odstrašiti různými překážkami, jest jako voják, který udatně, srdnatě kráčí proti nepříteli.

Slušnost přemáhá sobectví a pýchu, závist a lenost, pohodlnost a smyslnost.

Považme jen, že tyto necnosti se nalézají více méně u každého chovance, že to jest bejlí, které nedává rádo vzrůstu ctnosti. Naváděti tedy děti ke slušnosti jest práce dlouholetá, vyžadující stálé bdělosti, trpělivosti a obezřetnosti.

Kde více učitelů spolupůsobí, musí toto spolupůsobení býti jednotné, ustálené, nesmí se zanedbávati výmluvou: „Však k tomu dohlédne ten nebo onen kolega.“ Chybou jest, že některý učitel si nevšímá žáků mimo školu, že nedbá žáků z jiných tříd, že v poradách se o neslušných žácích nezmiňuje, že se zájmem opravdovým nepracuje o povznesení slušného chování.

Dle mé dlouholeté zkušenosti třeba mládež naváděti, aby nabyla slušného chování: 1. K čistotě tělesné i duševní. 2. K pohybům těla. 3. K pozdravování. 4. K oslovování. 5. K návštěvám. 6. K jídlu. 7. K zábavě. 8. K mluvě.

Nejsou to nové věci ani neznámé, ale jsou nejčastěji učitelem zanedbány, nevšímány; nepravím každým učitelem, ale mnohým. Budiž mi dovoleno o každém bodu výše uvedeném jen stručně se zmíniti. Jest pravda neupíratelná, že škola má veliký vliv na výchovu příštích občanů. Jest svatou povinností učitelovou blahodárného toho vlivu patřičně a svědomitě využítkovati. Buďme toho pamětlivi, že všickni naši žáci budou jednou našimi soudci!

1. K čistotě. Denně před vyučováním prohlížejme žáky, zda-li jsou umyty, učešáni, nehty ostříhány, oblek neroztrhán, obuv čista. To se děje denně nepřetržitě!

Není třeba hned trestati při zpozorování nečistoty, ale dobře jest, aby zvěděl učitel, v čem příčina vězí a dle toho své další jednání upravit. Čím menší, mladší žáčkové jsou, tím poslušnější. Pak-li tedy hned od prvního školního roku denně působí vychovatel na chovance, lze právem se domnívati, že za osm roků si zevnější čistotě navyknu. Nabyt jsem přesvědčení, že člověk dbající čistoty zevnější, zachovává si rád čistotu duše.

Prohlídka vztahujž se též na různé věci žáčkové: učebnice, sešity a p. v. S čistotou kráčí ruka v ruce šetrnost a pořádek a následuje zámožnost. Není to tedy malichernost, ale věc pro příští hospodáře a hospodyně předůležitá.

Šat žákův budiž jednoduchý, slušný, nenápadný, rovněž i účes u dívek. Netrpmež u dívek příliš krátkých sukni, všelikých přívěsků. Někteří nerozumní rodiče šatí své dívky tak, že vyhlížejí jako vystrojené opičky v nějakém cirku. V případě takovém upozorněme rodiče na neslušnost takovou. Nádhěra v oděvu vzbuzuje u druhých závist, nespokojenost, touhu po podobném, v dětech nádherně oděných pak pýchu, domýšlivost, opovržení s chudším, marnivost, nízkou ctižádost.

Rozvážlivé působení učitelovo i tu přivede nápravu. Rodiče všimnou si rady vychovatele svých dětí. Ale i my vychovatelé a vychovatelky budmež žákům dobrým příkladem! Vystříhejmež se každé výstřednosti v obleku a účesu. Pak-li někdo z nás myslí, že oděvem, účesem dovede patřičnou úctu a vážnost si zjednati u žáků, ten se mýlí. Žáci se mu za zády při nejmenším vysmějí. Střední cesta i tuto jest nejlepší.

2. K pohybům těla. Pohyby těla mají býti přirozené. Mládež se vůbec pružně pohybuje; klátící, váhavá, kolíhavá chůze jest jí nepřirozena; nastupování lehké a jisté, tělo vzpřímené, hlava vzhůru jest u dětí zjev milý. Kdo se nedívá nám do očí, ovšem ne drze, vyzývavě a nestydatě, ten dobrého svědomí nemá. Stud nebrání chovanci, aby se nedíval do očí nám. Při mluvení má státi rovno, ruce volně nechá viseti, v stojí spatném ale nenuceném. Při mluvení ať nekladou se ruce před ústa nebo na tvář, ať se nešklebí, nevztahuje obličej do vrásků, nedrbe se v hlavě, za ušima. Ruce ať nejsou v kapsách, pod zástěrou; ať se nepodpírá, nohy ať nejsou zkříženy a p. v.

3. K pozdravování. Za dob starších líbaly děti na potkávání ruku kmotrům, kněžím, učitelům, stařečkům. Přijdouce ze školy, z kostelů domů, líbaly ruce rodičům. Potkaly-li na návsi dospělé, pozdravily, někde zrovna zpívaly: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.“ Pozdravený odvětil: „Až na věky. Amen.“ Šly-li děti polem a viděly lidi na blízku pracovati, řekly: „Pomáhej Pán Bůh!“ Pracující odpověděli: „Dejž to Pán Bůh!“ Vzkročilo-li dítě do domu, dalo pozdravení: „Pochválen . . .“ Tento způsob pozdravu byl tak utvrzen a ustálen mezi lidem a dětmi, že nebylo třeba k tomu žádného pobídnutí. Jen největší nepřátelé se nepozdravovali. V době naší vane ve věci té docela jiný směr. Někde děti nezdraví, někde zdraví: „Má úcta!“ — „Dobrý den!“ — „Služebník!“ Někde se kloní mlčky, někde zdraví velebného pána: „Pochválen . . .“ a učitele a jiné osoby: „Dobrý den!“ Lid si přeje a žádá, aby byl pozdravován pozdravem křesťanským: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ A my vychovatelé křesťanských dětí, dětí našeho lidu, máme tolik taktu míti a naváděti naše chovance, aby tak pozdravovali každého! Prohřešujeme se proti své vychovatelské povinnosti, když svým chovancům zakazujeme tak pozdravovati; jsou tito děti křesťanských rodičů. Proč by žáci ve třídě nepozdravili učitele, katechetu, správce školy, industrialní učitelku, když vstoupí do třídy, pozdravem křesťanským, když tam snad sami křesťanští žáci jsou?

4. K oslovování. V dobách minulých býval na dědině a v městech každý ženatý obyvatel dětem „strýčkem“, každá provdaná nebo vdovělá ženská „tetičkou“. „Strýček“ i „telička“ cítili se takovým oslovením oprávněni děti od všeličehož varovati, napomínati nebo i potrestati. Poměry společenské se valně ku neprospěchu lidu i na venkově změnily. Ta tam přátelská a rodinná přichylnost, oddanost a náklonnost! Venkov se opičí po městu. Každý žádá osloven býti „pane, paní, slečna“. „Pánu“, „paní“, „slečně“ není ničehož do cizího dítku. Přišlo děvčátko k domkaři s vyřizením: „Strýčku, tatíček Vám vzkazují, že máte zítra nám tu jetel seséci.“ On: A ty, děvčátko jedno, co jsem já za „strýček“? Já jsem pán, mně říkají jiní lidé „pane“! Hleďte si ji!“ Děvče bylo jako opařeno, začervenalo se a uteklo. Za takových poměrů třeba děti upozorniti na vzrůstající se zvyk. Žádejme však, by i o nepřítomných osobách vážených a úctyhodných, když o nich mluví, připojovaly název „pan“, „paní“, „slečna“. Tedy: pan učitel, slečna učitelka, důstojný neb velebný pán, pan katecheta atd., atd. Pak-li žádá domkař titulu „pan“, netrpež, by nyní s výsměškem se říkalo sem tam našim duchovním „panáčku“. Žáky starší třeba seznámiti s titulaturami a podávati patřičná objasnění a vysvětlení. Majíce vyučovati a vychováti pro život, musíme mládež na tuto část nauky o společnosti lidské upozorňovati. Spravedlnost toho žádá, bychom vzdali čest tomu, komu patří. Pochlebníci cti přidávají do očí, pyšní cti ubírají nám. Tito i oni chybují a na tento nyní vzrůstající mravní pokles má se mládež upozorňovati. Není pěkné, aby lid byl podlízavý, ale nesluší se též, aby byl hrubý, neotesán, my máme vychováti povahy přímé, poctivé!

5. K návštěvám. Jest nesprávná domněnka, že doma lze nám činiti, co chceme, že lze pustiti uzdu všem nepěkným náklonnostem, vášním. Jest to omyl veliký. Doma se máme rovněž tak chovati ve všem svém konání jako ve společnosti počestných lidí. Pak-li toho jsme pamětlivi stále, navádíme děti nejlépe, kterak se chovati mají konajíce návštěvu u příbuzných a známých.

Nejvznešenější návštěva jest návštěva chrámu Páně za příčinou obcování služeb Božích a pobožnosti. Jest povinností katolickou, by v neděli a ve svátek službám Božím obcova. Aby mládež této povinnosti zadost učinila, záleží na vychovatelích samých, tedy rodičích, učitelích, katechetu a chleboďárcích. Mládež musí míti před očima dobrý příklad! Starostlivý duchovní správce vykáže v kostele pro každý stav vhodné místo, žáci stojí jinde, panny jinde, mládenci též jinde, hospodáři i hospodyně sedí v lavicích též různě. Každý má své místo. To jest pro konání pobožnosti velmi důležité. Mládež cítíc, že oči starších je spatřiti mohou, nelekne, naslouchá pozorně slovu Božímu, zpívá, modlí se, nepodpírá se o zeď, nemá ruce v kapsách, nešouchá se, nešeptá, nedává veřejného pohoršení. Kostel jest domem Božím, tam se vzdává čest, úcta a chvála Bohu, Kristu Pánu a svatým. Do chrámu vkročíme vždy s patřičnou úctou, čistě oděni.

Za dob našich stala se hospoda skoro nejdůležitější místností v obci. Neprávem! Vychovatelé mají co nejbedlivěji přihlížeti k tomu, by se tomuto zlořádu novější doby kladly meze a byli sami dobrým příkladem! Jest osvědčená pravda, že žádnému častá návštěva hospody nedonesla štěstí, blaha, spokojenosti a duševního klidu. Lid často navštěvující hospody na mravech klesá, sesurovuje se, oddává se různým vášním a nectností, ochuzuje sebe a potomky!

6. K jídlu. Vštěpujme mládeži, že pravidelná doba pro jídlo jest zdraví velmi prospěšná. Pro děti stačí, když denně 5krát jídají a sice jednou do syta při obědě. Před každým jídlem ať se pomodlí třeba krátkou

modlitbu, třebas ať se přežehnají, ať ale počnou jísti s povznesenou myslí na Toho, od Koho vše máme! Modlití se k Bohu není neslušné, není to hanba, ale zasednouti ke stolu bez vši modlitby, toť neslušné! Naši předkové říkali před jídlem: „Rač Pán Bůh žehnat!“ Bylo to jistě zbožné a oprávněné přání. My přejeme dobrého chutnání, když ale Bůh nám nežehná, pak nám ani nechutná. Ke stolu ať se zasedne s čistýma rukama. Při stole mějž každý své vykázané místo. Dospělejší členové rodiny sedí výše, mladší níže. Každý jí ze své nádoby. Při jídle užívejme lžice, nože, vidličky patřičně! V ruce držeti maso a okusovati je, toť zvyk divošský! Ať se nejí hltavě, plnými ústy a rychle!

Děti ať jí to, co se jim k jídlu předloží, ať nejsou v jídle vybíraví! Mají býti spokojeny s tím, kolik se jim dá. Děti při stálé chuti jsou zdraví!

Při stole schází se celá rodina. Tu se projednává celá domácnost, děti nemají rodičům a starším skákati do řeči, nebýti prostořekými, též se nesluší, aby jinde vypravovaly o domácích poměrech svých rodičů, tím se stávají pomluvačnými, klevetivými. Co se doma uvaří má se doma snísti!

7. K z á b a v ě. Každý se rád pobaví. Přejme mládeži školní i dospívající zábavy. Zábava ta má býti ale slušná. Při hře poznáme nejsnadněji letoru i povahu hráčovu. Práví se, že za doby naší již děti nejsou dětmi. Smutné by to bylo, neboť děti, pokud se dětmi cítí, jsou spokojeny a šťastny. Na vychovatelích jest, aby chovanci co nejdéle se cítili dětmi! Poskytujeme mládeži příležitosti k zábavám v přírodě. Žádná zábava nemá urážeti stud! Nedá se upřít, že naše vzdělané třídy jsou hodně odnárodněny a od těchto vzdělanců českých se odnárodnuje i lid venkovský. Kdo znal národní život na venkově před 50—60 lety a zná jej nyní, dá mi za pravdu. Na nás vychovatelích jest, aby různé české národní hry mládeže úplně nevymizely, aby byly všude pěstěny. Bartoš, Kulda, Sušil, Erben, Bačkora nám sebrali nevyčerpatelný poklad, jen sáhneme k němu a vymítejme ty různé hry německého, francouzského, anglického původu! Postarejme se, aby jisté národní zvyky, obyčeje, slavnosti se konaly každoročně, na př. Honění krále, Královničky, Vynášení Mařeny, Choditi s májem, Stavění máje, Obžínky a p. v. Cvičmež mládež dorůstající i dospělou obého pohlaví ve zpěvu písní národních. Jaká to krása! Když zapějí mládenci s pannami jěn jednohlasně některé národní písně, bude se to zdáti jako sbor vícehlasný. Nenahlížím, proč by nemohla si mládež dospělá zatančiti pod večer na zahradě na palouku, v háječku? Horší jsou v následcích ty muziky a noční obchůzky? Hru v karty, kostky, různé sázky netrpmež! Nedovolujmež, aby dcery, synové naši se hluboko do noci toulali, k muzice i přes pole chodili.

8. K m l u v ě. Slova jsou výrazem našich představ. Mluva projevuje naše city, naše úsudky, závěry, vůbec mlouvou prozrazujeme své nitro. Po zpěvu ptáka, po řeči člověka poznáme. V učebnicích našich jest mluva vybraná, slušná, patřičná. A přece vzdor tomu, že dítko po osm roků školu navštěvovalo a mnoho set ba i tisíc pěkných, slušných i případných slov a mnoho ryze českých správných rčení si osvojilo, slyšeti jest užívati slov neslušných, sprostých, ničemných. Připadá to tak, jako by mládež mluvila dvěma jazyky: doma a mezi soudruhy jazykem špinavým, ve škole, až na to, kdy se podřekne, jazykem čistým. Mládež ráda se opičí po dospělých. Slyší-li doma dítko takto sprostě, hrubě mluviti, užívá té samé mluvy též! Navykne si hrubým, surovým výrazům a myslí, že řeč taková jest jadrná, pádná a výdatná, přesvědčující!

Svědomití vychovatelé užívající sami ve své řeči slušných slov nestřípí, by chovanci v jejich přítomnosti vyjádřovali se sprostě. Napomínají,

kárají, varují a i trestají je. Pěstujme lásku k mluvě mateřské, ukažme chovancům, jak lze to neb ono případněji říci, jak ten onen výraz jest nesprávný, nevystihující.

Navádějme chovance, by četli dobré knihy, dobré časopisy české, ať si vypisují pěkná rčení užívajíce jich při naskytnutých příležitostech. V sebraných pohádkách národních od Kuldy, Bož. Němcové, v „Babičce“ od téže jest nevyčerpatelná studnice krásných rčení.

Upříti se nedá, že za dob našich dům otcovský po většině se nestará o výchovu mravní svých dětí. Vše se ponechává z pravidla škoie a společnosti. Škola sice dává návod a základ k dobré výchově, ale stojí skoro osamocena v tom viru dnešních zapletených společenských a politických poměrů a vliv její bývá zeslabován, ale vzdor tomu všemu přece vliv školy jest blahodárný a zjevný.

Jistě se nemyslí, aby učitel chovance stopoval, co činí mimo školu, aby chovance vybízel, by mu podávali zprávu, co ten nebo onen vyvedl. Takové jednání by navádělo k přetvářce, k udavačství, k pokrytectví a k nedůvěře.

Učitel jest se žáky denně ve styku, dozví se bez všelikého dotazování, jak ten neb onen se choval snad neslušně na ulici v poli a jinde.

A tu nastává mu úkol, aby uměl posouditi, jak velice se žák provinil proti slušnosti. Vychovatel sám musí býti slušným ve všem svém chování, musí znáti skrz na skrz duši dětskou, musí znáti lidové obyčeje, zvyky, musí se dobře upamatovati sám na svá mladá léta a teprve potom po uvažování všeho toho lze mu vyřknouti ortel nad svým chovancem! Uvažme dále, že chovanec jest myslí tékavé, nepozorné, nevšimavé, dovádivé, že žije v poměrech nepříznivých, okolí jeho že jest hrubé, pokažené. Takové dítě jednající proti slušnosti napomeneme a poklesek mu vysvětlíme.

Jinak se to má však se žákem dospělejším, který ze zlomyslnosti, vzdorovitosti, urputnosti, závisti, domýšlivosti, z necudnosti atd. nějaké neslušnosti se dopustil. Tu třeba již náležitě nápravy. Nepromiňme vůbec žádnou neslušnost nikdy a nikomu. Nedocílíme-li nápravy po dobrém, tu se dorozumějme s domem otcovským. A jelikož mají všickni učitelé povinnost dozírati k chování žáků, má třídní učitel při poradě o těžším provinění žáků ve příčině neslušného chování zevrubnou zprávu podati, aby také jiní učitelé byli na takového žáka upozorněni. Pak-li takový žák sezná, že všickni učitelé ví o jeho vadě, má-li cit, jistě se hanbí a vystříhá se poklesku po druhé. Některý učitel se domnívá, kdyby v poradě o svých žácích neslušných mluvil, že tím se jaksi obviňuje ze špatné kázně; domněnka taková není správná, učitel jest povinen podávati zprávu o své třídě při poradách jak ve příčině prospěchu, pilnosti tak i mravů a jednotné působení všech učitelů jest pro školu vydatné i prospěšné. Každý zkušený vychovatel ví, že některý „ročník“ žáků jest nepodařený, že vzdor všeliké námaze, píli, vytrvalosti, příčinlivosti, svědomitosti učitelově zůstávají mnozí žáci zpátky, někteří mu nepřestávají „pít krev“. Jsou to děti zanedbané z domu otcovského, nemající citu aneb mající cit tupý. Takové dítě dopouští se ze zlomyslnosti všelikých neslušností a to jmenovitě jsouc na ulici ve společnosti jiných dětí. V případě takovém přičiňme se, aby dívky s takovým dítětem neobcovaly, by se mu vyhýbaly, ho se stranily. To jest trest velmi citelný a vede k nápravě do jisté míry.

Nežádá to po nás jen mravouka, žádá to i naše povolání, abychom všude zamezovali neslušné chování svých chovanců. Mnohdy dostačí jen mrknutí okem, mnohdy ovšem i trknutí. Řídí se to místem a také probuzeným citem žakovým.

Jest věc známá, že chovanci se nejochotněji podrobí svému vychovateli, že všeliké napomenutí, pokárání snese mlčky od něho, ale sotva od druhého. Z důvodu toho není vždy radno, aby jiný učitel pokáral žáka pro neslušnost hned na místě, když tento jmenovitě se nachází ve společnosti jiných. V takovém dospělejším chovanci probudí se vzdor, odpor, prudké zahanbení a dá se strhnouti snadno k nerozváživému nějakému skutku vychovatele urážejícímu, autoritu jeho podkopávajícímu. Stalo se již všelico! Vychovatel musí míti takt a trpělivost a pak musí znáti své chovance.

Při výchově jsou také důležité: pochvala a hana. Chválí i haní se lidé dospělí, pro chválu přináší lidé oběti všeliké. Jest to přirozené, že naší samolásce a samolibosti chvála každá lichotí, že snahu, ctižádost vzpružuje. Proč bychom toho důležitějšího prostředku vychovávacího neužívali?

Náš školní řád zrovna vybízí, abychom více užívali pochvaly. Chvalme slušně jednající chovance. Připomínám jen ten nejobyčejnější zjev: Potkají děti neznámou osobu, pozdraví ji zdvořile. Tato poděkuje a připojí jen: „To jsou hodné děti!“ Toto uznání vykonané slušnosti těší děti velice a utvrzuje je, by vždy zdvořile zdravily. Navádějme chovance, aby si všímali jiných a posoudili, zda-li slušně jednali. Od útlého mládí býváme však naváděni, bychom jen to zlé posuzovali a pravý následek toho je, že na bližním tolik chyb a vad vidíme! Hleďme, abychom měli oči otevřeny též pro to dobré u svého bližního! Přivádějme žáky k tomu, aby láska k bližnímu se v nich rozvíjela, otužovala a aby v životě svém se řídili zákonem Kristovým: „Miluj bližního svého jako sebe samého!“

Těší nás víra jenom posmrtným nebem?

Z lidových rozprav J. M. Kadlčáka.

Novodobí pochybovači a nevěrci vytýkají katolické církvi a víře vůbec, že balamutí věřící, slibujíc každému nebe, ale až po smrti, pro život ve-zdejší, pouf pozemskou však ničeho nepodává, o blaho dočasné vůbec se nestará, pro lid nic nekoná. Církev a víra slibuje blaženost záhrobní, o dobré bydlo zde na zemi nepečuje; nedbá, abychom se dobře poměli za živa. A nevěřice, anebo alespoň povídající, že nevěří v život posmrtný, v život věčný, směle pokřikují ve schůzích i v novinách: co nám po nebi — chceme si hověti, chceme užívatí po čem se nám zabaží, a proto pryč s vírou, pryč s Církví, pryč od Říma — zavazí, překáží.

Jsou takové nauky správné a pravdivé? Slibuje víra nebe a nedbá věcí pozemských? Těší nás křesťanství jenom blažeností posmrtnou o věci pozemské se vůbec nestarajíc?

Uvažujme!

Křesťanství arcíť v první řadě na paměti majíc život věčný, cíl a určení člověka stvořeného k blaženému životu nebeskému učí a vede nás tak, abychom stále měli na zřeteli věci poslední: nebe a peklo. Víra zaručuje velkolepou, nekonečnou odměnu všem, kdož věrně slouží Bohu zde na světě, dobré činíce a zlého se varující. Církev slibuje věřícím věčnou slávu

nebeskou za život mravný, ctnostný. Jak velkolepá mzda, jak převzácná odměna za práci nepatrnou, když víra za dobré skutky nebe nám slibuje a zaručuje.

Taková-li záplata se mi nabízí za dobro, kteréž samo v sobě již blaží ušlechtilého člověka a steré mu radosti působí; nebe-li mi kyne, když život svůj zařídím podle učení Církve, zdaž rád a ochotně nesplním, věrně-li nevykonám příkázání Církve? Není-li posilou a povzbuzením velkolepým již pouhá myšlenka, že po tom plahočení vezdejším nekonečná radost mne očekává. Není-li nanějvyš blaživou myšlenka, že v nebi oplývati budu slastmi bezmeznými, trpělivě když ponesu kříž Páně a svědomitě vykonám povinnosti mi za úděl dané, a tím splním vůli Boží.

Kolik lidí by v zoufalství hynulo, kdyby nečerpali síly z víry, že v nebi jim bude odplata dána za utrpení všeliké. Ochotně a bez reptání snášejí obtíže pozemské pouti, anif se těší na nebe.

Z toho všeho nikterak nelze však vyvozovat a dokazovat, že náboženství těší nebem, aniž by staralo se o pozemské štěstí věřících. Ba naopak — a nejučenější vědátoři uznávají pravdu tu — že na světě lidé měli by horoucí peklo, kdyby víra nám všem neoslazovala život vezdejší. Právě náboženství nejlépe a nejučinněji chrání práva jednotlivců a nejvíce přispívá k tomu, co nazýváme štěstím a blahobytem pozemským.

Význam náboženství na pospolitost lidskou již dávní pohané správně uměli ocenit a dobře pravili, že bez náboženství společnost lidská neměla by trvání. Plato, Plutarch, Cicero, Seneka a jiní mudrci z pohanské doby učili tak. Slavný tvůrce republiky severoamerické Jiří Washington prohlásil náboženství a mravnost za nejsilnější pilíře a nejjistější opory lidské v každém státě. Proto je prvním článkem ústavy jeho zásada, že všechno zřízení státní má základ v Bohu. Není dobrým vlastencem, kdož těmi pilíři — vírou a mravností — otrásá a tím boří pevné základy blahobytu lidského. Rozum i zkušenosti potvrzují, že ani mravnost bez náboženství nemá trvání — hlásal státník americký.

Veliký Napoleon I. prohlásil: „Co by z nás bylo bez náboženství? Pro nejsličnější ženu a nejšťavnatější hrušku lidé by se rdousili a vraždili.“ — „Však se zděsí svět až pozná, co znamená úpadek mravnosti, nejdárnější dcery víry“, prorocky předpovídal již roku 1784 švýcarský dějepisec Jan v. Müller.

Bez víry není člověk životem jist, nemá jistoty jmění, bezpečnosti cti. Život náš je na zemi poklad nejvzácnější. Vše pozemské z něho se prýští. Obětujeme všechno, jen abychom život zachovali. Co by se dělo bez páteho příkázání, jež velí: nezabiješ! Jenom v sebeobraně, když jinak záchrana možná není, křesťan chápe se smrtící zbraně, aby vlastní život zachránil. Vraždí-li ze msty, hněvu, závidosti, zjištnosti, páchá hrozný zločin; hříchem velikým je ničení života teprve pučícího v lůně mateřském, anebo samobojství. Církev nařizuje, že smí jenom biskup dáti rozhrěšení z vraždy bližního, a kdo bezbranné, nenarozené dítě usmrtí, z Církve je vyloučen. Kdo spáchá samovraždu, do země posvěcené pochován býti nesmí.

Ejhle, jak bdí Církev nad bezpečností života a chrání nejslabší, bezbranné. Kde se náboženství neprohláší za soukromou záležitost a nevěra okázale nehlásá, tam je život lidský jistější o půl noci v lesní samotě, než ve společnosti od Boha odpadlé na tržišti veřejném o polední. Jakmile se nedbá desatera a v tresty Boží nevěří, veta po jistotě. Prosté: „nezabiješ!“ více chrání život náš než všechny šibenice, žaláře, policie, vojsko a pevnosti nejtyrdší.

Neméně vzácný poklad nenahraditelný je zdraví. Nedá-li milionář ochotně půl jmění za kousek zdraví promarněného? Ba všechny poklady milerád by obětoval, kdyby mu někdo vrátil zdraví ztracené. Jak často slyším vzdech: vše bude zase dobře, až jenom ozdravím. A kdo chrání více a lépe zdraví nad Církev předpisy svými o postech a umírněnosti všeho pozemského? Mnohé nemoci mají původ v nemírnosti a nezřízeném požitkářství. Věhlasný kazatel francouzský Bourdaloue nebyl nikdy churav. Přítel jeho lékař kdysi vyzvídal, odkud podivné zdraví. „Nasytím se denně toliko jedenkráté,“ odvětil kazatel. „Tajemství toto nezradte nikomu, sice konec naší moudrosti; lékaři by pak vlastně byli zbyteční,“ prohodil lékař.

Kolik lidí ročně hyne opilstvím a obžerstvím. V Anglii ročně 52.000 usmrcuje lihovina. U nás poměry jsou ještě horší. Nepečuje Církev o blaho pozemské, nechrání zdraví, poklad nenahraditelný, když zakazuje a trestá obžerství a nemírnost všelikou, hříchem prohlašujíc opilství a požitkářství?

Abychom snadno dovedli zachovati míru ve všem, žádá a ukládá Církev občas malé sebezapření u věcech jinak dovolených. O zdraví duše i těla pečuje katolická Církev, když bez ustání hlásá umrtvování chťičů a sebezapření ukládajíc zvláště rodičům, aby dítky vedli k mírnosti.

Jak děsné choroby způsobuje necudnost smilná! Hrůza obejde člověka, spatří-li na bližním hrozně následky, jakéž způsobuje nemravný život. Nepečuje Církev o blaho naše vezdejší, když ukládá všem věřícím čistotu těla i duše a trestá přísně necudnost všelikou? Čím zbožnější člověk, tím také zdravější.

Ano i krásu a lepost těla chrání náboženství. Hlásá, že člověk má tělo a duši spojené v bytost do smrti nerozlučnou. Tělo působí na duši a tato vliv nemalý vykonává na tělo. Tudíž nezůstane beze stopy ani ctnost, jakož i hřích tělu vtiskne znaky své. Pýcha, hněv, zášť a nenávisť, žárlivost a hlavně všeliké neřesti na těle ryjí děsné stopy, hyzdí člověka i po stránce tělesné. A neméně i laskavost mírná, skromnost nelícená, čistá mysl a zbožná vroucnost činí tělo sličné, ozařujice zvláštní něhou člověka. V oku čistého záblesk nebe, v zraku smilníka žár pekla svítí a hárá.

Tři věci prý nám Pán Bůh z ráje uštědřil: květy, hvězdy nebeské a čisté oko nevinného dítky. Co činí milou, něžnou, tak krásnou tvář dívky kvetoucí? Ani nach líce, ani běl šije a stepilost těla, nýbrž oko čisté, zrcadlo neporušené čistoty poutá nás a obdiv budí. Skvost nejvzácnější dal Bůh ženě v cudné neporušenosti a Církev poklad ten chrání, přísně trestajíc smyslnost necudnou.

A což majetek, jmění osobní: ob stojí a zachová se bez náboženství? Proudhon, tvůrce nauk socialistických, praví: Majetek je krádež. — A co praví Církev? Bůh je pánem všeho míra. Jeho jest nebe i země s veškerým tvorstvem. Bůh však v neskonale dobrotě člověku dal podíl z majetku svého ustanoviv, aby lidé všeho, což stvořil na zemi, užívali s mírou a rozumně. Krutě však trestá, když těchto darů Božích nerozumně nadužívají. Ze svého tedy Tvůrce dal člověku k užívání darů všelikých ale zároveň v 7. a 10. přikázání ustanovil: nepokrádeš, ani nepožádáš což bližního jest. Hle, taký je názor křesťanský o majetku.

Kde víra není záležitostí soukromou, nýbrž prochvívá všecek život pozemský, tam není 10letých lupičů, 12letých zbojníků; není utiskovatelů ani utiskovaných. Neboť boháč ví, že je pouhým správcem jmění, z něhož nadbytek patří chudině. Kde vládne náboženství, tam neprohýří jednotlivec za noc výdělek tisíců a neutápí v požitcích nezřízených, co zástupy dělníků v potu nadřely.

Není vůle Boží, aby jedni hromadili miliony a jiní hladem zmirali. Nesrovnává se s křesťanským názorem mravním, aby mramorové paláce se budovaly pro němou tvář a dělníku neopatří obydlí člověka důstojné. Není křesťanským, když urozená paní psovi ustele na hedvábné pohovce a vedle v chatě polozbořeně na hrubé slámě polozhnilé hladem hyne nemluvně chudé matky.

Nauky na Boha nedbající arcif učí: užívám svého jak chci, kdy chci a kde chci — co komu do toho? Víra však do duše hřímá: hospodář s majetkem, jehož jsi pouhým správcem, podle příkazů Páně, neboť vydáš Jemu počet z vladařství svého. Byla by na světě bída a hlad, kdybychom všichni dbali hlasu Církve a plnili věrně, což víra nám předpisuje? Církev učí a hlásá milosrdenství a provádí činem, co slovem hlásá, jak dokazuje sv. Ambrož, zakladatel veřejné dobročinnosti křesťanské; biskup Landerich, zakladatel Hôtel de Dieu v Paříži, sv. Bernhard, sv. Vincenc z Pauly, sv. František, zakladatel 3. řádu, Don Bosco, zakladatel útulen pro trestance a mládež skleslou, řád milosrdných bratří a sester, P. Damian, apoštol malomocných, řád Bílých Otců, kteří potírají otroctví, a steré jiné ústavy a řády katolické, o jejichž působení na sklonku svého života řekl Montesquie: „Podivno! Náboženství, kteréž zdánlivě jenom o nebe a život posmrtný pečuje, je přece jenom základem a pramenem všeho blaha pozemského.“ A Maxim Du Camp přiznává: „Spravedливо a správně je doznati, že dobročinné ústavy, jimiž tolik běd a neštěstí se odčiňuje, původem svým jsou vesměs dílem církevním. Z toho soudím, že nejlepším průvodcem v bludišti života přece jenom je víra.“

Dobré jméno nad zlato, nejlepší dědictví, skvost vzácnější diamantu. A kdo chrání tento poklad před podlostí zlomyslnou, kteráž poslintá a pokálí vše? Nevydáš svědectví nepravého, neprómluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému, nařizuje desatero, zákon Boží. Když pak přece člověk slabý se zapomněl a čest bližního porouchal, přísně žádá církev zadostučinění a nápravu. Nařizuje škůdci napravit chybu, byť sebe větší mu to působilo nesnáze a obětí to vyžadovalo citelných.

Ale což jest krása, zdraví, moc a sláva, čest a život proti klidu, míru v duši. Ráj má na zemi člověk dobrý, jemuž svědomí nijak neruší pokoj srdce. Kdož v lásce žije s bližním a důvěřivě ve všech záležitostech se utíká k Nejvyššímu a pravdu miluje nade vše, cítí v duši odlesk nebeského klidu. Zdaž možný je takový život bez náboženství a živé víry?

Není člověka a nebude, aby nehody různé, neštěstí, strasti a zlé příhody nestrpčily mu vezdejší život. Kdo potěší srdce sklíčené a povzbudí mysl pokleslou, víry-li nemá člověk ubohý? Víra učí mne trpělivě snášeti bídu a starosti, křivdy a nehody, v nichž vidím prst Boží a pokutu za hříchy v životě vezdejším, abych po smrti očištěn vejíti mohl do slávy věčné.

Myšlenka, že Kristus Pán na kříži trpěl za hříchy světa upokojí duši a posílí v dobách nejkrušnějších. Co nahradí ve chvílích zlých onu útěchu, kterouž do srdce žalem zdrásaného vlévá Církev? Věda? Osvícenost? —

Kde zašla jasná záře víry živé, tam hledáš marně jitřenku naděje. Tam je malomyslnost a zoufalství údělem trvalým.

Zdaž tedy zájem náš a prospěch pozemský nežádá, abychom bránili a chránili víru, poklad nenahraditelný, kterýž nedáme si uzmut, neboť bez víry, bez náboženství netoliko nebe, ale ani štěstí pozemského a blaha vezdejšího není. Víra netoliko nebem nás oblažuje posmrtným, ale ona též na světě těší chudé a opuštěné, chrání slabé, ujímá se trpících a lkajících, zajišťuje dobro na zemi.

Z víry čerpá člověk sílu, odvalu, vytrvalost a neohroženost; z náboženství bere útěchu a mír duše, bez nichž život na tomto světě stal by se břemenem nesnesitelným.

Sudte nyní sami, kdož pravdu dí: ti domnělí přátelé, kteří hlásají, že bez víry člověk se obejde, neboť beztoho prý těší stále jenom tím nebem posmrtným — anebo hlasatelé slova Božího, kteří učí nás Boha znáti a podle víry katolické žíti i umříti.

Odpovězte nyní sami, zdaž víra člověka toliko nebem těší a o vezdejší svět se nestará.

MLÁDÍ sv. JANA ZLATOÚSTÉHO.

Z francouzského podává Jos. Weiss.

Jan narodil se kolem roku 347 v Syrské Antiochii na březích řeky Oronty za panování císaře Konstantina. Matka jeho, zbožná Anthusa, v mladistvém věku provdala se za důstojníka, bohatého a vznešeného Sekunda, jenž po dvou letech manželství již zemřel; osiřela se synem a dcerou. Po svém otci zdědil Jan pevného, hrdinného ducha, jenž bojem vždy více se utužoval, krásu těla a půvabné způsoby. Jeho vůle byla tak pevná, že nepřátelé umíněným a hrdým jej nazývali, kdežto v pravdě byl pokorný a tichý.

Na starém obraze, jenž v Cařihradě se uchoval, vypočten Jan takto: malá, však přiměřená a štíhlá postava, pohled důstojný a vznešený, hlava oválová, věnčená jemnými, hedvábnými vlasy, podivuhodně vykrojená ústa, nos čistého řeckého profilu, široké, vysoké čelo, ohnivé, však zároveň klid duše věštící oči.

Po matce zdědil srdce velmi citlivé, schopné nejjemnějších záchvěvů i nejprudších pohnutí, přístupné všem citům vznešeným však mnohdy převelmi bolestným.

Nadšený duch jeho do závratné výše stoupal ve svatém rozhorlení, jako opět rozplýval se ve styku přátelství pravého. Vše naň mocně působilo, pohled na dobro, pohled na zlo, ruch velkých měst i hluboké ticho samoty. Duch jeho zachvíval se při styku s lidmi i věcmi: byl jako lýra jemně naladěná, jejíž struny z vnuknutí Božího měly vydati zvuky přerozmanité a souladu nejlepšího.

Mládí jeho nazvati lze šťastným. Hrával si se svými soudruhy, mladými Syřany stejného věku a rovného stupně společenského, pod mramorovým sloupořadím a na náměstích sličného a bohatého města rodného, právem zvaného perlou východu. Vesele proháněl se pod čistými modrými nebesy v záři usměvného slunce, jež vše milým jasnem oblévalo. Tu nebylo ani krutých zim ani palčivých let, ježto vánek mořský řekou přiváděný mírnil parno letní. Byl by zde hotový ráj, kdyby občasné bouře a přivaly deště nerušily svým pustošením velebný majestát tamní přírody. Častěji též a to neočekávaně zatřásla se i půda země a zemětřesení zachvacovalo budovy s obyvatelstvem.

A takového rázu byl i duch Janův, světlý a příjemný, avšak pojednou jako blesk vyšlehal za jasného dne a zachvacoval a ve prach obracel slávu a chloubu lidskou, jež zdála se nedotknutelnou.

Anthusa dopřála svému synu výchovy, přiměřené dětem z nejbohatších rodin v Antiochii. Posílala jej do gymnasia t. j. tělocvičny a k učitelům gramatiky či písemnosti a řečnictví.

V gymnasiu naučil se úhledným způsobům držení těla, takže pohyby jeho veskrze byly ladné a souměrné. V otužujícím tělocviku nabyl pevných svalů a naučil se tělo vůli své podřizovati a jemu panovati. Ve svých řečech pozdějších častěji užívá obrazů tělocvičných, aby poučil věrné, kterak mají smysly své krotiti a s nimi bojovati.

Ve školách gramatických učil se čísti a psát. Bylo tehdy obyčejem u křesťanů, že seznamovali děti své také se spisovateli pohanskými jako s prameny krásna přirozeného a rozumu vytříbeného. Chtěli tím také ukázati pohanům, že nepohrdají vzděláním a formou ušlechtilou, že však na ni vštěpiti možno pravou moudrost života křesťanského.

Matka Janova, jakkoli velmi zbožná, neváhala zasvětit syna i do vzdělanosti pohanské. Pohřížil tedy Jan ducha svého i do klassiků řeckých a sbíral zrna poesie v básních Homerových i jiných. — Když sám pak spisovatelem a řečníkem se stal, uvedl do svých řečí rytmus a kadenci takovou, že jemnému sluchu Antiochanů lahodily jako šumot vln zlehka oddychujících na březích syrských. Vmísil do nich též půvaby poesie, příběhy obveselující a události zajímavé, jež čerpal ze vzpomínek svých klassických studií.

Doma učila jej matka učení Kristovu. Ve svých kázáních pravi: „Rodiče vaše vzdělávali vás ve zbožnosti; od mládí útlého zasvěcování jste byli v Písma svatá.“ Každodenně otvírala Anthusa knihu Písem svatých; četla v ní sama, později dávala v ní čísti svému synovi, jenž záhy okoušel mezi slova Božího. Zdá se, jako by vzpomínal na tyto zbožné chvíle v domácnosti, když malebně vyličuje událost biblickou o Anně, matce Samuelově, aneb když chválí matku Macchabejskou.

Vypravování v knize Genesis, prosté a půvabné jako Homerova, Abel a jeho stáde, zasnoubení Rebekky, Noe a potopa světa, Josef na dvoře Faraonově okouzila jej tou měrou, že vžil se do prostého tonu příběhů těch a dovedl jej ve svých výkladech Písma svatého velmi dobře nápodobiti.

Svatá evandělía a Skutkové apoštolští zaujali pak jeho ducha i srdce; zvláště svatý Pavel, jeho cesty, žaláře, zázraky a jeho výmluvnosti do nadšení přiváděly ušlechtilého jinocha a budily v něm touhu stát se apoštolem. A četba o činech apoštola národů musila naň působiti mocněji než na nás. Vždyť Antiochie, jejímž dítětem byl Jan, byla svědkem činnosti velkého apoštola a naslouchala slovům jeho. Dosud ukazovali ve čtvrti Atsigonia zvané místo, se kterého sv. Pavel kázal a dům, který posvětil svou přítomností. Anthusa mohla tedy ukázati svému synu místa, kde zrodilo se křesťanství a která svědčila o prvých zázracích.

Sem do Antiochie prvně zavítali hlasatelé křesťanství z Palestýny, zvěstující evandělím nejen židům nýbrž i Řekům. Počet na víru obrácených byl hned tak četný, že apoštolé poslali tam Barnabáše, aby o stavu cirkve podal zprávu. Ten pak nemaje se za schopna, aby tak četnou církev sám spravoval, vyhledal v Tarsu Pavla, jemuž předal úřad kazatelský. Z Antiochie později vydávali se na cesty apoštolské.

Jan počal milovati rodné město své ne tak pro četné a krásné jeho stavby a paláce, jako pro čest, že v něm tak zdárně zkvětlo křesťanství

a že v něm prvně věřící přijali jméno křesťanů. Blahořečil městu svému, že stalo se druhou kolébkou křesťanství, středem světelným, odkud zářila nauka Kristova do Malé Asie a na ostrovy moře středozemního.

Toho dne, kdy Antiochii opustiti musil bera se do Cařihradu, oplakával ji, vždyť celým srdcem k ní přirostl. V řeči své praví: „Chcete chváliti Antiochii? Nechvalte mi však háje Dafniny, ani četné a vysoké cypřiše, ani bystré prameny, ani četné obyvatelstvo, ani rozkošné a volné její procházky, kde až do posledních hodin nočních lid vesele se prochází, ani mnohé její trhy; vždyť všechny tyto přednosti uspokojují jen smysly a omezený jsou na tento pomíjející život pozemský. Však chváliti Antiochii je: ukázati na ctnosti jejich obyvatelů, na jemné jejich mravy, hojné almužny, důstojné slavení církevních slavností, jejich skromnost a moudrost.“

I okolí Antiochie bylo krásné a zajímavé. Četné kapličky, roztroušené na venkově obklopovaly město pásem víry a šířily v okolí ovzduší zbožnosti. Malé ty svatyně zasvěceny byly mučedníkům, jichž ostatky a obrazy v nich se chovaly. „Martyria“, tak se nazývaly, (Boží muka) byly rozšířeny všude, na úpatí hor, uprostřed skal, u pramenů, podél řeky Oronty ve stínů říčních stromů i rostlin.

K těmto malebným svatyním ubíral se Jan často v průvodu své matky. Sem potom později zavítal jako kněz, aby na hrobech mučedníků konal obět největší a na počest jejich řečnil před lidem četně shromážděným.

Za učitele řečnictví zvolila Anthusa svému synovi slavného Libania, téhož Libania, který velebil Juliana Apostatu, že obnovil hellenismus či kultus bohů pohanských. Než volbou touto nebyla víra Janova uvedena v nebezpečení, poněvadž pohanství již umíralo a vliv rodinný byl daleko mocnější než výmluvnost pohanského učitele. — Libanius těšil se tehdy pověsti světové. Byl vyučoval v Athénách, v Cařihradě, v Nikomadii a uprostřed skvělé dráhy své zaujat touhou po domově, vrátil se do rodného svého města, aby v něm otevřel školu svou.

Jeho bývalí žáci, rozptýlení po celém císařství, zaujímali vysoká postavení; byli vládci v provinciích, prefekty, konsuly, biskupy, císaři. Při svých známostech u dvora císařského i u armády zmohl velmi mnoho.

Anthusa počítala, jak výhodno bude jejímu synu seznámit se s mužem takovým. Jan poslouchal tedy přednášky učitele, který byl nejen řečníkem a učitelem řečnictví, nýbrž sledoval a provázel vlivem svým žáky, když školu jeho opustili. Žádný neodloučil se od něho bez doporučení, jež mu usnadnilo přístup do správy státní.

Když poprvé zasedl Jan mezi žáky, tázal se Libanius jeho spolužáků, či synem je.

„On má jenom matku,“ odpověděli.

„A jak dlouho je vdovou?“ tázal se dále.

„Již dvacet let.“

„Velcí bohové“, zvolal učitel, „jaké to ženy mezi křesťany!“

Takovou pochvalu náboženství i vdovství vynutila zbožná Anthusa z úst zatvrzelého pohana.

Nelze ovšem říci, že by u Libania naučil se Jan výmluvnosti; docházeli mu dávno již dech se skomírajícím pohanstvím; naučil se však pravidlům řečnictví a různým ozdobným způsobům rozhovoru, jež napomáhaly ve výmluvnosti prospívati. Zde poznal různé druhy řeči: řeči popisné, různá přirovnání, řeči pochvalné či elogie, řeči obžalobné, apologie, výpady. Zde nabyt podivuhodné zručnosti přecházeti od jedné věci ke druhé, zde nabyt

vynalézavosti v myšlenkách a hladké výmluvnosti. Jako biskup Cařhradský, zanesený pracemi duchovní správy, byl potom vždy hotov řečniti a vzbuzoval úchvatnými řečmi bouře nadšení a pochvaly. Když zpozoroval, že posluchačstvo bylo roztržité a neposlouchalo, zaujal pozornost jeho řečnickými obraty, otázkami, rozhovory a zajímavými lícněmi.

Pozorný i nadaný žák brzy vyrovnal se svému učiteli, jenž pomýšlel již na to postoupiti mu stolicí svou, kdyby křesťané pro své cíle mu jej nepřebrali.

Týmž časem studoval Jan též filosofii dle návrhu Andragathia, o němž pouze jméno jeho potomstvu se zachovalo. V dobách těch staré systémy filosofické splývaly v jedno a tvořily tak zvanou gnosi, v níž převládal platonismus. Vyučování záleželo hlavně v dějinách filosofie, kterou učitel vysvětloval, důraz klada na myšlenky, jež jemu se nejvíce zamlouvaly.

Tak poznal Jan všechny slavné filosofy, Pythagora, Sokrata, Platona, Aristotela, Zenona, Diagoru a jiné. Úsudek, který si o nich utvořil, není pro ně lichotivý. Stěžuje si do nejasnosti a temnoty, jež spisy jejich obestírá a širšímu čtenářstvu nepřístupnými činí; bez velké námahy těžko jim rozuměti a mnohdy ve mnoha slovech zase se ztrácí. Přiznává jim však půvab řeči a slohu, jež si hledí osvojit; než výsledek námahy jejich velmi jest nepatrný, sotva v několika bodech souhlasí jejich názory. Poslední venkovan ví daleko více o cíli života a nesmrtelnosti duše, šel-li do učení k apoštolům, kteří byli jen prostými rybáři. Ve svém mládí nesoudil ovšem Jan tak přísně; jsa shovívavým k sobě, byl shovívavým i k jiným. Chodil do divadel, účastnil se her, neoddávaje se však ani zahálce ani roztržitosti. Mezi spolužáky svými vždy vynikal pilností i slušným chováním.

Nikdy nemohli čtení jeho nepřátelé, zkoumajíce mládí jeho, objeviti ni nejmenší poskvrny. A za to děkoval matce a pilnému studiu. Příště dále.

Kurs národohospodářský, který měl býti pořádán Katol. spolkem českých učitelů na Moravě letos o hlavních prázdninách, odkládá se z příčin velmi vážných a nepředvídaných na budoucí rok.

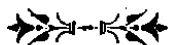
Valná schůze Katol. spolku českých učitelů na Moravě bude dne 18. srpna t. r. na Velehradě. Pořádek: 1. Volba výboru. 2. Náš program. 3. Volné návrhy. — Po valné hromadě týž den večer začnou duchovní cvičení učitelská.

Duchovní cvičení pro učitelky. Jako pára, jež sotva se ukáže, opět se ztratí, tak letí rok po roce. A než se nadějeme, stojíme již na prahu desátého roku. Vždyť letošního roku tomu deset let, co konaly se první exercicie učitelek na Moravě. — Jak důležitý jsou pro nás! Scházíme se k nim, abychom čerpaly nové síly a statečnosti v povolání. A té jest nám v hojné míře zapotřebí. Žijeme v době velmi pohnutlivé, přímo nebezpečné. Všude se jeví nářek, sténání doléhá stále k uchu našemu. A odkud kyne nám pomoc? Obrodme se, obraťme se k Tomu, jenž jest zdroj vši milosti! Přivíňme se cele k Učiteli Božskému, učme se od Něho všem ctnostem,

jež mají zdobiti každou vychovatelku mládeže! A kde najdeme pokynů příhodných, jak by měl býti spořádán náš život? Duchovní cvičby nám je podávají hojně. Nuže, sestry v povolání, nedejme si vzítí tak blízké, příležitosti, nýbrž vyžítujme každé chvíle k nápravě života! Mluvme si upřímně! Jsme těž sláby; ta v tom, ona v jiném směru. Tedy posilňme mysl i srdce své! Zvláště těm statečnosti velké třeba, jež snaží se vyhověti oběma stranám -- katolické i svobodomyšlné. Jak veliká to chyba! Kéž vyléčí takové slabochy častá rozjímání a modlitby naše společné! Přijďte tedy všechny k prameni záchrany, zvláště vyzýváme ty, které dosud nebyly účastny exercicií. Dostavme se v plném počtu, abychom opět našly mír v srdci a klid ve svědomí, abychom snáze snesly tíže a břemena Bohem nám uložená! Sejděme se v Přerově všechny, jež jsme byly na některých duchovních cvičeních v minulém devítiletí! — Přihlášky přijímá do 10. srpna t. r. čtihodná sestra představená „Školských sester“ v Přerově. — Na shledanou v Přerově dne 17. srpna.

Věci Slovinské. Katolické učitelstvo bratrského a nám nad jiné milého kmene Slovinského, soustředěné v Slomškové Svaze zakládá podle našeho příkladu Učitelskou Zádruhu. Pobratimi Slovínští si za vzor berou Zádruhu Katolického učitelstva moravského a za podklad stanovy našeho sdružení záloženského kladou. Jinak mezi Slovinci zuří boj podobný jako u nás. Liberální učitelstvo tamnější sice stále mluví o svobodě, o úctě ku předsvědčení každému, o volnosti mínění — ale kde se jedná o katolického učitele provádí nejošklivější násilí a terrorismus. Slomškaře pronásledují, hanobí, vylučují z organizace a kde mohou je i v životě veřejném nekřesťansky napadají. Což divu, že i tam učitelstvo smýšlení katolického se krčí a bojácně ustupuje, nikde nemajíc opory pevné. Vládou tam liberálové na místech rozhodujících tak jako — jinde. K.

Feriatní výpravy. O letošních prázdninách uspořádá Jaroslav Karásek, c. k. učitel tělocviku v Brně, šestou a sedmou výpravu a sice: I. V druhé polovici července osmidenní výpravu do Solné komory a na Královské jezero v tomto pořadí: Vídeň, Semmering, Lubno, Erzberg, jezero Leopoldsteinské, Gesäuse, rokle Lichtensteinova, Solnohrad, jezero Královské, Schafberg, Ischl, Ebensee, Gmunden a po Dunaji z Lince do Vídně. Poplatek za veškeré jízdné, byt a stravu činí z Brna: pro studenty 95 K, pro nestudenty 112 K; z Prahy: pro studenty 108 K, pro nestudenty 125 K. II. V srpnu dvanáctidenní výpravu do Slovinských Alp, na Bledské jezero a okolí a sice: Vídeň, Semmering, Štýrský Hradec, Lublaň, Postojna, Terst, Miramare, Benátky, Trbiž, Bledské jezero, Bochyňské jezero, Celovec, Vídeň. Poplatek za veškeré jízdné, byt, stravu a vstupné do jeskyň Postojenských činí z Brna: pro studenty 142 K, pro nestudenty 168 K; z Prahy: pro studenty 155 K, pro nestudenty 181 K. Byt i strava jest velmi slušná, nikde není ubytování hromadného. Přihlášky se zálohou 20 K přijímá pořadatel na první cestu do konce června, na druhou do 15. července. Ostatní obnos složití nutno nejdéle týden před počátkem cesty.

Z literatury.

Jak zacházeti s dětmi hluchoněmými. Napsal Josef Kolář, ředitel mor. zem. ústavu pro hluchoněmé v Ivančicích. — Doporučujeme. Posudek přineseme příště.

Ludmila. Ročníku V. vyšly svazky 4. a 5. Svazek čtvrtý přináší z povolaneého péra nestora katolických spisovatelů a novinářů našich Petra Kopala časový román „Defraudant“. Velice oblíbený autor podává čtenářstvu příležitost seznati různé nitky sítě, do jakých zaplete se zpravidla řádný, příčinnivý a talentovaný úředník peněžních ústavů. Vždy v pozadí stojí hřích — vášeň. Autor jako kněz, jako lékař chce odstraniti zlý bodák soudobé společnosti výstrahou. Také tato práce, jako jiné tohoto autora, jest velice záslužnou. Ve svazku pátém setkáváme se s prací Vlasty Pittnerové „Došla štěstí . . .“ Druhá povídka v tomto ročníku ze života rodiny učitelské. Jako první „Neobstála?“ tak i druhá povídka „Došla štěstí . . .“, ač každá ta práce jest prací jiné autorky, obě přece svědčí o tom, jaká snaha v učitelských rodinách panuje, aby děti učitelů byly vzorem svému okolí. Chválíme uznalost obou spisovatelek, zasluhuje toho věru opravdová, všestranná péče učitelských rodin o své potomstvo. Známe sami mnoho případů, že po celou řadu let, ne-li po život celý starostlivý učitel a pečlivá jeho žena časem i nejpotřebnější si odřeknou, jen aby viděli své děti řádné, s náležitým vzděláním pro život. Co tichého štěstí, ale také jaké potoky tichých slz vyteklo již v těch tichých našich školách . . . Přečte-li čtenář „Neobstála?“ i „Došla štěstí . . .“, jen malý obrázek může si učiniti o intimním životě v rodinách učitelských, vždy však v jejich prospěch. — Doporučujeme vřele sbírku zábavné četby našeho lidu, „Ludmilu“, neboť všechny dosud vyšlé svazky jsou svědectvím, že snaží se jen pečlivě vybranou četbu, a to původní, čtenářstvu svému předložiti.

Spisy proti alkoholismu doporučeny ministerstvem školám. „V lidových rozpravách lékařských“, vydávaných redakci doc. dra. L. Haškovce nákladem J. Otty v Praze, vyšla jakožto číslo 20.—21. celé sbírky vhodná, velice vhodně psaná brožura proti alkoholismu, obsahující dvě pojednání a sice: Alkoholismus. Krátký přehled časových otázek. Sepsal dr. Jan Šimsa. Alkoholismus a škola. Napsal dr. Duchoslav Panýrek. Cena brožury 1 K 20 h. Brožura tato byla výnosem c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 6. dubna 1903, čís. 934, doporučena školám obecným, měšťanským, středním, jakož i ústavům učitelským a spolu bylo učitelstvo těchže škol a ústavů na tento spis upozorněno.

Výborné cestopisné dílo „Nová země na severu“, výprava kapitána Otty Sverdrupa k severní točně postoupilo k sešitu 10. s četnými ilustracemi v textu a dvěmi přílohami „Noční útok na Baye na podzim r. 1901“ a „Fram v zimě r. 1901“. Popisují se zde znamenitě velice zajímavé události lovecké, cesty, některé zkušenosti o psu polárním a jeho nemoci, některé práce a p. Cestopis náš jest skutečně věrnou fotografií všeho, co dělo se s našimi přáteli v nepřístupných samotách ledového moře — Cena sešitu 60 hal. — Na skladě má každé knihkupectví aneb nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 34.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Ve valcovně.

Z našich výzkumných cest sděluje J. M. Kadlčák.

„Pracovali jsme tento týden ve škole s nemalou pílí a vytrvalostí. Celkem jsou výsledky naší práce uspokojivé. Chování všech žáků odpovídalo řádu školnímu a křesťanským mravům. Za odměnu odpoledne si zase někam vyjdeme,“ oznamoval jsem onehdy žákům, když dozněl zvonek a dopolední práce školská v sobotu okolo dvanácté zakončena.

„Učiňte návrh,“ vybízím svěřence své milé. Kopa ruk se mihla vzduchem.

„Prosím, račte s námi do valcovny,“ žádá jménem ostatních mluvčí třídy Vladík Uhlář.

„Do valcovny? Vycházka vhodná. Vyžádáme si dovolení od pana hufmistra. Víte, že bez povolení v závodech nezaměstnaným přístup není dovolen. Tak pospěšte s obědem. V obvyklý čas, dostaneme-li příznivou odpověď na žádost naši, půjdeme do valcovny. Rozumí se bez knih, jenom zápisníky vezměte.“

Posel na rychlo vyslaný do závodu přinesl příznivou odpověď a tak v obvyklou chvíli jsme se vydali na výzkumnou cestu do valcovny, jež činí důležitou část našich železáren. Založena byla na počátku předešlého století, jest tudíž památná i svým věkem. Na Moravě je snad nejstarší.

Abychom získali času nevšímalí jsme si ničeho kolem sebe — všechno známe z předcházejících vycházek. Žáci mají na pohled úplnou volnost. Ani pohledem je nevyrušují z hovoru ničím nevázaného. Ale bedlivě pozorují hochy a naslouchám, jak se baví. Domnělé svobody užívajíce brzo zapominají, že jsou pod dozorem a švitoří jako ptáčátka, když v podvečer slitnou se v rákosí po denní toulce k odpočinku a vypravují příhody své.

Ta chvilková volnost maně svádí hochy k upřímné nevázanosti a mi naskytuje se pěkná příležitost k pozorování dušeczpytnému. Slovo strachem nedušené a posunek mimovolně prozrazují, jaké pocity a tužby víří v záhybech mladé duše. Mnohý tichošlápek prozradí tak, že je vlastně vykutálený nezbeda; a z domnělého neposedy vyklube se svérázný, nepoddajný sice ale dobrosrdečný a vznětlivý snilek, kterýž při všem na sebe zapomínaje chce každému prospět.

I ta zdánlivá nekázeň a chvilková nevázanost je dobrá. Uvolněná pouta otvírají zkušenému pozorovateli hlubiny duše. Za chvíli poznáme

v takové době žáky lépe, než v poutech přísné kázně zpozorujeme je za několik neděl: —

Veselý hovor a smích nám chvíli zkrátil. Dříve, než se kdo nadál, stanuli jsme v nádvoří rozlehlého závodu. Hoši bez příkazu ztichli a zmlkli. Hukot a rachot strojů, nezvyklý ruch a shon, podivný zápach a záře z dílen šlehající upoutala celou pozornost zástupu.

„Prohlédněme napřed nádvoří,“ vybízel úředník za průvodce nám přidělený.

„U nás plech vyrábíme z různé suroviny. Ze starých kolejnic i z domácí kutiny a hrubé válcoviny cizí,“ vysvětloval.

„Nač pak asi ohromný šroub s centovým zatížením na vodorovných příčkách,“ dotazují se.

„Lomidlo na kolejnice. Tamhle na kovadlině je nasekneme s obou stran a pak zde je dělníci lámou na kusy metr dlouhé. Ukažte, pane mistře jak to děláte,“ nařídil úředník.

Dělníci položili kolejnici na kovadlinu, několikrát perlíkem buchli do kladiva ocelového a zaostřeného, pak vsunuli kolejnici pod mohutný šroub, dva lidé uchopili koule, mrštili příčkou, šroub se zavrtěl a kolejnice jako vrbový proutek byla ve dvě rozlomená.

„Zde na těchto váhách železo vážíme. Na železnou mříž kládeme surovinu, na miskovitou plošinu protějščí závaží,“ vysvětloval průvodce ukazuje velikánské váhy.

„A teď se podíváme k pecím, abychom viděli postup práce. Jindy pracovali jsme v pecích dřevem vytápěných. Valcovny založeny jenom proto, že dřevo nemávalo náležitýho odbytu a hnilo v knížecích hvozdech bez užitku. Nyní dřevem netopíme, je příliš drahé, připláceli bychom. Pece přestaveny a topíme uhlím kameným. Topení obstarávají topiči z venku, valčíři, jak hned uvidíme, pracují uvnitř z druhé strany pece, žárem do bíla rozohněné.“

„A neroztopí se?“ polohlasem vyzvídal Pitucha, žák ducha bádavého.

„Jsou budované z cihel ohnivzdorných, tak zvaných šamotek, jež ohromný žár vydrží, aniž by se roztavily“, vysvětloval průvodce, veda nás vraty velikánskými k pecím, u nichž valčíři byli v činnosti.

„Zde právě započínají,“ ukazoval na pec do červena vytopenou, kdež právě dělníci závoru nazvedli a kusy železa do ní ukládali. „Než obejdeme, bude železo rozžhavené — a teď odstupte poněkud stranou, abyste ohnivými okujemi nebyli zasaženi. Tamhle z třetí pece začnou kovat“ — a než to dořekl, dělníci skutečně dlouhými kleštěmi vytáhli z výhně balvan ohnivého železa na bílo rozpáleného, z něhož jiskry žhavě prskaly na všechny strany.

„Kolik asi váží húska?“ — tak jmenují valčíři naši takové železo — dotazují se žáků.

Žáci se odmlčeli.

„Odhadujte!“ vybízím je.

„60 — 80 — 70 kilogramů,“ hádali jeden přes druhého.

„Tahle váží 90 kilogramů,“ vysvětloval mistr, který práci řídil.

„Popatřte hoši, jak lehce a na pohled bez námahy valčíři kusiskem železa vládnou. Hází tím, jako by měli v ruce lehký míč,“ upozorňují hochy.

„Mají grif,“ míní Trčka.

„Tak jest! Mají v ruce i v oku cvik, zručnost; proto těžká, namáhavá práce jde valcírům od ruky a úkol obtížný konají takměř hravě. Vidíte: i těžké práci člověk se musí přiučiti; i ta vyžaduje cviku a znalosti.“

Mezi tím železo dotáhli pod ohromné kladivo. — „Hé rukí!“ zvolal dělník a již ležel ohnivý balvan na kovadlině, nad níž na malé pavláčce stál dělník. Ten stlačil páku, pára zasyčela, kladivisko se pohlo a již ráz na ráz bušilo do žhavého železa, kteréž valcír zručně a hbitě otáčel.

Ohnivé jiskry prskaly na všechny strany jako krupobití.

Bojácně jsme uhýbali, jeden se krčil za druhého a dělníci zvyklí ohnivému dešti chutě smáli se naší úzkosti.

„Záleží na kovači, kam obrátí hlavní proud jisker. Chce-li nepohodlného pozorovatele vypudit, tak důkladně jej skropí ohnivými okujemi, že se mu odnechce překážet. — Bílku! ukažte hochům, jak to umíte,“ zvolal mistr.

Dělník mrštně uskočil, húsku obrátil a již proud ohnivých jisker zasýčel těsně okolo nás, tak že všechno strachem vzkřiklo a uskočilo.

Mistr pokynul, strojník na pavlači lehounce nazvednul kliku, pára opět zasupěla — a kladivo v prostřed dráhy bleskurychle nehybně stanulo.

„Nemáme-li kuté suroviny, takhle z litiny a všelikých odpadků si připravujeme železo na hrubší válcoviny, jako na př. nosiče, kolejnice a p.“

„Co pak vás tak zajímá“, dotazují se žáků pozoruje, že pozornost upírají k pozadí rozsáhlé dílny.

„Tamhle to velikánské kolo u zdi pozorujeme, jak rychle se otáčí bez hluku,“ odpovídá Malý.

„Jak se jmenuje?“

„Setrvačnick“ — odpovídají ve sboru.

„Jako na pile, tak i zde všechny stroje žene dvojí síla: voda a pára. Za sucha pracuje parní stroj nám již známý ale daleko mohutnější. Vody-li dostatek, stroje pohání voda. Šli jsme přes široký a hluboký příkop, jímž voda z Ostravice se vede na velikánské kolo, říkají mu turbina, již vám později ukáží,“ vysvětlují žákům.

„Pozor! Práce začne!“ upozornil průvodce.

„Všimněte si všech výkonů, abyste ve škole dovedli napsat, jak se válí plech,“ připomněl jsem rozestavuje hochy, aby všichni bez obtíží mohli práci sledovat, aniž by dělníkům překáželi.

Žáci viděli, jak dělník, pecař, nazvednul příklopku pece, z níž vyšlehla výheň. Hbitě uchopil druhý žhavé železo a jediným švihem mrštil jím na podlahu železnými deskami vyloženou. Jiný chopil železo do kleští a švihl jím mezi válce rychle se otáčející. Hrk! hrk! zarachotil stroj a sploštělé železo vypadlo na druhé straně, kdež druhý dělník zachytl je do kleští a vhodil zpět mezi válce, po nichž voda se prýštila.

„Proč pak asi po válcích prýští se voda?“ tážou se žáků.

„Aby se nerozehřály,“ odvětili.

„Již jsou u jiných válců,“ vykřikl Pešat.

„Každé válce mají určitý rozpor a rozválí železo do jisté tloušťky,“ objasňoval mistr.

S velikým zájmem sledovali jsme, jak železo pod mohutnými válci jako těsto se šíří víc a více rudnouc, až konečně červeň zcela se ztratila.

„Už je tabule plechu hotova?“ divili se hoši.

„A je úplně černá!“ přidal jiný.

„Abys ohmatal“, dobíral si spolužáka trochu těžkopádného přítel čipera.

„Ba? abych se spálil? Však já dobře vím, že je železo dosud horké, třebaš zčernalo,“ moudře odvětil hošík.

„Pane učiteli, dělníci mají dřeváky,“ upozorňoval Tkáč, jemuž obuv taková byla novinkou.

„Proč asi? Kdo ví?“

„Aby se nepopálili,“ vysvětlovali domácí.

„Plech je hotov. Až schládne, přistříháme jej do náležitého tvaru. Zatím si prohlédněte, jak se válí železo tvarové; pruty oblé, hranaté a obroučové,“ radil úředník.

Obešli jsme ostatní válce větší a menší, hladké a rýhované.

„Začneme stříhat,“ hlásil mistr.

Obrátili jsme se tedy k „nůžkám“ t. j. ke strojům, kteréž plech stříhali jako by to byl papír. Lehounce a rychle podle naznačené míry přesně okrájeny nerovné kraje.

„Co s těmi odřizky?“ tážou se mistra.

„Srovnáme je do otýpek, z nova rozžhavíme, kladivem zkujeme a v plech rozválíme,“ vypravoval mistr.

„Mnoho-li vážila húska, z níž zhotovena tato tabule?“

„Deset kilogramů.“

„A plech?“

„Váží 7·78 kg.“

„Hoši! změřte plech.“

„Je 1 m² velký a 1 mm silný,“ oznamoval za chvíli Pitucha, v těchto věcech vyškolený.

„Kolik železa přišlo na zmar?“

„2·22 kg,“ odpovídají žáci.

„Kolik plechu vyrobí se ze 100 kg. železa?“

„77·80 kg. plechu a 22·20 kg. železa se při tom zmaří,“ míní Malý.

„Vidíte, jak může dělník výtěžek závodu zručností a pozorností zvýšit anebo snížit. Je-li nezručný a nepozorný, zmaří se při výrobě plechu — říkáme též zešť — o mnoho více železa než je nezbytně potřeba a výrobek tím zdraží. Cenu plechu dále určí i jakost suroviny. Čím lepší surové železo, tím více plechu se vyrobí, méně uhlí se spálí, lepšího výrobku docílí, cennější plech se vyrobí. V obchodě se řídí cena plechu podle síly a váhy. Čím tenší a jemnější, tím je dražší. Čím více tabulí na 100 kg. váhy, tím je poměrně vyšší cena. Právě zde vyrobený plech prodává se 100 kg po 35 K,“ vypravoval jsem hochům.

„Naše válcovna černého plechu málo prodá. Zpracujeme takměř všechen svůj výrobek v klempírně a cinkovně, již si hned prohlédneme,“ doplňoval výklad náš průvodce.

Prohlédnuvše si ostatní stroje a zařízení válcovny, zabočili jsme do klempírny, kdež pro hluk a rachot nebylo slova rozumět. Nechali jsme tedy výkladů a pozorovali, jak zde klempíři podle určitých předloh — šablon či vzorků — tabule černého plechu rozstříhovali na pásy, oblouky, kruhy a polokruhy, z nichž hotovili konvice, vědra, hrotice, roury, trouby, vanky a jiné plechové nádoby a roztodivné věci pro kamnáře i domácí hospodářství. V kovárně připojené kováři z prutů a pásů železných kulí na sta a tisíce oušek a jiných součástí. Velikánské stroje prohýbaly plech a tlačily z něho

kolena k rourám u kamen, pánvice na krytí střech, vlnitý plech na střechy i stěny a jiné výrobky plechařského průmyslu stroje hotovily jistě, rychle a bezvadně.

„Teď si ještě prohlédneme cinkovnu, v níž jednak své výrobky plechy rovné i vlnité, pánvice střešní a klempířské, dílo cinkujeme, anebo i na zakázku cizím závodům roury a jiné věci ocinkujeme“, pobízel úředník, když prohlídka klempírny vykonána.

„Co pak zde, hoši, tak pronikavě čpí?“ tázal jsem se, když jsme vešli do třetího oddělení kníže arcibiskupské valcovny.

„Kyselina!“ volali žáci.

„Jaká?“

„Solná“, hádal Tkáč.

„Uhodli jste. Všechny nádržky jsou naplněny solnou kyselinou, do níž každý kus železa k cinkování určený se ponoří, aby okysličené součástky a všeliká nečistota z povrchu zmizela. Jinak by cink na železo nechytl,“ poučoval průvodce.

„Užití přílnavosti“ — mudroval Pitucha, náš vševěda.

„Všechno, což se má cinkovat, cinkáři ponoří do nádržek.“

„Na jak dlouho,“ vyzvídali žáci.

„Všeobecně nelze říci. Závisí to na velikosti a váze předmětu. Dělník ze zkušenosti již ví, jak dlouho předměty známé smí býti v mořidle. O věcech neznámých udá jim čas mistr, jemuž příslušný návod dáme v písárni,“ vliďně poučoval náš průvodce.

„Co máte v koupeli?“ tázal se cinkářů.

„Roury pro Brno,“ odpovídali dělníci.

„Budou brzo?“

„Začneme hned, jsou již hotové.“

„Podíváme se na cinkování — začněte!“ velel představený, uváděje nás do vedlejší dílny, kdež uviděli jsme 8 metrů dlouhý a metr široký kotel v zemi zazděný, naplněný tekutým cinkem.

„Kolik kovu je asi v kotle roztaveno?“ tázal se úředník.

Žáci ztichli. Žádný neuměl odhadnout tíži neznámé jim hmoty.

„Cink se dodává v cihlovitých tvarech 17 kg těžkých. Kolik asi takových kusů je roztaveno, váží-li hmota v kotle asi 300 q?“ vyzvídám.

„Okolo 1705 kusů,“ miní Trčka, počtář dosti zručný.

„Přepočítáme doma. — a teď stranou, aby žhavý kov některého nepokropil,“ varují hochy, vida, jak cinkáři připravené roury 5·5 m dlouhé uchopili do kleští a do cinku ponořiti se chystají.

Cink zasyčel a skutečně prskly krůpěje až na protilehlou zeď. Několik vteřin minulo a již vynořili roury a vytáhli je úplně bílé. Byly pocinkované zevně i uvnitř. Celý výkon sotva minutu trval. Rouru po rouře vpouštěli do cinku a v mírném sklonu, aby přebytečný kov rychle ztekl, vyndávali přehližejíce každou, nejsou-li někde puchýře. Za nepodařenou práci — říkají aušus t. j. brak — se neplatí, naopak ještě by mohla býti vyměřena pokuta, kdyby se zjistilo, že chybu zavínili dělníci nedbalou nepozorností.

Hotové výrobky dělníci vynášeli do nádvoří, kdež na hrázi stál vagon. Když vše prohlédnuto a přijato, ukládali roury přímo do vagonu. Ostatní výrobky vlastní odnášeny do skladiště a tam urovnány dle velikosti a váhy každý druh na určité místo.

„Mnoho-li se platí za cinkování takových trubíc,“ tázal jsem se správce valcovny, kterýž mezi tím vešel do cinkovny.

„Ceny nejsou stejné. Rozhoduje váha rour, světlost a průměr stěn. Obyčejně za 100 kg. se platí 8·50 K,“ ochotně vysvětloval.

„To bude zajímavých výpočtů. — Než čas pokročil více než je nám milo. Hoši, poděkujte za ochotu a vřídnu přízeň,“ vybízím žáky dávaje pokyn k odchodu z dílen, v nichž tolik důmyslné práce a zajímavých výrobků jsme byli viděli.

O pěstování lásky ve škole.

Fr. Pišmistr, katecheta v Mor. Budějovicích.

Katecheta i učitel přicházejí do školy jako apoštolové lásky, jako hlasatelé oněch velikých přikázání, z nichž první Boha nade všechno, druhé lidi jako sebe sama milovati velí. Jako sami tuto lásku žákům projevují, tak především pilní toho mají býti, by tato vespolná láska a přízeň ve škole vládla.

Kdo delší nebo kratší dobu v rozličných třídách s dětmi se obírá, je vyučuje a také pozoruje, ten musí přiznati, že mnoho lásky k sobě navzájem neprojevují. Mnohdy až s podivením, jak děti z počátku se nenávidí, bijí a na sebe žalují, až časem k sobě přilnou.

Lásku mezi dětmi buditi, pěstovati, šířiti a utvrzovati musí učitel a k tomu se chápe prostředků rozmanitých. Všechno nepřátelství, veškerou zášť, jakou sebou děti do školy přinesly musí vymítiti a užiti třeba rázných prostředků, aby žáci ve škole zachovávali k sobě snášenlivost a vážnost.

Tu předem hned budiž podotknuto, že ve třídě nesmí se trpěti přednost některých dětí, bohatých, vtipných, hezkých a podobných. Třídění ve škole dělá „zlou krev“ a nepodporuje vespolnou lásku a snášenlivost. Zvláštní „miláčství“ se nesmí pěstovati na úkor jiných a to zvláště ne při dětech, které nevyňikají poslušností, pilností a mravností. Ve třídě budiž dítě jako dítě, chudé jak bohaté, rodičů vzácných i prostých, hezké jako nehezké, domácí jako cizí. Škola musí pěstovati rovnost všech stavů. A proto v zájmu, by láska se utužovala mezi dětmi, hledí učitel vyrovnati všemožné hrany a rozdíly mezi dětmi „panskými“ a občanů prostých.

Zvláště katecheta má mnoho příležitosti a také lásky k tomu, aby žáky k vespolné lásce pobádal. Biblické dějiny jsou jako nevyčerpatelným pramenem lásky k bližnímu. Jak často, vykládaje články biblické, může poukázati k tomu, by druh druhu ničeho zlého ani nepřál, ani nečinil, by se všichni dobře snášeli.

Jest sice nevyhnutelno, by učitel zvěděl, kdo kázeň ve škole ruší, kdo se provinil; nebude ale pěstovati a trpěti stále žaloby žáků na sebe. Kdo z nás se nepamatuje na článek v staré čítance nadepsaný: „Žalobnice“, jak za stále žalování a donášení do poslední lavice za trest byla posazena? Stále žalování a donášení nepěstuje vespolnou lásku nikdy. Dlužno tedy děti, které rády žalují, napomenouti a upozorniti.

Katecheta častěji napomene děti, aby se milovaly jako dítky jednoho Otce, jenž v nebesích přebývá.

Žák zapomene doma knihu, chce čísti se sousedem. Ten však mu knihu přikrývá a čísti nedá. To je špatným znamením. Nebo vypůjčuje si péro, tužku, chce si namáčet v cizím kalamáři a nikdo mu nedovolí, nepůjčí, až z toho vzniká třeba i po vyučování hádka a pračka.

To jsou známky nelásky a učitel je hledí všemožně zapuditi a odstraniti. Jak si nepřejí děti ve škole, tak budou jednou brojiti proti sobě v životě. Proto navádějme děti k lásce účinné, by se rády podporovaly a ochotně si pomáhaly. Žáci se také učí za sebe modliti. Ochuraví-li kdo, katecheta se zdravými spolužáky modlitbou naň vzpomene. Nejvíce pak hledí učitel k tomu, by se děti milovaly, všechno si odpustily a nahradily před sv. zpovědi.

Během roku se naskytnou mnohé příležitosti, kdy žáci lásku sobě navzájem projevovati mohou a učiteli nadejde příhodná doba, by žáky napomenul, slovy nebo skutkem k lásce k bližnímu nabádal.

Za tou také příčinou bere příklady ze života dětského a parafrasuje některý skutek milosrdenství nebo příklad, o němž se právě čte nebo přednáší. Jako se zachoval milosrdný Samaritán k člověku raněnému, tak i děti, když mezi nimi někdo omdlí, raněn jest nebo nějakým neštěstím postižen, pomohou a jeden doběhne pro rodiče nebo jiné dospělé lidi.

V jisté škole je chlapec, jež padoucí nemoc často zastihne. Nejdříve se ho všichni lekali. Když byli učitelem napomenuti a povzbuzeni, ochotně mu pomohli, vodu donesli a chlapi pomáhali. Láska křesťanská v nich vypučela a tak jednou chovati se budou také v životě.

Jinde žáci rádi poskytovali hladovému kousek chleba, ač dříve rádi jej nesli domů nebo odložili, než by jej někomu dali. Napomenutí stačilo. V dětech probudila se láska k trpícímu a zapustila v srdci silné kořeny.

Proto vždy a všude lásku dětem vštěpujme a v nich utvrzujme!

Úloha školy v hnutí proti alkoholismu.

Podává O. Kypř.

Dvě jsou cesty, kterými jest možno zdárně čeliti proti rozšířené otravě alkoholové. Jest to rodina a škola. Jen za součinnosti obou bude moci společnost znamenati úspěchy; bez rodiny nemůže škola zdárně pracovati právě tak jako sebe větší námaha školy zůstává marnou, když námaha a práce učitelova jsou rodině lhostejnými. O důležitosti toho, by i škola činně zasáhla v hnutí proti alkoholismu, uvažuje se stále více a více.

Vlády uznávající důležitost boje proti alkoholismu, chápou se prvního prostředku a zároveň prostředku nejúčinnějšího — školy.

Činnost však se strany vlády jest doposud v počátcích, takže velice dlouho trvati bude, než-li se vláda odhodlá k radikálnějšímu zakročení, kterým jedině může býti: co největší omezení výroby alkoholu a co nej-

účinnější podporování všemi státními úřady hnutí protialkoholického a to nejen mravně, nýbrž také finančně a to co nejvíce.

Vycházím z hlediska, že co platno bude, nebo jaký výsledek to mítí bude, až budeme mítí v rukou úplný souhrn všech těch číslic, které sestaveny budou na základě dotazníků zaslaných školní radou (nebo ministerstvem vyučování?) na veškerý správy škol? Nedá se sice popřítí veliká důležitost, ano nevyhnutelná nutnost podrobného statistického materialu. Jest jisto, že když společnost na základě takovýchto výkazů pozná zhoubnost alkoholismu, že dříve se dá pohnouti k intensivnějšímu boji proti němu. Ale vím ze zkušenosti, že i nejkřiklavější výsledek podobného statistického výkazu způsobuje jen nepatrnou nápravu mravní.

Že alkoholism je zlem, a to zlem společenským, víme již hezkou řadu let. Že alkoholism ohrožuje majetek národní, zdraví jednotlivcov a existenci nové generace, to přece vidí každý, kdo jen trochu zajímá se o otázku alkoholovou každodenně.

A proti tomuto zlu se musí pracovati okamžitě, bezprostředně. Ne čekat až alkoholism dosáhne té výše, kdy lidstvo bude potom vůči němu bezmocné a k boji neschopné.

Zde jest na škole, aby vykonala velké dílo.

Co nejdříve se musí díti, máme-li se dodělati zdárných výsledků? Učitel, jakožto člověk, který má vychovávat mladou generaci, v tomto případě proti alkoholismu, musí co nejvíce sám zdržovati se požívání lihových nápojů. Bez zdrženlivosti učitelovy jest boj školy proti alkoholismu až příliš illusorní. Vypadá to právě tak, jako kdyby organisátor hnutí protialkoholického dokazoval dle skutečných faktů, že i v té nejmenší dávce alkoholu nachází se částka jedu ohrožujícího zdraví člověka a sám při této řeči pil, byť i mírně. Tedy příkladem působit!

Praxe učitelova — dle mého názoru — má býti asi následující:

Předně pokusiti se o to — a pokus po prvním nezdaru opakovati — by i rodičové dítek, které ve škole vyučuje, byli úplně uvědomněni o tom, co prováděti učitel chce. Za tím účelem nechť učitel pozve některou neděli nebo jiný příhodný den do školy, a tam jim způsobem co možná nejsrozumitelnějším vysvětlí účinky alkoholismu. Zde náčrtek tohoto postupu:

Nejprve vysvětliti, co alkohol jest, z čeho se vyrábí, že alkohol je bezbarvá tekutina chuti palčivé a jest prudkým jedem. Ukázati některé příklady otravy alkoholem. Poukázati na historii alkoholismu. Z dějin víme, že na př. staří Řekové pohlíželi s opovržením na opilce. Lykurg ve Spartě úmyslným opíjením helótů předváděl občanům názorně nečest a ubohý stav opilého; Drakon v Athénách vydal zákon, kterým opilec byl trestán smrtí. Aristoteles každý čin spáchaný v opilství posuzoval z dvojího stanoviska: předně pro přečin sám a podruhé pro nadužití nápoje, a nepřipouštěl žádné polehčující okolnosti. Tentýž pravil, že opilcové mohou roditi jen opilce. U Karthaginců známe zákaz pítí vína. Římané zapovídali pítí víno ženám, atd. Doufám, že každý učitel zná dostatečně historii, kde takovýchto dokladů může sobě vyhledati celé řady. Zároveň jest nutno poukázati na tehdejší mravní sílu národů. Helénský národ nám podává toho nejkrásnější důkazy.

Pokračující v přednášce poukážeme na stále stoupající výrobu lihových nápojů. Demonstrujeme to číslicemi, kterých máme hojnost po ruce. Tato výroba má za následek stále zvyšující se spotřebu opojných nápojů. Následky: předně na tělesný organismus člověka; ilustracemi ukázati vnitřní

orgány těla: srdce, plíce, játra, ledviny člověka zdravého a člověka oddaného pití. Člověk pod dojmem alkoholických nápojů klesá. Jest náchylným k různým těžkým nevléčitelným chorobám a nemocem. Dokázati to číslicemi z nemocnic a ústavů pro choromyslné. Dále poukázati na dědičnost otravy způsobené alkoholem. Demene, Legraine udávají krásné výsledky svého pozorování. Alkoholism podporuje též zločinnost a nemravnost, jak nám ukazují statistiky trestnic a polepšoven. Tyto všechny zjevy otravy alkoholové působí mnohem intenzivněji na mladou generaci. Který otec nebo matka skutečně miluje své ditky, tedy za žádnou cenu neřadí jim ani kapky lihových nápojů. Promluví o skutečně politování hodném stavu těch dítek, jejichž rodičové holdují alkoholu. Jsem pevně přesvědčen, že každý učitel může o této věci mluvit z vlastní zkušenosti. Uzavírajíce přednášku, klademe rodičům na srdce, že jest jejich mravní a svatou povinností, by starali se o své ditky a je rozumně vedli, v první řadě pak, nedávali jim k požívání lihových nápojů.

Takovéto přednášky mělo by učitelstvo konati často a často. Byla by to velmi záslužná práce. Při takovýchto přednáškách možno rozšířiti vždy co největší počet populárních protialkoholických spisů. Na důkladnější prameny a spisy protialkoholické ukážeme ku konci.

Když učiní sobě učitel takovýto počátek na tom poli, tu teprve se obrátí k mládeži.

Zde jest již práce těžší, ale když jest systematicky prováděna, dobře promyšlena a konána s láskou, nemine se s výsledkem dobrým. Tuším, že často učitel postupuje současně i se školní mládeží rok od roku vždy do vyšší třídy. To právě se mně zdá velice vhodné v boji školy proti alkoholismu. Když malé dítě přichází do školy do první třídy, tu zcela přirozeně nemůžeme ho hned přesvědčiti o všech pohromách, které lidstvo stihá alkoholism. Takovému mladému vnímavému srdci musíme zásadu střídmosti vštěpovati jiným způsobem. Jest to vypravování různých případů, které dítě sobě ve formě povídky velice snadno zapamatuje. Uvádím takový příklad: „Cyrus, mocný král perský, vychován byl svým dědečkem Astyagem, králem medským. Chlapec sedával u stolu po boku svého dědečka a tu se divil množství pokrmů, jimiž stůl byl pokryt. „Dědečku“, volal, „ty se natrápíš než se nasytiš, maje jisti ze všeho.“ Astyages se smál a řekl: „Není ti tu lépe jako v Persku?“ Cyrus odvětil: „Nevím, ale u nás se člověk rychleji a snadněji nasytí. Vy se natrápíte, než se nasytíte.“ S dovolením dědečkovým rozdával pak Cyrus služebníkům zbylé pokrmy; všickni dostali, jenom Sakas, číšník králi zvláště milý, ničeho nedostal. „Proč ten nedostává“, tázal se žertovně král, „vždyť také zručně víno nalévá?“ „To já též dovedu“, odvětil rychle malý Cyrus, „a nevypiji před tím půl číše.“ Vzal pohár, nalil vína a podal zdvořile svému dědečkovi. „Ty přece vína okusíš?“ Cyrus odpověděl: „Toho nechám, neboť je v něm jed. To jsem viděl nedávno při hostině. Jaký křik to byl! Jeden přes druhého výskal, zpěváci si hrdla ukřičeli a nikdo jich neposlouchal. Pokud jste seděli, chlubil jste se svou silou, ale když jste povstali, žádný na nohou státi nemohl, jeden padal přes druhého. Nevěděli jste, čím jste byli! Tys nevěděl, žeš králem, a oni nevěděli, že jsou poddanými.“ — „Ale když tvůj otec pije, neopije se?“ hleděl se omlouvati Astyages. „Nikdy!“ řekl Cyrus. „Co tedy dělá?“ „Přestává žíznit, nic jiného.“

Těž i tento příklad je dobrý: „Dvanáctiletý hoch byl přijat za plavčíka na parníku, jenž odjížděl z Liverpoolu v Anglii. Sotva byli na širém moři, lodníci hochu nabízeli kořalky. „Prosím, odpusťte, já nepiji,“ vylouval se hoch. Lodníci se smáli, ale hochu nepřemluvili. Když se kapitán o tom

dověděl, řekl plavčíkovi: „Chceš-li býti pravým námořníkem, musíš se učit pítí kořalku.“

„Odpusťte pane kapitáne, raději nebudu.“ Kapitán nebyl zvyklý na odpor při svých rozkazech, proto zavolal na lodníka: „Vezmi provaz a zbij jej, uvidíme, zdali povolí.“

Lodník vzal provaz a krutě zbil ubohého hochu.

„Nuže“, řekl kapitán, „budeš pítí čili nic?“

„Prosím, raději nebudu.“

„Tedy vylez, kluku, na vrchol hlavního stožáru, tam budeš přes noc.“

Ubohý hoch měřil okem výšku stožáru a zatřásl se při myšlence, že tam, drže se lanoví, celou noc má zůstat. Ale musil poslechnouti. Ráno šel kapitán po palubě a vzpomněl si na malého trestance.

„Hej tam nahore!“ volal. — Žádná odpověď.

„Slez dolů! slyšíš?“ — Žádná odpověď.

Lodník jeden vylezl nahoru, a tu bylo dítko polozmrzlé. Boje se, aby do moře nepadl, když se loď houpala, objal hoch stožár oběma rukama a držel se ho tak pevně, že lodník jen s námahou jej oddělal. Snesl jej na palubu, kde jej tak dlouho třeli, až nabyl vědomí. Nyní mu kapitán nalil kořalku, řka: „Chlapče pij!“

„Prosím, pane kapitáne, nebudu. Povím vám proč, jenom se na mne nehněvejte. Kdysi jsme doma šťastně žili; až otec začal pít, nebylo peněz ani na chléb, a jednoho dne prodali nám chalupu i se vším majetkem. To zarmoutilo ubohou mou matku tolik, že se rozstonala a za nedlouho zemřela. Krátce před smrtí mne zavolala k sobě a řekla: „Jene, ty víš, co opilství udělalo z tvého otce. Slib své umírající matce, že nikdy nic opojného pítí nebudeš; ráda bych tě uchránila zlořečené náruživosti, která otce tvého zahubila.“ — Pane, chcete, bych se zpronevěřil slibu, který jsem dal umírající matce? Toho jistě nechcete!“

Tato slova dojala kapitána k slzám; sehnul se, objal chlapce a řekl: „Nikoliv, malý hrdino! Zachovej svůj slib, a kdyby tě někdo k pítí sváděl, jenom mi řekni; já tě vezmu v ochranu. Abych ti nahradil trest nespravedlivě vytrpěný, daruji ti tuto bankovku.“ Při těch slovech podal kapitán malému rekoví anglickou bankovku v ceně 125 K.

Mladý abstinent (jenž se lihovin zdržuje) dává na jevo, že z něho bude charakter, jenž má vůli a sílu žítí dle svého přesvědčení, třeba by jiní byli jiného mínění. Toť celý muž! —

Postupem let můžeme teprve přikročiti k vysvětlování toho, co alkoholism je a jak zhoubně působí. Ve školních čítankách články proti alkoholismu by též prospěly. Též průpovídky proti alkoholismu by byly velice vhodné. Uvádím několik:

„V kořalce se více lidí utopí nežli ve vodě.“

„Piják není člověk ani junák.“

„Sklenice jest strašlivá nádoba.“

„Víno jest původ veselí, ale klíč ku hříchu a zločinu.“

„Kdo mnoho pije, dlouho nežije.“

„Kdo živ jest od kořalky, umírá od vody (vodnatelnosti).“

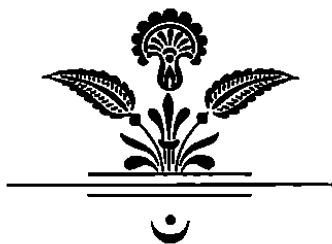
„Bujná věc jest víno a bouřlivé jest opilství. Kdožkoliv v těch věcech kochá se, nebude moudrým.“

Ve třídách pak vyšších t. j. v době, kdy školní vyučování běže se ku konci, tu učitel nechť poukáže na příčiny alkoholismu a naznačuje mládeži

cestu, kterou se má bráti v praktickém životě. Důležitým bude vysvětlení významů hostinců a konečně poukázáním na nápoje prosté alkoholu.

Toto jest krátký náčrtek toho, jakým způsobem dle mého názoru má škola postupovati v boji proti alkoholismu. Mnoho dobrých rad, zároveň i cest, kterými učitel se bráti má v boji proti alkoholismu, nalezne učitelstvo v těchto spisech: V první řadě nechť každý učitel čte jediný protialkoholický časopis: „Blaho Lidu“, Brno, Frömlova ul. 16. 1 K 8 hal. celoročně. Dále spisy: „Rodičové, neotravujte své děti alkoholem.“ Cena 10 hal. Tamtéž. „Nepřítel lidstva.“ Cena 20 h. Tamtéž. „Nedávejte dětkám alkoholu.“ Cena 2 hal. „Alkoholism.“ Cena 1 K 20 hal. J. Otto. Praha. „Pijáctví.“ 60 hal. Al. Hynek, Praha. Atd. — Zde spousta látky, dle které učitel může úspěšně pracovati.

Prosím zde na tomto místě veškero učitelstvo, by s plnou silou uchopilo se boje proti alkoholismu, neboť jedině ono může nejzdárněji pracovati. Odnaučme děti pítí lihové nápoje, naučme je střídmosti a nebude v budoucnu otázky alkoholové, jelikož odpadne pijáctví a tím i zároveň veškery důsledky z něho plynoucí.

Mládí sv. Jana Zlatoústého.

Z francouzského podává Jos. Weiss.

Dokončení.

Jsa katechumenem a připravuje se pro úřad státní, chtěl poznat svět, pokud značné jmění mu dovolovalo. V jeho pozdějších spisech shledáváme se s touto znalostí světa vznešených lidí. Zavádí nás do krámů kadeřníků, kde mladý svět si vypravuje novinky městské, a ješitní starci pečlivě se starají, aby jeden vlas nepřesahoval druhý a ptají se kadeřníka, jak jim vše sluší. Zavádí nás ke klenotníkům, ukazuje na lidi požitkářské, zženštilé a zahálčivé, kterak po špercích a drahokamech žádostivě pohlížejí.

Nade všechny zábavy bylo lidí v Antiochii divadlo. Každodenně scházelo se v něm veliké množství obdivovat umělecké a dráždivé tance, jež při zvucích flétny znázorňovaly smavé a často divoké myty Orientu. Čelná díla dramatická rovněž tehdy dávana. Představovány komedie Aristofanovy. Jan je asi také znal, aspoň četl, jak dosvědčují i mnohá místa v jeho spisech; setkáváme se v nich totiž s ostrým posuzováním vad a neřestí, s ironií a silnými výrazy, jež silno na znalost satirického péra athenského tohoto dramatika poukazují.

Dle obyčeje Řeků asiatských trávil i Jan chvíle prázdná často na fóru či náměstí. V Antiochii bylo fórum velkolepé; čtvercová prostora uprostřed města, mramorem dlážděná, obklopená sloupořadím, již protínaly křížem dvě cesty; na křižovatce bylo centrum či střed města, od něhož počítaly se vzdálenosti. Fórum bylo střediskem obchodu i zábavných míst.

Zde nacházely se největší obchody a nejlepší hostince. Ve sloupořadí vykládali obchodníci nejlepší tovary i plodiny země, vábíce koupěchtivé. A život proudil na fóru do pozdních hodin nočních. —

O slávnostech byly pomníky fóru okrášleny purpurem a sloupy květinami, mezi nimiž zvláště růže převládaly.

Uprostřed elegantního tohoto světa a života vzdělával a učil se Jan jako ve škole řečnické. Poznal zde vědu životní, které knihy dáti nemohou. Přidruživ se k zástupu hovornému a pomluvačnému, zaslechl tu výsměšné i vážné rozhovory o zřízení státním, o správě města, o podnicích válečných, o stavu osení a žní, o slavných hercích a tanečnicích, o škandalech veřejných i soukromých: — nahlédl do víření života skutečného.

A dojmy tyto ukládal mimoděk v duši svou, aby později, protřibené náboženstvím, jemu k užitku byly. — Dojmy ty pěstily v něm zálibu v krásnu a ladných formách, v nichž libovali si též jeho krajané.

„Sochař“, dí v jedné řeči své, „vzbuzuje náš obdiv nikoliv, když představí zrakům našim krásnou zlatou sochu, nýbrž když z hlíny dokonalou podobu vyvádí. A nic tak nesvědčí o umění Největšího Umělce jako krása, již On prachu a hlíně těla našeho vštípil a ji povznesl.“

Však osvícen jsa věrou poznal, že krása tato velmi je křehka a pomíjející. „Krásno mládí, půvabný vzhled, jiskrný zrak, nose sličně utvořený, jahodové rty, svěží tváře, jasné čelo, marně vás hledám, nevidím než popel, nevidím než červy, smrdutý zápach, hnilobu . . .“

Tyto úvahy o smrti a brzkém konci vši pozemské slávy vedly jej k pohrdání světem a jeho rozkošemi. Rozhodná změna nastala znenáhla v jeho smýšlení i plánech pro budoucnost.

„Žili jsme životem těla, žijme nyní životem ducha; žili jsme v zábavách, žijme nyní ve ctnostech; žili jsme ve lhostejnosti, žijme nyní v pokání.“

A život taký s pomocí milosti Boží si vyvoliv, stal se světlem církve sv. Janem Zlatouústým.

Kdo nás klame?

Kdo nás klame, poznati lze velmi dobře z následujících řádků. Měl by si je přečísti a uvážiti (a důsledky z nich vyvoditi!) každý učitel Moravský, snad by se mnohému oči otevřely.

Věstník Ústředního spolku učitelských jednot na Moravě ze dne 1. června 1902 psal*):

„Zástupcové učitelstva moravského byli v pondělí 23. června ve sněmovně. Ústřední spolek český zastupovali pp. Růžička a Úlehla, ústřední spolek německý pp. Frank a Pilakovič. Deputace mluvila se členy školního odboru dr. Perkem, Hůlkou, Pokorným, dr. Koudelou, pak baronem d'Elvertem, dr. Götzem, prof. Zoeblem a před tím také s předsedou finančního odboru dr. Fuxem. Dr. Perkoví odevzdali čeští zástupcové petici ústředního spolku a zároveň pro všechny poslance pamětní spis. Petice ústředního spolku německého už dříve byly podány.

(* To bylo před volbami.)

Jednání s poslanci bylo velmi živé, trvalo pak od 1/2 12. do 3/4 2. Zvláště důležité bylo rokování s baronem d'Elvertem a notářem Hůlkou a závazné jich prohlášení. V otázce platů učitelských smluvili se lidoví poslanci čeští a němečtí na jednotném postupu. Uznávají nutnost nové úpravy platů, ale chtějí úpravu takovou, která by uspokojovala. Rozhodně se stavi proti úpravě částečné, která by odstranila jenom některé nedostatky, ostatní pak na další dobu na novo upevnila. Jaká úprava ve sněmě samém pak bude přijata, o tom poslanci (baron d'Elvert) jako mužové čestní určitého prohlášení dáti nemohou. Poslanec Hůlka přeje si takovou úpravu, jakou mají ve Slezsku, poslanec dr. Perék jest přesvědčen, že se musí dospěti ke třem třídám platů úřednických (k XI., X. a IX. dietní třídě), avšak po etapách, aby v určité době postup ten byl ukončen. Proto podají v tomto zasedání oba kluby současně návrh, jež uloží zemskému výboru, aby pro příští zasedání sněmovní vypracoval osnovu takového zákona, přihlížeje k provedeným dosud úpravám v zemi české a slezské.

Zástupcové učitelstva namítali, že nynější zastupitelstvo odstupuje a dotazovali se, jaké záruky učitelstvu poskytnouti mohou členové školního výboru, že příští sněmovna dle vypracované osnovy k úpravě platů učitelských přistoupí. Na tento dotaz odpověděli poslanci baron d'Elvert a notář Hůlka rozhodným prohlášením, že se zástupci učitelstva nemluví pouze za sebe, nýbrž jménem dvou největších stran ve sněmovně a tedy jménem pravých zástupců českého i německého lidu moravského. V tomto spojení jest dostatečná záruka pro učitelstvo moravské, nechť by v příštím zasedání i některé osobní změny nastaly; záruka je také v tom, že k tomuto prohlášení jsou poslanci oprávněni po poradách, které o otázce platů učitelských konali a jichž se účastnili sami vůdcové sněmovních stran, za klub český také dr. Záček a dr. Stránský.

Na toto prohlášení, vidouce také na všech stranách mocný odpor proti částečnému odstraňování nynějších nedostatků, projevíli zástupcové ústředních spolků souhlas s ustanoveným postupem. Upozornili však ještě poslance, že učitelstvo nemá jen požadavky hmotné, ale že stejnou klade váhu na konečnou úpravu také svých poměrů právních a kulturních. Také po této stránce slíbili poslanci, že tlumočtí budou ve sněmovně přání učitelstva.

Jednání a slova poslanců notáře Hůlky, dr. Perka, jako také barona d'Elverta a dra. Götze svědčilo, že v nich učitelstvo a škola má upřímné zastance na moravském sněmu.

Týž Věstník ze dne 20. června 1903 píše:

„Úprava platů moravského učitelstva. V učitelstvu moravském je klid, jako by nebylo pochyby, že úprava platů jeho bude uskutečněna co nejdříve zcela určitě. Toto různové snění zkali snad tyto obrázky. (Rozmluva s čelným poslancem strany národní.) „Jak bude s úpravou platu, pane poslanče?“ — „Řekněte nám, z čeho uhraditi oněch 8 mil. korun, které úprava platu, jak ji žádáte, má zapotřebí a my Vám povolíme vše.“ — „Jednou přece ale k tomu dojít musí!“ — „No, jednou, ale tak honem nikoli, není peněz!“ — „V Čechách vyžadovala úprava nákladu mnohem většího a provedla se a kde se vezmou peníze později?“ — Poslanec pokrčil ramenoma. (Rozmluva s poslancem mladočeským.) „Co soudíte, pane poslanče, upraví se v tomto období platy učitelské?“ — „Já pochybuji. Předně není tomu dávno, co platy Vaše byly po dvakráte zlepšeny

a byly lepší, než v okolních zemích a pak z praxe vím, že návrh zemského výboru probírá se ve školském odboru vždy několik roků, tak že není naděje, že letos k jakékoli úpravě dojde!“ — „Vždyť to ale předáci největších stran sněmovních D'Elvert a Hůlka výslovně jménem svých stran slíbili?“ — Poslanec usmál se a mávnul rukou. — „Račte jen uvážít, pane poslanče, postavení učitelstva obecných a měšťanských škol proti učitelstvu zimních hospodářských škol: Oba mají nižší střední školu jako vzdělání předpravné, učitel školy obecné studuje pak ještě 4 roč. učitelského ústavu a učitelé hospodářští 3 roč. střední hospodářské školy. Po dvouleté praxi hospodářské má takový mladíček 1200 zl. a já po 17leté službě mám 1100 zl.“ — „Tak jim to máme vzítí a Vám to dát?“ — „To nikoli, my jim toho přejeme, ale žádáme spravedlivost také pro sebe!“ — „Ah, spravedlivost, té nebude na světě nikdy. Všimněte si zase ještě jiných stavů, které mají totéž nebo ještě vyšší vzdělání než Vy, a jaké ty mají platy.“ Kdo tedy věřil posud slibům, procitne po těchto chladných slovech a uzná, že pravdu děl onen německý poslanec, když pravil: „Nebude-li učitelstvo bručet, nedosáhne ničeho.“ Sliby nás uspali, probudme se touto sprchou.“ —

Myslíte, že nás klamou poslanci? Ne tak jako zkušený a vynikající mužové, kteří stojí v čele Ústředního spolku, kteří by přece neměli se dát vodit za nos a nemámit veškerého učitelstva jalovými frásemi ve svém Věstníku. Příště dále.

Sjezdy. Valná schůze Katolického spolku českých učitelů na Moravě konati se bude nikoli jak bylo původně určeno 18. srpna, nýbrž v sobotu 22. srpna t. r. hned po duchovních cvičeních. — Katolický sjezd v Brně bude dne 26., 27. a 28. července. — S prázdninovým sjezdem českého učitelstva ve dnech 5.—9. srpna v Praze, který má za úkol vypracovati kulturní a školský program učitelstva, bude spojen sjezd učitelstva škol menšinových, valná hromada „Dědictví Komenského“ a sjezd abiturientův uč. ústavu z r. 1903. — Sjezd učitelek bude prý po prázdninách v Praze.

Učitelstvo svému školdozorci. Učitelstvo hejtmanství boskovského zasadilo letos pamětní stromy z úcty, odkanosti a vděčnosti ku svému c. k. okresnímu školdozorci prof. Josefu Čechovi na počet a trvalou paměť jeho 20letého záslužného úřadování na okrese. Návrh příslušný, jenž je stejně jak oslavenci tak učitelstvu ku cti, a jehož provedení přispěje okresu ku ozdobě, podal v poslední úřední konferenci okresu boskovského odb. učitel K. Slovák z Boskovic.

Oběť zvráceného vychování. Dne 27. května o půl 2. hod. odpolední u mlýnů Karpelesových vylovili písaři bratři Lanzingerové z Vltavy mrtvolu chlapce. Zjistilo se, že utonulý jest 13letý Jindřich Nožička, syn krejčího, rodilý ve Velenicích u Poděbrad, který donucen jsa otcem svým, bydlícím na Smíchově v domě č. 262, musil, ač velice nerad, navštěvovati německou školu na Smíchově. Dne 26. května o 6. hod. večer odešel z domu a sdělil četným kamarádům, že se jde utopit. Čin svůj mladistvý zoufalec také provedl. Případ tento upozorňuje na křiklavý zlořád v našem školství. Voláme neustále: České dítě patří do české školy a sbíráme na školy našich ohrožených menšin, ale doma za vlastní peníze vydržujeme nadbytek škol pranepatrné menšině německé a trpíme, aby se naplňovaly

— českými dětmi. Toho si naše obecní úřady ani obranné a vlastenecké spolky nevšímají. Němečtí agitátoři pak za trochu výhody, nějakou práci otci nebo kus oděvu děcku vlákají rok jako rok sta českých dětí v hlavních městech našich do škol německých, kde nemohou-li je už odnárodniti, aspoň na duši je nesrozumitelným vyučováním otupí a mladý život jim ztrpčí. Děcko takto týrané vrhne se pak v náruč smrti sebevraždou. Jsou mnozí, kteří trnou nad mladistvými sebevrahy, ale málokterí pátrají po skutečných příčinách zjevu a uvědomí si, kolik vina je zde lhostejná společnost. O nápravu poměrů stará se málo kdo. Na konec řekne se pohodlně: zkažená mládež. Nepochybujeme, že i o tomto mladistvém nešťastníku se dovíme, že nebyl lepší, ale takováto vytáčka na věci ničeho nemění. Případ ten jest obviněním naší národní nedbalosti a lhostejnosti. Před svýma očima si necháme své děti rváti a ubíjeti. To volá po nápravě a rychlém, pronikavém odstranění. Čas.

Dva chlapi zemřeli následkem požití lihovin. 6letý synek zhotovitele hudebních nástrojů Václav Klier a 5letý chlapec dělníka Roberta Hüllera v Kraslici, kteří po nějakou dobu byli v jednom hostinci, vypili tolik rumu a žitné kořalky, že následkem toho upadli v bezvědomí a za nedlouho zemřeli.

Věstník a porady na kniže arcibiskupském ústavě v Olomouci. V čís. 11. „Vychovatelských Listů“ citována byla stať z „Věstníku Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě“, kdež se v závorce praví: „v kniže-arcibiskupském ústavě prý porad nemívali.“ Aby dobře smýšlející snad v omyl uvedeni nebyli, dlužno veřejně prohlásiti, že na jmenovaném ústavě měsíčně jako na ústavech státních konference se konají, při nichž i učitelstvo školy cvičné přítomno jest. Protokoly dle předpisu předkládají se velesl. c. k. zemské školní radě.

Zprávy ze Slezska. C. k. zem. školní rada slezská, uznávajíc velikou cenu zpěvu církevního žádá správy škol o sdělení jmen oněch učitelů, kteří se pěstování církevního zpěvu ve školách obecných vynikající měrou věnují, aby tyto mohla příležitostně odměniti. Jelikož tento důležitý předmět výchovy mládeže i lidu jmenovitě pro nás učitele slovanské má význam, bude se i „Ústř. jednota č. učit. slezského“ jím zabývat.

Výstavu pomůcek učebných pořadati miní něm. zem. spolek slezský při příležitosti letoší zemské konference učitelské 9. září 1903 v Opavě. Okr. škol. rady vybízejí učitelstvo slezské k obeslání výstavy té; ale jisto je, učitelstvo české, pokud je organisováno, se jí neúčastní, neboť chystá se na vlastní výstavu r. 1904 za příčinou 10letého trvání „Ústřední jednoty českého učitelstva slezského“. Dokud naše učitelstvo nepostaví se ve všem na vlastní nohy, bude německým zemským spolkem jako podřízené komandováno a v národním ohledu úplně ignorováno. Devítiletá zkušenost posledních dob dokázala však, že samostatnost je možná i jde mu velice k duhu.

Správy škol slezských byly úředně vyzvány všímati si více chrupu u mládeže, ji ve vyučování i příležitostně poučovati o pěstování jeho a tím i na zachování zdravého ústrojí zaživacího u dospělých působiti a občasnou lékařskou prohlídku zubů doporučiti. Věc sama o sobě prospěšná, jen pochybovati dlužno, že by výjimečný úspěch měla. Je dosti dětí, jichž rodiče sotva na chléb mají, ne to, aby k vůli zubům k lékaři chodily. Pánům lékařům okresním sotva bude znám popěvek chudiny: „Bože můj. Bože můj s vysokého neba, keď jsi mi dal zuby, dajže mi i chleba!“ Ostatně by o každém snad údu lidského těla mohlo podobné nařízení vydáno býti. Nač pak už učí učitelstvo po 30 let trvání nové školy tělo a zdravotně?

Naše duchovenstvo konečně dostává za vyučování náboženství ve školách přiměřené remunerace a taktéž i náhradu za cestovné do vzdálenějších škol — ze zemských prostředků.

Zvláštní výhoda našim pánům odběratelům!

S velkým potěšením oznamujeme svým pánům odběratelům, že získali jsme pro ně zcela zvláštní výhodu, která jim bude zajisté velmi vítána. Ujednali jsme totiž s uměleckým nakladatelstvím B. Kočího v Praze, že dodá našim pp. abonentům jako premii

do konce července t. r.

skvostnou, věrnou, barevnou reprodukcí obrazu

Sv. Cyrill a Methoděj od Fr. Urbana

ve velikosti 50 : 70 cm (s bílým okrajem), jejíž krámská cena K 6.— za pouhý doplatek sníženy až na K 1.— poštou franko K 1.20. Tentýž obraz v bílém, moderním rámcí za sklem místo K 14.— jen za K 10.—. Bedna k tomu stojí K 1.50.

Za cenu a jakost tohoto díla ručí zvučné jméno českého umělce. Vážná, přísná zbožnost vane z obrazu dvou ctihodných bratří soluňských, kteří stojíce před byzantským oltářem, ukazují evangelium, jež před tisíci lety přinesli do zemí českých.

Doufáme, že naši páni abonentí uchopí se této příležitosti, zvláště výhodné, a objednájí si za nebývale nízkou cenu překrásný obraz, jenž bude skvostnou ozdobou každé moravské a slovanské domácnosti. Tak uctí nejlépe památku svatých bratří Soluňských. Obraz našich věrozvěstců tak dokonalý, za cenu tak úžasně levnou, posud nikde neexistuje!

K tomu účelí račte odstříhnouti dolejší kupon, přilepiti jej na ústřížek poštovní poukázky a poslati i s obnosem K 1.20 uměl. nakladatelství B. Kočího v Praze. Pak obdržíte obraz ihned franko poštou.

Umělecké nakladatelství B. Kočího v Praze!

Zasílatel tohoto kuponu jest odběratelem „Vychovatelských Listů“ a žádá o F. Urbanův obraz **Sv. Cyrill a Methoděj** za ceny premiovou, sníženou do konce července:

- a) nezarámovaný, místo K 6.— za K 1.20
- b) zarámovaný, místo K 14.— za K 10.—

(bedna K 1.50), kterýž obnos současně zasílá.

.....
místo a pošt.

.....
jméno.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti.

Pokus o drobnou studii ethickou.

Sestavil *Bedřich Konářík*.*)

Pohlavní pud sám o sobě vzat není zlem, naopak je nezbytnou částí naší přirozenosti, máje za účel rozmnožování lidstva. Ovšem myslíme tím přirozenost již porušenou. Štítňý mluvě o smilstvu, praví, že tělesná nečistota dí v srdci: Však jest Bůh ženu a muže stvořil, jak to můž býti veliký hřích? Ale tomu jest tak rozuměti, že jest ten skutek již v porušení těla vždy zlý, ale ne vždy jest hřích. Neb jest jediné v manželství svým časem a řádem přezřen a tu a tak jest bez hřichu.**)

Pohlavní pud však není pudem slepým, jenž jednotlivce zotročuje, pud ten je silou, kterou je možno a kterou je třeba řídit rozumem. Čím lépe řízen pud ten, tím správnějším a lidštějším je poměr muže a ženy, tím lépe prospívá rodina, tento prvek lidské společnosti.

Zušlechtění pohlavního pudu podmiňuje štěstí jednotlivce, i rodiny, podmiňuje též existenci a sílu celých národů. Je sice možnost pohlavní

*) Prameny: Christenthum und Kirche in der Zeit der Grundlegung. Von Joh. Jos. Ign. von Döllinger. II. Auflage. Regensburg 1868. — S: Eusebii Hieronymi Epistolae selectae. Ep. IV. ad Eustochium de custodia virginitatis. (Sanct. patrum opuscula selecta. H. Hurter. S. J. Oeniponti. 1894.) — Die Kirche von Ms. Jeremias Bovanelli. Übers. von Prof. Wal. Holzer. München. Verlag von Schulz r. 1903. — Joh. Jos. Ign. Döllinger: Heidenthum und Judenthum. Regensburg. 1857. — Dr. phil. Josef Müller: Die Keuschheitsideen. Mainz. 1897. (Dějinný vývoj ideí cudnosti. Essay od Fr. Světlíka dle téhož spisu. Nový Život V. — Dr. Theod. Keim: Řím a křesťanství. Přeložil dr. Bř. Foustka. V Praze. Nákladem J. Laichtera. 1898. — Fr. Drtina: Myšlenkový vývoj evropského lidstva. Nákl. Jana Laichtera. 1901. — Björnstjern Björnson: Jednoženství a mnohoženství. Přel. H. Kosterka. Nákl. „Rozhledů“. 1897. — Dr. Eliška Blackvellová: Rada rodičům. Z anglického přeložil Josef Úlehla. Nákl. J. Laichtera. 1900. — Med. dr. Lev Ribbing. Upravil dr. F. K. Třetí vydání. Nákladem „Rozhledů“: Pohlavní zdravotvėda. 1897. — Riegrův Slovník naučný. 8. díl. — Dr. Joh. B. v. Weiss: Weltgeschichte. Dritte verbesserte Auflage. Graz und Leipzig. — Tomáš ze Štítného: Řeči besední. Z rukopisu budyšínského Frant. Stejskal. Bened. Brno 1901. — Antonín Arn. Řehák: Patristická encyklopaedie. Díl první. V Praze 1851.

(Pokud uváděny citáty z antické literatury, byl pramenem Döllinger.)

**) Štítný: Řeči besední, str. 275.

ctnosti darem každé bytosti lidské a celých národů, leč teprve křesťanství přineslo světlo v otázce pohlavní.

Smyslné a vilné pohanství se vrátilo a útočí všemi možnými prostředky na křesťanský ideál cudnosti. Proti němu stojí jako ohnivá apologie: historie a moderní věda lékařská.

Dějiny národů mimokřesťanských poučují nás negativně. Ač měly národy ty bohaté ideály cudnosti, přece smyslnost nabyta vrchu, a celé národy osudně zabloudily v otázce pohlavní, klesaly hlouběji a hlouběji, až konečně zahynuly docela. Positivně nás poučuje lékařská věda moderní, která dochází k poznatkům, úžasně souhlasícím s principy mravouky křesťanské v ohledu otázky pohlavní.

Toto obé podati jakožto apologii přísného zákona křesťanského o cudnosti, jest úkolem této práce. Důrazně připomínám, že jest to pouhý pokus, práce většinou sekundární, kompilační, malá průprava k obsáhlejší práci.

* * *

Od počátku bylo přesvědčením lidstva, že zdrženlivost jest něčím šlechtěným a bohumilým. Přesvědčení to bylo ovšem u různých národů různě modifikováno.

Umrtvování smyslných vášní bylo důležitou součástí náboženské disciplíny a nutnou průpravou k mystickým řádům, na př. u Brahmanů v Číně, ano i v Peru a Mexiku. Doživotní coelibát žádán byl od bonzů v Číně i od kněží Dalai Lamy. Velmi významnou jest pověst čínská o době, kdy žili na světě jediný muž a jediná žena. Tato nechtěla své panenství obětovati ani proto, aby zalidněna byla země. Bohům zalíbila se její cudnost tak, že pouhým pohledem mužovým byla oplodněna. Byla tudíž matkou lidstva.*)

Mnoho však důkazů cudnosti u východních národů nenajdeme, daleko více uvidíme mravních poblouzení. Poněvadž božství pojímáno bylo pohlavně a poněvadž pohlavní poměr byl něčím, v podstatě božstva založeným, považovány pud pohlavní a jeho ukojení za něco, co též u člověka božstvu nejvíce odpovídá. Tím způsobem vplížila se chlípnost v kult a ježto základní idea oběti spočívá ve vzdání se člověka, nemohla žena bohyni Astartě lépe úctu vzdáti, leda službou smilstva. Vždyť dle pověsti Astarta, tato veliká bohyně přírody a ženské plodnosti, činila tak sama po deset let v Tyru. Na mnoha místech smilnily ženy a dívky delší dobu, zvláště ve svátky bohyně, chtěje si její přízně získati, nebo si ji usmířiti. Panny před zasnoubením oddávaly se smilstvu ve chrámě bohyně — bylo to něco podobného jako oběť prvotin a plodů polních.

Ponenáhu se i ohavné smilstvo proti přírodě povzneslo až k formálnímu kultu. Zvláště pověstným byl v tom ohledu kult bohyně v Libanoně. V samotě postavený chrám byl dle Eusebia místem hříchu pro ony, kdož své tělo zahubiti chtěli bohaprázdným způsobem. Muži byli rozmařilci a zženštilí; nebyli už muži. „Důstojnosti pohlaví nedbají; zvířecí rozkoši uctívají božství. Bezprávně se zachází se ženami; smilstvo, hanebné skutky páchají se ve chrámě, kde žádný mrav a žádný zákon neplatil, a kde se neocitl žádný počestný a cudný člověk.**)

Zvláštní stanovisko zaujalo náboženství Peršanů k poměru mezi mužem a ženou. Muž může pojeti žen, kolik chce — Zendavesta nemluví o počtu žen. Dle Herodota každý Peršan běře si mnoho žen, a mimo to

*) Helv. de l'esprit. Viz Müller 5.

***) Eus. Vita Const. 3: 56. Viz Döllinger H. u. J.

má ještě mnoho kuběn, poněvadž považuje za dobré a čestné, mnoho dětí ploditi. Čím více dětí, tím lépe, vždyť „děti jsou mostem, vedoucím k nebi.“ V této, jinak dosti zdravé ideji plodnosti zašli však Peršané daleko, takže si ničeho neošklivili více, než dobrovolného bezženství. Děvčeti, jež zůstalo o své újmě až do 18. roku bez muže, hrozilo se nejtěžšími tresty posmrtnými. Jakmile děvče pohlavně dospěje, má ihned žádati na rodičích nějakého muže. Hnus z krvesmilství vymizel, a nejen doporučovány sňatky mezi bratranci, nýbrž dle souhlasného svědectví starých nezřídka se naskytovalo krvesmilství s matkou, sestrou nebo dcerou. Bardesanes praví, že za jeho časů (II. stol. po Kr.) byly takové sňatky nejen v Medii, nýbrž též mezi potomky perských osadníků v Egyptě, Frygii a Galatii. (Ap. Eus. Praep. evg.)

Příšerné poblouzení pohlavní vidíme v kultu Cybelině v Malé Asii. Attis, služebník a miláček bohyně Cybele, uveden od této v zuřivé šílenství, sebe sama vyklestil a proto služebníci a kněží bohyně, jeho příkladu následující, v zuřivém tanci šaty se sebe strhávali a lasturou nebo ostrým kamenem sami se vyklestili. Pak nesen v průvodu odřezaný, krvavý úd mužský. Záchvat šílenství, uměle vyvolaného, učinil je necitelnými pro bolestnou operaci. Všecky známky mužství odhazovali a objevovali se v šatech a s mravy žen. Kult tento rozšířil se daleko přes hranice Frygie, a uvidíme ho i ve zkaženém Římě. Tento divoký a smyslný kult stal se výrazem smyslnosti, vyčerpávající se v požitkářství a v hýřivosti; „v krvavém však zohavování sebe, jež se k tomu družilo, docházel též kult nečistoty hříchu a viny svého usmíření . . .“*)

Neméně hnusným bylo nošení Phalla v Egyptě. Mělo prý symbolický význam, znamenajíc tvořivou sílu přírody, na jaře se probouzející. Oplzlé řeči při tom byly prý symbolem nahé, nepěkné hmoty. Ovšem je obhajování a okrašlování kultu toho trochu nemotorné a násilné.

Národ židovský**) ovládnán byl ideou messiánskou: Mesiáš přijde a založí velikou světovou říši. Z každé rodiny může zroditi se. Proto bezdětnost u Židů potupou a neštěstím největším, vždyť zbavuje naděje nejsladší. Tím si vysvětlíme též, proč úplná zdrženlivost nezapustila hlouběji kořenů. Pravím „hlouběji“, neboť nalézáme i tu dosti vyvinutý smysl pro panictví. Daniel, Josef, pak neženatí proroci, prorokyně Debora. Essaeismus vyslovuje ideu coelibatu. Neženatým slibuje se docela zvláštní místo v království Božím: „Ať neříká neženatý: aj, já jsem jako suchý strom. Nebo toto praví Hospodin neženatým: kteříž by ostříhali sobot mých — dám jim v domě svém a mezi zdmi svými místo a jméno lepší, než-li jest z synů a dcer.“ (Is. 56. 3. 5.) Ještě krásnější jest místo knihy moudrosti 4. 1. 2. „O jak krásné jest čisté plémě v jasu ctnosti; nesmrtelná jest památka jeho; neboť i u Boha v úctě jest i u lidí; je-li přítomno, následují ho, když se vzdálí, touží po něm; na věky vítězství slavné, ozdobené korunou vítěznou a odnaší odplatu bojů o neposkvrněnou čistotu.“ Místo to dosvědčuje, jak se pozdější doba blíží idealu křesťanskému.

Princip monogamie jest v genesi tak určitě vysloven, že bychom očekávali v Mojžišově zákonodárství zákaz mnohoženství, odporujícího tak velice ryzému duchu starozákonnímu. Isák měl pouze jednu ženu, Abraham teprve na přání Sáry vešel k Hagarě, a Jakob teprv Istí Labanovou stal se manželem dvou sester . . . Mojžiš však o polygamii mlčí, takže tato na dále trpěna. Pohnutkou byla mu asi „tvrdom srdce“, neukrotitelná smyslnost lidu, jevící se též v oblíbení si syrského kultu, spojeného s pohlavní vý-

*) Kleim: Řím a kř. 116. str.

**) Döllinger: Heid. u. Jud. Müller. Keuschheitsideen. 7. str.

středností. Vždyť jest nám uvážiti, že židé byli národem zarputilým, vzdorovitým, k tělesné rozkoši nakloněným a což důležitě — se všech stran smyslnými pohany obklopeným. Kdyby za těchto poměrů byla monogamie přísně prováděna, přilnuli by židé úplně k pohanství, úplnou svobodu v pohlavních věcech zaručující. Ostatně zavinili tu mnoho králové, kteří vydržující si celý harém žen a konkubin, kazili lid. Že bylo v židech zdravé jádro, vidíme z toho, že po vyhnanství, kdy byl lid už vážnější a nábožnější, zvítězila monogamie nad polygamií; zdá se, že židé pozdější doby zdrželi se úplně mnohoženství.

Propouštění manželek, rozvody podržel zákon Mojžíšův rovněž pro tvrdost srdce. Leč sňatky mezi blízkými příbuznými byly zakázány a některé docela i smrtí trestány. Cizoložství byl zločin, hodný smrti, a pro jediný hřích královského pěvce musil pykati celý národ. Vyhlazení téměř celého kmene Benjaminova, Sodomy, pomsta synů Jakobových naznačují přísnost mravů starozákonních přes všecku smyslnost lidu.

Sociální postavení ženy bylo celkem nižší, než u Germanů, a vyšší, než u Řeků (Dölling). Úcta a význam ženy řídily se mateřstvím, jak už řečeno. Usmrcení dítěte a vyhánění plodu bylo dle zákona trestáno smrtí. Žena, jež zabránila těhotenství, byla dle Jos. Flavia za dvojnásob vinnou považována. Vše to dalo se však zřídka. Ježto každý akt pohlavního obcování znečistil muže i ženu do večera, vidíme jakési zmírnění a omezení pohlavních styků vlivem zákona. Prostituce byla zakázána Israelitkám přísně, a kněží neměli plat nevěstek přijímati. Nicméně byly u židů veřejné nevěstky. Takovou si však vzíti za ženu, zákon nedovoloval, a syni jejich nesměli se dožadovati politických a náboženských práv státního občana.

Málo které názory historické jsou tak nevyjasněny a nesceleny, jako názory o pohlavních poměrech antických národů. Někteří autorové chtějí podati křiklavý rozdíl mezi poměry pohlavními v pohanství a křesťanství, hledí na každou jen trochu nejasnou zprávu antických autorů černě, vytloukajíce z ní kapitál pro své předpoklady a vidíce ve všem jen nemravňost a zvrhlost. Jiní opětně, chtějíce dokázati ideje cudnosti u všech národů starověkých, chápají se naivně každé maličkosti, vidíce v ní hned zásvit čistoty, nebo důkaz smyslu pro cudnost a zakrývajíce oči před příliš viditelnou zhoubou mravů. Jest nám tudíž býti při studiu pramenů velmi opatrnými a objektivními, bychom nezabředli do toho, nebo onoho bludu. Ovšem poznatky naše, zvláště z dob starověku pozdějších, nebudou nikterak ideální, vždyť zprávy historické jsou příliš makavé a vylučují všecek nemístný optimism.

Řekové byli daleci drsného asketismu Indů, jakož i divoké smyslnosti syrských Hamitů. Stáli tudíž aspoň z počátku uprostřed těchto dvou středností. Dosti vyvinutý smysl pro panenskou cudnost jest u nich patrný. Lze to viděti už v bájesloví: vedle Afrodity, bohyně smyslných požitků, stojí panenská Athena. Vždyť už její původ je zvláštní: nevznikla z pohlavního obcování, nýbrž vyskočila ze Zevovy hlavy, sídla to božské moudrosti. Moudrost a síla jsou její přívlastky. „Čistá dcero Zevova, ty, jejíž klidné oko nebývá zakaleno, shlédni na nás, panno, ochrano panen“ — modlí se u Aischyla za ochranu prosící. Artemis, lovu milovná sestra Apollonova, která se svými nymfami slujemi se prohání a láskou mužů zhrdá, jest zosobněním čistého panenství.*)

Aristoteles právem považuje za hlavní rozdíl a velikou přednost Řeků před barbary (orientály), že není u nich žena rovna otrokům, ale že jest

*) Viz Müller: Die Keuschheitsideen str. 10.

pravou družkou mužovou. *) (Arist. Polit. 1, 1, 5.) Jen proto že měli Řekové pravý, na monogamii založený život rodinný, stali se národem zdravým, dobře politicky spořádaným. Mnohoženství bylo Řekům cizí, bigamii v řídkých případech, polygamii pouze u vládařů macedonských, zkažených duchem orientu, nalézáme. Proto nebyly ženy u Řeků v haremech zavírány, nebo dokonce od kleštěnců hlídány.

Postavení jejich bylo mnohonásobně zákonem zabezpečeno a určitými právy obdařeno; uvnitř domu vládly jako velitelky nad otroky a dětmi.

Solon ustanovil trest smrti občanu, jenž by vydal svoji dceru smilstvu. Dívka, dopadená při dobrovolném nečistém skutku, mohla být prodána za otrokyni. Všichni pro smilstvo odsouzení ztrácejí právo občanské, rovněž i ti, kdož cizoložnou ženu zahrati nechtěli.

Že se skutečně smilstvo trestalo na počátku, svědčí slova Dimarkova k Athéňanům: „Zabili jste mlynáře Minona, ježto dítě svobodníka uchvátil, smrtí jste potrestali Themistia, poněvadž při slavnosti Cereřině hudebnici z Rhodu urazil, a Enthymaka, poněvadž děvče z Olynthu zneuctil.“

Přes vše to byla žena u Řeků jen prostředkem k cíli, pouze nevyhnutelným zlem pro správu domu a výchovu dětí. U Lydů a Etrusků si děvčata smilstvem na věno vydělávala. U Řeků toho sice nebylo, leč již ta nedostatečná péče, s jakou dali dcerám svým vyrůstatí bez výchovy, bez vzdělání, dokazuje, na jak nízkém stupni u nich žena byla. Naučili děvčata nutným domácím pracím, trochu tanci a zpěvu, by se mohla účastniti náboženských slavností — a to byla už celá výchova. Dle Platona ctnost ženy vlastně v tom spočívala, že dům dobře spravovala a muže poslouchala.

V Athenách byla považována žena po celý život za něco nevyspělého a jest-li učinil muž něco na radu nebo prosbu ženinu, bylo to dle zákona neplatno. Sňatky byly uzavírány, aniž se obě strany před tím viděly, jen v řídkých případech svedla náklonnost muže a ženu ve sňatek. Žena byla odkázána na úzký kruh příbuzných, ano i obcování s mužem jí bylo omezeno, neboť bydlili oba v oddělených místnostech. Byla tudíž odkázána hlavně na společnost svých otrokyň. Právem jmenuje tedy Plato ženy pokolením zvyklým ve skrytu a tmě žiti a navrhoval zavedení zvláštních syssitií pro ženy.

Řecké dějiny — a vyjmeme-li Euripida — i literatura je ohuda na šlechetné zjevy žen. Zřídka čteme o blahodárném vlivu matek nebo manželek na skutky nebo charakter synů a choťů.

Manželství bylo ovšem povinností, poněvadž bozi potřebovali ctitelů, stát občanů a bojovníků, pokolení lidské potomstva. Hlavní věcí bylo tedy ploditi dokonalé občany a důsledně bylo neženatými opovrhováno jako lidmi, kteří občanské povinnosti nedostáli. V mnohém byli též odstrkovaní; tak na př. athénský zákon prikazoval, že vůdcem a řečníkem může býtí jedině ženatý. Ba ještě více: Platon a Plutarch praví zřetelně, že v Athenách nutil zákon ženiti se. „Ne dobrovolně a přírodou, nýbrž zákonem nucen podvoluje se ženiti se a ploditi děti. . .“ praví Platon v Symposiu zcela všeobecně.

Spartské zákonodárství považovalo manželství za zřízení ke plození zdravých a statných občanů a upravilo dle toho poměr mezi mužem a ženou.

Děvčata prováděla gymnastická cvičení v palestře téměř obnažena, a ježto byli cvičením přítomni muži, jinoši a nezřídka i cizinci, mohlo to slouiti výchovou v drzosti a neženské hrubosti. Též jejich tance líčeny jako nestoudné.

*) Viz Müller: Die Keuschheitsideen. Str. 10.

Je otázka, co slulo u Řeků cizoložstvím. Cizoložnice dle zákona měla býti bezectná, nesměla se objeviti ve chrámě a při obětech. Jestliže se přece ukázala, směl jí každý ozdoby strhnouti, s ní zle nakládati, jen ne usmrtili nebo zmrzačiti. „Jak možni jsou ve Spartě cizoložníci, kde bohatstvím, přepychem a nádherou se opovrhují, naproti tomu čistota, mravnost a poslušnost vůči vrchnosti přísně se zachovávají?“ (Plutarch: Průpovědi Lakonské.)

A přece z historie víme, že nelze mluvit u Spartanů o nějaké manželské věrnosti. Manželství bylo jen čímsi formálním, jehož účelem je plození silných bojovníků. Nespadlo na váhu, kdo vlastně je otcem. Vždyť zákonodárce nechtěl, jak dí Plutarch, aby si občané dělali nároky na výlučný majetek svých žen, měli se mezi sebou dělit o tento majetek. Starší muž měl manželku svoji mladšímu na čas přenechat, aby též tento s ní děti plodil. Proto považováno za pěkné, aby muž, jež manželka už obdářila několika dětmi, tuto též některému příteli půjčil. Když si někdo ve Spartě přál děti plodit, ale se ženou se přece netrápiti, tož si jednoduše vypůjčil ženu svého souseda na nějaký čas. (Xenoph. de rep. Lac. 1. 8.) Tato polyandrie šla tak daleko, že dle svědectví Polybiova tři nebo čtyři muži v Lacedemoně měli jednu společnou ženu.

Jak v soulad uvéstí ta různá svědectví? Snad slul cizoložstvím u nich v našem smyslu ten případ, když žena bez vědomí manžela dopustila se smilstva s jiným. Pak si vysvětlíme též slova Spartána Gerodata, jenž na otázku, jaký jest u nich trest na věrolomné manžely, odpověděl: „Příteli, u nás není cizoložníků!“ Vždyť onen poměr, jenž ve Spartě manželstvím slul, tím, co se jinde za nevěru manželskou považovalo, skutečně se nerušil, poněvadž zákon neuznával manželské nevěry. Tato byla spíše něčím zákonným, denně se přiházejícím.

Není tedy o zvláštní cudnosti u žen spartských řeči, neboť historické zprávy nezní tuze lichotivě: Již za časů Sokratových byly spartské ženy pro své prostopášnosti pověstny v celé Helladě. (Plat. Legg. 1.) Dle Aristotela žily v úplné nevázanosti. (Polit. 2. 5.) Už dosti povídá ono faktum, že ženy spartské na všeobecně známého svůdce jakési vznešené paní veřejně beze studu pokřikovaly, aby jenom pokračoval a dodával Spartě statných kluků. (Plut. Pyrrh. 28.)

V Athenách se nemohla podobná nevázanost se strany žen rozšířiti. Leč tím větší byla zde muži povolena libovůle. Muž mohl ženu zapuditi a jinou dle chuti pojeti. Jestli obě strany souhlasily, mohlo se manželství rozvázati bez jakýchkoli formalit — stačilo písemné oznámení u archonta. Svolení ženy ve většině případů bylo illusorní, neboť jsouc cele pod mocí mužovou, neodvážila se nesvoliti k rozvodu. Zdá se, že pouhá vůle mužova dostačila k rozvázání manželství, jak tomu nasvědčují příklady u Demosthena. Jen věno, jehož směl muž pouze užívat, chránilo tu trochu ženu, neboť při rozvodu muž práva na věno pozbyval. Sňatek bez věna byl skoro roven konkubinatu.

Význačným zjevem pro život řecký jsou hetéry. „Hetéry“ — vykládá Demosthenes před athenským lidem — „máme pro potěšení, kuběny, aby obstarávaly denní potřeby tělesné, a manželky, aby plodily plnorodé děti a byly spolehlivými hlídačkami vnitř domu.“ (Dem. c. Neaer. Or. Att. V.) Poměr ke kuběně (pallake) ujednáán byl smlouvou, a byl docela pod ochranou zákona. Větší a zhoubnější byl vliv hetér.

Kdežto manželky žily v ústraní a nevědomosti, byly údělem hetér svoboda, vzdělání a pocty mužů. Děvčatům k tomu určeným dostalo se

pečlivého vzdělání, jaké bylo odepřeno dcerám, určeným pro manželský stav. Tak vešly hetéry ve spojení s uměním, literaturou ano i se samým náboženstvím své vlasti. Vzpomeňme si jen, že Afrodita, Anadyomena Apellova a knidská bohyně Praxitelova byly obrazy slavné Fryny, že záletnice korintské od státu zavázány byly při veřejných nehodách účastniti se obětí, Afroditě přinášených, a že i v národní svatyni delfské stála socha Fryny.

Umělci, básníci, filosofové, řečníci a státníci dali svým spojením s hetérami příklad ostatním: Sokrates sám se žáky svými navštěvoval Theodotu hetéru a dával jí rady, jak by si muže získala, a udržela. (Xen. Mem. Sokr. 3, 11.) Perikles, Lysias, Demades, Demosthenes, Isokrates, Aristoteles, Spensippus, Aristip a Epikur — toť jsou jen některá jména ze seznamu příznivců hetér.

Přátelství bylo opěvováno s nadšením v poesii antické a filosoficky rozebírány jeho podstata, rozsah a povinnosti. Přátelství bylo důležitou částí etiky, ano ani politika a náboženství nebyly jím nedotčeny. Orestes a Pylades, Achilles a Patrokles, Damon a Phintias jsou vzory ušlechtilého přátelství.

Karakteristickým znakem Řeků jest přátelství mezi mužem a jinochem. Nemusí se tu — v prvních ovšem dobách — mysliti na něco špatného. Byl to z počátku poměr jako mezi učitelem a žákem, Plato, velebě v Symposiu tento poměr praví o něm, že jest důležitý jak pro život státní, tak i pro boje a války. Leč čistý tento poměr se brzo zvrhl a vzal na sebe příznaky veliké národní nemoci, takového etického miasmu, chorobné vášně — pederastie. „Krásné a ctnostné mladíky milovati, svědčí o ušlechtilé a velkodušné mysli; za peníze smilstvo tropiti, jest znakem prostopášného a hrubého člověka“ — už tato slova Aischinova z jeho řeči proti Timarchovi obviněnému z pederastie povídají mnoho. Poměr ten zvrhl se tak, že byl nemirnější a vášnivější ve svých výbuších, než láska k ženě u jiných národů. Vše, co spojeno jest s přirozenou láskou pohlavní, bylo tu: zběsilá žárlivost, nepodmíněná oddanost, smyslný žár, něžné laškování a noční postávání přede dveřmi milencovými.

Vážní moralisté posuzovali až příliš shovívavě tento poměr formou spíše žertovnou, ano, praví Döllinger, v celé literatuře předkřesťanské stěží lze nalézti spisovatele, jenž by se proti tomu zlu ozval. Poesie ve všech formách oslavovala je, tragické jeviště učinilo poměr ten střediskem mnohých svých tvoreb, komické jeviště předvádělo vůdce, státníky a vynikající občany, kteří mu byli oddáni. Uvážíme-li vliv divadla na davy, pochopíme, jak nákaza šířila se mezi lidem.

Ve Spartě byl poměr mezi staršími milovníky a mladšími milci jako vzdělávací prostředek dle Xenofonta tak čistý, jako poměr mezi rodiči a dětmi; leč již hanlivý úsudek Platonův ukazuje, že v životě byla meze zákona často překračována (Legg. 8.). V Plutarchovi čteme, co obrovské námahy stálo Agesilaa, by se opřel vášni k mladému Megabetovi. Když pak se jeho přátelé mu proto smáli, že si i polibku mladíkova odepřel, mínil Maximus Tyrský, že Agesilaus zaslouží za to větší chvály, než Leonidas za čin u Termopyl. (Plut. Ages. 11.). Sám Sokrates povýšený nad slabosti svých rodáků nemohl jinak cítiti v této věci, než co Řek. V Platonovi čteme, že pocítil prudké, smyslné hnutí při pohledu na krásného mladíka, trochu obnaženého. Došlo to tak daleko, že náklonnost k ženě byla něčím nízkým a neušlechtilým, láska k mladíkovi jedině důstojnou vzdělaného muže.

V Athenách byl alespoň zákon proti pederastii, leč ve většině řeckých států nebylo ani toho. V dobách pak císařství měli Atheny a Korint pověst

sídla pederastie a metropole prostituce. V Boetii a Elidě neřest dotčená byla něčím veřejným a dovoleným. (Xenoph. Symp. 8. 34.)

Attické zákony uvalovaly trest bezecti a nezpůsobilosti k veřejným úřadům tomu občanovi, jenž se sám za mzdu této neřesti propůjčil. Zneuctění nezletilého hochu trestáno pokutou peněžitou. Mladí otroci však směli býti nuceni od svých pánů k veřejné prostituci, ano — byly i zvláštní domy mužské prostituce. (Aesch. c. Tim.) Vždyť Taedon, původce sokraticko-elejské školy, byl nucen v Athenách jako zajatec neřesti té se propůjčiti a Agathokles, tyran Syrakuský, byl prý ve svém mládí též takovou mužskou hetérou. Ano, za Aristofana došla věc tak daleko, že bez ohledu na zákon mnozí mladíci za peníze, nebo za koně, za pěkného psa loveckého, za drahocenné roucho vydávali své tělo prostituci. (Aristoph. Plut. 153.) Docela formální smlouvy byly v té věci činěny. Stát docela vybíral od četných ubožáků, kteří se této prostituci jako řemeslu oddali, zvláštní daň ze smilstva, která byla od senatu pronajímána a zapravována tudíž u pachtýřů. (Aesch. c. Tim. Or. Att. III. 289.) Mladí lidé mohli si tedy stěžovati na soudě bez velké hanby na ty osoby, jež jim nezaplatily smluvené mzdy za jejich povolnost.

Tytěž scény, procesy a rvačky se přiházely, jako v pletkách s nevěstkami. Pochopíme snadno za takových poměrů, že otcové a vychovatelé ani jednou mladým lidem nedovolovali, s cizím mužem beze svědků hovořiti. (Plat. Sympos.) Ani k filosofům je neradi pouštěli, neboť tito rádi poutali k sobě mladíky a milostný poměr s nimi zapřádali. Filofofi byli v tomto ohledu všeobecně špatné pověsti. Parmenides, Eudoxus, Xenokrates, Aristoteles, Polemon, Krantor, Arkesilaos jsou označeni jako páderasté, i jména mladíků jimi milovaných jsou známa. Cynikové a hlavy stoické sekty považovali lásku k hochům za něco indiferentního. Sám Zenon, zakladatel Stoy, řekl s hnusným cynismem, že je mu zcela jedno, zda páše smilstvo s hochem, nebo se ženou. Bylo o něm docela zaznamenáno, že nikdy neobcoval se ženami, nýbrž pouze s krásnými mladíky.

Kde hledati příčinu tohoto zla?

Poukazuje-li kdo na horké podnebí a na zjemněnou civilisaci, nevyšvětluje se tím ničeho. Stačí vzpomenouti si, že národové, kteří též v horkém podnebí žili, jako Egypťané, Židé a Arabové, zachovali se od tohoto poblouzení aspoň všeobecně, kdežto severněji bydlící Keltové byli jím nakaženi. A sváděti zlo na civilisaci? Vždyť potomci oněch hord, jež pod Džingischánem a Timurem střední a severní Asie dobyli, usbecičtí chánové, u nichž nelze o nějaké vyspělé civilisaci mluvit, přivedli to tak daleko, že byl považován za slabocha, kdo se z nich za svobodna uchoval oné neřesti.

Ennius poukázal na cvičení gymnastická v nahatých úborech jakožto na hlavní příčinu této řecké neřesti. (Cic. Tusc. 4. 34.) Na totěž poukázal už dávno před ním Platon, řka, že zvrácený pud pohlavní dostaví se ve všech státech, kde se dějí po výtce veřejná cvičení tělesná s obnaženými těly.

K tomu přistupuje jako druhá hlavní příčina tohoto zla zmatení přirozeného postavení mezi obojím pohlavím, snížení ženy a vypovězení její ze společnosti mužů. Všude, kde takový stav nastane, zvrátí se přirozený pud pohlavní v náklonnost a ve vášeň ku mladším, kvetoucím členům vlastního pohlaví a dostaví se nezbytně ono mravní poblouzení.

Představme si ještě národ smyslný, dráždivý a ve fantasii bohatý; pečlivou starost o tělo, bohatou potravu a stálý požitok silných vin, sladkou zahálčivost a práva svobodného Helléna — a víme dosti.

Že prostituce ženská přispívala svou hřivnou k všeobecné zkáze mravní, je známo. Kult Afrodity měl ve všech zemích řeckých charakter drzé nevázanosti a vypočítavého dráždění hrubých žádostí. Starý kosmický význam Afrodity Uranie byl zapomenut, rozeznávaly se sice ještě Uranie a Pandemos, ale obě byly ctěny touže smyslnou rozkoší. Svátek Afrodity, jenž trval tři dny a noci, byl započat hostinami, zpěvy a tanci, k zuřivosti stoupajícími. Při tom konány modlitby k bohyni za stále stoupajícího opilství a v záchvatech vášně a hříchu, často v hájích a zahradách; to byla pannychis, pervigilium Venuše. Vše se dalo bohyni na počest, vše jí bylo posvěceno. I kuplíři prováděli své řemeslo v tyto dny, kupovali děvčata a pronajímali pod ochranou bohyně. Slavné nevěstky obdržely nyní docela i příjmení Afrodity, jako Afrodita-Lamia, Pythioniké v Athenách a Babyloně, Leaina, Ktelesylla na Kessu, Afrodita-Stratonikis ve Smyrně (Athen. 13. 595.) . . . Kult bohyně byl vždy otevřenou školou neřesti, propastí mravní zkázy pro dorůstající generace hochů a děvčat. Pověsti o bozích ovládaly fantasií a celou mysl majíce takto zhoubný vliv na mravní smysl . . .

Mravní zvrhlosti měly za následek opětou nechuf a odpor proti manželství, beztoho všeobecně za obtížné pokládanému. Brzo přestal i zákon nutiti k manželství, a vymizel patriotický motiv: roditi státu občany a bojovníky. Tak se záhy vyvinulo bezženství k úžasné výši. Jím se vysvětluje pozdější trvalé odlidňování Řecka.

Četných rodin bylo v Řecku nápadně málo, vždy slyšeti o dvou, třech dětech, zřídka o více. Vyhánění plodů sice dříve zákony omezovaly, leč věc tak sevšeobecněla, že filosofové Platon i Aristoteles ji formálně dovolovali, ano i doporučovali. „Jestliže něco zabraňuje zvyku pohazovati děti novorozené, pak se má plod vyháněti, dřív než nabude citění života — aby porody nebyly příliš četny.“ (Arist. Pol. 7, 14, 10.) Zdá se, že znali ve starověku prostředek dosíci něco takového bez nebezpečí pro matku, neboť Hippokrates vykládá nepokrytě, že pomohl tímto způsobem jakési ženě, které bylo těhotenství obtížno.

Odkládání dětí bylo v Řecku vždy dovoleno, a ve Spartě se to dalo pod dozorem státním. V Athenách dovolil Solon rodičům usmrcovati děti. Pouze Théby činily výjimku: dítě, jež otec vychovávati nechtěl, bylo od vrchnosti prodáváno těm, kdož nejvíce nabízeli a jichž otrokem potom dítě bylo. Platon bral zřetel na obecný zvyk, napsav: „Děti špatných lidí, nestvůrné, illegitimní a příliš starými rodiči zplozené mají býti odkládány, neboť stát se jimi nesmí obtěžovati.“ (Resp. 5.)

Státník Polybius dí: „Všichni souhlasí v úsudku, že Řecko nyní (v prvých časech římské vlády) požívá největšího zdraví, a přece že je nedostatek lidí, města spustlá, takže země pro nedostatečné zdělávání pole ztráceti počíná na úrodnosti. Důvod: ze zženštilosti, pohodlnosti a lenosti nechtějí lidé — ovšem žijí-li v manželství — děti vychovávati, nebo pouze jedno nebo dvě z mnoha, aby těmto dobrý majetek mohli ponechati. Zlo se tím vždy stává hroznější, ježto rodina (dům) musí nutně vymřiti, jest-li válka nebo nemoc toto jediné dítě uloupí . . . Proti tomu stavu nelze hledati pomoci u bohů a orakulí; lidé sami by byli s to, ho zlepšiti, kdyby pojali jiné smýšlení, a jest-li by to nešlo, kdyby zákonem bylo nařízeno, všechny děti novorozené také vychovati. (Polyb. Exc. Vatic.) Leč smýšlení Řeků se nezměnilo, zákona nebylo dáno, a následky byly tragické.

Po peloponéské válce vystoupily temné stránky řeckého charakteru silněji a vždy křiklavěji. Lstivost a ledová ukrutnost ve válkách i ve vnitřních bojích politických, nespoutaná smyslnost a náchylnost ke chlipnosti, vášeň po penězích, po bohatství — tyto rysy líbily se Řekům na vlastním národě

a zalíbily se i Římanům, je ovládajícím. Úplatnost byla taková, že dle Polybia nikdo již nechtěl ničeho zadarmo učiniti. Nebylo vzájemné důvěry. Řecká věrnost, lež, lakota byly příslovečny, ano i nemírné pití a hýřilství upomínalo na Řeky. Plinius konečně označil Řeky za vynálezce všech neřestí. (Hist. Nat. 15. 5.)

Zajímavost jest pozorovati vývoj pohlavní otázky v řeckém umění.

Ideál šlechtitého panenství charakterisovala řecká poesie ve třech postavách: Nausikaa, Ifigenia, Antigona. Jim po boku stojí vzor antického jinocha — hrdiny, Achilles, jenž dí: „Neslavně žít, ale slavně umřít, sluší šlechtitému“ — a jinde: „Se ženami mluvili se na mne nesluší . . .“ V Iliadě nikdy se nejeví jako ženskými úklady chycený Samson, neboť zřiká se Briseidy a vrhá se obětavě v boj, aby přítele svého pomstil. Zařaditi sem dlužno i Hippolita, jenž se odvrací od rozpustilých obrazů žen a nechce obětovat Afrodité.*)

Řecká plastika a malířství vytvořily díla výše umělecké, v nichž obráží se nevinná čistota řeckých postav ideálních. Ovšem, kde šlo jen o znázornění tělesné síly a hry svalů, tvořeny sochy nahé, kde však vystupuje v popředí duchovost a přisnost, tam nalézáme šat. Pallas, Juno, Ceres jsou vždy oděny. Ano i Afrodita v první periodě řeckého umění nevystupuje nahá . . .**).

Nahota ostatně ještě není smyslností, ani drzou spekulací na vilné chůtice. V době úpadku dostavilo se to ovšem všecko. Z čistého a krásného umění vzrostlo umění smyslné, nemravné . . . Již Aristoteles doporučoval, aby vrchnost netrpěla necudných soch a obrazů. Řek pozdní doby setkával se při každém kroku, na ulicích, v chrámech, v lázních a všude s necudnými obrazy z bájesloví . . . Stěny domu, číše, nádobí, vše bylo pokryto a přeplněno jimi . . . Nikam nemohl pohlednouti, nic nemohl vzíti do rukou, co by nemělo znak dráždivé smyslnosti.

Mládež obého pohlaví rostla v takovém ovzduší: první představy o bozích byly necudnými obrazy na vždy zabarveny, fantasmie jejich byla na vždy jimi posvrtněna . . . Nahá, do sítě polapená Afrodita, Léda s labutí a podobné bájeslovné postavy byly nejoblíbenější obrazy v domech soukromých . . .

Ze všeho, co dosud řečeno, vysvítá, jaké názory na pohlavní otázky převládaly i v řecké filosofii. Uvedeny však dosud jen stránky její stinné. Bylo by křivdou nepoukázati také na mravní přisnost a duševní výši v řeckém mudrosloví.

Plutarch, nejušlechtilejší duch starověku, přísný asketa a vegetarián, založil společný a téměř klášterní život s denním zpytováním svědomí, tělesným i duchovním cvičením, s náboženským rozjímáním. Dle Strabona byly v Thrakii mužské spolky, které v bezženství a přísném způsobu života hleděly dojíti dokonalosti. Platon a Aristoteles při všech nedostacích, pocházejících z mravních vad národních, položili nerozborné základy ethiky, příbuzné s etikou křesťanskou. Z jejich škol vykazuje Stoa zdařilé snažení po síle mravní, ač místy přepíná. „Vilnost jest krátkou epilepsií“ (Hippokrates.) „Chci raději býti posedlým, než vilným.“ (Antisthenes.) „Chci raději býti bolestí, než rozkošnictvím spoután.“ (Sextilius.)***)

Resumé?

*) Müller str. 19.

**) Týž, str. 20.

***) Týž, str. 23.

„Co Řekům chybělo“, — praví dr. Jos. Müller,*) — „nebylo poznání a uplatnění vysokých mravních ideí, nýbrž vyrovnání různých proudů v přirozené povaze lidské. Příroda a duch, požitek o odřikání, Afrodita a Aténa stály vedle sebe. . .“ Proto nedospěli k vyjasnění a k jednotě odporujících si principů.

Řekové byli v prvých dobách národem zdravým, čistým a silným. Leč přese všecek fond zdravých ideí přepjatý kult těla, zlý vliv Orientu, přepych a bohatství uvrhly národ do prohlubně mravní zvrhlosti . . .

* * *

— *Casta placent superis* — těmi slovy vyjádřil Tibullus hluboké přesvědčení národa římského.***) Razily se peníze s obrazem Cudnosti, jí vystavěna v Římě kaple. Vestálky, jakož i kněžky Junoniny, žily v panenství. Sibilly byly čisté panny . . .

Duch cudnosti vanul i názory na žití rodinné. Pokolení ženské nebylo potlačováno po způsobu řeckém. Filosofie římská uznává důstojnost ženy a stejnou její schopnost vzdělávati se. Potírá se též volnost muže k nemravnosti a ke konkubinatu vedle manželství.

Domácnost ochraňovala Bona-Dea, jež dle pověsti za života svého nepohledla ve tvář cizímu muži. Ačkoli Římané viděli účel manželství v plození a výchově dětí, bylo jim přece posvátným. Trvalo celý život, a byly v něm oběma společny všechny radosti i bolesti. Muž neponechal si ničeho výlučně pro sebe, neboť žena měla míti podíl na všech statcích a dobrech manželových, ani náboženské nevyjímaje. Monogamie byla přesně dodržována; jakýkoli současný sňatek byl neplatný a měl za následek infamii, jsa trestán jako cizoložství.

Zůstati věrným mrtvé manželce bylo cti mužům. Druhý sňatek byl už skvrnou. Rod Kamillů byl velmi ctěn, poněvadž jeho členové jenom jednou ve sňatek vcházeli. Sňatek patriciů býval z privilegia veleknězem požehnávan a byl nerozlučný. Flamen Dialis směl se jenom jednou ženiti; manželství jeho bylo jenom smrtí rozlučitelné.

Postavení domácí paní bylo po boku mužově důstojné a ctěné; vedla domácí záležitosti a obcovala svobodně se svými příbuznými. Jinak ovšem byla úplně závislá na muži, byla úplně v jeho moci. Muž mohl svou ženu, při cizoložství dopadnutou, usmrtiti.

Lze-li věriti zprávě Dionysově (Dionys. 2, 25.), že do r. 523 v Římě nebylo rozvodu, a že teprve Carvilius Ruga s rozvody začal, pak nedá se odepřít Římanům úcta před jinými národy starověku. Přísné bylo zadostučinění za porušení panenské nebo manželské cti, takže zhusta i nevinná oběť vlné choutky byla se života zprovozena. Tak zabil Virginius dceru pronásledovanou od Appia Claudia, neboť chtěl ji raději nevinnou zabít, než aby žila zneuctěna. Lucretia, zneuctěná Tarquiniem, sama se probodla. Lucius Antonius, za konsula jmenovaný, byl Catonem vyškrtnut ze senátu, poněvadž svoji ženu políbil u přítomnosti své dcery.

Zprávy ty zní siče velmi pěkně a svědčí jistě o ideálních názorech Římanů, ale sluší je přece jenom přijímati s rezervou. Vždyť sto let před Carviliem (r. 422) spikly se v Římě mnohé ženy proti mužům a otrávily je, načež dvanáct paní bylo přinuceno jed — vlastní to výrobek — vypít.

*) Viz Müller. Str. 23.

***) Viz Döllinger: Heid. u. Jud. str. 698. Müller: Keusch. str. 25. Keim: Řím a křesťanství, str. 52.

Při dalším vyšetřování bylo 170 žen vinnými uznáno, a za padesát let po onom prvním rozvodu bylo mnoho žen z předních rodin do ohavných Bachanalí zapleteno. Z toho již se dá tušit velká zkáza žen a korrupce rodinného života, tak že zní zrovna neuvěřitelně ona zpráva o prvním rozvodu z tak pozdní doby.

Dříve než popíšeme mravní zkázu Římanů šířeji, všimněme si její příčin.

Jednou z hlavních příčin mravní zkázy byla kletba otroctví. Řím a všechna ostatní města naplněna byla lidmi bez mravnosti, jichž jedinou povinností byla nepodmíněná poslušnost. „Z nejrůznějších národů východu i západu sehnáni, tvořili tito lidé společnost, do níž přinášel každý chyby a vášně své země a svého kmene jako do velikého kapitálu lidské zkaženosti; každý obeznamoval druhý s nějakou výstředností, tomuto ještě neznámou.“*) Otroci často pouštěni na svobodu, a jimi doplňoval se vymírající Řím. Mnozí rytíři a senatoři odvozovali původ svůj z takových otroků a za Nerona už i tribus, kurie a kohorty se jimi doplňovaly. Do všech těch stavů přinášeli otroci své dosavadní neřesti.

Porobení cizích národů krutě se též vymstilo na Římanech, neboť tito osvojili si všechny neřesti přemožených kmenů. „Tak vnikl řecký vliv všemi póry do římského života. Řečtí vychovatelé, řecké knihy, řečtí umělci, řecké sochy v chrámech a na veřejných místech . . . A kdyby aspoň byli Řekové svěžím národem! Byli zkaženi a kazili svými vášněmi Římany: svou nevěrou, svým požitkářstvím.“**) V rozmařilé Asii naučili se Římané požitkům a zhýralostem, o nichž dosud tušení neměli. „Jako Sparfané řítili se chvatně ze strádání do požitků, a od té doby každé nové vítězství bylo novým krokem na cestě zkázy, zmenšením ctností, jimiž Řím velkým se stal, a každý požitek přinesl jim nové touhy.“***)

Znemravnění působeno též nevěrou, jako ji zase působilo. Nevěra pak výpučela jako výhon z vládnoucího materialistického směru doby. Nejrozmanitější potřeby tyranisovaly mysl. „Majetek a požitek staly se svrchovaným vládařem světa. Nádherné paláce a nákladné hostiny se zástupy služebných hochů, s eunuchy a tanečnicemi, to stalo se duševním i životním ideálem boháčů i chudásů.“†)

Nejdříve se vkradla korrupce do rodinného života.

Že již za starých, lepších časů bylo některým manželství nutným zlem, svědčí slova Q. Metella r. 622. „Kdybychom mohli obstát jako státní občané bez žen, tož bychom se rádi toho břemene stráslí.“ (Liv. ep. 59.) Se starou ústavou zmizel též vlastenecký cit, a tu nenapadlo většině Římanů obětovat vlastní pohodlí dobru obecnému.

Rozvody a cizoložství byly v Římě na denním pořádku.

Nejnepatrnější příčina dostačovala k rozvodu, jsouc ovšem zhusta pouhou zástěrkou. Q. Antistius Vetus propustil ženu, že s člověkem na svobodu puštěným veřejně důvěrně rozmlouvala. C. Sulpicius učinil podobně, protože jeho žena šla po ulici bez závoje. P. Sempronius Sophus, že šla bez jeho vědomí do divadla. A což Cicero? Tento sám dal se s první ženou rozvésti, aby pojal bohatší, s druhou pak, protože nejevila dosti veliký zármutek ze smrti jeho dcery. Přísný moralista Cato rozešel se s Atilií, s níž měl dvě děti, druhou pak ženu Marcii se svolením

*) Döllinger: Heid. u. Jud. str. 713.

**) Weiss: Weltgeschichte str. 706.

***) Weiss: Weltgeschichte str. 804.

†) Keim: Řím a křesťanství str. 260.

jejího otce přepustil příteli Hortensiovi, po jehož smrti pojal opět Marcii k sobě. Pompeius zapudil ženu Antistii, aby se dostal do rodiny Sullovy, a vzal si jeho pastorkyni Aemilii. Tato však se musela napřed rozejít s Glabriónem, jehož plod už pod srdcem nosila. Po její smrti vzal si Mucii, již zapudil, aby se mohl oženit s Cäsarovou dcerou Julií.

Jejich příkladu následovali ostatní. Paní samy rozváděly se od mužů bez důvodů, z pouhé libůstky. Přechin cizoložství vztahoval se pouze na ženu. Rozervanost v manželství a rodinném životě vůbec stoupala do závratné výše. Známe jest výkřik římských vojáků při triumfu Cäsarově: „Měšťané, hlídejte svých žen, přivádíme vám holohlavého cizoložníka.“ Augustus nesháněl ženy jiných pouze z politiky, jak přátelé jeho tvrdili, aby pomocí jich vyzvěděl plány mužů, nýbrž posílal též do domů předních Římanů přikrytá nosítka, by mu své ženy do paláce poslali. Jeho dcera pro své výstřednosti na jakýsi ostrov zavezena, obcovala pitkám nemravným celé noci na náměstí.

Šířilo se bezženství, vždyť dáti se upoutati furii a nehnátnou marnotratnici, k tomu málo kdo jevil chuť.

Cit a smysl pro rodinný život vymíral. Kdož byli ženati a měli už to neštěstí, že splodili děti, hleděli na tyto, jako na překážku svého rozkošnictví a hleděli se jich co nejpohodlněji zbaviti. Dělo se to pohazováním dětí. Nejstarší zákon kterýsi dovoloval usmrcení a odložení novorozence pouze tehdy, bylo-li nestvůrné. Leč právník Paulus uznal neomezené právo otce pohazovati děti. Že se nespokojili rodiče s pouhým pohazováním, dosvědčuje Tertullian, obraceje se na Římany: „Jak mnoho jest mezi vámi, ano, docela i mezi rytíři, kteří vlastní ditky hubíte. Topíte je, dáváte je zmrznouti, hladem zemřítí, od psů sežrati.“ (Apol. 9. Ad nationes 15.)

A jaký byl osud dětí odložených? Hoši vychovávali na gladiatory, a děvčátka sbíraly si ženštiny, aby je vychovaly pro prostituci. Dle Justina byli docela i hoši sbírání a vychovávali k prostituci. Tak se nezdálo, že rodiče, aniž o tom věděli, s vlastními dětmi krvesmilství se dopouštěli. „Necudnosti se u vás často konají, vždycky připouštějí; nevědomky dopouštěte se pokrevního šmilství, když se nevázanosti vaší jako prostředek rozkoše namane vaše vlastní krev, kterou jste dali vypěstovati v odlehlých místech nebo nemilosrdně jste byli pohodili . . .“*) volá apologeta Minucius. Podobně Justin: „ . . . u vás se páše všeliká nepravost, ditky se pohazují, pohozené pak hromadně jako dobytek pěstují se jen za nevěstky a hochy užívané k rozkoši, aby se snad jednou nejbližší příbuzný jimi poskvrnil.“**)

Dle Seneky ujímali se pohozených dětí lidé ziskuchtiví, kteří děti zmrzačili, aby útrpnost vzbuzovaly a hodně almužny dostávaly.

Pohodlnější způsob zbavit se nepříjemných následků otcovství či mateřství, bylo vyhánění plodů. Dělo se stahováním života nebo požitím všelijakých odvarů. Dle Juvenala zvláštní ženy pomáhaly při tom. Jak asi tato neřeš se rozmohla, vidíme z výroku Senekova, jenž chválí na své matce jako obzvláštní přednost, že nezničila v lůně plodu mateřského. (Cons. ad Helv. 16.) Byl sice určen trest vyhnanství na takový zločin, ale kdož by se tu dohlídal? Za takových poměrů šest dítek Germanikových bylo už pravým divem. Žádný římský císař nezanéchal četné rodiny, mnozí pak byli bezdětní. Autorové první doby císařství, ač žili v manželství, přece

*) Minucius Felix. Srv. Keim str. 581.

***) Justinus. Srv. Keim str. 505.

zůstali bezdětní. Ovid, Lucan, Statius Italicus, Seneca, oba Pliniové, Suetonius a Tacitus.

Jak se šířilo bezženství, tak se množily všechny způsoby výstřednosti u obého pohlaví. Ač pederastie nebyla tak rozšířena jako v Řecku, přece měla lví podíl na úpadku mravnosti a zasáhla otravně ve všechny sociální poměry. Za prvních dob republiky vyskytovaly se příklady neřesti té jen ojediněle, čím dále však, tím více rostly, takže dle zprávy Polybiovy ke konci šestého století platili mnozí Římané za krásného hochu talent. Zneužívati k neřesti té otroků nebo propuštěnců považovalo se za dovolené. Zákon, ukládající pokutu peněžitou na neřest tu, upadl záhy v zapomnutí, a byl docela i císaři samými přestupován, a to císaři nejlepšimi. Caesar ztrativ potenci stal se passivním pederastem. Proto „Curio pater quadam eum oratione omnium mulierum virum et omnium virorum mulierem appellat“. Nesčíslný počet mrtvol k smrti utýraných dívek a hochů býval z obydlí choromyslného tyrana Tiberia vynášen a pokud možno odstraňován. Prostopášný Nero zprznil vestálku, dává kastrovati Spora, zasnubuje se s ním a vyvolává tak známý výrok: „Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.“ Antonius, Trajan nezůstali uchráněni této neřesti, Galba, Vitelius byli pederasty . . .*) V pozdějších dobách dosáhla tato vášeň příšerné výše. Když se už nedali soudci při ani penězi podplatiti, nabídnuti jim krásní jinoši, syni to senatorů. (Cic. ad Att. 1. 16.) Kdežto měla u Řeků vášeň tato rys spiritualistický, byla u Římanů úplně hrubá, bez jakéhokoliv okrašlování. Dle příkladů historických soudě, bylo pravidlem životním střídavě obojí smilstvo páchat i ženami i mladíky . . . Tak daleko dospěli Římané, že zřizovali mužské haremy, eufemisticky pádagogia zvané. Ubožáci, určení ke chlipnosti, sluli exoleti, a bývali kleštěni, aby tím déle mohlo se jich zneužívati. Dáván jim jakýsi nátěr vzdělanosti a dospělost jejich byla uměle zadržována. „Nastrojený jako ženština“ — praví Seneka o jedním — „zápolí se svými roky; nesmí překročiti věk hochu . . . a třeba zavalitý, jako bojovník, má přece hladkou bradu, a chloupky jsou mu vyholovány nebo docela vytrhávány.“ (Epist. 47.) Aby útlou pleť a svěžesť déle udrželi, měli na cestách na tváři masky. Tiberius a Trajan měli zástupy takových hochů. Clodius na cestách měl vedle nevěstek i exolety. (Cic. pro Mil. 21.)

Prostituce žen dosáhla příšerné výše. Nevěstky svolávaly na sebe posměšně hněv Junonin, jestliže kdy byly pannami.***) Zákon Augustův proti cizoložství a prostituci byl illusorní. Podobně zákon Juliův. Aby se vyhnuly trestům, na cizoložství určeným zákonem Juliovým, dávaly se ženy už za Tiberia zapsati jako veřejné nevěstky do seznamu aedilů, zřikající se takto důstojnosti vážených matron.

Za takových poměrů nedivíme se hroznému výkřiku apologety Athenagory: „Lidé, kteří zřizují trh smilství, kteří jinochům připravují všeliké hanebné brlohy hříchu, kteří se i na mužích dopouštějí přehmatův, kteří všelikým způsobem zneuctí kde jaké krásnější tělo, takoví lidé nás tupí, vyčítajíce nám nepravosti svoje a svých bohů; cizoložníci a prznitelé chlapců kydají hanu na eunuchy a na lidi mající jen jedině manželství.“ Jaké výše dosáhla rozmařilost, dosvědčují slova Senekova: „Není žádné, jež by byla tak bídná, že by se spokojila se dvěma cizoložníky, která by si nerozdělila hodiny pro jednotlivé a již by nebyl den příliš krátký, dokud by všechny neobešla.“ (De benef. 3. 16.) V hýřivosti nechtěly ženy zůstati

*) Ribbing: Pohlavní zdravotní věda, str. 106. 107.

**) Keim str. 108.

za muži, takže ztratily dle výroku Senekova výsadu svého pohlaví, býti prostými jistých nemocí. Holohlavost a podagra byly u nich obvyklé. (Epist. 95.) Opovržení hodná tato stvoření byla furiemi a trapiči celých provincií, takže tyto často žádaly, aby státní úředníci provincií nebrali ani se sebou svých žen.*)

Ideje cudnosti však nevymřely ještě úplně. Tu a tam ozvaly se v tom zmirajícím obrovském kolossu římském . . . jako poslední zoufalé výkřiky dříve, než bude pozdě. Zaznívala hesla: návrat ke staré, prosté ctnosti, spokojenost u prostého krbu, čistota v manželství. Vycházely se stanoviska filosofického a z vřelé, vlastenecké touhy uvésti zubožené davy do přistavu mravnosti.**) U básníků prosvítá tu a tam zákmít čistoty, leč jsou to místa tuze ojedinělá a řídká. Valerius Maximus začíná svoji Pudicitii: „Jak tě mám uctit, čistoto, která jsi jak muži tak ženě hlavní oporou?“ Catull, jenž tak nestoudně mluví o pederastii, hájí se, aby někdo z jeho lehké musy nesoudil na nemravný život: *Lasciva est nobis pagina, vita proba est.* Horatius (Od III. 27. praví: *Platanus caelebs evincit ulmos* — čistý platan vítězí nad jilmou. Což Cicero, Seneka a jiní myslitelé? Sv. Augustin vyznává, že byl Ciceronovým Hortensiem vytržen z neřesti své manichejské doby. Leč už týž Cicero ve veřejné řeči řekl, že obcování s nevěstkami bylo v Římě ve všech časech za něco dovoleného a bez potupy považováno. (Pro Coelio. c. 15.) Seneka řekl: „kde není cudnosti, starosti o právo, svědomitost, zbožnost, víra nemůže obstát.“***) Cato však, ten přísný Cato vyslovil svou libost mladému muži, kterého viděl vycházeti z nevěstince. Se starou republikánskou ctností upadla i cudnost a mravnost. Sallust, Tacit, Juvenal, Persius namalovali v příšerných barvách úpadek pyšné říše, ale vylíčili též stud a zděšení, jaké povstalo v srdci nezkažených současníků:

*Fecunda culpa saecula nuptias
primum inquinavere et genus et domos.
Hoc fonte derivata clades
in patriam populumque fluxit. (Hor. Carm. 1, 3.)*

Ideje lidskosti hleděly vniknouti v lid i veřejnou správou i zákony. Sám Augustus chtěl zhoubě předejiti a obnoviti rodinný život. R. 736 (18. př. Kr.) činil návrhy na zákon proti bezženství. narazil však na tuhý odpor. Poněvadž se marnotratnost a mravní zdivočilost žen uváděly za důvod, proč se muži nežení, hledělo se napřed těmto zlům odpomoci. Cizoložnicím bylo pohroženo, že budou zavezény na ostrovy nebo citelnou pokutou peněžitou potrestány, a marnotratnictví též obmezeno. Přišly lex Julia a Papia Poppäa — a odpor proti nim šťastně překonán. Principem zákona toho bylo, že mají všichni k tomu způsobilí Římané obého pohlaví se ženiti, aby plodili děti (ženy do 50. roku, muži do 60.) Zákon stihal bezžence i bezdětné, onyno ovšem ještě přísněji. Ženatým a rodičům aspoň tři děti dostávalo se mnohých předností a osvobození bývali od mnohých břemen. Tiberius zakročil důrazně proti prostituci a vypudil z Říma božstva egyptská, snaže se takto zameziti znemravňující kult egyptský. Sňatky mezi příbuznými obmezeny. Ner v a zapověděl vyklešťování. Zákony byly pěkné, ale nedosáhly cíle, neboť byly velmi obcházeny. Pokus, rozvody znesnadniti a umenšiti, byl bezvýsledný. „Žádná žena“, dí Seneka, „nestydí se již za rozvodní list, vždyť většina vzácných paní počítala svůj věk ne

*) Athen. Ap. hl. 31.—34. Srv. Keim 539.

**) Hor. Carm. 3, 23. 17. nn. Pers. Sat. 2. Srv. Keim. 61 str.

***) Thyaest. 215. Srv. Müller. Str. 30.

dle počtu konsulů, nýbrž manželů; z manželství vystupují, aby se vdaly, a v manželství vstupují, aby se daly rozvésti.“ (De benef. 3. 16.) . . . Trajanovy, Hadrianovy, Marc Aureliovy edikty byly marny a nespomohl ani přísný zákaz Alexandra Severa. Rozmařilost stoupala . . . Vrcholem jejím byl zvyk, obláčeti se v jemné, zcela průsvitavé látky, na nichž dle Seneky nebylo ničeho, co by tělo nebo aspoň pohlaví zakrylo, do nichž žena oděná nemohla s dobrým svědomím přísáhati, že není nahou. (De benef. 7. 9.) Byla doba, kdy Seneka musel vyznati: Nepravostí ještě přibývá. Bujnost nachází vždy ještě něco nového, čím by projevila svoji pošetilost. Nestydatost dovede vždy ještě znovu se poskvřniti. Pro nevázanost a požívavost naskytne se vždy ještě něco změkčilejšího, aby se člověk dokonale zničil. Není ještě všechna síla dost vyplývána, ještě není mužnost smrtelně zhubena.*) „Povídáte také o ctění pohlavního údu vrchního kněze“ — brání so apologeta Minicius — „a stikáte na nás tedy jen, co náleží vám. To snad jest kult necudnosti u těch, u nichž každé pohlaví své údy natahuje, kde necudnost se nazývá vzdělaností, kde se nevěstkám závidí jejich volnost, kde se chlipnost mužských úst věší na hanbu mužů, kde lidé připouštějí na sobě nestydatosti, jimž se vzpírá útlý věk, které zapovídá i nejtuzší otroctví, kde nikoli stud, nýbrž přesycenost zapuzuje smilství.**)

Na příčiny nemravnosti jsme již poukázali nahoře. Zbývají ještě některé, jež jsou jednak příčinami, jednak následkem korrupce. Miním předně mytické obrazy, o nichž už byla u Řeků řeč.

Obrazy ze života božského, jež se za prvních dob jevily naivní, v době všeobecné zkázy staly se lákadlem a omluvou nepravosti. „A čím více se novému náboženskému umění nedostávalo onoho nadšení pro božstvo, kterýmž se umění staré stalo nástrojem zbožnosti, čím více se smyslně dráždící krása stávala hlavní věcí a nevěstky mohly býti modely bohyň, čím dychtivěji kluzká doba stavěla na odiv právě závadné části bájesloví, tím méně mohli bohové, oděni v nová roucha, ukojiti hloubku mravního vědomí, před jehož soudcovskou stolicí se jevili jak závadnými tak směšnými.“***)

Mythy nebylo slýchatí jen v dětských pokojích, ale i na veřejných divadlech byly mimicky předváděny. Divadla byla vypočítána na smyslné podráždění. Byla to pastva pro chlipné oči; létny provázely hru mimickou, šaty ukazovaly formy a pohyby těla v plné nahotě; tanečníci obého pohlaví představovali mythy, vztahující se na pohlavní rozkoš. „Sedí“ — píše Arnobius — „ve veřejných divadlech kollegia všech kněží, flaminové i auguři, cudné vestálky; tam sedí lid i senát, konsularové i konsulové, a matka římského lidu, Venuše, tančí tam jako milostnice, a jest představována všemi affekty smilné sprostoty a její bachantické žádosti nestoudně se napodobují. Tančí též velká máti, pessinuntická Dindymene, jak přes vážné stáří touží nestydatě po objetí pasáka hovězího dobytka; sám nejvyšší vládce světa předvádí se bez úcty před jménem a majestátem v cizoložných rolích, jak masku zaměňuje, aby oklamal čistotu cizích žen, a jak v postavě manželově jeho místo zaujímá . . .“ „Titěž bohové, ku kterým se modlí v chrámech, v divadlech jsou posmíváni.“ (Sv. Aug. De Civ. Dei. 6. 8.)

Příště dále.

*) Srv. Keim str. 92.

**) Srv. Keim str. 559.

***) Keim str. 25.

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dr. Vavřince Kellnera podává Fr. Janovský.

Úprava školy.

Není nad dobrou, příznivou polohu školy. Stůjž na místě nejlepším, klidném; nebudiž daleko kostela. Jak krásně ji svědčí libovonné lípy, pod nimiž si může mládež zahrátí, zaspívati!

Školní světnice budiž jakožto chrámem mládeže; budiž přiměřena svěžímu životu žactva, avšak připomínejž mu též vážnost a důležitost školního díla . . . Ukaž mi svou učirnu, a poznám, jaký jsi učitel a jak působíš. Ovšem nestavěl jsi, nemůžeš biliti, líčiti, jak bys si přál; avšak mnoho zmůže duch pořádku milovný a láska k povolání, která si všeho všímá a věci malou prozírá již k věci velké, jednotlivosti prozírá k celku. Viděl jsem, co dovede učiniti učitel z učirny temné, nehostinné; ovšem věděl, že jest jeho povoláním zušlechtiti mládež a povinnosti té že nelze jen „odbyti“ čtením a psaním.

Mnohé, přemnohé dítě musí doma vzíti zavděk s komůrkou bídy a trpké nouze, obklíčeno doma špínou sprostoty a otupělosti. Přijde do školy. Nemělo by tam nalézti cos lepšího, utěšenějšího než doma? Dítě žebrákovo nesmí do příbytku boháčova, do paláce šlechticova; u dveří dostane něco almužnou; avšak brána školy, jako brána chrámu, jest mu otevřena; i nemělo by se tam alespoň po několik těch hodin školního vyučování pokochati čistotností a přívětivým pořádkem? Kolik to zárodků ušlechtilých snah může takto býti vloženo do duše chudého dítky!

Opora duše dětské.

Srdce dětské jest jako břečtan, jenž potřebuje opory, aby se vinul vzhůru. aby mohl ssáti svěží vzduch, aby pěkně rostl; sice se plíží jen po zemi a brzy zhyne. Dětský věk potřebuje opory a hledá jí především u rodičův a učitelův. A čím pak se nejlépe přijme k oné opoře? Láskou. „Máš mne rád?“ ptával se slavný Mozart jsa ještě dítětem, ptával se každého, s kým se doma nebo jinde setkal; a slzy obyčejně vyhrkly mu z očí, odpověděl-li mu kdo třeba jen žertem: „Nemám!“ Blaze škole, kde učitel je zdravým, pevným stromem, jehož se může bezpečně a směle zachytiti břečtan dětské duše a růsti pak vzhůru a vzhůru, odkudž všecko požehnání, všecek pokoj pochází. Jako se však břečtan neupne na sloup ledový, tak se také nepřivine duše dětská k chladnému srdci, v němž není lásky; kde jest tedy jaký učitel bez lásky, tam jenom klam a pokrytectví. Pravda a láska — toť dvě vůdčích hvězd všelikého vychování.

Cvičba dětského svědomí.

Děti jako by měly své svědomí ještě mimo sebe, totiž v lidech dospělých. Lidé dospělí převyšují dítky postavou i silou; a jak jsou tedy dítky v této příčině dospělým podřízeny, tak jim podřizují též svůj mravní úsudek. Den co den, ba hodinu co hodinu odkázáno jest dítě ve všech svých pozemských potřebách na pomoc otcovu, na pomoc matčinu; nutně poznává zde svou nedostatečnost, a tak nutkáno, by i svůj mravní úsudek si utvořovalo podle dospělých. I v dítěti už od přirozenosti jest snaha o čest a vážnost; chce pak býti váženo nejen od sobě rovných, nýbrž i od těch, kdož se mu zdají býti vyššími bytostmi, tedy

zvláště od rodičův a od lidí dospělých vůbec; co tito chválí nebo kárají, jest mu chvály hodno nebo pokárání hodno; pokud tito jsou s ním spokojeni, jest i ono se sebou samým spokojeno. I chce dítě býti pozorováno, především od rodičů, a samo také na vzájem bedlivě pozoruje, co rodiče mluví a konají. Hlavně dychtí děti po chvále otcově, jakožto hlavy rodiny, hlavně otci chtějí se zalíbiti, hlavně otcova slova, otcovy skutky nápodobí. Taktě tedy mravní úsudek mládeže bývá námi dospělými určován, svědomí mládeže vzdělává se slovy a příklady nás dospělých. Každý tudíž člověk jest vychovatelem. Kéž by si byl toho povědom, kéž by povždy šetřil zákona Božího, kéž by se slova jeho, skutky jeho srovnávaly se zákonem Božím! Tak by bylo blaze probouzejícímu se svědomí dětskému.

* * *

Ideálem dítěti chudšasovu jest učitel; představuje si jej ozdobena všemi ctnostmi; myslí si: „I kdyby všichni lhali a klamali, můj učitel nelže, neklame; třeba i můj otec občas se opije, můj učitel jest vždycky střídmy; třeba i moji rodičové se nesváří, můj učitel jest mírumilovný a pokojný.“ Učitel jest nezkaženým dítkám vznešeným obrazem lidské dokonalosti; kéž by to byl vždycky dobrý obraz! Kéž by se jím dětské svědomí do bře řídilo!

Jak snadno se učí dítě, ještě prve než přijde do školy.

Čemu všemu naučí se dítě za prvních šest let svého života! Léta ona postačí, by si dítě osvojilo řeč mateřskou a mohlo jí s radostivou volností vyjadřovati své tužby a city. Hravě pamatuje si značný počet slov, skloňuje, časuje, spojuje. Co bychom za to dali my dospělí, kdybychom kolik let obírajíce se řečí cizí dospělí v ní takové dovednosti, jaké dospěje v řeči mateřské malé dítko za kratičký čas svého dětství!

Nenaučí se jenom jménům věcí, nýbrž i jejich vlastnosti, jejich činnosti; tvoří si množství pojmů, mnoho soudů o příčině a účinku; ví, jaký užitek plyne z věcí, jaká škoda z nich pochodí . . . Zná charaktery osob, s nimiž obcuje; ví, kdo mu laskavě nakloněn; pozná otci již na očích, jaké jest nálady, pohrá-li si s ním hned, či je-li vyčkati příhodnější chvíle, až mrzutost pomine.

Kam až musili bychom všichni dospěti, kdyby duch náš stále tak pokračoval, jako zříme na duchu dětském v prvních letech! Jaká to pro učitele pobídka k pokoře, kdyžť uváží, co dítě už ví, než přijde do školy a jak snadno se tomu naučilo! A kde se tomu naučilo? V přírodě a životě.

Příroda, tato veliká učitelkyně z Boží milosti, jest stále ochotna učiti a poučovati; mluví ustavičně, jako se ustavičně obrozuje a obměňuje; u ní jsou slovo a pojem vždycky jednotny, u ní všecko, všecko názor. Nevnučuje se, nenadýmá se domýšlivě, nýbrž přichází pokaždé jako vítaný přítel mládeže a promlouvá s mladistvou svěžestí. Zde nic mrtvého a strnulého, nic chladného a přemrštěného; vše dýše životem, bystrým, radostivým životem; vše mluví řečí srozumitelnou.

Učitelkyně příroda nemá vrtochů, není viklavá, nestálá, ale důsledna; neslibuje, leč co může splniti; čemu dítě naučí, toho může dítě ihned upotřebiti ve svém vlastním malinkém životě; čemu se dnes naučilo, souvisí s tím, co ví už od včerejška, jakož i s tím, co zví zítra. A co nejkrásnějším při tom, že dítě ani neznamená úmyslů své velebné učitelkyně,

že chodí dítě do té školy a učí se ani nevědouc! Takové jsou cesty Páně!

Této metodě jest přiměřen i učební plán. Čtvero ročních počásí — toť čtvero stupňů, po nichž dítě postupuje; každý ten stupeň obohacuje vědomosti a posiluje mohutnosti. Každý den jsou tři lekce: ráno, poledne a večer — jenom tři a střídají se půvabem věčně mladistvým, poskytující životu žáckovu vždy nových pobídek. Noc jest nezbytnou a velepotřebnou přestávkou; pojímá dítě jako matka do svého náručí, a tomu líbezně se sní.

A čím jsme my dospěli v tomto učebním plánu? Zdaž ne učivem pro děti? Zdaž ne postavami v nesmírné obrázkové knize, kterouž příroda dětem otvírá?

Sebezapření.

Kdo chce býti učitelem anebo se jím státi, ať si zavčas hledí sebezapření; jestliž úřad učitelský vždy, i za nejpříznivějších okolností, úřadem, v němž třeba mnoho se zapíratí, sebe přemáhati; kdo toho nedovede, raději ať není učitelem. Potřebné k tomu síly nenabude učitel od lidí, nýbrž s nebe a z nauky Páně, jenž pravil: „Já jsem cesta, pravda a život.“

Láska k povolání.

Z toho se těšíme, co milujeme; proto jenom láska k povolání učitelskému může býti pramenem radostí z povolání toho plynoucích. Milujeme pak povolání učitelské, že jsme pro ně jako zrozeni, že jsme potřebný talent dostali jakožto „do vínku“ už v kolébce, že nám škola poskytuje pole, na němž se mohou naše síly souladně a platně rozvinouti. Možno však a žádoucí jest milovati povolání učitelské z lepšího ještě důvodu, totiž pro Boha; pokládati je takořka za bohoslužbu, jež přivodí pozhnání netoliko naší pozemské pouti, ale i naší věčnosti.

Ona první láska jest dobra; učitel jí naplněný vytvoří z dítek „bystré hlavy“; avšak nestačí ona oblažiti po všecek život, až do stáří, až do hrobu; nestačí ona za bouří života.

Druhá láska bude hřáti a rozněcovati až do hrobu; onať přivodí dítkám království nebeské, onať rozněcuje v nich slovem i příkladem touhu po vlasti nebeské.

Nejlépe ovšem, spočívá-li láska k povolání učitelskému na obojím tom základě. Avšak buď toho Bohu žel, že i v úřadě tomto platí nářek Páně: „Mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených.“

Muži, jenž poznal cíl svého života a dobrým opatřil se kompasem na pouti své, není nic krásnějšího a nic blaživějšího nad omezený, určitý obor působnosti, v němž dobře všecko vidí a mile pořádá, v němž zanikají slova jeho, — jako zaniká hlas volajícího na poušti, aniž zanikají jeho dobré skutky, jako zaniká krůpěj padlá do oceánu, — obor působnosti, v němž v srdcích svěřených dítek staví sobě pomníky, jež se budou dědití s pokolení na pokolení. Co lepšího nad lásku? A kde jistěji lásky dojíti, než v malém okrsku prostých lidí a ve skromné sféře tiché odloučenosti školní? Proto velekrásný jest úděl kněze a učitele. Jsou-li oba spojeni bázní Boží, láskou k lidu a mládeži, zdárna bude jejich práce. Znají každého jednotlivce; mluví otcí, mluví synu, mluví matce, mluví dceři; osada jest jejich světem, ježž objímají a na srdce své tisknou.

Popatřme jinam od těchto dvou povolání. Co shledáme? Jinde píše se do aktů, ne do srdcí. Úředník přijde a odejde, lid ho nedbá, oň se nestará. Kde však šlechtný kněz, šlechtný učitel vykonav poctivé dílo

odchází, aj, jako by se na chvíli zastavil život jeho, bolno j e m u, bolno t ě m, jež opouští; jako by slyšán byl nárek učeníků Páně: „Pane, zůstaň s námi, neb se připozdívá!“

* * *

Přiměřená přísnost.

Nelze upříti, že ve mnohých rodinách, zvláště v tak zvaných „vyšších kruzích“ rodiče páší se svými dětmi modlářství, že se ve svých dětech sami zbožňují. Odtud pochodí tolik nelaskavých lidí, tolik sobců, tolik skrblíků, tolik lenochů, kteří jen na druhé spoléhají sami nečiníce, co by měli činiti; mravní mdloba je povalila.

Ničím nezkaží rodiče — i kdyby to byli knížeci manželé — ničím nezkaží jistěji budoucnosti svých dětí, než když je nerozumně a modlářsky zbožňují; nyní je ukládají do prachových peřinek, a později položí je strohý život na bídnou slámu; nemazlí se život s člověkem, jako se s ním za mlada mazlili nerozvážní rodiče.

Vážné, mírně přísné vychování přinese požehnání celému životu; nápodobí ono božského Vychovatele, nápodobí Hospodina, jenž držel svůj národ vyvolený napřed na poušti, hřimal mu s hory Sinaje, než mu poslal Syna svého jednorozeného a sladké jeho zákona křesťanského. Rozumná přísnost naučí svěřence našeho, by se neoddával přílišným nadějím, by od světa příliš mnoho nečekal; dodá síly, by si vážil spolubližního; dodá zmužilosti, by zdárně jednou pracoval o blahu svém, o blahu člověčenstva. Rozumná přísnost dodá životu tvárnosti nikoliv pomíjitelného záhonku květinového, nýbrž utváří jej jako v pevné, nehybné, zdravé pohoří. Ovšem musí přísnost ona býti doprovázena čistotou charakteru učitelova a láskou upřímnou; tak si vypěstíme v srdcích žáků věrnost a přítulnost.

Vědecké vzdělání.

Vědecké vzdělání jest tam, kde věda něco dělá, a tož především v člověku, jenž vědu onu má, a pak člověkem tím v lidech druhých. Nepůsobí-li věda v člověku samém zušlechtění ducha, nenaučí-li ho humanitnímu chování vůči bližnímu, nerozhojní-li mu náboženské víry, neučiní-li ho sdílným a obětavým — pak to není pravá věda, pak není člověk taký vědecky vzdělán, třeba by všemu rozuměl, od cedru libanského až do trávy, po níž šlapeme; třeba by uměl více řeči než slavné paměti Mezzofanti.*) Rovněž neumí-li vědy své bližnímu sdíleti; učí-li se, studuje-li stále jen pro sebe, na bližního při tom ani nevzpomene — pak opět to není pravá věda, pak opět není člověk taký vědecky vzdělán, třeba by znal kde jakého klassika, třeba by uměl celé slovníky nazpamět. Pravé vědecké vzdělání musí pronikat, oživovat nás a námi opět druhé, tak jako réva napájí se vzduchem a rosou nebeskou a ušlechťuje nás pak ušlechtilým vínem.

Spokojenost.

Spokojenost! Jak vzácna a řídká! Jak šťasten, kdo upřímně může říci: „Jsem spokojen!“ Přečtěme si list, jež napsal spokojený učitel svému laskavému příteli a představenému, tajnému vládnímu a školnímu radovi, dr. Vavřinci Kellnerovi:

„Jsou to blahé chvíle v životě učitelově; také já je znám. Do smrti

*) Kardinál Mezzofanti uměl 52 řečí.

nezapomenu, co nyní píšu: Byl jsem přeložen. Učil jsem ve vyšší třídě. Jednou dopoledne stál jsem před svými žáky; bylo jich 40; hleděli jsme upřeně na sebe. Promlouval jsem s bystrými hochy těmi o Bohu a božských věcech. Cítil jsem, že jsme všichni byli takorčka jednoho srdce, jedné mysli; radovali jsme se u svatě lásce a úctou jsme byli jati k velebným vlastnostem Otce nebeského. Právě jsem velebil jeho všemohoucnost a dobrotu, kdyžtě milé paprsky ranního slunce vnikly do učírny a přívětivě osvitily tváře hochů, kteřížto tak tiše a zbožně přede mnou seděli. Ach, v tu chvíli proniknuta duše má vznešeným pocitem, jak důležitá a krásná jest povolání moje; byl jsem hrd, že ač tak mlád mohu učiti takovým naukám a šlechtiti taková srdce. I později zažil jsem leckteré radosti a dostalo se mi leckterého uznání; avšak málo kdy bylo mi tak, jako tenkrát.“

* * *

Výborným prostředkem učiteli proti nespokojenosti jest pevná víra, že velezáslužno a důstojno jest povolání jeho. Jestli učitel spolupracovníkem Toho, jenž tak laskavě byl řekl: „Nechte maličkých přijíti ke mně a nebraňte jim; neboť takových jest království nebeské.“

„Vím, proč umírání,“ řekl mučenník za prvních dob křesťanských. „Vím, proč žiju,“ odpoví svědomitý učitel za našich hamižných, lakotných dnů.

Zameškávání školy.

Jsou trestné zákony proti svévolnému zameškávání školy; avšak více nežli zákony ony zmůže osobnost učitelova. Čím více jest učitel tím, kým býti má; čím více činí školu tím, čím tato býti má, tím méně bude neomluvených zameškaných hodin. Čím jest špatná škola, toť brzy vystihnou i sebe nevzdělanější rodičové, a nelze se jim pak takorčka ani diviti, praví-li, že škoda do takové školy děti posílati. Rovněž vystihnou, čím jest dobrá škola; duch, který v takové škole vládne, pronikne i do sebe nižších chat a promlouvá ústy dítek rodičům. Umi-li učitel hodiny školní učiniti dítkám hodinami radosti a čilého duševního života — umí-li mladistvá srdce láskou k sobě připoutati, aj, pak prosí dítko rodičův, by ho od školy nezdržovali; prosba taková zmůže daleko více než trestný zákon, jenž pokutuje neomluvené zameškávání školního vyučování. Rovněž důležit jest a blahodárně působí osobní styk učitelův s rodiči a laskavé upozornění, z něhož dýše upřímná láska k jejich dítkám. Příště dále.

V uhlisku.

Z našich vycházek sděluje J. M. Kadlčák.

„Slyšeli jste onehdy, jakým způsobem se vyrábí dřevěné uhlí a viděli jste vzorek slovanského milíře, jakých v našich horách uhlíři všude užívali, když pálili uhlí. Kdo z vás již viděl milíř skutečný?“ vyzvídal jsem kterýsi den z jara, když nastalo počasí k vycházce vhodná.

Několik pravic mihlo se vzduchem.

„Kde jste viděli milíř?“

„V uhliskách“, odpovídali sborem.

„Vypravujte o těch milířích“ — vyzývám hochy.

Žádný se nehlásí.

„Chodíte okolo každý den, vidíte práci uhlířů, znáte milíře, dovedete zajisté povědět, co se děje, zakládají-li uhlíři milíře.“

Žáci mlčí. Nikdo neuměl povědět jak se milíř zakládá, jak buduje a kterých výkonů je třeba, aby dřevo pozvolným uhelněním — destilací — přeměnilo se na uhel. Uměli sice správně vypravovat o suché destilaci a milíři, jak to slyšeli ve škole, když se jim vypravovalo o dřevěném uhlí. Rozuměli jak zuhelněním z dřeva mizí prchavé látky v podobě plynů; věděli o překapování za sucha; ba dovedli pěkně vypravovat o milíři dle našeho modelu dosti věrně skutečný milíř znázorňujícího, ale co se skutečně v uhlisku děje, povědět neuměli.

Na vyzvání hbitě vypravoval žák, že se dříví srovná v hranici, pokryje drnem, zapálí. Otvory že uniká dým a žár průvanem se šíří, až všechno dřevo zuhelní. V dýmě unikají látky prchavé (kreosot, lih, svítiplyn, látky octovité atd.). I když velmi opatrně se pálí, že dá nejlepší dřevo sotva 20—25% uhlí. Věděli, že uhlí obsahuje kromě čistého uhlíku též zbytky kyslíku, vodíku a látek popelnatých, že pevné, dosti tvrdé snadno se zapaluje samo, velmi hřeje, ale plamene nevydává, proto v kovolitectví a železářství je důležitým činitelem. Ve vlhku se nemění — proto se opalují kolíky. Uhlí dřevěné je velmi porovité — dírkované — pohlcuje mnoho kyslíku, odtud jeho zápalnost — plyne po vodě. Pohlcuje plyny, páry, zápach a barviva, tudíž koná dobré služby při čištění vody, líhu, cukru, odstraňování jedovatých plynů a nebezpečných zápachů v nemocnicích, záchodech a p., jakož i chrání maso před hnilobou a desinfikuje vzduch, vodu a látky ústrojné. O tom ovšem uměli žáci vypravovat, ač z vlastního názoru mnohé neznali. Ale o tom, co viděli na vlastní oči chodíce denně okolo milířů v našich uhliskách, povídat neuměli.

Pokáral jsem je za nevšímavost a pobídl důrazně, by si náležitě všímali všeho, což se děje okolo nás, a pak oznámil, že se ve čtvrtek podíváme do uhliska, čímž jsem žáky nemálo rozradostnil.

Ve čtvrtek je u nás prázdnno, ale v ustanovenou hodinu nescházel ani jediný. A nejen to mi způsobilo radost. Více ještě byl jsem potěšen, když cestou žáci dávali na jevo, že si všimli již věci, o nichž ve škole bylo mluveno.

Cestou jeden přes druhého chtěl vyprávovat o uhlisku, ale já jsem obracel hovor na věci jiné. Až teprve v uhlisku, kdež narovnány spousty dřeva polenového, začali jsme hovořit o věci samé.

„Júj! tu je dřeva!“ divil se prostořeký Urbánek.

„Odhadni, kolik asi metrů v jedné hraně,“ vyzvídám.

Hoch umkl. — „Deset!“ vyhrkl po chvílce.

„Zde máš metr, měř!“

„Smím pomáhat?“ nabízel se Válek.

„Měřte, ale správně!“

„Osmnáct,“ oznamovali hoši za nedlouho.

„Má v oku velké metry“ — prohodil Šmíra trochu neomaleně.

„Uvidíme, jaké ty máš metry. Kolik asi ve hraně vedlejší?“ káravě jsem vybízel mluvku.

„Dvacet“ — bez rozvahy odhadoval žák.

„Ale kaj — ani devět,“ vpadl mu do řeči Vašek.

„Měřte spolu,“ nařídil jsem.

„Deset!“ vítězoslavně oznamoval Vašek, kdežto Šmíra všecek červený rozpacitě se ohlížel, jako by hledal pomoci.

V tom přišel mistr uhlířský, kterýž nás ochotně doprovázel a vysvětloval, čeho bylo třeba.

Zavedl nás k milíři, kterýž právě počali stavět. Na zemi byl vyházen kruh v sypké zemi černé — vlastně je to drf z uhlí dřevěného — mur.

„Jaký as průměr má kruh?“ vyzvídám.

Hoši hádali všelijak.

„Měř, Dušo!“

„Dvanáct metrů,“ oznamoval za okamžik radostí záře.

„Co tě tolik rozveselilo?“

„Hádal jsem potichu a uhodl jsem,“ chválil se hoch.

„Dvanáct?“

„Ano!“

„Cvikem tak si může každý vyškolit zrak, že přesně odhadne rozměry bez měření,“ přizvukoval jsem.

„Tož se pěkně postavte do kola. Začneme,“ pobízel mistr stříbrovlasý.

Bylyť okolo kruhu pěkně srovnaného a zameteného, jenž byl obklíčen valem muru, narovnaný hrany dřeva.

„Kolik budete ukládat?“ vyzvídám jsem.

„Tento bude malý — jenom 240 m³; ale za mřeží dopalujeme samce jinačího — je v něm 360 m³ samých štíp bukových. Už jsme vypálili aj 400 m³ oblin; ale to je robota hrubě nedobrá,“ vykládal mistr.

„Tož, chlapi, do toho!“ zavolal starý muž v práci sešedivělý.

Uhlíři se chopili práce. Jedni přinášeli obliny — drva či polena oblá — a paprskovitě je v kruzích kladli na zem. Kladli válce, t. j. základy milíře, nebo-li podlahu. Jiní pak ve středu srovnali štěpná polena tak, že mezi nimi byl otvor — komín. A pak hbitě snášeli polena a stavěli jedno vedle druhého okolo komína od středu ku kraji v kruhu souměrném.

„Vidíte, chlapi, jak se milíř zakládá. Pojdme za příkopu, tam hromadu dodělávají,“ vybízel mistr.

„Kolik asi dřeva je v uhlísku?“ vyzvídám cestou.

„Letos páni málo plavili. Máme jenom 30.000 m³. Ale bylo zde aj 80.000 m³ i více dřeva polenového.“

„Tamhle dodělávají milíř,“ nedočkově se ozval Pešat, ukazuje na hromadu homolovitou, již uhlíři obhazovali černým mělem uhelným, murem.

„Milíř ten je hotový, za nedlouho budeme podpalovat,“ mínil nás průvodce.

„Uvidíme, jak se hromada zapaluje?“ dotazoval se Urbánek.

„Uvidíte, chlapi, všechno uvidíte,“ potakoval starý uhlíř.

„Jak vysoký asi je onen milíř?“ dotazují se.

„Tři metry,“ odhadoval Fajkus.

„Máš dobré oko — akorát tři metry,“ divil se uhlíř.

„Hena je druhý milíř,“ rozkřikl se Vašek, shlednuv nový milíř polo-dodělaný.

„Ten si prohlédneme. Dodělávají třetí štus — jako třetí vrstev stojáků a za chvíli začnou rovnat ležáky,“ vysvětloval mistr.

„Víte-li co nazývají uhlíři ležákem? dotazují se žáků.

„Drva, která leží,“ mínil Štěrba.

„Bude z tebe dobrý uhlíř — rozumíš hromadě,“ pochvaloval jej mistr.

„Tu vidíte již celou úpravu milíře. Napřed kladli podlahu. Na válce se kladou štípy a na ty rovnáme první štus — vrstev; na drva rovnáme druhý štus a potom třetí. V prostředku je komín — otvor průduchový. Okolo stojáků začneme rovnat ležáky — polena šikmá ke stojákům opřená, a tak pokračujeme až do střechy — vrchol milíře — kdež polena od komínka uskakují,“ vysvětloval uhlíř.

„A co potom třeba ještě vykonat? Kdo to ví?“

„Hromadu třeba zaházet,“ mínil Duša.

„Čím?“

„Hlinou.“

„Ale kaj! to by špatně hořela. Hotová hromada se přihodí napřed uhlím droboučkým, potom lešem — mělem uhelným — a navrch se nahází mur z kola,“ vysvětloval mistr.

„Co vlastně jmenujete mur?“ dotazují se.

„Je to vypálená hlína z pod hromady smíchaná s uhlím drobným,“ vykládal průvodce.

„Hromada je hotova, máme zapálit?“ hlásil tovaryš.

„Už jdu. Tož chcete vidět, jak hromadu podpalujeme?“ šelmovsky se usmívaje, tázal se žáků.

„Chceme — račte s námi,“ sborem se ozvali hoši.

„Tož hajdy — ale pomalu, ať si nepolámete nohy, bo my tu máme drvami vydlážděné cesty,“ žertoval stařec.

„Zapalte!“ volal zdaleka.

Uhlíř všecek umouněný, jako mouřenín černý, odskočil a donesl na lopatě prohtší žhavého uhlí, jež komínkem vsypal do milíře.

Netrvalo dlouho, a z milíře začal vystupovat obláček modravého dýmu.

„Hromada už „luftuje“ (chytá), spokojeně prohodil mistr.

„Milíř dolů není zaházaný,“ divil se Březina.

„Podlahu nepřikrýváme, bo by hromada neluftovala. — Dej mi jak se patří pozor a veď oheň, abychom nepropálili. Kde bude víc ohně, zahrnuj spodek, aby nešel ke kraji, nýbrž pěkně stejně hořel. Zahřivej jak se patří hromadu. Kde je syrová, oheň táhni a kde uvidíš, že hrubě oheň bije, vyhoď muru — ať mi nespálíš!“ poučoval tovaryše.

„Je to synek ještě nezkušený. Pálí teprv kterousi hromadu a nemá to v ruce. Urovnat hromadu — není umění; ale zahřívát (vypalovat) to je uhlířský kousek mistrovský. Všecko záleží na vedení ohně. I nejlepší palač potřebuje den práce na vedení ohně, a ještě někdy napálí uhlí nijakého.“

„Jak to?“

„Buď přepálí a potom vyhrabe popel a ne uhlí — anebo nedopálí, a pak má trochu opalků místo uhlí. Navážeči, rovnači — sám nádenník; jen palač — uhlíř.“

„Tamhle kouřící milíř polévají,“ divil se Malý.

„Neprší-li, třeba vrchem zalévat, bo fuluje, hoří prostředkem, a tu pak třeba propálený střed znovu polený vycpat a doplnit, murem přikryt.

„Jak dlouho milíř hoří?“ přerušuji výklad.

„Jak kdy. Máme-li dobrý větr 10—11 dní. Tu se pěkně spodnicami — průduchy v podlaže t. j. otvory u země — oheň vede pozvolna, aby hromada zvolna tlela. Začne-li dut severák, třeba lufty — průduchy — ucpávat a ohradu — dřevo na straně větru uložené v hráň — sesilovat.

„Poza mřežů máme hromadu vychládou, můžeme se tam podívat.“

„Co vlastně zovete hromadou?“

„Milíř dohořený, ochládlý, zadělaný k večeru tak, aby oheň uhasl,“ vysvětloval mistr cestou k milíři vyhaslému.

„Ten je malutký!“ žasl Huser, kterýž ponejprv spatřil milíř vypálený.

„Ba malý, ledva cosi přes metr vysoký. Je právě zralý. Ráno ho zchladili (vodou zalili) a teď začneme hromadu rozbírat.

„Jste hotovi?“ volal na uhlíře nás uctivě vítající pozdravem křesťanským.

„Začínáme zhazovat mur,“ hlásil dělník.

„Tož vesele do toho — je pěkné?“

„Hrubě šumné — zvoní jako sklo.“

Dělníci chutě se chopili lopat a železných hrabic a začali rozkopávat černou homol. Rychle rozhrabovali a místy z dřevěných konev vodu lili na horké ještě uhlí.

„Vidíte, hoši, kolik nástrojů potřebují uhlíři ku práci nesnadné. Víte-li, jak se jmenují?“ dotazují se.

„Hrábě železné, kopál, lopata, konve, opálky a měřice,“ spustil Štěrba.

„Jak starý uhlíř to umíš,“ chválil hochu mistr.

„Měříte ještě na měřice?“ — divím se.

„My se držíme staré míry. Páni počítají na hektolitry, ale my se řídíme uhlářskou mírou.“

„Jaká je?“

„Počítáme 20 opálek do koša (vůz prkny hražený a chvojím vyložený) a 4 koše do četiny. Ze sáhu měkkého se napálí 15 opálek, z tvrdého dřeva 12 opálek.“

„A co stojí?“

„Opálka bukového 2 K, měkkého 1 K 20 h.“

„Mnoho-li se platí od práce?“

„Podle práce. Mistr má plat od opálky, anebo od žocha, t. j. půl druhé opálky dostával 5 krejcarů stříbrných. Nyní máme od koše 70 h od měkkého a 78 h od tvrdého všeci dohromady: mistr, uhlíř i vozač. Obyčejně má mistr 60 K měsíčně a z každé opálky 2 h košového. Mistr měl jindy tovaryšský plat a k tomu košové. Nyní máme všeci určitý plat,“ vypravoval starý uhlíř.

„Jindy pálili jsme milíře české — samé ležáky (milíř slovanský). Ty měly ostré lufty — průduchy — a tož se hromada moc búrila a často spálila. Nyní už pálíme stojáky, které jsou chladnější,“ vysvětloval ochotně vida, že pozorně a napnutě jeho výklady posloucháme.

„Viděli jste, milí žáci, jak se v uhlisku budují milíře a jak z dřeva pracně dřevěné uhlí dobývá. Zajisté budete nyní jasný míti názor o výrobě dřevěného uhlí.“

A teď na odchodnou poděkujte panu mistru.

„Pán Bůh zaplať“, děkovali žáci.

„Přijďte se podívat na plavku“, zval nás hodný muž, a my s radostí pozvání přijali.

Prázdninové sjezdy a vzdělávací kursy českého učitelstva.

Katolický spolek českého učitelstva na Moravě konal valnou schůzi dne 22. srpna 1903 na Velehradě. Předseda nadšenými slovy zahájil schůzi a uvítal vzácného hosta J. M. vsdp. preláta Weinlicha, jenž jako zástupce J. M. ndp. arcibiskupa olomouckého přítomen byl a zakládajícím členem spolku se stal. Z pozvaných poslanců katolické strany nedostavil se žádný, omluvili se dva.

Po přečtení zápisu poslední valné schůze podal jednatel dp. Karel Tiray, zprávu o činnosti spolku. (Činnost spolku známa je čtenářům „Vych. Listů“). Nových členů přistoupilo ke spolku 15.

Z činnosti spolku jednatel vytkl: Spolek zamýšlí zříditi vydavatel-
ský fond, z něhož by vydávány byly dobré spisy pro učitelstvo, lid
a mládež.

Zamýšlí působiti na poslance, jakmile zemský sněm svolán bude, aby
hmotné a právní postavení učitelovo zlepšeno bylo.

Činně se účastní sjezdu katolického v Brně.

Zařídil při svém orgánu „Vychovatelské Listy“ knihovnu, jež obsahuje
nyní dvě čísla. 1. číslo: „O nápravě poruch mluvy“ čili „Koktavost a její
léčení“, napsáno od J. Kadlčáka, absolventa léčebného kursu vídeňského.
2. číslo: „Životopis Petra Barbariče, věrného následovníka sv. Aloisa“ od
prof. Fr. Janovského. (Kniha ta určena hlavně pro naši mládež katolickou.)

Spolek pořádati chtěl kurs národohospodářský, k němuž však ze
závažných příčin, ač mnoho posluchačů se přihlásilo, nedošlo. Odložil tedy
pořádání kursu na rok budoucí.

Pracuje úsilovně „Zádrhou učitelskou“, která pod obezřetným vede-
ním svého starosty Jana Kořinka zdárně zkvétá. Orgán spolkový, „Vych.
Listy“, vždy více povšimnutí dochází, jednak pro věčný obsah svůj, jednak
pro klidný a vážný tón, jímž se nese.

Zpráva jednatelova s pochvalou byla vyslechnuta a schválena, a hned
usneseno fond vydavatelský zříditi.

Volby výboru vykonány byly jednohlasně a zvoleni byli do výboru
pp.: Kadlčák, Drobný, Bureš, Sláma, Hudeček, Třískala, Tiray K., slč.
Hoffmanová, Rubrová, Holánková, Jiříčková. Náhradníky: pp. Apetauer,
Kubín, sl. Šebíková, Chytilová.

Po volbách následoval hlavní bod schůze, přednáška Al. Adamce
„O našem programu“. Přednáška uveřejněna bude celá ve „Vych.

Listech". Po přednášce rozvinula se velmi živá, ale vážná, věcná a klidná, dlouhotrvající debata.

V rokování naskytla se též otázka: Jak by bylo možno potřebné vědecké knihy přístupnými učiniti. Není možno, aby učitel ze svých skrovných příjmů nákladná díla, jichž ku svému studiu potřebuje, si opatřoval. Někteří přítomní sami se nabídli, že ze svých knihoven půjčovati budou, co jim možno bude.

Předseda navrhuje, aby prosby o půjčení té neb oné knihy ve „Vych. Listech“ byly uveřejňovány, a prosí přítomných, jakož i všech přátel našeho spolku, aby ochotně vyhovovali prosbám těm a knihy půjčovali.

Až nám bude poněkud možno, zařídíme vlastní knihovnu, do níž postupně zakupována budou díla vědecká v katolickém duchu psaná.

Ve volných návrzích poukazuje učitel Adamec, že se často stává, že členové našeho spolku napadáni bývají a beze vší příčiny obviňováni nepřáteli výchovy náboženské. Žádá, aby se spolek o to postaral, aby pro členy naše získán byl právní přítel, ku kterému by se napadení s důvěrou mohli obracet. Přijato a přikázáno výboru, aby věc vyřídil.

Nadučitel Adámek žádá, aby přednáškové kroužky, které zřízeny byly, horlivě pracovaly a prosí, aby některý člen na Valašsku vychovatelské přednášky konal. Přihlásili se hned dva členové.

Předseda pak předčítá telegramy a dopisy došlé k této schůzi.

Po valné schůzi sešel se hned výbor, aby se konstituoval, a v něm zvolen za předsedu p. J. Kadlčák, za místopředsedy slč. Hoffmannová a p. Hudeček, p. katecheta Tiray za jednatele, slč. Holánková za pokladnou; slč. Rubrová požádána, aby dále administraci „Vychovatelských Listů“ vedla.

Podávajíc zprávu o této zdařilé schůzi, obracíme se s prosbou k celé veřejnosti české, aby práce spolku našeho bedlivě stopovala a spolek náš, jenž málo má upřímných přátel, dle možnosti mravně podporovala.

* * *

Začátkem srpna konán byl sjezd českého učitelstva a přátel školství v Praze. Vlastním účelem sjezdu bylo vypracování kulturního a školského programu českého učitelstva. K programu tomu se vrátíme co nejdříve. Účastenství na sjezdě bylo imposantní. Pozoruhodno jest, že ani vláda ani úřady nevyslaly do porad odborových svých zástupců, ač byly pozvány jak okresní i zemská školní rada, tak i místodržitelství. Ani pozdravu posláno nebylo.

* * *

Současně (!) konán byl sjezd učitelstva měšťanských škol českých v Pardubicích. Schváleny byly tyto resoluce: Učitelstvo měšťanských škol, sdružené v Jednotě uč. měšť. škol českých sňromážděné na sjezdu v Pardubicích dne 8. srpna 1903, uvítalo s povděkem, že vyučovací správa, vyhovujíc přáním učitelstva měšťanských škol, tak záhy přikročila k řešení nutné reformy ze dne 12. a 26. července t. r., jimiž upravuje se přijímání žáků do škol měšťanských — klasifikace a vydávání školních zpráv a vysvědčení na školách měšťanských, jakož i zřizování učebních kursů při těchto školách; očekává s důvěrou, že v době nejbližší upraveny budou též otázky osnov učebních, vzdělávání učitelstva měšťanských škol a vydání zvláštního organizačního statutu pro školy měšťanské.

Účastníci sjezdu uznávají, že změna v klasifikaci a vydávání pololetních vysvědčení, jakož i zvláštních propouštěcích vysvědčení pro žactvo, které s prospěchem odbylo školu měšťanskou, bude měšťanským školám ku prospěchu; avšak o školních zprávách za 1. a 3. čtvrtletí soudí, že lze je nahraditi dle potřeby konferenčními zprávami rodičům. Má-li snaha vyučovací správy po zdokonalení škol měšťanských zřizováním učebních kursů při školách těch potkati se s úspěchem, jest žádoucí:

1. aby práva absolventů těchto kursů byla určitě vymezena;
2. aby každý tento kurs byl organicky spojen se školou měšťanskou s názvem IV. třída školy měšťanské;
3. aby záhy určitěji upraven byl způsob úhrady.

Resoluce druhá má toto znění:

Slavnostní schůze sjezdu učitelstva měšťanských škol českých v Pardubicích dne 8. srpna 1903 porokovala o škole měšťanské ve službách národa a prohlašuje opět, že trvá na tom, aby škola měšťanská zůstala vyšší školou lidovou, poskytující maximum z onoho všeobecného vzdělání, které je všem vrstvám národa společné — aby školy měšťanské tomuto úkolu náležitě mohly vyhovovati, je třeba, aby byly zreformovány a povzneseny. Poněvadž mnohé pro reformu nejdůležitější návrhy, spadají v obor zákonodárství zemského, obrací se sjezd především k vysokému sněmu království českého, aby zákonem

1. snížen byl maximální počet žactva v jedné třídě měšť. školy;
2. aby byl rozmnožen počet osob učitelských na školách měšťanských a snížen počet týdenních hodin jednotlivých osob učitelských;
3. aby snížen byl počet slušebních let učitelstva měšťanských škol od zkoušky učitelské způsobilosti na 35;
4. aby upraveno bylo dosazování učitelstva na školách měšťanských na základě náležitého konkrétního statutu, jednotného pro celou zemi, za volné konkurence učitelův i učitelek a aby nebyly spojovány pro pouhé nepatrné úspory dvě nebo i více škol za jednoho ředitelství;
5. aby sdělán byl nový disciplinární řád pro učitelstvo dle uvedených požadavků právních;
6. aby se dostalo učitelstvu měšťanských škol většího zastoupení ve všech úřadech školních;
7. aby zákonem určitě vymezena byla povinnost zřizovati měšťanské školy, tak aby ani národním menšinám nemohly býti měšťanské školy upírány;
8. aby záhy zemským zákonem upraveno a vydatně podporováno bylo zřizování 4 tříd jednorozných učebních kursů — při školách měšť. dle § 10., 59. a 62. říš. z. škol. a dle zásad uvedených v minist. vynesení z 26. června 1903 č. 22503. — —

* * *

V Praze konán byl také sjezd učitelstva škol menšinových, valná schůze Dědictví Komeňského a čtvrtý sjezd abiturientů z r. 1903.

* * *

Učitelstvo zemědělských škol sjelo se letos do Třebíče, kdež 22. a 23. srpna pojednávali: O Rusku a Petrohradské výstavě vše-slovanské (H. V. Burian, ředitel hospodářské školy v Novém Bydžově.)

Organisace studijních kroužků hospodářského učitelstva zemí koruny české (J. B. Macalík, professor hospodářské střední školy v Přerově). O skioptikonu a jeho použití při vyučování (J. Hess, ředitel hospodářské školy v Lounech). O zkouškách učitelské způsobilosti pro hosp. školy (Josef Novák, odborný učitel rolnicko-chmelařské školy na Klášterním Hradisku u Olomouce.

Kromě těchto velkých sjezdů konány byly i krajinské sjezdy učitelské v Třebíči, Hořicích a jinde.

* * *

Universitní kurs učitelský v Brně pořádal Ústřední spolek Jednot učitelských na Moravě. Program: Přehled fyziologie člověka (dr. E. Babák), o zářivé energii (dr. V. Novák), o nauce buněčné (dr. Studnička), úvod do národního hospodářství (prof. Jan Koloříšek) a přehled fyziologie rostlinné (prof. dr. B. Němec).

* * *

Vzdělávací kolonie Jednoty učitelek byla od 15. do 31. srpna v Luhačovicích. Na programu bylo 12 přednášek.

* * *

Umělecko-výchovný kurs pořádan byl při umělecké výstavce v Kutné Hoře počátkem srpna. Přednášeli sami osvědčení lidé v oboru tom: Braniš, Čáda, Hostinský, Krejčí, Matějka a učitel J. Petr „O umělecké knize pro mládež“, jenž o témže předmětu před několika lety i v „Hlidce“ hovořoval.

* * *

Kresliřský kurs šk. rady Anděla ve Vel. Meziříčí zakončen byl velmi zajímavou výstavkou výkresů, znázorňujících pokrok nového kreslení u nás.

Upozornění čtenářům „Vych. Listů“. Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti jest práce vědecká, ukazující vysokou cenu křesťanství, jež člověka z kału pohlavní nevázanosti povzneslo, očistilo a cudností zušlechtilo. Na konec pojednává o významu cudnosti ve výchově. — Toto upozornění píšeme proto, aby předeslané dějiny pohlavní zvrhlosti snad někoho neurazily. —

Jako 2. číslo „Knihovny Vychovatelských Listů“ vyjde v několika dnech krásná a poučná knížka pro mládež: „**Petr Barbarič**, věrný následovník svatého Aloisa“ od prof. Fr. Janovského.

Pro nedostatek místa mnoho zpráv odloženo bylo do příštího čísla.

Světlo s nebe — Lev XIII. — shaslo dne 20. července t. r. Sbor kardinálů zvolil papežem patriarchu benátského Josefa Sarto, jenž přijal jméno Pius X.

Úmrtí. Dne 28. června 1903 zesnul Karel Skultéty, řídící učitel v Šestovicích, předseda Jednoty katol. učitelstva v král. Českém. Osvědčil se nejen jako svědomitý, příčinnivý a dobrý učitel, nýbrž i jako statečný obrance víry. Vytrpěl mnoho pro své přesvědčení — Bůh mu dej za to radost věčnou!

Dne 3. června 1903 zemřel Josef Král, mnoholetý vůdce učitelstva v král. Českém. Všecky své síly vynaložil na zvelebení české školy moderní v duchu časového pokroku.

Jak nečestnými prostředky bojují němci o české dítě, viděti je nejlépe v Brně. Tam vyhánějí české školy na odlehlá a nepřístupná místa do budov nezpůsobilých a nezdravých a chtějí zároveň znemožnit, aby se děti v české škole též němčině naučily. Jako každoročně dala si i letos městská rada brněnská předložit seznam dětí na českých školách zapsaných, aby na rodiče, závislé na německých zaměstnavatelích, dalo se působiti sliby a hrozbami. K tomu agenti němečtí lítají jak posedlí, aby do německých škol co nejvíce českých dětí nahnali. Tak sešla už baba Germania, že se bez českých dětí neobejde. — K tomu všemu zdá se nám na venkově, že intelligence česká v Brně je velmi netečná, ač křivditi nechceme. Ale v Brně jsou rozhodně divné poměry, když je možno, aby nadučitel české školy Drexler byl funkcionářem místní skupiny něm. šulfrajnu!

450 českých dětí hlavně sociálních demokratů navštěvovalo v minulém školním roku německou školu v Husovicích. — Německé školy navštěvuje u nás přes 40.000 českých dítek.

Opravy školy měšťanské. Věstník ministerstva kultu a vyučování přináší v čísle srpnovém výnos, jímž zavádějí se některé opravy na školách měšťanských. Jsou to vesměs opravy — laciné. Zreformovány jsou známky (místo velmi dobře, dobře atd. bude se psáti výborně, chvalitebně, dobře, dostatečně, nedostatečně), a písařské práce učitelů rozmnoženy jsou o jedno vysvědčení. Školní zprávy budou se totiž vydávati za první a třetí čtvrtletí, za druhé a čtvrté vysvědčení. Čtvrtou třídu (jednorocní učební kurs) dovoleno jest zříditi tam, kde na základě šetření provedeného okresní školní radou uznána jest místní potřeba a krytí potřebných prostředků zajištěno.

O přijímání žáků do měšťanských škol ustanovuje výnos:

Do první střídy škol měšťanských přijmou se děti, které školními zprávami neb vysvědčeními prokáží, že s dostatečným prospěchem navštěvovaly pátý ročník některé obyčejné školy obecné; však není vyloučeno, aby dětem, které před koncem školního roku dokončí 14. rok věku a u kterých nelze očekávati, že by dosáhly cíle vyučovacího školy měšťanské, přijmutí do I. třídy školy měšťanské bylo odepřeno, kdyby snad zvláštní okolnosti nemluvili pro přijmutí. Děti takto nepřijmuté oznámí dlužno místní školní radě, kteráž pečovati má, aby se jim dostalo přiměřeného vyučování.

Co týče dětí, které dle školních zpráv neb vysvědčení z 5. roku školy obecné prohlášeny byly za způsobilé ku postoupení, jež však z jednotlivých předmětů, zvláště z oněch, kterým pro prospěch žáků na škole měšťanské zvláštní důležitost se přikládá (náboženství, vyučovací jazyk, počty), dle průměru čtyř čtvrtletí posledního školního roku známku „sotva dostatečnou“ neb „nedostatečnou“ vykazují, jest učitelský sbor měšťanské školy oprávněn, předsevzítí zkoušku z těchto předmětů, a na základě této, uváživ všechny okolnosti, jako individualitu žáka i vzdělávací hodnotu jednotlivých předmětů, rozhodnouti o zralosti a následkem toho o přijmutí žáka. Za tuto zkoušku neplatí se taxa.

Děti, které mají přiměřené stáří, ale nemohou se vykázati, že s dostatečným prospěchem vychodily pátý ročník školy obecné, mají se, chtějí-li přijaty býti do první třídy školy měšťanské, na této měšťanské škole podrobiti přijímací zkoušce z učiva pátého ročníku, za kterouž zapraviti jest zkušební taxa 12 korun.

Ku přijetí do vyšší třídy školy měšťanské jest zapotřebí přiměřeného stáří odpovídajícího příslušnému stupni, dále průkazu o dostatečném před-

běžném vzdělání vysvědčením školy měšťanské neb zkouškou přijímací. Také za tuto zkoušku jest zapraviti taxu 12 korun.

Úřad nejbliže škole nadřízený může při dokázané nemajetnosti osvoboditi od placení zkušebních tax buď zcela neb částečně.

Tato nařízení nabývají platností počátkem školního r. 1903—1904. —

Je žádoucí, aby co nejdříve následovala slíbená opatření o vzdělání a zdokonalování učitelstva, zlepšení učebních osnov na měšťanských školách a vydání nového školního a vyučovacího řádu.

Nový český pravopis. Číslo 11. Verordnungsblattu obsahuje tento výnos: Český pravopis na školách obecných i středních, na nichž se vyučuje češtině jako předmětu povinnému neb nepovinnému, podle minister. výnosu ze dne 28. května 1903 č. 10.563 od škol. r. 1903—4 musí býti cvičen jen podle spisu „Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů. Přehlédnuté vydání větší“, kterýž vydán v c. k. knihoskladu v Praze a jest jediným vydáním c. k. minister. autorisovaným. Cena knihy této neváz. 90 h, vázané 1 K. Menší vydání její se prodává po 30 h. Jinak mají o zavedení tohoto pravopisu obdobnou působnost ustanovení obsažená v minister. výnosech o jazyku německém ze dne 24. února 1902 a 12. března 1902.

Školní vycházky do okolí nařízeny byly městskou radou v Budapešti. Od dubna do října musí každá obecná škola vykonati nejméně 2 vycházky, hlavně o prázdných dnech, ale je dovoleno konati je i ve dnech školních.

LISTÁRNA REDAKCE.

Následující časopisy budou (dle přání snad také jiné) posílány odběratelům Vychov. Listů zdarma, když se o ně u redaktora přihlásí: Slovenski Učitelj. — Učiteljski Tovariš. — Hrvatska Misao. — Učitel (ruský). — Szkola. (Lvov.) — Przegląd pedagogiczny. (Varšava.) — Revue pédagogique. — Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik. — Zeitschrift für Pädagogische Psychologie, Pathologie und Hygiene. — Neue Bahnen. Monatschrift für wissenschaftliche und praktische Pädagogik. — Katholische Schulzeitung. — Podmínky: Povinnosti toho, kdo časopis dostává, jest časopis čísti, o důležitých zjevech paedag. literatury Vychov. Listům stručné zprávy podávati, posudky, úvahy, překlady atd. zasílati. Práce delší budou honorovány. — Kdo by chtěl čísti časopis anglický, rač laskavě svou adresu redakci „Vychov. Listů“ zaslati.

LITERÁRNÍ OZNAMOVATEL.

Z nakladatelství Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských:

Ben Hur. Povídka z dob Krista Pána od Lewisa Wallace. Autor. překlad z angličtiny pořídil Alois Koudelka. Sešit 4. Cena 74 h.

Květy Mariánské. List měsíční ctitelů Panny Marie. Září 1903. Celoroční předplatné nepatrné: K 1.60. Katolickým rodinám vřele doporučujeme.

Škola Božského Srdce Páně. Časopis pro katolíky, zvláště pro zbožné spolky a bratrstva mezi Čechoslovany. Září 1903.

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. Září 1903. Čís. 1. Obsah bohatý a pěkný.

Hlídky. Redaktor Dr. Pavel Vychodil. Září 1903.

Knihovna naší mládeže. Roza. Napsal E. de Préssensé. Dle 27. franc. vydání přeložil Aug. L. Tvrzký. Sešit 2. Cena 1 K.

Karel Kálal: „**Na krásném Slovensku**“. S ilustracemi R. Hartmana, St. Hudečka, K. Klára, J. Kouly, L. Kuby, K. Liebschera, s fotografickými snímky, mapkou a se šesti obrazovými přílohami. V Praze, Jos. R. Vilímek.

Příště dále.

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➔ Vyšlo úplné. ➔

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

PŮVABNÝ KRAJ ≡≡≡

Slovenska

v pravdě oplývající krásami přírodními a plný idyllických koutků slovanské půdy se všemi zajímavostmi národopisnými i lidopisnými překrásně zohrazen v právě vyšlém

levném, skvostně ilustrovaném díle:

Na krásném Slovensku.
Napsal Karel Kalal.

Barevné ilustrační přílohy.

K 2.40, pošt. 2.60.

Na skladě ve všech knihkupectvích.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka.

Praha-II., Spálená ul. 13. Vídeň-I., Schottenring 1.

Velice praktická

NOVINKA!

Do kterých škol může žák vstoupiti ze školy obecné, měšťanské nebo nižší střední.

Sestavil KAREL KAMENÁŘ,
ředitel škol v Dačicích na Moravě.

Cena 1 K 20 h.

Nakladatel

A. Storch syn, knihkupec.
PRAHA, Staroměstské náměstí.

Krásá duše.

Obrázky ušlechtilých žen a dívek.

Napsal KAREL VRÁTNY.

Cena 1 K 20 h.

Nákladem

Cyrillo-Methodějského knihkupectví
G. Franci v Praze.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dra. Vavřince Kellnera podává Fr. Janovský.

Vedlejší zaměstnání.

Každému sluší nějaké ušlechtilé zaměstnání, tedy i učitel. Kolik útěchy, radosti, však i užítku pro praktický život skýtá na př. botanika, zejména znalost léčivých bylin. Jak milo vzdělávati si zahradu! Vzácný to prostředek i k svému vlastnímu zušlechtění, jakož i k zušlechtění citů mládeže ubírající se do školy kolem zahrádky takové, anebo v ní občas pomáhající. Kde vidím u školy pěknou zahrádku — praví dr. Kellner — příznivý činím si soud i o zahradníkovi, o učiteli; kde však školní zahrada zpustlá, plná trní a bodláčí, bez ladu a skladu, všecka jako rozhárána, nikdež ani památky po krasocitu, po smysle aesthetickém, tam opět bezděky si myslím: Podobně bude ve škole! Znal jsem mladého učitele; bydlel v odlehle vesnici; lidé tamější sotva jen nejnnutnější potřeby dobývali si ze země skrbé a neúrodné. Avšak učitel spravil si ponenáhlu půdu své školní zahrádky, spravil si ji v úrodnou prst; přátelé z poblížkého města obdařili ho krásnými květinami; zasadil si je; dobře mu prospívaly. Radost bylo popatřiti na rozkošnou tu květnici. Řekl mi: Zde jediná moje radost, moje zotavení po vyučování; nemíti této zahrádky, ani bych zde nevydržel.

Zdaž takový příklad není prospěšen i dospělým venkovanům? Zdaž nepomůže více než dlouhé napominání a poučování?

Co říci o ovocnářství? Onoť si samo nejlepším obhajcem. Vedle školy plné čilých, červenolicích hochův a dívek, což lépe se hodí než miloucká ovocná školka a libý ovocný sad? Dítě, jež pohrdne hezounkým stroměčkem, jež lhostejno jest k jeho vonnému květu — aj, dítě takové už není dítětem; avšak ani učitel, jenž nezaněcuje srdce dítek láskou k přírodě, jenž nenaučí dítek rozuměti mluvě přírody, mluvě, kteráž hovoří o všemohoucím, nejmoudřejším, nejdobrotivějším, nejlaskavějším Stvořiteli — ani učitel takový není už učitelem.

Čistotnost.

Nové šaty nová mysl! V neděli i čeleď a lid služebný a dělný ve svátečním šatě přívětivěji se dívá a volněji dýchá. Jak mnohý nechtěje si pošpinit šatů, ani duše hříchem nepošpinil! Nejsouť si duše a tělo

cizí, nýbrž působí navzájem; nenadarmo nazval sv. Pavel tělo chrámem, chrámem Božím. Úcta a šetrnost k tělu blahodárně působí na mravní stránku celého života. Komu špína na šatech, na těle jest lhostejna, kdo se dovede blahým cítiti i ve špíně a kalu, tenť propadl hrozně sprostotě a přístupen jest každému pokušení a svedení.

Kdo by tedy chtěl lidstvo oloupiti o neděli, hrozně by se na něm prohřešil již i proto, že by mu vzal podnět k čistotnosti a k ušlechtlejšímu užívání života. Kdo chce lidi vzdělávati a vychovávat, nesmí nedbat i těchto věcí, nýbrž musí pobádati svěřence, by zachovali čistou nejen duši, nýbrž i tělo, a to z lásky k Bohu, pro Boha, od něhož pochází jak duše tak tělo. Čistotnost zachová tělo i duši zdravými; čistotný člověk má o pokušení méně. Ovšem jsou také lidé, kteří se v neděli až přílišnou čistotností, uhlazeností a úpravností oděvu blýskají, avšak čím blíže k tělu, čím blíže k duši, tím jsou ohavnější a zpustlejší; oniť neváží si těla pro Boha jenž je utvořil, nýbrž obsluhují tělo své pro hříšný svět.

Veliká v té věci úloha našich škol; kolikráte jest jim činiti, co měla doma již matka učiniti. Netrpěmež hlav neučesaných, tváří, rukou neumytých, sešitů, knih pošpiněných . . . Nezapomínejme, jak úzce souvisí čistotnost s čistotou, s cudností.

Dějepis.

Základem všech dějin jsou dějiny biblické; jsou také podstatnou oporou celého vyučování náboženského. Přirozeným pokračováním dějin biblických jsou nejdůležitější události z dějin církevních, z rozšíření křesťanství, tohoto království Božího na zemi. Zdeť jest učení spíše biografické než historické; jakožka v obrazích předvedou se žákům osobnosti, jež si získaly největší zásluhy o církev svatou ve světě vůbec a v naší vlasti zvláště; při tom stále se poukazuje, že veškery dějiny nejsou leč výchov hříšného ducha lidstva Bohem k Bohu. Nebudtež opomenuty osobnosti Nerona, Diokleciána, Konstantina Velikého, Juliána, Chlodvíka, Karla Velikého, Rostislava, sv. Cyrilla a Methoděje, Bořivoje, sv. Ludmily, sv. Vojtěcha atd.

Špatným byl by učitelem, kdo by nedovedl k dějinám církevním připojiti nejdůležitějších údajů z dějin vlasteneckých. Či srdce plane pro království Boží, tenť zaníti láskou k Bohu i srdce svěřené mládeže; či srdce upřímnou láskou objímá drahou vlast, tenť podobnou láskou nadchne i srdce žáků. Při tom však třeba stále pamatovati, že bez náboženství není pravé lásky k vlasti, že láska vlastenecká bez náboženství podobá se stromu zasazenému do písku; třebať že rozkvetne, však ovoce nepřinese, zvadne, uschne, zahyne.

Dočkejme času.

Mnohá zrna zachovají si léta, po dlouhá léta klíčivou sílu; jsou zatím někde ukryta v sypkém písku, nebo v mrtvém kamení, nebo na jiném místě a čekají dne svého vzkříšení. V příhodný pak čas a na pravém místě, osvěženo rosou nebeskou procitne takořka zrno takové, vyklíčí, zazelená se, roste a roste a vydává svědectví o věčnosti života.

Tak jest i s námi lidmi. Daltě nám Bůh paměti a podivuhodnou silou její půdu, v níž mnohá zrna zatím dřímá, až pak v pravý čas vzejde a vzroste. Kéž bychom se podobali Josefu Egyptskému! Kéž bychom za sedm úrodných let svěžího života svěřené nám mládeže hojnost zrn uklá-

dali do paměti její, aby pak za suchých, neúrodných přístich let bylo z čeho žiti!

Šesté přikázání Boží.

Co se týče šestého přikázání Božího, zapominají mnozi, že i stydlivost takořka patří k andělům strážným od Boha zde určeným, a že hřích štítí se světla, že zlo rádo ve skrytě bývá pácháno; mluvívají v té příčině mnohdy tak otrle a nečestně, že stydno naslouchati. Čeho cudný a počestný člověk u přítomnosti dospělých, rovněž cudných a počestných, nemůže mluvit bez nitrného odporu a studu, to nepatří ani před dětmi, ani do školy. Zde jest nitrný hlas správného svědomí neklamným měřítkem, kam až poučování rozšířiti, zde nám spíše negativně než pozitivně působiti.

Vše, co stydlivost zvyšuje, hájí zároveň cudnosti, chrání od necudnosti. Stydlivost jest dobrý, nitrný, všestranný soudce; obejde se bez podrobného poučování. Napadne-li dětem něco, čeho zjevně konati neviděly lidi dospělé, zajisté neubrání se myšlenka: Toť hřích! Příkladem doporučí se příběh Noemův. Neznaje síly vína opil se Noe a ležel obnažen. Dobří synové Sem a Jafet kráčeli pozpátku a přiložili nahotu otcovu. Zde vidíme, co jest stydlivost a co dělá. Kdo dovede dětem podati tento příběh se svatou vážností a mravní důstojností, mnoho přispěje k jejich cudnému chování. Můžeme dospělým dítkám směle říci, že v rodině má muž ženu milovati více než kteroukoli bytost pozemskou a zachovati jí věrnou lásku až do smrti; a navzájem zase žena mužovi. Tím řečeno dost; neboť co jsou hříchy proti VI. přikázání Božímu, leč hříchy proti oné slíbené lásce, slíbené ve svatou chvíli před oltářem Božím?

Tělocvik.

Kde tělocvik usiluje o něco jiného než o zdravé tělo, o lepost a slušnost v zevnějších projevech člověka, o harmonii mezi tělem a duší — kde chce tělocvik něco jiného: na bludné ocitá se cestě. U jemnocitných Athčňanů i gymnastickými cviky zušlechťovala se duše. Mužný sebecit, duchapřítomnost, ráznost, mysl k činům stále hotová, obětavost pro vlast — toť cíle gymnastiky athénské. Nešetří-li se toho u nás, zbudní a zhrubne mládež tělocvikem.

Breviř učitelův.

Ve výborné knize paedagogické byla kdys doporučena učitelstvu jako nezbytný breviř XII. kapitola epištoly sv. Pavlu k Římanům:

„Protož prosím vás, bratří, skrze milosrdenství Boží, abyste vydávali těla svá (t. j. sami sebe) v oběť živou, svatou, Bohu libou, rozumnou službu svou (t. j. rozdílnou od oběti a bohoslužby pohanů i židů.) A nepřipodobňujte se tomuto světu; ale opravte se v novotě smyslu svého, abyste zkusili, která jest vůle Boží dobrá a líbezná a dokonalá.

Neboť pravím vám skrze milost, kteráž mi dána jest, všechněm, kteří jsou mezi vámi, aby ne více o sobě myslili, než sluší mysliti, ale aby myslili k střidmosti a jakž Bůh jednomu každému udělil míru víry.

Nebo jako v jednom těle mnohé údy máme, ale nemají všichni údové jednostejného díla, tak jsme mnozi jedno tělo v Kristu a každý zvlášť jeden druhého spoluúdem.

Majíce pak dary rozdílné podle milosti, kteráž dána jest nám: buďto prorocství, kteréž se děj podle pravidla víry — buďto úrad, kterýž se konej

v posluhování — buďto že kdo učí, pracuj v učení — kdo napomíná, trvej v napomínání — kdo uděluje, uděluj ve prostnosti — kdo jest představeným, budiž jím s pečlivostí — kdo činí milosrdenství, čiň je s veselím.

Milování budiž bez pokrytectví; nenávidíce, což zlého, přidržujice se, co dobrého jest; láskou bratrskou se vespolek milujice, uctivostí ve spolek předcházejice; v pečování jsouce neleniví, duchem vroucí, Pánu sloužící; v naději se radující, v soužení trpělivi, na modlitbě ustaviční; v potřebách se svatými se sdělujice, hostinství ochotně prokazujice.

Dobrořečte těm, kteří vám protivenství čini; dobrořečte a nezlořečte. Radujte se s radujícími, plačte s plačícími; rovnomyslni ve spolek jsouce (t. j. nikdo se nevypínej nad druhého; jsmeť sobě v Kristu rovni); ne vysoko myslíce, ale k nízkým se myslí sklánějice. Nebuďte opatrní sami u sebe; žádnému zlého za zlé neodplacujice; opatrujice (t. j. opatrně konajice) dobré, netoliko před Bohem ale také přede všemi lidmi.

Může-li to býti, což na vás jest, se všemi lidmi pokoj majice; ne sami se zastávajice, nejmilejší, ale dejte místo hněvu; nebo psáno jest: Mně pomsta, jáť odplatím, praví Pán (t. j. nemstěte se sami, ale zůstavte pomstu Bohu). Ale lační-li nepřítel tvůj, nakrm jej, žízni-li, dej mu píti; nebo to čině, uhlí řěravé shrneš na hlavu jeho (t. j. přivedeš ho k zardění a k poznání sebe). Nedej se přemoci zlému, ale přemáhej zlé dobrým.“

Přečetl jsem si tuto kapitolu — podotýká věhlasný paedagog dr. Kellner — pozastavil jsem se zvláště u třetího, sedmého, dvanáctého verše, v nichž tak významná slova promluvena nám učitelům; avšak b r e v í ř e m učitelovým nazval bych spíše evandélium Páně. Přívětivost božského Spasitele k dítkám, způsob jakým učil, obrazy, podobenství — jeho klidnost a trpělivost — aj, toť vzor, jemuž se klaněti, podle něhož všecku duševní činnost spraviti. Podobenství o rozsévači, o koukoli a pšenici, o marnotratném synu, o svěřených hřivnách — jaká to paedagogika! V každé škole měl by býti obraz Spasitelův, jak mile vítá dítky, jak jim žehná. Pohled na obraz ten zapudil by s jazyka učitelova už chystané příkré slovo, uchlácholil by ruku už k trestu se chystající. Pohled na obraz ten připomenul by mu, že Syn Boží nepřišel, aby si nechal sloužiti, nýbrž aby sám jiným sloužil; že nehledal své cti, nýbrž cti Otcovy; že si nevyhrazoval titulu rabbiho či učitele a že nikdy neumdléval, třebaž že neměl, kam by hlavy sklouil.

Služba školní není jenom lidskou službou, nýbrž podle nitrné podstaty a účelu svého jest to služba Boží; ovšem lidé tohoto světa často ji označují jen lidským dílem a jenom po lidsku ji chtějí využitkovati. Za ustavičné shánky po samém zisku a požitku mnohý ani nevzpomene věčnosti; vzdělaností a vědou prý se všecko zhojí. Běda časům příštím, bude-li shánky oné přibývati a bude-li zanedbáváno srdce lidské.

Modlitba.

Čím jest oku světlo, tím jest modlitba srdci lidskému; dobře ji nazvali dechem duše. Šťastný učitel, jenž naučil děti dobře se modliti; umějíť obcovati s Bohem; vědí, odkud pochodí, kam všecek život jejich směřuje, k Bohu, za nímž duše lidská stále se obrací, jako květina za sluncem. Podivujž se dítě Bohu vždy více a více, mějž k Bohu vždy větší a větší úctu; budiž si pokorně vědomo, že na Bohu úplně závisí; poznávejž, s jakou láskou a milostí Bůh panuje — a modlitba bude následovati, jako plod následuje po květu. Kdo však nedovede vyučováním dítěti k poznání

onomu dopomoci, ba kdo ani sám poznání toho nemá, neměl by věru ani býti učitelem.

Pravá modlitba tam, kde právě vyučování; právě vyučování, kde právě srdce tluče v nadrech učitelových, srdce planoucí láskou k Bohu a k lidem.

Spisy pro mládež.

Spisů pro mládež přibývá a přibývá. „Knihovny“ mládeže se množí a množí. Kéž by však to byly povždy pravé, přiměřené spisy, jež mládeži v každé příčině svědčí!

Nelze schváliti knížky, která není z jiné příčiny psaná, leč jen na zábavu a na ukrácení chvíle. Mařiti čas, plytvati časem, tak drahým statkem, toť pošetilost. Těkavé dítky „roztěkají“ se četbou takovou ještě více a pozbudou záliby na četbě zdravé. Každá knížka pro mladé čtenářstvo má míti cílem vůli dobře spraviti, srdce pro dobro rozohniti a zároveň podati i užitečné vědomosti a pravidla pro život. Vypravované příběhy mějtež základ v čilém svěžím životě, a ne pořád jen v titěrnostech, jakéž se spatřují v dětské světničce. Mylí se, kdo myslí, že v dětských spisech mohou a mají zase děti mluvíti a jednati; jako se mládež v životě ohlíží po vzorech lidí dospělých a jimi — třebaš nevědomky — se spravuje, tak může a smí býti i ve spisech pro děti.

Zavrhnouti a zamítnouti jest spis, jenž z malých čtenářů nadělal jen způsobilých, uhlazených, zdvořilých loutek pro divadlo světa a proto hlásá jim jen jakousi zevnější morálku, jejímž cílem jenom chvála lidí, jenom lidem se zalíbiti. „Musíš býti čistotný, sic bys se druhým nelíbil. Nesmíš lháti, sic by ti druzí nevěřili. Nesmíš krásti, sic by si druzí na tebe prstem ukazovali!“ Tak se píše ve spisech pro mládež. Máme však jiné ústředí, jinou pohnutku všeho jednání — nejsvětější vůli Boží. Toť kompas všeho lidstva, tedy i mládeže.

Ovšem nemíníme, aby ke každému dobrému skutku, ke každému šlechetnému předsevzetí, ke každé dobré myšlence byl připojen mravoučný povzdech, mravoučné pravidlo; skutky mluví samy. Varujme se moderní chyby, nevychovávejme ustavičně jenom slovy, nechme i příklady mluvíti!

Spis pro mládež nebudiž románem. Jest jím, shání-li spisovatel jenom úžasné, spletité, dobrodružné a hrozné události; rozplývá-li se ve sládkobolných, mazlivých líčeních; libuje-li si v sentimentálních reflexích, místo aby děj se klidně vyvíjel. Takovýmto spisem podává se mládeži strava nebezpečná, překořeněná; obrazotvornost zbujní, skutečný život mizí a ztrácí se; dostavuje se nespokojenost, omrzlost, zoufalost, ba i sebevražda.

Kdo kreslí stále jen karikatury, sotva zobrazí ušlechtilou postavu; kdo viděl mnoho nepočetného a špatného, stane se otrlým, přivykne tomu a pozbude smyslu pro dobro a krásu. Špatný tedy spis pro mládež, který se přílišně obírá zločinci. V pravdě zdařilý spis pro mládež se zálibou si přečte i dospělý člověk.

Příště dále.

Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti.

Pokus o drobnou studii ethickou.

Sestavil *Bedřich Konařík*.

Pokračování.

Necudnost sáhla drzou rukou brzo i po chrámech. Chrámů a budov přilehlých používáno k rozkoši. Panující šero vše usnadňovalo . . . „Právě chrámy jsou místa, kde mezi oltáři kuplířství se provozuje“ (Tert. Apol. c. 15). Minucius vyčítaje pohanům nemravnost praví: „ . . . většina římských vestálků byla potrestána pro necudnost, a ty, jež nebyly potrestány, byly jenom šťastnější se svou necudností; nikde se neprovozuje více smilstva a cizoložstva nežli mezi oltáři od kněží; a v síních služebníků chrámových bují rozkošnictví palčivěji nežli v nevěstincích.“*) Římské svatyně a kněží Isidiny byly proslulé v tom ohledu. „Jako Isis sama byla Zevovi nevěstkou, tak dělá i druhé nevěstkami.“ (Ovid. Am. 1. 77.)

Velmi zhoubný vliv měl cizí kult, zvláště Cybelin. Začátky jeho vidíme už r. 204 př. Kr. Dionysios Halikarnasský chválil za Augusta, že se toho kultu nikdo z Římanů neúčastnil. Leč už za téhož císaře se začalo. Propertius lituje účastníky kultu a Catullus prosí Matku bohů, aby jeho dům nebyl schvácen tou zuřivostí. Za Nerona a Domitiana zuřivost zasáhla celý národ. S vykleštěnými kněžími Cybely, kteří se potloukali, hráli, tancovali a krváceli, kráčeli a divočili Římané za pronikavých, vyjících zvuků, za hlaholu cymbálů a bubnů, váleli se ověnceni břečtanem, zraňovali se na mužských údech, řezali si ruce a údy ostatní, zabíjeli se a krvácejíce na zemi v ranách vysílali modlitby k nejvyšší bohyni. „Ano, bylo to pravé náboženství pro římskou cháturu, posvěcení nejvyššího smyslného opojení božským kultem, a negace této smyslnosti krvavým, rychle přestálým pokáním, a nekonečné, neklidné střídání jednoho i druhého.“**)

Tak svíjeli se dva kulturní národové, řecký a římský na sotnách, vyčerpávajíce poslední zbytky energie. A zatím přišlo křesťanství a zachraňovalo, co se zachrániti dalo svým čistým, vskutku eminentně svým názorem na pohlaví. Leč samo pohanství, ač vybouřeno v pohlavní perversitě, probouzelo se přece z chlípných snů . . . Důkazem toho jsou Epiktet a Plutarch, filosofové pohanští z prvých dob křesťanských. Křesťanství nemělo vlivu na ně (leď snad tajemný, duševní,) neboť ho neznali, a pokud ho znali, opovrhovali jím. Došli k pěkným názorům na manželství jako k pravdě více méně přirozené přirozenou cestou logického myšlení.

Epiktet, ač zrazuje mudrci stav manželský, ježto zaplétá člověka se zevnějšími poměry, přece má mnoho smyslu pro ctnosti rodinné. V dokonalém manželství jest cizoložství zapovězeno před bohy i lidmi, nicméně — zase ústupek pohanský — má žena míti s mužem shovění, jestli tak slabá, že miluje i jiné.***) Plutarch míní, že manželství nesluší se zakládati jen na půvabu zevnější krásy, vždyť tato brzo pomine. Při volbě má se hleděti na vzájemnou náklonnost duší. Uznával právo žen, aby vychovány byly v každém druhu vzdělání a nazval převráceným jednáním dávatí přednost lásce k jinochům před láskou k ženě, nadané zvláštním roztomilým půvabem. Za nejkrásnější ctnosti ženy považoval cudnost, mravnost a

*) Keim str. 557.

**) Srv. Keim 118. str.

***) Srv. Keim 374. Epikt. Euch. 2. 4.

skromnost.*) Žena má muže poslouchati, ale vláda mužova má býti vládou rozumu. Manželství nemá býti tyranstvím, nýbrž společenstvím všech zájmů. Vše má býti společno, bohové, příbuzní a přátelé, tělo, život a jmění, radost i žal . . .**)

* * *

Zdravou a dobrou půdu pro své principy cudnosti našlo křesťanství u středověkých národů germánských a slovanských.

Již Tacitus velebí „inexhausta pubertas“ u starých obyvatel Germanie. Velikou jejich předností bývala posvátná úcta k manželství a s tím spojená úcta a šetrnost k ženskému pohlaví. Skoro jediní mezi barbarý spokojili se Germané s jedinou ženou. „Žena a muž jako jedno tělo, jeden život tak, že jejich myšlenky a přání nezacházejí dál, a že milují nikoli muže jako muže, nýbrž v něm svaté zákony manželství.“***) Dívka následuje muže dobrovolně, nejsou prodávána jako věc; neboť praví Gudrun: Až dosud měl vždy platnost mrav dobrý pána mého, že nesmí ženy pojat muž, leč jen s obou vůlí; tak žádá čest i právo.†) Tacitus praví výslovně, že „dlouhé mládí“ Germánů pochází „z jejich pozdního ženění“. Tím pódal Tacit důkaz síly Germánův. V mnohých obcích nesměly se docela vdovy po druhé vdávati. Výstřednosti pohlavní byly velmi trestány. Zdrželivost mládeže velmi ctěna a zachovávána. U Sasů, předků Angličanů, mládež byla zdrženliva do 25. roku „aby nabyla větší síly svalů, vyššího vzrůstu a tím přirozeně také četnějšího potomstva.“****)

Když bylo germánským pannám a ženám odepřeno, aby jako služky byly přidruženy k Vestálkám, volily raději smrt. Jak vysoko Germané cenili cudnost, dosvědčuje, že velitel v Gallii Pescenius Niger obdržel od druidů čestné úkoly při bohoslužbě pro čistý život svůj. „Rei Venereae nisi ad procreandos filios porsus ignarus; denique etiam sacra quaedam in Gallia, quae castissimis decernuntur, consensu publico celebranda suscepit“ (u Aelia Spartiana.†) Postavení žen, jak už řečeno, bylo čestné. Byly považovány za bytosti přírodě a božství bližší, připisován jim dar prorockví, a ponechány jim úřady kněžské. „Inesse sanctum aliquid mulieribus et providum“ (Tacitus 18) a uvádí Veledu, Albrunu a jiné doklady. Ve Valkýrách měli Germané jakési panenské božstvo, jako Řekové v Atheně, Artemidě a její nymfách.

Mnohoženství nebylo sice Slovanům bráněno, leč dle svědectví spisovatelů pozdějších přestávali přece na jediné ženě. Více žen měli pouze zámožní vládcové a knížata.

Postavení žen bylo u Slovanů důstojné; nebyly ani střeženy, ani zamykány, jako u východních národů některých. Toto šetření přirozeného práva slabšího pohlaví ponechává dobré svědectví o mravních názorech Slovanů.††)

* * *

Ono starozákonní: „Ó jak krásné pokolení čisté“ . . . nabylo rozmachu a vzletu teprve učením křesťanským.

V ohnivém, smyslném Orientu, kde vždy zápasila chlipnost s lidskostí a rozumem, povstal muž čistý jak ta lilie, o níž rád hovořil k zástupům, On dobrý a krásný, On Bůh a člověk, a hlásal zušlechtění, očistění, povznesení nižší stránky člověkovy.

*) Plut. Praec. coning. 4. 48. De virt. mult. 1. Amat. 21. 23. Srv. Keim 374.

***) Praec. coning. 25. 26. — 6. 11. — 15. 19. 20. 34. Srv. Keim str. 374.

****) Tacitus viz Björnstjern Björnson: Jednoženství a mnohoženství str. 7.

†) Srv. Müller str. 41.

††) Viz Riegerův Slovník naučný, 8. díl, str. 591.

Pro smilníky kající neměl slova kletby, nýbrž povznášející útěchu: Jdi a nehřeš již . . . Pro chlipníky zatvrzelé měl slova hrozby a děsu: ústy apoštola: Ani smilníci nebudou viděti království nebeského. (I. Cor. 6. 9. 10.) Neviděl, jsa čistější andělů, hřích smilství pouze v dotyku tělesném, nýbrž už v touze, v chlipné myšlence: Kdo požádal manželky bližního v srdci svém, již smilnil s ní v srdci svém. Fysická čistota nestačí, ta byla též v pohanství, zvrhající se v pýchu a pohrdání jiným pohlavím. Kristus žádá čistotu vnitřnou, cudnost a prostotu . . . Blahoslavení ti, kdo se sami v panictví oddali pro království nebeské, leč nestanoví panictví jako normu pro každého člověka, dodáváje ihned: Kdo může pochopiti, pochop . . .

A miláček páně, pěvec Apokalypsy, vidí sto čtyřicet čtyři tisíce, zpívajících píseň, již se nemohl žádný naučiti. „Totof jsou ti, kteří s ženami nejsou poskvrněni, nebo panicové jsou. Ti následují Beránka, kamžkoli jde.“ (Zj. 14. 4. 3.) Sv. Pavel pak, jda stopami Páně, praví: „O pannách pak nemám příkázání Páně: ale dávám radu . . .“ (I. Kor. 7. 25.) „A tak i kdo vdává pannu svou, dobře činí: ale kdo nevdává, lépe činí.“ (I. Kor. 7. 25.)

Mnohé životní vztahy uvedeny křesťanstvím ve zcela jiné dráhy, na které židé a pohané došud málo nebo nic nebyli připraveni. Nápadně se to jeví v otázce pohlavní zdrženlivosti vůbec a dobrovolně zvoleného a plněného bezženství zvláště.

U židů, jak už řečeno, bylo hanbou býti bezdětným; vyžilým pak Řekům a Římanům scházelo mravní síly, aby se povznesli k dobrovolnému, ideálnímu bezženství. A když je i nalézáme, spočívá nikoli na mravních motivech, ne na zvláštní úctě k čistotě, ale má původ svůj v představách o sterilitě, o zmírající plodivé síle přírodní, jež se v různých božstvech representovala (Döll. Christenthum 372). Názor, že by úplná čistota souvisela se snahou po dokonalosti, nevypučel na pohanské půdě, poněvadž vyžilé pohanstvo — všeobecně řečeno — ideí svatosti, modlitby, sebezapření nemělo. Bezženství nebylo něčím dobrým, naopak budilo podezření. Vždyť volili je z nízkých důvodů, aby se nemusili týrati se ženou a dětmi, aby byli ušetřeni mrzutostí. A pohlaví? To netrpělo újmou v nejmenším, naopak, hýřilo tím svobodněji v krvavých snech prostituce a pedarastie. Za takových poměrů nutno za zdravé uznati opačné snahy státníkův a opravdových vlastenců, jež obmysleli zameziti agamii a opsigamii. Křesťanství, žádajíc cudnost v manželství a úplnou čistotu mimo manželství, tvrdě narazilo na tyto, jinak dobré snahy státníků, mířící k manželství. Ba tuhý odpor vyvolalo u nich křesťanství, doporučujíc panictví, jak to vidíme později v Persii. Nutno tedy uznati cudnost a zvláště panictví za prvek ryze křesťanský, jenž byl „logickým důsledkem celé transcendentní idee náboženské.“*)

Všimneme si napřed křesťanského ideálu panictví, a potom křesťanského názoru v manželství.

*

U Isaiáše čteme: „A neříkej syn přichozího, kterýž se přidrží Hospodina, řka: Odloučením oddělil mne Hospodin od lidu svého; a neříkej kleštěnec: Aj já jsem dřevo suché. Neb toto praví Hospodin kleštěncům: Kteříž by ostříhali sobot mých, a zvolili to, což já jsem chtěl, a drželi smlouvu mou: dám jim v domě svém a mezi zdmi svými místo, a jméno lepší nežli jest z synův a dcer: jméno věčné dám jim, kteréž nezahyne.“ (56. 3.—5.) Messiánský prorok vidí tuto příštní církev. Není možno, aby slovy svými pomýšlel na poměrně malý počet kleštěnců na asijských dvorech královských; bylo by podivno, zrovna těmto tak vynikající los v církvi přislíbovati. Také nerozuměl slovem „kleštěnec“ pohany vůbec, nýbrž lidi,

*) Drtina 181.

kteří žijí bez manželství, bez dětí, neboť pohany jmenuje „příchozími“. Izaiáš slovy těmi skutečně vyřkl proroctví o církvi budoucí, tanulyť mu na mysli zástupy eunuchů, kteří se zřekli manželství pro království Boží.**)

Uvádím toto místo, poněvadž je významné pro Nový Zákon. Připjal Kristus na toto proroctví svůj významný výrok o kleštěncích.

Když totiž učení Kristovi poděšeni jsouce výroky jeho o nerozlučitelnosti manželství, mínili, že tedy je asi lépe, vůbec se neženiti, dodal Kristus: Slovo toto nechápají všichni, pouze ti, jimž dáno jest. Přisvědčil tedy mínění učeníků, že lépe jest neženiti se, ale poznámkou svou dal ihned na rozum, že ne pro každého platiti to může, pouze pro toho, kdo vnikl v taje pravdy té, a komu Bůh dal mravní sílu k zachování rady té. Mimo eunuchy, kteří se už jimi zrodili a kteří se jimi stali rukou lidskou, před oči staví Kristus eunuchy, to jest ony, kteří se dobrovolně manželství zřekli, aby bezpečněji a volněji Bohu sloužili. Tím vyřkl Kristus pravdu, že panictví má větší cenu než manželství pouze tehdy, zvoleno-li „pro království Boží“.

Pavel kladé důraz na týž princip všeobecný (I. Kor. 7. 1.) „Dobře jest člověku ženy se nedotýkati“, t. j. v manželství nevstupovati. Leč nepřisuzuje pravdě té cenu absolutní, že by totiž mohla prospěti každému a za každých okolností. Nutno dbáti různosti povah v něm. Jiný však, ohnivý, smyslný povahy, který stěží dovede žiti v panictví do konce života, aspoň ne bez příšerných bojů pohlavních, nechť zvolí si manželství, neboť „lépe jest v stav manželský vstoupiti, nežli se páliť“.

Má tedy panictví cenu pouze relativní. Pouze některým popřána tato milost, kdežto jiným dán od Boha smysl pro rodinný život, odvaha, by plnili všechny manželské a otcovské neb materské povinnosti. Na různost povah, na rozmanitost milostí nutno tedy zřetel míti.

Princip ideálního panictví je patrný v celém písemnictví křesťanském. Vždy bylo pevným přesvědčením: „Kdo vejde ve sňatek, nehřeší, ale zůstane-li kdo sám, zjedná si velikou čest před Pánem“.***) Chvály na panictví jsou plny opravdové vroucnosti. Tak uvádím aspoň sv. Jana Zlatoústého: „Dobré jest panictví, to vyznávám i já. Ba, lepší nežli svazek manželský, i v tom se s tebou snáším: ano, libo-li i to připojuji, že ono nad manželství o to vyniká, o č nebe přesahá zemi, o č andělé převyšují lidi, a ještě více, smím-li se v řeči ještě dále odvážiti“.***) Někdy následováno panictví až s asketickou přísností. Tak praví sv. Hieronym k Heliodorovi: „Ovine-li i malý synovec tvůj rámě své kolem šíje tvé, ukáže-li matka tvá s rospuštěnými vlasy, rvouc oděv svůj, na prsy, které tě kojily, klesne-li před tebou na prahu otec tvůj, jdi přes tělo otce svého, prchni s očima nezastřenýma ku znamení kříže. V této věci jest ukrutnost jedinou zbožností.“†) Vůbec místa ze sv. Hieronyma jsou velmi významna pro pochopení křesťanského panictví. Týž vysoce cení panictví, ale nezakrývá příšerných pokušení a nebezpečí, jež hrozí těm, kdož si je zvolili. Že jsme zvolili panictví, nejsme už zbaveni smyslných chticů, vždyť pokud jsme držáni v tomto křehkém těle, pokud máme drahý onen poklad v nádobách hliněných, tož zmitán jest duch žádostí proti tělu, a tělo proti duchu, a vítězství není jisté.“††) Veliký apoštol po toliká útrapách, po toliká bojích vidí v těle svém jiný zákon, odporující zákonu svědomí, a s bolestí volá: „Mne nešťastného! Kdož vysvobodí mě z těla smrti této?“ — a my bychom

*) Döllinger 374.

**) Past. Herm. 2. 44. Drtina 141.

***) Lib. de virgin. cap. 11. Řehák 572.

†) Hier. epad Heliod. 14. Drtina 142.

††) Ep. IV. ad Eustochium. Vydání Hurterovo, str. 46.

měli se domnívati, že jsme bezpečni? Jen v několika větách odhalil Hieronym pokušení svá, ale ta stačí už, abychom se obdivovali síle ducha, křesťanstvím ovládnutého. Bydlil jsem v poušti, — tak vyprávěl světec, — jež vypráhlá žářem slunečním děsný skýtá útulek poustevníkům, a přece duchem byl jsem jinde; tělo bylo na poušti a duch zasedal k hýřivým rozkošem hříšného Říma. Sedával jsem samotinký, ježto hořkostí naplněno bylo nitro mé, v hrubém rouše a ve špíně. Co den jsem plakal, co den jsem vzdychal, a přepadl-li mě proti mé vůli někdy spánek, s hroznou obtíží jsem pak kosti své sbíral. Pokrm a nápoj? O těch pomlčím, vždyť poustevník za rozkošnictví považuje požití něco vařeného. Já tedy, soudruh pouze štirů a šelem, jenž jsem pro strach z pekla sama se do takového žaláře odsoudil, byl jsem často přítomen rejům a tancům krasavic. Ústa byla zsinalá posty a mysl ve vychlazeném těle týrána byla žáry žádostí, a před zraky člověka, jenž již umřel v těle svém, žhly jediné požáry rozkoši chlipných. A tak vši pomoci zbaven, vrhal jsem se k nohám Ježíšovým, pláčem je smýval a stíral vlasem, a zpupné tělo týdenními posty podmaňoval. Nestydím se, vyznati tuto nešťastnou ubohost svou . . . Pamatuji se, že jsem často volal od soumraku do úsvitu a dříve se neustal mrskati, dokud nevrátil se na rozkaz Páně klid; ano, obával jsem se i své celly, jako svědkyně mých myšlenek: a rozhněván na sebe, prchal jsem do pustin . . . až konečně po mnohých slzách, když zrak můj vpíjel se zrovna v nebesa, ne jednou viděl jsem se v zástupu andělů a rozveselen zapěl jsem: Za vůni mastí tvých poběhneme.*) Ovšem než jednou klesnouli, lépe žíti v manželství. „Správnější by bylo vejíti ve sňatek, kráčetí rovinou, než mířiti k výšinám a padnouti do prohlubně pekelné . . . Nechť nerejdí démonové tam, kde byla pohostinnu nejsv. Trojice . . .“ Pokušení velká v panictví, ale lze je přemoci, dobrá-li vůle a používá-li se všech prostředků k zapuzení nebo zabránění pokušení.

Dvě hlavně věci, jež pomáhají zachovati panictví: modlitba a přísný ýběr jídla a nápoje. „Ihned, jak polehtá rozkoš smysly, nebo dráždivý oheň rozkoše projede nás sladkým žářem, vzkřikněme: Bože pomocníče náš, nebudu se báti, co způsobí mi tělo. Jakmile trochu jen člověk začne se kolísati mezi hříchem a ctností, zvolejž: „Proč jsi smutná, duše má? a proč kormoutíš mě? Doufejž v Boha, neboť ještě vyznávati mu budu, že jest spasení obličej mého a Bůh můj . . .“ Nedejž myšlenkám růsti. Nic ať v tobě není babylonského. Dokud maličkým jest nepřítel, zabij ho: zloba nechť vyrve se v zárodku, aby nevzrostla v koukol . . .“ Je to ovšem nsnadno, ale ten jest blaženým, „kdož v zárodku potlačuje pomyšlení, jakmile mu napadají hnusné věci a přivine se ke skále: skálou však Kristus jest.“ A druhý prostředek k zachování panictví? „Mohu-li vůbec v čem poraditi a možno-li zkušnému věřiti, toť první, v čem napomínám a zapřísáhám, aby totiž snoubenka Kristova utíkala před vínem jako jedem. Toť první jest zbraní ďáblouvi proti mladosti. Ani lakota tak nelomcuje, nenadýmá pýcha, netěší lichocení, — snadno jiných chyb se zbavíme: tento však nepřítel v nás jest uzavřen. Víno a mladost, toť dvojí žár rozkoše. Nač tedy oleje do ohně přiléváme? Nač rozpálenému tělu dodáváme troudu? Pravi sice Pavel k Timotheovi: „Již nepij vody, ale užívěj skrovně vína pro svůj žaludek a své časté nemoci.“ Viz, z jakých důvodů pítí vína se připouští; aby se jím bolest žaludku a častá choroba léčila. A abychom si snad nenamluvili, že jsme chorobní, nařídil maličko pítí, radu dáváje spíše jako lékař, než apoštol (ačkoli i apoštol jest lékařem duševním). Jinak však řek: „Vino, v němž jest chlipnost“ a „dobře jest člověku vína nepítí

*) Ep. ad Eust. str. 51.—52.

a masa nepožívati (Řím. 14. 21.). Ovšem nevaruje jenom před vínem, ale před každým nápojem, jenž omamuje, nechť se už vyrábí jakýmkoli způsobem. „Cožkoli omamuje a stav mysli vyvrací, tomu utíkej jako vínu.“ Ohradiv se proti podezření, že by manichejsky nazíral na víno, jako na hmotu zlou, praví: „Jestliže už bez vína hořím mladostí svou a rozplamenuji se žářem krve a jsem-li silného a mohutného těla, rád oželim nápoj, v němž jest podezření jedu.“*)

Pak udává příklady z bible, jež ukazují, že čistota a hojné požívání jídel a omamných nápojů jsou pojmy neslučitelné. Obracuje se k Eustochii a čekaje od ní možnou námitku: Já jsem vznešených rodičů dcera, vždy jsem žila v rozkošech, vždy jsem v prachovém peří spávala, nemohu se zdržeti od vína a vybranějších jídel, — odpovídá ihned: Toli mi chceš namítati, „nuže, žij dle zvyku svého, nemohouc žíti dle zákonu Božího.“ Bráně se proti podezření, jakoby kladl přemrštěný požadavek pro celé lidstvo, dodává: „Ne, že by Bůh měl potěšení z toho, když nám vrčí v prázdném žaludku, ne, že by se radoval z vyprahlosti našich plic, ale jediné proto, že tvá cudnost jinak bezpečna býti nemůže.“*)

Jak vážné dilemma: buď v manželství, nebo v panictví, ale pak v přísném zapírání se v jídle a omamném nápoji.

Princip kněžského bezženství je příliš zřejmě vyznačen, než aby se dal jednoduše popřiti. Někteří odvolávajíc se na slova Pavlova: „Mám tedy za to, že jest to dobré pro nastávající potřebu, že jest dobře člověku tak býti“, tvrdí, že Pavlovi tanula na mysli doba příštího hrozného pronásledování křesťanů, v němž z důvodů více praktických bylo by lépe žíti v bezženství. Byl to ovšem též důvod, ale jeden ze mnoha jiných, neboť celá souvislost kap. 7. I. Kor. ukazujc, že důvod ten byl pro Pavla hodně podřízený. Vždyť následují motivy jiné, daleko mocnější, důvody, které mluví pro bezženství v každé době za každých okolností, nejen v době pronásledování, ale i tichého rozkvětu Církve. Neboť kdo nemá ženy, „pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu, čili, kdo nemá ženy, věnuje se službě Boží s nerozděleným srdcem, svěží a plnou silou ducha i těla. Podobně „žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem“. Naopak, kdož žijí v manželství, zabráni jsou více starostmi o rodinu, starostmi čistě světskými, duch jejich a srdce už jsou rozděleny, nepatří celé Pánu a službě jeho: „. . . ale kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest světa, kterak by se líbil ženě, a jest rozdělen . . . a žena vdaná myslí na to, co jest světa, kterak by se líbila muži.“ Hned na to znova akcentuje Pavel motiv bezženství, tvrdě, že nechce zavazovati k věci, která by byla nebezpečná, nebo jež by mohla býti příčinou nezdrženlivosti, „ale k tomu radím, což počestného jest, a co by dalo svobodu bez překážky Pánu sloužiti.“ Motiv tedy pro bezženství identický s motivem Krista samého „pro království Boží“. Tím vyloučeno z křesťanské dokonalosti bezženství volené z čistě světských, ba nízkých důvodů, jen aby člověk byl sproštěn starostí o rodinu bez dalšího vztahu k Bohu, bezženství volené jako cíl a bez motivů duchovních, a ne volné pro svobodnější vykonávání služby Boží.

Celá souvislost místa toho, jakož i zřejmá slova Pavlova svědčí, že tu běží ne o příkaz kněžského bezženství, nýbrž jen o radu. Považuje sice Pavel manželské spojení za velikou překážku pro vroucí, náboženský život, ale rozhodně nikoli v každém ohledu a vždy. Vždyť praví o něco dříve „nebo posvěcen jest muž nevěřící skrze ženu věřící a žena nevěřící jest posvěcena skrze muže věřícího“. (I. K. 7. 14.)

*) Ep. ad Eust. str. 161.

**) Ep. ad Eust. str. 56.

Tři věci jsou, na něž Pavel klade důraz: 1. Jsou lidé, kteří po výtce jsou povoláni k panickému životu, a kteří dobře činí, když toto povolání vděčně přijmou a věrně plní. 2. Svobodný jest více uschopněn pro službu Boží, zvláště pro úřad církve, než ženatý, jenž zabrán jest starostmi světskými a rodinnými záležitostmi. 3. Vniterný poměr k Bohu, obcování s Kristem jest snadnější a nerušenější u svobodného než u ženatého.*)

Srovnáme-li ještě slova Pavlova: „Pracuj jako dobrý bojovník Krista Ježíše. Žádný, kdož bojuje Bohu, nezaplétá se v ochody světské, aby se líbil tomu, od kohož jest zvolen.“ (2. Tim. 2. 3. 4.) s oněmi hořejšími, máme zřejmě vytknutou ideu panictví u kněze Kristova. Kdežto ve Starém Zákoně byl kněz jenom prostředníkem mezi Bohem a lidem, pouhým vykonavatelem kultu, přibýlo knězi křesťanskému o povinnost více, péče o duše věřících. Kněz křesťanský není pouhým nositelem kultu, vykonavatelem obřadů posvátných, on jest i otcem duší svěřených. Proto už přirozený zákon vyžaduje na něm, aby všeho nechal, co by se mohlo postavit mezi něj a mezi lid. Že však manželství se svými starostmi o rodinu jest takovou překážkou úzkého spojení duchovního správce s lidem, vztahuje se onen přirozený požadavek předně na zřeknutí se manželství. „Uvažujme jen ony dvě nejušlechtilejší schopnosti člověkovy, v nichž se jeho duševní přirozenost jeví, rozum a vůli. Jestliže rozmnožíme počet předmětů, tož se rozptýlí a oslabí; obmezíme-li je na málo předmětů, nebo pouze na jediný, tož bude jejich vliv tím trvalejší. Je to zrovna jako s paprsky slunečními: rozptýleny jsou, jsou sláby, koncentrovány však zapalují. Vlivem panictví nesklání se duše již k tělu, nenásleduje ho již v žádostech, v nichž by zůstal člověk vězeti a své síly by ztravoval. Neženatý nemá vlastních dětí, na něž by mu bylo mysliti, o něž by mu bylo se starati, nemá žádného z oněch mnoha pout, jež s sebou manželství přináší; žije pro sebe, na místo přirozených dětí nastupují děti duchovní, duševní práce a děti z lásky k bližnímu. Voda, i když ji vedeme do roury, stoupá do té výše, s níž sestoupila; na rovné však ploše se roztuká, vypaří a vykouří.“ Tak snaží se objasnit Bonomelli potřebnost bezženství kněžského**) poukázav též na krásnou formuli, v níž shrnuty jsou všechny duševní přednosti čistoty: *Castitas maxime disponit ad perfectionem operationis intellectualis.* (Sv. Tomáš. Sum. Ia a IIa qu. 15. ar. 3.) Ohledně pravdy této, dodává velký biskup, jsou věřící i nevěřící za jedno, dokazuje se sama a zkušenost dokazuje ji.

Kristus a církev, jimž slouží, musí býti alfa i omega jeho myšlenek a skutků. Takový úřad těžce se srovnává s polovičatostí, jež jest jinak možna v každém jiném stavu a povolání. Všude jinde může býti člověk i manželem a dobrým otcem, i úředníkem nebo řemeslníkem. Tyto se nevyklučují, v těchto zřídka naskytá se konflikt dvou bytostí, kollise různých povinností. Ale od kněze ženatého nemohlo by se žádati, aby byl pastýřem, jenž dává život svůj za ovce své, aby všecek čas svůj, všechno své smýšlení a jednání, celou svou lásku věnoval jen duším svěřeným; vždy by se mu stavěla bolestná výčitka — žena a děti, jež by volaly: My jsme přednější, nám patříš v první řadě, a teprve, zbude-li co lásky a zájmu, můžeš je věnovati lidu svěřenému. Pěkná jsou v té příčině slova Demaistrova***): „Pomyslí-li ženatý kněz na své dítky, protiví se pudu srdce. Jeho měšec uzavírá se před chudobou, která může od něho očekávati pouze mrazivé napomenutí. V spolužití se ženami naskytají se jisté věci, jež jsouce při-

*) Döllinger, Christenthum str. 378.

**) Kirche Bonomelli-Holzer 367.

***) Bonomelli str. 470.

rozeny, nás laiků neurážejí; u kněze však by tomu nebylo tak, jeho důstojnost by byla směšností smrtelně raněna.“ Vždyť kdyby kněz byl pouhým obětníkem, pouhým vykonavatelem posvátných obřadů, nevylučovalo by se kněžství a manželství tak úporně, ani poměr k nejsv. Svátosti by nebyl manželstvím rušen, vždyť toto jsou zákonem přirozeným a povýšeno na svátost nikterak neposkvřňuje poměr kněze k Eucharistii. Něco takového hájiti bylo by nejlepším kněžím prvních století a současným unitům metati ve tvář výčitku, že svým manželstvím poskvřnili poměr k nejsv. Svátosti.“)

Ovšem život rodinný knězi, jako pastýři duší, jest skutečně na závalu. Bonomelli svádí inferioritu řeckého kněžstva hlavně na život rodinný, neboť řecký kněz jest nucen starostmi o rodinu k pracím všeho druhu, a proto nelze mu zabývat se studiem; cítí se pokořeným a je si vědom své inferioty. „Měli bychom katolické kněžstvo do téhož stavu dostat? Mnoho se nařiká, že vzdělání, vážnost, duch obětavosti a společenský vliv duchovenstva nejsou takové, jaké by měly a mohly býti. Co však potom, až by bylo zapleteno do starostí rodinných? Právem nařiká se na ony knězi, kteří z lásky k příbuzným a pokrevencům starají se přes přiliš o světské záležitosti, duchovních zanedbávajíce. Pomysleme jen, zda by zlo to nebylo větším, kdyby se stali knězi ještě otci!“ (str. 471.) „Kněz má býti mužem stálé, a když toho třeba i heroické oběti. Dobrovolná heroická oběť nemůže však za obyčejných okolností životních býti zvykem, tím méně věcí povolání. Jak často slyšíme projevy: Kdybych neměl ženy a dětí, učinil bych nebo řekl bych to neb ono.“**)

Proč nebyl od počátku akcentován princip bezženství u kněze křesťanského? To pěkně objasňuje Döllinger. Kněží se brali z počátku ze Židů. U těchto však byla přiliš zakořeněna myšlenka, že bezdětnost jest něco potupného, a nedala se jen tak lehce — i po příchodu Messiašově — duši lidu vyrvati. Křesťané pak, z pohanství obrácení, kteří přede křtem v bezženství žili jen ze strachu před povinnostmi a obtížemi stavu manželského, byli pokládáni za málo schopné církevních úřadů. Kněžství v ty časy bylo málo lákavé, neboť při pronásledování nejdříve obrátili se nepřátelé víry proti kněžím. Výběr hlásících se ku kněžství nebyl skvělý, proto bylo nutno se z počátku spokojiti s menšími požadavky, a tedy i manželství kněží dovoliti. „Musí pak biskup bez úhony býti, jedné manželky muž“ (1. Tim. 3. 2.), totiž: biskupem se nemůže stát, kdo jsa jednou už vdovcem podruhé se oženil. „Diakonové buďtež jedné manželky muži.“ (1. Tim. 3. 12.) „Vdova buď vyvolena, kteráž by neměla méně šedesáti let, kteráž by byla jednoho muže manželka.“ (1. Tim. 5. 9.)

Proč kladen Pavlem tento požadavek, že osoby duchovní jen jednou mohou vejíti ve sňatek, vysvětlíme si z okolností, z názoru židů a pohanů. Židovský velekněz směl se pouze jednou ženiti, u Řeků a Římanů převlá-

*) Divně se vyjímají proto slova Bonomelliho: „Duchovní, jenž denně přistupuje k oltáři, oběť míru a odpuštění do rukou běře, mrakem kadidla jest obklíčen, svaté zpěvy začíná a nejvznešenější službu zastává, jest jako manžel a otec nemyslitelný; něco takového by uráželo a rušilo křesťanský smysl.“ Povážíme-li dále skepsi, s jakou hledí lid na coelibát, mimovolně se usmějeme dalším důvodům jeho: „Kněz, jenž sedá do zpovědnice, nejintimnější a nejtajnější tajemství děvčete, nevěsty, ženicha, pána a služebníka slyší, jenž má býti rádcem a otcem všech, jenž zemi žehná, při loži umírajícího stojí, jenž všechny, bohaté i chudé přijímá a těšiti má, takový kněz jako manžel a otec byl by něčím nevysvětlitelným, odpuzujícím, odporem, proti němuž křesťanské vědomí uraženo s ošklivostí se vzpouzí.“ (Kirche 769.)

**) Bonomelli Kirche 472.

dalo pak mínění, že nový sňatek po smrti jednoho z manželů odporuje ideálnímu charakteru a vážnosti manželství.*)

Nyní se vmysleme do postavení Pavlova. Kněz křesťanský má býti bez hany, má býti vzorem pro ostatní lid. Jaký pak by to byl vzor, kdyby dával křesťanům ze židovstva a pohanstva obráceným pohoršení svým druhým sňatkem? Proto nesmí do druhého manželství vstoupiti. Této tedy okolnosti, čistě časové, má co děkovati východní církve, že jí bylo ustrnouti na oné praxi jediného sňatku svých duchovních. Vyplynulo to ostatně i z principu křesťanského. Pavel kladl velký důraz na zdrženlivost od tělesné rozkoše tvrdě „že kteří jsou Kristovi, tiť ukřižovali tělo své s hříchy a s žádostmi.“ (Gal. 5. 24.) Sám jsa takového vroucího ducha, nemohl ovšem ani on viděti v muži podruhé ženatém příklad pro obec, a považoval za nutné, druhý sňatek u kněze zameziti.

Pavel, Jan a Jakub zůstali svobodni, ostatní však, jmenovitě Petr, byli ženati. O Janově panictví svědčí souhlas všech. O Jakobovi tvrdí tradice totéž; v Epifaniovi čteme, že Jakob z mřel 96 let stár jako „parthenos“. Slova Petrova ke Kristu: Viz, vše jsme opustili a následovali tě . . . jakož i Kristova odpověď dávají na rozum, že v to zahrnuty byly i manželky apoštolů. Vůbec byla hned od počátku rozšířena myšlenka, že ženatí apoštolé zřekli se manželského spoluziti. Epifanius míní, že Kristus myslil na apoštoly, když mluvil o těch, kteří se pro království Boží stali eunuchy. Hieronymus (Apol. ad Pammach. 21.) tvrdí, že apoštolé byli vel virgines vel post nuptias continentes, nebo že reliqunt officium coniugale. „Kristus panic, Maria panna, apoštolé buď panicové, nebo po sňatku manželském zdrženliví. Biskupové, kněží, jáhnové buď panicové, nebo vdovci, anebo po přijatém posvěcení věčně zdrženliví.**)

Bylo tedy kněžské bezženství na počátku více radou, teprve v pozdějších stoletích vyvinul se zákon coelibátu. Leč to se vymyká již z rámce této studie.

Mluví se nyní mnoho o coelibátě. Pronášejí se mínění pro i proti. Nutno tedy ve studii, která úzce souvisí s touto otázkou, aspoň několika slovy naznačiti své stanovisko. Dle mého mínění ukvapuje se a přehání v obou táborech. Více upřímnosti, méně pštroší politiky na jedné, — většího zřetele na křesťanskou nauku o milosti na druhé straně bylo by si přáti. Třebas oceňuji plně význam coelibátu, přece se mi zdají býti jenom hodně přeháněná slova Bonomelliho: „Coelibát tvoří slávu a sílu církve; jeho se dotýkati, ač není božským, pouze církevním příkazem, jest v jisté míře

*) Dle Valeria Maxima byl druhý sňatek legitimae cuinsdam intemperantiae signum. V zákonech Geronta nařízeno, že kdo svým dětem přivede macechu do domu, že nemá v radě místa. Diod. 13. 12. Liv. 10, 23. Tacit. Germ. 19. Srovnej Döllinger Christ. 381.

**) Apol. pro libris cont. Jovin. sub. fin. Viz Řehák str. 577. Rádo se také poukazuje na místo ze sv. Pavla 1. Cor. 9. 5: „Zdaliž nemáme moci, ženy, sestry s sebou voditi, jako i jiní apoštolé, i bratří Páně, i Petr?“ Dle Döllingra Klement Alexaněrijský pokládaje mylně ve Fil. 4. 3. slovo >sydzogos< za manželku, dal se i na tomto místě svěsti, a po něm to opakovali a opakují i jiní. Leč Chrys., Theodoret, Tertulljan, Hieronymus rozuměli tím slovem „žena, sestra“ nikoli manželku, nýbrž ženy služebné, které apoštolům, podobně jako Kristu samému dle zvyku židovského (Mat. K7. 55.) na cestách jejich posluhovaly. Kdož tvrdí, že „sestrou, ženou“ myslel Pavel skutečnou manželku, zapomínají na 7. kap. téhož listu, kdež se stává Pavel za vzor dobrovolného bezženství a si přeje, aby jeho příkladu bylo následováno. Apoštolé, působící mezi židy, mohli směle v průvodu svém míti takové posluhovačky, nikoli však Pavel a Barnabáš, působící mezi pohany. Tito se dobrovolně zřekli zmíněné výhody, jen aby to nezavdalo nějakou příležitost k pohoršení.

attentátem na její vlastní existenci." (Die Kirche 482.) Takovými přehnanými tvrzeními znemožňuje se leda věcná diskusse a vzbuzují se podivné představy v jinověrcích o nepomíjitelnosti církve. Rovněž tak dalo by se mluvíti a příti o Demaistrově výroku: „Nepopíratelná nadvláda katolického kléru závisí jedině na příkazu coelibátním.“ Na druhé straně člověk až trne nad slovy Rectovými v jeho knize o coelibátě, kdež odpovídá poukazujícím na panictví Kristovo: Ja, ale Kristus byl Bohem. Takových několik myšlenek vzbuzuje nedůvěru v seriosnost dílka. „Věrnýl pak jest Bůh, kterýž nedopustí vás pokoušeti nad to, což můžete snést.“ (I. Kor. 10, 13.) Těmi slovy chce Pavel říci, že křesťan, jemuž silně napomáhá modlitba, půst, střídmost a jiné milosti, ten že může fysickému pudu odolati. Pokoušení ke hříchu není u panice větší, než pokoušení ženatého k chlípným výstřednostem, neb k porušení věrnosti. Ale přes to neměla by se jen tak přehlédnouti zmíněná Rectova kniha. Několik stránek obsahuje jistě závažných, které zasluhují povšimnutí a diskusse. Ovšem, vadi jí příliš optimistický názor o manželství. Illuse o manželství jsou zrovna tak nebezpečné jako o coelibátě. Upřímnému laiku ženatému vyvolává kniha na mnoha stránkách útrpný úsměv. Při obhajování pak coelibátu dlužno klásti důraz na obě a nevystřikovati nízké a egoistické přednosti bezženství. Co se týče zachování coelibátu, formuloval bych svůj názor takto: Coelibát možno zachovati lidem bez vznětlivosti pohlavní, bez prudších hnutí smyslných, pak lidem, kteří celou svou bytostí jsou zaujati nějakou zdravou a intensivní prací v jistém odboru (věda, umění atd.), a lidem, kteří přísně nábožensky a duchovně žijí (časté meditace, častá zpověď) a kteří dovedou si odíratí požitků, jež v této věci vedou snadno na scestí (větší a pravidelné požívání lihovin a pod. Srovnej hořejší slova Hieronymova o zachování panictví). Lidem však vznětlivým, bez houževnaté duševní nebo i tělesné práce, bez opravdivé, křesťanské askese, může býti coelibát kamenem úrazu. Možná, že jsou to myšlenky naivního neomysty. Možná, že mě budoucnost poučí o jiném. V té příčině tanou mi na mysli Emersonova slova: „Jiné strašidlo, které nás odvrací od samostatného jednání, je důslednost... Vyslov v tvrdých slovech, co myslíš dnes, a zítra vyslov, co myslíš zítra, a zase v tvrdých slovech, i kdybys musil odvolat každé slovo z toho, co jsi řekl dnes.“

Příště dále.

Na co zapomínáme.

Napsal J. M. Kadlčák.

Hádáme se o měsíček, lidi aneb tvorstvo vůbec-li tam žije, čili zcela již vyhasly všechny stopy blizounek nám souputnici. Nové směry pracně hledáme, kde známe cesty jisté a nenamahavé v učbě i výchově. Soustavy vědecké anebo aspoň vědecky přibarvené domysly a výmysly složiti se snažíme v soustavy a místo Zjevení za názor světový vybudovati chceme libovolné náhledy mužů ne vždy nejšlechtnějších, kteří plnými ústy hlásají humanitu, lidumilnost, ale při tom jaktěživ neprokázali bližnímu dobrodiní a pro strasti a bědy bratrů nemají pochopení, nemají soucitu.

O věci veliké — alespoň dle běžných domněnek — máme nemalé starosti. Každý z nás by chtěl svět vezdejší a pokud možno i svět nadhvězdný opravit, přetvořit, podle libůstek a choutek jednotlivce přizpůsobit tužbami svými, učiniti z údolí slzavého ráj — ale jenom pro sebe — ale na věci domněle méně vznešené, věci drobné, byť i sebe naléhavější a pro zdárný vývoj náš nezbytné zapomínáme. Na ty tak zvané maličkosti rádi zapomínáme doma i ve škole.

Abych dlouhým rozjímáním jiným zbytečně místa neubíral, uvedu stručně na příkladech, jak a v čem chybujeme, stále jenom věci veliké na mysli majíce a drobnůstek, z nichž předce i největší dílo bylo a je budováno, nedbajíce.

Mluvíme stále o zvýšení úrovně našeho vzdělání, o nutnosti a potřebě akademické přípravy na vysokém učení. Škemrámce, že příprava a příprava naše neodpovídá době a požadavkům ani úkolu a významu našemu jako vychovatelům pokolení budoucích.

Samí však, vlastní silou a důsledně nepříčiňujeme se, aby skutečné anebo jenom zdánlivé nedostatky se odstranily, vady zmírnily, chyby napravily?

Zapomínáme, že všechen um a všechna věda za dob našich tiskem je zajištěna, knihy každému jsou přístupny, studnice všeho lidského vědění a snažení, výsledky bádání všelikého všem otevřeny.

Kdo nám brání, abychom nečerpali dle síly a chuti z těchto pramenů a studnic? Máme knihovny — kde nestačí vlastní příjmy — proč netěžíme z nich? Olomoucká knihovna univerzitní je nám přístupna. Každý z nás může si kterékoliv dílo vypůjčiti: proč toho dobrodiní tak zřídka se používá? Věru nelichotivá by to byla pro nás statistika, kdyby některý ferina sepsal a vydal seznam učitelů, kteří z univerzitní knihovny vypůjčili spisy vědecké k vlastnímu studiu.

Čteme vůbec spisy a časopisy vědecké? Kdyby tak nakladatelé uveřejnili výkaz odběratelů vážných spisů opravdu vědeckého rázu a ceny trvalé: kolik asi učitelů bylo by mezi nimi? a kolik těch mladých anebo i starých chvalořečníků moderních proudů, kolik těch obhájců akademického vzdělání?

Čteme knihy a časopisy nejrozmanitějších směrů, mnohdy nesoustavně, bez ladu a skladu. Jsou v nich zajisté perly vzácné: myšlenky dobré, pokyny moudré, vzácné zkušenosti, cenné výsledky úmorné práce duchů bádavých, zajímavé vysvětlivky záhad a výklady tajů mnohých. Čteme je, odložíme, a výtěžek z četby povrchní, zběžné, spíše k ukojení plané, zvědavosti než z vědychtivosti konané?

Jsmě z pravidla po četbě tam, kde jsme byli před četbou, až snad na trochu pyšného sebeklamu: prostudoval jsem to a ono — jsem odborník, vzdělanec — vědátor.

Proč tak málo se čte s tužkou v ruce? Proč nevypisujeme do zápisníků věci pozoruhodné; proč nepíšeme poznámek, kdo a kde věci psal. Jak vzácnou bychom časem takto nastřádali si pokladnu opravdu cenných vědomostí.

Anebo ve škole hledáme stále a stále nové směry v učbě i výchově, ale zapomínáme mnohdy na věci, bez nichž práce naše a úmysly sebe lepší nemajíce správného základu a podkladu nevedou k cíli.

Zajímají nás záhady duševědné, ale prostým zjevům z každodenního života školského patričnou pozornost věnovati — zapomínáme.

Začíná školní rok. Matky zkrušené bolem a strachem o miláčky své přivádějí dítě do školy. Zpytavě prohlížejí učitele. Bádavě noří oko své do duše vychovatele snažíce se proniknout až na dno srdce učitele, jemuž svěřují nejvzácnější svůj poklad.

Kolik tu otázek víří z rozčeřené mysli matky, kolik obav a starostí doléhá na srdce mateřské, jehož břemenem nejtěžším je — láska k dítěti.

Kolik z nás v této nad jiné důležité, snad pro celý život rozhodující chvíli vzpomene si na vlastní dětství, z hlubin duše vylovili se snaží vzpomínky na svou první cestu do školy, a hledá klíč k mladistvé duši, již mu důvěřivě světuje rodina. Kolik z nás v této chvíli správnou diagnosu duše dítěte určití se snaží, a k vůli bezpečné jistotě pro nastávající stavbu duševní soucitně a laskavě způsobem nejšetrnějším pátrá po nedostacích a vadách tělesných i duševních.

Jaká muka prožil mnohý z těch maličkových trpitelů; kolik trýzně nezáviněné a neúspěchů zažilo mnohé dítě, protože učitel zapomněl se zeptat matky, zapomněl se přesvědčit, řádně-li ovládá dítě smysly tělesné. Zapomněl otázat se matky hned při zápisu, jest-li dítě strachem zsinaté a hrůzou polobezduché snad nedoslychá, má chybný zrak, nerozeznává barev, je lekavé, trdnomyslné, příliš těkavé atd.

Kolik zla bychom zamezili, kolik utrpení odčinili, kolik bolestných slzí osušili, kdybychom nezapomínali na počátku školního roku svědomitě a zevrubně o každém žáku zjistit správnou diagnosu těla i duševní.

Nejeden omyl a křivda by se nespáchala ve škole, kdybychom vždy měli po ruce zápisník a v něm o každém žáku zápisky jednak o poměrech domácích a všech okolnostech, kteréž zdárnou výchovu a učbu buď podporují anebo zdržují, překáží. K tomu zevrubný popis dítěte jednak na základě výpovědí rodičů a pěstounů, jednak z vlastního pozorování sestavený.

Než na takové věci pro samé pachtění se za světobornými opravami — zapomináme.

Věk školský se chýlí ku konci, žáci jsou na odchodu. Sem tam pamatují vychovatelé na veliký ten okamžik, kdy dospívající svěřenec opouští ochranný přístav a pouští se do víru moře života. Poučují odcházející a v podobě moudrých rad a účelných pokynů dávají jim vesla do ruku, aby v rozčeřených vlnách života neutonuli.

Zapomínáme však, že pouhé rady a pokyny slabá hráz proti přívalu, jež teď na duši i tělo svěřenců dolehne.

Jak účelně a také ušlechtilě dovrší své dílo vychovatelské ten, kdož na konec je rádcem a pomocníkem, když svěřenec hledá dráhy pro budoucnost svou. Když bez prošení radí podle schopnosti a zdatnosti, kam by se měl svěřenec obrátit, aby nenarazil na skaliska.

Kolik dobra způsobí učitel, když na sklonku roku školního dotazuje se: čím budeš ty — kam miniš? Když sám ve světě se poohlédnuv přispěje ku pomoci dětem i rodičům a upozorní tu na školy zpřiměřené vlohám a přirozené zálibě, tu na řemeslo a živnost příhodnou, ba sám vyhledá dětem vhodná místa u mistrů vynikajících dovedností i ušlechtilostí, pomáhá děti zaopatřovat u lidí mravných, zbožných a vyškolených.

Blaze dětem i škole, kde učitel i na to své poslání myslí stále a nezapomíná, že úkol jeho není ukončen, když učba se končí podle rozvrhu hodin a dítě přestává býti žákem, léta-li zákonem se naplnila, nýbrž že i pak má býti rádcem a pomocníkem ve všech těžkostech života vezdejšího

netoliko miláčkům svým, nýbrž všem, kdož přispění potřebují anebo pomoci se dožadují.

A na tento svůj úkol, na toto své poslání v národě nezapomínáme?

Školství na katolickém sjezdě v Brně.

Kdo nepředpojatě sleduje veřejný život uzná, že věcem školským nikde se nevěnuje tolik pozornosti, jako na sjezdech katolických se děje. Kdežto jiné směry a strany školství a výchovu buď vůbec si nevšímají, anebo spokojí se několika hesly dosti pochybné ceny, katolíci mají přesně vymezený a propracovaný program školský a na svých sjezdech pravidelně v odborech školských s nevšední pílí a znalostí probírají buď otázky časové anebo prohlubují a rozšiřují program již dříve stanovený. Tak se dělo na všech dosavadních sjezdech, zejména však na IV. sjezdě československých katolíků od 30. srpna do 1. září t. r. v Brně pořádaného.

Bylať jedna ze slavnostních řečí věnována věcem vychovatelským. Neboť výtečná řeč dp. Frant. Valouška „O křesťanském životě v rodinách československých“ byla po stránce věcné skvělou obranou výchovy rodinné, jež základem je všelike výchovy křesťanské vůbec. Hlavní však a cenná práce vykonána ve školském odboru, jehož jednání klidné, věcné nelíčený budilo obdiv všech účastníků a nebude bez vlivu na další rozvoj křesťanské výchovy. Ba v nejednom ohledu má význam směrodatný.

Již účastenství v odboru školském nad průměr vynikající svědčí, že školství v našich řadách se považuje za nejpřednějšího činitele a zájem budí pochopitelný ve všech vrstvách.

Jednání odboru zahájil člen přípravného výboru dp. dr. Methoděj Marvan. Předsedou byl nejdř. prelát dr. Sedlák, sídelní kanovník z Prahy; zapisovatelem p. profesor Jos. Janoušek, místopředsedou pan ředitel Jan Tiray, Po obvyklých proslovech členů předsednictví promluvil prof. dr. Jos. Samson „O moravské universitě“, z jehož obsáhlé a věcné věci vyjímáme tyto myšlenky:

Školy vysoké jsou povolány, aby zaněcovaly a udržovaly oheň vědeckého snažení v národě. Z nich vycházejí třídy nejvyšší intelligence, která má veliký vliv na ostatní vrstvy národa. Proto národ český po svém probuzení, aby zajistil svoji existenci, musel se domáhati pro sebe zřízení vysokých škol. Roku 1882 podařil se mu konečně dosáhnouti zřízení české university v Praze. Veliký vzrůst české této almae matris, která počtem posluchačů (1902/3 3525) předčí vyjma vídeňskou všechny ostatní university rakouské a při nedostatečnosti místností nynějšímu rozvoji národa českého nikterak nestačí, vzbudil volání po druhé české universitě a to na Moravě. Právě katolíci to byli, kteří již na prvním sjezdu v Brně 1894 v odboru školském žádali zřízení druhé university. Od té doby touha po založení druhých vysokých škol stala se populární a proniká vždy více všechny vrstvy národa českého, jenž žádost svou opírá důvody nejpádnějšími.

Mezi důvody těmi uvádí především referent, že stát již dle 19. čl. má při zřizování vysokých škol dbáti rovnoprávnosti jednotlivých národů. To však nečiní. Kdežto Němci, kteří činí 35·37 pct. v celkové populaci Rakouské, mají universit pět, a Poláci tvořící asi 16·62 pct. populace, dostali university dvě, má národ český, jenž činí 23·27 pct. všeho obyvatelstva cislažtanského, universitu jen jedinou, ač ani silou poplatní ani všeobecným vzděláním nestojí za ostatními národy rakouskými.

Pro zřízení české university na Moravě mluví však i právo historické. Již roku 1570 biskup olomucký Vilém Prusinovský zřídil akademii katolickou, které dostalo se záhy práv a privilegií universitních. Tato universita, jež rozličných zakusila osudů, kvetla tou měrou, že i při svém zrušení v letech 50. předešlého století čítala 955 posluchačů.

Oprávněnost našeho požadavku vyplývá dále z počtu obyvatelstva českého na Moravě a ve Slezsku. Pripadá-li u Němců v Rakousku jedna universita asi na 1,834.188 duší, pak zajisté lid český na Moravě a ve Slezsku usedlý v počtu 1,873.535 duší, může se dožadovati pro sebe také university, jejíž prosperování a rozkvět zajišťuje frekvence českých gymnasií na Moravě a ve Slezsku (ve škol. r. 5208).

Zřízení university české musíme se konečně dožadovati v zájmu vědy české. Universitou druhou povstane čilé a ušlechtilé závodění vědecké.

Co se týče otázky místa budoucí university, ukazuje referent, že místem tím může a musí býti jen Brno, ježto jen tu jsou všechny podmínky k zdárnému rozkvětu vysokých škol potřebné.

Však katolíci českoslov. nemohou se jen spokojiti požadavkem zřízení university české na Moravě. Musejí žádati dále, aby na budoucí universitě dosazování byli mužové nejen dle jména, ale i smýšlením a přesvědčením katoličtí. Jen ti jsou s to, aby mládež akademickou, jejíž víře tolik nebezpečí hrozí, utvrzovali v přesvědčení a životě katolickém. Toho je tím více třeba, ježto posluchači universitní po ukončení svých studií akademických vstoupí v rozličných postaveních do veřejného života a tu zásady, jimiž sami se řídí, jiným slovem a příkladem vštěpovati budou. Konečně poukazuje referent k tomu, že v našem mnohojazyčném Rakousku může udržeti národy pohromadě jen láska k panovníckému rodu a živá víra katolická. A proto i zájem státu toho vyžaduje, aby jen takoví mužové na stolice učitelské na budoucí universitě dosazování byli, kteří by tyto zásady svým posluchačům a skrze ně pak ostatním vrstvám vštěpovali.

Ku konci shrnuje své vývody v následující resoluci:

III. katolický sjezd českoslovanský má na zřeteli, že ku předním úkolům osvětovým států náleží péče o kulturní potřeby všeho občanstva jeho, vyslovuje politování nad tím, že dosud nebylo vyhověno oprávněnému požadavku národa českého po zřízení druhé university. Sjezd vidí nutnost její nejen v početné síle a poplatnosti národa, nýbrž i v osvětových jeho potřebách a v zájmu vědy nade vší pochybnost. Důtklivě žádá, aby pro národ český na Moravě a ve Slezsku, jenž v těchto zemích na vysoké školy má ostatně právo historické, a to v hlavním městě Moravy, Brně, kde jediné dnes nalézají se všechny podmínky k zdárnému rozkvětu vysokých škol, byla co nejdříve zřízena česká universita. Sjezd zároveň vážně žádá, aby při budoucí universitě moravské šetřeno bylo náležitě rázu křesťanského, a nebyli proto na ni povoláváni mužové smýšlení Církvi nepřátelského.

K resoluci dodal p. prof. Janoušek, že souhlasí s vývody referenta, ale doplňuje důvody pozoruhodným způsobem. Upozornil, že úmrtím mate-

matiků, dra. Studničky a prof. Weyra uprázdněny na universitě a technice české v Praze stolice pro vědy matematické. A poněvadž není dorostu, povolá správa vyučování učitele z ciziny. Třeba tedy druhé university i z toho důvodu, že potřebí dorostu pro vysoké učení, abychom nebyli odkázáni na cizinu i v budoucnosti.

Když resoluce schválena, promluvil c. k. školní rada p. dr. Frant. Nábělek „O výchově na středních školách“, řeč přímo sensační, jaké dosud o věci zajisté nikde nebylo přenešeno. Referent poukazuje na různá stanoviska filosofická, o nichž na člověka se hledí. Najmě ukázal na stanovisko filosofie materialismu a filosofie dualismu a na účel, jaký se mu přisuzuje. Není-li člověk pouhou hmotou a má-li svět svého původce mimo sebe, pak člověk není nejvyšším pánem a neslouží pouze sobě samému, nýbrž má povinnosti i ke společnosti lidské a k Bohu. Aby mohl konati takové povinnosti, musí býti vzdělán i dle rozumu i dle citu, nejkrásnějším květem pak vzdělání jest ušlechtilá povaha.

Střední školy odchovávají lidi, muže (nyní již i ženy), kteří ve svém povolání pak jsou vůdci a rádci lidů: jsou to kněží, učitelé, úředníci, učenci atd. jsou to intelligence národa, od níž hlavně záleží jeho osud. Národ, jenž spoléhá se může toliko na svou inteligenci, na vlastní práci zvláště na poli osvěty, má-li dojíti uznání u národů jiných, má naději jen v mládeži dobře vychované.

Školy mají dbáti výchovy mravně-náboženské, bez náboženství výchova jest nemožna, protože všechna výchova zakládá se na autoritě a pro lidstvo nejvyšší autoritou jest Bůh, rozum lidský za nejvyšší autoritu vyhlášený není autoritou dostatečnou, poněvadž jest podroben bludu, jakž dějiny filosofie dosvědčují a zkušenost, že i nejdůmyslnější učenci a zpytatelé ve svém vlastním odboru minuli se s pravdou. Uzná-li se rozum za svrchovanou autoritu, tož každý pak může si osobovati právo, aby bylo dobrým, co on uzná za dobré; byl by pak člověk měrou věcí, jakž řečti sofisté učili. Uzná-li se Bůh za nejvyšší autoritu, pak jest mravouka pro všechny lidí stejná a stejně závazná. Tedy výchova na základě náboženském.

Dále referent ukazuje, jaký úkol připadá kterému předmětu od náboženství až k psychologii a profesorům těch předmětů. Nejdůležitější úkol připadá katechetovi, jenž má znáti nejen svůj odbor nýbrž i býti obeznámen s odbory jinými a důkladně filosoficky vzdělán, aby mohl žáky z pochybností vyvésti, je poučiti, aby bez ostychu mohli se mu svěřovati a tázati se, když snad četbou přišli na věci, jež zdají se v odporu s náboženstvím. Katecheta má býti žákům autoritou, učitelem, jehož žák ctí a miluje, jehož život není v odporu s učením. V příčině výchovy mravně-náboženské po katechetovi může působiti profesor přírodních věd, zvláště obrátí-li zřetel žáků na zákonitost, účelnost a krásu v přírodě, kteráž takto sama od sebe povstati nemohla. V přírodopise naskytuje se příležitost poukázati na podmínky zdravého těla, jež jest pak příbytkem zdravého ducha. — Professor řečí zvtáště řečí mateřské má příležitost účinkovati na žáky při četbě krásné literatury. Referent odsuzuje zhoubný směr jedné části moderního básnictva. Při vyučování v dějepise, přeje si, aby dbáno bylo dějin kulturních více, aby mužové tiché práce, geniové na poli osvěty nezanikali vedle mužů železa a krve, aby žáci byli naváděni ceniti velikost ne dle množství prolité krve, nýbrž dle množství dobrodiní, jakého ti mužové byli původci. I v mathematice, logice a psychologii naskytuje se dosti příležitosti k výchově povahy šlechtné. Všechny předměty mají směřovati k jednotnému cíli a též všichni professoři mají k tomu cíli působiti, aby snad neboural jeden, co

buduje druhý, aby žák nebyl uváděn do rozpaků. Nejúčinnějším pak prostředkem jest dobrý příklad. Zřetel k výchově nikterak není na újmu, aby snad vědění utrpělo, čím hlubší vědomosti, tím pevnější opora pro šlechtnou povahu. Referent dospívá k závěrku, aby školy byly, čím arciučitel Komenský je míti chtěl a krátce vyjádřil: „Školy buďtež chrámem Ducha svatého.“ Tím se rozumí, aby z nich vycházeli lidé moudří, rozumní, jež umí dobře raditi včas, pevní charakterové, lidé obohaceni vědomostmi, lidé zbožní a bohabojní. Takové školy vychovávají lidi celé dle rozumu i dle citu.

Načež s velikým nadšentm schváleno usnešení, v němž se vyslovuje přání: školy veškery ať jsou upraveny tak a učí se ve smyslu Komenského, aby byly chrámy Ducha svatého.

Jednání sjezdu účastnili se a s velikým zájmem sledovali řeči, zejména vývody c. k. šk. rady p. dr. Nábělka, Jeho Ex. ndp. biskup brněnský, generalní vikár ndp. biskup dr. Doubrava, ndp. prelát msgr. Weinlich, hrabě Serényi, vdp. dr. Jos. Pospíšil, hr. Huyn, farář z Běhařovic, msgr. Štátný a jiní zasloužili a vynikající mužové.

Ve schůzi druhé dne 31. srpna odpoledne konané promluvil o školních bratřích dp. dr. Aug. Štancl.

V úvodu řeči p. referent pojednal o původu a vývoji školních bratří. Podav nástin života zakladatele sv. Jana la Salle, kterýž založil první průmyslovou školu a stanovil, že děti lidu z tříd výrobních mají býti vzdělávány tak jako děti boháčů a šlechticů a sice že vzdělávány býti mají v řeči mateřské. Školští bratři jsou zárukou, že děti jim svěřené budou vychovávány v duchu národním. Sděliv, jak povstala Maticе Cyrillo-Methodějská, nadšeně líčí význam této Maticе a důrazně dokázal nutnost její v národě našem a její význam pro budoucnost českého lidu. Cituje posudek Macharův o poměrech našich a vlivu nynější soustavy školské a působení učitelů odcizených vyšším idealům. Líčí zdánlivé rozpory a dokazuje, že v ideálech školských bratří leží pouto, kterým kněz a učitel se dorozumí, shodnou a bude základem smíru mezi školou a kostelem. Třeba však k dílu tak velikému obětavého sebezapření a obětí; a tak k uskutečnění ideálu škol. bratří třeba velkých obětí. Cituje velkého vychovatele křesťanského Kellnera o práci učitelské. Vypravuje, jak o školských bratřích soudí lid a rodičové. Líčí působení jejich ve Vídni a jinde netoliko jako učitelů dítek, ale hlavně jako vychovatelů učitelů. S důrazem líčí dosah působení školských bratří jako řádu, který v českém duchu působiti bude a zejména pro kraje ohrožené. Poukazuje zvláště na Slezsko a jiné větve čeledi Cyrillo-Methodějské, ba i mezi Slovy mají působiti v duchu sv. Cyrilla a Methoděje a to nejen po stránce theoretické, nýbrž hlavně po stránce praktické zřizováním škol rázu odborného netoliko v městech, ale i na venkově, a tak působiti v duchu zdravého pokroku ve smyslu myšlenky Cyrillo-Methodějské. Vřele obhájiv nutnost školských bratří líčí, jak nutno je, abychom začali prakticky řešit otázku tu zahájením sbírek ve všech farnostech a tak se umožnilo rychlé uskutečnění velkého díla, kteréž na obrod lidu našeho bude míti vliv netušený.

K věci promluvil nadučitel J. M. Kadlčák, kterýž podal několik vysvětlivek o působení řádu a navrhl dodatek resoluce; doporučuje zřízení českého ústavu učitelského ve Frýdku, načež resoluce i s návrhem jeho schválena v tomto znění:

III. katolický sjezd českoslovanský si přeje, aby školští bratři co nejdříve uvedeni byli do Olomouce, aby tam vzorem byli našemu školství vzornou českou školou měšťanskou, školami odbornými a katolickým učitelským ústavem českým.

Proto doporučuje sjezd „Matici Cyrillo-Methodějské“ rozvinouti dle stanov úsilivnou činnost a zavést v našich novinách moravských stálou rubriku o její podnikání.

„Maticе Cyrillo-Methodějská“ zakládejž po farnostech odbory a dojednejž s příbuznými spolky německými, aby v krajích českých od sbírek ve prospěch její upustily.

Dále doporučuje a žádá zřízení českého ústavu učitelského na Těšínsku, jehož vedení svěřeno býti má školským bratřím. (Dodatek J. M. Kadlčáka.)

O stanovisku katolíků k universitním extensím účinně promluvil nejd. dr. Josef Tumpach.

V úvodu naznačil vývoj a úspěchy dosavadních extensí a jejich zařízení u nás, načež se rozhovořil o náhledech, jaké o nich u nás zavládly. Dokazuje, že katolík nemůže býti zásadním nepřítelem universitních extensí, anť by se postavil v rozpor s Církvi katolickou, která šíření věd a osvěty důrazně žádá. Nelze se vzpíratí polarisování vědy písmem a slovem živým. Věda nemá býti majetkem kruhů privilegovaných, nýbrž přístupna musí býti vrstvám nejširším. Čím více se šíří a vzkvétá, tím více prospívá víře, neboť má týž původ a pramen jako víra, ovšem jenom věda skutečná, pravá, nikoli však domněnky jednotlivců ničím nedokázané, o nichž může býti mluveno, ale s určitým označením, že se jedná o domněnku a ne o pravdu nezvratnou, vědecky dokázanou. Rovněž však odmítáme agitace stránnické a buzení vášní a odporu proti určitému vyznání náboženskému pod rouškou extensí universitních. Vyslovujeme souhlas se šířením vědy a schvalujeme extense universitní ve smyslu naznačeném. Probírá pak působení jednotlivých oborů, zejména pak lékařské fakulty a jejich extensí, jakož i extensí ostatních fakult. Na konec se přimlouvá, aby katolíci účastnili se extensí, jich program odpovídá názorům již z toho důvodu, že se tím manifestuje touha katolíků po vědě a osvětě. Kárá netečnost a chabost, jež se jeví v katolických spolcích v tomto směru a důrazně vybízí, aby se katol. spolky více o extense zajímaly. Navrhl pak resoluci v tomto znění, jež přijata bez odporu.

„Katolíci shromáždění na třetím všeobecném katolickém sjezdu československém v Brně, jsouce po vzoru matky své, církve sv., upřímnými přáteli vědy a jejího rozšíření pokud možná největšího, vítají i universitní extense jakožto prostředek, jímž z tohoto vznešeného stanoviska vědy rozlévati se má zářné světlo osvěty, vědění a vzdělanosti do nejširších vrstev lidu. Žádají však, aby při nich lidu jako věda podáváno bylo to, co v pravdě a skutečně nepopírnou vědou jest, jakož i, by ani zjevná ani historická pravda jimi snižována nebyla. Ve smyslu tom doporučuji je též pozornosti a přízni veřejnosti katolické.“

K věci promluvil c. k. školní rada dr. Nábělek, který ze života dokazuje účelnost extensí universitních, že je to mravní povinností všech vzdělanců pořádati poučné přednášky všem přístupné a úplně bezplatné a tím splatiti část dluhu, kterýž má vzdělanec k ostatním vrstvám, kteréž mu vyšší vzdělání obětmi nemalými umožnily. Doporučuje netoliko extensi universitní, nýbrž poučné přednášky aby vůbec pořádalí professor i učitel a vzdělanci vůbec.

V třetí schůzi odboru dopoledne dne 1. září konané referoval ředitel pan J. Tiray „o knězi a učiteli“ ve škole a výchově. Řečník vzpomíná dob minulých a za pochvaly připomíná spisovatele Ráise (Sláva mu!) a jeho spisovatelského působení pro ideální shodu kněze a učitele. Líčí život učitele a kněze i jejich vzájemný poměr v dobách nedávno mí-

nulých a v době nynější. Stanoví příčiny zkalení poměrů mezi oběma stavy, náprava-li žádoucí a možná. Posuzuje moderní směry a snahy v učitelstvu: uplatněné neb uplatňované zejména v mladších vrstvách učitelstva českého. Doporučuje, aby se působilo proti zhoubným proudům, a sice slovo proti slovu, tisk proti tisku. Nejvíce rozpor rozšiřuje tisk zvlčený. Připomíná rozpory a boj proti věci i osobní, připomíná útoků na předáky. (Sláva Špačkovi a Kadlčákovi!) Velmi vřele a tklivě líčí, jak učitelové přesně katolického smýšlení z obavy před terrorismem a hanobením v novinách upjatě se stranili všeho veřejného života. Odsuzuje útoky, ať vycházejí z kterékoliv strany a doporučuje styky osobní, jaké u vzdělanců jsou žádoucí a nezbytné. Velmi případně líčí, jak neznalost věci a zlá vůle nejvíce způsobují zmatky a ony don Quichotské boje proti vymyšleným mlýnům domnělého klerikalismu a reakce, na niž nikdo nemyslí a mysliti nemůže. Připomíná projevy biskupův a sjezdů na důkaz, že úplně bezdůvodně se vede boj proti křesťanství pod rouškou boje proti vymyšlenému klerikalismu. Řečník líčí styk učitele a kněze ve škole, v kostele a v životě soukromém i veřejném a případně poukazuje na poměry a styky kněze a učitele u jinověrců. Velmi pěkně vyvodil nutnost spolupůsobení a dobré shody kněze a učitele z důvodů výchovateckých. Odmítá experimenty novodobé, jimiž se měla uplatniti výchova beznáboženská, a obhájí nezbytě nutnou součinnost kněze a učitele ve výchově, tudíž shodu a přátelské styky obou jako činitelů zhusta rozhodujících prohlašuje za podmínku úspěšné práce výchovatecké ve škole i veřejném životě, což za častého a hluchého souhlasu velmi pěkně rozvádí, a dokazuje, že třeba i za nyní platných zákonů školských plně a ničím nezkalenou shodu mezi oběma stavy udrželi a pěstovali na základě společenské rovnocennosti. Líčí kulturní poslání obou stavů v lidu českém a ohromný význam spolupůsobení kněze a učitele, kteří na mnohých místech na sebe jsou odkázáni. Velmi účinně líčí blahodárné výsledky takové shody netoliko ve škole, ale i v životě pospolitém v každém ohledu. Doporučuje na konec upřímnou, přátelskou shodu kněze a učitele v zájmu škol, výchovy církve i národa našeho v duchu myšlenky Cyrillo-Methodějské a kulturního poslání. Doporučuje pak resoluci jež přijata v tomto znění:

1. Aby hlavního úkolu škol obecných; vésti dítky k mravnosti a náboženství dosaženo býti mohlo, jest shody a součinnosti učitelů s učiteli náboženství potřeba.

Jedinné vzájemnou shodou obou lze zachovati jednotu u výchově ve všech předmětech školních v souhlasu, v duchu a kde možno v přímém spojení (koncentraci) s hlavním předmětem výchovným — náboženstvím na školách se žactvem katolickým.

2. Shoda součinnost kněží-učitelů nutná a žádoucí i mimo školu za příklad a na posilu křesťanského smýšlení ve všem veřejném životě, v zájmu národním, osvětovém i k užítku lidu, jemuž kněží-učitelé nejbližšími jsou rádci.

Za nepřítomného referenta, kterýž byl povinnostmi úředními zdržen, v poslední chvíli převzal referát „o spolcích a časopisech učitelských“ náčelník učitel J. M. Kadlčák. Probrav vznik a rozvoj spolkového života a učitelského časopisectva dob starších vzpomněl r. 1848. Působení družiny Wenziga, Budče a volných družin. Připomněl, kdo první shromažďoval a sdružoval učitele a zakládal časopisy. (Řezáč: Škola a život.) Řečník pak probral:

I. Úpadek spolkaření i časopisectva českého v době absolutismu a jeho znovuzřízení po zavedení ústavního zřízení.

Družina Havelkova v Olomouci a její snahy: a) Spolky okresní. b) Ústřední spolek. c) Komenský.

II. Organizace učitelstva na Moravě až do uplatnění směru svobodomyšlného. Život ve spolcích okresních, působení spolků těch, sjezdy Ústřední jednoty.

III. Rozklad. Nynější poměry na Moravě, v Čechách a ve Slezsku. Rozštěpení učitelstva ve směr krajně liberalní a katolický.

IV. Katolické spolky 1. u nás na Moravě a v Čechách; 2. u Slovanů; 3. německé v Rakousku a v Německu.

V. Rozvoj časopisectva učitelského 1. na Moravě a v Čechách; 2. u sousedů.

VI. Vliv a působení spolků i časopisů.

VII. Naše tužby a naděje do budoucnosti — načez navrhl resoluci, jež schválena v tomto znění:

A proto spolky i časopisy učitelské působtež ku vzájemnému sblížení všech vychovatelů a vystříhejtež se všeho, čímž by autorita jak učitele tak i kněze poškozena byla a přátelský poměr obou ve školství spolupůsobících stran mohl býti porušen, práce vychovatelská znesnadněna ano i znemožněna byla; doporučuje se všem věrným katolíkům, aby dle možnosti podporovali katolické spolky učitelské.

Všechny opravdu pozoruhodné řeči sledovány s velikým zájmem a řečníkům vzdány díky jednak hlučným potleskem, jednak vřelými doslovy předsedy ndp. msgr. dr. Sedláka, kterýž porady odboru řídil a vřelým přehledem vykonané práce zakončil. K—.

Umění v domácnosti.*)

Podává Jan Bečvan. — Věnováno Jos. Vencourovi ve Val. Meziříčí.

„Všc, co potěšuje, je uměním“ — tento na první pohled zarážející a překvapující názor Nitscheův vane celou knihou Schultze-Naumburga. Autor otvírá na mnoha místech nové, zajímavé perspektivy, bije se za nová hlediska umělecká. A přece, přečte-li člověk pozorně celou knihu, je nucen vyznati: Ano, tak je to! To je právě hledisko na umění, pokud s ním člověk stýkati se může ve vlastní domácnosti. Škoda jen, že ještě některé partie nejsou podrobněji podány, jak si vše autor představuje (hlavně ve stati o nábytku), ale vždyť konečně spisovatel sám praví, že jeho kniha nechce býti encyklopedií, nějakou snůškou podrobných předpisů, nýbrž více studií. Několik myšlenek z výtečné této knihy podati jest úkolem této drobné essay.

Autor obrací se proti směšné domněnce, jakoby úprava a výzdoba příbytku musela býti dle téže hloupé, spanštlé fačony, a žádá důrazně,

*) Umění v domácnosti. Napsal Schultze-Naumburg. Otázky a názory. R. II. Nákl. Jana Laichterna na Král. Vinohradech, Žižkova ul. č. 10.

abychom hledali v úpravě svých bytů výraz svého vlastního postavení, svých prostředků, svého vlastního bytí. Směšná myšlenka prosákla massy: dělat ze svého bytu zmenšené obydlí knížecí. Že je to vše samé fabriční zboží, pouhá imitace, dekorace, švindl, rozumí se samo sebou. Proto pryč s dělanou vznešeností, mějme konečně jednou už smysl jen pro to nejlepší a pravé. „Jak v pravdě vznešeně a imposantní by mohlo býti přece i prosté obydlí občanské, v němž by se hrdě zřekli veškeré okázalosti (symbolu to bohatství), kde by však za to vše až do nejmenší maličkosti bylo pravé a vytvořeno z vybraného vkusu.“ Lidem, kteří mají v těle jen trochu citu pro pravdu, sebevědomí a smysl pro krásu, předkládá autor obraz takové úpravy bytu.

Stěna má býti nábytku našemu pozadím, tedy jaksi plochou, na níž mají předměty vyniknouti. Stěna má se tedy co nejméně vtírat, vměšovati do celkové úpravy, ač zase nemá také působiti dojem nepříjemné jednotvárnosti. Nejlépe je, obložíme-li stěny dřevem, což má do sebe cenu veliké trvalosti. Netřeba nějakých nádherných dřevořezeb, stačí dobré dřevo sosnové, jemně mořené nebo lazurované. Velmi krásný způsob obložení stěn je štuk, a to zbarvený v masse. Nebo též spojení dřeva a štuk, dřevo dole, štuk nahoře; spojení takové ostatně může býti zjednáno s nerozmanitějšími látkami. „Představme si pod obrubou ze světlého dřeva napjatou světlou látku, jemně řáskovanou — hle, motiv pro pokoje, které mají působiti zvláště něžně. Vůbec mohli bychom tkanin užívat mnohem hojněji.“ Vkusná jest též výzdoba pokoje čalouny. Čaloun však nemá býti převahou nábytku stlačován na pouhé pozadí. Co se týče barvy čalounu, nejlépe učiní každý, bude-li sám pozorovati barvy, které na něj působí blahodárně. Působí-li na mě koncšivě zeleň, zvolím barvu zelenou pro čaloun, působí-li na mě dobře modrá barva, zvolím si tuto.

Co se stropu týče, jsme-li odkázáni na skromné prostředky, volme strop jednoduše omítnutý. Je to zcela útluné a vkusné, je-li strop natřen bíle neb do bělava. V tom případě není sice strop výzdobou, ale aspoň neruší celkového dojmu. Ale barbarským vkusem jest, dáti si strop pomalovati ubožáckými ornamenty, hodně pestrými, nebo docela celým zátiším. Taktéž hloupě se vyjímá imitace plastické výzdoby štukové. Štuk je ovšem výzdobou stropu, ale musí to býti štuk opravdový. Jak výzdobný motiv poskytují prosté tvary, kruh, ovál, slunce. Nutno však nechati štuk bílý, nebo bělavý, „aby říkal: já jsem štuk. Štuk pomalovaný věru se mi zdá jako rybízový koláč s omáčkou z pečeně.“ Schultze je nadšen pro strop dřevěný. Nemusí ovšem vypadati jako strop z nějakého renesančního zámku. Vždyť už samo dřevo působí velmi příjemně a strop z hladkých prken, rozčleněných trámovím činí dojem nadmíru útulný.

Co se týče podlahy, spočívá velký malebný půvab v parketách. Není však nad sympatickou, do běla vydrhnutou podlahu. Bohužel, že se od ní tak zúplna upustilo. Kdo odkázán jest na nejvyšší prostotu, tomu se vřele doporučuje, neboť držena-li v čistotě, propůjčuje domácnosti cosi neobyčejně úpravného, jako stálý důkaz její bezvadné čistotnosti. „Zlým znamením je, že i sedláci počínají své podlahy natírat lakem. Není prý tak vidět špinu. Ovšem, není jí tak vidět.“

U dveří a oken ponechejme dřevo jako dřevo. Vždyť prosté dřevo sosnové žilkované poskytuje často nádherný motiv. Je tudíž lépe, dřeva nenatírat, nýbrž jen lasturovat. Tím se žilkování zřetelněji zbarví, a okno takové i dvéře dají se dle potřeby mýti. A když už volíme nátěř, nevolme bezkarakterní zbarvení, dnes tak běžné. Proč bychom nepoužili zeleně nebo modře? Vždyť něco takového vypadá rozkošně, byl-li volen ovšem tón se

vkusem. Na pravém místě je také čistotná starosvětská běl, které dříve mivali tolik. Vždyť jest veselá a jasná — propůjčuje domu něco velice vlídného.

Záclony musí býti upraveny prakticky a krásně zároveň. Napřed musí býti upravena stránka praktická, nežli se pomyslí na stránku estetickou. Úlohou záclon jest za dne zastíratí pohled zvenčí do pokoje, ale naproti tomu zase dopouštěti průhled z pokoje ven. Druhým úkolem záclon je uzavřítí na večer světlici úplně proti světu zevnějšímu a posilovati pocit útulnosti pobytu mezi čtyřmi stěnami. K úkolu prvému hodí se látky průsvitavé, k druhému pak látky husté nebo aspoň neprůsvitné. Nutno spojití tedy obojí látku vedle sebe k snadnému a pohodlnému manipulování tak, aby každá z nich o sobě mohla zastříti okno. Třeba jest dbáti na nejkrásnější moment estetický, na jemné totiž zvarhanění záclony shrnuté v široké klidné ploše stažené. Pohybem záclon takřka obživuje. A tento úkon její měli bychom ukazovat zřetelně, od něho bychom měli vycházet a na něj dávat důraz. Záclona visí kroužky na tyči. Vezmu-li pěkně leštěnou mosaznou tyč, upevním-li zřetelně napříč okna a dám-li zácloně, aby se po ní mohla vozit, zjednám tím obraz pro svůj cit mnohem příjemnější a jasnější, nežli draperií. Dám-li pak druhou záclonu z látky průsvitné, aby se vozila po tenounké mosazné tyčince v okenní špaletě, ujdú tak i nebezpečí, že by vnitřní sklenutí okenní vypadalo příliš holé. Při volbě záclon dbejme na barvu. Na té záleží velmi mnoho, ale ať je volen sympatický tón, jenž dává souzvuk s barvami stěn a ostatního okolí. Tedy netřeba vždy tutéž barvu, jakou má stěna, nýbrž její protiklad. Ornamentální výzdoba sice není nutná, ale je přece už mnohem spíše na místě.

Co se týče koberců, nemysleme, že nádherný, perský koberec hodí se do skromného pokoje. Ten žádá v okolí svém bujnou hýřivost. Je-li pokrytí podlahy vůbec potřebno, snažme se o dojem útulnosti, a ten zhusta docílíme, obložíme-li celý pokoj touž látkou kobercovou. Lze se při tom obejítí beze všeho vzoru. Koberec musí vyhovovati svému účelu: býti špatným vodičem tepla a vedle toho poskytovatí příjemný dojem očím. Za předložky k postelím nebo pohovkám možno dobře užítí kožešin. I rohožová pletiva hodí se často velmi dobře na pokrytí podlah.

Tak přicházíme konečně k nábytku. Hlavní věcí tu bude, abychom neplnili pokoje věcmi bezúčelnými, skřínkami, do nichž se nic nestaví, stojánky, na nichž všude stojí haraburdí atd. Základem při nábytku musí býti smysl pro věcnost, účelnost, pohodlnost, a ten smysl, bohužel tak zhusta chybí. Stůl má býti tak postaven, aby se za ním mohlo pohodlně sedět, pohodlně dívat na své knihy; má býti větší, široký, útulně pohodlný, s nohami, o něž bys se neotloukal, s deskou, kde bys se ustavičně nebál, že poškrabeš na ní polituru, tak postavený, aby na něj denní světlo plným proudem se strany a kde by i umělé světlo tak bylo zařízeno, abys si nekazil oči. Stačí jedna, prostranná skříň na knihy, nesmyslem je umísťovati svou knihovnu v pohovkách, ozdobných skřínkách; na policích v koutě a v kredenci. Na psacím stole nemají býti etažérky a konsolky hlavním motivem. Psací stůl má býti tak upraven, aby si na něm člověk mohl pohodlně uložití své účty, knihy, dopisy a co tam vůbec náleží, a co hlavního, psací stůl má míti velikou, pohodlnou desku, abychom se mohli na ní při stole náležitě rozložití. Vůbec nemá se zapominati, že nejpraktičtější a nepohodlnější forma je také požadavkem nové doby. Při zhotovování nábytku samého budiž dbáno na to, aby byla uplatněna krása materiálu, což lze dosáhnouti i nejlacinějším a nejprostším dřevem, třeba

sosnovým. Třeba hledati půvab v krásných kusech nábytkových a zřící se raději, kde předpokládány malé výlohy, všeho ornamentu, soustružiny a hraček. Když vypadá domácnost nyní tak, jak by měla vypadat u člověka estheticky vzdělaného, můžeme pomýšlet na další výzdobu pokojů. Jest se nám však varovati od nesprávného názoru, že si vyzdobíme místnost, když v ní kde co navěsíme a nakupíme, co jen můžeme sehnati nebo co máme, i kdyby to byla díla skutečné umělecká.

Každé umělecké dílo nemusí býti výzdobným, a nemusí se hoditi zrovna na stěnu. Naprosto oprávněným požadavkem je, aby předměty určené k okrase stěny byly také rázu dekorativního. Nebylo by dobré pověsiti na stěnu kresbu nebo náčrtek, provedený lehkými liniemi, třeba tužkou, i kdyby to bylo jak umělecké a od jakéhokoliv umělce. Kresba na stěně musí míti všechny dekorativní vlastnosti. Jak daleko lépe působí třeba barevný, nástěnný koberec, šířící zálibu v barvách a přičleňující se svými liniemi a plochami k rytmu architektury.

Rozvěšujeme-li obrazy, dbejme na rozčlenění stěny obrazy. „Tajemný výraz krásy, ležící v proporcích, snad málo kdy se neumělci uvědomí, ale i on dobře pocítuje jejich účinek.“ Jen se varujme soustavy nahromadovací, vždyť jak často se zničí i umělecké dílo samo nevhodným susedstvím. Mýlnou jest domněnka, jako by opravdu dobré umělecké dílo musilo působit vždy. Vytvořme hlavní stěnu pokoje jedním obrazem, a byť by zůstaly i velké široké plochy prázdné vedle něho, spatříme brzy, jaký příjemný klid tím vejde do pokoje. Jen se vyhýbejme oné nešťatné manii, všecko naplňovat, jako by to znamenalo už výzdobu. Úlohou naši bude nikoli naplňovat, nýbrž rozčleňovat. Ovšem, může býti i více obrazů na jedné stěně, ale musíme jimi pěkně prostor rozčlenit.

Každý obraz musí vidět; tak velmi rušivě působí malinký obrázek zavěšený příliš vysoko. Lépe jest neosvětlený kout nechat prázdný, než tam zavěsiti obrazy. Při koupi obrazů dbejme na to, abychom koupili od umělců samých. Není-li to možno, obraťme se na některého vynikajícího slušného obchodníka s uměleckými výtvy.

Kdo nemá peněz na původní obrazy, ozdobi příbytek vzornou kopií uměleckého díla. Vždyť zdařilá kopie uměleckého obrazu je někdy lepší než prostřední originál, a poskytuje vlastně též umělecký požitek jako originál sám. Komu však nestačí prostředky ani na kopie, nechť ozdobi příbytek aspoň reprodukce mi dle děl nových i starých mistrů. Jsou-li zdařilé, hodí se dobře za okrasu dekorativní; nutno ovšem, aby byly zarámovány vkusně a s potřebným taktem.

Obzvláště zajímavý jsou Schulzovy návrhy v otázce rámců. Rám nutno pojímati jako zřetelně utvořenou hranici plochy obrazové, kteráž zjev obrazu svírá a zavírá. Účelu tomu vyhoví skoro vždy úzká ploška, jejíž barva v obraze samém, pokud to ovšem možno, se nevyskytuje. Proto asi uchýlovali se rádi lidé ke zlatu, jakožto barvě rámu, neboť zlato se zřídka kdy v obraze samém objevuje. „Dále brávali k tomu zlato asi z té příčiny, poněvadž zlato ve svých světlech má takovou svítivost a sílu tónu, který daleko předstihuje každý tón dosažitelný barvami a tím zvláště zdůrazňuje rozdíl skutečného světa zevnějšího (jehož částí přece rám je) a neskutečného světa v obraze.“ Nemůžeme tedy jen tak zavrhovati zlaté rámy, jen naduté okázalosti a přepychu dlužno se při tom varovati. Dotěravě široké, titěrným ornamentem přecpané zlaté rámy jsou vždy špatné. Buď má býti rám prostým ohraničením plochy obrazové, a pak stačí úzká lišta, třeba lehce článkovaná a pozlacená. Anebo má býti rám samostatným dílem uměleckým,

ale pak bude nejlépe, bude-li komponován od umělce samého, aby tak tvořil s obrazem vnitřní jednotu.

Ovšem vedle zlata je ještě množství tónů, jichž lze užiti stejně dobře a mnohdy i lépe. Tak třeba tmavě odstíněný rám působí mnohem jemněji. Lze tu upotřebiti každé jiné barvy, jen musí tato přinášeti obrazové ploše zakončení a klid. Nebo můžeme sloučiti takové tóny se zlatem tak, že do vnitř rámu vložíme úzounký zlatolesklý proužek na půl prstu šíře. O tvaru rámu nedá se říci nic určitého. Nemáme formy, jež by se dala ustanoviti za normu; každé umělecké formy dá se na některém správném místě použít. Mnohdy, zejména pro malé obrázky, velmi dobře hodí se hodně široké rámy, které pak propůjčují celku větší rozměr. Nepříznivě působí bílý, papírový okraj u jednobarvých reprodukcí dle maleb, zejména u fotografií a fotogravur dle olejových obrazů.

Mluví se často proti zasklení obrazů. Leč neprávem. Sklo má u obrazu velmi pěkný esthetický účinek. Sklem se obraz ještě dále vzdaluje od skutečného světa zevnějšího a tvoří takto nový svět, jenž od onoho úplně odloučen deskou skleněnou, jako sen před námi se rozkládá. Že skleněné tabule tu a tam reflektují silněji, než by reflektovaly obrazy samy, v tom leží nový dekorativní půvab. „Neboť reflektování je o sobě jemným zjevem světelným. Kdo však chce obrazu požívat intimně, najde si přec vždy správné stanovisko, kde ani sklo ani obraz beze skla nereflektuje.“ (Str. 87.)

Dokončení.

Z Katolického spolku českého učitelstva na Moravě. Ve smyslu usnesení výboru a valné hromady podány petice o úpravu služného podle požadavků moravského učitelstva předsedovi klubu nár. poslanců p. dru. Žáčkovi a předsedovi katol. poslanců národních p. dru. Hrubanovi.

Rolníci a poplatníci podali sněmu tuto petici, aby školní plat byl zrušen: Nespravedlivým rozdělením daní páchána jest veliká křivda na nás rolnících a poplatnících vůbec, neboť veškera břemena daní ve výši procentuálně nejvyšší naložena jsou na bedra naše. Vedle pozemkové daně platiti musíme daň domovní, osobní, vedle toho daň školní, která vybírána jest na obcích — dle jména školní plat. Školním platem hradí se na obcích od c. k. berní spávy předepsaný školní paušál. — Školní plat stanoví se na obcích dle výše předepsaného školního paušálu, který obec sama vybírá od osob, které dítky své do školy posílají.

Tento školní plat jest pravým břemenem pro naše obce, neboť veliká většina rodičů dítky do školy posílající jest nemajetná a tak musí pak dopláceti za ně občané druzí!

Mnohé obce — aby se vybírání školního platu usnadnilo — zrušují školní plat, a školní paušál hradí se obecní přírážkou. V tomto případě však jsou zase stíženi největší poplatníci. Leč i takový způsob nevyhovuje a obce mají s vybíráním školních příplatků veliké nesnáze.

Vybírání školního platu jest zřízení staré, nové době neodpovídající! Na všech stranách, ve všech oborech zavádí se pokrok, ale na obcích našich ve školních platech nechává se zastaralý způsob, který přičí se také společenskému postavení učitelstva. Školní plat jest ponižujícím zřízením.

l pro stav učitelský, na který se tímto nedůstojným způsobem vybírá zvláště, čímž se stav o vážnost připravuje, ač na plat úředníků jiných stavů se zvláště nevybírání.

Školní plat nevyhovuje poměrům obecním a zavdává skoro každé obci podnět k různým nesprávnostem.

Proto obrácíme se my rolníci a poplatníci na slavný zemský sněm s uctivou prosbou, aby se předepisování školního paušálu od c. k. berních úřadů zrušilo, čímž vezme za své školní plat sám, aby se školní paušál hradil ze zemských důchodů, případný schodek hraditi se může zemskou přirážkou!

Pozoruhodný úspěch. Předseda katolického spolku učitelského J. M. Kadlčák obdržel I. cenu, a sice zlatou medaili Ústředního zemského spolku včelařského za expozici včelařskou na výstavě včelařsko-ovocnářské ve Frenštátě dne 13.—17. září pořádané. Za vystavené hrušky obdržel diplom čestného uznání. Dále vyznamenání v oddělení včelařském učitel J. Křesta z Trojanovic, nadučitel Svěrák z Kělče, nadučitel Dion. Polanský z Dol. Bečvy, učitel Luzar z Vel. Kunčic, nadučitel Bordovský z Tiché a řada jiných učitelů. V oddělení ovočnářském III. cenu obdržel nadučitel Blecha ze Stařice a řada učitelů diplomy. Žajisté pěkný úspěch učitelů snaživých.

Ó kvalifikování učitelů v Čechách píše „Učitel“: „Sliby, které učitelům v zemské poradě loni konané zemští dozorcové učinili vzhledem k veřejné kvalifikace, uskutečněny nyní způsobem následujícím: Okresní školní dozorce, prohlédnuv všechny třídy školy, koná se všemi učiteli společnou poradu, o níž se sepisuje protokol, který se pak podepisuje inspektorem a všemi učiteli. Nejdříve okresní školní inspektor dává přehledný posudek o celkovém dojmu, jež učinil na něj ústav, pak se posuzují výkony jednotlivých tříd a učitelův a probírání učebných předmětův. Na konec vyzývá předsedající inspektor, aby byly přednášeny případné žádosti, stížnosti námitky atd. Protokol dodá se okresní školní radě a ta jej zašle s ostatními inspekčními nálezy zemské školní radě. Opis protokolu má se uložit v archivu školy. Toto veřejné posouzení výkonů jest pak rozhodujícím pro vyplňování kvalifikačních tabel, které se musejí k žádostem o místo přikládati. Vyznáváme bez vytáček, že tento postup jest velikým krokem k lepšímu. O případném přezkoušení inspekčního posudku vyšších instancí není ovšem žádné řeči a učitelé nepřísluší proti němu žádného odvolání; inspektor jest tu tedy tak jako dříve absolutním. Ale čeho dosaženo, jest velikým pokrokem. My učitelé v Čechách tedy víme tak dosti dobře, jakou máme kvalifikaci, žádáme-li o jiné služební místo.

Kárné třídy doporučila okresní porada učitelstva v Praze zřizovati pro děti z měst. obec. a měšť. škol vyloučené, rozpustilé a svévolné. Pojmenování tříd těch má přízvuk tvrdý i hanlivý. Sama o sobě jest správná myšlenka, děti rušící práci učitelovu dáti na čas (nejméně čtvrt roku) do ústavu zvláštního, ale nemá se hned pomýšlet na kolonie trestanecké. Za prostředky vychovávací užito bude prací ručních a působivých trestů úsobě jednotlivců přiměřených. Všichni buďte přídržování co nejpřísněji k tichu, naprostému pořádku a největší čistotě. Učení a práce střidej se s krátkým tělocvikem. Zdraví chovanců buď věnována zvláštní péče. Kdo byl v kárné třídě třikrát a se nepolepšil, bude odkázán polepšovně libeňské. *Rozhledy.*

O nynější „moderní“ škole napsal slavný švýcarský spisovatel, rektor vysoké školy v Bernu dr. Hilty, tato slova: „Chceme-li hodnotu nynější školy poznati, tažme se, co nám moderní škola dává a co nám bere. Bere

nám velkou část našeho veselého mládí a přirozené svobody, bere nám naši dětskou víru a tělesnou svěžest. Úvádí nás do styku se špatnými lidmi a poměry. Ničí, jak daleko je možno, veškeré vlohy původnosti a genia. Učí nás množství věcí pro budoucí život nepotřebných, odnímá nám chuť k dalšímu sebevzdělání. — Dává nám za to jistý počet užitečných a potřebných vědomostí a dovedností, potřebný styk s jinými lidmi a s různými třídami společnosti; konečně v nejlepším případě vzbuzuje při velmi dobrém učení trvalou náklonnost k některým vědám, Muselo by se na tuto miskou ještě mnoho položit, aby byla aspoň rovnováha. Z toho soudí, že brzy nám bude s nynější školou účtovat.

O nemravné literatuře, této hrozné rakovině moderního pokroku, rozpisuje se mnichovská „Allg. Zeitung“ a praví mimo jiné: „Nemravná literatura roztéká se z Paříže, Berlína, Vídně a Pešti čím dále tím do vrstev širších a širších. Veřejná slušnost úžasně klesá. Bahno stříká výš a výše; páchne až k nebi, není stavu, není věku, jenž by jím nebyl pokálen. Jde tu o čistotu života rodinného, čistotu žen, věrnost mužů, nevinnost mládeže, zdraví poměrů pohlavních!“ — A toto cizácké literární bláto o překot se překládá i do naší mateřštiny a nesvědomitými nakladateli, kterým prý dobrá literatura domácí nejde na odbyt, kolportuje se i mezi lidem našim, tak že se takovou „literaturou“ rakovina nemravnosti nápadně rozežírám tam, kde druhdy česká kniha národ budila, ušlechťovala a sílila. Žádný lotras nemá tolik zločinů na svědomí, jako takový spisovatel a nakladatel, o němž platí slovo Páně, že by měl s žernovem na hrdle pohřížen býti du hlubokosti mořské.

Školní reformy na středních školách. Ministerstvo vyučování nařídilo, že po každé vyučovací hodině na středních školách má býti 10minutová přestávka. Ztracený čas nahradí se pátou vyučovací hodinou, která skončí o 1 hodině odpoledne. Vánoční prázdniny mohou se prodloužiti až do 2. ledna.

Večírky rodičů zavedl ředitel gymnasia v Mariahilfu ve Vídni dr. V. Thumser, aby tužil shodu a spojení školy a domova. Nyní pomýšlí na zavedení i konferencí rodičů. Přednášející nemají býti jen profesori, ale i rodiče. Dr. Thumser slibuje si od svých novot mnoho pro rodinu i školu.

Sdružení veškerého učitelstva — v Itálii. V Itálii se snad stane skutkem, nač v Rakousku začíná se pomýšleti. V Urbíně sešli se profesori university, akademie krásných umění, škol středních a učitelé národní, aby sestavili program, na jehož základě by se všechny síly učitelské z celé Itálie mohly spolčiti. Schváleny byly stanovy a přijata resoluce, aby všickni profesori a učitelé seřadili se v jedno vojsko, protože jen tím způsobem umožněno bude žádoucí řešení otázek školských, tak těsně spojených s blahobytem lidu.

Proti veřejnému tělocvičení žen a dívek. Dr. Götz, předseda všech tělocvičných spolků v Německu, vyslovil se v otevřeném dopisu proti tělocvičení veřejnému žen a dívek. Má se tělocvičiti dle něho jen pokud se snáší se ženskou povahou, mírně soukromně a nikdy veřejně. Ostře vyslovil se proti spolkům dam, které chtěly uspořádati veřejné produkce.

Sebevraždy dětí. V Kostomlatech u Nymburka oběsil se v komoře své babičky 12letý školák Václav Rejholec z Hořan. Příčina není známa.

Drobnosti. Útulok pro učitelky. Arcikněz Schmidt v Katovicích (v Pr. Slezsku) věnoval svoji villu v Landeku Spolku kat. učitelek ve Slezsku ke zřízení útulku pro učitelky. — Spolek katolických českých škol v Praze má na 1000 členů. Dosud vydržuje pouze pensionát spojený

s obecnou školou (v Bubenči). V dalším postupu chce se pokusit o zřízení školy měšťanské, učitelského ústavu, školy obchodní a realné. — Německý katol. školní spolek má nyní na 50 tisíc členů. Ročně přijímá 283.000 K a vydává 275.000 K. — Soukromý městský ústav ku vzdělání učitelek ve Valašském Meziříčí c. k. ministerstvem kultu a vyučování byl povolen. — V Mariánských Horách byla otevřena tímto rokem první třída chlapecké a dívčí měšťanské školy. Ústav bude udržován prozatím obcí. — Nová dvoutřídní obchodní škola otevřena byla ve Vyškově. — Polský ústav učitelský v Těšíně nebyl povolen, poněvadž zemská školní rada nechce přijat učebnice z Haliče, a zvláštní učebnice pro ústav těšínský psát a vydávat přece není možno. — V Čechách připadne jedna hospoda na 165 osob, jedna škola na 1280 osob. Případne tedy na jednu školu 8 hospod. — Nové houfnice se už zkoušejí. Staví se hradba podle nejmodernějších zásad vojenské pevnostní techniky a ta bude jimi rozstřílena. Stát to bude kol 100.000 K. — Rakouský voják jest dosti drahý. Jeden pěšák stojí poplatníky 442 K, jízdní 936 K, dělostřelec 986 K, vozotaj 1000 K, zákopník 492 K čili průměrně 650 K. Jejich výzbroj v tom počítána není. — Evropa vynakládá na vojsko 8 miliard K. — A. Hajn, red. „Osvěty Lidu“, svolává do Pardubic první sjezd lidí bez vyznání.

Odebírejte a čtete „Vzdělávací knihovnu katolickou“. Předplatné a objednávky vyřizuje každé řádné knihkupectví, zvláště Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Franci v Praze.

Nová země na severu, výprava kapitána Otty Svedrupa k severní točně. Sešit 16. Cena 60 hal. Předplácí se na 10 sešitů 6 K. Na skladě u každého knihkupce, jakož i v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlín 34. — Vysoce poučné i zábavné dílo Svedrupovo pokračuje ve vydaném právě sešitě v kapitole „Velitelovo poustevnictví“, uvádí zprávu Scheiovu a popisuje poplach na „Framu“, když v květnu roku 1900 na palubě vypukl povážlivý požár. Některé vyobrazení mezi textem a dvě přílohy „Velkodol“ — „Vnitřek Havnefjordu“ náležitě doplňují celek sešitu.

Z A S L Á N O.

Zpráva literární. V nejbližší době počne vycházeti nákladem J. Otty v Praze v sešitech velký román společenský „Kovové ruce“ od Václava Štěcha. Román čerpán je dějem z města a jeho okolí, na něž autor zrovna prstem ukazuje. Podkladem jeho je neblahý, bohužel ne ojedinělý úkaz, že v městě stal se vševládnoucím činitelem, malým pašou v okresu muž, jenž řídil a ovládal záložnu a dominoval jejími kapitály. Tyto kapitály svěřeny rukou schytralého podvodníka a jim ke všem možným stranickým a prospěchařským intrikám a machinacím využitkované staly se moci, staly se chápadly, staly se kovovými rukami, jimiž démon města daleko dosahoval a všechno podmaňoval... Román je znamenitou ilustrací našich společenských poměrů z dob, kdy celý národ stál proti sobě v nej-
příkřejším politickém napjetí. Hrdinou románu je učitel, mladý nadšený člověk, jenž očitá se v ohnisku, kde se křížují všechny společenské proudy, zápasy spolkové, intriky a boje. Český učitel shledá v tomto románě první obsažné vyličení přerodu staré školy ve školu novou, ve které se od let sedmdesátých rozpíná vše k netušenému rozvoji. Tedy román v několika směrech silně tendenční, dílo psané pro společnost českou všech vrstev. Sešit 1. vyjde již v nejbližších dnech a lze již nyní se k odebírání přihlásiti v kterémkoli knihkupectví nebo v nakladatelství J. Otty v Praze. „Kovové ruce“ budou vycházeti v sešitech po 32 haléřích.

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➔ Vyšlo úplné. ➔

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

PŮVABNÝ KRAJ ≡≡≡

Slovenska

v pravdě oplývající krásami přírodními a plný idyllických koutků slovanské půdy se všemi zajímavostmi národopisnými i lidopisnými překrásně zohrazen v právě vyšlém

levném, skvostně ilustrovaném díle

Na krásném Slovensku.
Napsal Karel Kalal.

Barevné ilustrační přílohy.

K 2.40, pošt. 2.60.

Na skladě ve všech knihkupectvích.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka.

Praha-II., Spálená ul. 13. Vídeň-I., Schottenring 1.

Velice praktická

NOVINKA!

Do kterých škol může žák vstoupiti ze školy obecné, měšťanské nebo nižší střední.

Sestavil KAREL KAMENÁŘ, ředitel škol v Dačicích na Moravě.

Cena 1 K 20 h.

Nakladatel

A. Storch syn, knihkupec.
PRAHA, Staroměstské náměstí.

Krásá duše.

Obrázky ušlechtilých živen a dívek.

Napsal KAREL VRÁTNÝ.

Cena 1 K 20 h.

Nakladem

Cyrillo-Methodějského knihkupectví
G. Franci v Praze.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nakladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se ievně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

§ přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Křesťanský život v našich rodinách českoslovanských.

Řeč, již přednesl na slavnostní schůzi kat. sjezdu v Brně dp. Fr. Valoušek.

Vše, co Bůh stvořil, tvoří jediný harmonický celek. V celém nesmírném organismu světovém není ani jediné bytosti, která by sama pro sebe a o sobě stvořena byla a sama o sobě a pro sebe existovala; jedna bytost podmiňuje druhou, sloužíc jí anebo ji potřebujíc. To platí o celém vesmíru světovém a platí to i o člověku. I člověk jest článkem nesmírného řetězu veškerenstva, byť i nejdokonalejším a ve své podstatě jediným. Ani člověk nemůže existovati sám o sobě a sám pro sebe, což platí jak o lidstvu, jako o celku, tak i o člověku jednotlivém. Jednotlivý člověk sám o sobě a sám pro sebe jest nemožný, neboť celou přirozeností svou jest nutně poukázán na spolužití s lidmi jinými — jest vázán na společnost. Jen ve společnosti má jednotlivý člověk důvod své existence a možnost dosáti účelu, pro který stvořen byl.

Společnosti lidí mohou býti různé podle původu, účelu a formy své; nejpotřebnější, nejužitečnější a nejjednodušší společnost tvoří rodina. Není člověka, jenž by nebyl členem nějaké společnosti rodinné — buď jako otec, buď jako syn anebo bratr. Byť neměl člověk ani otce, ani bratra, ani matky, ani, ženy, ani syna: přece do smrti vázán jest aspoň vzpomínkami na rodinu, ze které vyšel. Neboť rodina není společností nahodilou, libovolnou a pouze zevnější, ale jest po výtce společností mravní — společností duší a srdcí. Pouta, která vážou k sobě vespolek členy rodiny, ani smrt úplně neruší, protože jsou to pouta mravní, pouta duší. Nevyhladitelná touha leží v celé přirozenosti lidské — založiti rodinu vlastní, anebo vrátiti se do rodiny, ze které vyšel. Velkolepým způsobem vyjádřil vrozenou tuto touhu Sv. Čech ve své básni „Lešetínský kovář“ a to v nádherné písni o lešetínských zvonech. Tu praví:

•Truchlily jste se mnou, zvony, hudbou temnou,
když jsem otec lůžko v černé zemi stlal,
a když stlali k němu srdci mateřskému,
se sirotkem smutným hlas váš naříkal.

Milé sestry není, bratří rozptýlení,
jak podzimní vítr listí rozvívá,

kopřivy jen husté kryjí místo pusté,
kde chaloupka naše stála šedivá.

Lešetínské zvony slyšet valné hony,
přes pole a háje zní ten svatý hlas.
Srdce touhou hyne, z prsou vzdech se vine:
Kdy vás uslyším, ach, milé zvony zas?!“

A tyto lešetínské zvony touhy po rodině znějí v každém srdci lidském a zvláště silou v srdci československém. Zvláštním citem zachvěje se srdce každého člověka při pouhém slově „rodina“, protože slovo to mocně bije i do těch strun srdce, kterých se jiné slovo nedotkne.

Dobrá rodina je po životě a svobodě osobní největším dobrem a pokladem člověka, a vzdání se z vyšších příčin této společnosti, je po oběti života a osobní svobody obětí největší a nejtěžší. A to proto, že rodina odpovídá přirozenosti lidské tak jako žádná společnost jiná. Jestli rodina společností přirozenou, neboť důvod její leží v přirozenosti lidské. Sv. Tomáš Aq. (Polit. I., lect 2.) nazývá rodinu „*quaedam communitas secundum naturam constituta*“ a jiný filosof křesťanský „*societas naturaliter instituta*“. Smysl obou rčení je tentýž, totiž: společnost, kterou tvoří rodina, nepovstává žádnou libovolnou a zrušitelnou smlouvou, nýbrž vyplývá nutně z přirozenosti lidské.

Rodina je základním kamenem společnosti lidské. Několik rodin tvoří obec, několik obcí tvoří stát. Kdo otrásá rodinou, otrásá základy společnosti lidské. „Kde je pořádný dům, tam stojí pevně říše“, pravil již mudrlec Konfucse.

Liberalismus otrásl silně základem tímto, prohlásiv manželství za smlouvu občanskou a zrušitelnou. Neboť nutným podkladem je svátostné, neporušitelné manželství.

Socialní demokrátismus hlásá naprosté zrušení stavu manželského a žádá tak zvanou „volnou lásku“. Jistá řečnice socialně-demokratická pravila v Paříži v roce 1871: „Manželství jest největším bludem dosavadní společnosti. Býti oddánu jest tolik, jako býti otrokyni!“ Počestná dáma ta patrně nevěděla, co mluví; nebo jest známo a jisto, že nejvíce zotročena a zneuctěna jest žena tam, kde není chráněna proti libovůli mužově svátostným nezrušitelným manželstvím. Běda ženě, až bude sesazena s posvátného trůnu manželky a matky a vydána na pospas choutkám a libovůli mužově.

Dobrý, rodinný život jest nutnou podmínkou i šťastné budoucnosti národa. Nebo národ není ničím jiným jako velkou rodinou rodin, jejichž nejpatrnější, zevnější známkou jest společná rodná řeč — řeč národní. Zrušte rodinu a musíte škrtnout v seznamu lidských slov — slovo nejsladší, slovo matka. A není-li matky, není řeči mateřské; nemá-li matka přirozených a nezrušitelných práv, nemá práv těchto ani řeč mateřská a všechna práva má jedině řeč státu nebo obce — u nás pověstná rakouská „*Staatssprache*“ po které nikdo z nás netouží.

Láska k rodině je pramenem lásky k vlasti a k národu: láska k rodině je poupětem a poupě toto rozvitě v nádhernou růži je láska k vlasti a k národu. Kde není rodiny, není ani lásky k rodině ani lásky k matce, a kde není lásky k matce a k rodině, není ani lásky k národu a k řeči mateřské.

Nepřátelé rodiny jsou nepřáteli národa a největším škůdcem národa je každý, kdo otrásá rodinou.

Má-li však býti rodina v pravdě pevným základem národní existence, musí státi sama na základech naprosto pevných: a těmito pevnými základy rodiny jest manželská věrnost, neunavná obětovnost rodičův a úcta a láska dítek k rodičům. Toť jsou tři sloupy řádné, křesťanské rodiny — zbořte je a zbořili jste rodinu. Ale — manželská věrnost, obětovnost rodičův a láska a úcta dětinná jsou růže na jednom a témže kmeni vykvetlé a tento jedině možný kmen, na němž vykvésti mohou — jest mravnost. Kde není mravnosti a citu pro ni, tam není ani manželské věrnosti, ani otcovské a mateřské obětovnosti, ani úcty a lásky k rodičům.

Mravnost jest andělem strážným šťastného manželství a duší každé rodiny. Vyjde-li tato duše — mravnost — z rodiny, zmocní se rodiny hniloba a rodina se rozpadá. A zmocní-li se hniloba tato většiny anebo všech rodin, které tvoří národ, hyne a rozpadá se národ.

Blaho národa žádá dobrou rodinu, blaho rodiny nutně žádá mravnost a mravnost jest nemožna bez náboženství.

To dokazují dějiny, tomu učí denní zkušenost. Zkáza všech národův, kteří svou vinou zahynuli a zašli, brala se touže cestou: národ ztratil náboženský cit, potom prchla mravnost, potom se uvolnily a zničily svazky rodinné — a koncem byl úpadek a zkáza.

„Všeliké společnosti základ boří, kdo boří náboženství!“ napsal již Plato. —

Bez mravnosti není rodiny, bez náboženství není mravnosti. Tak hlásají největší duchové moderní doby, jen dva uvedu. Sociolog Emil Laveley v díle svém „Vláda v demokracii“ v I. díle na straně 253 praví mezi jiným: „S náboženskou myšlenkou mizí i mravnost; nemá nadále základu a do-
zajista ne vlivu na duše!“ Myšlenku tu rozvádí v celé kapitole. Pouhá věda jest malomocná! „Věda bez náboženství,“ praví Montesquieu, „tvoří bytosti plné chyb, ale slušného, uhlazeného zevnějšku; vinníky dobrého tónů a chování společenského — zdobí a obohacuje rozum a paměť, ale to jest vše. Jediné náboženství jest zákonník, upravující a řídící život, jediné ono činí lidi mravné!“

Co z toho vychází? Jisté přesvědčení naše, že opravdový život náboženský, život křesťanský v rodinách jest nejpevnější zárukou bezpečné existence národa. Bojujeme za svá národní práva a přejeme si bezpečné budoucnost národa: Chceme-li to opravdu, musíme starostlivě chrániti a zachovati křesťanský život v našich českoslovanských rodinách. Stále a stále musíme sobě a jiným připomínati slova největšího státníka amerického, Washingtona: „Náboženství a mravnost jsou nezbytné podpory veřejného blahobytu. Není synem vlasti, kdo podkopává tyto mocné sloupy blaženosti lidské!“

A my, velectěné shromáždění, máme v národě tu neocenitelnou výhodu, že rodinný život v lidu našem byl a jest namnoze posud proniknut duchem vroucí zbožnosti. Rodinný život lidu českoslovanského byl a jest namnoze posud životem křesťanským; co se stane, nepodaří-li se nám zachovati jej takovým?

Překrásně praví slovutný pan rada Bartoš v předmluvě ku mé knize „Naše děti“: „Nejspanilejším výkvětem samorostlé vzdělanosti byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Upřímná vroucí zbožnost pronikala jeho srdce a posvěcovala všechn jeho život. — A škola, ve které naše děti vzdělanosti této nabývaly, byla přirozená a praktická škola života rodinného a pospolitého.“

„Celým životem rodiny českoslovanské a zvláště u nás na Moravě vanula zbožná poesie křesťanského života. Již dítku v kolébce vštěpovala naše

matka do duše cit zbožnosti ve svých ukolébavkách. Prvním slovem po slovech otec a matka, kterému učila matka naše dítě své, bylo slovo Bůh a prvními pomůckami názorného vyučování matčina byl sv. kříž a svaté obrazy. Záhy učila matka dítě své modlitbičkám a v nesčíslných pořekadlech, příslovích a povídkách kladla do srdce svých dětí základy mravnosti a ušlechtilé moudrosti životní. „Bože můj“, napsal nezapomenutelný náš Kosmák, „kdyby byly všechny povídky zapsány tak, jak je matky naše vypravovaly svým malým, jaký by to byl poklad!“

A v tomto teplém a jasném ovzduší samostatlé, křesťanské kultury v rodinách vyrůstalo dítě v muže a ženu!

Slovanské ženy byly od nejstarších dob známy jako věrné manželky a jadrné, dobré matky. Otec jest živitelem rodiny a strážcem domácího pořádku, matka učitelem a knězem. A tento úkol svůj plnila vždy věrně dobrá, československá matka. Nejen že učila děti své modlit, ale i svědomitě k modlitbě je přidržovala a s nimi a za ně se modlila. Jak přísně dbalo se v rodinách našich modliteb ranních, před jídlem a po jídle a večerních! Modlitbou sv. růžence a zbožnými písněmi zasvěcena byla doba postní i adventní, chválou Boží pozdravovali se sousedé i příchozí, zbožnou prosbou „Pomáhej Vám Pán Bůh!“ pozdravování pracující. Život v rodině splýval těsně s životem církevním a tak rodina a chrám tvořily krásný, harmonický celek, navzájem se doplňující. Dechem zbožnosti a života křesťanského stále podněcován, plynul život v rodinách našich od rána do večera, od zimy do jara, od kolébky až za hrob. Ano ani v tanci nezapomínal statečný Hanák náš na Boha: i tu si rád zpíval zbožnou:

Do Chrudíma přijdu,
k Salvátoru zajdu,
ten jistě potěší
mé srdce zarmoucené!

Hle, odkud ta vpravdě samostatlá, křesťanská, národní vzdělanost našeho lidu, odkud ty pevné zásady mravní v lidu našem. V lidu našem byla do nedávna téměř neznáma manželská nevěra a láska a úcta dětí k rodičům a přítulnost rodinná známa byla i u nepřátel.

Který národ ve svých písních lidových dojemněji dovedl vyjádřit cit rodinný, než to učinil náš lid? Všimněte si jen jedině naší moravské písně. Jak něžně a krásně pěla naše dívka:

„Když já si vzpomenu na svého tatička,
slzy mne polejů, nevidím chodníčka;
když já si vzpomenu na svojú matičku,
jak by mi rozpálil pod srdcem svíčičku! —
Dybych já věděla, že jich z hrobu zdvihnu,
nosila bych hlínu od Těšína k Vídnú.“

Křesťanský život rodinný byl charakteristickou známkou národního života našeho.

Velectěné shromáždění! Jak často slyšíme v životě veřejném deklamace o našich československých chaloupkách. V tisícových formách ozývá se českým světem to, co překrásným způsobem básnicky pronesl Václav Šolc, jenž napsal:

Chaloupky české buďte požehnány!
Vy musy naše jste nám dochovaly,
pod vaší střechou ony klidně spaly,
když na žebrotu byly vymrskány,

vy národa poslední asylové,
vy kněží našich skrytí oltářové,
vy perel, drahokamů suché schrany
chaloupky naše, buďte požehnány!

Tak se básní, tak se doklamuje a — pravdivě. Ze zbožných rodin našich vyšli naši největší velikáni a bojovníci národní a téměř celá intelligence česká. Tichý, zbožný život rodinný chaloupek našich vychoval nám nejkrásnější charaktery. Z tohoto vpravdě křesťanského života rodinného vyšel téměř celý český národ náš: a v tomto křesťanském životě rodinném lidu našeho jest pevná záruka bezpečné budoucnost jeho. Ale to vše nezpůsobily a nepůsobí ony opěvované chaloupky a jejich mrtvé zdivo, to vše způsobily a působí v těchto chaloupkách žijící rodiny a jejich královny — naše zbožné matky české. Jen ty zachovaly a vychovaly národ náš.

To jest jisto a všem známo. Proto by se zdálo, že každý muž a každá uvědomělá žena v národě našem o to se snažiti bude, ba že celý národní život náš tou snahou se ponese — zachovati tento pevný základ národní naší existence a charakteristickou známku lidu našeho, totiž křesťanskou zbožnost a z ní plynoucí mravní povznesenost rodinného života lidu našeho.

Ale co se děje?

Pozorujete-li veřejný život náš, prohlížíte-li seznamy knih, kterými se zaplavují města a venkov, tu s úžasem se tážete: „Co se to děje?“ Zdá se, jakoby mnohým a mnohým lidem v národě našem na ničem tak nezáleželo jako na tom, aby co nejdříve připravili lid náš o všecken náboženský cit a smazali z jeho života rodinného všecken ráz náboženský. A přece tento křesťanstvím posvěcený, svérázný život rodinný byl a jest jedinou kolébkou naší samorostlé lidové vzdělanosti a národní individualiti. Zapomíná se na to, v horečném chvatu vrhají se do lidu nejnemožnější a stokrát vyvrácené domněnky pod rouškou vědy a naše literatura, zvláště překladová, zdá se býti smetiskem, na které vrhá špinavé vlny své — Paříž a Berlín.

V těchto dobách jest naproti tomu nejsvětější povinností všech opravdových, vážně myslících katolických mužův a otcův českých, aby snahám těm všude na odpor se stavěli a křesťanský život v rodinách svých zachovali ku blahu dítek svých i celého národa. A ještě větší úkol padá na vás, české matky a ženy křesťanské! Vy jste prvními pěstiteli mravnosti v duši dítek svých, vy jste a máte býti anděly strážnými křesťanského života v rodinách našich. Buďte jimi, jak bývaly vždycky ženy a matky naše! Chraňte jako lvíce posvátný ráj rodin svých a buďte i dále věrnými a dobrými matkami celého národa. Tak splníte vroucí prosbu milé a slavné ženy české Boženy Němcové:

Ženy české, matky české!
Jediná vám budiž slast:
vychovali svoje děti
pro tu slavnou, českou vlast!

Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti.

Pokus o drobnou studii ethickou.

Sestavil *Bedřich Konařík*.

Dokončení.

Ovšem nemohl asketický ideál pohlavní čistoty všeobecně platiti, vždyť už Kristus řekl: Kdo můžeš pochopiti, pochop. Manželství jest nejen přípustno, ale i nutno, aby se udrželo pokolení lidské. Kdežto však mělo dříve spojení muže a ženy hlavně význam rostění, plození, Kristus dal mu nový rys, duševní čistoty totiž. Panenství nepotřebovalo posvěcení, jsouc samo o sobě svaté. Manželství však potřebuje posvěcení, neboť spočívá sice na pudu přirozeném, ale nebezpečném, zvrhnutí přístupném. Nalezlo pak posvěcení a očistý tím, že povýšeno na svátost. Kristus posvětil biblické: „Opustí člověk otce i matku, a přidrží se ženy své, a budou dva v jednom těle.“ Na manželství, na rodinný život pohlíží křesťanství zorným úhlem cudnosti a křesťanské svatosti. „Manželství je veliká svátost, ale v Kristu a církvi.“ „Poctivé buď u všech manželství a lože neposkvrněné.“ (Žid. 13. 4.) Pavel činí paralelu mezi láskou Krista k církvi, a láskou, jaká má býti mezi manžely.*) Kap. 5. listu k Efesským je v té příčině nad jiné charakteristickou. Pavel nevidí v manželství jen stránku smyslounou a hmotnou, postřehuje a žádá v manželství křesťanském lásku, jež posvěcuje a očisťuje navzájem. Vybízaje muže, aby milovali manželky své, staví za vzor lás' u Kristovu k církvi, „již on posvětil, očistil obmytím vody skrze slovo života — aby byla svatá a neposkvrněná.“ Napominaje ženy k poddanosti mužům svým ukazuje jim příklad oddanosti k Pánu, „ženy mužům svým poddány buďte jako Pánu.“ V lásce mužově k ženě obsažen jest moment sebelásky, vždyť „kdo miluje manželku svou, sebeť samého miluje. Žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti.“ Tak jest manželství opět církvi v malém, „tvoříc jádro, kol něhož se utváří církev jedné domácnosti, a z jednotlivých takových vytvoří se obec, z obcí pak mohutná stavba veškeré křesťanské církve, nevěsty a těla Kristova. A tak zvyšuje křesťanské manželství onen pocit, jež člověk má o své ceně a důstojnosti; povznáší ho k vědomí, že jest ještě něčím lepším, než individuem, že je částí vyššího a světějšího celku, svazu, jehož vzorem jest spojení církve s Pánem.“**)

„Utíkejte před smilstvem! Zdalíž nevíte, že údové vaši jsou chrámem Ducha sv.?“ (I. Kor. 6. 18. 19.) Tělo křesťana posvěceno jest tedy ke službě Boží, každý křesťan jest knězem v širším slova smyslu. A toto povznášející vědomí, že i těla naše jsou posvěcena na chrám Ducha sv., zvedá čistotu pohlavní k plnému, mravnímu významu. Tento eminentně křesťanský názor na cudnost a pohlaví chrání člověka, by nesnížil se na pouhý nástroj pohlavních chtíčů. Cudnost posvěc. je tělo i tehdy, když toto jest nástrojem Božské prozřetelnosti při rozmnožování pokolení lidského. Láka manželů spočívá na vyšších motivech, než jest smyslounost nebo plození, opírá se o základ duchovní, náboženský. Manžel nelpí na ženě jen vášní nespoutanou, může a má ji oduševňovati křesťanským citěním, očistiti a trvalou učiniti.

Pozemský cíl manželství? „My vstupujeme v manželský stav jenom proto, abychom vychovali dítky.“***) „Každý z nás má ženu dle vašich

*) Manželství pojímáno jako symbol spojení Kristova s církvi. Dle Raymunda de Sabunde bylo manželství ustanoveno, aby zobrazilo duševní jednotu, která má býti mezi lidskou duší a Bohem. (Theol. natur. s. Liber creaturarum. Tit. 317. 319. Drtina str. 182.)

**) Christenthum: Döllinger str. 382.

***) Justinus. Viz Keim str. 506.

zákonův a to také jenom proto, aby s ní měl děti. Cílem naší žádosti jest dáti život dítkám; podobáme se rolníku, jenž nezaseje více semene, nežli ho jest zapotřebi ke žni.“*) „Spojení muže a ženy za příčinou plození jest přirozené dobro sňatku manželského. Tohoto dobra však zle užívá, kdo ho po zvířecku užívá, takže jest jeho úmysl míti rozkoš chlipnosti, nikoli pak vůle míti potomstvo . . . Tím způsobem obrací sňatek věřících ku prospěchu spravedlnosti také onu žádost těla, která žádá, co jest proti duchu.“**)

Ne tedy rozkoš, nýbrž rozmnožování lidstva, vychování dítek p o z e m - ským cílem manželství. Poněvadž na možnost polygamie v křesťanství nebylo pomyslení, nezabýval se Kristus ani apoštolé tuze požadavkem monogamie, předpokládajíce jej samo sebou. Proto nenalézáme místa v N. Z., jež by přímo mluvilo o dvoj- nebo mnohoženství.

Nutno bylo však poukazovati na princip nerozvížitelnosti, princip to čistě a výlučně křesťanský. Dle zprávy prvních třech evangelistů mluvil Kristus čtyřikráte o propouštění manželek, o nemožnosti jeho, a o nerozvížitelnosti manželství.

Bylo to v kázání na hoře, když Kristus, předeslav osmero blahosla- venství a povinnosti služebníků církve, předkládal své příkazy ostatních věřících se týkající, jakožto velký protiklad k příkazům a normám zákona Mojžíšského. Mojžíšův zákon poskytoval muži možnost propustiti manželku (pomocí listku zapuzení), kteréhož práva používali židé zcela neomezeně, kolikráte z malicherných pohnutek. Kristus, poukávav na to, prohlašuje svůj zákon, zcela protichůdný onomu. „Ale já pravím vám, že kdožkoli propustil by manželku svou kromě příčiny smilstva, uvádí ji v cizoložství, a kdož propuštěnou pojme, cizoloží.“ (Mat. 5. 32.)

Při jiné příležitosti, když farizeové chtěli zmásti Krista a jemu do- svědčiti, že mluví proti Mojžíšovi, tázajíce se ho, zda možno propustiti manželku z kterékoli příčiny, poukázal Kristus na prvotní stav člověka, kdy bylo manželství svazkem nerozlučitelným. Pouze pro tvrdost srdcí židovských dopustil Mojžíš propouštění manželky, leč od nynějška má opětně dřívější stav nastati a „kdož by propustil manželku svou, leč pro smilství, a jinou by pojal, cizoloží, a kdo by propuštěnou poj l, cizoloží.“ (Mat. 19. 9.) Dle Marka tázali se učenci potom ještě doma v soukromí na tu věc, neboť přičila se zrovna jejich představám židovským. Ale Kristus neúprosně a důtklivě opakoval své tvrzení hořejší.

Pavel připomíná Korintským tento příkaz Páně o nerozlučitelnosti manželství, podotýkáje hned, že ne on, ale Pán tak prikazuje. (1. Cor. 7. 10.) Rozvádí ještě příkaz Kristův, aby se nezdálo, že žádá věci někdy nemožné. Kdyby rozhodně nemohli. žiti spolu, nuže, nechť odejde — „ale ať zůstane nevdaná, aneb ať se zase smíří s mužem svým.“ Viděti v tom rys lásky a lidskosti v křesťanství, které trvajíc neúprosně na svých principech, zmírňuje přece a umožňuje v jistých věcech, s kterýmiž ovšem nepadá hlavní jádro zákona. Ovšem o propouštění ženy nebo muže tu není řeči, ani o rozlučitelnosti manželství, pouze o rozvodu od stolu a lože, jak zní pozdější termín právnícký.

Ale co mají značiti slova Kristova „jediné pro smilství“, v kterémž případě dovoluje propustiti ženu? Smilství (porneia) značí tu nikoliv cizo- ložství (mōchia), nýbrž hřích smilství u nevdaných. Značí tedy slova Kristova : Kdyby někdo po sňatku poznal, že jeho žena je zneuctěna jiným, že do- pustila se s jiným, může ji propustiti. Tedy jen v tom případě ji může

*) Athenagoras. Srv. Ke i m 539.

**) Sv. Aug. Lib. 1. de Nupt. et concup. cap. 4. Viz Ř e h á k 396.

propustiti, a nikdy jindy. (Ovšem, sňatek není neplatný, ten trvá dále.) Kristus mluvil k židům, kteří mu velmi dobře rozuměli, neboť měli velmi vyvinutý smysl pro takovou věc. (Jak známo, mohl žid ukamenovati ženu, seznal-li po sňatku, že se dopustila s jiným.) Nad to mluví Kristus příliš zřejmě a určitě, rozlišuje zcela zřetelně smilství od cizoložství, takže se nedá mysliti, že by dovoloval propuštění ženy pro cizoložství. To by bylo absurdní. Pak by nerozvížitelnost v křesťanském sňatku byla illusorní. Kdož by vstupovali ve sňatek, mohli by se kojiti myšlenkou: Až se sobě omrzíme, dopustíme se nevěry a můžeme klidně žíti od sebe, a jiné manželství uzavřítí, zcela v duchu zákona. Tak by byla otevřena brána libovolným rozvodům, křesťanství by rodinu neposvětilo, ale ještě více poskvřnilo, než v židovství, a pohanství by povolena byla volná hráze.

Důležitou otázku rozřešil Pavel, otázku totiž pro jinověrnost. Nerozlučitelnost křesťanského manželství byla taková, že nesměla se druhá strana propustiti ani v tom případě, kdyby setrvati chtěla při staré víře, pohanské nebo židovské. „Důležitá to otázka, neboť přísné rozhodnutí bylo by bývalo ochromením vlivuplných orgánů při šíření křesťanství.*) Pavel rozluštil otázku takto: nesluší se odlučovati od nevěřícího manžela nebo manželky, pokud manžel onen nebo manželka ona se sňatkem se shoduje: vždyť nevěřící muž jest posvěcen ženou, a naopak, a také děti jsou věřící stranou posvěceny; a nevěřícího lze ještě obrátiti. Ale pakli nevěřící odejiti chce, věřící není k němu vázán, neboť Bůh povolal nás ku pokoji. (1 Kor. 7. 12. 1. Petr. 3. 6.)

Manželství křesťanské: na přísném jednoženství založené, tak důsledně prováděné, že za nedovolené se považovalo vdovci nebo vdově znova ve sňatek vcházetí. „Druhé manželství je zastřené cizoložství. Ani pro cizoložství, ani po smrti jednoho z manželů nesmí býti sňatek s ním porušen. Neboť Bůh stvořil jednoho muže a jednu ženu, a spojení mezi tělem a tělem neruší se ani smrtí.**)

Rodina, prvek lidské společnosti, zbudována byla na zcela nových základech. Žena je sice muži poddanou, ne však jako despotu, nýbrž jako spoludědici spásy. „Působení křesťanského náboženství na ženu je velmi podivuhodné. Učení křesťanské liší se od každého učení tím, že je k ženě spravedlivé, že jeví jemnou šetrnost k dětem a že klade onen velký, základní kámen vnitřního posvěcení za nevyhnutelný základ správného života.***) Prikázáno manželům: Muži, milujte manželky, jakož i Kristus miloval církev. (Koloss. 3.) „Mužové mají ženy své milovati jako Kristus církev; mají je vésti k tomu, co jest dobré. Ženy mají především milovati Pána, pak svého muže v lásce a cudnosti, ale pak také všechny ve všeliké zdrženlivosti.“ Jaký to vznešený ideál lásky manželské! Žena má býti cudná, stydlivá, skromná, má ji živiti svatý a tichý duch bohabojnosti. Zmizelo ohavné vyhánění plodů, vyhazování dětí; rodiče vychovávají své děti v lásce a bohabojnosti. Jako mají děti poslouchati rodičů, tak nemají rodiče dítek pánovitostí popouzeti k hněvu.

O lásce manželské velmi roztomile vykládá sv. Jan Zlatoústý. „Vykládáje manželům jejich povinnosti, sv. Jan Zlatoústý vchází v tak prosté úvahy,“ — dí Hello — „že by dnes velice zarážely. Moderní lidé nejsou dosti lidskými, aby snesli tolik naivnosti. Svatý Jan Zlatoústý radí manželů,

*) Keim str. 188.

**) Athenagoras. Srv. Keim str. 539.

***) Blackvellová: Rada rodičům str. 58.

aby neskrýval své city, ale aby je na jevo dával zcela, nejprostším způsobem. Odporučuje mu, aby mluvil k své mladé manželce a dává mu na ruku, jak by mohla počítí jedna z jejich prvních rozepří: „Řekni jí s něžností největší: Drahá dívko, připojil jsem svůj život k tvému ve věcech nejdůležitějších a nejpotřebnějších zde na zemi . . . Mohl jsem si vzít ženu bohatší, nechtěl jsem to . . . Všim jsem opovrhnul, abych ničeho nezřel, než vlastnosti tvé duše, již si vážím nade všechny poklady.“*) „A s jakou něhou odporučuje svatý biskup něhu! S jakou vlídností odporučuje vlídnost! Jak zajímá se upřímně o štěstí svých dětí! Jak bdí laskavě nad křehkostí lásky!“ Jak roztomilé rady dává muži, jenž má ženu svárliovou a lakotnou, která si osobuje zvláštní vlastnictví nějakého předmětu. „Řekne-li: To jest moje! odpověz hned: Co si osobuješ, jakoby tvoje bylo? já toho neznám; neboť co se mne týče, nemám nic vlastního; a není to ta či ona věc, nýbrž všecko ti patří! Ponech jí třeba to slovo! . . . Řekne-li: To jest mé! řekni jí: Ano, všecko jest tvé, a mé také, to nejprvnější však, já jsem tvůj. To nebude lichocení, ale moudrost. Tak budeš moci znenáhla utišiti její prchlivost a vyléčiti její zkormoucenost.“ Leč nežádá jen mírnost, ale něžnost, laskavost. Žádá si, aby manžel řekl ku své manželce: „Miluji tě a dávám ti přednost před svým vlastním životem . . . Tvá náklonnost líbí se mi nade všecko a nic nebylo by mi tak trapným jako mítí, ať už je to v čemkoli, jinou myšlenku, než ty. Ničeho se nelekám, mám-li tvou lásku, a tys to právě, kterou milovati budu v našich dětech . . . Neboj se, milý příteli — dodává světec — neboj se, že tato řeč dá ženě tvé příliš domýšlivosti. Vyznej jí, že ji miluješ.“**)

Ušlechtilá cudnost vane všemi poměry „Naše rozmlouvání jsou jako těch, kteří vědí, že je Bůh slyší. Poskvrnění čistoty pokládá se u nás za věc hroznější, nežli jakákoli pokuta, jakákoli smrt.“***)

Čistá, vznešená nauka čistoty stala se slávou křesťanství. „Se spravedlivým vědomím lze proti cestě temnoty, cestě pohanství postavit cestu světla; krok co krok bylo lze spatřovati ostré rozdíly ctnosti a nepravosti, lásky a brátrské nenávisti. Ctnost zdrženlivosti byla u veliké vážnosti . . . Zdrženlivostí zvána byla zvláště cudnost. Pečuj zvláště o cudnost, praví Petr Klementovi, neboť něčím velmi těžkým jest před Pánem chlípnictví, a jest mnoho druhů chlípnictví. „Staráme se“, ujišťuje Athenagoras, u těch, jež zoveme bratry a sestrami, především o to, aby jejich tělo zůstalo čisto a neposkvřeno.“†)

„My však šetříme cudnosti nejen na svých tvářích, nýbrž i ve svém srdci . . . Mluvíme řeči čisté a ještě čistější držíme tělo . . . smyslná choutka je nás tak daleko, že mnozí se ostýchají mítí i cudný styk.“††) Životy světců jsou oslavou ideálního panictví. Nejvýznačnější z nich jsou životy Alexia a Adriatiky, Barlaama, Josafaty . . . Jiné nám rovněž s obdivem a nadšením líčí panická manželství, kde manželé žili spolu v čistotě křesťanské bez tělesného obcování: Valerian a Caecillia, Aurelius a Natalia, Chrysanthus a Daria, Iniuriosus a Scholastika . . .

Probral jsem dosti obšírně znehodnocení ženy a manželství, celou tu mravní korrupci a pohlavní bezuzdnost v pohanství, abych markantně ukázal, proti čemu muselo křesťanství se postavit se svým ideálem čistoty a cudnosti v manželství i mimo ně.

*) Hello-Bouška, Podobizny světců. 28.

**) Hello, tamže 30 str.

***) Tertul. In Apol. ad. gentes pro Christ. Řehák 133.

†) Keim str. 392.

††) Minucius Felix. Srv. Keim str. 561.

Pohlaví je pudem nejmocnějším, protože nejvíce náchylné k hrozným pobloužením a výstřednostem. V tom jeví se právě nadpřirozená síla křesťanství, že tohoto pudu nejmocnějšího a nejnebezpečnějšího se zmocnilo a jej ovládlo. „Zde především bylo nutno, aby křesťanství dobylo nejtěžšího ale také nejdobročinnějšího svého vítězství.“*)

Orgie Venušiny, škola prostituce potlačena. Znamení zdrženlivosti a cudnosti vtisknuto veřejnému i soukromému životu.

* * *

Květ cudnosti rozvil se v plnou krásu ve středověku. „Odumřítí světu, vlasti i rodině, potlačit v sobě přirozenost smyslnou, toť byl konečný, vznešený cíl, o nějž usilovali nejšlechetnější duchové středověkého lidstva.“**) Sám Lecky, jenž jinak nevelebí křesťanství, napsal v Dějinách osvěty: „Mravní přitažlivost a краса ženské důstojnosti poprvé pocítěna. Nový typ charakterů byl uveden do života, nový způsob obdivu vypěstován. Tento ideální typ vlil hrubému, nevědomému věku představy o ušlechtilém a čistém, jež na vysokém stupni kultury bylo neznámo.“***)

Apotheosou panictví je kult mariánský. Nejvzácnější perly poetické vinou se kol skrání Madonny:

Ó Panno, matko, dcero Syna svého,
nejpokornější, nejvyšší všech tvorů,
určený cíle záměru věčného.
Tys lidskou bytost k důstojnosti vzoru
tak povznesla, že Tvůrce její děle
neváhal žítí ve stvořených vzoru.

Dante - Vrchlický, Ráj 33.

Křesťanský názor o ženě pronikl a zušlechtil lásku, a tím i celou poesii středověkou — Minnepoesie. I v poesii renesanční vane stále čistý ohlas těchto názorů. Jak významna pro středověk platonická láska mezi Petrarkou a Laurou, Dantem a Beatricí, Michel Angelem a Vittorií Colonnou, Rafaelem a Fornarinou . . . Tassův Osvobozený Jeruzalem oslavou rytířské cudnosti, jež vítězí nad svůdnou smyslností. Básníkem cudnosti je Calderon, ano i Lope de Vega a Cervantes jsou proniknuti čistým duchem.

Frivolní tóny ozývají se teprve u Ariosta, u Boccaccia pak vystoupila nestydatost už nepokrytě . . .

Ovšem jen dle poesie nesmíme souditi na mravnost středověku. V prvých dobách křesťanských lze mluvit o mravnosti a cudnosti skoro všeobecně, ne však o středověku celém. Rodinný život byl sice na křesťanských základech a o mravních zvrhlostech není zachováno zpráv, leč obzvláštní mravnost není přece charakterem středověku — Dante i Boccaccio jsou výrazem středověku, vlastně dvou protivných proudů, cudnosti a vilnosti. Prostituce bujela. Její otrokyně byly sice značeny Kainovým znamením na šatech, leč už to, že dovoleno jim spolčovati se v cechů zvláštním, docela pod ochranou sv. Magdaleny, svědčí, že to středověk nemyslíl tuze vážně s tím hnusem k prostituci.†) Život těch, kteří měli hlásati evangelium

*) Döllinger, Christenthum str. 386.

**) Dřtina. 182.

***) Müller. 42.

†) Neuschl: Křesťanská sociologie.

cudnosti, život kněžstva laického i mnišského byl mnohdy vzorem nemravnosti. Jaké byly poměry v klášteřích, dává tušiti Štítný, jenž v Řečech besedních na několika místech vykládá a nepřímou prosí, aby z nemravnosti klášterníků dále se neusuzovalo a z nich se příklad nebral. „Neb i v klášteřích jsou ti zmatci a zapletení, že se jednoho zlého druhé drží a nejvíc tu, kdež nedbají duchovenství, v svět se vpustivše . . . Taktéž i v kápi může býti neb pod vylkem (závoj jeptišky) světská mysleca (mysl).“*) Coelibátu nedbáno, kněží se bouřili, když biskupové konkubiny kněžské zapuditi rozkázali. Historie tato opakovala se několikráte i v našich vlastech, jistě nepřispívajíc k mravnímu obrození prostého lidu. Jaké mravní charaktery chovaly kláštery viděti nejlépe v reformaci. Jakmile vystoupil Luther a hlásal emancipaci nízkých chtičů, vyprazdňovaly se jako kouzelným prutem dotčeny kláštery mužské i ženské, a obyvatelé jejich vítali s otevřenou náručí nové učení, zabezpečující volnější život pohlavní. Bylo by nerozumno nepodivovati se směle příčinám zjevu toho do očí, a bylo by chabostí nebrati z toho poučení pro další vývoj církevní disciplíny: Přepych a bohatství kněžstva a klášterů, tak málo souhlasící s evangeliem chudoby, kruté se vymstilo na církvi; nedostatečná nebo žádná výchova asketická kněžského dorostu laického nesla přirozeně smutné ovoce.

Dříve, než všimneme si reformace a jejího vlivu na pohlavní život, nutno jest dotknouti se aspoň letmo mohamedanismu, tohoto předchůdce Lutheranismu ve věcech pohlavních.

Mohamed dobře vystihl, jaká ničivá síla spočívá pro člověka v opojném nápoji, proto ho zakázal; na druhé straně však osudně pobloudil, popustiv úzdu pohlavnímu chtiči a dovoliv míti více žen. O následcích toho nejlépe svědčí slova lidí nepředpojatých. Chirurg Lallemand praví: „Rozdíl mezi mnohoženským, smyslným východem a mezi jednoženským, oduševněným západem jeví se na celé řadě rozličných úkazů, jež se pramení z rozličných poměrů manželských. Tam mnohoženství, haremy, seraile, lenivé, netečné, nevědomé a proto také propadlé bídě a každému despotismu. Na druhé straně jednoženství, křesťanská mravní přísnost, mnohem rovnější rozdělení domácího štěstí, rostoucí vzdělání, svoboda a všeobecným blahobytem rychlý vzrůst čilého, pracovitého a podnikavého obyvatelstva, jež nezbytně se pak rozpíná a panuje.“***) Smyslný mohamedanism pokazil též národy porobené slovanské a národy sousední, což jeví se v nízkém nazírání na ženu.

Přišla reformace Lutherova. Ta zasadila mravním ideálům cudnosti krutou ránu. Kdežto byl dosud ideálem Kristus, v protestantismu už nebyl k následování, byl tuze vysoko. Luther mluvě o čistotě, činil tak s pohrdáním. Není také divu, vždyť zbavil život všeho posvěcení a vši zbožnosti. O panenství mluvil Luther zrovna s cynismem, nazýváje je nejhanebnější věcí. Názor jeho o manželství stojí hluboko pod pohanským názorem o manželství. „Die Ehe ist ein äusserlich leiblich Ding, wie andere weltliche Hantierung. Wie ich mit einem Heiden, Juden, Türken mag essen, so mag ich auch mit ihm ehlich werden.“ „Will die Frau nicht, so kommt die Magd.“***) Tyto dva citáty objasňují dosti snad trochu příkré porovnání lutheranismu s mohamedanismem. Celá reformace má rys chlipného fauna. „Protestantismus“ — praví Schopenhauer — „vyloučiv askesi a její střed: coelibát, zřekl se vlastně jádra křesťanství a nutno na něj hleděti jako na

*) Štítný: Řeči besední, str. 210.

**) Blackvellová, str. 57.

***) Müller, 66.

odpadnutí od křesťanství. Však se dostavilo brzo i zjevně přechodem v mělký nacionalismus, jakýsi to moderní pelagianismus, vrcholící na konec v učení o jednom milujícím otci, který svět proto stvořil, aby se na něm příjemně žilo, a který, přizpůsobí-li se člověk jeho vůli aspoň v něčem, postará se potom o mnohem nebeštější svět...“*)

* * *

Naturalism 17. a 18. století vnesl v poesii a filosofii nahou smyslnost a necudnost. Román Rousseauův „Heloisa“ a Göthovo „Wahlverwandtschaften“ apotheosou necudnosti a cizoložství... Podobně Lorence Sternea román Tristam Shaudy, hemžící se cynismy... Wieland, vůdce nemravných spisovatelů, vytvořil ve svých románech z antického světa smyslné, necudné karaktery, příliš vzdálené od ideálních Řeků starších dob. Thümmel a Heinse, věrní druží Wielandovi; Vilém Mistr, Werther, Elegia, Stella, díla Goethova jen kypí smyslností nevázanou... „Nežilo se nadarmo ve století encyklopedie a osvěty lidu“ — napsal slavný syfiliodog Karel Mauriac. „Neřest zhostila se námahy skrývatí se a slavila své orgie za bílého dne. Vybužela oplzlá literatura, v níž popisovány byly abnormity a poblouznění smyslů ve směsi hlupství a v srozumitelné methodě... Obzvláštní oplzlosti, které byly ve Francii i v cizozemsku skoro veřejně rozšířeny, byly napsány ve francouzské řeči, v řeči nejrozšířenější a jak zdálo se, k tomu nejvhodnější. Tyto spisy zaplavily Evropu, ba celou zemi, však dnes zřídka lze nalézt jediný jen jejích exemplář. Spisy z této korrupce vyšlé jevíly ji ve všem, ve způsobě nejnižší a nejsprostší a šířili ji s pravým zápallem proselytství.“***)

Lascivní literatura hrozné následky zůstavila v mravnosti. Zkaženost v pohlavní otázce u vyšších stavů v severním a středním Německu byla úžasná. Úplná mravní nevázanost byla evangeliem této společnosti, o níž Hillebrand napsal: „Tak volné náhledy o státě, národnosti, manželství, náboženství, jaké vládly na počátku století, jsou jen dovoleny vysoce vzdělaným a urozeným. V lidu by vedly k státní, národní a mravní zkáze.“

Ovšem přišla reakce se strany katolické Francie. Corneille, Racin, La Brayère, Vauvenarque, Duclos... A moderní duchové: Görres, Brentano, Eichendorff, Louise Hensel, Annete von Droste, Hülsdorf, Chatoubriand, Lammenais, Montalembert, Joubert, díla těchto obsahují vznešené a čisté, mnohdy to nejčistší, k čemu dospěl básnický genius.

A což umění malířské! Madonny Fiesolovy, Rafaelovy, Murillovy, Velasquezovy, práce Overbeckovy, Achtermannovy, Corneliovy — apotheosy cudnosti a nevinnosti...

* * *

Tak ocitli jsme se ve své rozpravě ve věku našem, moderním. A řeknu to ihned: Už dva tisíce let hlásá nám evangelium zákon cudnosti, a boj křesťanství s pohanstvím dosud zuří. Zní trpce, ale pravdivě bolestná slova Blackvellové: Žádný dosud národ nepřijal tohoto učení našeho Pána za všeobecný zákon praktického života... Vzor praktického jednání, jaký ve všech vzdělaných zemích je nejčastější, není vzor křesťanský. Idea jednoženství se uznává, ale velká část společnosti se jí neřídí. Zákon Kristův považuje se buď za nejasný příkaz, jenž se hodí snad pro jakousi neurčitelnou budoucnost, nebo za theorii, které však při držování se v praxi obecného života bylo by věci naprosto nemoudrou.***)

*) Müller str. 70.

**) Ribbing 66.

***) Blackvellová str. 59.

V naší moderní společnosti není smyslu pro manželskou věrnost. Příliš pravdivě zní výkřik vzácného katolického spisovatele Bourgeta: „V naší nynější společnosti jednou z největších ctí, na jakou může býti muž hrd, je míti jinou ženu, než svou vlastní, a naopak, pro ženu je největší hanbou náležitosti jinému muži než svému manželé.“ Jindy vzpomíná barbarů, kteří dopustivše se násilí v dobytých městech zanechali za sebou nevinné bez panenství, podotýká, že kabinetním kouskem naší civilizace je opak, panenství totiž bez nevinnosti.*)

Příčiny nemravnosti: smyslný a vilný semitismus, jenž vytřebává naši svěžest a cudnost, protestantismus, jenž zbavil křesťanství ctnosti, naturalismus a materialismus, nové sociální poměry a ateismus, praktický i theoretický. Vlastně se to zde vše propletá a zamotává, člověk stojí u něčeho a neví, zda je u příčiny, nebo následku. Jedním výrazem dá se vyjádřiti příčina dnešní korrupce: útěk od praktického křesťanství.

K speciálnějším příčinám i následkům mravní korrupce vrátíme se tu a tam ještě během látky. Nyní se nám jedná o něco jiného.

Kdežto dříve nemravnost se obhajovala jako slabost, jali se jí moderní autoři docela i propagovali. Vše, co okrašluje člověka, co ho povznáší, cudnost, coelibát, jednoženství, vše je hloupostí a lži, jedině neomezený pud pohlavní je mravný, oprávněný, svatý!

Tato propaganda děje se filosofií, belletrií, a děla se i vědou! Nietzsche nazývá křesťanské ideje o cti, rodině a cudnosti: „Verteufungen des Eros.“ „Besser Ehebruch als Ehebiegen, Ehelügen. Wohl brach ich die Ehe, aber zuvor brach die Ehe mich. (Voss.) „Es gibt nichts Köstlicheres, weder für den Mann noch für die Frau, als ein thöricht vertrauendes Herz zu betrügen. (Tovote.) „O Ninon, o Lais, wie thatet ihr wohl, die bleiche Tugend zu verschmähen! Einefreie Grisette gegen tausend in der Tugend grau gewordene Jungfrauen!“**) (Max Stirner.) Schopenhauer objasňoval a obhajoval filosoficky mnohoženství, začož se mu dostalo odsouzení od Kraft-Ebinga v díle: Psychopathia sexualis.***)

Frivolně zní: „Člověk není skutečně žádným monogamickým zvířetem.“ (Max Nordau.) Týž chce zabezpečiti ženám přirozený podíl na životě lásky veškerého lidstva.†) Aug. Strinberg bouří skoro ve všech pracích proti požadavku zdrženlivosti a snaží se dokázati, že nezákonné pohlavní obcování udržuje zdraví, zdar a potěšení ze života mladíků.††) Jiří Brandes prohlašuje zdrženlivost, „askesi žen“ za neštěstí, nepřirozenou věc, za oběť přinášenou často jen bezcennému předsudku.†††) Zolova Nana, bratří Goncourtů „La fille Elise“, Maupassantův „Bel-Ami“ — a jinými vztyčen prapor pornolatrie! Ribbing nařiká, že se těmi nemorálními knihami svádí mládež na scesti nemravnosti. Beale praví: „Ze všech zlořádů, proti nimž dobro, při svých pokusech rozšířiti se, musí bojovati, jest toto (nemorální literatura) největším a nejtěžším lze mu čeliti.“¹⁾

I věda tu pobloudila. Björnson nařiká, že před léty vyšla v Anglii kniha, sepsaná prý lékařem. Odporčuje volnou lásku a vidí v tom odpomoc od mnohých společenských zel. Pohlavní obcování má prý začítí 14.—15.

*) Bourget: Fysiologie moderní lásky.

**) Müller 120.

***) Ribbing 33.

†) Ribbing 52.

††) Ribbing 53.

†††) Ribbing 60.

¹⁾ Ribbing 72.

rokem u obou pohlaví.*) Jiní vědatoři vynalezli nové způsoby nemoci jakožto poruchy ze zdrženlivosti: u muže zeslabenou schopnost plodění, semenotok, hypochondrii; u ženy hysterii, bledničku a nepravidelnosti čmýry. Někteří zašli docela tak daleko, že doporučovali výchov dětí v ten smysl, aby jako se učí děti choditi, jisti a j., aby tak naváděny byly záhy k pohlavnímu obcování; že prý by pak neviděla mládež něco mysteriosního v pohlaví, že by ubylo pohlavních rozmařilostí.

Tyto myšlenky mužů snad učených a dobře to myslících našly bouřlivého ohlasu v massách davů. Chopili se jich záhy vředkáři, kteří vydávali anonymně spisy a brožury prý „vědecké“, doporučující brzké pohlavní obcování mládeže a vyličující v hrůzných barvách následky pohlavní zdrženlivosti. Tak se šířily myšlenky nevykvašené a nebezpečné v lidu, a staly se záhy morálkou davů. Přirozeně nastala kolise, co je pravdou, zda věda, radící volnost v pohlavních věcech, či křesťanství, hlásající cudnost svobodných i ženatých. Zatím šla věda svým přirozeným postupem dále a přišla k překvapujícím výsledkům, souhlasícím do nejmenších podrobností se všemi předpisy křesťanského zákona cudnosti, se všemi příkazy katolické mravouky.

Z vědy samé lze tedy dokázati pravdu a oprávněnost Kristova příkazu o čistotě.

Aspoň tyto dva hlavní body jest nám dokázati:

1. u obého pohlaví před sňatkem nutna je úplná zdrženlivost a cudnost, neboť a) není škodlivá, naopak nutna a prospěšna; b) opak cudnosti, nezdrženlivost, vleče za sebou škodlivé následky;

2. že nutna je cudnost a zdrženlivost ve stavu manželském. Tento pak má býti založen na přísné monogamii.

Proto už se stránky čistě zdravotní a sociální zhoubo mnohoženství, prostituce atd.

* * *

1. a) Mládež obého pohlaví dospívá mezi 14.—16. rokem v našem mírném podnebí. Mladý člověk může se státi v té době rodičem, ale skutečné vykonávání mohutnosti pohlavní je tělu nanejvýš škodlivé. Obrovský rozdíl je tedy mezi dobou pohlavní dospělosti a mezi schopností k životu manželskému, nebo zkrátka k pohlavnímu obcování. Teprve „okolo roku pětadvacátého počíná období dokonalé mužné statnosti, oné svěžesti a síly, která uschopňuje jednotlivce, aby se stal otcem zdravého potomstva.“**)

Za tou příčinou jest nutna úplná zdrženlivost pohlavní u mládeže. Obavy, že by zaviniti mohla poruchy psychické nebo fysické, jsou proto nemístny. Lineol S. Beale, prof. na Kingscollege v Londýně píše o tom: „Tvrzení, že jest potřeba z fyziologických důvodů opatřiti náhradu v tom případě, nelze-li uzavřiti z různých příčin sňatek, jest úplně pochybeno a neodůvodněno. Nemůže býti ani dosti důrazně hlášáno, že nejprísnejší zdrženlivost a čistota jsou úplně v souhlase jak s fyziologickými tak morálními zákony a že povolnost proti přáním, žádostem a naruživostem právě tak málo ospravedlniti se dá fyziologickými a fysickými důvody, jako morálními a náboženskými.“***)

*) Björnson 5.

**) Blackvellová st. 59.

***) Our morality and the moral question. Chiefly from the medical side. Londýn Churchill 1887. Ribbing 55.

Je-li způsob života jinak rozumný, nepůsobí pohlavní zdrženlivost chorobně. O bledničce se kdysi tvrdilo, že přejde „až se ožení“, leč Virchow dokázal, že nemoc ta má zcela jiné příčiny. Vždyť i vdané a prostituované ženy mohou dostat bledničku, ba i nedospělé děti. Björnson praví, že tu mnoho zavinuje nečistá řeč a nezdravá literatura. Ano i šílenství přičítalo se pohlavní zdrženlivosti u mužů. „Myslím, že budou brzo všichni za jedno, že ze zdrženlivosti nikdo nesešilel, nýbrž spíše tím, že plýtval při tom svou fantasií.“*)

Co se týče výčitky semenotoku, jež prý zavinuje pohlavní zdrženlivost, vysvětluje Ribbing: „Hýříme-li již za dne v pohlavní erotické obrazotvornosti, naplníme-li svou duši všemi oněmi smyslnými obrazy, které skytá oplzlá literatura, můžeme se větším dílem sami obžalovati, jestliže tyto výlevy semene nastupují tak často, že tím zdraví a síly přicházejí do nebezpečství.“**)

Neodůvodněným předsudkem jest, že by zdrženlivost pohlavní u žen byla příčinou hysterie. „Jsou-li starší panny častěji hysterickými, jest toho příčina morální, nikdy fysická. Nevdané ženy, které věnují se na místě manželství vážnému zaměstnání, vyžadujícímu velké duševní síly, jako na př. klášterní sestry, které zaměstnávají se ošetřováním nemocných nebo vychováváním dětí, stávají se málokdy hysterickými.“***) Podobně se vyjádřil americký nervový lékař Hammond: „Dle mého domnění nesluší sváděti větší náchylnost k hysterii u neprovdaných žen za neukojený pohlavní chtíč a na nečinnost rozplozovacích orgánů, nýbrž spíše na nedostatek skutečného cíle životního, na neustálé myšlenkové reflexe a city o svém „já“, které jsou nerozdílně spojeny se současným postavením vdané ženy. Nevdané ženy, jež samy se starají o svůj chléb, nejsou dle mé zkušenosti více vydány hysterii než vdané.“†)

Lze tudíž s plnou důvěrou opírat se o dobrozdání norské fakulty lékařské: „V poslední době na více místech opětované tvrzení, že mravný život a pohlavní zdrženlivost jsou nebezpečny zdraví, je podle naší jednohlasné zkušenosti (ne pouze: mínění) nesprávné. Neznáme případu churavosti nebo nemoci, která by byla aneb mohla býti zaviněna čistým, mravním životem.“††)

b) Že příroda poskytla člověku možnost ukájetí pohlavní pud dle libovůle, není ještě třeba považovati život jako nepřetržitý řetěz ukájení pudu toho. Právě naopak zkušenost ukazuje, že stále ukájení jeho působí zhoubně na tělesné i duševní blaho člověka.

Hřích smilstva jednou spáchaný nechává příšerné stopy ve fantasií i organismu. — „Pohlaví má paměť“ — praví Bourget — „všichni zhýralci ji znají, a to tak nevyhladitelnou, že naše prostopášnosti se nás přidrží i při našich nejideálnějších láskách. Je to jeden z těch strašlivých způsobů oné záhadné spravedlnosti, která vyžaduje, aby se tu vše oplatilo, ať již dříve nebo později a to na halíř, jako v dobře spravovaných bankách. — Jak lze popíratí jsoucnost Boha, když konstatujete tento zákon bez výjimek?“†††)

*) Björnson 8.

**) Ribbing 104.

***) Ribbing 61.

†) Ribbing 62.

††) Björnson 8.

†††) Bourget: Fysiologie moderní lásky.

Nejhůře je, uteče-li se jinoch do domu hanby, k osobám prostituovaným. Všecka úcta k pohlaví ženskému vymizí, přirozená zdrženlivost jest porušena a návrat ke ctnosti skoro nemožný. „Jinoch okusil tělesné rozkoše, aniž se mu dostalo neobyčejného duševního potěšení, jež se k ní jindy připojuje. Toto nepřirozené odloučení tělesné rozkoše od radosti duševních ho opojuje, ale zároveň ponižuje. Jakmile těchto tělesných rozkoší okusil, nemůže žít bez nich, jako opilec nemůže žít bez pálenky. On nevědomě zašlapává do bláta své rodné právo na bohatou, složitou, nekonečnou lásku lidskou, již sobě podmanila prostá, obmezená láska živočišná. Jeho vůle už není svobodná. On zničil toto veliké věno mužovo, svobodu mladé vůle, nedoceněný to majetek nevinnosti a ctnosti, a stal se otrokem tělesné rozkoše. Není už svým pánem, je služebníkem svých vášní. Kterým lidem na tom záleží, aby si tuto oběť zachovali, lákají ho nápoji, šatem, výstřednostmi a tím ho dále rozdrážďují. Síla zdrženlivosti jeho je zmařena, tak že jediný pohled prostituované krásky na ulici, jediná známka vábivá překoná často nejlepší jeho předsevzetí a převáží nejmoudřejší rady přátelské.“*) Tak výtečně charakterisuje lékařka moderní jeden z prvních následků hříchu: ztrátu sebevlády. Ztráta ta je hrozná, neboť první podmínkou veškerého pokroku je síla sebevlády**), proto je třeba vycvičiti se v ní co nejsilněji už v mládí.

Pohlédneme-li do dějin, zaráží nás skoro zjev, jako rovnoběžně jde smyslnost a krutost pospolu. „Zřídka kdy slyšíme chladnějších, drsnějších úsudků, samolibějších, ukrutnějších posměchů, než u mladých lidí, kteří svůj půd lásky zradili u nevěstek.“***) Björnson mluví o pohlavní nevázanosti u francouzského národu, vidí v ní příčinu velikášství, chorobné ješitnosti, „jež vzrostla do takové, vše ostatní převyšující míry, že smí býti zvána nejhorším nepřítelem tohoto výtečného národa.“†) Nespoléhlivost a bezkarakternost mládeže přičítají fyziologové a lékaři nezdrženlivosti.

S poruchami duševními úzce souvisí nemoci tělesné. Ztráta sebevlády zaviňuje popudlivost, nervovou ochablost; „tato se jeví tím, že tělo nevzdoruje s takovou silou nemocem nakažlivým nebo jiným škodlivinám, a konečně tím, že se zárodky nemocí snadněji rozvíjejí, nebo že se zvyšují příznaky zvláštních nemocí, jež v těle lidském ponejvíce již jsou obsaženy. Mozek, mícha a plíce nejčastěji trpí škodou z lehkomyšlného života.“††) Michel Lévy v Hygieně přičítaje pohlavní nezdrženlivosti všeobecné ochabnutí tělesných sil, píše: „Mnohý mladý člověk nezdedil náklonnost k souchoťinám, nýbrž si je takto uhonil. Mnohé nemoci léčí lékaři pochybeně, jelikož jsou to nemoci, jež vznikly z nenáležitého konání této důležité funkce.“†††)

Dr. Carpenter zhotovil diagram dle údajů statistika Quteleta o poměrné úmrtnosti mužů i žen v rozličném věku. Došel pak k této konkluzi: „Úmrtnost jest mnohem větší mezi mužskými od osmnáctého asi roku do osmadvacátého a největší mezi rokem dvacátým pátým, kde naděje k životu jest jen půl tak veliká, jako v letech pohlavní dospělosti; je to velmi překvapující úkaz a svědčí velmi důrazně, že nejenom poškozuje

*) Blackvellová 39.

**) Björnson str. 18.

***) Björnson 15.

†) Björnson 16.

††) Blackvellová 41.

†††) Blackvellová str. 42.

zdraví svoje, kdo vášním hoví, ale často také předčasnou smrt si přivodí.“*) Znamý statistik francouzský dr. Bertillon dokázal ze statistiky jednotlivých zemí evropských, že nepravdivosti nemanželského života zavinují nejen nemoci, ale i zločinnost a sebevraždu, a že nemravný život lidí svobodných a ovdovělých oběhó pohlaví zkracuje život o dvacet let i více.**) Blackvellová míní, že kdyby se směla prostá pravda poznamenati na kamenech náhrobních mládeže z rodu panovnického i tříd nejchudších, že by zněl varovný hlas všech těchto předčasných hrobů: zemřel na následky pohlavní prostopášnosti.

Co se týče výše zmíněné zločinnosti, sluší uvést významná slova Kraft-Ebinga: „Statistika zločinů vykazuje smutnou zkušenost, že pohlavní zločiny se ustavičně množí v našem moderním kulturním životě. Moralista nerozpoznává v těchto smutných událostech, nežli úpadek všeobecné mravnosti a přichází dle okolností k názoru, že částečně jsou vinny malé tresty za pohlavní zločiny, které u porovnání s minulými stoletími vyznamenávají se velkou mírností zákonodárcovou. Lékařskému badateli neujde, že tento zjev v moderním sociálním a kulturním životě souvisí s nervositou poslední generace, neboť vychovává neuropathicky zatížené jedince, dráždí pohlavní sféru, pobádá k pohlavnímu zneužívání a vede při vzrůstající se pohlavní náruživosti, ale při klesající potenci k perversním pohlavním úkonům.“**)

Mluvíce o fyzických škodách pohlavní nevázanosti, nesmíme opominouti hrozných nemocí pohlavních. „Nikdo se nesmí domnívati, že tato choroba je jaksi plebejcem; je kol nás ve všech vrstvách společenských a dosahuje až ke trůnu.“***) Hrozné nemoci venerické: gonorrhoea, šankr, syfilis, tabes dorsalis, paralyse . . . toť vše následky pohlavních hříchů.

Útěk od praktického křesťanství zavinil rozšíření morové hlízy — prostituce, o níž praví A. Lundegard, „nelze popřít, že společnost pluje s mrtvolou na lodi, a touto jest prostituce“†), proti níž vyzývá Mona Caird do nejužšího zápasu: „Nynější podvojný system manželstva a prostituce sluší potírání z různých stanovisek; útočníci měli by neustále se hrnouti jeden za druhým; rány měly by se sypati jako krupobití a měly by býti silné a tvrdé.“††)

Příčiny její jsou velmi složité. Acton myslí, že marnivost, smyslnost, opojení myslí, láska k pěkným oblekům, neštěstí a hlad činí ženy prostitutkami. Podobně, jen že šířeji rozvádí příčiny prostituce hygienik Oesterlen: „Někdy také nouze, nedostatek vzdělání, opuštěnost mohou býti hlavní příčinou řemeslného smilstva a hříšná odměna mnohých nevěstek podporou jich rodin; důležitější a všeobecnější pohnutky k podobnému životu jsou však poklesky a slabost charakteru, lehkomyšlnost, smyslnost, nedostatek sebeovládání a mravní síly a konečně chudoba, ne prostodušná, skromná, nýbrž osobivá, chtivá zábav, lesku a rozkošnictví.†††) V Paříži je dle Blackvellové prostituce jedinou ochranou od bídy a hladu. Tisíce dívek nezná svých nejbližších. Děvčata od dětství jsou cvičena pro veřejnou prostopášnost. Věští život mravný vyžaduje často mravního heroismu.†) Přispívá tu velmi v naši tak demokratické době nízký názor na ženu z lidu. „Veliký počet

*) Blackvellová str. 43.

**) Ribbing str. 111.

***) Björnson 21.

†) Ribbing 125.

††) Týž 126.

†††) Oesterlen: Hygiene. Ribbing 146.

†) Black. 52.

chudých žen považuje se za něco (ba často také surově se to o nich dokazuje); co se obětovati má choutkám tříd vyšších.“*) Ovšem mysliti, že prostitute loví jen v třídách nižších, bylo by mýlkou. Ženy a dívky z vyšších tříd unavené a znuděné, nemajíce útěchy a radosti v rodině, postrádající vážného zaměstnání, hledají změny a podráždění v domech hanby bez vědomí svých nejbližších. Dostí znám jest příšerný případ v jistém moravském městě před málo lety. Otec, vysoký důstojník, shledal se v domě hanby se svou mladičkou dcerou.

Vyšší třídy však nespokojí se licencovanými otrokyněmi hřichu. Strachující se možné nákazy v domech hanby, hledají ukojení pohlavní vášně mezi šičkami, prodavačkami, zkrátka dcerami nižších tříd. Zkazivše je, opouštějí je ovšem, a tyto vdávajíce se za muže své třídy, šíří nákazu a zhoubu dále. Z takových dívek jsou lenivé, marnivé, omrzelé ženy. „Jestli že hezké, marnivé děvče bylo svedeno k hřichu, pak se v ní ubila žena a matka, pro domácnost chudobného člověka zbyly něsvár a bída, a okolnosti se připravily, ze kterých vzrůstá zločin.“ A zlo se ještě nezastaví! Kojné, služky a j. mravně pokleslé zaměstnány jsouce v domech tříd vyšších, přinášejí své neřesti, jak jsme to slyšeli o otrocích římských a řeckých, a kazí mládež svou necudností.

Dívky slušné vyšších tříd, aby se vdaly a upoutaly muže sobě rovné, musejí se přizpůsobiti vkusu mladíků, poddati se vlivu svých společníků, zkaziti se.

Tak šíří se zlo v rozměrech příšerných. A následky? „Povaha lidu zhoršuje se tím více, čím více se nemravnost pohlavní rozšiřuje, míra pro vojenské nováčky se zmenšuje, nemanželských dětí neustále přibývá a děti ty buď umírají nebo se stávají zločinci, a konečně také pozorujeme, že se přirozený vzrůst lidnatosti na pevnině neustále zmenšuje.“**)

Hájeno dosud mínění, že jest prostitute nutným zlem. Leč jak ukazuje zkoumání vědecké, jest to mínění veskrze mylné. Snad novým a novým bádáním zmizí i názor moralistů katolických, považujících prostituci za „malum necessarium“. Parkesovo mínění jest v té věci významno: „Ani na okamžik nesdílím názory těch, kdož vidí v prostituci nejen nutnost, nýbrž i něco dobrého, ochranu proti horším neřestem, bezpečnost na proti manželské ctnosti. Čím více šíří se prostitute, tím více poškozují manželství, tuto ochrannou sílu lidstva.“***)

2. Vracíme se zpět v pohanství, vlastně v něm žijeme už dávno. Nebéřeme poučení z dějin o pádu velkých národů; způsobeném pohlavní nevázaností, nedbáme ušlechtilého názoru křesťanského o ženě, o manželství. „Jsou posud národové v Evropě, kteří nedospěli k tomu, jednoženství učiniti zákonem než jen pro ženy; muži žijí v mnohoženství . . . A přece mnohoženství činí národ zženštilým . . . a činí ze ženy obchodní tovar, jen tělo za tu cenu.“†) Robert Ingersoll vyličuje následky mnohoženství, praví že žádný jazyk nemůže vyjádřiti zkaženost, kterou mnohoženství uvaluje na společnost. „Žena stává se kořistí lsti a moci; muž sklouzá rychle nazpět do stavu divokosti a zločinu. Z hloubi duše nenávidím a proklínám každou nauku společenskou, která nevolí čistý a posvátný krb za uhelný kámen. Všechna civilisace spočívá na rodinném životě, ctnosti bují kol něho, kladou klasy, květy a vůni naň, kde muž miluje ženu. Nejbohatší slova na světě jsou:

*) Blackvellová 47.

**) Blackvellová 56.

**) Ribbing 157.

†) Björnson. 11.

má snoubenka, má manželka, otec, matka, mé dítě. Bez těchto slov je svět jen brlohem a lidé pouhá zvířata.“*) Björnson žaluje si na zvrácené náhledy, že nevěrnost ženy, nikoli však nevěrnost muže kazí domácnost. Vždyť nevěrou mužovou zasaženy jsou dělnice, šičky, služební. Také ty se jednou provdají, ano, i prostitutky se vdávají, tak malá je dosud zodpovědnost. „Známe přece zákony dědičnosti, víme, že lehkomyšlnost dědí se na potomstvo. Toto mnohaleté podkopávání společnosti mnohoženstvím objeví se jednou v děsné stránce: bude nám svištětí kól uší; ve velkých městech hrozí strašlivě.“**)

A zatím věda důrazněji a důrazněji poukazuje na nezbytnost jednoženství. Oddůvodňuje ji již pouhou fysickou pravdou, že se rodí stejně mnoho dětí mužského pohlaví, jako ženského. „To jest jasný projev toho, čeho si žádá prozřetelnost pro spojení obou pohlaví, je to svědectví o základní přirozenosti pohlavních skupin.“ Sadler píše: „Přibližná rovnost dětí obého pohlaví je zjev nepochybný; zjevuje se po celé Evropě a kdekoli přesně se dá zjistiti, tam všude rozeznáváme, že na 25 hochů se rodí 24 děvčat.“ Škodlivá nerovnost mezi obyvatelstvem mužským a ženským, s jakou se tak často setkáváme, není zákonem přírodním, ale následek našich zvráceností společenských.***) Björnson dovozuje historicky, že lidstvo s pokrokem kultury blíží se stále k jednoženství, dí: „Dráha pokroku v životě lidstva, tak nekonečně stará a tak hluboká jako cesta k stále přísnějšímu jednoženství, nebude zajisté opuštěna tak snadno,“ a naděje své formuluje na jiném místě takto: „Snad náklonnost mládeže k tomu, co končí mnohoženstvím, najde pak protiváhu na jedné straně v opravdovém vědění, na druhé ve vážném poměru k Bohu.“†) Lékařka Blackvéellová na mnoha místech důrazně akcentuje přísné jednoženství: „Nemůže vytvořiti pevného, vznešeného a šťastného národa mnohoženství nebo uvolněný řád, jenž porušuje povahu ženinu a ze srdce rve hluboké kořeny lidské lásky.“††) „... aby se vybuodoval zdravý zárodek společnosti lidské, musí býti manželství stálé a jen o dvou osobách.“†††)

Křesťanství žádá cudnost i v manželství. Přeje si obcování pohlavní jen potud, pokud třeba ho ku plození lidstva. A co věda? Ta jest ještě přísnější. Žena má býti ušetřena od pohlavního obcování 9 měsíců za těhotenství, 12—14 měsíců v čas kojení a konečně 3—6 měsíců pro vyvinutí se normálních poměrů všech rodičích orgánů. Žádá tedy věda zdrženlivost celkem 2—2½ léta.‡) Kdož by tu nevzpomněl dojmavých slov apologety Athenagory: podobáme se rolníku, jenž nezaseje více semene, nežli ho jest zapotřebí ke žni?

S pohanskou pohlavní nevázaností vrací se všechny neřesti pohanských dob. —

Výtečný kněz Malthus myslí, že lidského pokolení bude přibývati v daleko větším množství, nežli přibývá životních prostředků, přál si pozdního sňatku a přísné zdrženlivosti. Leč následovníci jeho, novomalthusiané, pokládajíce ty prostředky za příliš velké břímě, chtěli míti pohlavní obcování neobmezené a rozmnožování lidstva radili zabrániti tak zv. preventivními

*) Björnson 20.

**) Black. 26.

**) Björnson 9.

†) Týž 26.

††) Black. 58.

†††) Týž 28.

‡) Ribbing 41.

prostředky. Sem patří Karel Bradlangh, Mistress Annie Besant, Knut Wicksell, Angličan Henry Arthur Albutt. Leč seriosní věda už z čistě zdravotního stanoviska prohlašuje ony preventivní prostředky za zdraví škodlivé a za příčinu častých nemocí. Uvésti sluší aspoň Gailarda Thomasa.*)

Dle téhož i zločin vyhánění plodu provádí se ve strašném množství, podporován annoncemi v žurnálech nejrozšířenějších. Dr. H. S. Pemerey vykládá, že americkým hříchem par excellence jest zamezování a ničení nezrozených životů, podotýká: „Setkáváme se při naší činnosti se ženami, které neodhodlají se zabiti mouchu, které však beze studu připustí, že zabily půl tuctu nenarozených dětí, a které o tom mluví zrovna tak, jako by se jednalo o utopení nadpočetných kofat.“**) K vědeckému vyličování a dokazování zhoubných následků těchto zločinů přistupuje varovný hlas badatelů sociálních a upřímných vlastenců, kteří vidí ve všech těchto zločinech a neřestech neodvratně zhoubu celých národů.

Katolická mravouka probírajíc příležitosti, jež svádí ke hříchu smilstva, a rozkazujíc co nejpřísněji a nejúzkostlivěji jim utíkat, podává si tu ruce s vědou. Srovnajte jen nejlepší morálky katolické s radami a výstrahami seriosních učenců moderních, a budete překvapeni souhlasem a svorností jich. Vše, co ztracuje katolická mravověda jako blízkou nebo vzdálenou příležitost ke hříchu, vše to co nejdůtklivěji odmítá i moderní věda, jako oplzlé operety, chantany, zkrátka divadla, necudné obrazy a fotografie, závěsky atd. Hlavně proti dvěma, alkoholismu a necudné literatuře, obrácí se vědecké zkoumání. Mnoho míst bych mohl uvést z knih lékařů zabývajících se výlučně alkoholismem, leč uvedu raději mínění neodborníka v alkoholismu, lékaře Ribbinga. Tento míní, že případy, kde se mladík s chladnou krví, jasnou hlavou a určitým úmyslem i předložením vrhá v náruč prostituci, jsou velice řídké proti těm, které udávají se v opilosti.***) Na jiném pak místě důtklivě varuje, abychom se naučili oškřiviti si pustošení alkoholu. „Nemohu žádati sice, aby každý jednotlivec přidal se k některé absolutně zdržlivé společnosti, ale mohu žádati, aby každý byl a zůstal střízlivým; to znamená po mém smyslu, aby nikdy nepožíval tolik alkoholu, aby zakusil duševních i tělesných z toho změn. Nám je zapotřebí vyhýbat se psychickým dráždidlům, literatuře, obrazům, divadlům a pod., jimiž smyslů se povzbuzuje.“†)

O necudné literatuře je souhlas všeobecný, že nutno ji bezohledně potírat. Beale nařiká na její ovoce, píše: „Není žádné třídy, žádného povolání, žádné životní dráhy, která by nebyla zaplavena zlem toho neb onoho druhu, způsobeným tiskem. Ani mládeže se při tom nešetří. Jest bohužel příliš samozřejmo, že špatná kniha může zničit a jalovou učiniti trpělivou a pečlivou práci mnohých, dobře smýšlejících lidí.“††) V témže smyslu radi doktorka Blackvellová rodičům a vychovatelům: „Je nezbytno navést mladou mysl, aby se děsila a bála nemravné literatury, která společnost zaplavuje a která největším je nebezpečím, jež může dítě potkat.“†††)

* * *

Tak dospěl jsem ke konci své studie, jež má býti pokusem o apologii křesťanského zákona cudnosti. A když jsem skončil, cítím, jak slabě byly

*) Ribbing 82.

**) Týž 89.

***) Týž 74.

†) Týž 160.

††) Týž 72.

†††) Black. 91.

mé síly a jak velká odvaha k něčemu podobnému. Vždyť třeba je síly titanské a hlasu prorockého, aby se zavolalo Mane, Thekel, Ufarsin, má-li se probuditi lidstvo z chlipných snů a orgií, a obnoviti se v čistém a cudném křesťanství.

Kulturní dějiny ukazují, že náboženství různá žádala zdrženlivost, tato že byla vždy v úctě a že byla následována „a že dějiny konečně neobsahují ani jediné řádky, z níž by se dalo souditi na zánik celého národa anebo jednotlivého rodu. pro neposkvrněnost, naproti tomu obsahuje mnoho poučných kapitol, hlásajících opak.“*) Bylo třeba místy brodit se pohlavním hnojem více (ač doufám že ne na úkor cudnosti samé), leč bylo to nezbytno. Říci jen: „ten a ten národ byl znemravnělý“ je velmi pěkné a snadné, ale nepovídá ničeho, a může býti konečně také subjektivní. Zde mluví skutky!

A co historie povídá, potvrzuje fyziologie a pozorování o základní povaze pohlavní cnosti. „Naučení o věcech minulých a nynějších, naše jasnější poznání o příčinách o jejich následcích zároveň dokazují pravdivost toho, čemu učí naše náboženství, že totiž věrné spojení silného a čistého mladého mužství a ženství jest pravým a jediným prvkem, z něhož vyrůstí může silný a statný národ.“**)

Tento souhlas dějinných poznatků a moderní vědy o cudnosti ve stavu svobodném i v manželství jest a bude apologií křesťanského zákona cudnosti.

Zdá se mi nevhodnějším, když ukončím významnými slovy lékaře Björnsona: „Nevím, nedopouštím-li se omylu, ale pro mne jest pohlavní otázka jak kořen tak květ, počátek a konec každé morálky. Pracuje-li se ve dne v noci pro blaho lidstva, obětuje-li se mu jmění i krev, zdá se mi všechno to býti bez prospěchu, zanedbává-li se a zlehčuje pohlavní život, věčně mladá elementární škola pravé lásky k bližnímu. Znáte všichni staré pořekadlo: Předě všemi věcmi ostříhej své srdce, neboť z něho prýští život; chtěl bych této věty v jednom směru upotřebiti. Poněvadž každé lidské žití a bytí má svůj původ v pohlavním poměru, může ten pokládán býti za srdce člověčenstva. Je-li jeho působnost otřesena a zničena, trpí všechny údy lidstva.“***)

Víra a náboženství.

»Víra jest oko, všechno svědomí osvěcující a pochopení působící.« *Sv. Cyrill.*

»Víra jest učitelkyně pravdy a cnosti, jež skutkům našim pečetí záslužnou přitiskuje a jim pravé ceny dává.«

»Náboženství učí, jaký by byl Bůh, a jak by se člověk měl k němu míti: učí, jak by měl člověk Boha ctíti a živ býti podle vůle Jeho.«

Jan Valerian Jirsík.

Pozorujme dítě, na němž vliv prostředků dobré výchovy plnou měrou se byl osvědčil. Takové dítě jest od nejtělejšího mládí jen na dobré zvyklo; a tento zvyk posílněn jest dobrým příkladem rodičů, jasnými a srozumitel-

*) Ribbing 54.

**) Black. 56. 60.

***) Björn. 101.

nými rozkazy a zákazy, odměnami a tresty; dítě bylo rozumnými představami a poučeními o vnitřní ceně a následcích dobrého k tomu přivedeno, že vědomě a s přesvědčením, z důvodův a ze zásady dobré činí. —

Jest však již nyní úplně vyzbrojeno pro boj životní? jest nyní již na každou bouři připraveno? jest nyní již každé nebezpečí před ztroskotání loďi odstraněno? — Jediný pohled na denní život ukazuje nám, jak často velmi těžko bývá v návalu a nutkání všelikých naruživostí, při moci a síle smyslnosti a pod vlivem zlých příkladů dle lepšího přesvědčení svého, vždy jednati. Při drážlivých, popudlivých a smyslných dětech přichází k tomu ještě nedostatek zkušenosti, uvážení a rozvahy a nebezpečí snadného svedení. Budou-li s to, aby všemu lákání smyslnosti, všem pokušením na ně se valícím a je ohrožujícím, všem převráceným náhledům, špatným zásadám a zlým příkladům velikého množství odolaly a odpor kladly? — Ach! jaký je to život, kde nikdy není nedostatek zármutku a strasti, kde všecko plno jest osidel a nepřátel? Nebo sotva že jedno protivenství neb pokušení odstupuje a se vzdaluje, již opět jiné přichází; an ještě první boj trvá a již zase jiných více nastává. Tak vždycky budeme míti co trpěti, jelikož jsme pokladu svojí první blaženosti byli pozbyli.

Byla by to věru veliká smělost a opovážlivost, všeliké ty boje a pokušení podceňovati! A přecť má a musí člověk svou věrnost a svou víru vyznávat i osvědčovati, chce-li svého pozemského a věčného cíle dosáhnouti. Tu skytá umění vychovatelské slabému člověku mocného pomocníka, na kterého spoléhá-li, žádná moc naruživosti a žádné lákadlo smyslnosti, žádné pokušení a žádná moc světa nebude moci jej v jeho víře v Boha otřásti a zviklati. Jestliť to víra a náboženství, o nichž V. Štulc takto píše:

„Co má víra? O to perla,
kterouž já za králů berla,
co moc, krásu její znám,
věčně věkův již nedám.“

Kterak málo, velice málo činí mnozí rodiče, by vliv náboženství v srdci dětském oživil i posilnil! Naučí je některým modlitbičkám, posílají je později do školy k náboženským hodinám, ale zřídka kdy nebo zhora nikdy není mezi nimi a jejich dětmi řeč z náboženství jako o Bohu. Vyskytnou-li se však přecť někdy náboženské rozmluvy, bývají to buď hádky nebo pochybnosti, neb anekdoty o kněžích, nebo hany a úsměšky a ostré posudky a kritiky o kázáních, nebo pošklebky nad starověkým zhloupnutím a tmářstvím, nad pokrytstvím, farisejstvím a pobožnůstkářstvím. K tomu přidruží se zhusta ještě i špatný příklad rodičů, kteří sami se nemodlí a do kostela nechodí atd.; z čehož děti snadno a lehce pozorují, kterak víra a náboženství a všeliká cvičení náboženská jim lhostejna jsou.

Rodiče musí tudíž nejprve sami hleděti pravdy náboženské uznávat, mysli svou pojímat i vystihovati a vůlí svou a skutky osvědčovati. Sv. Augustin pravdu těchto slov následovně potvrzuje: „Věra nám ukládá povinnost srdci i ústům.“ — „Srdcem se věří k ospravedlnění, ústy pak se vyznává ku spasení.“ (Řím. 10.) „Zdaž ti, kteří nevyznali ústy víry ku spasení, nezhyňuli? Zdaž Petr ústy pronešenou lež nesmyl hořkými slzami? Proč tak těžce se kál? Proto že věděl, jak hrozný to hřích srdcem věřiti a přecť nevyznávat ústy!“ — Sokrates měl sice veliké množství učedníkův, avšak nikdo z nich nepo-

ložil pro pravdu učení mistra svého život svůj; ale vyznavači Kristovi hájiti dovedou až na smrt učení mistra svého.

Nutnost a potřebu víry a náboženství nepopřeli ani velcí myslitelé Kant, Herbart a jiní; myšlenky jejich o náboženství jsou pro ně samy velmi cenné a krásné, ovšem že odporují tendencím církve; ale není nikterak pravda, že by opravdoví filosofové odhodlati se mohli k popření Boha, víry a náboženství a jich nutnosti pro ducha lidského. Nálada k představám a citům náboženským dostavuje se v životě každého člověka pokaždé, když cítí se malomocným vůči přírodě, společnosti a osudu; hledá útočiště; kde ho najíti? Společnost bojuje proti němu a neposkytuje ochrany ani spravedlivým jeho právům: hledá tedy uklidnění v ideální říši božského království, hledá styk s Otcem nebeským, v jehož nekonečnou lásku a dobrotu věří. Závislost svou na Bohu kdo ještě uznává, kdo věří, že je tu ještě někdo, ku komu se ve chvíli zoufalství utéci — ten ještě nezahynul; avšak kdo přišel o víru ve vše: v lidskou spravedlnost, dobrotu, lásku, o víru v Božství, o svoje náboženství, o možnou poslední naději, a nemá jich čím nahraditi, nebo kdo vůbec o svědomí, o povinnostech nížádných, o lásce ani dobru nezvěděl — kam se chýlí? Proč zoufají si lidé? — Oni viděli svůj jediný cíl ve hmotě a životě živočišném, v nepravých přednostech, v hodnotě falešné a neměli víry v lepší stav, nežli jest onen zvrhlý, společenský sice, ale nelidský, jenž je vhnání v zoufalství. Pevná víra v Boha a Božství jest mocná, nejmocnější autorita, jež váže k životu a život za dobrým cílem vede.

Náboženství působí na člověka vzdělavatelně; ono přivádí jeho mohutnost poznávací naukou o věčné pravdě k nejvyšší dokonalosti; ono tím právě zjednává mysli nejvyššího uspokojení a vnitřního klidu a pokoje; ono pobádá a posiluje mohutnost volící jasným a důkladným poznáním věčné pravdy ke všemu dobrému, rozněcuje vzbuzenými pocity lásku a úctu k Bohu, utvrzuje naději na věčnou odměnu a vzbuzuje strach před věčným trestem; krátce ono hledí člověka do původního dokonalého stavu zpět přivést, ve kterém z ruky Stvořitelovy vzešel. Kdo se náboženství věnuje, nalezne v něm prostředky, jimiž dokonalým člověkem státi se může — dosahujef útěchy v životě, síly v pokušeních a bojích, pomoci v nebezpečnostech, klidu a pokoje v životě a smrti a nezviklanou a nezvrtnanou naději na věčnou blaženost. „Věra jest“, píše sv. Augustin, „ať tak dím, ona královská silnice, vedoucí jediné do království, jehož na věčnosti zpevnění jsou základové.“ Sv. Jan Zlatoústý o moci a vznešenosti víry napsal: „Věra jest světlo duše, brána života, základ věčného spasení.“ A Valerian Jirsík dí: „Věra jest ten ohnivý sloup, kterýž nám jako druhdy Israelitům cestu k nebi ukazuje, nás k Bohu vede.“

Náboženství skytá člověku představu, že všemohoucí a všudepřítomný, svatý a spravedlivý Bůh chce, a bychom dobré činili a zlého se varovali. To jsou nejlepší a nejúčinnější důvody povinnosti — a jsou představou časných a věčných následků poslušnosti nebo neposlušnosti proti vůli Boží vznikuvší nejsilnější a nejmocnější pohnutky k myšlení, citění a jednání, vůli Boží zřízenému a způsobenému, a to také ještě potom, je-li to s časnou škodou spojeno; také ještě potom, je-li pokušení sebe větší a boj tím prudší. Teprve požehnání plný vliv náboženství na srdce dětské vtiskuje výchově pečeť dokonalosti a ukončení. Vše má člověk, který má sebe; ten pak má jediné sebe, kdo má Boha, ale

Boha má jen ten, kdo v něho věří a Jej jako Stvořitele vyznává.

Jádrem náboženství jest mravověda; ona určuje nejenom zákony o poměru člověka ku člověku, aby se líbil Bohu; ale v rámci náboženské mravovědy vedený život jest zároveň tou nejupřímnější bohoslužbou; teprve život dokazuje, v co člověk věří; víra však beze skutků jest mrtvou; víra samotná nespasí nikoho, není-li osvědčena a proniknuta láskou; a láska jest jediná představitelka mravnosti; sv. Pavel praví: „A kdybych měl tak velikou víru, že bych hory přenášel, lásky pak bych neměl, nic nejsem.“ (Kap. 13., o. 2.).

Bohužel jest o náboženství všeobecně rozšířen zhoubný předsudek a jednostranné ponětí, proti nimž musí čeleno a bojováno býti. Náboženství má prý toliko blaho duše a věčnou blaženost člověka na zřeteli, ale nestará se o jeho časné konání, činění a snažení a o jeho pozemské blaho. Ano, náboženství vede člověka ke ctnosti a blaženosti, ale nikoli výhradně náboženskými cvičeními, nýbrž také, a to zvláště činným, všeobecností užitečným životem a působením. Neboť ono nepokládá toliko duševní, nýbrž také tělesné síly za schopnosti člověku Bohem dané, aby jimi jednal, dobýval, dosahoval a nabýval; ono pokládá dále celou zemi za jedinou domácnost Boží a lidskou společnost, za rodinu, kde každý jednotlivec zvláštní své povolání a zvláštní svoje působišťe a obor své činnosti má, kterýž mu jest se vši svědomitostí obstarávati a na péči míti tak, aby se stal a byl potřebným a užitečným členem společnosti lidské.

Vždyť náboženství je to, jež stále přikázání Boží opakuje a přísně přikazuje: „Šest dní budeš pracovati a všechny svoje záležitosti konati.“ Ono varuje před nespravedlností a nestřídmostí, a žádá, by člověk srdce svého nepřikládal a nepřipínal příliš na věci časné a pomíjející, a aby neztrácel k vůli věcem pozemským věcí věčných. Tak má náboženství jakožto nejlepší vychovatelka lidstva zření a péči netoliko k časnému, ale i k věčnému určení, zavírajíc v sobě a uspokojujíc takto člověka celého. Bůh jest počátkem vši moudrosti, a protož nemůže býti lepšího pravidla ku správození života našeho nad ono, kteréž sám nám dále ráčil. Bůh je také všemocen, a protož může všeliké zlo od nás odvrátiti, kteréž by snad štěstí a blaženost naši mohlo zkaboniti a zatemniti. Odtud jde, že náboženství, jež nás k Bohu vede, s Bohem víže a nám Boha nakloňuje, nejlepší a nejjistější jest prostředek ke šťastnému a blaženému životu. Náboženství umenšuje a oslazuje všecky bolesti naše; náboženství pozdvihuje oči našich k věcem a statkům duchovním a věčným; náboženství v úzdu pojímá naši tělesnost, naše vášně, naše žádosti; náboženství je s to, aby upokojilo mysl a srdce naše, a tím nás ujistilo, že nám Bůh chce býti milostiv. Náboženství plodí člověku nevyvážený potok rozkošné naděje a v srdci rozlévá nevýslovnou slast, radost a spokojenost.

Rodiče a vychovatelé musí začátek náboženských nauk s Bohem učiniti, poněvadž každé právo poznání s poznáním Božím, jeho vlastností a jeho vůle počíná a v Bohu se ukončuje. Těchž prostředků jest rodičům a vychovatelům užiti, jichž Bůh sám užíval, chtěje pokolení lidskému se zjevití. Ať vypravují tudíž dětem události, v nichž se Bůh poněnáhu v rozličných časech zjevoval. Neříkejme pouze dětem: „Ještě Bůh“, alebrž vedme je k tomu, by ho samo poznalo. Mají rodičové a vychovatelé dle pořádku apoštolského vyznání víry, majíce po ruce bibli, mluvit o stvoření světa a o jevících se tu vlast-

nostech, všemohoucnosti, moudrosti a dobrotě Boží — o stvoření člověka, o Božím přikázání a jeho přestoupení a o jevících se tu vlastnostech všudypřítomnosti, vševědoucnosti, svalosti a spravedlnosti — potom o nejdůležitějších následcích prvního hříchu pro všechny lidi; lidé byli nešťastní a bídní a nemohli si pomoci; Bůh slíbil jim Vykupitele; vypravujeme nyní o jeho matce, o zvěstování jeho narození, potom o jeho narození ve chlévě, jeho dětství, jeho životě, jeho utrpení a smrti, o jeho z mrtvých vstání a na nebe vstoupení a o jeho opětovém příchodu k poslednímu soudu. Vypravujeme dále o apoštolích a jejich povolání šířiti evangelium po celém světě; ale vysvětleme, že nebyli dosud k tomu způsobilými, poněvadž neměli ještě dostatečné znalosti učení Ježíšova, potřebných ctností a náležitě zmužilosti; že všeho toho jim scházejícího obdrželi o letnicích od Ducha svatého; a že také všichni lidé potřebí mají osvícení a posilnění Ducha svatého, by pravou cestou kráčet mohli. Tak seznamujeme děti způsobem dějepisným se základními naukami křesťanství, s učením o Nejsvětější Trojici. A právě tak snadno a lehce můžeme dětem vštípit nauku o dobrých a zlých andělech, zvláště pak o Andělu Strážci, o smrti, o soudu, o nebi a pekle.

Při těchto naukách naskytá se často příležitost, děti na to upozorniti, čeho Bůh od lidí žádá, aby se mu líbili a jednou do nebe se dostali. Již děti tříleté jsou schopny, výraz božské vůle, v desateru Božím přikázání vyznačené, alespoň poněkud pochopiti; že zvláště pak čtvrté Boží přikázání má jim býti na srdce vloženo, rozumí se samo sebou. Bůh miluje a chrání ty, kdož dobří jsou, on slyší modlitby jejich a podporuje je ve snaze přikázání Boží plniti a zachovávat. Chybí-li též někdy dítě bezděčně, odpustí mu brzo, co zavinilo, pro jeho lítost. Bez odporu nenávidí Bůh zlých a není mu lze, zlomyslnému se přiblížiti; ale on miluje tvora svého, otevíráje mu náruč svou opět, jakmile upřímnou lítostí srdce jeho od zlých žádostí očistěno jest. Myšlenka, že Bůh nás všude provází, není dětem brzo cizí více; věřilyť přece již dříve, že je podobným způsobem oko matčino též tam zprovází, kde téže nevidí.

K naukám a rozmlouvám náboženským volme dobu, kdy jak rodiče a vychovatelé tak i děti v dobrém rozpoložení myslí se nalézají; dítě budiž k tomu přivedeno, by rádo a často o Bohu mluvit slyšelo; tvářnost vychovatelů budiž při rozmlouvách těch vždy jemná, slavnostní a živá.

Rozmluvy náboženské nemají však toliko rozum dětí, alebrž též jejich všechny mohutnosti duševní pronikati, a má jimi položen býti základ ku křesťanskému životu. Tyto rozmluvy mají tudíž svým obsahem a způsobem přednosu býti tak upraveny a uspořádány, aby působily zároveň na mysl i na vůli dětí. Hlavní starostí rodičův při tom má býti, by náboženské pravdy mysl dětskou živě pronikly a v srdcích jejich kořeny hluboko zapustily, neboť jen pak bude tím též vůle určena. Avšak náboženské nauky jenom tehda v myslí se ujmou, vzbuzují-li pocity lásky, úcty a poslušnosti k Bohu a účastenství, soucit a lásku pro spolubližní. Kde se to podařilo, podařilo se to nejdůležitější a nejvyšší, a nejsvrchovanější duševní výsledek dobré výchovy je dosažen a zabezpečen. A není těžko a nesnadno lásku, úctu a poslušnost k tomu nejlepšímu Otci v nebi v srdci dětském buditi, oživovati a posilňovati. Poukazujeme jen na bezměrnou lásku Boží, jevící se v nesčíslných dobrodiních, nám prokazovaných, jevící se v poslání mnohomilovaného Syna Božího a ve všem, co z lásky k nám byl učinil; poukazujeme k tomu, kterak bídnými bychom byli, kdyby Bůh nebyl býval k nám tak dobrotivý, kdyby nás na př. byl stvořil

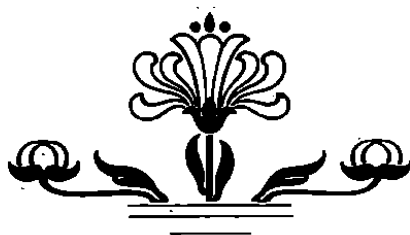
slepými, hluchými atd., nebo kdyby nebyl nechal Syna svého za nás tak mnoho trpěti.

Ó, s jakým lidem a s jakou tichostí, skoro bez dýchání poslouchají děti, když rodiče o lásce Boží rozmlouvají; jejich pohnutá mysl jeví se často v slzách radosti a lásky. Také velice snadno a lehce přivedeme děti k lásce k bližnímu, upozorníme-li je, že Bůh netoliko je, ale i všechny lidi stvořil, všechny jako svoje děti stejně miluje; že za všechny Syn jeho umřel; a že všichni dětmi Božími a dědici nebe jsme.

Tak bývají vzbuzovány a posilovány nejčistší a nejšlechetnější pocity v srdcích dětských, že snadno a lehce zachovávají a udržují převahu nad smyslnými a nižšími pocity. Jak rádo bude se nyní dítě modlit, poněvadž modlitbou se svým nebeským Otcem, jehož tak rádo má, mluvíti může; jak rádo bude později chrám Páně navštěvovati, by mohlo býti přítomno s nejrůznější pobožností výkonům náboženským; by s pozorností naslouchati mohlo slovu Božímu. Takovýmto způsobem oživne opět křesťanská pravověrnost v srdci a mysli, neboť člověk z pravidla chce to a činí to rád, k čemu mysl jeho se kloní; mysl, Bohu v lásce a úctě oddaná, nutí téměř vůli k radostné poslušnosti rozkazu a vůle Boží. Děti uznají potom snadno a lehce za svou nejprvnější a nejsvětější povinnost poslouchati hlasu Božího, mluvícího k nim rozkazy a zákazy, a jej svědomitě zachovávati. Poslušnost bývá tím také pevně utvrzena, upozorníme-li děti na slib, který kmotří jménem jejich na křtu sv. byli učinili; dále upozorníme-li je na časnou a věčnou odměnu, kteréž za poslušnost jsme a budeme účastni, jakož i na časné a věčné tresty, jež neposlušné očekávají.

Tak bývá dítě náboženstvím vychováváno k volné a radostné poslušnosti k Bohu a k rodičům, jeho to zástupcům, a dosahuje tím nejpevnějšího základu k mravnému, spořádanému a bohumilému životu. A toliko z dětí dobře vychovaných mohou se státi dobří, ctnostní a rozšafní lidé, kteří tvoří vzdělaný a osvícený národ, jehož štěstí a blaženost založeny vedle vlastenectví a národnosti hlavně na náboženství, bez jehož zásad nemůže býti pravé mravnosti a ctnosti, jak italský spisovatel a státník Nicolo Tommaseo trefně dí: „Zásady mravní bez zásad náboženských nedovedou vládnouti dlouho v duších jednotlivců, nerci-li, aby vládly celým národům.“

A. K. Viták.

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Przně.

Ctěné shromáždění!

Když před několika lety ustavilo se české učitelstvo slezské v samostatnou organizaci na základě národním, zle mu to bylo od tak zvaných „šulmanů“ slezských vytýkáno.

„Rušíte stavovskou jednotu slezskou!“ volali jedni. — „Zanášíte do školství politiku a tím ohrožujete jeho prospěch a pokrok!“ skuhrali druzí. — „Nač se dělit na Němce a Slovany? Bůdme jen dobrými Slezany!“ lichotili třetí. — „Národnost je překonané stanovisko a úzkoprký fantom. Pravá vzdělanost a humanita nežnají rozdílů národnosti, věda vychovatelská je kosmopolitická, pro všechny národy jedna a táž,“ mudrovali opět jiní. Tak to šlo dále v odsuzování naší organizace. A hlasy ty byly tak svůdne, že odrážely mnohé i z českých učitelů od nové organizace, a že tyto slabé, nedůsledné nebo i strnulé povahy dosud společné s námi cesty nenašly.

Nuže, pánové, osm let teprve tomu, co takto kráčíme ve školství vlastní cestou, a hle, výsledek naší pouti, ne méně však i události zběhlé dávají nám za pravdu, kárajíce výše uvedené výtky ze lži. Vidíme zajisté, že jsme odlukou svojí od německého svazu slezského nic neztratili, ale mnoho, mnoho získali. Vzpomínejme a uvažujme!

Co nám vlastně prospěla ta stavovská jednotá slezská! Že jsme před světem a úřady stáli tu jako „wakere schles. Schulmänner“ pod německým vedením, s německým společným orgánem, solidární s německými vůdci ve všech otázkách školství se týkajících? Že jsme stáli mimo náš lid, pohlížejíce naň jako na opovédného protivníka nové školy a učitelstva, nechávajíce německé vedení za sebe mysliti a naše školství podle německého mechanicky napodobujíce? Toť příliš malý zisk, uvážíme-li ty oběti, které nás stál, to veliké sebezapření, které nám tato „harmonie slezská“ ukládala. Tato „harmonie slezská“ znamenala vlastně negaci slovanského školství slezského, nebo jí k vůli byl jazyk slovanský, jazyk to vyučovací většiny škol slezských, vyloučen ze všech společných porad a schůzí, ba často už nebylo pro naše školy speciálního názvu a ony významně uváděny byly jako neněmecké. Pod širokým pláštěm „školství slezského“ měly speciální ty názvy „české a polské“ zůstatí světu neznámými, dokud by výminečným opatřením a systematickým poněmčováním školství slovanské nesplynulo časem v jedno se školstvím německým.

Proto vítána každá přeměna té neb oné třídy nebo školy slovanské v německou jako „slezský pokrok“ a ze škol německých i utrakvistických vytlačován jazyk slovanský důsledně. Ba ti němečtí „šulmani“, kteří při každé příležitosti hlásali, že školství a vzdělání jsou kosmopolitické, byli každým slovanským zvukem přímo uraženi a provokováni!

Ale když po českém venkově pořádaný schůze a německé přednášky i debaty, když tu při společných obědích vedeny německé zábavy, zpívány německé písně (na př. Das deutsche Lied!) a to i u přítomnosti českých občanů, při čemž nejednou padly i urážlivé poznámky a vtipy o české národnosti, to prý nebyla provokace českého učitelstva, to prý byl „deutschfreundlich“ pokrok slezský! Na české učitelstvo Moravy a Čech pohlíženo jako na cizince, ale na „lehrertagech“ objímání učitele z Rakous, Tyrol a z Pruska jako „werte Standesgenossen“, proto že byli Němci.

Školní knihy pro slovanské školy kopírovány dle německých vzorů a všechny pokyny školské vypadaly, jako by ve Slezsku mimo německých jiných škol nebylo. Nejlépe viděti to bylo na doporučených pro školy slovanské knihách a učebních pomůckách.

Učitelstvo slovanské stýskalo si na nedostatečné vzdělání jazykové pro své školy, neznajíc ani spisovného názvosloví z realného učiva, ale místo odpomoci byli ještě kandidáti učitelství jednotlivými professory insultováni, když na chodbách, síních aneb i v soukromých bytech pěsto-

vali svůj jazyk a zpívali české písně, aby do českých škol nepřišli kdysi jako -- němí.

Učitelstvo slovanské stýskalo se do veliké řady neschopných, výpomocných sil učitelských na slovanských školách, žádajíc český učitelský ústav ve Slezsku, ale šulmani-kolegové se tomu jen smáli, podkládajíc svým kolegům záměry politicko-národní!

Učitelstvo slovanské stýskalo si do nuceného učení cizímu jazyku v nejnižší organizovaných školách venkovských a to beze vší odměny, ale naši „šulmani“ se jich ani tu neujali, prohlašujíc prostě — bez přesvědčení — že toto nucené učení cizímu jazyku je výtečným zřízením a nezbytno pro pokrok školství „slezského“. Ale jak opravdově to mysli, ukázalo se ku př. v Těšíně. Tam v městské radě prošel návrh, aby v městských školách učilo se povinně i druhému zemskému jazyku (polskému). Návrh ten byl tím více na místě, jelikož město leží cele v území polském a obyvatelstvo denně odkázáno je na styky s lidem polským. Ale naši „šulmani“ zastoupení v „paedagogickém spolku těšínském“ strhli ihned křik, ohražujíc se proti návrhu tomu z příčin (prý!) paedagogických!! (Příště dále).

Upozornění odběratelům „Vychov. Listů“. S předešlým číslem „Vych. Listů“ byla zaslána všem odběratelům knížka „Petr Barbarič“. Knížka ta hodí se výborně za dárek mládeži, do školních a lidových knihoven, proto prosíme, aby si ji všichni ponechali a 60 h za každý výtisk laskavě zaslali administraci „Vychov. Listů“ do Brna.

Návrh na úpravu platů učitelských (je-li to ten pravý, který uveřejněn byl) nemůže nikterak učitelstva uspokojiti. Zvláště navržená úprava služného učitelstva škol měšťanských je s to, aby učitelstvo do duše roztrpčila. Očekávali jsme přece od poslanců, kteří toho před volbami tolik naslibovali, že jinak svým čestným slibům dostojí, a očekáváme ještě i nyní, že se přece konečně dostane i na Moravě učitelstvu spravedlnosti.

Zdravotní pravidla. Ve školách vévodství výmarského mají nyní po třídách vyvěšeny nástěnné tabule se zdravotními pravidly, jež se čtou: Co jest nám činiti, abychom zůstávali zdraví? 1. Musíme umývatí denně své tělo, zejména obličej, krk a prsa. 2. Musíme umývatí často ruce a mívati nehty krátké a čisté. 3. Musíme své zuby čistiti ráno a po jídle kartáčkem. 4. Musíme si své vlasy dopoledne a odpoledne, nežli jdeme do školy, česati. 5. Svě šaty musíme očistiti denně ze špíny a prachu klepáním a kartáčováním. 6. Obuv naše musí býti denně čistěna. 7. Před školními dveřmi musíme bláto otíratí. 8. Nesmíme pohazovati ve třídě papírků, rostlin, zbytkův od jídla (ani ovoce). 9. Nesmíme plivati na podlahu. 10. V teplých světnicích musíme odkládati šátky na krk a svrchní šaty. 11. Okny musí se vpouštěti zejména za přestávek čerstvý vzduch do třídy. 12. Za přestávek máme se co možno nejvíce zdržovati na volném vzduchu. 13. Doby posnidaňky musíme užívati k požití snídaně. 14. Za chůze, stoje a sedění musíme držeti tělo vzpřímené. 15. Nohy musíme sedíce pokládati celou plochou. 16. Za čtení, psaní a kreslení musíme držeti vrchní část těla zpříma. 17. Musíme psáti velce a zřetelně. 18. Za psaní si nesmíme sami zacláněti. 19. Za práce, zvláště za čtení, psaní a kreslení musíme se varo-

vati ostrého světla. 20. Za soumraku nesmíme čísti a psáti. 21. Máme oznámiti učitelí, je-li na našem místě příliš horko nebo zima, neslyšíme-li nebo nevidíme-li na svém místě dobře, cítíme-li se churavi, jeli doma nakažlivá nemoc.

Předmětem urážky na cti může býti také dítě, které se stalo mravní osobností, jakmile začátkem dochůzky školní do kruhu povinností vstoupí. U výkonu práva kázně k účelům vychovatelským provedený trest dítěte není urážkou na cti ve smyslu trestního zákona. Obecní starosta z T. v Krajině, Ivan R. vznesl jako zákonný zástupce svého syna Mirka u okr. soudu žalobu na M. V., učitele v Laserbachu, pro přestupek bezpečnosti cti, poněvadž tento ze služeb Božích, tudíž veřejně a před více lidmi jeho synu pohlavek vsadil. Při přelíčení udal učitel, že byl od místního faráře požádán, aby při službách Božích k dětem dohlédl. Poněvadž tyto byly nepokojné, potrestal některé z nich, možno tedy, že i Mirka R., pohlavkem — Mirka R. že ani neznal. — Ivan R. udal však, že jakožto člen místní školní rady nařídil dříve již, aby řečenému učiteli dána byla důtka pro mnohé stížnosti o zlém nakládání s dětmi. Učitel prý se proto rozhněval a snad jen proto synu jeho pohlavek dal. Učitel byl ve smyslu obžaloby pro přestupek proti bezpečnosti cti vinným uznán a odsouzen k pokutě 30 K, v pádě nedobytnosti tři dni žaláře. — V odvolání proti tomuto rozsudku podaném učitelem M. V. uvádí se zvláště, že školák, který pro nezvedenost potrestán jest, nemůže z toho odvozovati právo na potrestání pro urážku na cti; obžalovaný zakročil jako splnomocněný zástupce faráře, který jest povolán, aby dbal o pořádek v kostele — a užil toho prostředku, kterýž u dětí toho druhu jedině působivým jest. Úmyslně uraziti obžalovaný v úmyslu neměl. Ostatně dítě stojící ještě pod melou rodičů nemůže vůbec býti předmětem urážky na cti.

Při líčení odvolacím uváděl Ivan R., že případ se nestal při školní mši a že učitel M. V. není učitelem jeho syna. Odvolací soud potvrdil rozsudek první stolice z důvodů v onom rozsudku uvedených, dodávaje, že M. V., který se s rodinou Ivana R. stýkával, Mirka R. dojista znal, a že z důtek, kterých se mu dostalo, věděl, že nemá děti bítí. Ostatně prý jednak M. V. při oné mši jen jako osoba soukromá jednal a neměl tudý sáhnouti ku krajnímu prostředku, chtěl-li pořádek zjednati. Zákon prý chrání čest každého, anižby věkové hranice stanovil.

Nejvyšší soud plenárním rozhodnutím ze dne 5. května 1903, č. 6823 prohlásil, že rozsudkem okresního i odvolacího soudu byl porušen zákon; rozsudky tyto zrušil a věc ku novému jednání první stolice odkázal, vycházejce z těchto úvah: Třebas správným jest, že i dítě, jakmile s počtem návštěvy školní vstupuje v jistý kruh povinností a mravní osobností se stává, může býti předmětem urážky na cti, přec spočívají uvedené rozsudky nižších instancí na omylu právním.

Odvolával se obžalovaný na to, že za služeb Božích chtěl zjednati pořádek i že za to farářem požádán byl, navrhnuv výslech faráře jako svědka. Kdyby tato okolnost se prokázala, bylo by zřejmo, že neměl obžalovaný v úmyslu uraziti, nýbrž že vykonával právo kázně, jež mu příslušelo. Jen kdyby následkem překročení práva kázně dítě utrpělo poškození na těle, bylo by se učitel z toho odpovídati před soudem; není-li toho, jest tu nejvyš jen disciplinární přestupek. Že Mirko R. nebyl právě žákem M. V., na věci ničeho nemění, poněvadž se tvrdí, že M. V. byl požádán a zmocněn farářem, by dohlédl na školní děti v kostele a jednal tedy M. V. jako dozorčí orgán nad dětmi, kterýž úkol jemu i mimo školu přísluší (§ 25. ř. šk. a vyuč.). Nutno tudíž zjistiti, zda M. V. vskutku byl požádán, by na dítě školní v kostele dozíral.

Stát a nouze lidu. Na Strakonicku a Volyňsku dostávají prý rolníci od státu jako pomoc v nouzi 10—17 kg. žita.

Proti odpolednímu vyučování vyslovuje se časopis „Život“ ve svém právě vyšlém 16. čísle a dokazuje různými důvody, hlavně fysickými, že odpolední vyučování je jak dětem tak i učitelstvu na obtíž, nepřinášejíc dětem skorem žádného užitku, učitelstvu pak jsouc zbytečným břemenem. Jak pohlížeti správně na lež dětskou a jak této velmi rozšířené nectnosti dětí účinně čeliti, řeší číslo toto ve článku „Lež“. — Cenný obsah čísla doplňuje úvaha Jos. Kojeckého „Panovačné děti“, kromě drobných zpráv: Vyšší dívčí škola. Proti domácím úkolům. Dítky jako svědci. K otázce vdávání učitek atd. „Život“ svým abonentům poskytuje kromě svého paedagogicky velmi cenného vnitřního obsahu ještě další příležitost ku vzdělání výchovnému a tou jsou jeho velmi vhodně volené bezplatné přílohy. Nově právě vychází dílko: H. Münsterberg: Poměr vědy k životu a umění, která ještě v tomto ročníku (do konce roku 1903) bude ukončena. — Na „Život“ předplácí se čtvrtletně 1 K 80 h v admin. v Praze, Lípová ul. č. 8.

Literární oznamovatel.

František Janovský: **Pius hrabě d'Avernas**, věrný následovník sv. Aloisia. (1875—1901.) Z obšírného spisu Bernarda Arense, T. J. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla v Praze. 1903. Cena 40 h. — Jen z takové mládeže, která síkvi se zbožností, neporušeností, mravností a čistotou, přísnou kázní těla a duše, jimiž ozdoben byl sv. Aloisius, mohli by vyrůstatí charakterové, jichž národu našemu v jeho zápase o život svrchovaně jest zapotřebí. Z pěkného vyličení života Pia hraběte d'Avernasa patrnó, že i za našich dnů rodí se věrní následovníci sv. Aloisia, mládenečkové to vpravdě andělští. Spanilý Pius hrabě d'Avernas, ve Štýrsku narozený, žil toliko 26 let, které však věnoval výhradně bohumilému životu, a to netoliko jako mládeneček v domě otcovském, ale též jako gymnasista a posléze i jako posluchač práv na universitě, kdež svým věrným katolicismem se netajil, ale i veřejně za přednášek často se ozýval. A takovým též zůstal, když svůj dobrovolnický rok ve Št. Hradci sloužil, kdež byl druhým dobrovolníkům za vzor doporučován. Důstojnickou zkoušku vybyl si s vyznamenáním. Odměnou za výtečné zkoušky a na osvěžení mysli a srdce dopřál otec zdárnému svému synu Piovi pouti do Říma. Pius hrabě d'Avernas pokládal dny ve věčném městě strávené svatými. Mimo Řím navštívil též Neapol a Pompeje, kdež ve svatyni Královny sv. růžence pompejské zvláště se potěšil. Vraceje se z pouti římské stavil se Pius u sv. Františka v Assissi, u Rodičky Boží, v Loretě, v Benátkách a Terstu. Po návratu svém domů tak nebezpečně se rozštonal, že bolestem svým 4. února 1901 podlehl. I ve smrti podobal se sv. Aloisiu právě: „Jsem přichystán!“ Před lety napsal si do svého denníku: „Kdo se nebojí života, ani smrti se nebojí!“ A pravdu slov těchto i v poslední hodince svoji osvědčil. — Překrásný spisek ten hodí se výborně mládeži naší, a měl by zvláště v den sv. Aloisia hojně rozširován býti. Budeť zajisté se zálibou čten a nemine se bez účinků. Kéž by se ocitnul v knihovničce každé domácnosti! A. K. Víták.

Josefa Kořenského „**K protinozcům**“ sešit 20. jest nejprve věnován pobytu cestopisce v Dunedině a líčí nám ze živočišstva novozelandského

vyhynulého obrovského ptáka „moa“, poji k tomu popis jiných jako skvostného zpěváčka „tui čili poe“, tučňáků (pinguinů) a t. p. Ovšem že není zapomenuto také na poměry místní a jiné znamenitosti městské, což dodává vypravování zvláštní ráz rozmanitosti. Následuje pak zábavná i velice zajímavé kapitola „plání Cantérburyjskou“. Za každým takovým listem nalézáme krásná, dokonale provedená vyobrazení, z nichž pouze jmenujeme přílohy maorskou průvodkyni po gejserech Vakarevských „Meci Papakuru“ a pohled na mount Egmont. — Cena sešitu 60 hal. Na skladě u každého knihkupce anebo v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 34, filiálka Vídeň, Glückgasse 3.

Rajská Zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel a odpovědný redaktor V. Kotrba. Řídí V. Špaček. Vyšel sešit 1. roč. XIII. Předplácí se ročně 1 K 60 h.

České Květy. Veliký rodinný obrázkový měsíčník. Skvostně i pečlivě vypravený. Obsahem slovesným i obrazovým směle závodí se všemi nejlepšími toho druhu listy. Domácímu druhu svému důstojně se staví po boku. Vychází 15. dne každého měsíce, předplácí se poštou na půl roku 6 K. Jednotlivá čísla po 1 K 20 h. Vyšlo číslo 12. roč. II.

Několik slov o papežství. Podává Prokop Zaletěl. (Časových úvah ročníku VII. čís. 9.) Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Protestantismus a povaha českého národa. Napsal F. X. Radoň. Vydala Tisková liga v Praze. Cena 28 h.

Josefa Ehrenbergra sebrané spisy. Sešit 77.—78. Nákladem Cyrillo-Meth. knihkupectví Gustava Francla v Praze. Cena 64 h.

Svazek 6. ročníku V. sbírky zábavné četby pro český lid „**Ludmily**“ (red. J. Pauly) přináší dva obrázky F. J. Čečetky se souborným názvem „**Srdce lidská**“, které vyznamenávají se prostotou a srdečností, mluvící přesvědčivě k srdci. Toho a nic více chtěl as spisovatel dosáhnouti. První obrázek horský „**Bratři**“ předvádí Jiříka Hálu, jenž v těžké práci horské zachová si poctivost a sílu, kdežto bratr jeho Jan v městě propadá nestřídmosti a zkáze; proto se vrací raději Jiřík do hor, jež byl po předčasně smrti své manželky opustil. Maloměstská historie; „**Pro blaho obce**“ jest často již vyličený boj mezi stranou starou město podle starých zásad poctivě vedoucí, a mezi novou stranou, pokrokovou, jež ho zavádí v záhubu. Postava purkmistra Klimeše, poctivce dělníka Holce a j. jsou pěkně kresleny. — Za pět let svého trvání přinesla „**Ludmila**“ mnoho původního čtení zábavného a došla rozšíření, jež jí přísluší. Naší povinností jest toliko, upozorniti krátkou zprávou na „**Ludmilu**“ i tam, kam snad ještě nepronikla. — Vřele doporučujeme.

Sebrané spisy Bohumila Brodského seš. 9.—10. (cena 60 h), přináší nový obrázek z jihu „**Milena**“, v němž vysvobozuje důstojník Turky uloupenou dceru setníka Starčeviče. Jako všechny dřívější vyznamenává se i tento přednostmi péra Brodského. — Vřele doporučujeme.

Karel Kálal: „**Na krásném Slovensku.**“ S ilustracemi R. Hartmana, St. Hudečka, K. Klára, J. Kouly, L. Kuby, K. Liebschera, a fotografickými snímky, mapkou a se šesti obrazovými přílohami. V Praze. Jos. R. Vilímek. Upozorňujeme na dobrou knihu, která má vzácné vlastnosti péra Kálalova: čteš, čteš — a v srdci pučí ti láska k lidu jemnému, poctivému, pracovitému, přál bys sobě sám projíti čarokrásný jeho domov, potěšiti jej v utrpení zahráti se jeho láskou. Půvabný sloh a krásné ilustrace doporučují knihu naší mládeži co nejlépe. (Příště dále.)

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➔ Vyšlo úplné. ➔

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

PŮVABNÝ KRAJ

Slovenska

v pravdě oplývající krásami přírodními a plný idyllických koutků slovenské půdy se všemi zajímavostmi národopisnými i lidopisnými překrásně zohrazen v právě vyšlém

levném, skvostně ilustrovaném díle:

Na krásném Slovensku.
Napsal Karel Kalal.

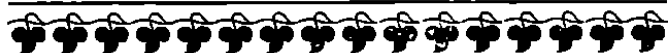
Barevné ilustrační přílohy.

K 2.40, pošt. 2.60.

Na skladě ve všech knihkupectvích.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka.

Praha-II., Spálená ul. 13. Vídeň-I., Schottenring 1.

Velice praktická

NOVINKA!

Do kterých škol může žák vstoupiti ze školy obecné, měšťanské nebo nižší střední.

Sestavil KAREL KAMENÁŘ,
ředitel škol v Dačicích na Moravě.

Cena 1 K 20 h.

Nakladatel

A. Storch syn, knihkupec.
PRAHA, Staroměstské náměstí.

Krásá duše.

Obrázky ušlechtilých žen a dívek.

Napsal KAREL VRÁTNÝ.

Cena 1 K 20 h.

Nakladem

Cyrillo-Methodějského knihkupectví
G. Franci v Praze.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administrace a expedice vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administrace posílá se předplatné. —

Nakladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

§ přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Co chceme?

Abychom se mohli bez starosti o skývu chleba povolání svému cele a plně věnovati, a nebyli nuceni nádeničiti duševně, čímž každý z nás před časem buď zcela se vysílí nebo zhyne, žádáme, aby hmotné poměry učitelstva všech kategorií byly upraveny aspoň tak, jak upravilo je chudobné a maličké Slezsko.

Žádáme však dále, aby též poměry hmotné katechetů a učitelek ručních prací byly tak uspořádány, jak toho žádá naše doba.

Nové sliby a odklady učitelstva neuspokojí, klidu a nápravy nezjednají. Žádáme s plným důrazem, aby poslanci daným slibům dostáli a oprávněné požadavky splnili, jak slibovali, když se jednalo o mandáty.

Toť naše stanovisko zásadní.

Za Katolický spolek českého učitelstva na Moravě:

J. M. Kadlčák, předseda.

O významu cudnosti ve výchově.

Dodatek ke studii: Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti.

Napsal *Bedřich Kouřík*.

Síla národa spočívá z velké části v jeho mravnosti, cudnosti.

Při výchově dlužno proto obzvláštní pozornost obrátiti k tomu, aby vychovávána byla mládež od nejútlejšího mládí v čistotě srdce, v cudnosti. Úkol zde má i rodina i škola.

Především nutno užití všech preventivních prostředků, aby se včas zabránilo u dětí masturbaci. Nazvat ji lze hříchem mládí, neboť dle tvrzení dr. Svobody oddány jsou jí $\frac{2}{3}$ mladé naší generace.*)

Poněvadž pohlavní ústroje souvisí úzce s celým ústrojím tělesným, má každé zneužití pohlavních ústrojů, tedy v první řadě masturbace, smutný vliv na celý organismus a nejdůležitější jeho výkony. Následky ty jsou tím smutnější, čím mladší je tělo a čím nezralejší jest orgán pohlavní. Nebudu široko vypisovati následky onanie u mládeže, stačí stručně shrnouti je v několik řádek: Masturbace vleče za sebou podráždění nervstva a z toho vznikají četné poruchy a nemoci — hypochondrie, hysterie, bolesti v kříži, v hlavě, zádech, křeče, bušení srdce, obtíže při dýchání, koktavost, bázlivost a tesklivost. „Tato nálada myslí, která je spojena se sebeobviňováním a lítostí, vede k samotářství, nechuti k životu, k lidem, k melancholii, k špatnému svědomí a morálnímu zoufalství. Nepolepšitelní, vlastně řečeno nevyléčitelní onanisté mnohdy končí sebevraždou.“ (Dr. Svoboda, str. 143.)

A příčiny? „Všecko, co organicky probouzí pud pohlavní a tužby po jeho ukájení, vše, co obrazotvornost vede tímto směrem, vše to může býti nazváno příčinou onanie. Tím směrem běže se však bohužel všecek náš kulturní život, jehož horečná honba po požitcích nepřipouští takřka morálních úvah. On činí dokonce pohlavní pud předmětem nesčetných zábavných spisů, obrazů, divadel, sociálních styků. Pohlavní pud se již nestydí vystupovati ve všelike podobě před veřejnost. Mládež je tu ovšem nejdychtivější a nejučenlivější posluchačstvo.“ (Týž.)

Pud pohlavní probouzejí u dětí sami rodiče nerozumnou výchovou. „Třeba tu upozorniti na velkou vadu dnešní výchovy v rodině, totiž f y s i c k é i morální schoulostivění, jež púdu masturbaci připravuje. Myslím tu na zvyk a snahu rodičů, dětem a mladým lidem vůbec život co nejpohodlnější učiniti, vše drsné a obtížné pečlivě s cesty odstraniti. Toť platí o tělesném a mravním vychování.“**)

Před lety vyšla kniha „Račinka čili zrcadlo rozumného dítěte vychování“, vzdělaná profesorem Vorovkou dle dvou spisů Salzmanových. Ve formě otázek negativně-morálních a ukázek zpozdilého výchovu — podává autor návod, jak si vésti při výchovu dítěte.***) Mezi jiným ptá se též: Jak činiti, aby děti samoprzni navykly — a odpovídá ihned: Pečujeme o to, aby děti v hodně teplých peřinách spaly a ráno časně nevstávaly. Znázorňuje to pak autor hned na malém případě: „Miloval-li který otec své děti, jistě to byl pan rada Murnov. Pečoval nejen, aby je ve dne každého chladného větříčku ostřehl, nýbrž i v noci je jeho otcovská láska svými křídly přioděla. Dvě peřiny pod sebou, dvě podušky a svrchnice dobře peřím vycpané sloužily k tomu, aby všchnu nepohodu od dětí odvrátily. Taktéž nařídil z pouhé lásky otcovské, že slabé prý dítky jeho před osmou hodinou z postele nesměly, dílem aby je ranního ošklivého počasí zachránil, dílem aby pot rozmnožil. Následovalo z toho však ještě něco jiného, čeho se rada nenadál. Dětem byla v posteli dlouhá chvíle; a že měly, jako jiní lidé, náklonnost k účinnosti, kteréž zadost činiti nemohly, tedy — každé samo sebou se zaměstnávalo. Za několik let vyhlíželi chlapani i děvčata jako vytlačené citrony; ale otec se tomu tím více divil, jelikož pro ně přece všecko učinil, co jen dle svého rozumu činiti mohl.†)

*) Dr. J. Svoboda: Úplný domácí lékař II. Str. 144.

**) K. Ječmínek: O masturbaci. Viz Rozvoj, ročník II., číslo 12. str. 181.

***) Bibl. paedag. roč. 1875. Račinka.

†) Račinka str. 49.

Poněvadž teplem pud pohlavní stoupá, nemají se děti příliš teple oblékati. Nemají spáti v posteli příliš teplé, tedy pod těžkými peřinami. Nejlepší je tvrdá žíněnka vespod a na tělo lehká, vlněná pokrývka. Rodiče nesmí trpěti, aby děti ráno se povalovaly v posteli. Jakmile procitnou — bez milosrdenství mají z lože ven, i kdyby měly vyskočit do světnice nedosti vytopené, nebo studené. Zrovna tak si mají rodiče počínati večer. Až je dítě unaveno, uondáno, až vidět na něm zrovna touhu po odpočinku, teprve má ulehnutí. Dobré je zvykati děti, aby měly při spánku ruce ven, nad pokrývkou. Když to jen poněkud možno, ať nespí děti více než jedno v loži.

Je to ovšem těžký oříšek v chudých rodinách, odkázaných na malý prostor obývací. Ale i ten jsem viděl rozluštěn v jisté velmi chudé rodině, která obývala jen jednu světnici. Lože bylo upraveno tak, že dolů se dala vytáhnouti zásuvka, — do níž ustlalo se pro druhé dítě. Třetí spalo na lávce, čtvrté — na stole. Poněkud delší stůl byl totiž tak upraven, že když se sdělala stolní deska, dalo se lože velmi pohodlně upravit ve stole.

Zvláště radno, aby z příčin pochopitelných nespaly děti v ložnici manželů.

Jenom nenechat děti bez práce, ať už tělesné nebo duševní. I skotačení je tělesnou prací v jistém smyslu. Lépe je v každé volné chvíli nechat děti vyskotačit, než vyiplati si z nich tiché putičky s kdo ví jakými návyky a hříchy. Městské děti, které nemají tolik příležitosti k tělesnému pohybu, nutno hnáti do tělocviku, neboť namáhavou prací svalovou a čilým pohybem potlačuje se velice pud pohlavní.

Nesmírné důležitosti jsou pokrmy a nápoje v té příčině. Silná, masitá, docela hodně kořeněná strava, víno, pivo, jiné lihoviny, nebuďte ani jmenovány jako dětská strava a nápoj. Hygienik Oesterlen napsal: „Čistota jest jenom možna při střídém, prostém životě, při patřičném sebeovládání a klidné povaze.“ Platí-li to o dospělých, čím více to platí už o mládeži.

Vřele se doporučuje matkám, aby děti své častěji koupaly se studené vodě.

Veliké pozornosti rodičů a vychovatelů je potřeba, aby děti nebyly přítomny různým divadlům, řečem, aby nedostaly se ke spisům, jež svádějí k nečistým představám.

Celá výchova v tom směru musí se dít, aby pozornost dětí byla úplně odvrácena od pohlavních údů. Ovšem nelze jim záhy vysvětlovati, co se sem vztahuje, aby pud pohlavní nebyl tím obuzen. Učitel Ječmínek myslí, že netřeba hochům a dívkám něco vysvětlovati před 14. rokem. „Děvčata buďte však ve 13.—14. roce učitelkou neb matkou opatrně o menstruaci poučena, by nepřišla pro neznalost věci na scestí, neb neupadla do nemoci nešetřice předpisů, jež jim v době menstruace jest zachovávat.“

Vše budiž odstraněno, co by obrazotvornost dráždilo. Zvláště pozor na četbu. Nejspíše svedeme mládež na scestí, dáme-li jí do ruky sentimentální romány a novelly, v nichž vše se otáčí jen kolem pohlaví. „Předčasná dospělost probouzí se čtením milostných poměrů, o jaké v žádném románu není nouze. Tuším, že netřeba vypočítávati podobné spisy, upozorniti dlužno na romány pro děti, jež jsou namnoze výtahy z románů pro dospělé, z nichž však mnoho se ponechává, co pro děti se nehodí.

Nejvhodnější četbou pro mládež jsou cestopisy, knihy přírodovědecké a životopisy znamenitých mužů . . . Četbou cestopisů a knih přírodovědeckých budí se ve čtenáři láska k světu Pánu, k lidem, k vlasti, ku

vědám, moudrá láska k sobě samu, k přírodě a uměním. A že tiskem šíří se nemravnost, uznávají konečně také mužové a listy na stanovisku svobodomyšlném trvajících.

Tak uveřejnil na př. prof. J. Wotta v „Osterr. Mittelschule“ přednášku o vlivu školy na pohlavní poblouzení mládeže a mezi jiným praví: „Mnoho zla způsobily jistě různé, až neslušné zobecnělé, allegorické polonahé ženské figury na titulních listech mnohých knih a časopisů. Kupte si dnes cokoliv, ať v lékárně, či u cukráře nebo v trafice, všude zabalí vám zboží do papíru pomalovaného nahými a zpolo vysvlečenými ženskými postavami v nejrozmanitějších polohách. Pohleďte na plakáty cirkův a různých menažerií, nic nevypadlo tak skoupě, jako ať hořejšek, či dolejšek oděvů všelikých těch krasojezdkyň a krotitelek. Jakmile byla fantasie mládeže tím způsobem probuzena, najde mnohá kniha s obscénními obrázky, jaké dnes nesevdomitá a ziskuchtivá nakladatelstva hromadně a za babku prodávají, svého kupce a neunavného čtenáře, jenž s největší dychtivostí hltá jejich obsah a pozoruje hnusné ty obrázky až do přesycení. Četba různých literárních šmejdů, neslušné hovory, obraty, nadávky a posuňky dospělých, mnohé kresby a nápisy na stěnách a štítech, výtvořiny to mravně zpusťlých ničemů, návštěva mnohých divadelních kusů znemravňují rovněž značnou měrou. Z uvedeného tuším patřno, že za daných poměrů, v nichž jsme nuceni žít, jest naprosto nemožno, uchrániti děti všeho toho, čím by pohlavní pud, fantasie podrážděna a neslušné myšlenky vyvolány býti mohly. Chceme-li v tomto směru vychovávat mládež dle požadavku doby, jest nám přiměřeným způsobem nad ní bděti a poučovati ji při každé příležitosti se vyskytnuvší, aby nezašla na mravní scestí.“ (O masturbaci. Ječmíněk 213.

Úctu k svému tělu má mít dítě záhy vstípenou. „Základní prvek mravní výchovy jest šetrná úcta k lidskému tělu. Matka měla by, dítě přímo varovati, aby se nedotýkalo svého těla a se s ním nezabývalo více než třeba; poučiti dítě, že tělo je podivuhodná a posvěcená věc, která je určena k důležitým a ušlechtilým úkolům, a že se nesluší dítěti, aby si s tělem hrálo, s ním se mazlilo, nebo ho nějak poškozovalo. Každý bezděčný přešupek proti slušnosti měl by se pokárati s mírnou přísností, která by dítěte neodpuzovala, neuváděla do rozpaků, nýbrž naň učinila dojem.“ (Blackv.)

V přední řadě ovšem naváděj dítě k zbožnosti, vychovávej je v duchu opravdu křesťanském. Tyto řádky jsou jen poukázáním na hlavní prameny. „Rada rodičům“ od Blackvellové a Ječmínkův spisek „O masturbaci“ by neměly scházeti v knihovně žádného učitele a vychovatele mládeže.

Ve smaltovně zešťové.

Napsal J. M. Kadlčák.

„Kdo byl včera na výročním trhu?“ vyzvídal jsem onehdy.

Všechny ruce mihly se vzduchem na důkaz, že ani jediný z mých svěřenců trhu nezanedbal.

„Vypravujte, co jste pozorovali,“ vybízím žáky. Žáci chutě jali se vypravovat. Poznal jsem, že sledovali všechno s patřičnou pozorností, neboť stále a stále navzájem doplňovali svá pozorování, až konečně jediný se hlásil ještě k slovu.

„Na hrnčířském tržišti prodávali polští židé emajlované plecháče laciněji, než je mají kupci domácí,“ chutě vypravoval na daný pokyn.

„Víte-li, jak se takové zboží jmenuje ve spisovné řeči?“

Hoši mlčeli.

„U nás říkáme nádobí, jež na tržišti bylo vyloženo, polévané nádobí plechové. Slovansky plech sluje zešť. Látka, již nádobí se polévá, jmenuje se také glazura, glejt aneb i smalt, tudíž nazýváme plechové nádobí polévané zeští smaltovanou,“ vysvětloval jsem hochům.

„Víte-li, kde se smaltovaný tovar zešťový vyrábí?“

„U Postelberka,“ vyhrkl prostořeký Šmíra. Hoši se na celé kolo rozesmáli.

„V emajlfabrice,“ opravoval Urbánek.

„V továrně emajlové p. Postelberka,“ moudře jistil Válek.

„Který z vás již byl ve smaltovně zešťové a viděl výrobu smaltovaného nádobí?“

Několik žáků se hlásilo, že byli v dílnách a viděli, jak se hotoví zešťové nádobí smaltované.

„Vypravuj!“ pobízím nejčipernějšího.

„Emajlované hrnce dělají z plechu a — —“ žák se zarazil a nemohl z místa.

„Co dále?“

Hoch mlčí a rudne v rozpacích.

„Kdo umí povědit, jak se vyrábí smaltované nádobí zešťové?“

Všichni ztichli. Byli v závodě, viděli, že se tovar hotoví, ale více povědět neuměl ani jediný, ač otcové hochů zaměstnaní ve smaltovně zešťové zajisté i doma o své práci mluví a ledaco vypravují.

„Zasluhujete pohany, ba pokuty za to, že tak málo si všímáte věci, jež máte stále na očích. Jak byste teprv měli o věci názor chybný, kdybychom u nás továrny neměli,“ káral jsem hochy. „Až bude volný den a příhodná pohoda, zajdeme si do smaltovny a podíváme se na výrobu zešťového nádobí.“ —

Za několik dní po této rozmluvě žáci žebroňovali, abych je příští čtvrtek zavedl do smaltovny.

Maje dovolení majitele závodu, p. Postelberka, vyhověl jsem hochům a v den vyvolený zašli jsme na výzkumy do závodu v každém ohledu vzorně zařízeného.

V nádvoří nás přijal správce dílen a provedl po všech prostorech, potřebné nám dáváje vysvětlení.

Vešli jsme do klempírny, kdež v rozlehlé, vzdušné a světlé dvoraně řada strojů a půl kopy dělníků připravují surovinu z měkké, 0·4 až 1 mm tlusté zeště velikosti 700 × 1000 až 1 × 2000 mm.

Viděli jsme zešť nakupenou ve svazcích různé velikosti a tloušťky průměrně po 51 tabulích ve svazku 100 kg vážícím.

Průvodce vedl nás tak, že jsme pohodlně sledovali postup práce a obdivovali dovednou zručnost dělníků i důmyslné složení strojů, kteréž lehce a přesně konají práci, již obstarávalo jindy několik tuctů dělníků.

Na pokyn správce rozbalen svazek zeště, tabule vybrána, prohlédnuta, a když zjištěno, že je bezvadná v každém ohledu, podána přistřihovačům. Ti chopili se vzorků plechových, tak zvaných šablon, a než jsme si náležitě prohlédli řezačky ruční i strojové, okružní nůžky a obyčejné nůžky klempířské, zešťovou vrtulku, okružnici pilařské dosti podobnou, měli dělníci tabuli rozstříhanou na obdélníky, lichoběžníky a kruhy. Zbytky — ostřížky — hoch začátečník posbíral a hbitě svázal. Je to cenný odpaděk. Všechny ostřížky pečlivě sbírají, do svazků rovnají a pak za 6—8 hal. jeden kg do železáren prodávají. Mnohá osa, radlice, rýč a obruč je vykutá z těchto ostřížků.

Nastříhané tabulky podal dělník nýtaři, který několika úhozy ztočil je v podobu trubic, okraje zahrnul žlábkovitě, zapustil do sebe a znýtoval na podlouhlé štíhlé kovadlince klempířské. V práci své má nýtař takovou zručnost, že za den několik set tabulek promění kyjankou v trubice a válce, kteréž jiný dělník na stroji opatří poučkem a dnem. Poučkař na poučnici (Zickenmaschine) dokončuje dílo nýtařů a zahybačů-falcířů.

Mnozí z hochů byli nejednou v těchto dílnách, ale postupu práce si nevšimli. Proto v mém údivu naslouchali výkladům. Ostatně hovor tichý je zde marný. Stroje rachotí, sviští, vrzají a hrčí, že člověk vlastního slova neslyší. Bylo nám důkladně napínat sluch, abychom zachytili výklad průvodcův.

Dále se ubírajíce sledovali jsme postup díla před chvíli započatého. Na válečky odněné sousední klempíř-uchař nýtoval ucha různého tvaru, podle velikosti a účelu příští nádoby.

„Ludkové, už je hrneček hotový!“ maně vyhrklo kterémusi z úst, když na pokyn správce klempíř nám podal úhledný kávovniček ovšem dosud černý.

„Kolik asi za den zhotovíte“, dotazují se. „Dělník vycvičený řádně a pilný udělá až 1000 kusů za den“, vysvětloval správce.

„— Jú — tela (tolik)?“ vybuchl prostořeký Šmíra.

„Vidíte zde, jak veliké množství stejných výrobků třeba, aby dělník získal přiměřenou mzdu. Zde máte znázorněné anglické přísloví: čas jsou peníze. Ale zároveň pozorujete, že nestačí jenom síla tělesná, aby dělník obstál, nýbrž že třeba neobyčejné zručnosti a důvtipu, má-li se práce dařiti. Hrubou sílu dají stroje, um a dovednost přidá dělník, a pak se vykoná obrovská práce, jakéž vyžaduje nyní všeobecně uplatněná tovární výroba,“ poučoval jsem hochy, když jsme zatačeli k průbojnici (Lochmaschine), kteráž důmyslně sestrojeným probíjedlem z tabulí zešťových vyrážela podelníky šestibodé, z nichž uchaři hotoví ucha. Vedle průbojníka, kterýž pracoval v zešti, stál stancíř, kterýž zajímavou stancí drát stříhal a měnil v ouška k hrnečkům úhledným.

Byla-li dosavadním pozorováním vzbuzena pozornost převeliká, unesení žáci obdivem nelíčeným, když spatřili zešťarské soustruhy, na nichž tlačeři z výstřížků elipsových a kruhovitých vytlačeli mísy, umývadla a jiné věci. Hoši nemohli se dosti nadívat, jak zruční tiskaři či tlačeři tlačeřskými nástroji kyjovitými dovedně z rychle se točícího výstřížku zešťového na kotouči upevněného tvoří pěkné nádoby.

Prohlédnuvše stroje složité, na nichž se vyrábějí a opravují zešťarské přístroje a nástroje, zastavili jsme se u kovařů, kteří známým způsobem hotoví z drátu ouška a jiné potřeby.

Z klempírny zabočili jsme k mořidelní, kdež surové nádoby zešťové se v solné aneb i jiné kyselině moří a tak připravuje pro smaltovnu.

V neveliké prostoře spatřili jsme několik kádí cementových, tuším ple-

chem vyložených. Všechny jsou naplněné „lázní“, t. j. upravenou kyselinou. Dělníci nádoby v kyselině máčejí — moří —, a když rez a nečistota všeliká kyselinou pohlcena, oplachují nádoby v čisté vodě, rychle v horku zvláštní pece vysušují a znovu vyklepují, rovnají, načež na podnoži roštovitým podávají tovar apretovaný zvláštním otvorem do smaltovny.

Práce v mořidelně není ani příjemná, ani zdravá. Dělník stále pracuje v mokru a ve výparech nezdravých. Proto snaží se každý, aby se dostal do dílny, v níž se pohodlněji a příjemněji pracuje.

Nejzajímavější část závodu je smaltovna s pecárnou, jinak huť zešťová zvaná. Je to prostorná, vzdušná a světlá místnost. Okolo stěn, hlavně u oken, jsou stolice a v těch zeští vykládané nádržky na tekutý smalt čili glejtovinu. — Zde pracují netoliko muži, ale i mladistvé dívky. Smaltovníci — glejtaři — a smaltovnice stoje u stolů, nabírají naběračkami tekutou smaltu a zručně nádoby otáčejíce polévají stejnoměrně vnitřek i zevnějšek. Napřed se zešťové nádoby polévá základinou či gruntem. Smalt přebytečný se odkape, načež v teplé místnosti nádoba smaltovaná rychle osychá. Dělníci je staví na železné rošty a průlomem podávají do vedlejší pecárny, kdež palači nádoby vsazují do muřlových pecí na 1000° C vytopených. Asi za deset minut je nádoby vypálené a smalt ohněm roztavený v podobě sklovité, lesklé, tvrdé hmoty lpí stejnoměrně na zešti. Nádoba vychladlá, dříve vyrovnaná, vrací se zpět do smaltovny, kde jí dělníci polévají smaltou vrchní, barvy modravé, fialové, hnědé anebo bílé, někdy mramorované, jindy hladké. Dobré zboží smaltuje a vypaluje se i třikráte, a vypaluje se i čtvrt hodiny. Je proto drahé; stojí až 3 K za kilogram váhy. Méně cenné, jednou až dvakrát smaltovaný a vypalovaný tovar prodává továrna do velkých skladů za 1—2 K jeden kilogram. Na drobnou se prodává zboží obyčejné, trhové, ovšem méně trvanlivé, za 2 K i draž.

S velikým zájmem sledovali hoši práci smaltovníků a divili se nemálo, že z té kašovité tekutiny oheň vytvoří lesklý a neobyčejně trvanlivý smalt.

„Z čeho je ta omáčka,“ vyzvídal kdosi ze zástupu.

„Uvidíme to ve smaltovém mlýně“ — ukojil jsem pochopitelnou zvědavost.

„A teď se podíváme do pecárny,“ pobízím hochy, kteří nemohli se nasytit pohledem na zajímavou práci glejtařů.

Vešli jsme do pecárny, vyhráté nad průměr. Na chvíli stanuli jsme zvědavě sledující ruch a kvap, zde pozorovateli se jevíci.

Ze smaltovny dělníci donášeli rošty naplněné hrnci, džbány, křidélkami a různými jinými výrobky. Byly tak rozestaveny, že se jeden nedotýkal druhého. Stály na úzkých hranách mřížovitých podstavců, aby se v peci roztavený smalt nelepil na plochy a tím výrobky nezkazily. Pecaři přijímali zboží, záklopy pecí zvedali kladkostrojem a pak rychle jako pekaři sázeli rošty do pece.

Jinde pecař z výhně vyndával na bílo rozžhavený tovar. Nádoby v několika okamžicích ohnivě rudlo, pak fialovělo a za nedlouho vystoupila pravá barva. Ještě výrobky neschládlý a již tlukači dřevěnými paličkami nádoby vytloukali, t. j. rovnali všechny nepravidelnosti obrub. Práce ta děje se velmi rychle, dokud je nádoby ještě ohivé, tudíž jako vosk podajné.

Zboží schládlé vybíráč z roštu odebírá, přehlíží a třídí. Bezvadné klade opatrně na vykázané místo, porušené staví stranou. Menší chybičky možno-li se opravují, vady podstatnější činí výrobek nepodařeným. Brak ten se hromadí zvlášť a lacino prodává hlavně židovským překupníkům,

kteří vedou s ním rozsáhlý a výnosný obchod hlavně do Uher, do Haliče a jiných méně vyspělých krajů.

„Zde je hrníček, který s námi putoval. Viděli jste jej v podobě zešřové tabule, pak jako výstřižek a tak dále prošel mnohými rukami v klempírně, mořidelně, smaltovně, až zde v pecárně jako švarný modráček se nám představuje,“ žertoval průvodce.

„Jé — jé — to je ten kousek plechu černého, kterýž před chvílí klempíři rozkrájeli? — Už je z něho hrníček? — A jaký hezoučký!“ divili se hoši.

„Hezoučký teprve bude až přijde z malírny a projde ještě jednou výhni muřlovny,“ mínil správce.

„Jak to jenom namalují na emajl, vždyť jim barva zteče,“ rozumoval Frnka.

„Ba nezteče. K malování smaltovaného tovaru se užívá zvláštních barviv kovových a smaltových. Pojdme do malírny, uvidíte, jak se nádoby maluje,“ pobízel průvodčí.

Za hovoru toho vešli jsme do místnosti neveliké — malírny — kde nádoby poslední zdokonalení obdrží. U podélných stolců seděti malíři ozdobují hrnečky, kávovníky, mísy a talíře, umývadla i džbány, konvice a jiné nádoby barevnými kružnicemi, pásy a květy.

„Ale ludkové — oto Duša — a tam Válek“, všecek udiven zvolal Šmíra, spatřiv bývalé své spolužáky, nejlepší z našich kresličů, jak dovedně a rychle štětcem na hrnečku malují nezabudky, zvonky a macešky, karafiáty a jiné květy.

„Jak se daří — jste spokojeni“, dotazují se bývalých svých žáků.

„Jsme“, klidně odvětil starší, aniž by práci přerušil.

„Vidět; jste pilní, zajisté vyděláte obstojně“, hovořím dále.

„Třeba se přičinit. Máme nyní 3 h od jednoho hrnka“, odvětil mladík.

„Kolik hrnků třeba pomalovat, než vydělá korunu?“ tážu se žáků.

„Skoro 34!“ prohodil Pitucha.

„Jak dlouho smí na jednom pracovat, chce-li za den 34 dohotovit?“

„Ani čtvrt hodiny“, odhadoval Fajkus.

„Ba třeba spěchat a znamenitou si osvojit dovednost i zručnost, chce-li malíř nádob získat mzdu obstojnou. Proto na plané řeči a zevlování zde není pokdy“, vysvětloval jsem žákům.

Bolným úsměvem přisvědčovali mi bývalí moji svěřenci.

„Rádi bychom více platili, ale veliká soutěž, nadvýroba a všemocní velkokupci mají nás úplně v moci. Platí za tovar tak nízké ceny, že kryjeme sotva správní náklad a pracujeme takměř bez zisku přes to, že mzdy jsou velmi nízké,“ vysvětloval správce závodu.

Žáci v němém údivu hleděli na mne. Četl jsem v očích jejich otázku: co to mluví? „Vysvětlím ve škole co nyní nechápete,“ slíbil jsem hochům, kteří s velikým zájmem sledovali postup práce.

„Jakmile malba přischne a je dosti hotového díla, podá se do pecárny, kdež ještě jednou projde výhni, načež takto dohotovený tovar se odnáší do skladiště. Snad bychom si mohli prohlédnouti mlýn smaltový“, vybízel průvodce.

Zabočili jsme tedy do mlýna, kdež připravují nejcennější surovinu: glazuru, glejtu čili smalt, jejíž složení bývá jako tajemství tovární zacho-

váváno. Ví se arcíř, že hlavními součástkami glejty neboli smaltu jsou živec, křemen, kysličník ciničitý, vlastně rudy cínové, a kysličník olovnatý s přiměřenými barvivy. Ale přesný poměr součástí znají odborní lučebníci a jednotliví výrobce zboží smaltovaného. I nám vlastní složení glazury zůstalo tajemstvím.

Viděli jsme toliko postup výroby. Nerosty v kusech hrubých se napřed přepalují, aby nabyly potřebné křehkosti, načež je dělníci neb dělnice dávají do stoup, v nichž veliké palice drtí kameny na prach.

Moučka se míchá podle jistých poměrů nám neznámých a v pecích kotlíkových — týglonkách — taví v žáru 1000—1100° C. Rozpálenou hasí vodou, čímž nabude křehkosti skla. Tavení trvá 4—5 hodin. Takto upravená surovina po druhé ve mlýně zvláštními stroji bubnovitými mele se vodou navlhčená a proměňuje na kašovitou hmotu tekutou, barvy blankytné, růžové, modré, zelené, siné, hnědorudé, popelavé a bílé. Kilogram glazury stojí 1— až 1·20 K.

Z mlýna zabočili jsme do strojovny, kdež se všechno leskne a třpytí a páchne — olejem. Překrásná lokomobila Lanzova o 40 koňských silách slouží za pohon veškerého strojního zařízení a elektrického dynama na 450 svítilen zařízeního, kteréž má 110 volt a = 15 koňským silám: Velký zájem všech budilo zde dvojpístové parní čerpadlo důmyslně sestavené, kteréž napájí kotel a slouží zároveň za tovární stříkačku závodu, jenž je nádherně upraven a elektricky osvětlen.

Na konec zašli jsme si do skladišť, kdež nahromaděn tovar hotový a balí se zboží pro vývoz. Každý předmět obalí se papírem, načež v bednách se uloží do sena, hrubší věci do slámy nebo dřevité vlny.

„Smaltované nádobí zešřové vyváží se od nás do Uher a do Haliče“, vysvětloval průvodce, když se kterýsi žák tázal, kdo zkoupí všechny ty ohromné zásoby tovaru.

Hlučným: „Pán Bůh zaplať“ poděkovali žáci za ochotu a za hlaholu národní „Já som dobrý remeslník z tej Trenčanskej stolice“ zaměřili jsme k domovu.

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Przně.

Pokračování.

Ejhle, jaká to důslednost a upřímnost! Když tedy slovanské učitelstvo je proti nucenému učení cizím jazykům v nejnižší organizovaných školách venkovských s přeplněnými třídami a s nepravidelnou návštěvou školní po celý téměř rok, je prý to dle rozumu „šulmanů“ nacionální politika a zpátečnictví; když ale titíž „šulmané“ brojí proti zavedení druhého zemského jazyka ve školách městských, výše organizovaných, skvěle zařízených a

s dobrou návštěvou školní po celý rok, pak prý to nečiní z politiky, ale jen z ohledů paedagogicko-didaktických!

A takoví jsou ti „šulmane“ všichni. A lidé takových zásad „nech mi smýšlení mé a obětuj smýšlení tvé“ hráli si po celá desetiletí na vůdce učitelstva slezského a představitele „stavovské organizace“ slezské, volající k nám: Držte se nás v zájmu stavovské politiky a obětujte své národní školství v zájmu „slezského“ (t. j. německého) pokroku!

Buďte dobrými Slezany!

V čem pak tato „dobrota“ měla se jeviti? Prostý rozum káže, že jedině v tom, aby školstvím připravována byla dobrá shoda a pokojné spoluzití různých národností, Slezsko obývajících. A v tom ohledu přece učitelstvo slovanské činí seč je, pěstujíc všude — i za nejhorších okolností — vedle jazyka vyučovacího i jazyk německý. Než, ptám se, co činí v tom ohledu školy a šulmani němečtí? Jak se odměňují Němci za toto pohostinství svého idiomu ve školách slovanských? Inu vyhazovem slovanských jazyků z německých obcí, škol, společností, úřadů a — kde lze — i z veřejného života, vštěpující ještě zášti k němu i ve svém dorostu. Tak rozumějí Němci tomu „dobrému“ slezanství a rakušanství, které nám tak tklivě doporoučejí!

Než ani na tom nemají dosti. V poslední době dospěli němečtí politikové slezští (dr. Demel, Hoffmann atd.) tak daleko, že už sáhají i na samé kořeny školství slovanského, aby je vyvrátili a místo něho rozšířili tu školství své, chtějí kulturně a politicky týti na útraty cizích národů. Dle jejich tvrzení naučí se mládež slovanská svému jazyku dosti v samé rodině, takže jí škol národních ani netřeba a tyto mohou snadno býti přetvořeny na jazykové dressury k účelu poněmčení. Jak povedený to výklad „dobrého“ slezanství a rakušanství! A tu přicházím, pánové, k poslednímu „trumu“ šulmanů slezských proti naší organizaci národní, totiž k požadavku „kosmopolitismu“ v našem školství.

„Pravá osvěta a humanita neznají rozdilu národností, věda vychovatelská je pro všechny národy jedna a táž.“ — Zní to, pánové, krásně ta fráze o „všebratrství“ na světě. Ale škoda jen, že tuto pěknou zásadu neviděti nikde vtělenou, uznanou a prováděnou, nejméně však už mezi těmi sousedními národy (Němci, Maďary, Vlchy), kteří takové nároky činí na prvenství v kultuře a — lidskosti! Kde panuje lidskost a světoobčanství, tam věru netřeba přece výminečných opatření na ochranu slabších národností, tam nevyhání továrník poctivého, zachovalého dělníka z práce a z bytu na ulici, že tento svůj původ nezapírá a dětem svým dopřává přirozené výchovy ve školách národních, tam nečeká tisíce dětí českých po leta na povolení jim: mateřských škol, aniž tísni se jich sta v těsných místnostech, zatím pro děti německé staví se paláce, tam nebývá české dítě pro svůj původ posmíváno ani pro svůj jazyk trestáno, tam neštvete se pokřivený, příčinlivý živnostník český z obce z toho neslýchaného a nezákonného důvodu, že ohrožuje německý ráz její, tam neomlouvají se zločinci, že svůj zločin spáchali — z národní antipatie!

A přece den co den setkáváme se s takovýmr výjevem národní nesnášenlivosti, ba plemenného zášti. Kolik jinojazyčných tabulí hostí ku př. obce české, kolik německých škol (i pro 6 dětí!) tu zřízeno na veřejný náklad, třebas bez zákonité podmínky (o počtu dětí), ale nikde se tabule ty nestrhují ani neničí nikde se školy ty nedemolují, jak to děje se s českými v obcích německých!

Z Vídně putuje každoročně sta dětí českých až za hranice zemské (do Mor. Břeclavy), aby tu na veřejné škole dosáhli způsobilosti ku odchodu ze školy a to proto, že kulturní residence rakouská, spravovaná „křesťansko-socialní“ stranou, nekřesťansky odpírá českému obyvatelstvu veškeré veřejné školy, bez důvodů, jen aby ta modla „německého rázu“ netrpěla újmy. A tento ničemný důvod (z lidského a zákonitého stanoviska, o křesťanském ani nemluvě!) nevdá křesťanským pánům, vysílá do zemí českých tu své agenty tovární a obchodní, tu katolické sestry pro podporu svých živností, svých katolických škol německých! Na dalekém západě americkém, kde neznají ani „křesťanských sociálů“ ani katolických spolků, tam lze české mládeži spíše dosíci svých národních škol, než v rakouské residenci, která rozkvět svůj většinou děkovati má — stykům se zeměmi českými a s lidem českým!

Příště dále.

Umění v domácnosti.

Dle knihy Schultze-Naumburka podává J. Bečvan.

Pokračování.

U předmětů všední potřeby, zůstává hlavní věcí vždy řešení věcné, jež pokládá za nejdůležitější praktickou upotřebitelnost. Následkem toho vytváří se forma, která i bez jakékoli okrasy je krásná jedinečnou svou linií a barvou materiálu, a která zřetelně vyjadřuje, k čemu předmět je určen. Poněvadž jídlo a pití tak silně stojí v popředí všeho zájmu a tvoří střed všech společenských schůzek, je stůl jídelní se vším, co k němu náleží, asi nejlépe zpracován. Dobře vychované dámy činí zde prvním pravidlem bezvadnou čistotu a úpravnost, kteráž při stole stává se přímo činitelem estetickým. „Třpyt bezvadného bílého ubrusu damaškového je krásný a skvrna na něm není politování hodná po stránce zdravotní, nýbrž rušivá po stránce estetické. Je tuším samozřejmo, že lidé, kteří trochu na sebe dbají, jsou-li sami pro sebe, nečiní menších nároků, než-li když mají hosty, nýbrž dopouštějí tu rozdíl jedinečnou co do drahocennosti, nikoli co do naprosté krásy. Stolní náčiní bývá tuším poměrně to nejlepší, co v průměru „u vzdělanců“ vidáme.“

Střenka nože musí ležeti hladce a dobře v dlani, musí se hladce přizpůsobovati ruce. Proto nesmyslny jsou střenky zoubkované, ostrohranné, s bombastem přílepků. U náčiní stolního nejlépe se vyjímá porcelán. Nemůže-li býti velmi pěkně pomalován, ponechme ho úplně bílý — spočívá velký půvab v jeho jemnosti a lehkosti.

Při stolní lampě ještě se nepodařilo umělcům sloučiti praktičnost s krásou. Denní potřebou jest nízká, velmi pevně stojící, rukou pohodlně přenosná lampa takové úpravy, aby světlo z ní padalo na stůl a ne do očí. Lepší věci už byly vytvořeny u svícňů, ač se méně užívají než lampy.

Při psacím náčiní nedejme se svádět různými bombasticky okrasnými předměty, abychom po celý život spojovali psaní se stálým vyrušo-

váním. Za mnohem lepší nutno považovati, když utečeme se k prostým kancelářským výrobkům než k různým triviálnostem. Možno v tom směru jen radit, aby kupovány byly praktické předměty beze vší výzdoby, neboť takové nemohou aspoň tvořiti ani v nejpřepychovějším zařízení rušivou skvrnu. —

Pěknou výzdobu pokojů propůjčují sošky a reliefy, i když jsou pouhými kopiemi. Jsouce správně pověšeny, skvostně člení a oživují stěnu, a mohou se umístiti i na psacím stole. Plastiky bývají nejčastěji sádrové, tedy oslnivě bílé. Takové ovšem musí býti tónově zbarveny, aby hezky jasně daly vyniknouti formě. Bělost sádrová dá se odstraniti tím, když se natře prostou hlinitou vodou a pak utře mokrou houbou, čímž hloubky nabudou více zabarvení a kresba se projasní. Více než barbarstvím jest však takové sádrové sošky a reliefy bronzovat nebo tekutým zlatem nalíratí.

U hraček nutno míti na zřeteli toto: musejí býti tak urobeny, aby dítě samo mohlo vkládati význam do hračky, aby ji samo oduševňovalo, aby si ji takořka samo umělecky vytvořilo. Hračky podrobně naturalisticky urobene činí z dětí brzy starce a omrzelce. Jak větší požitek má vesnický kluk, jenž na obecní louži latku jako lodičku si spouští nebo si na hliništi staví domek, než městské děti boháčů z různých stavebnic, cínových vojáčků ve stejnokroji atd.

Esthetické obohacení poskytují v našich domácnostech květiny. Chceme-li pak míti v pokoji něco takového, nehledejme rostlin, jež by nevyžadovaly žádné péče, nebo aspoň pramalou. Vždyť teprve péčí doděláme se u nich radosti a intimnosti. Je to divné, že lidé, kteří by přec měli k dispozici zcela dle přání všechny ostatní rostliny, sahají s prazvláštní oblibou po bezradostných ostnatých rostlinách, jež rostou bez velké péče. Snad že jsou ty byliny apartní, či z pohodlnosti a nedostatku zájmu? „A jak pošetilá jest snaha, mít vždy něco apartního — nejprostší rostliny bývají pro nás většinou nejlepší. Kde není zcela zvláštního zájmu botanického, záleží jen na tom, aby se půvabné úponkové lupenů a květů někde přičlenilo do úpravy interieuru, tak aby obyvatelé v něm takořka už v pokoji dostali se do styku s přírodou. Mám za to, že do našich domácích prostor náleží přede všemi ostatními také rostliny domácí. Všechny rostliny cizokrajné, i palmy, mají pro nás cosi studeného, hrotivého, beználadového. Do interieurové architektury, oplodněné živly cizokrajnými, jakou třebaš podává van der Velde, snad se hodí spíš; pro náš pojem útulné místnosti je nejprve zapotřebí zeleného listí, prostého květu. A jak málo zná většina lidí bohatství naší domácí květeny a neví nic o rozmanitosti jejich tvarů.“

Květinový stůl nutno pojímat jako stůl v pravém slova smyslu, jenž je pouze k tomu určen, aby nesl květiny. Může býti tedy zroben směle o čtyřech nohách, aby stál co nejpevněji. Vyvolme k tomu účelu trvanlivé dřevo s kovovou vložkou v desce stolní, a opatřme to odváděcí rourou a kohoutkem.

Nezapomínejme též na lacinou a přece skvostnou výzdobu květinami nařezanými. Nezáleží zde na drahotě, vždyť nejprostší polní a luční květina poskytuje tolik krásy, že ji nepředčí ani drahá květina zahradní nebo skleníková. Nutno ovšem na ni se dívatí správně a správně ji užívat. Co náladových momentů vnášíme květinami do domácnosti, vždyť dodávají světlici života a takřka posledního dovršení celkové úpravy! „Užije-li se správně těchto prostých květin, vzniknou tím zvuky svrchované noblessy. Představme si ku př. toto: jemně šedomodrá váza z polévané hlíny, v níž stojí několik nelesklých žlutých květin — selských květin. Postavíme-li celek na pravé místo, třebaš k šeravé stěně. na tmavý hlazený nábytek, stvoří se

tímto barvovým souzvukem taková pastva na oči, která pro zrak vychovaný znamená na vlas totéž, co pro jemný sluch hudba. Kdo se této věci věnuje, spatří brzy, že řady možností nelze ani vyčerpati. Jen tak na zdařbůh uvádím: červeně žhoucí květ ve váze s černou polevou, bledě modrý zvuk se mdle bílým, šedozelené listy na temné modři atd. Neboť to jsou stránky, jichž dlužno dbát. Musíme při tom pracovat jako malíř, jenž barevné zvuky skládá ke svým obrazům.“

Na nádobách, v nichž květiny stojí, ostatně v přední řadě nezáleží. Čím tyto méně bijí do očí, čím více ustupují, tím lépe. Umělecky působí prosté, hladké nádoby skleněné bez ozdob, vysokých tvarů, nebo mělké mísy, u nichž už materiál působí půvabně. Vysoké nádoby s květinami vysokými, ploché nádoby s krátkými květinami, rostoucími při samé půdě, nebo i květiny a ratolesti roztroušené po stole poskytující velkých požitků.

Pokračování.

Brněnská c. k. okr. rada školní na potupu všeho českého obyvatelstva na Moravě dosud neuposlechla nařízení místodržitelova, aby násilně odstraněné třídy české vrátily se do svých vlastních místností na Winterhollerovo náměstí.

Resignace. Jak sděluji denní listy, vzdal se okr. dozorce českých škol v Brně p. Ant. Burjan úřadu inspektora, poněvadž nechce býti svědkem násilí, jaké se provádí proti českým školám v Brně.

Školství na sněmě Moravském. Poslanci dr. Perek a dr. Hruban 8. října podali pilný návrh sněmu moravskému: Do škol národních smějí přijímány býti jen dívky, jejichž mateřský jazyk jest v nich i jazykem vyučovacím. Rozumí se, že německá většina pilnost návrhu zamítla. — Návrh, aby školní plat byl zrušen a zemskou přírážkou nahrazen, byl přidělen školskému odboru. — Dr. Stojan ujal se vřele učitelek ručních prací. —

Do školského odboru moravského sněmu zvoleni: Předsedou baron d'Elvert, I. místopředsedou posl. Koudela, II. místopředsedou posl. Blankenstein, zapisovateli posl. Hulka a posl. V. Bauer, pak ještě pp. Beneš, Fritsch, Gomperz, Götz, Gross, baron Haupt, Homma, Luksch, Perek, Pokorný, Pospíšil, bar. Pražák, Razumovský.

Petici za upravení hmotných poměrů učitelstva a zrušení školného podalo zemskému sněmu kromě četných obcí (čest jim!) také představenstvo obce Frýdlantu.

Petici za zrušení školního platu a za spravedlivou opravu volebního řádu do zemského sněmu pro markrabství Moravské podal Katolický spolek českých učitelů na Moravě.

Významné články ve prospěch úpravy hmotných zájmů učitelstva uveřejnil „Našinec“.

Projevujeme upřímné politování nad tím, že někteří učitelé t. zv. pokrokoví právě nyní v tak vážné době mají ještě čas a chuť ke štvání. Zvláště odsuzujeme nemístné a neodůvodněné útoky p. Konečného, jež jednání o úpravu platů našich velmi poškodily. Ať si p. Konečný zapamatuje:

Kdyby učitelé na fary s poníženými prosbami nechodili, ani by (dle jeho ušlechtilých slov) farské kuchty míst učitelských neobsazovaly.*) — Že i nyní ještě „svobodomyšlní“ učitele vylučují z jednoty, kteří jsou členy Katolického spolku učitelského, to není nic divného. Násilí je přece charakteristickou známkou pokrokové svobodomyšlnosti. — Na útoky, jež na Katol. spolek českých učitelů podnikány jsou, zásadně neodpovídáme.

Návrh, jak odstraniti úlevy v docházce školní, jež jsou pravou metlou pokroku školského a činí osmiletou docházku školní illusorní, podává „Čas“ ze dne 29. srpna t. r. Navrhuje každodenní vyučování polodenní, počínající o 9. hodině anní a končící o 1. po případě o 2. hod. odpolední. Tím umožněno by bylo dětem venkovským pomáhati při polních pracích, aniž by tím vyučování utrpělo, a přesporním dětem ulehčilo by se docházení do školy tím, že by místo nynějších čtyř cest konaly pouze dvě. Také vedřiny by odpadly zvláště v tom případě, kdyby rozšířeny byly hlavní prázdniny na dva měsíce, jak návrh žádá a všeobecně potřebným se jeví. Návrh nepotřebuje ku svému uskutečnění změny zákonů školních, neboť je v právomoci místních školních rad, aby ustanovovaly začátek i konec vyučování školního. Navrhovatel připomíná, že byl ujištěn vynikajícím členem zemské školní rady, že zařízení toto osvědčilo se v některých německých obcích Čech, kde bylo zavedeno. Stálo by za to, aby o návrhu přemýšleli vzdělání zástupcové naší autonomie v okresních i místních školních radách.

Školní galerie umělecká. Politický úřad v Žamberku položil letos základ k umělecké školní galerii v Kyšperku, věnovav 125 reprodukcí obrazů, darovaných jednak od pražských uměleckých sdružení, jednak od soukromých příznivců anebo pořízených z jich peněžitých příspěvků. Ve věnovací listině ze dne 5. června 1903 vyslovuje se přání, aby galerie byla aspoň dvakrát měsíčně v neděli nebo ve svátek přístupna bezplatně i dospělým. Spořitelna pokročilého tohoto městečka uvolila se každoročně značnějšími obnosy na udržování a rozšiřování galerie přispívati. Kyšperk jest tudíž asi první českou obcí, kde v tomto směru učiněn pokus opustiti půdu theorie a přistoupiti k činu ve příčině tak často přetřásané důležité otázky výchovy mládeže a lidu vůbec. Pro měšťanské školy v Žamberku, kde však dosud není místa pro zvláštní galerii, připravuje okresní hejtmanskví též sbírku obrazů. Jest si přát, aby tyto pokusy se zdařily a i jinde opakovány byly.

Mezinárodní výstava „Dětský Svět“ chystá se v Petrohradě. Na ní má býti předveden úplný obraz žiti dětského od kolébky až po vystoupení ze školy. Má býti expozicí tou ukázána fysická i mravní výchova dítěte, hygiena domácí i školská, oděv, hry, zaměstnání a vyučování dítěte; také umělecké výchově dítěte věnována prý bude tam pozornost.

Školní lékařky žádá dle „Žen. Sv.“ pro všechny školy dívčí dr. Waldschmidt v Charlottenburce článkem v „Německém medicinském týdenníku“. Vykládá jako monstrositu, přivolán-li bývá do škol lékař, by prohlédl žákyne co do tělesné jich soustavy a přisuzuje budoucím lékařským školním nejen prohlídku dívek, ale i vyučování hygieně. Dle rozvrhu jeho učily by zdravotvědě, hygieně výchovy, ošetřování nemocných, počátkům anthropologie a chemii kuchyňské.

*) To nejsou „klerikální“ učitelé, kteří na fary s prosbami chodí. O tom by mohli nejlépe mluvit dpp. faráři! V Kojetíně přišel na faru učitel, známý velký pokrokář, a chtěl farské hospodyni políbit ruku. Sama pravila: „Byla bych jej s chutí liskla!“ — Možná, že pak za několik dní na učitelské schůzi bouřil proti „klerikálům“!

České školství ve Vídni. Na valné hromadě Skolského spolku „Komenský“ ve Vídni přednesena byla důkladná zpráva o činnosti. Příjmů měl „Komenský“ 51.659 K 95 h, vypání 49.906 K 38 h. Členů: 18 čestných, 179 zakládajících, 335 činných, 190 přispívajících,* odbory čítají 588 členů, celkem 1311 členů. „Komenský“ vydrží v X. okresu ob. 7třídní školu s 832 dětmi (433 děvčat a 399 hochů), opatrovny: v X. okr. (60 dětí) a v III. (45), školy jazyka českého: v III. okresu (66 dětí), v V. (49), v IX. (84) a v X. okresu (40 dětí).

Zájem učitelstva středních škol o školy obecné. Všeobecně se u nás ví, že učitelstvo našich vysokých a středních škol, — mimo čestné jednotlivce — nejeví hrubě zájmu o školstvo obecné. Sdružení učitelstva obecných, středních a vysokých škol jest u nás věcí daleké ještě budoucnosti. Jinak ve Francouzsku. V zemi té může se podkládati za znamení, že vědeckí učitelé víc a více nabývají zájmu o školy obecné, událost následující: Učitelé středního vyučování (les professeurs des lycées et collèges) snesli se na svém šestém kongresu, pozývati učitele obecných škol ke společným shromážděním, aby se s nimi radili o společných otázkách. Za otázky takové poznačeny nejdříve následující: vyučování po školní povinnosti; metody vyučování elementárního a středního; rozhovory o přivádění nových žáků lycejím a kolejím; tvoření společných místních jednot a větších svazův.

Rozhledy.

Dobrodílec školy. Jeden z největších básníků dnešních, veliký Björnson, obdržel od svých sourodáků k osmdesátým narozeninám darem 21.000 K, jež věnoval obec. školství.

Ještě vděčnost nevymřela! V jisté vesnici v Brandenburku působil dlouhá léta učitel, s láskou a věností konaje nesnadné dílo vyučovatelské, čímž získal si lásky obce a uznání školních úřadů. Když zemřel, dostala vdova nepatrnou pensi. Nouze její dojala zastupitelstvo obecní tak, že se usneslo vděčnost za služby učitelovy projevit i vdově. Tak se stalo, že obecní výbor se usnesl: „Uznávajice dlouholeté věrné služby, jež zemřelý učitel naší obci prokázal, dovolujeme vdově X, aby doživotně bezplatně užívala místa v zadní části chrámu (pod věží).“ — Druhá událost sběhla se před krátkým časem v obci, kde učitel spravoval hřbitov a zvláště poukazoval na něm bezplatná místa pro chudé. Když za tuto činnost žádal malou odměnu, usnesl se kostelní výbor takto: „Učiteli i jeho manželce poskytujeme za správu hřbitova — po jednom bezplatném místě na hřbitově!“

Literární oznamovatel.

Z nakladatelství J. Otty v Praze:

Učebnice fyzikálního zeměpisu. Napsal Archibald Geikie. České vydání upravil Vlad. Jos. Procházka. 77 obrazů v textu a 14 map. (Posudek v některém z příštích čísel.)

Škola českého jazyka. Mluvnice, pravopis a sloh pro školy obecné a měšťanské. Přispěním Adolfa Heyduka a Františka V. Autraty upravil Arnošt Říha.

Německá mluvnice a čítanka pro školy obecné. Sepsal Arnošt Říha. S 38 obrázky. Stupeň II. a III.

Z nakladatelství Bursíka a Kohouta:

Měřetví pro I. a II. třídu měšť. škol dívčích. Sestavil Ant. Veselý.

K protinožcům, dílo Jos. Kořenského, vykazuje sešit 18., kde dočítáme se dalších zajímavostí z novozelandského národohospodářství, biologie, geologie, historických památek a mravů maorských vedle různých příhod a dojmů čilého cestopisce našeho za pobytu jeho v městech Christchurchu a Wellingtonu. Množství ilustrací v textu zdařile provedených s barevnou přílohou „Chrámové tance v šintchých božích jamajských“ poslouží vydatně ku zvýšení ceny knihy. Cena sešitu 60 hal. Předplácí se jakkoli, na každý počet sešitů. Odebíratí lze v každém knihkupectví, jakož i v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 34.

Nová země na severu. Výprava kapitána Otty Sverdrupa k severní rovníku. Vydaný právě sešit 18. tohoto cestopisu líčí poutavě v kapitolách: Hledání zmizelých a letní cesty a úrodnost, další události Sverdrupovy výpravy v letních měsících roku 1902. Vypravování plné zajímavostí doplňuje několik ilustrací a dvě přílohy: Partie z Havnefjordu a „Fosheims-Baby“. Jižní mys. Sešit tohoto díla prodává se za 60 hal. (30 kr.) Odebíratí lze u každého knihkupce anebo v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlovo nám. 3. — Filiálka: Vídeň I. Glückgasse 3.

Causeries françaises, jediný náš besedník francouzský pro české čtenáře, započal právě II. ročník za redakce Jos. Kubína, c. k. profesora v Jičíně. Jak z prvního čísla patrno, jest namnoze zdokonalen a valně rozšířen. Výběr četby zábavné i lehce poučné vyhovuje zcela účelu svému, hojně drobnosti svižného obsahu upoutají čtenáře, jemuž je práce usnadněna četnými výklady slovními i věcnými. Také částí mluvnickou a překlady pamatováno na to, aby ti, kdo studiem francouzštiny se obírají, pohodlně vědomosti své prohlubovali. I jest si jen přát, aby důležitý podnik tento, jehož výborné poslání již všeobecně uznáno bylo u nás i v zemích bratrských, dodělal se rozšíření co největšího. Jen tak může i na dále mnohý a platný prospěch z něho kynouti. Vychází měsíčně nákladem Kábátníka a spol. v Jičíně. Stojí ročně 3 K, číslo za 30 h. Prvý ročník jest dosud na skladě a stojí 2 K.

Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor: Th. dr. František Reyl. Roč. VII. č. 10. Katakomby. Napsal Jan Bělina. Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Duchovní knihovna. Ročník XIII., číslo 2. Budova katolické církve. Napsal P. Ondřej Hamerle. Přeložil Štěpán Fischer, c. k. rada vrchního soudu. Sešit druhý. Cena 1 K 20 h.

Jsou-li pravdivými námitky proti zázrakům Krista Pána činěné. Otisk přednášek, které vypracoval prof. universitní a doktor filosofie Eugen Kadeřávek podle své „Obrany základů církve katolické“, konal v universitní extensi roku 1901 a uveřejnil v „Růži Dominikánské“ roku 1902. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administrace a expedice vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

———— Pouze administraci posílá se předplatné. ———

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dr. Vavřince Kellnera podává *Fr. Janovský.*

Pokračování.

Vážnost školy.

Tím větší bude zájem o školu, tím ochotněji ponese lid potřebný náklad na školu, tím větší bude ona těšiti se vážnosti, čím více bude sloužiti pravým potřebám lidu; a těm ovšem není ještě zadostučiněno, naučí-li se děti jen dobře čísti, psáti, počítati; hlouběji musí se sáhnou. Vzpomeňme slov sv. Pavla v epištole Efeským:

„Abychom již nebyli jako maličká pacholata, sem a tam se zmitající, a netočili se každým větrem učení skrze nešlechtnost lidskou, skrze chytrost k oklamání bludu (t. j. ježto nás nešlechtní lidé chtějí chytře oklamati a v blud uvést); ale abychom pravdu činíce rostli v lásce všelikterak v tom, kterýž jest hlava, Kristu; skrze něhož všecko tělo příslušně spojené a svázané po všech kloubích posluhování (t. j. v Kristu, jako ve hlavě víže a pojí se církve v jedno tělo ze všech věřících údů sobě vespolek posluhujících), podle působení jednogokaždého údu, běře vzrůst těla ku vzdělání svému v lásce.“ Efes. 4, 14—16.

Závist.

Sv. Augustin praví ve svých „Vyznáních“: „Viděl jsem dítě, jež neumělo ještě ani mluvit, avšak závisť zesinalo vidouc, že kojná druhé dítě právě kojí. Jako had rajský pln závisťi nalil jedu do kalicha štěstí našich prarodičů a zanechal jim věno, z něhož vzešlo zavraždění nevinného Abela závistivým Kainem: tak až po naše časy jest závist, výron to sobeckosti, hlavním zlem lidstva vůbec, i také dítek; bují jako jedovaté rostliny, kazí šlechtnou účast s bližním, jenž se raduje, kazí obětavou blahovůli; ano kazí světem jest závist, jestliže se zavčas proti ní neúčinkuje. A čím lépe lze proti závisťi působiti, leč když se mládež už od malička přidržuje k sebezapíravosti a obětavosti; když se učí žiti také ve prospěch bližního, když se zejména dítkám zámožných rodičů připomíná, jak nutno slitovati se, ustrnouti se nad chuďasem, a nabádají se dítky takové ke skutkům tělesného milosrdenství? Chuďas, u něhož zejména může závist hrozně zbudeti, zvláště ať upozorňován na věčného Odplatitele

a na přelaskavé slovo Kristovo: „Blahoslavení chudí duchem; neboť jejich jest království nebeské“, jakož i na všecek život Kristův, život to chudoby a nedostatku největšího.

Jak nerozumně vedou si tedy rodiče, kteří před svými dítkami závistivými slovy útočí na majetnějšího bližního!

Ve které rodině se žije jenom pro tento svět a jeho rozkoše, kde za celý Boží den ani jednou nepocítí srdce touhy nebeské, tam snadno opanuje závist, a nezapudí jí ani zářný lesk vánočního stromku, ani posvátné jitro velkonočního svatého přijímání.

Bol matčin.

Chybí-li dítě, dá se mnohá matka do dlouhého mluvení, kárání a kázání; avšak všecko to řečnění nasvědčuje, že spíše její osobnost cítí se pochybením dítěte uražena a ne že by jí srdce bolelo, že se děti chybou, hříchem odcizuje Bohu. Taková matka nečerpá síly, posvěcení a nálady, jakýchž k výchovu, napomenutí a polepšení dítek zapotřebí — nečerpá jich s h o r a, s nebes, nýbrž jen ze soudu lidského, ze světských nepřístojností a rozpaků, v jakých se ocitá pro nepořádnost dítěte svého. S větším účinkem by bylo, kdyby naše matky o svých dítkách více s Bohem hovořily a v tiché, vroucí modlitbě dožadovaly se na Bohu pomoci a síly, jakéž zapotřebí na všecek výchov. S větším účinkem by bylo, kdyby z mlčelivého, hlubokého, dlouho trvajícího bolu matčina poznalo dítě, jež zhřešilo, jaký zármutek jí způsobilo, že se odvrátilo od Boha, že se odcizilo Bohu.

Známe mládí, hříšné mládí Augustinovo; víme však také, co se naplakala a namodlila svatá matka jeho Monika; i vyplnilo se, co jí řekl zbožný biskup: „Jdi v pokoji! Jestli nemožno, aby zahynul syn, jenž stojí tolik slz.“ Augustin se obrátil; z hříšníka stal se světec. Jak plesala sv. Monika, jak klidně potom umírala! Dříve plakávala matka, nyní plakal syn. Sám nám to vypravuje ve svých „Vyznáních“. Na Bílou sobotu dne 24. dubna 387 pokřtěn jest v Miláně od sv. Ambrože; v listopadě vydal se s matkou i přáteli na cestu do vlasti Afriky; v Ostrii bylo jim čekati; tam skonala sv. Monika. Poslední dny života jejího popisuje sv. Augustin s velikou vroucností:

„Stalo se, že já a matka má samotni jsme stáli položení v okně, odkud bylo viděti daleko do zahrady. I rozmlouvali jsme samotni velmi líbezně a minulosti nepamětlivi, nýbrž k tomu, co před námi jest, hledíce spolu jsme zkoumali o poznané pravdě a o tom, jaký věčný život svatých a blaženost, jakéž ani oko nevidalo ani ucho neslýchalo, kteráž na srdce lidské ani nevstoupila. A s touhou otvírali jsme ústa srdce svého nebeským proudům pramene života, abychom jím podle schopnosti své ovlaženi, nějakým způsobem mohli mysleti věc tak velikou. t

O tom jsme rozmlouvali a matka pravila tako: Co se mne týče, už mne nic nepoutá k tomuto životu. Co bych zde ještě činila a proč zde jsem, nevím; neboť se mně již naplnila naděje tohoto života. Jedno bylo, proč jsem si právala prodlíti v tomto životě, abych tě viděla křesťanem katolickým, prve než umru. Hojněji mi toho udělil Bůh můj, že tě vidím sluhou Božím, jenž jsi odvrhnul od sebe všecku rozkoš pozemskou. Co bych zde nyní ještě činila?

Co jsem jí na to odpověděl, už se nepamatuji. Ona zatím asi v pěti dnech, aneb o málo později podlehla nemoci. Jednoho dne v nemoci své padla do mdloby, byla bez vědomí. My jsme se sběhli, a brzy opět přišla k sobě a pohlížela na okolo stojící, na mne a bratra mého, a pravila nám

jako by se tázajíc: Kde jsem byla? Pak hledíc na nás zármutkem poražené pravila: Pochovejte zde matku svou!

Já jsem mlčel zadržuje pláč; ale bratr můj pravil něco, že by si přál, aby neumřela v cizině, nýbrž ve vlasti, což jest šťastnější. Uslyševši to zarmoutila se a pokárala ho pohledem, že tak smýšlí; po té popatřivši na mne řekla: Viz, co praví.

Po té promluvila k nám oběma: Pochovejte kdekoliv tělo mé, nic vás starost o ně nezarmucuj; jediné za to vás prosím, abyste pamatovali na mne u oltáře Hospodinova, kdekoliv budete!

Když tuto žádost vypravila slovy, jak mohla, umkla; nemoc se zhoršila a bylo jí těžko. . . . Devátý den své nemoci duše tato zbožná a bohublá zbavena jest těla svého, v padesátém šestém roce věku svého a v roce třicátém třetím věku mého.

Zatlačil jsem jí oči a do srdce mého shromáždil se zármutek nevy-slovný a přetékal; ale oči násilnou ducha mocí nazpět tlačily proudy své do prsou, až slzy uschly; ale mně bylo při smutku tomto velmi těžko. . . . Měliť jsme za to, že nesluší se oslaviti pohřeb tento pláčem a žalostným naříkáním; neboť tím způsobem oplakávají se obyčejně, kdo nešťastně umírají, aneb kdo dle domnění pohanů úmrtím zcela býti přestávají; ale ona neumřela ani nešťastně, ani k úplnému zahynutí; toho svědectvím jest nám i vzor mravů jejích, i víra upřímná, i bezpeční důvodové jini.

A co byla jiného má těžká vnitřní bolest, leč rána nová, povstala z náhlého přetržení uvyklosti mně nade všecko sladké a milé, žítí s ní spolu? Byl jsem sice velice rád jejímu svědectví, že v této své nemoci jsouc povděčna mému obsluhování nazvala mě synem zbožným a s velikým lásky pohnutím si rozpomínala, že z úst mých nikdy neslyšela vyjít slovo tvrdé nebo hánlivé proti ní. Avšak, Bože můj, jenž jsi učinil nás, co jest na celé tvé uctivosti, kterouž já jsem jí prokazoval, jen přirovnání "hodno se službami, které ona konala mně! Poněvadž jsem tedy byl zbaven její pomocné útěchy, krvácela duše má, a takřka přetržen byl život, jenž jedním byl učiněn ze života mého a jejího. . . . Po celý den pohřbu matčina ve skrytosti želel jsem s žalostí těžkou a s myslí sklíčenou modlil jsem se k Tobě, Bože, pokud mi bylo lze, abys uzdravil bolest mou; ale neučinil jsi tak. . . . I dal jsem vůli slzám zadržným, aby tekly; pokud by chtěly, a spočinul jsem v nich. . . . Čti to, kdokoliv chce, a vykládej jakkoliv chce; a položí-li mi za hřích, že jsem já kratičkou dobu oplakával matku, očím mým již mrtvou, matku, jež mnoho let plakala, abych oživil očím Tvým, Bože, jen nehaň mne; ale spíše, má-li mocnou lásku, sám plač za hříchy mé k Tobě, jenž jsi Otcem všech bratří Krista Tvého!*)

Ó těch šťastných, blahodárných slz sv. Augustina i sv. Moniky! Také naše matky plakávají pro hříchy svých dítek; avšak slzy jejich tekou pozdě, padají spíše už na ovoce než do květu a neproudí ze studnice života.

Vliv matčin.

Vliv matčin na syny podobá se jenom tichounému dešti; avšak jako tento jest zemi na výsost blahodárný, tak i vliv matčin synům; vštěpujeť jim zejména úctu k náboženství, mravnost, bezúhonnost, cudnost srdce i všeho života; její vlastní cudný příklad, doprovázený laskavostí a zbožnou myslí -- toť hlavní síla vlivu jejího.

*) Dr. Fr. X. Hošek: Život a spisy sv. Aurelia Augustina.

Poroučí-li otec, pocítují synové nejen přísnost zákona, nýbrž i převahu síly, jež jako by dráždila k odporu; avšak matka-li napomíná a varuje, hlásí se mravní zákon hlasem lásky a získává si srdce. Odtud pochodí vděčná památka, kterouž praví velikáni chovají svým matkám po všecěk život až do posledního vzdechnutí svého.

Připadají mi tu na mysl „Vzpomínky na mou matku“, jež nám zůstavil náš drahý, nezapomenutelný miláček Václav Kosmák; toť ze všeho krásného, jež nám zlaté jeho péro napsalo, nejkrásnější! Jak mile, jak dojemně čtou se ta slova:

„Kdykoliv si vzpomenu na některého zemřelých známých, zachvěje se mi obavou srdce; očistec a někdy i peklo tane mi na mysli; ale vzpomínka na mou matku padá mi do duše jako májové slunce; ani jednou mi jí obrazotvornost neukázala v očistci. Věřím, že jest jeden Bůh; věřím, že má matka jest u něho.“

„Užrím-li večer souhvězdí „vůz“ nazvané, vždy a vždy si vzpomínám na svou matku. Darmo jsem hledal příčiny toho ve všech koutech nitra svého. Bezpochyby byla mi má matka první mou učitelkou hvězdářství, a lépe než kterýkoli doktor vstúpila mi do srdce kosmologický důkaz jsoucnosti Boží. Svět mi vyrval mnoho; ale toho mateřského učení nevyrvé mi nikdy!“

„Jedenkrátě šel jsem s matkou přes pole na návštěvu. Byli jsme chudi. Obuv jest drahá. Sezuli jsme střevíce a šli bosí. Bylo nám jíti po stráni podle rybníka, kde bylo mnoho drobného kamení. Píchalo mne to. „Maminko, mne to píchá do nohou“, žaloval jsem.

„Dítě, nenaříkej. Jak to teprv Pána Krista píchalo, když šel bos na horu Kalvarii a nesl ještě těžký kříž, a bili ho a strkali jím!“ Vytáhla růženec a počala se modliti. Mne to již nebolelo.“

Na konec všech „Vzpomínek“ napsal vděčný syn: „Takových vzpomínek na mou máť probleskuje mnoho z dalekého nebe dětinství v duši mou, jako když z dalekého, jasného obzoru blýskává se „na časy“. Těchto několik jsem napsal, abych alespoň mlhavě vykreslil obraz své matky a spolu mnohých a mnohých jiných matek slovanských; jsemť přesvědčen, že ne jeden čta tyto krátké nástiný zadumal se do své doby, kdy ještě na klíně matky své dřimával v malovaných snech, a že našel podobné obrazy v srdci svém. Ano, má národ slovanský ještě mnoho dobrých, ctnostných, nábožných, trpělivých a pracovitých žen a matek, a proto lze mu doufati v budoucnost utěšenou a slavnou. Národ nemající žen hodných, byť byl sebe vzdělanější (v obecném nyní slova toho smyslu), jest ztracen, jest obíleným hrobem.

A kdo vštěpuje našim matkám tyto ctnosti do srdce? Ten, jenž nám dal naši řeč, naše písně a „duše útlé v těle čilém“ — náš Otec! Matka má jest zřejmým toho důkazem. Rostla's jako polní květ bez ošetřování a pěstění lidského; nebe však Ti dalo rosu a slunce teplo. Kvetla jsi v úkrytu; ale červ Tě nerozhlodal a mráz Tě nepopálil. Dobojovala's. Na trnu života Tvého rozkvetly Ti růže věčné.“

* * *

Dne 12. července roku letošního odhalen královskou věru slavností ve starobylém a přeslavném městě Kolíně nad Rýnem velkolepý pomník Adolfa Kolpinga, věrného to kněze, zakladatele a prvního jenerálního předsedy spolků katolických tovaryšů, jakýchž nyní čítá se ve světě 1018 a v nich přes 110.000 členů; mají vlastních domů spolkových

277; mnohé z nich jsou jako paláce. Byltě Kolping napřed také jen tovaryšem, obuvnickým tovaryšem; avšak prozřetelnost Boží chtěla ho míti knězem. Poslechl. Byl též básníkem a spisovatelem. První báseň kterou napsal jest „U hrobu mé matky“ — z roku 1833; vyznívá z ní převroucí, přenežná úcta a láska vděčného syna k dobré, zbožné matičce. Těmto svým citům vydal i později — roku 1851 v Mohuči na jenerální schůzi spolků katolických tovaryšů — překrásné svědectví, když za bouřlivé pochvaly pravil přítomným paním: „Ve třináctém roce věku svého dán jsem do učení, usedl jsem na ševcovskou stoličku, cestoval jsem potom z dílny do dílny; měl jsem kolem sebe všelijaké lidi, mnohdy hrozný; všechny vlny zla a zloby dorážely na mne. Víte, matky, co mne zachránilo? Měl jsem matku, chudou matku; její jméno už hýbá útroby srdce mého. Všeho, co jsem na své matce vídal, z té duše si vážím. Byl-li jsem pokoušen, vzpomněl jsem si na matku, a nikdy bych se nebyl opovážil tváří v tvář jí popatřiti, kdybych byl spáchal něco nepravého. Když zemřela, vážil jsem si jí ještě více; umřela plna víry jako světice, ač byla prostinkou ženou. Že dnes před vámi stojím, žc mohu čest a slávu Boží po světě šířiti, i z toho děkuji své matce.

„Šťastný člověk“, říkával Bedřich Ozanam, slovní učelec, profesor na Sorbonně, zakladatel konferencí sv. Vincence z Paula, „šťastný člověk, komu dopřál Bůh svaté matky, jako mně.“

„Křesťanská matka“, pravil slovní biskup mohučský Ketteler, „jest převelikým darem Božím. Na výsost šťastno dítě, které má matku v pravdě křesťanskou. Vychování člověka dokonává se většinou v prvních šesti letech na klíně matčině. Co se v pozdějších letech v dítěti vyvine, toť mu vstúpila matka do srdce hned ze začátku dojmy, jež v nejtěplejším mládí přijala měkká, ohebná, vnímavá duše dětská; dojmy ty stanou se druhou přirozeností dítěte a později už nezaniknou. Třebas matka už dávno v hrobě odpočívá, třebas syn bouřemi života sem tam zmítán, třebas už víry a mravnosti pozbyvá a věčnému zahynutí vstříc chvátá — zívá se mu ještě postava zbožné, dobré matky a zavede ho znova na cestu víry a ctnosti.“

Ženám pravidelně není určeno, aby vynikaly v oboru věd a umění; ženy nevystavěly překrásných chrámů, převelkých dómů, nad nimiž srdce radostí plesá; ženy nevymalovaly překrásných obrazů, jimž ve slavných obrazárnách kde kdo se dívá; avšak jedna věc, jedno umění jest jenom ženám vlastní: vychovávatí světu počestné muže, počestné panny, počestné matky. (Příště dále.)

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Przně.

A co se děje, pánové, v Německu, této prý vlasti heroů osvěty, umění, věd a filantropie?

Dávno-li tomu, co z pruské Vřešně ozval se výkřik bolesti a uražené lidskosti? Hle tam v polských školách slyšeti křik a nadávky paedagogů

pruských, rány duní na záda dětí polských, které zděšeně prchají domů žalující na neslýchanou trýzeň. Rodiče se bouří, rotí se na ulicích a zraky spravedlivého hněvu obrazejí se ku místu, kde panovati má vlídnost a laskavost, které však na pokyn s hora proměnilo se v mučírnu ducha i těla mládeže. Marně! Ochranci svých dětí jsou jako rebelové zavírání na leta do žalářů a trýzeň trvá dále. Hle, tam střídají se dva paedagogové pruští v krocení polského hochy, tam zase prchají zahanbené dívky k matkám prosíce o vysvobození z „kulturního“ jařma, tam opět klečí učitel na prsou hochy polského a jako zběsilý buší do něj pěstí, až tento jako smyslu zbavený odveden býti musí své rodině, kde malý mučeník na čtvrtý den umírá v náručí hořekující matere své jako oběť pruského vychovatele-holomka! A ten zůstává bez zaslouženého trestu, pracoval prý jen horlivě pro — německví!

A proč to vše? Inu aby z polské mládeže vytlučena byla i poslední známka národnosti Bohem dané. Děje se tak kde s mládeží německou? „Nechte všeho kosmopolitického (všelidského!) smýšlení a cíte i jednejte vždy a všude dobře německy a národně!“ tak volá ke studující mládeži německé dnes universitní profesor, zítra ministr a jindy opět sám panovník pruský, a k posílení toho národního vědomí obětují se miliony daní a pořádají se stotísicové sbírky, věnované výslovně pokroku německví nejen doma, ale i za hranicemi, tedy mezi cizími národy, aby i tu spupné německví se ujalo, šířilo a časem — opanovalo.

Tak hle, co u mládeže polské (v její vlastní domovině!) je zločinem trestuhodným, to je u mládeže německé ctností chvály i podpory hodnou! Tak rozumí se humanitě a právu lidskému, tak provádí se křesťanská zásada: „Co nechceš aby ti jiní činili, nečiň jim též!“ A přes toto barbarství mají inteligentní původci jeho stále na jazyku: „Bůh, víra, náboženství a blaho lidské.“ Ovšem že za takovým příkladem nemohou ani jiní „inteligenti“ zůstatí pozadu.

Před několika lety konalo učitelstvo v pruském Slezsku sjezd, na kterémž přijalo nadšeně resoluci k vládě pruské, aby mateřský jazyk (slovanský!) byl z elementárních škol úplně vyloučen z důvodů — paedagogických. Za to německému jazyku mateřskému buď věnována zvláštní péče!

V Uhrách opět nařizeno vyloučiti z Peštských škol druhý zemský jazyk (německý), protože se jím mozky dětí přetěžují. Brzo potom opět vydáno nařízení, aby ve školách slovanských (venkovských) učeno vedle slovenštiny i maďarštině a to 12—18 hodin týdně! Ejhle, pánové, jaký to paškvil na vědu i rozum lidský. Co zámožné mládeži městské v dobře organisovaných školách mozky přetěžuje, to prý chudé mládeži i přeplněných jednotřídek slovanských má se trojnásobně naložiti a býti k dobrému! Avšak netřeba nám ani jíti tak daleko.

I v Rakousku našem je školní korporace, která nařídila školám německým — jednojazyčnosť, školám slovanským však ukládá pěstovati i německý jazyk tak systematicky, aby se tento mohl na vyšším stupni státi sám jazykem vyučovacím a slovanský jazyk zatlačiti docela. A tento postup poněmcení slovanských škol může a smí — jak prý se samo sebou rozumí! — i urychlen býti.

Divíte se pak tomu, pánové, když takové poměry vedou často k podivným koncům, jak následující příklad učí?

V jistém převahou českém městě slezském jsou školy německé a na nich ustanoven učitel-odrodilec, který v zaslepenosti své pokládá si za

zvláštní zásluhu, když žáci jeho (slovanští) zapomenou tak svoji mateřskou řeč, že jediného slova správně napsati nedovedou, ale na venek dělají Němce. Tento povedený odrodilec blouzní pro německou literaturu a jmenovitě rád deklamuje s žáky svými Schenkendorfovu báseň „Muttersprache, Mutterlaut, wie so wonnesam so traut!“ atd. Při tom kroučí sentimentálně očima, jako by mu to šlo skutečně od plic. Než co se nestalo. Najednou stihne jednoho z chovanců svých (z českého venkova), an. s druhým na ulici mluví tím svým „wonesam Mutterlautem“ (českým). Jako furie přiznane se druhého dne k němu do lavice, zasypává jej výtkami, co prý se to opovážil dělat za ostudu škole německé a malý ubožák dostane za své veliké provinění hned trojnásobný trest, mimo pohlavku poškolní vězení a několikrát opsati větu, jeho cit národní urážející. Ejhle, pánové, paedagoga — lháře!

A to není příklad ojedinělý! To je všelidská věda vychovatelská za našich časů.

Přihlédněme však ještě do škol takových, kde se česká mládež dle plánu učebního (pro německé a šulferajnské školy) poněmčuje. Co si tu dá německý učitel práce, aby těm skutečným němečkům všechno jasně pověděl a vyložil! Školní knihy jsou v jich mateřském jazyku psané, ale přes to ještě učitel provází každé těžší slovo, každý méně známý výraz a název svým výkladem, aby ti němečkové hravě postupovali. A když dojde na učivo reální, co tu opět výkladů, jak tu zásobuje se tato mládež bohatstvím spisovného jazyka svého a otvírá se jí duševní rozhled, bystří pojem a úsudek, jak sílí tu národní cit její, když učitel vykládá jí dějiny národa německého, líčí hrdiny jeho v nejpěknějších barvách a zásluhy jeho o pokrok co nejskvěleji. To je dnes národní výchova německá.

Než povšimněme si nyní těch dětí českých vedle německých tu sedících. Ony sice sem nepatří, ale vešlo do nich násilí chleboďárců a hloupost nebo zchytralost rodičů. Kdo těm tedy vykládá ty cizí zvuky učitelovy, ty cizí výrazy a hieroglyfy v německých knihách obsažené? Kdo se ptá, zda tvoří si nějaké pojmy a představy, zda cizí ty zvuky budí v nich očekávané pocity, zda jsou vůbec s to, aby na povel učitele bezohledného reprodukovali duševně, co dnes, včera, před týdnem německý učitel mluvil?

Nikdo. Mine rok, minou dva i tři, a ony jsou sotva tam, že mechanicky chápou nejprimitivnější věci. Přijde učivo reální, opět táž trýzeň ducha. Nadanější něco chápou a svízelně ukládají cizí ten krám v paměti své. Ale kde zůstalo vědecké názvosloví jejich mateřštiny? Nikdy ho nenabudou. Přijde hodina dějepisná. Opět slyší cizí zvuky, cizí věci, cizích národů se týkající, slyší chvalozpěvy učitelovy na Němce, jak statečný a mocný to národ, jak panovníkům jejich kořil se kdysi svět, jak tito jeho slovanské předky (barbary prý) podmaňovali, krotili a pobíjeli, jim poddanství a poplatky ukládali na důkaz poslušnosti atd.

S jakými pocity slyší děti slovanské toto ponížení a otročení předků svých, tuto hanu jejich povahy a kultury! Dovádívá němečkové snad se na ně při tom potměšile usmívají a cestou k domovu škádlí.

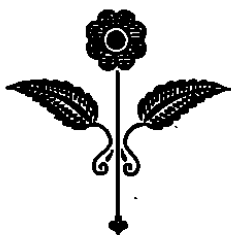
Hle, jak různá to výchova! Co pak zavinily ty děti slovanské, aby už v nejuťlejším mládí svém poznaly ústrky, mučení a ponížení svého původu? Tu jest jen dvojí možné: buď rozlílostní nad svým stavem a zanevře na své trýznilce, nebo otupí citem i myslí a zvrhne se v odrodilce rod svůj více nenávidící než jejich němečtí soudruhové.

A potom se divíme, jak národní třenice rostou a jich vlivem veřejné poměry společenské i občanské trpí? Ve školách hledejte počátek jejich!

Ono se řekne: co po národnosti, děti ať se vzdělají na praktické lidi a proto neškodí (prý!) německé školy české mládeži, nabude tam světoobčanského vzdělání.

Ale opravdu? Proč by také děti německé nemohly v české škole téhož nabýti? Ale skutečnost učí, pánové, že to vzdělání v německých školách není světoobčanského, ale v pravdě hodně nacionálního směru a ty knihy a osobnosti, které českou mládež nejraději by vehnaly do škol německých (maďarských, vlašských), nečiní tak nijak z ohledu humanismu, ale jedině z pohnutek politických, jak samy ostatně doznávají. Nikoli zásada světoobčanství, ale nejvyšší sobecká, výbojná, věčně dobývavá a panovačná politika je to, která dnes o způsobu vzdělání rozhoduje a ta čistá, všelidská věda vychovatelská stala se za našich časů jen služebnou děvečkou — všední, sobecké politiky.

Pakliže tedy tím způsobem pěkná zásada všelidskosti, humanity a světoobčanství u uvedených národů není časovou, nemůže jí ani národ český, ve svém bytí tak ohrožený, holdovati; ale jako v jiném ohledu kráčí za národy mocnějšími, tak může i tu čekati, až u nich idea kosmopolitismu dojde ocenění a uznání, otvírajíc i slabším národní bránu svobody a volného sebeurčení. Ale toť hudba budoucnosti a nám dlužno držeti se strážlivé přítomnosti, kdy v rukou mocných národů chřestí ještě okovy pro národy slabší. (Příště dále.)

Z čeho můžeme těžiti.

Z hospodářských přednášek lidových J. M. Kadlčáka.

V nedávné minulosti u nás všude veškerá péče a pozornost věnovala se obilnictví — polaření. Zemědělci — jindy sedláci zvaní po staroslovansku — dbali, aby z polí sklídili zrní všelikého tolik, aby úplně stačilo na výživu selské rodiny a čeledi, a ještě zbylo pro trh. Byloť obilnictví takměř jediným zdrojem značnějších příjmů. Zrním uhrážoval rolník veškeré své potřeby. Všechno ostatní bylo pouhým přívěskem. Vždyť i dobytčářství leckde považováno spíše za břemeno a chov krav měl hospodář za nevyhnutelné zlo. Hovězí dobytek byl všude odstrkován a často zanedbáván, protože nekynul z něho tenkrát zisk takový, jako z obilnictví.

V druhé polovici minulého století všude nastal obrat. Cizí bavlna vytlačila z trhu i z rodin selských len a konopě. Domácí bavlna znehodnotila. Cukr a káva, pálenka a pivo, nákladná správa obce, země i státu, ohromné náklady na vojsko a úřednictvo, rozvoj železnic a telegrafů, zánik řemesel mnohých a domácího průmyslu lidového, způsobený strojní výrobou tovární, zcela převrátily naše poměry společenské a hospodářské.

Přes to, že chleba je více třeba, ceny obilní klesly pod náklad výrobní. Rolník draho vyrábí a lacino prodává. Obilí přestalo býti zdrojem jistého příjmu, základem blahobytu lidu selského, obilnictví se již vlastně ani nevyplácí, jako přestala se v nížinách vypláceti cukrovka, v horách len.

Za to však ceny dobytka vzrůstají měrou netušenou. Kdežto před několika lety platili jsme za telecí maso 24 kr., dnes žádají řezníci 2 K 20 h za kilogram. Libra hovězího stála 40 kr., dnes platíme 2 K 15 h i více za kilogram. Uzené je po 2 K, sádlo po 2 K, husa za 3—5 K, kachna za 2—3 K, slepice za 1.60—2 K. Máslo pod 2 K není k dostání; vajec je 5 za 2 desetníky. A tak ceny všech zvířat a výrobků zvířecích báječně vystoupily, což i na ceny dobytka bez vlivu nezůstalo. Dobytek je dnes všude hledaný a platí se dobře, chov domácích zvířat rozumně vedený se znamenitě vyplácí.

Čím dále, tím více masa, kůže, loje, mléka, másla, vajec, peří, kostí atd. se spotřebuje. Přibývá poptávky, ceny rostou, dobytek je v penězích.

Z toho plyne, že dosavadní naše hospodaření je neudržitelno, že je třeba nápravy, obratu, chceme-li netoliko udržeti rodnou půdu krví a potem otců zkropenou, ale i získati opět bývalý blahobyt, zámožnost a tím dopracovati se volnosti občanské a svobody národní.

Na dále pouhé polaření je u nás nemožné a dlužno hledat jiných pramenů, z nichž bychom tak mohli těžiti, jak těženo v době nedávno minulé z obilnictví a řepářství.

Obilnictví budeme arcíť pěstovati i na dále, ale v míře obmezené. Vypěstujeme zrní jenom tolik, kolik potřebujeme pro dům svůj. Ostatní půdu osejeme a posázíme rostlinami pícními, proměníme ve výnosné louky a méně příhodné v pastviny. Tak sobě vypěstujeme hojnost dobré píce a nebude třeba přikupovat krmiv drahých. Bude více hnoje, méně oraček, více zisku a méně plahočení.

Z těchto důvodů doporučuji nám věci znalí odborníci, abychom domácí svůj dobytek zlepšili, zušlechtili a rozmnožili. Pokroku milovní hospodáři, obzvláště statkáři učinili slibný počátek. Jenom že dopustili se chyby u nás všude zakořeněné. V domnění, že domácí za mnoho nestojí, zaváděli cizí plemena myslíce, že cizí je všechno lepší, dokonalejší, ušlechtilější, než dobytek náš. Zapomněli, že cizí plemena vychválená byla vypěstována v jiných poměrech. Což divu, že se šklamali. Neblahých zkušeností nabyli s cizími plemeny skotu hovězího i s jinými zvířaty, z nichž se málo které hodí k nám. Nehoňme se tedy za cizím, nevydávejme peněz do ciziny, nýbrž zlepšujme a rozmnožujme své. Z ciziny přibírejme opatrně a obezřetně jenom to, čeho třeba k osvěžení plemene a zdokonalení určitých vlastností.

Nezapomínejme však, že ani zvíře neprospívá, nemá-li dosti vzduchu čistého a světla. Nestačí pamatovati jenom na vhodnou píci. Třeba též starati se o účelné, vzdušné, světlé a přiměřeně teplé stáje čisté, bez nichž výnosný chov zvířat je nemyslitelný. Chceme-li za pěkný dobytek tržiti hojně peněz, musíme v první řadě opravit a upravit chlévy tak, aby vyhovovaly alespoň základním požadavkům zdravotním.

V polohách hornatějších obnovme chov skopového dobytka. Jeť maso nyní dosti drahé, kožešiny a vlna zase slušně se platí. Jindy stála ovce 2—3 zl., nyní platí řezníci 12—14 K za ovce obyčejné, naské. Masité plemeno jemnorouné je arcíť poměrně dražší. Též chovu koz třeba si více všímat. Vyplácí se znamenitě a má přednost dosud málo uznávanou, že nepodléhá tak snadno nákaze tuberkulosní jako skot hovězí, tudíž kozi mléko je pro děti daleko lepší než kravské mléko.

O dobré vepře je taková potíž, že místy vůbec nejsou na prodej. Což divu, že maso vepřové, uzené, sádlo i uzeniny prodávají uzenáři za ceny nesnesitelné. Chov dobytka vepřového stává se zlatým dolem tam,

kde se volí plemeno přiměřené a rozumně se krmí ve chlěvkách, přiměřeně zařízených. Na vepři se nejvíce přichovává — říkají zkušené hospodyně ne bezdůvodně. Pečujeme-li o náležitou čistotu i pořádek a pilně si hledíme vepřů pravidelně je krmíce přiměřeným krmivem, docílíme zisku značného. Z chovu vepřů lze u nás znamenitě a stále těžit: proto zlepšujeme, zdokonalujeme chov dobytka vepřového.

Jaké ceny se platí za drůbež a za vejce již bylo naznačeno. Drůbežnictví bylo jindy libůstkou hospodyně — hračkou bezvýznamnou. Dokud pár kuřat prodávali za 25 kr.; slepice byla za dva dvacetníky, kachna za korunu, husa za 2 K; vaječ v létě 10, v zimě 5 za desetník, drůbežnictví mnoho nevynášelo. Nyní však ceny se zdvoj- až ztrojnásobily a drůbežnictví se vyplácí znamenitě. Kde jsou po ruce vody ať stojaté nebo tekoucí, chovejme kachny a husy. Zdokonalujme naši výtečnou slepici moravskou: málo které plemeno je lepší! Též chovu krůt, perliček a holubů si všimějme. Pochodíme lépe, nežli když budeme stále naříkat na zlé časy, ale prstem nehne, abychom zlo zmenšili a napravili.

Po dřevě užitkovém je shon všude. Ceny jsou nevídané. A bude ještě více zdraženo, neboť dřeva všude ubývá povážlivě. Za dřevo dubové, habrové, jaseňové atd. platí se již nyní neslýchané ceny. Jak bude dále, až poslední zásoby opatrnými předky nastřádané vyhubíme, až porubáme kde jaký vyspělejší strom. Pamatujme na budoucí a vysazujme na holiny, pro strom ovocný nevhodné, plané stromy polni, zejména sázejme lípy, duby, javory, břesty, jaseně atd. Až vyrostou, dají užitek veliký. Ne-li sami, aspoň děti budou z nich těžit.

Kilogram jablek platíme na podzim 48—50 h. A v zimě člověk nebohatý nemůže na ovoce ani myslet. Byť sebe více bylo zdraví prospěšno, nedáme ani dětem po jabličku, když sníh zaválí pole a sad a upoutá nás na dusnou jizbu. Kdo pak může zaplatit 10—20 h. i více za jediné jablko? A proč je ovoce tak drahé? U nás je málo sadů ovocných a stromů ušlechtilé ovoce rodících ještě méně. A přece je Morava pro sadařství jako stvořena, a nenadzasují, kdož tvrdí, že ovocnářství na Moravě má takový hospodářský význam jako obilnictví. Význam ovocnářství dosud u nás ovšem není oceněn tak, jak toho zasluhuje. (Příště dále.)

Umění v domácnosti.

Dle knihy Schultze-Naumburka. podává J. Bečvan.

(Dokončení.)

Zvířena nepatří sice přímo do umění, nýbrž do přírody, nicméně poskytuje tomu, kdo se naučil vidět, mnoho požitků uměleckých. Majíce zvíře ve své domácnosti, pozorujeme je o mnoho podrobněji, než zvíře cizí, a z této intimnosti pozorování vzniká zušlechtění našeho uměleckého citu. Není potřeba k tomu nějakých cizích odrud, stačí prostě druhy domácí. Platí to hlavně o psu. „Nebo dokonce kočka, to nejpůsobivější, nejsilnější, nejelegantnější, nejsmělejší, nejdětinštější a nejkomičtější zvíře na světě. Není zvířete, jež by tak svrchovaně harmonicky slučovalo v sobě imponující stránky dravcovy s humorem nejdokonalejšího šaška, neztrácejíc při tom své důstojnosti a sebejistoty. Kdo se jednou doopravdy pohroužil do

láskyplného pozorování kočky, pro toho to znamená, rozumějte mi správně, obohacení pro celý život.“ (136.) Při pozorování tom musíme snažit se pochopit divuplný soulad, tak v přírodě patrný, abychom z toho měli umělecký zisk. Různá akvária a terraria lze jenom doporučiti. — Ovšem vždy je nám nejpřiměřenější to, co z naší půdy roste. Litovati jest zvrácené výchovy mládeže, kterou jsme se tak odcizili přírodě. Musíme se jí teď opět blížiti s námahou krok za krokem, a každý krok na této dráze je pro nás i po stránce umělecké ziskem.

Velmi úzce s naším thematem souvisí i kultura těla lidského, poněvadž tato vzdělává cit pro krásu a má tudíž neocenitelný význam pro umění.

Schultze-Naumburk vyčítá nespravedlivě křesťanství, že hlásalo po dvě tisíciletí, že tělo je pouhým zlem a rušivým přívěskem, že čím více se vzdělává duch a tělo zabíjí, t. j. zanedbává, tím jistější je prý pro nás království nebeské. Křesťanství ovšem kladé větší důraz na blaho, na spásu duše, ale rozhodně jest proti zanedbávání těla. Vždyť úplné zanedbávání těla je v jistém smyslu vraždou, a tu praví křesťanství: nezabiješ. Rozhodně nesmíme zaměňovati výstřelky některých asketů s křesťanstvím. Asketické trýznění a ničení těla nezavrhlá církev sice u jednotlivců, ale nikde a nikdy je nestanovila za nějakou normu pro všeobecnost. Naopak, přeje si co možná největší harmonii mezi tělem a duchem vědouc dobře, že podmínkou zdraví duše je zdraví a zdatnost těla. P o to není v žádném odporu mírná, nepřeháněná péče o tělo, čili kultura lidského těla s křesťanskou etikou.

S dalšími myšlenkami autorovými nutno však jen souhlasiti. Nemožno je, praví dále spisovatel, vychovat pokolení k opravdové radostné zálibě v kráse, nemůže-li se záhy těšit z krásného a pěstovaného těla. Pěstujeme dnes vše možné, ale s nejvznešenějším plodem přírody, tělem svým, zacházíme, jako by nebyl kusem nás samých, nýbrž ledabylým přívěskem. Až naše zanedbávání těla přivleče za sebou nemoc, teprve se vzpomínáme, a posloucháme na zdravotní radu to, co dávno jsme měli dělati z příčin estetických. „Žizní-li člověk po kráse do opravdy, není pro něj fráží, nýbrž životní potřebou, aby ničemu, co pocituje jako krásné, nedával zahynout, nýbrž věnoval tomu péči, on jako by z přirozené nutnosti bude chtít především ostatním sebe sama, své tělo (na šaty dojde ve třetí řadě) uvést v soulad se svými potřebami esthetickými. Proto ten, kdo ve všem ostatním činí ony esthetické požadavky, své vlastní tělo však z nich vylučuje, je ve svém nitře kusem barbara, nebo jak mu dnes říkáme: šosákem.“ (143.) Při výchově mládeže třeba jest, aby dorůstající člověk si uvědomoval své tělo a dospíval radosti ze své krásy. Nemyslíme při tom ovšem na jediné krásu individuální, nýbrž vůbec na princip, dle něhož každé tělo lidské je zbudováno. Cit pro vlastní tělo zmizel téměř docela, takže je málo lidí, kteří jsou s to, aby krásné tělo rozeznali od nekrásného, kteří by rozeznali normální vyvinutí těla od znetvoření. Důkazem toho jest, že stloustnutí bývá pokládáno za známku ženské krásy, kdežto přece už se stanoviska fyziologického sluší je označit za znetvoření. Ano, tak jsme poklesli, že ani zmrzačení nerozeznáme od normálního stavu.

Tak třeba hned noha. „Veškeré kulturní lidstvo má zmrzačené nohy a oni za vlas se za to nestydí.“ „Tak konečně hluboko poklesl cit pro krásu tělesnou, že se lidé snaží vyjádřit nohu na venek obuví, která anatomickému principu nohy přímo se příčí, ba že za šerednou pokládají formu obuvi, která ho dbá. Krásný nos, krásná ústa by chtěli mít za všecko na světě, ale nohu — té není vidět, na té není pozorovat, je-li

krásná či nic; záleží jen na té částě její, kterou je pozorovat.“ Není pak divu, že pokládá se všeobecně noha za něco praohyždného. Lidé nemají potuchy, že noha se stanoviska mechanicko-anatomického je vlastně pravý div, že noha dobře vyvinutá a pěstovaná vyznamenává se ušlechtilou krásou zevnější. Silná posunutí nohy a zkřiveniny, mozoly, kuří oka — toť první následky bolestné převrácenosti. Základními omyly jsou, že noha v předu musí vybíhat do špičky, a že chodidla obou nohou jsou stejná. Přiložím-li pravítko vespod na patu a pod bříšek palce nohy a protíná-li špička palce nohy tuto přímku — máme důkaz, že noha naše je normální. Leč u většiny lidí ona špička palce se od dotčené přímky silně vzdaluje. Ostatní prsty jsou zdrápotatelé; nehty pozbývají úhlednosti, pravidelnosti ba tvaru. „Když pak se k tomu ještě přidají zatvrdliny a kuří oka, je z toho ovšem něco tuze pěkného. Vyvracet lidem tvrzení, že to vše nepochází z nesprávné obuvi, sotva je potřebí. Komu tou měrou chybí dar pozorování a logického myšlení, ten se už nedá napravit.“ Matky a vychovatelé mají se snažiti, aby nevědomým, nic netušícím maličkým nevtiskovali zmrzačení této části těla. (Matky zejména nemají nabádat děti, aby střídaly pravou botku za levou.)

A pak tyhle šněrovačky! Kdo zná tělo lidské v jeho skladbě, jeho ústrojích a úkonech, pro toho obvyklý zjev ženy je pouze karikaturou ženské formy. Hrudní koš a vnitřnosti u ženy jsou celkem stejné jako u muže; ňadra normálně vyvinutá nanejvýš se lehce dmou, nikdy však u ženy normální nevidíme onoho ohyždného rozšíření v prsou a sůžení v pasu. Tělo stažené šněrovačkou podobá se od ramen ke kosti kyčelné ostrému úhlu, kdežto u ženy normální dvěma rovnoběžkám spíše. Normální obraz ženy v umění považujeme všeci za krásný, ale jakmile jde o ženu živoucí, nemůžeme si ji jinak představit, leda jako karikaturu, jako přímou protivu k obrazu, před tím v umění obdivem zahrnovanému. „Jakmile se člověku jedenkrát rozbřeskne pojem lidské krásy a cítí-li po ní palčivou žízeň, která předchází skutek, musí se mu stát toto zohavování celé generace čímsi neslýchaným a nesnesitelným, a on aspoň ve svém úzkém kruhu bude usilovat o to, aby zlu postavil hráze. Lhostejnost v těchto věcech nezbytně dává soudit na nízký stupeň jistých názorů estetických.“

Neblahý účinek na tělo má také podvazek. Tento neustálý tlak má za následek nejen hygienické poruchy, nýbrž i to, že objemu nohy ubývá v podobě hrdlovitého stenčení, které ovšem ohyždně přerývá rytmus obrysové linie nohy.

Nedostatečná péče o tělo má za následek špatné vyvinutí celého těla. Nedostatečný výcvik těla u hochů a pražádný u dívek jsou smutným zjevem.

Krutě se toto zanedbávání tělocviku mstí u mladých žen. Následkem úplného ochromení svalů neužívaných pozbývají mladé ženy už prvním porodem své krásy. Naopak artistkám z povolání proces porodní v ničem neublíží, ba vycvičené tělo samo sebou nabývá dřívějších panenských tvarů. Nelze proto dosti ani ocenit jízdy na kole u dam. Též smysl pro bezvadnou čistotu těla není ještě u nás dosti vyvinut. Málo je rodin, kde se považuje denní koupel a omývání celého těla za něco samozřejmého. Jak daleko jsou před námi Angličané.

Co se týče oděvu, má tento organické ustrojení těla stejně tak zakrývat jako je důrazněji vyznačovat. Princip ženského oděvu musí se srovnávat s principem těla. „Tělo nezná onoho silného zářezu nad kyčlemi, nezná ňade: překypujících do předu ani vyčnívajících břicha a příliš široké kyčle, jež oděv uměle tvoří, kdyby existovaly tělem samotným, znamenaly

by ojedinělý případ těla odstrašujícího šerednosti.“ Oděvů historických se nelze dovolávat; neboť minulá století prohřešovala se strašně na stránce zdravotní i esthetické. Základní myšlenka ženského oděvu byla vždy řasnaté roucho, volně stažené pasem. Dá se ho užít nejpůsobnějším způsobem pro oblek v domácnosti i ve společnosti. Tak bychom se konečně vrátili v podstatě k tomu, co je přirozené, k rouchu.

Mužskému oděvu nedá se mnoho vytýkat. Jen na jednu věc upozorňuje autor — na naše škrobené límce a manšety. Nemyslím na Jägróvky — ty jsou ošklivé — bezvadnou bělost prádla nutno si uchovat. Když nosíme košile měkké a nedáváme si je škrobit jako prkno, proč bychom se neměli rozloučit s límcem, podobným kusu papíru? Úvahou o špercích končí spisovatel svou zajímavou knihu.

Člověk opravdu estheticky vzdělaný nemůže zhola jinak žít než umělecky; „esthetičnost stává se mu podmínkou pravého života, staví mu vše do povznesenějšího světla a poskytuje mu netušené radosti, o jejichž existenci jiní vůbec nemají představy.“

Napsal o tom Ferdinand Avenarius v časopise „Kunstwart“ pěknou stať: Esthetická výchova — jak málo lidí i jenom ví, o jak nedocentelně důležitou věc tu běží! Esthetická výchova — myslivají při tom na něco takového, jako výchova k labužnictví . . . Nevědí, že umělecké gigrláctví ničeho nemá se obávat tolik jako umělecké výchovy . . . V umění nepoživáme umění, nýbrž konec konců opět přírody, téže přírody, jak v ně nás jakožto krajina žije z plna v nekonečných barvách a tvarech, a jak uvnitř nás žije jakožto říše obrazotvornosti, oživována miliony vzpomínek, tuch, citů a myšlenek, táž příroda, jak se ubírá životem a milováním a mřením zvířat a bylin, vznikem a zánikem hor i moří a zeměkouli i slunci, jak kráčí v před dějinami národů a osudy jednotlivých lidí, táž příroda, jak promlouvá světly a stíny, barvami, zvuky a rytmy. Člověk v pravdě estheticky vzdělaný všemi zraky, všemi duchy umělců, jež je schopen sledovat, jako steronásobným životem jedinečným požívá skrze umění přírody, života a raduje se při tom zároveň z přírody i u těch, kteří ho vedou . . . Výchova esthetická je výchovou ke vymoženému cíli životnímu a tím k radosti. Kdy zатуší as obecnost nevysýchající zdroj štěstí, jež by lidem otevřela taková výchova?“

Moravský zemský sněm vyřídil dne 5. t. m. návrh na úpravu platů učitelských a stran úhrady návrh na zavedení zemské dávky z piva 1 K 70 h na hektolitr. Zvýšení platů povoleno bylo hladce, otázka úhrady vyvolala velkou debatu. Schválený návrh uveřejněn bude v čísle příštím „Vychov. Listů.“

Studujme dítě! Stále a stále opakují se příklady neporozumění duši dítěte se strany vychovatelův a tím páchají se hromadné křivdy v rodinách, školách i úřadech na dětech duševně zatížených aneb i poměrně zdravých, jež trpí za viny nespáchané. — Kolik velkých duchů a dobrodinců lidstva bylo ve škole nepochopeno, ba ve svém duševním vývoji zdržováno. Příklad: Emil Fromel, syn mědiryjce a slavného malíře, pastor, později dvorní kazatel a národní spisovatel, byl ve svém školském věku všemi

svými učiteli, až na jediného, odsouzen jako studií neschopný jinoch, z něhož může býti nejvýš nádenník nebo špatný řemeslník. A kolik takových příkladů mohly by uvést dějiny výchovy!

Čtvrtá třída při dívčí měšť. škole ve Zlíně zřízena jest výnosem c. k. zem. školní rady ze dne 16. října 1903. S akcí pro zřízení pokračovacího kursu tohoto započato hned o prázdninách. Vyučování počalo 19. října. Předběžný zápis vykazuje 15 přihlášených žaček vesměs z místního obvodu školního. Směr kursu toho bude více rázu hospodářského, aby žákyně nabyly v něm zvýšeného vzdělání ženského, zejména vědomostí k spořádanému vedení domácnosti potřebných. Sbor učitelský tohoto kursu uváživ, jak nanejvýš prospěšno bude dívkám, kteréž někdy výchovu dítek v rodině vésti mají, jestliže seznámeny budou alespoň se základními zásadami a poučkami o správném vedení a vychovávání dítek, navrhl v **ychovatelství** jako řádný předmět učební. Tělovědě a zdravotovědě bude vyučovati místní lékař. Ze největších obětí při zařizování tohoto kursu přináší učitelstvo měšťanských škol tím, že se zavazuje obci 3 léta bezplatně vyučovati (jen v tom případě, že by kursu tomu byla poskytnuta subvence zemská, bude tato vyučujícím jako remunerace rozdělena), netřeba ani zvláště dokazovati. Učebné předměty jsou: náboženství 1 hod., vychovatelství 2 hod., čeština 3 hod., zemědějepis 2 hod., přírodopis s domácím hospodářstvím a technologií 3 hod., tělo-zdravověda 1 hod., fyzika 1 hod., počty s měřictvím 2 hod., kreslení 2 hod., němčina 5 hod., těsnopis 2 hod., ruční práce ženské 9 hod. dohromady 33 hod. — Čtvrtou třídu zřídil dále zemský sněm při měšť. školách Salcburských, kromě toho byla čtvrtá třída otevřena ve Sv. Hypolitě, při dvou kláš. školách Vídeňských, ve Vid. Novém Městě, v Ustí n. L., na Král. Vinohradech, v Brně při něm. měšť. šk. kor. prince Rudolfa, při ústavu Vesny a při ústavu hr. Pöttinga v Olomouci.

Učitelstvo českých měšť. škol shromážděné v Brně dne 1. listopadu při schůzi výboru Jednoty učitelstva českých škol měšťanských na Moravě schválilo tuto resoluci:

1. Učitelstvo českých škol měšťanských s povděkem vítá ministerský výnos o zřizování jednoročních kursů (čtvrtých tříd) při školách měšťanských a očekává, že následovati budou výnosy další, jimiž by měšťanská škola po své vnější i vnitřní stránce zvelebena byla, aby zvýšeným požadavkům doby naší odpovídala. Učitelstvo zvláště si přeje, aby absolventům oněch jednoročních kursů dostalo se těch práv, jako absolventům nižších škol středních.

2. Učitelstvo přeje si vřele, aby jak c. k. zem. rada školní, tak i zem. výbor zřizování těchto jednoročních kursů se ujali a návrhy sněmu předkládali, jimiž by nejen trvání, nýbrž i skutečné prospívání kursů těch zabezpečeno bylo.

3. Učitelstvo projevuje pevné přesvědčení, že obecní zastupitelstva a místní školní rady ochotným poskytnutím věcných potřeb umožní a urychlí zřizování těch kursů a tak měšťanské školy zvelebí, aby byly pravými školami lidovými a nejlacinějšími přípravkami pro školy vyšší.

Následujme! Učitelská jednota „Komenský“ pro okres vinohradský dala podnět k založení Spolku přátel mládeže. Úkolem spolku bude pečovati o zdárnější výsledky a to nejen po stránce mravní, nýbrž i tělesné.

Listárna redakce.

Je-li kde uprázdněno místo učitelky ručních prací, račte o tom zpravit redakci „Vychov. Listů“.

Literární oznamovatel.

Velkolepého daru dostane se v nejbližších dnech českým obecným školám od českého uměleckého nakladatelství B. Kočího v Praze. Závod tento, jak známo, podniká vel é, zcela originální slosování uměleckých děl, k němuž rozšířil na milion losů zadarmo, a slíbil, že dá úplně zdarma všem českým školám skvostné původní veliké obrazy pro výchovu uměleckou a názorné vyučování, jakmile provede aspoň dvě serie slosovací po 25.000 losových kuponech. Dosud se tento počet nedovršíl, avšak originální myšlenka p. Kočího, solidní základ slosování, spousta cenných premií a slíbený dar českým školám působí tak magickou silou na naši veřejnost, že zdar slosování je úplně zajištěn a tím také pojištěno, že český školám obecným dostane se vzácného, vskutku knížecího daru v ceně přes 25.000 kor. Pan Kočí, spoléhaje zcela bezpečně na předpokládaný výsledek, rozešle již nyní jeden ze slíbených velikých nástěnných obrazů všem českým školám obecným, které se o něj přihlásí, úplně zadarmo. Pan Kočí neváže na svůj dar pražádné podmínky, nechce za něj od obdařených škol ničeho — oč jedině se mu jedná, je, aby česká veřejnost velký podnik jeho pochopila a věnovala mu pozornost, jaké si v pravdě zaslouží. Školy naše mohou si k takovému krásnému obohacení věru gratulovati. Viděli jsme obraz určený k rozesílání a nechtěli jsme věriti ani svým očím. Představte si obraz v rozměrech 105×73 cm., provedený skvostně v barvách dle originálu R. Laudova, a předvádějící mistrným způsobem podzim v českém kraji. České děti vesnické pasou tu husy, tam rozběhlé stádo krav oživuje scénu, zde vážný pastýř, opodál líbezná česká chaloupka, stromy žloutnou a červenají, ve výšině mračno stěhujících se těžných ptáků. Obraz je pravým osvěžením pro naše školní světnice a zalíbí se rázem mládeži i učitelstvu živostí barev, pravdivostí a veselou náladou. A takových obrazů, provedených umělcem nad jiné povoláním, může se dostati českým školám celá řada úplně zadarmo, osvědčí-li česká veřejnost pochopení pro podnik p. Kočího, jeho umělecké slosování. Národ, z něhož vyšel arcivučitel národů, Komenský, národ, který řadu let obětavě udržuje si Matici školskou a žárlivě střeží každou dušičku dětskou, aby neutonula v moři germanisace — ten národ jistě ukáže své plné porozumění pro českou školu i v tomto případě. Učitelstvo, inteligentní rodiče a každý, kdo by našim maličkým přál školu vskutku krásnou a milou, nechť podporují kde možno nový podnik uměleckého nakladatelství B. Kočího. Nepřinášejí sami ani nejmenší oběti, naopak, podporujíce podnik tento ve prospěch českých škol, sami ještě získávají. Jak? — To tajemství je zcela prosté a každý může se dočísti jeho vysvětlení, kdo si pouhým korespondenčním lístkem nebo ústně vyžádá bližší zprávy přímo od uměleckého nakladatelství B. Kočího v Praze (Františkovo nábřeží), jež zašle každému libovolný počet losů z d a r m a.

Nový časopis „Naš dorost“ začala vydávati Zemská jednota živnost. saolečenstev na Moravě v Brně. Účelem časopisu jest, aby dorůstající živnostníci seznamováni byli s moderními pomůckami řemeslnými, aby poznali stroje a nástroje, aby dovedli řádně stanoviti rozpočty a celé jejich jednání aby řízeno a vedeno bylo duchem obchodnickým.

Z nakladatelství Lidového družstva tisk. a vydav. v Praze:
Josef Dobrovský, národní buditel. Napsal Karel Valeška. Cena 30 h.

Z nakladatelství A. Storchy: **Ochráncové ptáctva v Milečevsi**. Povídka. Napsal Ladislav Benýšek. S obrázkem. Cena K 1.40.

Malého **Ottova Slovníku Naučného** vyšel již sešit 3.!

(Cena sešitu 60 h.)

Dostal jste už
zadarmo LOS,
jenž určitě vyhraje

a mlmo to poskytuje Vám nadějí na
skvostnou uměleckou prémii?

Chcete	si opatřiti krásnou ozdobu svého příbytku pomocí našeho losu, jenž jest	zadarmo?
Chcete	přispěti českým školám k pomůckám umělecké výchovy, které jim dáváme zcela	zadarmo?
Chcete	rozšiřovati mezi svými přáteli, známými, kollegy naše losy, které jsou úplně	zadarmo?
Chcete	jako chef nebo dílovedoucí podělovati Vaše dělnictvo těmito našimi losy	zadarmo?
Chcete	jako funkcionář nebo člen spolku nebo společenstva opatřiti všechny členy našimi losy	zadarmo?
Chcete	rozdávati losy v hostinci, v kavárně, v zábavě, zkrátka všude, kde je chtějí míti	zadarmo?
Dopíšte	koresp. lístkem uměl. nakladatelství B. Kočího do Prahy a dostanete ihned libovolný počet losů	zadarmo!

Udejte správnou adresu a počet losů, kolik si přejete rozdati!

Objednejte pro mládež! knížku „**Petr Barbarič**“, kterou vydal svým nákladem „Katol. spolek českého učitel-

stva“ na Moravě. Životopis Petra Barbariče podává oblíbený spisovatel František Janovský, profesor náboženství na dívčím paedagogiu v Brně a to velmi mile a poutavě. Hodí se výborně naší mládeži jako dárek, do knihovny žákovské a kdekoli se pěstuje ušlechtilá četba.

Cena knihy je 60 h a lze ji objednat v administraci „Vychovatelských Listů“ v Brně, Petrov č. 1.

Kdo objedná aspoň 10 výtisků, čítáme sešit po 50 h.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

Se přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Z vyššího tajnosnubného rostlinstva domácího.

Podává František Gogela.

Naše nynější domácí tajnosnubné rostlinstvo cévnaté jest pouze skromným obrázkem bujné a bohaté květeny dávno zašlých věků, kde kapradiny, přesličky a plavuně měly tvary mohutných stromů; ložiska kamenouhelná poskytují nám toho dokladů s dostatek. Dnes rostou stromovitě kapradiny tvaru palmového pouze v krajinách horkých a vlhkých, my pak vidíme u nás pouze druhy drobné, zelinné, které většinou po našich vlhkých, stinných lesích a lesních lukách jsou rozšířeny anebo obývají skály a staré zdi. Nemáme také u nás obrovských přesliček, jako byly kdysi mohutné *Calamity*, které k utváření se kamenného uhlí nejvíce přispívaly, ani obrovských plavuní, jako byly tehdy *Sigillarie* a *Lepidodendra*, nicméně i to nynější naše tajnosnubné rostlinstvo vyšší, v němž tolik lepých tvarů se vyskytuje, vždy mile baví zraky naše, kdekoli se s ním setkáme, ať již v zeleni lesa nebo na pusté, vypráhlé skále; ono zasluhuje našeho bližšího povšimnutí.

Přítomné pojednání má tedy posloužiti ku poznání našich domácích druhů kapradin, vratičkovitých, přesliček a plavuňovitých; nepodává přísně vědeckého popisu, nýbrž upozorňuje pouze na nejnápadnější znaky, poukazuje na vzájemnou podobnost nebo různost jednotlivých druhů; popis vědecký přesný má zajisté každý příležitost přecísti ve kterékoli Květeně.

Prohlédněme sobě nejdříve naše kapradiny a sice především druhy statnější.

Zajdeme-li sobě na vlhká a stinná místa našich lesů, zvláště horských, nalezneme brzy dva nejobecnější druhy našich kapradin, jsou to: kapraď samec (*Aspidium filix mas Sw.*) a papratka samice (*Athyrium filix femina R.*) Oba tyto druhy mají vějiře stejné asi velikosti (půl metru a více), palmovitě rozložené, ku vrchu zašpicatělé, ke spodu znenáhla se sужující, uprostřed nejširší. Rozeznáme je takto: vyhledejme sobě dva vějiře s kupkami plodními (na rubu listu), jeden barvy tmavější, druhý pak barvy světle až žlutozelené a budeme mítí bezpochyby oba uvedené druhy; světle až žlutozelený vějiř popratky samice jest, jak na první pohled poznáme, mnohem více a útleji dělen nežli tmavě zelený vějiř kapradě samce; obraťme pak oba vějiře na rub, kde se objevovati počínají v létě plodní kupky, a uvidíme rozdíl ve tvaru jejich: papratka samice má je tvaru podlouhlého a nakřiveného, kapraď samec pak okrouhlého, kteréžto oba tvary vynikají hned,

jakmile se kupky počínají jeviti. Papratka samice jest velmi útlá a hyne při prvních mrazích, kdežto některé vějíře tužšího kapradě samce i zimu přetrvávají; oba druhy jsou rozšířeny po celé Evropě i v jiných dílech světa.

Kapraď samec má ve svém zevním tvaru dva velmi podobné druhy, které oko necvičené snadně přehlédne; jest to kapraď horní (*Aspidium oreopteris* Sw.) a neplodné vějíře pérovníka pštrosiho (*Struthiopteris germanica* W.).

Kapraď horní nemiluje hlubokých lesů, nýbrž vybíhá nejraději na pokraje lesní, na volnější lesní cesty, na lesní louky a libuje sobě v podkladu mechovitěm, mírně vlhkém; palmovitě rozložené vějíře jeho jsou lahodněji zelené barvy než u kapradě samce a slabě vonné; úkrojky vějíře (listky) bývají skloněné k vrchu, na dolejší části vějíře ještě více než u kapradě samce súžené a od sebe vzdálené; plodní kupky sice také okrouhlé jako u kapradě samce, ale mnohem menší a k okraji lístku postavené; hyne záhy mrazem. Kapraď horní roste u nás v horstvu Jeseníka a v širším obvodu Beskyd.

Pérovník pštrosí miluje půdy stinné a mokré; neplodné jeho vějíře, palmovitě rozložené a velmi úhledné, dávají mu úplně vzezření statného kapradě horního; poněvadž vytváří zvláštní plodonosné vějíře odchylného tvaru, nenalezneme na zelených vějířích, které by nás mohly uvést v omyl, vespod žádných plodních kupek; jinak jest u nás záměna pérovníka pštrosiho těžce možná, jelikož z Moravy není dosud znám, leč z poříčí Ondřejnice u Hukvaldů, kde sice v několika trsech roste, ale plodonosných vějířů nevyvinuje. Vyskytuje se i v jižních Čechách, ve Slezsku v poříčí Visly, v krajinách alpských a jinde po střední Evropě.

I papratka samice má velikostí a tvarem nápadně podobný druh, totiž papratku horskou (*Athyrium alpestre* N.). Bezpečný rozdíl jest ve plodních kupkách, které u papratky horské jsou tvaru okrouhlého, nikoli pak podlouhlého; papratka horská roste obyčejně pospolitě na holinách našich nejvyšších hor jesenických a beskydských; též jinde v horstvu střední Evropy.

Kapraď ostnitý (*Aspidium spinulosum* Sw.), který se papratce samici méně než druh předešlý podobá, poznáme dle následujících znaků: vějíře jeho, bledě až tmavě zelené, až třikrát speřené, nestojí nikdy palmovitě, jako u druhů předešlých, a nikdy se k dolejšku tak ncúží, jako u nich; pouze pár listů nejspodnější bývá o něco málo kratší páru následujícího, u některých pak odrůd bývá i nejspodnější pár lístků stejné délky s následujícím anebo něco málo delší; plodní kupky jeví se nám okrouhlé. Po vlhčinách lesů zvláště horských jest tento druh všude rozšířen.

Ku statnějším kapradinám našim čítáme ještě druhy vyšších hor: kapraď laločnatý (*Aspidium lobatum* Sw.), Braunův (*A. angulare* K.) a hrálovitý (*A. lonchitis* Sw.).

Kapraď laločnatý podobá se z daleka kapradě samci, má však vějíře štíhleji úžené nežli tento, barvy tmavě zelené, tuhé, přezimující; listky bývají často ohnuté vzhůru; lístečky jsou šikmě vejčité hrotité, ostnitě pilovaté, první hořejší lísteček bývá značně větší ostatních a ouškatý (má ku předu směřující vyčnívající úkrojek), ouška následujících jak na vrch, tak na bok se zmenšují až mizí; plodní kupky okrouhlé jako u kapradě samce. Kapraď laločnatý roste nejraději na půdách vlhkých, kamenitých, v horských roklich u potůčků; tmavě zelenou barvou, štíhlejšími vějíři příkožovitými snadně od jiných kapradin se rozezná. Roste rostroušeně v horstvu moravském, hojněji v horstvu vyšším a jest i jinde po vyšších horách evropských rozšířen.

Kapraď Braunův podobá se druhu předešlému, nemá však tak tuhých vějířů, ouška pak buď málo značná nebo žádná; vějíře nepřezimují. Druh tento, vzácnější předešlého, roste ve vyšším horstvu jesenickém, v obvodu Beskyd a jinde v Karpatech vyšších porůznu.

Kapraď hrálovitý jest vzácný druh vysokých hor; štíhlým tvarem podobá se laločnatému, bývá pak značně menší, má lístky srpovitě vzhůru ohnuté, ostnitě pilovité, ouškaté; plodní kupky okrouhlé, značné; miluje zvláště podklad vápenný. Roste pořádku v Jeseníku, ve vysokém horstvu českém a v zemích alpských i jinde.

Největší naše kapradina jest hasivka orličí (*Pteris aquilina* L.), která někdy dosahuje výšky až přes dva metry a vyhlíží jako úhledný vějířovitý stromek; miluje půdy písčité, vřesiny, suchá lesní místa, lesní pokraje, ano vyskytuje se často i na horských rolích; vějíře její jsou široce trojhranné v části dolejší i čtyřikrát peřené; lístečky podlouhlé; kupky plodní na rubu lístečků jsou čárkovité a vinou se pokrajem jako obruba; vějíře na zimu uhynou. Hasivka orličí jest rozšířena téměř po celé zeměkouli.

Z menších druhů našich kapradin lze uvést: Osladič obecný (*Polypodium vulgare* Z.), který má vějíře jednoduše peřenodílné, tuhé, tmavě zelené, ovšem k vrchu, nikoli pak ze spodu súžené; kupky plodní jsou značné, okrouhlé, žluté. Roste zhusta na skalách, na kořenech stromů; na kamenitých půdách lesních skoro po celé zeměkouli a jeho vějířky přezimují; kořen jest nasládlý.

Velikostí a tvarem podobá se osladiči obecnému kapraď různolistý (*Blechnum spicant* R.), má však úkrojky užší a v hustější řadě; na první pohled jej rozeznáme od osladiče obecného dle úkrojků ke spodu souměrně se uměňujících; uprostřed vějířků neplodných, na zemi poléhajících vystupují žebrovité vějířky plodonosné. Kapraď různolistý jest druh vyššího horstva, roste v horách jesenických, v širším obvodu Beskyd a jest i jinde po vyšším horstvu středoevropském roztroušen; miluje horské rokly, svahy a kamenité půdy.

Osladič bukovinný (*Phegopteris polypodioides* F.) má vějíře tvaru trojhranného, dlouze přihroceného s úkrojky stříhanými jako u kapradě samce; dva nejdolejší bývají k řapíku sehnuté, čímž vějíř sedící na řapíku dlouhým tvaru šipovitého nabývá; plodní kupky jsou okrouhlé. Osladič bukovinný nalezneme nejčastěji ve vlhkých lesních mechovištích, u lesních potůčků zvláště v krajinách hornatých; jest značně po zeměkouli rozšířen.

Osladič doubravní (*Ph. dryopteris* F.) má vějíř široce trojhranný, sytě zelený, jemný a útlý; skládá se na pohled ze tří asi stejně velikých dílů řapíkatých; kupky plodní jsou okrouhlé, červeně hnědé, drobné; vějíř bývá na řapíku skoro vodorovně rozložen. Osladič doubravní jest z našich nejúhlednějších kapradin a roste na podobných stinných místech jako předešlý.

Osladič vápenný (*Ph. Robertianum* F.) má podobu zdrobnělého vějíře hasivky orličí, jest tužší nežli druh předešlý, úkrojky vějíře k vrchu sehnuté, z nichž nejspodnější nesou lístky nesouměrné, spodní větší, hořejší menší; barva vějíře není tak tmavě zelená jako u předešlého. Osladič vápenný jest mnohem vzácnější nežli doubravní, roste na starých zdech a vápenných skalách.

Na skalách, ve skulinách starých kamenných zdí, v kamenných obrubách horských studánek vyskytuje se zhusta puchýřník křehký (*Cystopteris fragilis* B.); tvar jeho vějířů stojí asi uprostřed mezi kapradem ostnitým a papratkou samicí. Řapíky jeho jsou ve spodní části hnědočervené, asi zdělí vějíře nebo kratší, velmi křehké; vějíře podlouhlé, dolní lístky od

sebe oddálené poněkud se sужující; plodní kupky drobné, okrouhlé; puchýřník křehký jest hojně rozšířen zvláště v krajinách horských.

Příbuzný puchýřník sudetský (*Cystopteris sudetica* [A. Br. & M.]) jest rostlina útlá a křehká velikosti a zevního obrysu asi jako osladič doubravní, však mnohem více a útleji děleného vějíře; lístky vějíře nejspodnější jsou vždy nejdelší, jejich první spodní lísteček jest vždy menší nežli následující; druh velmi úhledný, ale vzácný, roste v horách jesenických, objeven byl již i v horstvu karpatském, též se vyskytuje v Krkonoších a Karpatech uherských.

Růdký druh na Moravě jest slezinník černý (*Asplenium adiantum nigrum* L.); má vějíře tmavozelené, lesklé, dlouze zahrocené, tuhé, na řapíku dlouhém, od spodu černohnědém; tvar vějíře a jeho barva nám připomíná asi list naší mrkve; dává se často za ozdobu na dolní část umělých kytic od zahradníků; v krajinách západních a jihozápadních jest více rozšířen.

Routička zední (*A. ruta muraria* L.) jest drobný druh; trsy jeho vějířků nalezneme v kamenném zdivu každého starého hradu, ve zříceninách a na skalách; vějířky bývají až třikrát dělené, lístečky obdélného tvaru, v řapík sужené; řapík vějířku zelený, pouze v nejdolejší části hnědý; plodní kupky zakrývají posléz celý rub listu. Druh tento jest po Evropě a Asii daleko rozšířen.

Na skalách roste také slezinník severní (*A. septentrionale* H.), trsy jeho jsou husté, o něco delší jako u routičky, vějířky mají dlouhé řapíky a dělí se pouze na málo úzkých, dlouhých, kopinatých úkrojků; jako u routičky zakrývají posléze kupky plodní i zde celý rub úkrojků; druh tento v horstvu karpatském není hojným, v horách jiných na skalách častěji se vyskytuje; rozšířen je po celé střední Evropě a hojný v Alpách, vápnu se vyhýbá.

Na pohled jest mezi routičkou zední a slezinníkem severním středním asi tvarem slezinník německý (*A. germanicum* W.), zde onde na skalách se vyskytující; od některých bývá považován za křížence slezinníka severního a červeného, v jejichž společnosti se vyskytuje.

Na půdách skalnatých, ve hlubokých cestách lesních, ve starém kamenném zdivu vyskytuje se zhusta slezinník červený (*A. trichomanes* L.) Drobná tato, však úhledná kapradina má řapíky leskle červeně hnědé, po jejich obou stranách sedí lístky tvaru okrouhlého ve dvou dlouhých řadách barvy tmavě zelené. — Tomuto druhu velmi se podobá slezinník zelený (*A. viride* H.), který má řapíky zelené a lístky bledší hlouběji vroubkované. Roste zvláště na skalách vápenných, ale jest mnohem vzácnější nežli druh předešlý.

Kapradina zvláštního tvaru jest jelení jazyk (*Scolopendrium vulgare* S.), má totiž listy nedělené, jazykovité; roste ráda na nepřístupných skalách; na Moravě pouze v okolí Macochy a v Propasti u Hranic.

Na některých místech Moravy západní usadil se na hadci druh jižní: kapraď psací (*Gymnogramme Marantae* M.), jehož dlouze řapíkaté vějíře mají vzhled zdobného kapradě samce, ke spodu se však neúží; vějíře jsou na líci tmavě zelené, na rubu pak pokryty hustě šupinami hnědými.

Vzácným na Moravě druhem jest také woodsie skalní (*Woodsia ilvensis* R. Br.), drobná kapradina skalní, vějířky její mají řapíky dlouhé, lístky jsou peřenoklané, dolní poněkud oddálené, roste v okolí Jihlavy. Jí podobá se woodsie horská (*Woodsia hyperborea* R. Br.), která má vějířky užší a delší; roste pořádku v Jeseníku.

Rostliny vratičkovité mnozí botanikové neoddělují od kapradin vlastních; z vratičkovitých uvádíme:

Hadí jazyk (*Ophioglossum vulgatum* L.) Rostlina asi 20 cm. nebo něco více vysoká, má asi v polovici jediný celokrajní, vejčitý nebo kopinatý, dosti tuhý list, stopka pak nese nahoře dlouhý klásek a na něm dvě řady okrouhlých - plodních kupek. Hadí jazyk jest na Moravě rostlinou vzácnou na lukách vlhkých.

Vratička obecná (*Botrichium lunaria* Sw.), velikosti asi druhu předešlého; má rovněž asi v polovici jediný list jednoduše peřenodílný s úkrojky půlměsíčními nebo klinovitě skrojenými, tuhými; stopka nese nahoře část plodnou, podobající se květenství latnatému, a na větvičkách sedí kulaté výtrusnice, které části plodní dávají podobu zdrobnělého hroznu. Jakkoli jest tato vratička po celé takřka Moravě roztroušena, nelze ji přece řaditi mezi rostliny obecné; těžko se nalézá, poněvadž jsouc obyčejně vzrůstu nepatrného v ostatním rostlinstvu se trati. Nejsnadněji dá se ještě nalézt, když její „hrozen“ žlutnouti počíná a takto alespoň poněkud od ostatní zeleně se odráží, což bývá asi okolo svatého Jana Křtitele, někde ovšem i později. Roste na lesních a náhorních lukách, travnatých stráních a podobných místech.

Známe-li plodní hrozen vratičky obecné, poznáme podle něho také vratičku heřmánkolistou (*B. matricariaefolium* A. Br.) a trojitou (*B. ternatum* Sw.), které je mají dočela podobně utvářeny. Vratička heřmánkolistá má jeden list nad polovicí stonku stojící, tvaru podlouhlého, dvakrát přenodílný, vratička trojitá pak mívá listy dva nebo jeden, stojící vespod tvaru více trojhranného, trojitě dělené. Oba tyto druhy jsou na Moravě vzácný na místech lesnatých a lukách lesních.

Rostliny přesličkovité jsou zajisté dobře známy, poněvadž jsou všude hojně rozšířeny. Obecná jest přeslička polní (*Equisetum arvense* L.); na mokřích lukách a písčínách roste hojně štíhlá přeslička bahenní (*Equisetum palustre* L.) s klasem černým, v hlubších močálech až přes metr vysoká přeslička mokřadní (*E. limosum* L.) s klasem vejčitým, černohnědným, někdy úplně bezvětvá, na mokřadích lesních a lučních místy přeslička obrovská (*E. maximum* Lk.), která mívá lodyhy i značně přes metr vysoké, lodyhy pak plodné nižší, tlusté s klasem tlustým a pošvy až s 30 šídlovitými zuby. Nejúhlednější jest přeslička lesní (*E. silvaticum* L.), roztroušená zvláště ve krajinách hornatých po lesích, lesních lukách i na rolích, s mnohonásobně dělenými jemnými větvemi. Méně rozšířeny jsou přeslička luční (*Equisetum pratense* E.) se štíhlým, červenavým klasem, rostoucí na vlhkých písčínách, přeslička zimní (*E. hiemale* L.) s lodyhou šedo-zelenou, jednoduchou (jako bezvětvý tvar přesličky mokřadní), přes metr vysokou, rýhovanou, přeslička prodloužená (*E. ramosissimum* D.) s lodyhou šedo-zelenou, jednoduchou nebo od spodu čtne a dlouze rozvětvenou, s větvemi vztýčenými, pošvami ku vrchu rozšířenými; obě tyto rostou na písčínách.

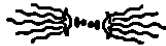
Naše plavuňovité jsou obyvatelé krajin hornatých. Nejznámější jest plavuň obecná (*Lycopodium clavatum* L.), která má vzezření plazícího se mechu; stonk její bývá i přes metr dlouhý, na zemi položený, kořenující, jehož větve vystupují; v pozdním létě nalezneme také její plodné klasy, žlutě se prašící, stojící na vidličnatě dělených stopkách; roste ráda na pokraji lesů na půdách mechovitých a vřesovitých.

Plavuni obecné podobá se dle stonků velice plavuň pučivá (*L. annotinum* L.), vzrůstu taktéž podobného, jest však tmavěji zelená a má klásky plodní přisedlé a jednotlivé; rozplazuje se nedaleko; nalezneme ji v hlubších horských lesích, zvláště hor vyšších.

Plavuň jedlová (*L. selago* L.) podobá se tvarem plavuni pučivé, nevytváří však dlouhých šlahounů, nýbrž zůstává krátkou, lodyha jest přímá nebo v oblouce vystoupavá a její větve dorůstají výše stejné; výtrusnice nejsou spojeny v klas jako u druhů předešlých, nýbrž sedí v úžlabí listů; výška rostliny asi 20 cm nebo něco málo více; roste v horských lesích.

Plavuň sploštělá (*L. complanatum* L.) podobá se plodními klásky na vidličnatě dělených stopkách stojícími velmi plavuni obecné, nikterak ale svými větvemi; větve jsou totiž vějířovité, připomínají poněkud větevky zeravu (*Thuja*). Stonek plazí se pod zemí a bývá až metr dlouhý. Plavuň sploštělá jest velmi úhledného tvaru a roste porůznu v horstvu moravském, nejraději na půdách písčitých a vřesinných na pokraji lesů.

Plavuň horská (*L. alpinum* L.) podobá se rozvětvením druhu předešlému, roste u nás pouze v Jeseníku, na nejvyšším horstvu českém a v Alpách.

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Przně.

(Část další.)

Národ náš prodělává těžký boj za uznání své existence, a v tomto boji vzplanuvším po celé vlasti a ve všech oborech práce nepomohou mu žádné idolní a mlhavé theorie o světoobčanství, tu nutno jemu výbojně protivníky odrážeti jejich vlastními zbraněmi a hlavně pak mravní energií ducha i obětavostí nahraditi, čeho se nám na počtu a fyzické moci nedostává. A v tomto ne výbojném, ale mravním, spravedlivém zápase připadá škole národní a jejímu učitelstvu jedno z prvních míst! Neříkej nikdo z nás: Co tu zmůže učitel chudý, na vše strany odvislý, v právech občanských omezený, bez moci a občanské volnosti? Pánové, svoboda a jmění nejsou ještě všecko. Poukáží na něco. Projděme jisté kraje našeho a pruského Slezska a co tu spatříme, zastaví naše kroky a vzbudí v nás vzpomínky smutné a pocity nemilé. Uslyšíme tu slovanská jména lidí, polí, vod, hor i samé obce, uvidíme sem tam i památky slovanské minulosti a samorostlé vzdělanosti, ale ti, kdo to vše vypěstili, spí na místním hřbitově a jen jejich jména, mnohdy zkomolená, na náhrobcích, křížích svědčí, že tu kdysi byli. Ale ti živí, co tu chodí, jsou jiný lid, jiný mrav a kroj, jiný jazyk a ti nad zemřelými lhostejně nebo i pohrdavě krčí rameny pro jejich národnost, nevědouce vlastně ani proč.

Kdo však způsobil tu velikou změnu v národním bytí těchto obcí, změnu, která nové pokolení neučinila ani lepším, ani šťastnějším, ale národní hřbitov slovanský o tolik nových rovů zvětšila?

V devadesáti ze sta případů nikdo jiný než škola a učitel!

Jeho tichá sicé, ale krtčí práce poněmčovací otrávil nejprve mysl mládeže a ješitných rodičů, jimž chvalozpěvy učitelovy na veliké (prý) dobrodini němčiny pomátly hlavy a kteří každý pokrok toho idiomu ve škole brali za důvod vždy důsledněji potlačovati domácí jazyk otců a na jeho místo zjednávat tak zvanému „panskému jazyku“ všeobecnou platnost ve škole, v obci, rodině a celém veřejném životě.

Odešel časem učitel odrodilec, ale místo uprázdněné už bylo připraveno pro učitele Němce, který opět připravoval místo Němci knězi, starostovi, poslancl, až konečně osud poutivé české obce byl zpečetěn.

Mnohdy ovšem i jiné okolnosti napomáhaly proces ten urychlití, jako na příklad kolonisace cizinců z blízkého sousedství, ale hlavní podíl měla vždy škola.

Tolik dovede, pánové, ta tichá, soustavná a vytrvalá práce učitele a to ve směru nepravém, škodlivém, národu záhubném! Proč by to nešlo i ve směru dobrém a národu prospěšném? Vždyť ten poctivý národní učitel má ve svém působení za sebou nejen ducha čistého svědomí, ale i říšský zákon školský a občanský, který nikde neukládá mu za povinnost lid odnárodňovati, ale mládež a lid šlechtiti a odchovávatí v zásadách všemu lidstvu prospěšných.

Čím vlastně chtějí odroditi učitelé mrzké jednání své odůvodniti? Mají snad kde toho vzory v učitelstvu jiných národů kulturních? Aneb vidí pokrok lidstva v osvojení si řeči jiného národa? Zlepši-li se kde mravní a hmotný stav té které obce české proto, že byla poněmčena, odnárodněna, že občané zaměnili svůj domácí jazyk za jazyk cizí, davše si takto zevnější cizí, a m ě l ý nát ě r?

Nikoli. Nezmění se osudy člověka, když obilí se dům, v němž on přebývá! Pokrok lidský nezávisí nijak na řeči, kterou lid mluví, ale na výchově, které požívá, při čemž ovšem i povaha svůj vliv uplatňuje. Aneb chtěl by někdo tvrditi, že povaha a řeč německá mají už od přirození do sebe něco vyššího? Tvrdí-li to Němci sami o sobě, nelze přece úsudek ten vážně bráti, nebo pak by takových úsudků bylo tolik, jako je kulturních národů vůbec.

Žádný národ nemá práva osobovati si nějaké výhradní zásluhy o pokrok lidstva, ale, jak praví slavný Mazzini, národ k národu, pokolení k pokolení, člověk ku člověku — všichni společně přispívají hřivnou svojí k pokroku a výchově lidstva, každý svou částí. Co jeden národ, co jedno pokolení vykoná a — odcházejíc s jeviště světa — potomstvu zůstává, zdvihá druhý a přivádí k dokonalosti. Případně o tom praví opět Mazzini: „Pokrok a výchova lidstva pokračují asi tak, jako na východě povstávají mohyly. Každý poutník jda kolem hrobu složí naň kámen. Tak i my poutníci ubírajíce se jednoho dne odtud, skládáme hřivnu svojí, pokolení za pokolením přikládá kámen na kámen a takto znenáhla buduje se chrám osvěty a blaženosti lidstva.“

Co má tedy pokrok našeho národa společného s — poněmčováním? I kdybychom připustili, že znalostí více řeči šíří se duševní obzor člověka a tento sám bere tím podíl na kulturních vymoženostech ducha německého, tedy přece nelze ani není třeba žádati, aby k vůli tomu se celý národ stal dvojjazyčným a v dalším důsledku toho se časem i odnárodnil.

Širší vrstvy národa, zápasící stále o vezdejší chléb a své materiální bytí, nejsou povolány k tomu, aby čas svůj mrhaly studiemi písemnictví cizích národů v originále, k tomu není pro ně ani času ani prostředků. Nač pak měl by národ náš svou inteligenci a své — školy?

Ano, národní inteligence jedině povolána jest k tomu, aby vymoženosti kultury a pokroku světa sledovala a je lidu svému přístupnými činila, přiměřeně jeho jazyku, povaze a dočasnému kulturnímu stavu jeho! A to děje se za našich časů tak všestranně školami všeho druhu, tiskem, přednáškami atd., že se to důkladněji ani diti nemůže. A tu přicházím, pánové, k vlastní otázce své rozpravy. Jaké jest naše poslání v národě?

Velevýznamné, významnější než učitelstva národů jiných. Vizme na příklad státy, kde politická a veřejná moc kryje se cele s pojmem národa

stát ten obývajícího, jako je na příklad v Německu, Rusku, Francii, Itálii atd. Kdyby tamní učitelstvo — odbyvši si mechanicky svou školní práci, učebnými osnovami jemu vykázanou — složilo nečinně ruce v klín, národní pokrok by tam neutrpěl patrné újmy, nebo veřejná moc stotožňující se s národem, pečovala by přčetnými jí k ruce stojícími prostředky o zájmy jeho.

Ve Francii, Itálii, Německu, Dánsku, Švédsku atd. může časem školství a osvěta lidu na čas upadnouti, ale úpadek ten nepřinese ještě dotčeným národům záhuby, nebo politická moc je bude chrániti před cizáctvím, dokud opět lepší poměry nenastanou v jejich výchově. Ale s našim národem má se věc jinak.

Ten byl před sto lety ještě následkem úpadku svého národního školství v tak žalostném postavení, že nejen protivníci, ale i jeho předáci dělali mu již testament. A kdo ho zachránil před jeho záhubou? Jen jeho vlastní vychovatelé pomocí literatury a škol národních. Kdyby i ti jej byli opustili, nebyl by ušel zkáze; nebo státní moc sice by i oň byla se starala školami, jak se stará o občany a příslušníky státní vůbec, ale ty školy by nebyly národní, nýbrž německé a odchovávaly by nikoli národ český, nýbrž generaci novou, německé rakušany, kteří by jednou připraveni byli pro politický stát německý, sahající „od Baltu až k Adrii“. Ze se to nestalo, děkovati jest jedině národní výchově českého lidu školou a literaturou.

A proto jest přední povinností nás českých učitelů, toho národního poslání dbáti.

Národní myšlenka, jak my ji pojmáme, nestojí nijak v odporu s humanitou a lidskostí, nebo nejde nám o výboj mezi jinými národy, ale jedině o čistě demokratickou zásadu rovnosti mezi ostatními národy říše této. Jsme lidé a bratři, nemůžeme tedy lhostejně se dívati, jak rodáci naši pro původ svůj doznávají potupu a ústrky v životě politickém, společenském i hospodářském, jak řeč jejich cizincem spupným zlehčována a z veřejného i státního života úmyslně vytlačována bývá, jak cizinci do vlasti naší přistěhovalí zmocniti se hledí nadvlády a domácí jazyk lidu vyloučiti usilují nejen z úřadů (které jsou vlastně pro lid), ale i ze všech vzdělávacích ústavů mozoly téhož lidu vydržovaných a to vše nikoli ze skutečné, praktické potřeby, ale jedině proto, aby své nacionální sobecké „já“ povznesli a původní domácí lid snížili na bezprávné heloty v jeho vlastní domovině!

Kolik špatnosti, podlosti, úplatnosti, zrady a bezkarakternosti by se v občanském spoluzití zamezilo, kdyby myšlenka národní povinnosti a svéprávnosti nás všechny naplňovala, kdyby si každý v čas pokušení připomenul: Nezrazuj bratrů, rodáků svých zpupnému cizinci za bídný, pomíjející zisk nebo smyslný požitek! Zásada rovnosti národní velice by přispěla k uplatnění přikázání Páně: „Co ty nechceš, aby ti jiní činili, nečiň jim sám!“ Vždyť Bůh nestvořil jeden národ s ostruhami a na koni, druhý pak se skrivenou šijí a chomoutem! Je-li povinností naší bojovati na světě proti násilí a křivdě vůbec, je to tím vyšší měrou nutno, jde-li o obranu své vlastní krve, svých rodných bratrů a sester. Apel na národní cit byl ostatně a bude vždy mocnou spružinou k mravní energii.

Otec Radecký, chtěje uhájiti čest zbraní rakouských ve zbouřené Itálii, nevolal na své vojiny: Lidé, bijte tam ten lid! ale volal: Hanáci, držte se! Mazzini a Garibaldi postupující v letech čtyřicátých svůj hrdinný boj o svobodu vlasti, volali k vojsku: Italové, jak dlouho ještě budete

snášeti to znamení porobý a hanby na svém čele? Napoleon bojuje v Egyptě volal na vojsko své: Francouzi, čtyři tisíce let patří na vás s těchto pyramid faraonů egyptských, ukažte se hodnými svého jména! A podobně činili za všech dob vlastenci všech národů, apelující v rozhodném okamžiku na národní cit svých krajanů, což mělo také mocný, neodolatelný účinek. A v čem vězelo to kouzlo? - Zajisté jen v upomínce na vše, co dobrého a vznešeného předkové toho kterého národa byli vykonali, ve vědomí důstojnosti národa, v odhodlání toho dobrého jména předků státi se hodným.

A nečiníme-li, pánové, něco podobného i my učitelé, ať v malém? Nepřipomínáme-li taktéž malému ničemovi jeho hodné rodiče a příbuzné, abychom jej příkladem jejich zahanbili aneb i k polepšení povzbudili? A nemá-li takový morální trest větší ceny ethické než na př. nadávka, rákoska nebo vězení? A přece není národ ničím jiným, než jednou velikou rodinou, jazykem, mravy a způsobem žití sobě podobnou!

Jak odporný to tedy obraz poskytuje učitel odrodilý, který národní povolání své v obci české považuje jen za své životní zaopatření, za otázku chlebovou, který s dábelskou rafinavostí vymýšlí prostředky a cesty, jak mládež českou ne vychovávatí — ale jazykovou dresurou mechanickou pro cizí jazyk, vychvalováním cizího a tupením vlastního pro cizí národ připravití, a dosáhnuv cíle podlým tím zpronevěřením se uloženému sobě úkolu se chlubí a za to u politických veličin protinárodních o odměnu žebrá! Já sí, pánové, povržení hodnějšího tvora nemohu mysliti.

Nestačí však, aby si učitel byl významu národní práce své jen vědom, třeba dále, aby rázu národní školy a účelu její všemožně hájil a všeho se varoval, co by školu a její život mohlo lidu odciziti.

Je-li to škola národní, na níž už cizí nápis ditky a lid odpuzuje a jejich cit uráží, protože jim hlásá jejich politickou porobu, aniž má praktického účelu, ale hoví jen sobeckým choutkám a libůstkám té které politické veličiny v obci neb okolí? A přece tolik školních budov českých ve Slézsku nese ještě tento znak ponížení lidu našeho, tuto čirou provokaci mládeže i poplatnictva našeho. Je to na pohled malicherné, ale ve skutečnosti má to své důsledky. Za tím cizím nápisem na škole lidové skrývá se z pravidla i cizota vnitřní, cizojazyčné obrazy, německý rozvrh hodin, německé úřední knihy, německé úřadování správce školy samého. Jak se tu zapomíná, že ta česká mládež není tu na světě k vůli škole a poněmčovacím libůstkám učitele, ale že škola a její zřízení celé má hověti co nejvíce přirozeným poměrům mládeže, která vyrvána jsouc náhle z útulného středu rodiny ocitá se takto v ovzduší plném cizoty, která ani jejího poctivého českého jména nešetří a je v úředních spisech komolí z byrokratické svévole.

Je-li to škola národní, kde učitel a jeho domácnost ovládnuti jsou cizím duchem a mravem a žijí životem nelidovým, jako by do prosté domácnosti slovanské přenesl několik exotických rostlin nebo živočichů?

Je-li to národní škola, jejíž učitel hledá slávu a prospěch svůj v protinárodní práci mimoškolní a v politice lidu nepřátelské? Je-li to národní učitel, jehož umění a snažení vychovatelské a vyučovatelské směřuje ponejvíce jen k šíření němectví v české obci a ostentavnímu postupu cizáctví v autonomních úřadech, v občanské společnosti i v rodinách?

Je to národní škola, kde učitel nebo jeho rodina spojují se s cizími živly obce proti prostým občanům a místo vzdělávací práce lidové holdují buď svému sportu nebo docela i docházejí tajně s udáváním na občany do

jistých kancelářích okresního města? A přece, pánové, i takové zjevy vyskytují se ještě u nás zhusta.

Než škola odcizuje se lidu nejen uvedenými tu zevnějšími poklesky, ale i nepřiměřenou učbou mládeže samé. Kolik času, drahého času, kolik práce věnuje mnohý učitel různým vědomostem, ač by už z lhostejných tváří dětí vyčítati mohl, že je to ani dost málo nezajímá, a že nacvičené takto učivo prchá z mysli i z paměti jejich dříve, než sebe menší morální nebo duševní užitek přinéstí mohlo! (Příště dále.)

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dr. Vavřince Kellnera podává *Fr. Janoušek*.

Dokončení.

Náboženské vzdělání.

Nábožensko-mravní výchov začíněj a postupuj uvnitř i zevně duše dětské. Lépe než sebe více slov poslouží zde, je-li všechno domácí zařízení prochnuto náboženstvím, dýše-li všecek život náboženstvím. Čím více dítě spatřuje náboženství znázorněno zbožnou modlitbou svých rodičů, svědomitou návštěvou služeb Božích, úctou vůči všemu, co s náboženstvím souvisí, veškerou úpravou domácnosti, tím lépe bude nábožensky vzděláno, tím lépe bude upraveno srdce jeho, aby pak ochotně a s účinkem přijalo další naučení náboženská ve škole i v kostele. Běžij při náboženství zvláště o život podle náboženství; ten však třeba napřed znázorniti, ten dlužno skutky vtěliti; sebe krásnější slova nestačí

Trpělivost.

Trpělivost! Toť koruna šlechtnosti vychovatelových. Jestli že muž i strhá se nitka trpělivosti, kam se poděje dítě? Že se trpělivosti tak často nedostává, rozléhají se školy pláčem dítek, bojí se děti školy i učitele, pozbývají libé nauky náboženské své oživující síly a padají místo na zemi úrodnou do trní a bodláčí. Nedostatek trpělivosti učitelovy proniká ze školy až do rodných domů dítek a působí nepokoj i nedůvěru mezi oběma činiteli vychovatelskými.

Dětský bol jest sice krátký, avšak prudčí než u nás dospělých; dětské slzy oschnou sice brzy, avšak hluboko v duši zanechají památku, jestliže netrpělivý učitel hrubě udeřil, z kómára velblouda dělal, dětskou křehkost za zlobu pokládal.

Než kde naléztí trpělivosti, kde přebývá? Přebývá u lásky a sebepoznání. Láska jest snášelivá a trpělivá; sebepoznání ukazuje nám naši vlastní úsoby, naše chyby a nedostatky, vede nás zpět do našich vlastních dětských let.

Z čeho můžeme těžiti.

Z hospodářských přednášek lidových J. M. Kadlčáka.

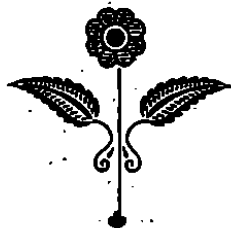
Dokončení.

Nepovažujeme sady za zdroj stálých a značných příjmů, nýbrž spíše za libůstku a hračku pokládáme pěstování ovocných stromů. Že by sadařství mělo anebo mohlo mít takový hospodářský význam jako kterékoliv odvětví, na př. obilnictví, to považujeme za mlhavé sny štěpařů zaslepených zvláštní láskou k umění štěpařskému. Kolik pravdy na těch domněnkách, nejlépe ukazují čísla, jimž přece věří kde kdo. Tož počítejme trochu. Na hektar půdy směle vysadíme 100 jabloní. Mezi ty dáme slivoví a keře bobulovité. Abychom z půdy měli výnos v době, kdy stromy nerodí, pěstujeme prvních 5—6 let zeleninu na záhonech mezi řadami stromů. Keře bobulovité již v 2.—3. roku hojnou dají sklizeň, čímž užitek se značně zvýší. Potom počnou rodit slívy a tak uspokojivý bereme užitek ze sadu nově založeného v prvních letech, dokud jabloně nerodí. Když pak meruzalka, srstka, malinník atd. stáří hyne, je slíva v plné plodnosti, a když švestky ochabují, jabloň dospěla hojnou dávajíc úrodu, takže 5 metrických centů není úroda příliš vysoko odhadnuta v době plné dospělosti. Odčítáme-li 2 q na pařebky a padalky, zbývá vždy nejméně 3 q ovoce tržního, jež řádně upraveno a v čas vhodný prodáno nejméně 20 hal. za kilogram docílí. Obdržíme tedy $100 \times 3 = 300 \text{ q} = 30.000 \text{ kg.} \text{ à } 20 \text{ hal.} = 6000 \text{ K,}$ tož ze sadu řádně založeného a rozumně pěstovaného na ploše jednoho hektaru lze vytěžiti 6000 K, takže sad takový stačí na výživu jedné rodiny.

Vytýká se, že stromy rodí velmi nestále. Je pravda, že se ovoce časem neurodí. A jiné plodiny jsou vždy jisté? Řepa, zemáky, žito, ječmen, jetel, hrách atd. nesklamou nikdy? Kde se ovocný strom znalecky ošetřuje, účelně hnojí a vůbec má péči náležitou, tam bývá neúrodný rok dosti řídkým zjevem, obzvláště když se náležitou měrou chovají včely v počtu přiměřeném a tím o řádné oplodňování květů je postaráno. Výnosné sadařství bez včelařství je takměř nemyslitelné. Proto do každého sadu patří včelín oživený pilnou včelkou slovanskou, naší čermoškou.

Nezapomínejme však ani na zeleninu, jež čím dále tím většího nabývá hospodářského významu a ceny. Z příčin mnohých požívání zeleniny se šíří. Je také známo, že lze zelinářstvím docílití takového výnosu z plochy neveliké, kolik stačí na výživu rodiny. Na blízku lidnatých osad a poblíž železnic má zelinářství velikou budoucnost a lze z tohoto pramene čerpat jako ze zlatodolu příjmy stálé, jisté a značné.

Je dosti ještě pramének, z nichž může příčinlivý, obezřetný a vyškolený hospodář těžiti. Než uvedené zajisté stačí na důkaz, že dosud nejsme na hranici hospodářské těžby u nás možné a že naše zemědělství nám i budoucím zabezpečuje dosti chleba, zabezpečuje nám i blahobyt do jisté míry, jenom že třeba obratu a nápravy směrem v řeči mé naznačených a bude zemědělství, bude sedlačina opět jistou a bezpečnou oporou našeho národa, a tomu žehnej Bůh.

Hlídka školská.

V Čechách o jmenování dra. Jana Kaňky zemským školním inspektorem píší listy všech stran nādšené chvály.

Tvrdí se, že dostalo se českému obecnému školství v osobě dra. Kaňky znamenitého a vzácného představeného a spoluřiditele. Všeobecně se při něm velebí jeho rozšafnost, vlídnost, spravedlivost a pak hluboké pochopení účelů školy. Obzvláště při jeho jednání vyniká jemnost a taktnost, se kterouž si na všechny strany, bez jakéhokoliv zadání si ve svém postavení, dovede nahoru i dolů vésti. V oceňování jednotlivých učitelských sil a jejich zdatnosti pak jedná s naprostou nestranností, tak že v Praze požíval té největší důvěry a úcty.

Proto lze nad touto volbou nového zemského inspektora vysloviti upřímné potěšení a uspokojení, jež bude zajisté všeobecně sdíleno zejména ve krajích, jež s vysokou jeho úřední působností vejdou v bezprostřední styk. Jak jsme slyšeli, nový zemský školní inspektor oddán jest školství celou svou osobou a proto také z tohoto stanoviska vychází při posuzování působnosti podřízeného sobě učitelstva, jež v něm bezpečně nalezneme nejlepšího přítele, blahovolného posuzovatele a upřímného podporovatele, pokud půjde o rozkvěť a prospěch školy.

Tak píše „Obnova“, podobně jiné časopisy. Mnohý učitel, čta tyto řádky, povzdechne si: „Náš okresní inspektor a — nejlepší přítel! Bože, kdyby tomu tak bylo! Ale —

„Národ a škola“ v posledním čísle 24. ročníku (ještě za redakce prof. Kl. Davida) uveřejňuje článek „Odstup každé násilí.“ Tam také vypravuje učitel o inspektorovi:

„Náhodou navštívil jsem kollegy na vícetřídni škole, učitele svědomité a dobré, když právě vycházeli z konference inspektorovy. Vzeřízení jejich bylo tak bolestné a zoufalé, jakého jsem ještě neviděl. Žádný z nich nemohl slova promluvíti. Jeden z nich šel do pole a tam jako děcko do večera plakal; druhý hořekoval doma a kolem něho plakaly děti s manželkou — nepovím dále, hanbím se veřejnosti sdělit, jak se zachází se vzdělanými muži. Po čase vyhledal jsem je opět, a tu pravil jeden: Posud jsem byl dvacet let učitelem, ode dneška budu nádeníkem. Druhý: Pochoval mou horlivost na dobro, učitel je otrok a ne vychovatel, budu tedy otročiti. Třetí pochválený: Byl bych za to dal nevím co, kdybych byl mohl při konferenci říci: žádný neví, jak se mi škola zhnúsila.“

A tak dále čtete samé stesky, jež dojímají tím více, poněvadž téměř každý z nás podobné, bolestné případy zná.

„Obecenstvo nemá ani tušení a školní úřady o tom též nevědí, jak mnohý inspektor zpupně, pyšně, bezohledně, ano brutálně a nespravedlivě s učitelstvem nakládá! Učitelstvo chybuje, zanedbávajíc sebeobranu. Všady strkáme hlavy k sobě a stěžujeme si, dopisování mezi učiteli je samé stěžování, a přece neodhodláváme se k mužnému slovu. Nejvýhodnějším jest, aby každý učitel hned na místě představenému svému vysvětlil a obranu mužně, důstojně přednesl. Každé zanedbání obrany je počátkem nové křivdy.

Kde představený slova obrany nepřipustí, tam třeba stěžovati si v časopisech anebo v jednotě učitelské. Časopisy a spolky každého stavu považují za první povinnost sebeobranu, jen v našem povolání přemílají přechasto věci malé a malinké místo temat závažných.“

Ach, učitelská mužnost, učitelské sebevědomí! To ještě nejčastěji ukáže druh proti druhu (pranyřováním, vylučováním z jednot), nebo nadřízený učitel (nadučitel, ředitel) vůči svým podřízeným, jak v poslední době k malé cti našeho stavu dostalo se na veřejnost.

Dne 7. října stál před soudem ředitel měšť. školy v Praze, že učitele téže školy „oslovil“ „lenochu“ a před žákem naň volal: „Marš do třídy!“ Byl odsouzen k pokutě 20 K a k náhradě útrat v částce 108 K. — Dne 24. října stál před odvolacím trestním soudem jako žalobce ředitel dívčí školy ze Slaného, který podřízené sobě učitelky týral. Nepodařilo se mu však dokázat svoji nevinu, rozsudek okresního soudu ve Slaném, jímž odsouzen byl k náhradě útrat, potvrzen.

Tak to bývá vůči podřízeným. Ale vůči představeným dlouho nevy-mizí ještě otrocká podlizavost, již učitelstvo samo důtky na sebe si plete.

Dobře tam, kde představený dovede v podřízených vzbuditi nadšení pro krušnou práci školní, kde svým spravedlivým a taktním jednáním vzbuzuje úctu a ne strach a odpor. Dobře tam, kde učitelé dbali povinnosti svých dovedou promluvití mužné slovo, děje-li se jim (aneb jejich druhům!) křivda. —

Naše úprava. Dne 5. listopadu přijal moravský sněm osnovu nového zákona o platech učitelských a o zemské dávce z piva per K 1.70 za 1 hl. Na obecných školách budou 1. učitelé zatímni se zkouškou dospělosti s odměnou 900 K; 2. učitelé II. třídy po zkoušce způsobilosti se slušným 1200 K, po 8leté službě do pense nevpočitatelný přídavek 400 K; 3. učitelé I. třídy s 1600 K ročně, po 20leté službě od zkoušky způsobilosti 1800 K. — Učitelé na školách měšťanských obdrží 2000 K, po 20leté službě od zk. zpūs. 2400 K. Defin. osoby učitelské mají nárok na šest kvinkvenálek, na obecných školách po 200 K, na měšťanských po 250 K. Funkční přídavek říd. učitelů a nadučitelů obnáší 200—400 K, ředitelů škol měšťanských jen 400 K. Za každou novou svěřenou školu 100 K. Přípustny jsou odměny za větší počet paralelek, aby se nově školy nemusily zřizovati. Substituční přídavek zat. správců jest teprve po 3 měsících 50% funkčního přídavku. Jen definitivním ředitelům škol měšťanských a říd. učitelům přísluší byt nebo bytné stejné dle obyvatelů 200—600 K, v Brně 800 K. Přídavky a příspěvky na bytné mohou obce povolovati. Učitelky literární a industriální nemají se vdávati, leč když se vzdají místa; dostanou však odbytné. Zatímni i definitivní učitelé náboženství mají služné na školách obecných 1800 K, na měšťanských 2400 K. Po 8 letech obdrží ještě přídavek 200 K, který do pense se počítá. — Remunerace nepovinných předmětů ustanovuje zemská školní rada. — Aktivních přídaveků (jako v Čechách) není. — Zákon nabude platnosti od 1. ledna 1905. — Úprava vyžadovati bude 2,745.000 K.

Návrh Hauptův a učitelky. Jak známo přijato bylo k návrhu dra. barona Haupta, že učitelky, které se provdají, vzdávají se tím svého místa a dostanou odbytné. Proti tomu pořádaly některé učitelky protestní schůzi v Brně dne 15. listopadu, na které přijata byla tato resoluce:

My shromážděné učitelky moravské protestujeme proti bezpráví (!), které nám na sněmu zemském bylo učiněno přijetím návrhu Hauptova. Návrh tento, kterým zbavují se učitelky provdáním práva vyučovati a mimo to pozbývají nároků na pensi, majíce býti odškodněny nepatrným odbytným, obmezuje naši osobní svobodu a zkracuje nás na našich právech. Proti tomuto ustanovení zahájíme ihned činnost, aby zákon obmezující naše svobody byl co nejdříve zrušen a nahrazen zákonem spravedlivým. Ústřední jednota učitelská bere tyto naše snahy za své a hodlá nás podporovati. Vyzýváme naše zemské poslance, kteří namnoze dali se překvapiti návrhem Hauptovým, neuváživše dalekosáhlé jeho následky, aby studovali otázku tuto a otázku ženskou vůbec a jsme ochotny poskytnouti jim potřebný materiál. Zadáme veškerý pokrokový tisk, aby se snah našich ujal a dle zásluhy odsoudil toto usnesení zemského sněmu, které znamená značný krok zpět.

Naproti tomu prohlašují učitelky brněnské v „Hlase“ :

Většina učitelek na českých školách brněnských prohlašuje tímto veřejně, že s resolucí navrženou v neděli dne 15. listopadu t. r. při protestní schůzi pokrokových učitelek nemá nic společného, že s ní naprosto nesushlasí, ale naopak návrh barona Haupta bere s uspokojením na vědomost. Ohražuje se proti tomu, že resoluce podána byla za moravské učitelky vůbec; shromážděných několik učitelek nejsou učitelky z celé Moravy. Vyslovuje zároveň hluboké politování nad tím, že již po kolikáté přetřásají se na schůzích učitelek věci, které vážnosti jejich jsou velice na úkor. —

O tom, mají-li vdané učitelky vyučovati čili nic, dá se mnoho uvésti pro i proti. Jestliže by jim dovoleno bylo vyučovati, tu by vyučování to rozhodně docela jinak muselo býti upraveno, nežli jest nyní. Při tom nás jedno zarazí. Liberální učitelstvo slovem i tiskem hlásá: „Nelze dvěma pánům sloužiti: kostelu a škole. Pryč s varhanictvím! Pryč s každým vedlejším zaměstnáním! Je na úkor školy!“ A ejhle! Slabý, něžný tvor ženský dovede prý, vyhověti dvojí povinnosti, z nichž každá vyžaduje celého člověka!

Katolický spolek českých učitelů na Moravě a Věstník. Nedávno zemřel na Smíchově učitel, jemuž staří rodiče vedli domácnost. Živil je, poněvadž byli již k těžší práci neschopni a chudi, a tu najednou stáli nad hrobem svého dítěte jako žebráci! Kolik je takových případů jinde, že chudá matka vdova nebo sestra vede domácnost učiteli, učitelce nebo katechetovi! Co si počne, když živitel nebo živitelka její zemře? Nezbyvá jí opravdu než žebrácká mošna. O těchto věcech uvažoval na poslední své schůzi Katol. spolek učitelský a připojil ke své žádosti o spravedlivou úpravu platů učitelských též prosbu, aby pense dostalo se matce, sestře nebo jiné obětavé osobě, o které se dokáže, že nejméně deset let učiteli (učitelce) neb katechetovi domácnost vedla a jej v nemoci ošetřovala. Bylo by spravedливо, kdyby se toho aspoň matce dostalo! Což má matka, která syna vychovává a konečně s bezměrným žalem pochová, menší zásluhy nežli manželka učitelova, které se pak pense dostane?

Chce-li někdo o činnosti Katol. spolku učitelského referovati (ať přítel ať poctivý nepřítel), třeba, aby se přesvědčil, co skutečně spolek dělá. Ať jen přijde, když je schůze, je vítán každý slušný člověk jakéhokoli přesvědčení, my nikomu své přesvědčení nevnucujeme ani nikoho nevyhazujeme.

Ale jaké zprávy o činnosti Katolického spolku učitelského uveřejňuje „Věstník Ústředního spolku učit. jednot na Moravě“, to třeba veřejnosti pověděti. Věstník ze dne 7. listopadu 1903 na str. 677. píše:

Katolický spolek učitelstva českého na Moravě také — aspoň jednou — se ozval při akci úpravové. Dne 18. října odbyval „důležitou poradou četně navštívenou“, v níž „v zásadě schváleno“ mimo jiné: Učitelé náboženství aby za všechny hodiny ve všech třídách měli honorář, katecheti, aby zařadění byli do nejvyšší třídy platební ve skupině škol měštanských. Vdovská pense aby se přiřkla i takovým osobám z příbuzenstva, které nejméně 10 let vedly domácnost . . . „Farské kuchty“, o nichž na manifestačním sjezdu řeč nebyla (kol. Konečný vzpomněl farských kuchařek), příliš pálí „studené bratry“. Přísloví praví: „Zametej“ každý před svým! „Katolický spolek učitelstva“ bude pomalu nucen i zaměnit firmu na „Spolek katechetů a jich kostelníků“.

Na takové hrubosti, vzdělaných lidí nedůstojné, ovšem odpovídati nebudeme.

Literární oznamovatel.

Vychovatelská čítanka. Sbírká spisů k poznání paedagogického názoru světového, vývoje vzdělání lidového, nynějších proudů výchovných a zařízení školních. Každé dva měsíce svazek. Nákladem E. Beauforta v Praze. Dosud vydány 3 svazky.

„Vychovatelská čítanka“ vybírá z klassických spisů paedagogických jenom podstatné význačné stati, objemem skrovné, aby se světovou literaturou paedagogickou u výtahu a v jádru mohli seznámiti se i ti milovníci a přátelé výchovy, jimž ke dlouhému studiu spisů pramenových času se nedostává.

Svazek 1., jehož cena jest 60 h, obsahuje „Právní svazky učitelstva v království Českém o zákonech zemských, nyní platných“. Jsou to nejnovější zákony školní o právních svazcích učitelstva, s nejposlednějším zákonem ze dne 27. ledna 1903 souvisí. K vysvětlení připojeny jsou četné poznámky a abecední rejstřík.

Svazek 2. je za 80 h a obsahuje na 76 stranách „Jana Amosa Komenského Vrchol moudrosti vychovatelské 1656—1657“. Překlad z latiny úvodem a vysvětlivkami opatřil prof. dr. Jan V. Novák. V úvodě pojednává Komenský „o vrcholu svých snah“ a „o posledních pracích svých“, jakož připojen je tu „skon Komenského v Amsterdamě“. Celý spis pak obsahuje tři stati, a to: „Východ z labyrintů školských na místo otevřené, čili stroj didaktický řemeslně sestrojený, aby v úkonech vyučování a učení se „již nic nevázlo, ale pokračovalo vše“. — „Tiskárna živá, to jest umění stručně a přece hojně moudrost nikoli na papír, než v mysli tisknouti.“ — „Ráje mládeži křesťanské navracení, čili Nejlepší stav škol dle ideje první školy rajske vykreslený.“

Svazek 3., jehož cena jest 1 K 60 h, obsahuje „Jádro ze spisu Jana Jindřicha Pestalozziho, jak Gertruda učí své děti 1801.“ Z prvního vydání přeložil a úvodem i vysvětlivkami opatřil Josef Klika. V úvodě nalézá se zajímavé vyličení pestrého života Pestalozziho. Ve spise pak samém důkladně a chápavě popsány jsou prvopočátky lidského poznání; dále o tom, kterak dlužno v rodině učiti řeči a mluvě, mimo to připojen „postup u vyučování měřictví“, vyličeno „umění nazírání“, poučení o kreslení, psaní a počítání. Ke konci nalézá se pojednání „o vzdělanosti Evropy“, „o příčinách bídné vzdělanosti Evropy“ a „o účincích bídné vzdělanosti Evropy“. K prvnímu a druhému svazku přidán jest titulní list Komenského spisu „Opera didactica omnia“. — Pevně doufajíce, že „Učitelská čítanka“ stane se ozdobou knihoven domácích, přejeme jí rozšíření co největšího!

A. K. Víták.

Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor Th. Dr. Frant. Reyl. **České náboženství**. Napsal Jiří Sahula. Politické družstvo tiskové v Hradci Králové.

Knihovna našeho lidu. **Ben-Hur**. Povídka z dob Krista Pána od Lewisa Wallace. Autorisovaný překlad z angličtiny pořídil Alois Koudelka. II. vydání. Ročník VII. Sešit 5. Cena K 1.20. Nákladem knihtiskárny ben.

Duchovní knihovna. Ročník XXIII. číslo třetí. P. Adolf Doss T. J.: Perla ctností. Česky podává Jan Tagliaferro. V Brně 1903. Tiskem a nákladem benediktinů rajhradských v Brně. Cena 50 hal.

Pražský „Časopis katolického duchovenstva“ v sešitě 9. přinesl tento posudek o spise „**Petr Barbarič**“:

„Petr Barbarič, charvatský sv. Alois, je slovanská naše krev. Učitel jeho P. Puntigam napsal životopis tohoto svého žáka. České zpracování však, zdá se nám, mluví ještě více k srdci než německý text původní. Ať je to tím, že je to náš jazyk mateřský, ať to má jinou příčinu, uvádíme dojem, který kniha při čtení na nás působila. Pan spisovatel celý život tohoto ctnostného jinocha nám líčí, všudy patrna však tendence paedagogická: staví jej za vzor žákům a mládeži studující. Krátký život, malá knížka, avšak velká svatost, velká moudrost. Kolik věcí pro žáka potřebných zde obsaženo! Pracovitost, modlitba, poslušnost, návštěva školy, úcta k učiteli, spokojenost, veselost, láska k bližnímu, střídmost, život ve škole, život dle domácího řádu, sebezapírání atd. Ano i kouření vzpomenuto. **Spisek ten má velikou cenu křesťansko-paedagogickou; gratulujeme spolku katol. učitelstva na Moravě, že jej vydal. Radíme, aby důstojné duchovenstvo naň upozorňovalo pány učitele, aby jej dávalo žákům za odměnu pilnosti. Upozorňujeme naň i pány profesory náboženství na středních školách a soukromých ústavech. Kéž vzor našeho slovanského (dím) světce mnoho dobrého v našich vlastech způsobí.**“

„**Náš Domov**“, nejlacinější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoročně předplatné 4 koruny.

Václava Kosmáka Sebrané spisy vycházejí ve dvojím vydání: na lepším a prostém papíře. Pro pohodlí P. T. odběratelů zavedeno předplacení, jež poskytuje značných výhod proti cenám krámským. Na pět šestiarchových (= 96 stránkových) sešitů lepšího vydání předplácí se 2 K, na deset sešitů 3 K 80 h, na 20 sešitů 7 K. Na pět šestiarchových (= 96 stránkových) sešitů lacinějšího vydání předplácí se 1 K 30 h, na deset sešitů 2 K 40 h, na dvacet sešitů 4 K 50 h. Nízké ceny tyto stanoveny ovšem jen pro předplatné, nikoliv pro doplatky. Jednotlivá díla budou se prodávati ovšem také zvláště, ale za cenu přiměřeně zvýšenou. Postupně budou takto vydána všechna díla Kosmákova. — Současně vydává podepsaná knihtiskárna výňatky z Kosmákových spisů ve zvláštním vydání s ilustracemi pod názvem „**Knihovna naší mládeže**“. Benediktinská knihtiskárna v Brně, Dominikánská ul. č. 4.

„**Vychovatelské Listy**“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý roků obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Naše národní poslání.

Ve valné hromadě českého učitelstva slezského v Klimkovicích pronesl
Ant. Kamrádek, správce školy v Pržně.

(Dokončení.)

Vizme na př. dějepis!

To naše selské dítě, které svůj mladý a z pravidla i budoucí věk stráví ve vsi, ve stálém styku s rodnou vesnicí a tou Boží přírodou kolem ní, ve stálé práci o chléb vezdejší, dobývaný z hroudy zemské, poslouchati má ve škole o starých Hunech, Avarech a j., po nichž svět památky více neuvidí, o cizích kráľích a vojevůdcích, kolik bitev svedli, kolik nevinných lidí pobili, jakou politiku provozovali, kdy a jak dlouho panovali, jaký byl jejich rodokmen a pod. zbytečné věci, které zajímají snad dějepisce nebo syny šlechtických rodů, nemajících snad jiné práce, než hloubatí ve slavné minulosti svého stavu. Ale jaký zájem může na tom všem mít to chudé dítě práce? Je to snad příklad k následování? Je to strava pro jeho prostý rozum a úsudek? Aneb má snad předváděním skutků a vlastností těchto panovníků naše dítě vedeno býti k úctě k nim, z které snad příčiny se skutky jejich a zásluhy zveličují, každá prostá povinnost za zásluhu pokládá, každá dobrá vlastnost zveličuje, každá chyba zamlčuje? Ale takové tendenční barvení dějin chápavější duch brzy prohlédne. A co s panovníky zlymi? Má ty učitel tendenčně pomínouti mlčením, nebo dětem je v pravém světle ukázati? Jisto je, pánové, že naše mládež si z takových dějin praktického užitku neodnáší, leda že líčením těch politických úskoků a válečných vražd na mysli sesuroví, o panovnících nabude střízlivějších pojmů než snad dříve měla a z chodu dějin takových sezná tu smutnou pravdu potvrzenou, že moc přemáhá právo, že lidské náruživosti bují mnohdy u panovníků více než u prostých lidí a pod.

Vizme ten zeměpis! Co tu mnohdy povídání o známých věcech z okolí, které mládež často lépe zná než učitel sám, jaká tu spousta jmen cizích zemí, hor, řek, měst atd., s nimiž dítě neví co počíti a pamatuje si je potud, pokud má před očima — mapu. Co tu povídání o různých ústavech a budovách v tom kterém místě, třeba by blízký čas způsobil v těch datech podstatné změny! Jaký prospěch, sebe menší, má a může mít dítě naše z toho, zvi-li, které hory jsou v té oné zemi vzdálené, jaká tam půda, povětrnost, který nerost tam se vyskytuje a p.?

Jisto je, že i takové učivo nemůže míti pro mládež naši valného užitku a zájmu, i vymizí brzy z paměti dětské jako mrtvě nahromaděná učenost. A takových vědomostí, na pohled pěkných, ale — střízlivě souzeno — nedůležitých, nepotřebných se v našich školách leda kde podává dětem až k omrzení, při čemž mládež se nudí a učitel mučí. Nedieme se pak, jestli občané, totiž rodičové naši v tom nevidí pokroku vzdělání a zájem jejich pro školu sem tam valně chladně. Jsouť jako vzdálenější pozorovatelé školního postupu mnohdy správného a zdravého úsudku.

Že konečně i přílišná přísnost a s druhé strany nedostatek příčinnivosti a mravní povahy učitelovy školu lidu odcizuje, netřeba tuším připomínati.

Avšak není to vždy učitel, který poměr lidu ke škole kalí, je to bohužel často náš lid sám se svým neblahým předsudkem o samospasitelnosti škol německých pro budoucí šťastný (prý!) život svých dětí. Není třeba připomínati si, pánové, ty neblahé následky předsudku toho jak pro mládež českou do lůchto škol odsouzenou tak i pro snažení naše v boji proti deroucímu se na nás se všech stran cizáctví. Ale uvažovati třeba o tom, jak tomu odpomoci, jak tento bludný předsudek našeho lidu se zdarem vyvraceti a potírati, aby jednou již za své vzalo řádění politických paedagogů a lovců dušiček českých pro účely odnárodňovací. Ale jak toho docíliti?

Mám za to, pánové, že jedině vítěznou soutěží školství našeho se školstvím německým na celé čáře. Musíme se zasaditi o to, aby rozvoj a pokrok našeho školství bral se samostatným směrem a odpovídal co nejlépe jak skutečným praktickým potřebám života našeho lidu, tak i též jeho ideálnímu snažení. Časy naší duševní odvislosti od školství německého již minuly, na nás je vytvořiti svou samorostlou vychovatelskou vědu slovanskou, arciť v mezích platných nařízení, zároveň však přemýšleti a pracovati stále o tom, jak bychom naše národní školy učinili nejlepšími průpravami pro dokonalejší život, jak bychom naši mládež českou vysílali do života co nejschopnější každé konkurence s německou mládeží, nebo jen výsledkům naší poctivé národní práce zbloudilí rodiče časem uvěří podle moudrého přísloví „po ovoci jejich poznáte je“.

Není zde místa, vykládati blíže program takto uspořádaného školství, nicméně chci tento aspoň ve hlavních obrysech nastíniti, ponechávaje našim krajským jednotám a vůbec i snaživým jednotlivcům provedení detailů a částí.

Činíce si podrobný seznam učiva, neberme vše, co dosavadní (ač zastaralé) osnovy k výběru podávají, ale činme výběr našim skutečným poměrům odpovídající skoumajíce bedlivě, jakou praktickou nebo i ethickou cenu to které učivo má pro život našeho lidu. Když jsme si dobře byli uvědomili toto, neopomínejme též učení pořádati tak, aby tato cena byla v nějakém ohledu zřejmou, jak už ve školském, tak i v rodinném životě mládeže naší. Není řádným vychovatelem ten, kdo nauky rozsívá, aniž všímá si jich výsledku. Dobrý hospodář nejen zasívá, ale žádá i sklizně.

Ve příčině jednotlivých učebných předmětů školy obecné není dosud ještě jednotné myslí mezi učitelstvem a nejméně už docela dbá se poměru jejich k národnímu účelu obecné školy. Tak jsou mnozí učitelé, kteří o náboženské učení ani zaváditi nechtějí, ponechávajice je zcela duchovenstvu; jiní opět byli by i pro úplné odloučení školy od náboženství. Pánové, mám za to, že obojí je chybné. Já si slovanské národní školy bez náboženského vyučování dobře mysliti nemohu, věda, že

právě zbožnost byla vždy význačnou známkou povahy našich předků a byť nic jiného, tak už stkvělé postavy Husa a Komen-ského, neméně též i Jednota Českobratrská jsou a zůstanou ozdobou naší historie.

Otázka bezkonfesijní školy není původu slovanského a nesrovnává se s duchem dějin našich.

Nicméně jedním nedostatkem trpí náboženské vyučování v našich školách a to jest: mnoho dogmatiky a málo mravouky, mnoho suché vědy theologické a málo srdečné a upřímné mravní sebekázně. Stalo by snad za pokus, v tom ohledu apelovati na naše národní duchovenstvo a kdyby tento krok sklamati měl, buďmež sami, pánové, při každé vhodné příležitosti pěstiteli mravních zásad a charakterů slovem i — příkladem. Mám za to, že tím výchově mládeže naší a tím i lidu samého nesmírně prospějeme, nebo národ zdravého mravního jádra není nikdy ztracen a má jistější budoucnost než jiný, který snad náhodou jej předčí číselnou převahou a bohatstvím. Nelekejme se, pánové, výtky zpátečnictví od jistých moderních kruhů, které v duševní mělkosti své holdují jen běžným názorům a mjíjící modě, ale pamatujme, že práce naše vychovatelská není pro okamžik, ale pro celý život mladého pokolení.

Chopíme-li se ethické výchovy sami, pohneme brzy k tomu i naše duchovenstvo.

Druhé důležité učivo škol lidových jest řeč mateřská. Netřeba snad připomínati, že právě tento předmět vyžaduje za našich časů národního protivenství zvláštní péče učitelovy. A v čem má tato záležitost? Snad v hojnějším ještě učení mluvnickém? Nikoli, pánové. Mám za to, že blíží se již čas, kdy tento zbytek z doby scholastické vymizí z našich škol a učení jazyku půjde praktičtějším směrem. Než nač bych už teď váhu kladl, jest požadavek: Učitelé český, dbej čistě, správně, plynne i libozvučné mluvy národní vždy a všude, počna s analfabety a konče s chovanci školu opouštějícími. Nezapomeň při tom činiti pozorna na místní nářečí, ne abys je potlačoval, ale jeho poměr (podřízený!) k jazyku spisovnému vysvětlil. Sbíрка místních dialektických výrazů by rovněž nebyla na škodu. Vedle správné mluvy české při všem vyučování školním dbej učitel také ukázek z krásné literatury a dějin písemnictví národního, které tak úzce spojeny jsou s politickými dějinami národa vůbec.

Pilné pěstování krásného slohu rozumí se samo sebou. Podrobnější sbírka sem spadající látky učebné jest nevyhnutelnou. Přirozeným požadavkem též jest, aby národní učitel měl nejen důkladnější znalost literatury národní, ale i některé pro lid významnější plody její, aby škola i domácnost jeho ozdobena byla podobiznami velikánů národních a těmto podobiznám zjednával přístup i do rodin našich. Zasluhují toho věru! Konečně nebudiž učitelé za těžko sbíratí mezi lidem i jinde lidové zkazky, přísloví, říkadla a p., je studovati a mládeži jako drahý odkaz moudrosti předků a jich lásky k mateřtině předváděti, ji vhodným způsobem na útisky naší řeči a národnosti v životě pozorny činiti a jim nezdolnou lásku a oddanost k ní vštěpiti pro celý život. Kolik našinců stalo se hnusnými odrodilci jen — z nevědomosti a nedostatečného vychování školního!

Mládež naše musí učením mateřské řeči své býti uvědoměna o svém původu, o kráse a bohatství svého jazyka, o povinnosti, jemu věrnou zůstatí za všech okolností a nikdy jej nehyzditi lámáním němčiny bez potřeby aneb užíváním sprostých, cynických výrazů. Učitel neopomeň též poukazovati častěji a ve vhodné chvíli na přednosti českého jazyka oproti

cizímu, na příbuznost jeho k jiným jazykům slovanským, z nichž jmenovitě slovenštině jako češtině nejbližší věnujž pozornost celou a patřej před-
sudek mnohých našinců proti lidu slovenskému.

Třetí důležitý předmět školy národní jest dějepis. Poukázal jsem již výše na chybný směr, jimiž se toto učivo dosud bere dle učebních osnov našich a jimž se skutečné výchově mládeže naší žádné dobré služby nepro-
kazuje. Mají-li dějiny míti na mládež naši umravňující vliv a v ní buditi jak národní sebevědomí, tak i lidskost vůbec, nesmějí býti prostou historií panovníků, vojevůdců a válek i politických zápletek dvorních, ale skutečnou historií lidu samého: jak za různých dob žil ve vlasti své, jaké pokroky činil v osvětě a práci, jakých nehod a strastí bylo mu přestáti, jaké chyby to byly, které mnohé strasti tyto zaviniily, jaké znamenité muže a ženy ze sebe vydal, kteří každému z nás mohou býti příkladem k následování, ani z prostého stavu vyšli a prostředky i nám možnými svůj úkol byli provedli. Mládež má z dějin poznati povahu svých předků, příčiny jich dočasné slávy nebo úpadku. Tedy nikoli vysoká politika, ale kulturní život lidu dle různých dob a stupňů buďž střediskem učení dějepisného.

Než nestačí jen učení toto omeziti na školu, ale hledme jemu zjednatí přístup i do rodin, hlavně spolkovými přednáškami, anto u dospělých dojíti může spíše praktického užití. Prostonárodně psané dějiny národní měly by vedle bible a postilly býti v každé domácnosti české rodinným inventářem. Jedině důkladnou znalostí kulturních dějin předků lze národní myšlenice dáti v lidu pravý podklad, nebo ten najde tu správný důvod pro lásku ku své národnosti a k hájení jí proti nátiskům nepřátel a falešným naukám nihilistických, kosmopolitických, beznárodních proroků.

Pakliže už tím vykoná učitel mnoho pro uvědomění národní v lidu, budou jemu ostatní předměty učebné vhodným doplňkem.

Vizme na př. učení zeměpisné. Pouhým výpisem jmen a statistických údajů měnivých není ovšem mládeži v ničem zpomoženo. Má-li věda ta nabýti zajímavosti a praktického užitku, musí zabývati se více líčením přírody a života lidu v různých krajích, polohou od sebe se lišících. Jiné poměry jsou v kraji Beskydském, jiné na Kravařsku, Valašsku, Slovácku, Hané, Šumavě, Rudohoří, Krkonoších, Polabí nebo na Slovensku. Vzájemným přirovnáním těchto vytvoří se v mysli mládeže pravý obraz naší vlasti, a předvede-li učitel i zajímavé kraje cizí, může tím způsobem zdravý úsudek o světě vypěstiti. Na jednu však věc dovolil bych si upozorniti. Stává se leckde, že učitel, chtěje vzbuditi ve mládeži větší zájem pro zeměpis, líčí jí cizí kraje jako nějaké eldorado, proti němuž domácí kraj vyjímá se jako nejvšednější kus země, nebo docela jako pravé slzavé údolí. Není pak divu, když tím v mládeži pojem vlasti zastíní a vzbudí v ní a tím i v lidu samém zálibu a touhu po cizině, podněcuje takto nevědomky třebaš chuť k vystěhovalství krajanů do ciziny. To však není nijak v zájmu národním, aby mladé, schopné síly vlast opouštěly, hledajíce v cizině nejistou existenci a činíce ve vlasti své místo — cizincům! Proto učitel vediž si při učení zeměpisném obezřele. Líče cizí kraje a jejich krásy i přednosti, neopomeň též důkladně poukazovati na jejich stránky stinné, jako: nepříznivé podnebí, nevzdělanost obyvatelstva, nedostatek obchodních prostředků, nepříznivé státní zřízení a společenské poměry, nebezpečí různá cizinci všude hrozící a p. poukazuje při tom zároveň na výhody, jaké našinci poskytuje život ve spořádané vlasti, uprostřed krajanů nám jazykem, mravy, náboženstvím, způsoby života rovných, uváděje též četné příklady vystěhovalecké bídy, nebezpečí, sklamaní a zoufalství — k výstraze.

Vedle vlastivědy je to dále zpěv, kterým na národní výchovu můžeme platně působiti. Jak mocný účinek má zpěv na mysl člověka, netřeba vykládati; nám českým učitelům stačí už to faktum, že zpěvnost byla ode dávna a je dosud význačným rysem povahy slovanské, jako též žádný druhý národ evropský nemá tolik písní, jako národ slovanský. V našem národě prý v poslední době zpěvnosti ubývá, čehož vinu kladou jisté kruhy na školu. Nám ovšem známo, že vina leží ve změně bývalých idyllických poměrů na venkově a v nivelisující kultuře západní, jmenovitě v průmyslových krajích; nicméně budiž péčí naší, bývalou zpěvnost v lidu buditi a pěstovati, ne však zpěvy umělkovanými, které se v lidu nikdy neujmou, ale těmi prostými kvitky národní poesie, které tak ze srdce k srdci jdou, tak snadno se pochopí a při vši své jednoduchosti tak hluboký smysl mají, tak dobře úzký poměr života lidského k životu přírodnímu vystihují a z pokolení na pokolení přecházejí nikdy nestárnouce! Nezapomínejme při tom i na naše zpěvy církevní, ty vážné a dojemné chorály a písně náboženské, které kdysi při prvním křtění na vsích se v rodinách ozývaly ku chvále Tvůrce. Pánové, člověk nemusí býti žádným sketou ani pobožnístkářem, aby umravňující vliv jejich na člověka uznal a cítil. Naš moderní věk má sice pro ně jistý posměšek, ale ptejme se opravdově, co nám v náhradu za ně už dal. Lid buď se chytil nechutných odrhovaček a dvojmyslných, smýslných popěveků z městských fidlovaček nebo — zamkl se.

Konečně radí se nám z jistých kruhů, abychom v našich školách pěstovali i zpěv německý, jako doplněk učení druhému jazyku. Podivná to rada! Slyšel už kdo z nás český zpěv ve škole německé? Ach, pánové, toho se sotva dočekáme. Vždyť pro český zpěv i jen na soukromých místech byli už nastávající učitelé čeští profesory státních ústavů učitelských insultováni, pro český zpěv pronásleduje německý lid české vojíny, dělníky i — děti! Je prý to prostá provokace, urážka německých krajanů, a proto prý, lide český, umlkní!

A v odvetu za to popřejte učitelé čeští zpěvu německému místa ve svých školách národních, šířte ho v českých obcích i rodinách k vůli — pokroku a míru v zemi! Mám za to, že k tomu se žádný poctivý, národní cti dbalý vychovatel český neodváží, nebo účel toho není ani vychovatelský, ani praktický, nýbrž čistě — germanisační.

Národní moment uplatniti se dá i při psaní, kreslení a ručních pracích jako počátcích umění lidového, nebo má tu učitel příležitost poukázati mládež na krásné a umělecké vzory starého umění národního, jaké samorostlá osvěta předků během věků byla vymyslila i vypěstovala. Jak bídne jsme do nedávna byli na tom! My pro školy sháněli cizí vzorky kreslení, psaní i ručních prací ženských, osvědčující takto nevědomky svou chudobu, svou závislost na kulturní práci cizí, zatím naše slovanské vzory umění ležely buď zapomenuty ve starých truhlicích, nebo skupovány byly pro cizí musea, aby se cizina světu našim perím chlubila, vydávajíc je za své.

Zbývá ještě ve škole věda přírodní. Jakou důležitost tato věda má pro pokrok národa našeho, nelze tu krátkými slovy ani oceniti. Jeť ona základem všeho racionálního hospodářství, všeho průmyslu i obchodu, otevírajíc duchu lidskému nevidané jindy dráhy pokroku a poskytujíc prostředků k poznání světa viditelného i neviditelného, rozšiřujíc duševní obzor člověka poznatky pravdy a krásy, potírajíc bludy a předsudky, zpřijemňujíc život lidský v každém směru. Pro náš národ speciálně má dalekosáhlý význam v boji našem národohospodářském s mocným němectvem a proto nemůže vědě přírodní v národní škole české nikdy dosti času a práce věnováno býti. Po jazykové pak stránce je učení to způsobilé obohatiti

mládež a lid náš rozsáhlým názvoslovím, čímž jen jazyk náš nesmírně získati může na svém zdokonalení.

Obširněji o významu vědy přírodní pro národní výchovu mládeže pojednati chci jindy, nebo mám za to, že je to nevyčerpatelná studnice pojmů i věcí, zjevů i tajemných sil, jež poznávati a oceniti teprve počínáme. —

Tolik, pánové, stručně, co se týče národního působení českého učitele ve škole samé.

Než úkol náš není tím ukončen. Nestačí zajisté nijak dobrému hospodáři jen síti, zahradníkovi jen štěpovati a sázeti. Oběma třeba jest prvé půdu pro setbu a šlechtění připravovati, kypřiti a hnojit. A totéž čeká i nás učitele. Třeba nám mezi lid jíti, jeho život a poměry pozorovati, jeho povahu a potřeby poznávati, naskytující se sem tam předsudky proti vzdělání a škole vyvracet, sem tam i pomocnou rukou přispěti, poraditi, potěšiti, aby lid důvěry v učitele nabyt a jemu rád a z přesvědčení své děti svěřoval, o školní práci se zajímal a tak propast, kdysi a dosud leckde mezi rodinou a školou zející, vyrovnána byla. Práce takové je v každé obci školní zapotřebí, dvojnásobně však tam, kde cizí duchamorna místo nebo vedle národní školy národní pokrok a život mládeže i lidu otrávit usiluje. Víme zajisté, jak germanisační živly v našich obcích pramálo vybiravy jsou v prostředcích svých, aby dotěrnému zpupnému cizáctví dopomohly tu k vládě a český lid odloudily poctivé škole národní. Věru v takových obcích třeba je národního vychovatele železné síly, zlatého srdce a nezdolné, vytrvalé práce, který se neleká ni zloby nepřítel, ni nevděku vlastních lidí. A když takto zkyprěna či připravena v lidu půda pro národní výchovu školní a učitel své dílo, svůj úkol ve škole vykonal, ani tu ještě není čas pro klid a pohodlí.

Vizme zahradníka, an šlechtěnce své odeslal do světa, t. j. odevzdal konsumentům. Zajisté neopomene, má-li je na blízku, časem se na ně podívati, jak prospívají, jaký užitek nesou. Jeť to přece jeho chlouba!

A tak i učitel. Vyslav chovance své do světa, zajisté bude zvídati časem, jak si tam počínají, jak se nauky jim vštěpené a zásady vnuknuté osvědčují, jaké ovoce práce jeho školní nese. Vždyť nezáleží tolik na tom, co a kolik člověk ví, ale více na tom, co chce, a jak se v praktickém životě jeví. A proto nemůže učitel vyhýbati se stykům s občany, rodiči i s bývalými svými chovanci. Vždyť nejeden z nich bude snad i nyní po jeho slovech toužiti, nejeden bude i nyní jeho rady zkušené potřebovati.

A což kdyby ten onen přicházel v mravním nebo národním ohledu na scestí? Nebude tu učitel míti příležitost svou autoritu, svou radu, svůj bývalý vliv mravní na něm osvědčiti, aby ho včas zachránil? A lid vida, že učitel zůstává jeho přítelem i mimo školu, hlásí se k němu jako krajan ke krajanu, jako Čech k Čechu, nemůže zůstati chladným a nedůvěřivým, nemůže ho vítati odměřeně, jako vítá právem cizince nebo upjatého byrokrata, ale musí lásku spláceti opět láskou.

Nelze si, pánové, mysliti národního učitele, který by se v působišti svém nepřizpůsobil životu občanskému, arci pokud to s vyšším jeho stanoviskem se srovnává, aby vida na př. národní, politický, neb i společenský útisk občanů, ať je to odkudkoli, nestanul na jeho stranu proti utlačovatelům, řka: I já patřím k lidu a jsem hotov jeho zájmy zastávati!

Kdyby lid náš takové národní učitele byl míval jindy, nemuselo to nikdy dojiti k nedůvěře mezi ním a národní inteligencí, nebyla by ani vznikla ta osudná fráse o tak zvané „panské řeči“ u nás, nebo na té nese hlavní vinu intelligence venkovská. —

Že však učitel národní, bera čilý a opravdový podíl na osudech lidu, přimkne se i k církevnímu, t. j. náboženskému životu jeho, netřeba snad dokládati. Nemíním tím nijak, aby stal se farizejským pobožnůstkářem v očích lidu, ani aby účastnil se pověrečných zvyků a obyčejů sem tam ještě panujících, tím by si vážnosti věru nezískal. Ale osvědčovati náboženství lidu mrávními činy, býti živým dokladem toho, jak pravé náboženství dá se v čistě ethické formy vpraviti a člověka dokonalým učiniti, toť nejvznešenější úkol národního vychovatele českého. V ohledu tom mohou nám velikáni naši: Hus, Komenský, Havlíček atd. býti dobrými vzory.

Avšak učitel národní nebudiž jen mezi lidem jako prvním občanem co do mravního života společenského, on pracuj také pro jeho všestranné povznesení duševní a mravní.

Dnes, kdy spolkový život v obcích našich tak čile se probouzí, má učitel nejlepší příležitost býti vedle svého povolání školního i učitelem dospělých, jmenovitě pak mládeže škole odrostlé.

Znaje poměry obce své a třeba i okolí svého, uprav si v prázdné chvíli thema pro přednášky lidové, ne nahodile, ale soustavně probíraje jednu užitečnou vědu za druhou, aby takto cyklus přednášek jím pořádaných byl dobře organisovaným celkem, doplňujícím vzdělání lidu všestranně a přece užitečně, prakticky, bez zbytečné, nezáživné učenosti, před níž lid náš utíká, a to snad právem. Kladu velikou váhu na to, aby učitel ve spolcích koncentroval co nejvíce mladých lidí, a to nejen proto, že starší pokolení se s naším národně pokrokovým ruchem už sotva smíří, majíc své ustálené názory a zkušenosti, jichž si vzítí nedá. Ale ti mladí, toť náš budoucí svět a národ, ti vyrostli v ovzduší našich myšlenek, mohou býti i nejlepšími pomocníky při jich provádění. Však známo i o květinách, že se kloní více slunci vycházejícímu než zapadajícímu!

A jakým směrem jest nám, pánové, při vzdělávání lidu se bráti? Vodítkem budiž nám myšlenka: „mravní i hmotné povznesení lidu.“ Chceme přispívati ku zlepšení hospodářství a živností našich, aby lid náš, zbaven jsa poněkud bídy a starosti o chléb, mohl se i k vyšším zájmům vznésti a lepší, mravnější, svobodnější život vésti, aby zhostil se brzo již své slávanské otrocké povahy a předsudku nad jiné neblahého, že národnost zá nic nestojí a jedině v odnárodnění svém může najíti lepší budoucnost.

Tu dlužno všechny páky nasaditi a lid slovem i příkladem přesvědčovati, že odnárodnění je záležitost politická, nemající s blahobytem a štěstím jeho žádné spojitosti, naopak jej snižuje, vidí-li pokrok lidský, pokrok národní v politické porobě národu jinému. Učitel neustaniž předváděti lidu zásady, jimiž se pokrok blahobytu řídí a spravuje, příklady šťastných našinců, kteří bez němčiny ve světě cíle svého dosáhli, a opět jiných, kteří přes svůj německý nátěr zůstali jak se říká na suchu, nikam dál to nepřivedli ve světě.

Stačí též poukazovati na chudý život lidu ve mnohých krajích německých a na zámožnost krajů českých, aby zjevno bylo, že jazyk německý nemá v sobě žádné čarovné moci, ale že jen otevřená hlava a pilná ruka pojišťují člověku štěstí, pak-li jen poněkud máti země svých darů popřává.

Vedle přednášek spolkových otevírá se vzdělávací činnosti učitelově jiné pole, to jest: novinářství, písemnictví, literatura. Pánové, to slovo „novinář“ nemá ledakde právě pěkný zvuk a mnohý, jmenovitě na vsi, kde z místních dopisů snadno lze uhodnouti původce, prošel už tím způsobem zkoušku ohněm nenávisti, zloby a protivenství.

Než to nematíž nikoho. Je to práce záslužná a užitečná. Znam, pánové, celou řadu občanů, jichž jazykové a realní vzdělání z bývalé trivialní školy je prachudinké; ale mluvíte dnes s nimi, kteří po leta čtou své noviny, a srdce vám zaplesá nad jejich zdravým úsudkem, nad zájmem, jaký pro veřejné poměry národní jeví, nad způsobem, jakým svůj národní jazyk ovládají. A kdo přivodil tu změnu? Nikdo jiný než noviny, psané většinou učiteli. Ejhle, jak tu učitel novinář stává se vychovatelem lidí dospělých, aniž tito vědí, komu za své národní a občanské vzdělání děkovati mají. Ano, dnes jsou noviny druhou školou života, školou pro dospělé, pro národ.

Nemá-li to býti popudem na dráze nastoupené setrvati, své nejlepší vědění a umění věnovati národnímu novinářství, této škole občanů dospělých, kteří by jinak rad jednotlivců si nevšimli? Věřme, pánové, že hřivny sem uložené ponесou časem úroky. Lid náš nejen nabude národního vědomí, on bude i v každém jiném ohledu mravně sesílen v soutěži s protivníky svými. —

Než nestačí nijak, aby učitel slovem i písmem budil v lidu a mládeži vědomí národní, aby jen poukazoval na to, co jsme kdysi byli, ale dlužno věsti je vhodným způsobem a při každé příležitosti k poznání naší přítomnosti, našich nynějších potřeb: Sebe slavnější minulost předků nezachránila by nás žijících od úpadku, kdybychom si hověli jen v upomínkách, nesúčastnili se závodu v nynějším ruchu světovém. Kdo se ptá dnes po tom, co bylo jindy? Kulturní práce a síla národa poráží vše co slabšího, netáží se na jich historická práva a desky pergamenové, ona rozhoduje dnes o zákonech, tyto si po přání svém mění i ruší. Jen jeden příklad za mnohé jiné:

Historické i voličské právo dává českým rodičům moc rozhodovati o lepší výchově jich dětí. A hle, co to právo prospěje proti bezohlednému násilí mocného německva na příklad v Prusku nebo i na mnoha místech Rakouska? Znam je přece výrok jistého politika rakouského, že „každý národ požívá tolik práv, na kolik jeho moc stačí.“ A dějiny všech časů, ani přítomnosti nevyjímaje, dávají mu za pravdu. I dosud ještě platí: „Moc jde na právo“.

A protože tato moc podmíněna jest duševní, mravní i hospodářskou převahou toho kterého národa nad jiným, jest i lid náš věsti tak, aby nezůstal za jinými. Proto i práce učitele národního musí se tímto směrem bráti důsledně a cíle vědomě.

Avšak ještě na jednu věc chci poukázati, pánové! Chceme bojovati proti onomu neblahému předsudku našich lidí, že prý bez trochy němčiny by nebyl ničím. Předsudek ten je na mnoze pochopitelný. Vidi-li se v němectvu vše vzdělané, bohaté a mocné, tedy jakýs prospěch časný, nemá-li naproti tomu vlastní národnost na pohled nic vábivého, žádoucího, nic milovaní hodného, ale jen ponížení, chudobu, všednost, proč by netoužil našinec po tom cizím pozlátku? Za zevnějším leskem a štěstím jdou přátelé.

Ale úkolem vychovatele jest, hledati a hlásati pravdu i věsti k ní jiné. Má-li si mládež česká (i lid) svoji národnost zamilovati, předvádějme jí stále její dobré stránky, její zásluhy i velikost, přednosti i jistou budoucnost, nad níž tak mnozí zoufají. Ukazujme mládeži na příkladech dějin, jak i mocné a veliké státy a národy časem neušly úpadku, ale pohlceny byly vlnou času proto, že zbudovány jsouce na hrubé moci a opustivše zákon mravní a spravedlnost, pozbyly pevné půdy pod nohama; zatím národové menší sice, ale na půdě mravnosti a spravedlnosti stojící se udrželi. Nemůže-li se národ náš chlubití politickou mocí a bohatstvím hmotným, ať

vychovatelé jeho pracují k tomu, aby chlubití se mohl mravní silou a velikostí, aby měl šlechtné a pevné karaktery, aby milá a spanilá povaha zdobila každého jeho syna a dceru a tak národnost naše stala se výchovou úcty i milování hodnou ve světě.

Odchovanci naši mají býti tak vzděláni, aby nejen v pozdějším věku dělali vychovatelům svým čest, ale aby i schopni byli vítězné konkurence s mládeží německou v každem ohledu, aby stali se živým dokladem a důkazem toho, co zmůže pravé národní vzdělání školou národní, aby byli živým dokladem toho, že pravé vzdělání lidu nemá nic společného s jeho odnárodněním, aniž podmíněno je osvojením si cizích jazyků.

Učitel národní budiž jako včela, která z různých květin sbírá šťávu, ale tuto teprve upravuje k potřebě člověka ve sladký med a užitečný vosk. Národ náš má se prostřednictvím učitelstva státi účastným všech duševních vymožeností jiných národů, rozvíjeti tak duševní síly své, šířiti tak duševní obzor svůj, i zlepšovati a příjemným činiti život svůj, aniž by za cenu těchto vymožeností zadati musel něco na své národní samostatnosti. Tak osvojí si praktické a všelidské vzdělání, které však neznamena negaci myšlenky národní, ale tuto přece zdokonaluje, zpovšechňuje, zušlechťuje. Uvažujme, pánové, kam by milý náš národ dospěl, kdyby tím směrem národní učitelstvo bez výjimky si vedlo při práci své. Jistě by naše školy staly se dobrými strážkyněmi mládeže i národa proti sebe násilnější politice odnárodnovací. Lid náš rostl by duševně i mravně v nezlomné a přece šlechtné povahy s heslem na rtech: Nedej se cizinci, česká hlavo!

Ale bohužel jest mnoho mezi námi takových, kteří tak nečiní. Co tu zevšednělých, národně otrlých, sobeckých i daremných povah, jimž povolání jejich jest prostým zaopatřením nebo i prostředkem ku kariéře osobní za každou cenu! A lidé tito působí často na nejdůležitějších místech, kde od školy závisí téměř vše! Máme-li je zváti milými kolegy a s nimi se spolčiti, jak prý tak zvané „stavovské vědomí“ káže? Zajisté nikoli, nebo jich působení je opakem našeho lepšího přesvědčení a našich zásad.

Máme snad k jich zhoubné národní činnosti nečinně přihlížeti? Nikoli, důslednost žádá ji paralysovati činností národní. I tam najdeme občany, kteří práci jich germanisatora těžko nesou a zoufale rozhlížejí se po pomoci odjinud. Podejme jim tuto pomocnou ruku a zjednávejme i tam zásadám svým platnost. Zkušenost učí, že i tu dobrý výsledek je možný. Vždyť slavný Mazzini dí: Nikdo z nás nemá žiti a pracovati jen pro sebe o své, ale bojovati povinen jest proti bezpráví, bludu, předsudku a sobectví, kdekoli je stihne, ku prospěchu bratří, kterážto povinnost trvá po celý život náš.

Nestavíme se proti učení se cizímu jazyku, kde toho praktická potřeba káže a poměry školní dovolují, ale stavíme se proti takovému pěstování cizího jazyka v našich školách, které cílí k poněmčení školy, stlačuje pěstování materštiny takřka na druhý stupeň, stavi němčinu na místo první, vynášejíc ji do nebe, a která konečně ze školy samé dere se drze do obce, společnosti, autonomních úradů a i do rodin českých. Takový postup němčiny není už žádné vzdělání, to jest německá politika, která v naší české domácnosti nemá žádné práva a proto potírána býti musí důsledně už v zárodku svém. Ona je to, která lid český zotročuje a v našich krajích šíří německé politické pytláctví; ona je to, která pod pláštěm domnělého pokroku živi v lidu nevědomém neblahý předsudek o nízkosti jeho původu a místo skutečného vzdělání věcného a mravního podává mu prázdnu skořáčku ponoukajíc lid k nevážnosti sama sebe a

k pohrdání se svým poctivým já. Ji tedy potíráti bezohledně, kdekoli ji stihneme, lid český vésti k pravému vědomí své důstojnosti lidské, která hlásá rovnost a bratrství národů, budiž úkolem národního učitelstva.

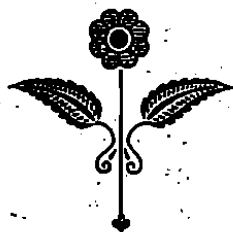
„Jak vznešená to myšlenka“, dí opět Mazzini, „vdechnutá nám citem povinnosti, když mladistvá duše, neznající uspávacího pohodlí ni otrocké bázně, prostá sobectví a všední, nízké vášně, volně rozhlíží se po horách budoucnosti, které anděl nadšení ozařuje paprskem svým, a k tomu vytrvalá práce za uskutečněním této myšlenky, práce pěstována v poměrech nepříznivých, jako ve chvílích vzácných, které jsou hodny celých věků! Takový život má cenu, ten jedině člověka povznáší, za tuto cenu kráčí on rád za svým ideálem, co mu po všem ostatním?“

Budiž, pánové, cíl tento i našim programem, našim posláním národním!

Čas kvapí rychle ku předu, léta naše plýnou jak voda a než se nadáme, první šediny, první vrásky připomenou nám bližící se stáří, kdy s ochablými silami toužiti budeme po odpočinku. Kolik učitelů odešlo již z působiště svého mezi lidem, aniž hlubší stopy práce své zde byli zanechali, a to jen proto, že národní myšlenka byla jim fantomem, osobní prospěch a požitek vším.

Odešli jedni přesyceni všedními požitky, odešli jiní s nahromaděným jměním, odešli třetí nesouce na čele kletbu poněmčovatele, hrobaře svého lidu. Ale jen ti, kdož vychovatelské své povolání dobře pochopili, odcházejí s blahým vědomím vykonané povinnosti. Nenahromadili snad jmění, neužili pohodlí, ale žijí u vděčné paměti bývalých chovanců a spoluobčanů svých, kteří jim žehnají, připravivše i nástupcům svým místo čestné a důvěru lidu.

Následujme jich, pánové, i my!

K boji o školu.

Sděluje J. M. Kadlčák.

Nedávno bylo nám slyšeti rozhorlené bratry, jak odsuzovali druhy v povolání proto, že hájí zásadu: pro děti křesťanské školy křesťanské, pro katolíky školy v duchu katolického řízení. Aby naše snahy snížili, nás potupili a od hnutí odvrátili, vybájili strašáka, že prý chceme učitelstvo v porobu vydat kněžstvu a domáháme se z nízkých pohnutek školy konfesionální takové, jakáž byla v druhé polovici století předešlého.

„Jsme katolíky — nebojujeme proti náboženství — potíráme jenom klerikalismus“ — hlásali a hlásají dosud obranci a zastanci oněch proudů, jež začaly s heslem: náboženství je záležitost soukromá, a skončili „svobodným myslitelstvím“, kteréž popírá netoliko křesťanství, nýbrž i Božství vůbec.

Že k těmto koncům hnutí liberalistické dojíti musí a že vospěje v novopohanství, ba dospěje k čirému atheismu, bezbožectví, předvíдалa družina soustředěná v Katol. spolku učitelském a v tom se nedala másti ani hrubými útoky až s násilím hraničícími, ani úšklebky a pohrdáním.

Velká část učitelstva českého však nepostřehla, oč jde. Nepostřehla, že nová doba ohlašuje se rudými červánky socialistického demokratického, kterýž

v důsledcích svých je negací všeho, což křesťanství lidstvu vybuodovalo; je negací společenské soustavy, na křesťanské rodině zbudované.

Oslněná blýskavými frásemi a hesly vábivými vidí v hnutí katolickém nectné otročení, zpátečnictví domnělé, překážku rozvoje a zušlechtění lidu, a proto záslužnou vidí v tom a ušlechtilou snahu, když všemi prostředky hnutí katolické, totožné s tím „klerikalismem“, ze slovníku liberalistického, netoliko dusí a potírá, nýbrž i nositele a zastance hnutí křesťanského pomáhá ubíjeti mravně i hmotně.

Že tím slouží negaci křesťanství a šíří bezvěrectví, popírají — právem, neboť netuší, oč vlastně se jedná. Proto nic nenamítají proti druhům a psancem neprohlašují, když se učitel hlásí k socialní demokracii, průpravným směrům k bezvěrectví mířícím, nýbrž za heslem „náboženství je soukromá záležitost“ jako za bludičkou se ženouce, potírají jen domnělý klerikalismus.

Abychom ukázali, oč vlastně se jedná v boji o školu a výchovu a tím zapudili chmury, jež zatemňují duševní obzor tak mnohým jinak v zásadách k našemu směru se klonícím, uvedeme stručně názory, jakéž tlumočeny na sjezdě bezvěreckých obcí letos v Děvině konaném a programové zásady socialní demokracie mezinárodní, jež vytknuty v odpovědi tisku socialně demokratického v polemice s výtkami jmenovaným sjezdem učiněnými.

Bezvěrcové vytkli socialistům, že s heslem „náboženství je soukromá záležitost“ provádějí pokrytecké lícoměrnictví, neboť důsledný socialista prý musí býti bezbožcem — atheistou. Listy socialistické rozhodně odmítly výtku. Připouštějí („Pfälz. Post“ v Ludvikshafenách), že se tato zásada zhusta potírá a vyvrací, že není bezvadná, ale „rozumná i účelná“. Jiného významu prý nemá, než lidu ještě neosvícenému socialismus učiniti přijatelným. Program socialní má základy vědecké; věda prý a náboženství jsou však dvě neslučitelné protivy — míní socialisté.

Ostatně prý ani Církev ani náboženství nezdolá socialismu, jakmile pozbudou opory ve státu a společenském řádě. Církev je nejmocnějším pilířem státu a proto ji socialisté potírají. Je však nepochybně a zkušenostmi zjištěno, že Církev nelze vyvrátit ani agitacemi, ani novinami. Má-li býti Církev zničena — a toť poslední cíl všech snáh socialistických podle výroku vůdců — pak třeba zničit hospodářský podklad státu a politické jeho úkoly znemožnit, potom již ani Církev prý nebude ohrožovati snah socialistů. Proto je pravý socialista důsledným atheistou, tvrdí zmíněný list v programových projevech a otevřeně doznává, že náboženství lze zničit jenom tenkrát, když názory jednotlivců vyspělých zůstanou nepovšimnuty, a bude se šířit věda; ta prý je nejlepší zbraní v boji proti Církvi a náboženství. Ještě více však přispěje „správné a účelné vedení výchovy dětí, čímž bez hluku a boje jakékoliv náboženství se odstraní. Škola musí v boj proti Církvi, učitel musí býti mobilisován proti knězi (Pfaffen!) — ale to bude umožněno teprve až „zdravou“ reformou školství kněz a náboženství budou úplně a na vždy ze školy vypuzeni a Církev nebude míti vlivu na školu.“

Toho cíle však dosíci lze jediným hnutím lidovým, obrodem lidu v duchu programu socialistického a ovládnutím parlamentu t. j. zákonodárství.

Kdyby však již nyní v území katolíků bez obalu a otevřeně tyto cíle se lidu objasnily, pak by zástupy lidu se odvrátily od socialistického hnutí a jeho vliv i moc by pohřbena byla. Proto nesmí v zájmu věci býti měněno heslo „víra je záležitost soukromá“ a tím méně smí býti vynecháno z programu, dokud boj nebude dobojován, Církev zničena, náboženství osvětou a vědou nahrazeno.

Tak upřímně píše vedoucí list socialní demokracie a kárá důrazně „neopatrnost“ bezvěrců, že tak neopatrně odhalují poslední cíle všech bezvěreckých stran a směrů.

Podali jsme věrně programové vývody socialistů za tím účelem, aby jasno bylo na všechny strany, oč vlastně se jedná v tom domnělém boji proti „klerikalismu“ a jaký význam má požadavek již v řadách českého učitelstva namnoze uplatněný: náboženství nepatří do školy, ven s knězem i s katechismem.

Snad stručný tento výtah z poučné pro nás polemiky listů socialistického s vývody sjezdových řečníků bezvěreckých osvětlí mnohým, jaký význam vlastně má naše sdružení a přispěje k správnému nazírání i ocenění proudů, jež se u nás kryjí různými jmény, ale cíle mají totožné: mobilisovat učitele proti knězi, vehnat školu v boj proti Církvi v zájmu a službách těch, jichž cílem posledním je rozvrat křesťanského řádu společenského i státu na něm zhudovaného.

Rozvoj paedopsychologie v Sev. Americe.

Není země, ve které by tak horlivě zkoumali duši dětskou, jako v Severní Americe. Zásluha, že toto studium tam zobečnelo, náleží St. Hallovi, jenž nejvíce se přičinil o jeho rozvoj. Učenec ten již na dvacet let pracuje neúporně v oboru psychologie dětské, a učinil z university Clarkovské ve Worcestru ohnisko bádání v tomto oboru.

Většina profesorů psychologie a paedagogiky na universitách severo-amerických, jakož i učitelé těch předmětů v učitelských ústavech, jedině jemu děkují za své vzdělání.

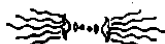
Hall vydal celou řadu prací z oboru psychologie dětské. Větší část těch prací uveřejňoval ve svém časopise „The American Journal of Psychology“ a „The Paedagogica Seminary“. Jeho práce „o oboru duše dětí, vstupujících do školy“ a „o dětském klamu“, přeloženy byly do rozličných řečí. Od r. 1894 vydává Hall každoročně své „Topical Syllabi“, návody to ků zkoumání dětských duší. Na Clarkovské universitě zavedl prázdninové kursy, v nichž hlavním předmětem je psychologie dětí. Na těchto kursech shromažďuje se každoročně na sta učitelův.

Vedle St. Halla horlivým badatelem v oboru psychologie dětské je na téže universitě V. Buruhám, ředitel oddělení paedagogického.

Podobně se zdárným výsledkem, jako na universitách podařilo se St. Hallovi vzbuditi zájem pro studium paedopsychologické i na učitelských ústavech severo-amerických. Jeho působem naváděl E. Harlov chovance ve Worcestru ku zkoumání duší dětských již r. 1885. Methoda k tomu cíli vedoucí a jím vypracovaná nazývá se „The Russel Method“. Žádá na chovancích, aby pozorovali dítky za rozmanitých okolností: v domě, ve škole, na ulici, při práci, při zábavě, při hovorech mezi sebou, a by o těchto pozorováních činili si poznámky.

U nás paedopsychologii ubijí nesprávná methoda — neboť učíme, aniž studujeme sílu ducha a možnost jeho rozvoje. Učíme slovům — a litera zabíjí.

(Dle „Rodiny a Školy“.)

ZPRÁVY.

Administrace žádá snažně, aby nedoplatky bez odkladu zaslány byly do Brna na Petrov č. 1.

Z jednání zemských sněmů. Ze Slezska. Poslanec dr. Fr. Stratil podal ve schůzi slezského sněmu 5. října všemi slovanskými poslanci podepsaný dotaz k zemskému presidentu hr. Thunovi jako předsedovi zemské školní rady. Krátkými slovy vyličen tu přímo zoufalý pohled do budoucnosti obecného školství ve Slezsku. Není učitelského dorostu českého ve Slezsku, poněvadž Němci nechťejí, aby národ český měl ve Slezsku své učitele. Okresní školní rady jen s odporem přijímají čekatele učitelství z Moravy a z Čech, ba raději ponechávají místo neobsazené, neb svěří je nezkoušené síle, je-li jen ze Slezska; patrně děje se to vše za vědomí, ba za souhlasu vrchní správy školské ve Slezsku, a jde tu o promyšlený plán germanisační. Dotaz poslance dra. Stratila zní: „Na c. k. učitelském ústavě v Opavě byla doposud udělována způsobilost vyučování pro obecné a měšťanské školy s českou vyučovací řečí. Aby kandidátům byla potřebná znalost zjednána, povolán byl na ústav hlavní učitel, který čekatelům pro české školy udílel vyučování v české řeči a jim ve všech předmětech odborné výrazy v české řeči vysvětloval. Letos není ve čtvrtém ročníku ani jediného kandidáta pro české školy, v třetím jest jeden, v druhém jeden a v prvním byli jenom tři čeští kandidáti přijati; ostatní, kteří se o přijetí hlásili, byli při zkoušce přijímací odmrštěni, poněvadž, pokud přišli ze škol měšťanských, byli uznáni v jazyku českém, pokud přišli z českých středních škol, v němčině za nedostatečně připravené. — Proto byly na ústavě vyučování jazyku českému a skvostná metoda přípravy ke stavu učitelskému pro české školy, aby naučené bylo odborným výrazům v jednotlivých předmětech, úplně zastaveny. Z toho následuje, že aspoň v nejbližších 4 letech kandidáti pro české školy nebudou moci dosíci učitelské způsobilosti. Žádáme tudíž J. E. pana zemského presidenta jako předsedu c. k. zemské školní rady o zprávu: 1. Odkud zamýšlí c. k. školská zpráva vzíti pro české obecné a měšťanské školy potřebné síly učitelské? 2. Ci domnívá se J. E., že v nejkratší době veškeré školy obecné v zemi tak úplně budou poněmčeny, že nebude v budoucno ti zapotřebi ve Slezsku učitelů se způsobilostí pro české školy?“

Štýrský sněm přijal dne 9. listopadu zákon o disciplinárním řádu pro učitele, jimž stanoví se pro věci v obor disciplinárního řádu spadající zvláštní trestní senát. Líčení jest ústní, svědci jsou připuštěni, obviněnému možno nahlédnouti do listin. Důležité je též ustanovení, že základem rozsudku mohou býti jen ty okolnosti, které byly obviněnému oznámeny ve vyšetřování nebo při přeličení.

V Tyrolsku přijat byl dne 5. listopadu t. r. nový zemský zákon školský, který sotva bude na prospěch obecnému vzdělání lidu.

Učitelstvo svému inspektorovi. Napajedelská jednota vyslala dne 11. listopadu t. r. čtyřčlennou deputaci, aby odevzdala diplom čestného členství býv. okr. inspektorovi panu J. Jedličkovi, c. k. hlav. učiteli na ústavě učit. v Kroměříži. Diplomy provedl velmi pěkně kol. R. Šoupal, odb. učitel ze Zlína. Mluvčí deputace vyslovil svému novému čestnému členu jménem jednoty nejupřímnější díky za jeho více přátelské a kollegiální než úřední

jednání s učitelstvem sobě podřízeným a zároveň ujištění, že zůstane všem nám stálým a vznešeným vzorem svědomitého učitele, laskavého přítele a upřímného kollegy. Deputace byla přijata panem inspektorem a jeho váženou paní chotí způsobem nejpřátelštějším.

Hrozné poměry na Slovensku. Redaktor jediného slovenského listu učitelského, Svetozár Hurban Vajanský, odsouzen byl na dva měsíce do vězení pro článek uveřejněný v „Národních Novinách“. Na čas jeho vězení převezme redakci dr. Jan Mudroň, advokát v Turč. Sv. Martině, neboť v Uhrách nesmí učitel bez dovolení ministra redigovati učitelský časopis, a spolupracovník Burian nedostal na svou prosbu dovolení redigovati „Rodinu a Školu“. — Ministr kultu platí po 100 korun těm učitelům, kteří zvláštní pilnost osvědčili při vyučování jazyku maďarskému.

Učitelstvo slezské bude vydávati od nového roku vlastní „Školský Věstník“, orgán Ústř. spolku českého učitelstva. List bude zasilán zdarma všem učitelům, pokud jsou členy některého spolku. Předem mají býti z programu listu vyloučeny osobní spory, list má veden býti v duchu národním, má pracovati k jeho zmohutnění v českém učitelstvu a býti duševním jeho pojítkem. Redaktorem zvolen byl učitel p. Ad. Sokol z Poruby.

Z jubilejní jednoty lidumilů na Moravě. (Zpráva o řádné valné hromadě, jež konala se dne 8. listopadu 1903 v Besedním domě v Brně.) V zahajovacím proslovu starosta p. zemský školní inspektor Josef Lošťák, uvítav přítomné účastníky, oznámil radostnou zprávu, že Jednotě poskytnutá byla zemským sněmem podpora 7000 K na vnitřní zařízení ochrannovy v Dřevohosticích, a že zemský výbor dodá ústavu tomuto 25 chovanců, z nichž na každého přispívati bude ročně po 360 K. Za tuto podporu vyslovil p. starosta zemskému výboru i zemskému sněmu veřejný dik. Udělení zemské podpory má důležitý význam; zemský sněm uznal, že toho, co Jednota podnikla — zařízení ústavu pro mládež opuštěnou a mravně zanedbanou — bylo třeba, a že ústav, Jednotou zřízený, v em požadavkům vyhovuje.

Jak z obšírné zprávy jednatelské, na valné hromadě podané, zřejmo, ústav v Dřevohosticích vzdělává i vychovává 23 chovanců. Vyržování ústavu umožnily příspěvky členské a dary příznivců Jednoty. Hlavní zdroj příjmů poskytly odbory Jednoty, jichž jest 115, a v nichž jest přes 5000 členů. Mimo odbory má Jednota přes 1000 členů. Kromě toho předsednictvo postaralo se o to, aby příjmy Jednoty i příspěvky mimořádnými se rozhojnily. Zaslalo tedy žádosti k vynikajícím osobnostem, ústavům peněžním a závodům průmyslovým o hmotnou podporu. Akce tato potkala se v mnohých případech se zdarem. Byly to zejména naše záložny, které Jednotu vydatně podporovaly. Všem příznivcům Jednoty vysloveny byly díky.

Dle zprávy pokladní činily veškeré příjmy v tomto roce spolkovém 15.702 K 4 h a vydání 12.667 K 40 h, takže zbylo 3034 K 64 h. Připomenouti dlužno, že tu míní se stav jmění v měsíci květnu t. r., a že hotovost tato od té doby již jest vyčerpána. Přes vše to, že Jednotě dostalo se podpory zemské, bude třeba další vydatné podpory členstva i příznivců, má-li Jednota i na dále se zdarem na poli lidumilnosti pracovati. O tuto podporu Jednota naši veřejnost snažně žádá.

Starostou Jednoty zvolen byl opět za všeobecného souhlasu zemský inspektor školní p. Josef Lošťák, při doplňovací volbě do výboru zvoleni byli pp. ředitel Ant. Váňa, ředitel Edv. Ouředníček, profesori V. König, Fr. Komárek, inspektor Fr. Charvát a nadučitelé J. A. Růžička a J. Janda. Za náhradníky zvoleni byli pp.: profesori Jos. Janoušek, Fr. A. Autrata, cvičný učitel Fr. Nápravnik a nadučitelé Frant. Bašný a Jos. Tepera. Revisorem zvolen opět cvičný učitel p. Frant. Perner.

Jednáno bylo též o změně stanov spolkových. Po větší debatě odkázána byla věc ta výboru, jemuž dává se plná moc, aby změny uskutečnil ve smyslu usnesení valné hromady a o schválení změněných stanov zažádal.

Podrobnější zprávy o Jednotě dostanou se do veřejnosti v nejbližších dnech, kdy v dána bude Zpráva o činnosti „Jubilejní jednoty lidumilů“ o 6000 výtiscích.

Už i **Jednota učitelstva škol měšťanských začíná** l. „Věstník“ v č. 32. na str. 631. napsal: „Očista: V posledním čísle Měšť. Školy čtu o řádné valné hromadě J. U. M. Š. a tu vidím mezi náhradníky p. Boh. Buriana z Konice; což Jednota nemá ve středu svém jiných mužů a musí sahati i na členy katol. spolku učitelů?! Pan Burian není členem Jednoty konické, ale se stranou Kadlčákovou táhne za tlustý konec! Což páni nevidí, že prosadil p. B. do Konice opat Korčian?!“ — A Jednota učitelstva českých škol měšťanských na Moravě vyhověla, vlastně ukázala, že otrocký duch ani z ní nevymizel. Dne 1. listopadu t. r. konala výborovou schůzi v Brně a usnesla se dle „Měšť. Šk.“ č. 3. str. 58 takto:

„Ohledně pana Boh. Buriana, učitele měšť. školy v Konici, který na dotaz, zda-li je skutečně členem „Jednoty katolických učitelů“, odpověděl: „*Jsem*“, a který jest dosud náhradníkem našeho výboru, usneseno většinou hlasů, by se jemu dopsalo: *Chce-li zůstatí náhradníkem výboru naší Jednoty, by se vzdal členství Jednoty katol. učitelů, neb opáčně, by se vzdal náhradnictví.*“ — Domnívali jsme se, že aspoň Jednota učitelstva škol měšťanských svou inteligencí povýšena jest nad nízké předsudky, — ale byl to patrně klam.

Literární oznamovatel.

Svátky malých kvapem se blíží. Děti mají již rozpočteno na dny, kdy přijde „Mikuláš“ a kdy „Ježíšek“. Z dětí, které již naučily se čísti, málokteré vynechá z řetězu toužených dárků knížku. Rozumní rodičové také nejraději žádosti této vyhoví. O bohaté děti je ovšem již hojně postaráno nádhernými obrázkovými knihami — ovšem přiměřeně drahými — ale pro chudší je výběr opravdu chudý. A tu neváháme upozorniti na velmi levné knížečky, které lze každému — i nejchudšímu — si opatřiti, jež však přes to mají vzácnou vnitřní hodnotu. Je to především právě vydaná povídka „O zajáčkovi“ (za 12 kr., poštou 14 kr.), vypravování dojemné i rozmarné ze života zajíců, z jejich radostí i strastí životních, z něhož dítě pozná drobný život přírody a přesvědčuje se, že příčiny zdánlivě nahodilých úkazů v něm a na pohled směšné nebo zas chytré či trestuhodné vlastnosti zvířat jsou přírodou nutně určeny. Knížka vzbudí v dítěti pozornost a lásku k přírodě způsobem nadmíru zábavným (i dospělí přečtou ji s požitkem a pohnutím.) Přednost před pohádkami má tu, že nerozčiluje fantasií nemožnými dobrodružstvími a líčením nádhery královských paláců, dcerek a princů, ale ukazuje mu prostý a přece krásný život přírody. Další v řadě knížek, jež svou lácí i obsahem samy se rodičům doporučují, jsou známé hraběte Tolstého „Čítanky“. Jsou příliš již vžity do přízně dětí, rodičů i učitelů, než aby třeba bylo zvláště je doporučovati. Jméno ruského hraběte — filosofa, vychovatele a přítele dítek samo jim je nejlepším doporučením. Obsah jejich, bajky, povídky, přírodopisné a zeměpisné obrázky i národopisné črty předvádějí dítěti obrazy varu života a vštěpují mu vedle poznatků věcných zásady mravní dokonalosti a krásy duše. Čítanka I.—III. je po 20 kr., vázaná ve vkusné plátěné vazbě s obrázkem po 40 kr., IV. Čítanka za 30 kr., vázaná 50 kr., všechny čtyry dohromady vázané za 1 zl. 25 kr. — Hraběte Lva N. Tolstého Poudačky jsou pohádky, lišící se však od běžných jednak od původnosti líčení, jednak svou skrytou tendencí mravní. Při tom je sloh jejich hravý, rozmarný, dítě srdečně se zasměje a pobaví.

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➔ Vyšlo úplné. ➔

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

České květy.

Velká obrázková revue rodinná.

Pořádá :

Dr. A. Podlaha. Vydává : V. Kotrba.

Ročníku III. (V.) vyšlo č. I.

Pro salon i chudší jizbu,
pro místnosti veřejné i krb rodinný,
k zábavě, poučení, ku vzletu
do ideálních říší č stého umění
slovem i obrazem cesta.

Roční předplatné 12 korun
i chudšímu, pro vše krásné zaujatému
čtenáři poskytuje příležitost zaopatřiti si
malou vlastní obrazárnu,
jíž utvoří umělecky na ná-
herném papíře provedené
samostatné přílohy ;

dáte **velikou zásobu krásné**
četby zábavné veršem i pro-
sou, dostatek četby poučené,
jakož i časové zprávy ze
světa : politického, vynálezů,
objevů a umění.

Hudby a zpěvu milovným čte-
nářům přijdou zajisté vhod **hudební**
listy, které přídatkem se poskytují bez
zvýšení předplatného

Rubriku „HÁDANKY“ pořádá osvěd-
čený čes. hádankář St. Kober-Jaroměřský.

Na každých 6 exemplářů 1 zdarma.

**Levné a ušlechtilé
dárky dětem :**

NOVINKA !

NOVINKA !

O ZAJÍČKOVĚ.

Po malé i velké děti.

➔ Za 24 haléřů. ➔

L. N. TOLSTOJ :

ČÍTÁNKY.

První, Druhá, Třetí Čítánka po 40 h,
váz. po 80 h ; Čtvrtí Čítánka po 60 h ;
váz. po 1 K. Vázané vždy ve vkusné
plátěné vazbě s obrázkem.

POUDAČKY.

Pohádky podřecím koránským.

Za 40 hal.

Nakladatel **JOS. PELGL, Praha.**

Při větších hromadných objednávkách pro školy zvláštní výhody.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

§ přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Věda a křesťanství.

Napsal J. M. Kadlčák.

Často slyšíme výtku, že prý křesťanství a zejména katolictví přičí se pokroku, že víra a věda jsou neslučitelné protivy, věřící katolík a učený badatel představy naprosto nespojitelné. Církev — myslí se ovšem katolická — je nepřítelkyní věd a pokroku. Církev prý ohlupuje, šíří tmu, nepřeje osvětě.

Důvodů pro smělá, ba více než smělá tvrzení odpůrci ovšem nepodávají. Naprostou požadují víru — pro sebe, neboť žádají, aby se věřilo a dokladů nežádalo, když hlásají pohanu: Církev (katolická!) překáží pokroku a znemožňuje bádání ve vědách všelikých.

A je bohužel dosti lidí malého rozhledu a všedních názorů, jimž takový smělý výrok stačí. Nezkoumají, pravdu-li dí smělec, nežádají dokladů, nehledají důkazů. N. to řekl; N. je učenec — praví totiž sám o sobě, že je učený, a jiní mu věří — je tedy pravdou nezvratnou, že Církev šíří zpátečnictví a ohlupuje národy.

Jeden domnělou moudrost vyřkne, a statisíce opakují po něm, aniž kdo uvažuje, zdaž je pravda, co mluví a píše.

Církvi vytýkají, že chce, aby se jí věřilo — a sami věří slepě komukoliv, jenom když se ohání „vědou“ a zlehčuje víru. Je to jednak pohodlné, papouškovat po jiných a ještě mítí nárok na uznání, jednak také příjemno je bez práce a námahy nabýti cti a slávy, po níž se lidé pachtí tím více, čím více vzdalují se od světla víry, bez níž pozemská pouť mnohým stává se břemenem obližným, až nesnesitelným.

Církvi vytýkají, že hlásá neomylnost učení svého ve věcech víry a mravů a jizlivě nám se posmívají, že věříme v neomylnost papeže, člověka smrtelného, ale nijak se nestydí věřiti v neomylnost lečjakého nedouka, jakmile začne nestoudně hanobit křesťanství a útočí na Církev.

Či nevěří slepě v neomylnost nedouka kteréhokoliv, když bez náležitých dokladů a důkazů přichvalují, že věda a víra jsou protivy, věda a křesťanství se vylučují, katolictví že je čirým popíráním pokroku a osvěty?

Vždyť přece přístupny jsou nám dějiny vědy a vývoj kteréhokoliv odvětví vědeckého lze stopovati a tím se můžeme snadno přesvědčiti, kolik pravdy je na těch výtkách stále a stále se opakujících, že křesťanství je odpůrcem věd, a katolictví nepřítelem pokroku.

Pohlédněme jenom na minulé právě století 19., nám nejbližší, v němž mnozí z nás vyspěli a z vlastního názoru znají rozvoj věd a umění. Co vidíme?

V století minulém lučba povznesla se k výši vědy nejpřednější a učinila větší pokrok, než za všechna sta, ba tisíciletí minulá. Lučba od mnohých prohlašována za vrchol lidské dovednosti a moudrosti, za prostředek, jímž lidstvo všechny záhady tohoto světa si odhalí a pronikne mlžinami domněnek až za meze života.

Sledujeme-li však vývoj lučby ve století 19., vidíme, že mezi nejpřednějšími tvůrci nové vědy a v čele badatelů nejšťastnějších jsou muži křesťanského smýšlení, muži vírou katolickou odchovaní a proniknutí. Vidíme v čele nejznamenitějších lučebníků muže katolického smýšlení a přesvědčení, zbožné katolíky.

Kdož by neznal slavných jmen učených veleduchů: Berzelius, Liebig, Sainte Claire, Deville, Dumas, Chevreul atd., bez nichž novodobá lučba ještě dosud by asi byla v plénkách. A věhlasní mužové ti byli věřícími, zbožnými křesťany.

Zde máme nezvratný důkaz, že lučba, věda zajisté moderní, nijak v odporu není s křesťanstvím a zbožný věřící křesťan nikterak není věrou zatemněn, nýbrž právě naopak, že víra povznáší ducha lidského k záhadným výšinám, kamž duše věrou nezušlechtěná snad by ani nepronikla.

Věda a víra jsou protivy? Co by zbylo z nauky o síle elektrické bez Galvaniho, Volty, Ampéra, Faradaye? Kolik bychom věděli z optiky bez věhlasných a důmyslných vědců Fresnela, Fraunhofera, Fizeaua? K pradávnejší theorii emisionové bychom se vrátili bez Mayera a Joule. Neměli bychom hvězdářských výzkumů dalekohledem učiněných bez Laplace a jiných mužů, o nichž máme nezvratné doklady, že byli muži smýšlení křesťanského, muži hluboké víry. Vadilo jim křesťanství?

Je přece známo, že vládu lójové svíčky, světla stearinového odstranil nadšený katolík Chevreul, kterýž je původcem novodobého osvětlování. Ba svítlna elektrická by asi dosud nezářila bez epochálních objevů zbožných katolíků Ampéra a Volty, jichž zbožná zanícenost je prokázána.

Jaké to šíří tmářství naše víra katolická, když uschopnila slavného Sainte Claire Deville, že vynalezl aluminium č. hliník!

A což Pasteur? — Byl tmář? Co by bez Pasteura znamenalo moderní lékařství, zbudované z velké části na objevech Pasteurových? Tomu velikánu snad ani naši osvícení mluvkaři neosměli se upřít, že vykonal pro vědu více, než všichni hanobitelé křesťanství. A přece byl Pasteur katolík neobyčejně zbožný. Ba řekněme přímo: klerikál nejčernějšího zrna. Chodil na poutě, okázale se modlil růženec, chodil pravidelně na mši svatou, přijímal svátosti.

Co by si počali fotografové bez kollodia? Co v průmyslu a stavitelství bez cementu a vodního skla by mnozí zmohli? A objevitel všech těch věcí byl zbožný, věřící křesťan Schönbein.

Zeptejte se lékařů, jaký význam v léčbě má Pelletiersův chinin anebo Loennesova auskultace — objevitelé byli také věřícími křesťany.

O našem dr. Albertovi je známo, že řekl kdysi bez obalu: Mám-li již před někým klekat, vždy raději kleknu před papežem, než před Rotšildem. Nezemřel slavný Albert jako věřící křesťan?

A tak bychom dále mohli procházet řady veleduchů a sledovat jejich veliké dílo. Bez počtu mezi nimi nalezneme učenců významu dějinného,

o nichž je nad pochybu dokázáno, že byli věřícími křesťany, zbožnými katolíky.

Z toho pak plyne, že věda a křesťanství nejsou dvě protivy, nýbrž naopak že jsou květy z téhož kořene vykvetlé, téhož původu božského, jež září a voní tím více, čím blíže vypučely od kořene společného, Boha všemohoucího.

Vidíme však také, že zbožnost křesťanská nikterak není vědě na újmu, nýbrž naopak zbožnost že je pramenem, z něhož vyprýstily vědy nejvznešenější; je zřídlem, z něhož veleduchové čerpali sílu k objevům epochálním.

A tvrdí-li přes to někdo, že katolík je zpátečník a katolictví tmářství, pak byli všichni zde uvedení a přemnozí jiní učenci zpátečníci a tmáři, k nimž býti připočtenu zajisté každý za čest obzvláštní by pokládal — kdyby si jí zasloužil.

Na takové tmářství každý katolík věru hrdým bude a nezazlí lidem malého ducha, když bezmyšlenkovitě budou opět papouškovat: věda a víra jsou protivy neslučitelné.

O kázni školní.

M. Jiříčkova.

Mnoho se za naší doby nařiká na mládež školní, na její nepřislušné chování doma, ve škole i mimo dům a školu. A přece škola nová; tak jak ji vytvořily zákony v roce 1869 a 1870, na výchovu, na mravné chování žáků hledí mnohem více, než kdy před tím. Na prvním místě, možno říci, je výchova, pak teprv vyučování.

Tak v § 21. řádu školního a vyučovacího ze dne 29. srpna 1870 jest:

„Účelem vychování mládeže jest přímá, šlechtná povaha. Aby se tohoto účelu došlo, má učitel neustále k tomu působiti, aby mládež opravdu mravně se chovala, aby měla zálibení v povinnostech, aby počestně smýšlela a byla vlídná, též v ní má hleděti smysl pro obecnost a lásku k vlasti buditi. Učitel má právo i jest povinen užiti k tomu všech prostředků zákonem dovolených a paedagogicky stvrzených.“

Děti chodí do školy, aby se tam vychovávaly, vzdělávaly a vědomostí pro život nabývaly.

Nejpůvodnějším prostředkem vychovávacím jest vzor a nápodobení toho vzoru. „Slova zní, příklady hřmí“, praví staré přísloví. Proto učitel zvláště v prvních hned hodinách a vždy i později za vyučování, nezůstavuj dítek bdících ani nejmenší chvílky bez zaměstnání, starej se a měj stále nějaký vzor pohotově, na nějž by žáci nazírali, jež by napodobovali, který by jich však také opravdu zajímal a zároveň pěstoval a zušlechťoval jejich city. Sám učitel vždy ve všem dobrém své žáky předcházej, aby, co se chování týče, byl jim prvním a nejlepším vzorem.

Každý žák budiž přidržován obzvláště k čistotě a k pořádku. Prohlížež žáky denně, jsou-li umyti, učešáni, mají-li věci své v pořádku, jak čisté

mají své knihy, sešity atd. I rámečky — mají-li žáci tabulky břidlicové — čas od času dají se udrhnouti, aby tabulka byla zas jak nová.

Konejme takové prohlídky před vyučováním na začátku školního roku každého půldne, později jednou, dvakrát týdně stačí. Snad některé rodiče (bohužel!) bude třeba poučiti, že každodenní mytí a česání prospívá tělu, že „čistota sluší tělu i duši.“ Pochvalme jim děti, když jsou vždy pěkně spořádané, ona si mnohá maminka na takové lichocení potrpí!

Dbejme, by žáci před vyučováním bez potřeby po třídě nepřebíhali, neprášili, je-li bláto, aby si obuv neb nohy řádně venku otřeli, než do učírny vstoupí. Proto ať přede dveřmi ve škole všude jsou rohože a p., oč by žáci obuv očistili.

Ať žáci nikdy do školy nechodí v oděvu ušpiněném, neb dokonce rozedraném. Upozorníme žáka, má-li kde na sobě oděv poškozený; schází-li kde knoflík, poručme, ať si jej přišije! Buď chlapec, buď děvče, buď kdo buď, knoflík přišítí ať umí každý! Poradme žákům, aby domů nezůstávali v těch šatech, co do školy nosí, pro dům aby si nechali šaty starší, obnošenější, zvláště na venkově jsou za to lidé učitelům vděčni, když takovým způsobem dítě navádějí k šetrnosti.

Navádějme žáky své, by pěkně pozdravovali, a všude slušně, jsou-li mimo školu se chovali. Vštěpujme v útlá jejich srdíčka lásku k domovu, řekněme jim, že hodné děti jsou ozdobou a chloubou svého rodiště, zlé však hanou a skvrnou.

Mimo jiné můžeme vypravovati dětem, ovšem ve způsobu zajímavé povídky, o dvou arcibiskupích v Praze. Jsou to: Jan III. Lohelius 1612—1622. Narozen r. 1549, otec byl pacholkem u jednoho sedláka ve Vogavě. Mladý Jan přišel roku 1554 do kláštera v městečku Teplé a prosil o službu při koních. Brzy stal se osobním sluhou tehdejšího opata, kterýž poznav neobyčejné nadání hochovo, dal jej vyučovati v hudbě a za krátko byl Jan Lohel varhaníkem, při čemž dále studoval. R. 1573 poslán do Prahy na vyšší vzdělání do jesuitského konventu, r. 1576 na kněžství posvěcen a zpět do Teplé povolán, kdež brzy stal se podpřevorem. R. 1585 vyžádali si Lohela, neb jak tenkrát latinisovali jména — Lohelia, premonstráté strahovští za převora. Následujícího roku stal se Lohelius na Strahově opatem. Vynikajícími ctnostmi svými a zásluhami o zchudlý v tu dobu klášter Strahovský obrátil na se zřetel císaře Rudolfa II. jakož i arcibiskupa Zbyňka II., k jejichžto přání jmenován a posvěcen Jan Lohelius r. 1604 na biskupa Lebastského, světícího biskupa pražského. Když po smrti arcibiskupa Zbyňka i nástupce jeho arcibiskup Karel, svobodný pán z Lamberka brzy ku Pánu se odebral, jmenován Jan Lohelius r. 1612 arcibiskupem pražským právě v té době bouří a náboženských rozbrojů, která předcházela válku třicetiletou.

Druhým byl Matouš Ferdinand Sobek, narozený r. 1618 v Rajhradě na Moravě, kdež otec jeho byl rolníkem. Později, když byl opatem v Praze a jmenován císařským radou, udělen mu erb a titul „z Bilenberka“. Zaznamenáno o něm, že i jako arcibiskup pražský svého otce mival u sebe, a když stárý otec zeslábl, vodíval se s ním, ano ho i krmil, když třesoucí ruce otcovy nebyly s to, aby pokrmu k ústům podaly.

Toto však jen tak mimochodem. Příklady v povídkách živě na děti působí. Myslím totiž, nač vymyšlené povídati, když skutečných příkladů je dosti po ruce.

Žáci mají do školy přicházeti v pravý čas, t. j. asi $\frac{1}{4}$ hodiny před počtím vyučování. I učitel má býti ve škole, když žáci do školy přicházejí.

Tu však zase dosti často se stává, že na venkově lidé nemají v domě hodin, nebo jdou po práci a děti vypraví z domu záhy. Jinde zase mají zimního času méně chvalitebný obyčej, nevařiti oběda. Vaří ráno snídani a pak až k 3. hodině, kdy děti ze školy od odpoledního vyučování přicházejí tak zv. oběd, který je svačinou a večeří zároveň. V poledne dají dětem kus chleba, buchtu, vdolek neb podobného něco a to s tím příkluše do školy již jak zvoní „Anděl Páně“ ve 12 hodin. Co teď? — Zamknouti školu do $\frac{3}{4}$ na jednu? — Bylo by ovšem nejkratší, ale co potom s dětmi, když mrzne, sněží, prší, vítr duje? Pustiti je do tříd bez dozoru? Ustanoviti dozorce ze žáků, dělati z nich zbytečné „policajty“, také se velice nedoporučuje.

Žáky pozdě přišlé nejprve napomeňme, když to nezpomůže, potrestejme je tím, že je postavíme mimo lavici anebo necháme je po vyučování ve škole. Vzkázati rodičům někdy pomáhá, ale někdy se vzkazky špatně osvědčí.

Za vyučování pomáhá učitel k dobré kázni vhodně volený postup vyučovací, zajímavost, živý ton; má-li učitel na zřeteli všechny žáky ustavičně a nezabývá se dlouho jedním žákem. Žáci ať sedí rovně a tiše, aby svému zdraví špatným seděním neškodili. Ruce ať mají vždy tak, aby učitel je viděl. Při vyndávání a schovávání čítanek, tabulek a j. nemusíme užívat „vojenských“ povelů a žáci si přece navyknu vykonávat vše tiše a rychle. Ani sekundu, ba ani desetinu vteřiny nenechme žáků bez zaměstnání. Učitel, který žáky ustavičně s dostatek zaměstnává, vystačí s malými tresty a zřídka jich užívá.

Pěstujme rozum a snaživost dítek vhodným poučováním. Nechť žáci učí se z příběhů, přísloví a časových událostí. Zvláště přísloví často užívejme a vhodným způsobem vykládejme, aby v lidu nevyhynula. Jsou přísloví pravidla spořádaného života, jsou moudrost lidová na ulici.

Nejméně snad vhodné jsou bajky, aspoň na nižších stupních, kde dítky neuznávají a nerozlišují ještě důstojnost člověka oproti tvorům nižším. Mimo to najdeme vhodných příkladů v bibli, jak vzorů následování hodných, tak zase příkladů odstrašujících. Připomeňme při každé příležitosti všemohoucnost Boží, Anděla Strážného, naši zodpovědnost a zodpovědnost rodičů před Pánem Bohem atd.

Stává se často, že v obci je nějaký idiot, neb člověk nepnosmyslný, jenž bývá terčem nejsurovějších vtipů, jichž se i naši žáci účastnili. Vyličme pak žákům politování hodný stav onoho ubožáka, vynaložme všechnu svoji výmluvnost, abychom v dětech soustrast k němu vzbudili.

Důležitým prostředkem jsou příkazy a zákazy. Buď jich však šetrně užíváno jen tam, kde jinakým způsobem žáků k cíli přivésti nemůžeme. Rozkazy naše buďte co možná nejkratší, rozhodny, stručny. Pozor na rozkazy, kterými se sesiluje přirozený odpor! Takovými si učitel často vychová žáky vzdorovité!

Nedávejme najednou několik rozkazů, by se nehromadily. Děti mnoho rozkazů najednou si nemohou pamatovati. Co však se jednou přikáže neb zakáže, ať platí vždy, aby se snad nezakazovalo dnes, co včera se přikazovalo!

Když učitel vidí, že někteří žáci to neb ono opomenuli, připomene jim

Někdy bývá dobře, přidá-li učitel příčiny, a doloží-li též příběhem, proč to žáci tak dělati mají a ne jinak, nebo zase proč jiné se jim zakazuje. (Proč rovně seděti? Poněvadž nerovným seděním škodí zdraví, špatně se dýchá, křivo vyrostou.) Jindy sami poznávají následky, neuposlechnou-li.

(Proč hned sednouti na své místo, jak do třídy vstoupí? — Poněvadž přecházením a přebíháním se práší a prach škodí; podlaha se zbytečně špiní, může ve běhu upadnouti na kraj lavice a p.)

Jindy zase zkrátka: tak ti poručím, a konec výmluv. Učitel však vždy učiní dobře, když co nejméně přikazuje neb zakazuje, ale co jednou poručil, to buď žákům svato a neúprosně žádej, by žáci vykonali vše tak, jak se to poručilo.

Jednal-li žák dobře, uznejme to a pochvalme ho. Vzbudíme tím řevnivost a působíme na snaživost ostatních. Jen střežme se, bychom často nechválili jednoho žáka a tím ho nekazili, až by se stal domýšlivým.

Malé děti poslouchají obyčejně jenom z bázně před trestem. To jest poslušnost z nutnosti. Později poslouchá dítě učitele z úcty a z vážnosti; uznává autoritu svého učitele, poznává, že učitel chce jen dobro svých žáků a proto je vede jen k dobrému; dítě učitele svého si zamiluje, poslouchá jej proto z náklonnosti a lásky, plní rádo vůli jeho, že učitele svého tím blaží, a dává si pozor, aby milého učitele svého nezarmoutilo neposlušností, neb opomenutím jeho rozkazů.

Až v pozdějším věku, když dítě dospívá, zná ze sv. náboženství vše o 4. Božím přikázání, zná i z katechismu 5. hlavní částku „o křesťanské spravedlnosti“, pak poslouchá z povinnosti, koná dobré, že samo sebou dobré jest a zlého se vystříhá, že cítí ke zlému odpor a má sílu přemoci žádost zlou hned v jejím počátku.

Je-li dítě zvyklé z domu poslušnosti, pak má učitel snadnou práci; hůře je, když dítě doma se poslouchati nenaučilo.

Učitel nemůže se vždy hned horšiti na dítě, když chybí. Děti nechybují ze zlomyslnosti, ale ze slabosti, chybují proto, že ještě nemají tak pevné vůle, aby to, co si umínily, také tak vykonaly. Dítě se zapomene přes nejlepší snáhu. Ano i učitel sám zavíní, že dítě chybí. (Jaké jsou na př. děti, když učitel přijde do školy mrzut nebo jinak rozrušen, což nemá vlastně býti a také by nebylo, 1. kdyby učitel nebyl člověkem, 2. kdyby učitel nežil mimo školu [což obé jsou nemožnosti.]

U lidí chudobnějších nebývá divu, že ditky jsou nezvyklé poslouchati. Bývá mnoho dětí v rodině, a rodiče musejí těžce od rána do večera pracovati, aby sebe a děti vyživilí a málo času jim zbývá na vychování svých dětí. Takové děti snadněji však přivyknou kázní školní, než mnozí rozmázení jedináčkové, kteří jsou zvyklí jen si poručeti, nikoho se nebáti a neposlechnouti a jen to dělati, co si usmyslí. S takovými učitel pak mívá mnoho práce a s rodiči nejednou ještě o tu neb jinou příčinu se nedohodne.

Důležité je, by učitel znal své žáky, znal je, jací jsou doma, na ulici, jací byli, než počali do školy choditi a p., slovem, aby se snažil žáky své co nejlépe poznati. Má-li výchova býti jednotná a má-li se zdařiti, musí též učitel býti v dobré shodě s rodiči.

Dítě poznává a cítí dobré neb špatné následky svého chování a ty jsou mu buď odměnou nebo trestem za jeho činy. Někdy však tyto přirozené odměny a tresty je třeba nahraditi umělými. Kde vzal žák za svůj skutek přirozenou odměnu nebo jej stihl přirozený trest, tam umělé odměny a tresty jsou zbytečnými. Vědomí a poznání přirozených odměn a trestů u malých dítek bývá obmezené. Proto čím menší dítě, tím častěji potřeba užiti umělé odměny neb umělého trestu.

„Disciplinární prostředky, jichž učitel smí ve škole užiti, jsou: pochvala, odměna, výstraha, důtka, stání v řadě lavic, stání mimo lavici, zadrženi ve

třídě po vyučování pod náležitým dozorem, předvolání žáka před konferenci učitelskou neb před předsedu místní školní rady, konečně vyloučení na čas ze školy. Trestati na těle není v nižádném případě dovoleno." (Je všeobecně známo, třeba že povolání paedagogové prohlásili za krok zpět, kdyby se opět po 33 letech hůlka zavedla do školy, že některý učitel má jediný prostředek: bití. Proč se však mezi učiteli tají, že s některými žáky není možno jinak se domluvit?) Učitel nesmí trestati žáka na těle. Na těle žáka trestá učitel však přece už stáním mimo lavici. Jen všimněme si žáka, když tak chvíli stojí. Už nestojí tak pružně, jako první chvíli, hned se klade na levou, hned na pravou nohu, lokty podepírá o boky a p. To není tedy trest na těle? Nebo má-li žák zůstat po vyučování, tam buď čísti nebo psát, což tělo při tom necítí nelibého pocitu? — „Myslím, (ale jen pro sebe), že takový trest mnohdy žákovi skutečně na těle hůře může uškoditi, jako rozumná rána ve pravý čas. „Metla vyhání děti z pekla, a kterých tam není, těm tam přijítí brání.“

Avšak zákon je zákon a toho nutno poslechnouti.

Stupnice dovolených trestů dá se rozšířiti, aniž zákon překročíme.

Kdysi pravil jistý paedagog: „Učitel buď homeopatem“. V další své řeči objasnil několika příklady užití někdy za trest zamilované chyby žákovy; na př.: Jakmile učitel do školy vstoupí, už některý žák má připravených plno žalob na jiné. „Dobře, řekne učitel klidně, „ty vždy na druhé něco víš, ale sám o sobě nikdy nemluviš; pověz jedenkrát sám na sebe, aspoň to, že rád žaluješ.“ Jindy zase, když byl přistihl žáka, an skáče po třídě o jedné noze: „Pojď, ukaž, jak to umíš, postůj dvě minuty na jedné noze!“ Žákovi z počátku se zdá trest žertem i ostatním žákům, ale brzy pozná, jak veliký to trest.

Někteří učitelé žáky nechávají klečeti. Kdy však klekáme? Při modlitbě, před Pánem Bohem. Není-li podlaha příliš špinava, a to přece v učinně nikdy býti nesmí, ať sedí žák na zemi s nohama nataženýma. To jest z nejtěžších trestů pro neposedy.

Při trestech mějme vždy na mysli, bychom žákovi nijak neškodili, ale prospěli, by trest nebyl těžší, než žák snést může. I písemné tresty se osvědčují. Neumí-li žák v počtech, neb i v jiném předmětu nějaké poučky, zapamatuje si ji, když ji několikrát opiše. I jiné věci psávají za trest, opisují články, opisují z katechismu, piší poučky o slušném chování 10, 20krát atd. Jindy napíší jen jednou a dají matce nebo otci podepsati.

Když žák chybu poznal a lituje jí upřímně ještě před trestem, odpuštěme mu trest. Když žák se však znova a znova chyby dopouští, nedbejme planých slibů a vyberme vhodný trest.

Mějme vždy nacvičenou s dětmi hezkou zásobu snadných písní a z tělocviků ať znají dosti pěkných, zajímavých her, i řadu básní nacvičme a uvidíme, že i mimo školu budou děti ne-li docela, tedy dosti slušně se chovati a na školu s láskou a vděčností vzpomínati.

I rodiče budou lépe o škole a učitelích smýšlet a před dětmi mluvit, čímž se učitelů práce velmi usnadní, že nebude potřeba, aby užil trestů nejtěžších. Láska budí zase lásku a děti jsou v té věci velmi citlivé, poznají každý stupeň a zas ji podle toho oplácejí.

Duše těch dětí jsou obrazem Božím. Učitel je povolán, aby ty duše vedl k Bohu, aby se mu tím více podobaly. Ó jak vznešený úřad! Z těch duší bude jednou učitelů počet klásti Pánu Bohu. Kéž by ta duševní závěrka dopadla šťastně!

Jak by se dala přízeň a láska ku škole a učitelí, ku pokroku a vzdělanosti zvýšiti.

Napsal *Rudolf Indra*, nádučitel.

Mnohé kraje krásné naší Moravěny pokulhávaly až do nedávna a mnohé pokulhávají doposud v pokroku a vzdělanosti a to proto, že postrádaly a postrádají ještě ohnisek, ze kterých vzácné tyto klenoty zářivý lesk svůj čerpají.

Ohnisky těmi míněny tu školy. Projděme naši Hanou, naše Valašsko, Slovácko, Podhorácko a Horácko a shledáme dosti veliké rozdíly ve školství v pokroku a vzdělanosti. V posledních letech však začíná školství české i v těch zastrčených okresích slaviti své vzkříšení: nebo školy národní se rozšiřují, nové otvírají, ano i školám odborným a středním jakási větší pozornost, než se dříve stávalo, se věnuje.

Jen že, bohužel, není touha po pokroku a vzdělanosti všude stejně pochopena a oceněna: na mnohých místech drahé naší domoviny považují ještě školu a učitele za největší svá břemena. Jak pak mnoho času ještě asi uplyne, než se dočkáme konečně té ideální doby, kdy se všude na školství, na pokrok a vzdělání přívětivou tváří patřiti bude?

Hlavním kamenem úrazu, jenž se vždy a všude do cesty staví, jsou různé platy na školu a učitele. Ačkoliv se i na jiné úředníky platí, přece plat ten našeho venkovana tak nebolí, jako plat na školu a učitele. Soudní sluha, berní exekutor atd., kteří mu jen žaloby a platební rozkazy doručují, těší se na mnohých místech větší důvěře a přízni u lidu našeho, nežli největší jeho přítel a dobrodinec — učitel, a kdyby mu tento třeba i nebe dolů snesl, zhola nic to nepomůže.

Nepřízeň tato objeví se nám ve pravém světle tam, kde se má nová budova školní stavěti. Takovému učitelí, který dožije se toho štěstí, že se mu nová škola staví, jest mnohdy pravá muka vytrpěti; neboť urážky na cti, vyhrožování, vyhánění ze školy (někde se domnívají, že jest učitel obecním služebníkem jako po nocny, policajt, hotař atd. a proto že ho mohou libovolně sesaditi a dosaditi) a všelijaká jiná příkoří bývají tu na denním pořádku.

Žalostné tyto poměry panují nejvíce v krajinách chudých, hornatých, kde není ani průmyslu, ani obchodu, ani — chleba

Avšak nedivme se tomu pranic: chudý lid venkovský nerad vidí ty nádherné paláce, na něž chtěj nechtěj svůj poslední, někdy až krvavě vydělaný halíř složití musí a proto naplňuje jinak dobré srdce své jedovatým záštim proti škole, proti učitelí, proti všemu, co s pokrokem a vzdělaností těsně souvisí a posílá domnělé původce svých útrap a svízelnů, toť se ví, že na prvním místě zase jen učitele — do horoucího pekla.

A kdyby v obci sebe krásnější a účelnější budova školní stála, nevidí v ní mnohý venkovan nic jiného nežli protivnou mučírnu a v učitelí zase nenáviděného tyрана a škůdce: vždyť on jest to, jenž ho stavbou nové školy přivedl skoro až na mizinu — si myslí. Ubohý učitel! Dávno se bude na hrobě jeho tráva zelenati, avšak naň bude se záštim tak dlouho vzpomínáno, dokud nákladná stavba školy zaplácena nebude.

Jsem pevně přesvědčen, že by se přízeň a láska ku škole a k učitelí, k pokroku a vzdělanosti mnohem zvýšila a že by se i v chudobných a zastrčených krajích zcela jinaké poměry utvořily, kdyby stavby škol, opatřování

učebných pomůcek, otop školních místností, vůbec veliké potřeby školní zapravovány byly ze zemské pokladnice a kdyby nenáviděná školní přírážka a osudný školní plat z poplatních archů úplně vymizely.

Nastane-li někdy takový obrat ve školství, pak bude skutečně učitelé při namáhavé jeho práci duševní blaze, neb nebude mít více co činit se záležitostmi, jež mu mnohdy krev pijí a pokrok a vzdělanost provázené větší přízní a láskou budou slaviti též všude své triumfy . . .

Něco o ženských ručních pracích.

Mnoho mluvilo se svým časem, ano i psalo, jak nesprávné je říkati ženské ruční práce. Ruční práce je každá práce, každé zaměstnání rukama. Velmi směšné obrázky přinesly o tom svého času „Humoristické Listy“ a po nich to otiskovaly mnohé kalendáře ve statích: „Něco pro zasmání“. Časem všechno zas utichlo a název „ženské ruční práce“ zůstal tak, jak byl.

Učitelky ženských ručních prací byly ode dávna, kdy ještě o literních učitelkách nebylo slechu, a ještě v minulém právě století, v letech osmdesátých, bylo na naší milé Moravě dosti osad, kde mysleli, že mohou býti pouze učitelky ženských ručních prací a ženská že ničemu jinému nerozumí.

Zkouška pro vyučování ženským ručním pracím je velice snadná proti nynějším požadavkům školy a je skutečně s podivem, jak dosud nepožaduje se ani od kandidátky vysvědčení ze školy měšťanské!

Jinde, na př. u pošty, dříve, než je připuštěna, musí dělati tak zvanou intelligentní zkoušku, nemá-li vysvědčení ze školy měšťanské, a to ze třetí třídy! Industrialní učitelka je povinna zrovna vystupovati veřejně, obyčejně tak jako literní učitelka, lid nevidí v učitelkách žádného rozdílu, a dobře také, když nevidí, sice by mnohý si myslel, že industrialní učitelky může si méně vážiti než literní. Ale nechme toho! Právě proto, industrialní učitelky, a budíž jim ke cti to zde povědíno, snad vědomy jsouce si té mezery, studují pilně, vzdělávají se soukromě, a mnohá z nich co do píle mohla by býti nám literním učitelkám vzorem!

Každým rokem přihlašují se kandidátky ke zkouškám z ženských ručních prací a každým rokem jich mnoho dosáhne vysvědčení, mnoho jich zůstává doma však bez místa, nezaopatřených, a mnohé též vyhledávají si místa jinde než na školách — z každého roku jen část jich dostává místa učitelek ženských ručních prací na veřejných školách obecných a měšťanských.

Co je však míst obsazených literními učitelkami! Na trojtřídních školách málo kde je zvláštní industrialní učitelka. Obyčejně to místo zastává literní učitelka. Vypíše se místo buď podučitelky, nebo učitelky s povinností vyučovati ženským ručním pracím, dá se jí to do dekretu a nyní už jí to nikdo nevymaže. Dostane prvou třídu a ve všech třídách ruční práce. Dle předpisů nesmějí ruční práce býti odpoledně po třetí hodině.

Nezbývá jinak, než v rozvrhu dáti ruční práce na hodiny od 10—12 hod. Ještě dobře, když žákyň ve třídách není mnoho, tak může vzítí dvě třídy do jedné skupiny, obyčejně 1. a 2. třídy; poněvadž žákyně 1. třídy 1. oddělení ručních prací nemají, bývají pouze žákyně 2. oddělení ručními pracemi zaměstnány. Kde však je v 1. třídě ve 2. oddělení přes 20 žákyň, 2. třída má jich už jistě 40 i přes 40, a 3. třída také, tu potom musí učitelka si rozdělití žákyně do 3 skupin, a co potom? Vyučování v 1. třídě samo má 21 hodinu, když pak vyučování ručním pracím děje se ve 2 skupinách, trvá 7 hodin, ve 3 skupinách 9 hodin, takže učitelka má potom celkem 28—30 hodin týdně vyučování.

To by nebylo tak mnoho, kdyby vyučování ženským ručním pracím nevyžadovalo po každé hodině opravy, která trvá $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, někdy i celou hodinu. Jindy příprava zase zabere hezkou chvíli času, tak načínání, zavírání, pata a j., takže při nejmenším týdně 2 hodiny se ztráví takovými vedlejšími pracemi. Mimo to má učitelka pak ve své třídě opravu sešitů a výkresů a jiné práce, takže má učitelka celý týden práce dosti. K tomu vyučování na venkově začíná odpoledne na mnoha místech o 1 hodině.

Považme, jakých slasti má učitelka na venkově na trojtřídce, když učí ráno až do 12 hodin, mluví od rána do poledne ve vzduchu znečištěném rozličnými výpary, a abych to moderně řekla, přeplněném bacilly rozličných nemocí, zvláště tak za deštivého počasí, když děti přijdou hodně umoklé do školy. Byť obyčejně učitelka ve škole nemívá, ten je jen pro učitele, než tedy žákyně složí práce a než učitelka přijde domů, bývá $\frac{1}{4}$ na 1, pak o $\frac{3}{4}$ na 1 už zase musí z domu do školy. Odpoledne vyučování trvá od 1—3, od 1— $\frac{1}{2}$ 4, od 1—4 hodin.

To je zpěv a tělocvik ode 3—4 hodin, když ruční práce býti nesmějí. Lidé myslí, že učitelka si vzala ruční práce proto, aby měla větší plat, páni nahoře zas vykládají, že bude mítí větší zásluhy. Učitelka zatím v mladších letech zkazí si takovými zásluhami zdraví a často je pak nucena před časem jíti do pense.

I zvláštní týdeník pro ruční práce se požaduje, rozvrh látky učebné, tak jak z jiných předmětů pro každý školní ročník zvlášť.

Ale ještě snad by ani to vše nic nebylo, učitelka by vše ráda vykonala, nic by si na ty své zásluhy nedomýšlela, kdyby — inu — to kdyby! Kdyby nebylo toho častého nedorozumění mezi rodiči a učitelkou, vlastně mezi matkami a učitelkou, tak jak už to bývá. Z vlastní několikaleté zkušenosti mohu pověditi mnohé věci. Když ruční práce v obci jsou zavedeny; tu je celá porada, která matka své děvče do ručních prací posíláti bude a která ne; ta pošle děvče, ale jen jedno, ta zase jen jednou za týden, ta zase je nechá jen učiti šiti, z toho ostatního nic není, jiná zase jen chce, aby děvče všechny punčochy nadpletlo, více nežádá, a zase jiná chce jen všude mítí háčkované krajky na všech plachtách, na záclonkách a v peřinách háčkované vložky a jen háčkování vychvaluje.

Konečně učitelka počne učiti, vysvětlí holkám, že všechny budou se učiti, že celé oddělení bude pracovati stejnou práci stejně, že se budou vyučovati hromadně tak jako při jiných předmětech, a že vydání s tím nebude jiných, leč na potřeby k oněm pracím, které pro tu skupinu neb pro to oddělení jsou ustanoveny.

Děvčata přijdou s tím domů, a teď je povídání z nova. Některá matka uzná to za dobré, ale většina má zase svůj rozum a nechce se dáti o jiném přesvědčiti.

Dojde se při vyučování ženským ručním pracím k punčoše. Přijde matka jedné žákyně do školy a elaborát všech povídaček přednese jak umí

nejučeněji a myslí, jak učitelku i s celými a všemi studii porazila. Řekne jí, jak zbytečné je dnešního dne učiti ještě pletení, když jsou již přece na to stroje a za pár krejcarů může si každý koupiti punčochu, jakou potřebuje. „Nač mají se křiviti ty malé dětské prstičky pletením, když se ono stalo dnešního dne úplně nepotřebným a zbytečným!“

Matkám dále není vhod, když žákyně práce ve škole nechávají, chtějí viděti, jak práce pokračuje, nač dávají dětem peníze. Učitelka dovolí žákyním práce vzíti domů. To je pak hotový kongres! Práce jdou po dědině dům od domu. Ta praví: „Je to moc široké,“ jiná: „je to úzké,“ jiné je toho málo, myslí, že už mohla býti celá punčocha. Žákyně zatím po cestě také si práci vyndávají, prohlídají, při tom mnohá oka vypustí, nebo celou práci do bláta upustí. Potom ve škole bývá hotový Babylon. Některé mají oka vypuštěná, jiné práci uchytanou, špinavou, některé zase maminka nebo starší sestra nebó tetička kus toho připllela, jiná stratila cestou jehlici a j.

S háčkováním to bývá podobně. Zase některá matka přišla a řekla, co že takové hlouposti, nač to háčkování, k čemu to je, bude-li její děvče také dělati kabátek a čepičku, to že ona ji dělat nenechá. Takové věci ať se učí dělati ty, které si s tím někdy budou chleba vydělávati, ona že je bohatá, že si takové věci koupí a děvče nepotřebuje si oči na tom kazit. Plést nohavky? — Ale to si učitelka dá, těch na venkově ani všichni lidé ještě neznají!

Všechnu nápravu očekává učitelka od šití. Nu, dobře, začne stříhati na ženskou košili, a to je nyní smích z té „panské“ košile! A tak to jde první rok, jak pro vyražení. Druhý rok už je lepší porozumění pro všechno, ač přece není ještě možno dočkati od žákyň, aby všechny najednou si vše přinesly, aby stejně při práci pokračovaly, v čemž také mnoho vadí i zameškaná návštěva některé žákyně. Dobře je, když může učitelka uspořádati na konci školního roku výstavu prací žákyň a při tom tak na mnohé věci matky upozorní.

Pořádala jsem výstavku každý druhý rok. Matky rády chodily, i jiné ženy, a když viděly tu zásobu punčoch, krajek, kabátků, čepiček a vyšívání, teprv se divily, že jak ty děti toho mnoho udělaly. Jednou pak za všechny jedna povídala: „Hleďte, my, když jsme chodily do školy, tak jsme ten ostatní čas proskákaly a prostály ledaskde a neměly jsme z toho nic a teď ty děti ještě dost se proběhnou a co toho tu mají, teď se to naučí jako hračkou, a až budou velké jako my, budou něho umět.“ A to pomohlo.

Školství v Japonsku.

Japonsko, které ani ne před 50 lety sotva dle jména bylo v Evropě známo, má dnes tak rozvinuté a dokonalé školství, že vyhovujíc úplně svým potřebám, stává se pomalu ohniskem, do něhož hrnou se vědychtiví sousedé. Rozhodně možno říci, že v oboru vzdělanosti lidské odehrá velikou roli, když cílem jejím bude oživení prastaré nyní dřímající vysoké kdysi kultury východní; dáť ono svým starým a příbuzným sousedům, Číňanům a Indům, kořisti kultury evropské, které Evropa bažící po zlatě dáti nemohla. Proto též nebude zbytečným poněkud přihlednouti k tomu, jak vzdělanost evropská v Japonsku po tupuje, když — třeba tu již před

2000 lety hluboko kořeny zapustila kultura a vzdělanost čínská — přece mnohé věci třeba připsati charakteru a přednostem Japonců, a příklad jejich může býti pro nás poučným.

Japonsko má dnes dvě university státní v Tokiu a v Kioto a tři soukromé v Tokiu, mezi nimi jest jedna ženská. Poněvadž život státní a společenský rozvinul se velmi rychle, tu pět universit již nestačí pro celou říši; z toho důvodu ministerstvo osvěty, pečlivě dbající o vyšší vzdělání, na počátku roku 1902 vypracovalo důkladně projekt nové university na jihu říše — na ostrově Kiu-Siu. Aby bylo možno projekt ten co nejdříve uskutečniti, byla při ministerstvu ustanovena zvláštní komise, které dáno na starost vystaviti a zaříditi potřebné budovy, obstarati professory atd.; zároveň bylo vysláno do Evropy několik odborně vzdělaných osob, aby seznámily se s zařízením universit evropských, aby v nové universitě všechno co nejrozumněji a prakticky bylo zařízeno. Kromě toho jest již vypracován jiný projekt nové university též v jižní části Japonska. Třeba tu poznamenati, že i vláda i obyvatelstvo považují vzdělání za nejpotřebnější a nelitují sil ani nešetří penězy na školství; proto možno s jistotou říci, že i projekt poslední university brzy bude v život uveden.

Pro odborné vzdělání má Japonsko několik ústavů vyšších: 2 polytechniky, 2 obchodní akademie, 3 akademie rolnické, 1 školu ryboloveckou, 1 konservatoř a 2 ústavy učitelské vyšší; kromě toho tři ústavy vyšší: vojenský, námořnický a diplom. akademii.

Kromě toho má Japonsko 6 akademií přípravných pro mládež, která ukončivši ústavy střední, chce se věnovati vyššímu studiu. — Gymnasii chlapeckých má 130 státních a 41 soukromé; gymnasií ženských má 23 státní a 8 soukromých; 72 školy technické střední, 47 ústavů učitelských nižších; 125 škol umělecko-průmyslových státních a 16 soukromých; 27018 škol obecných; mimo to více než 1200 státních a soukromých ústavů nejrůznějších oborů.*)

Ve všech školách japonských bylo v roku školním 1901 vyučováno 7,215.075 osob — mezi nimi jest 4514 posluchačů universitních. Uváživše, že dnes jistě 7,000.000 vzdělává se ve školách obecných, můžeme směle říci, že Japonsku každoročně přibývá 2,000.000 obyvatelů, kteří požívali vzdělání na školách obecných. (Srovnej přírůstek od r. 1900 v poznámce.)

V Japonsku jsou rodiče povinni posílati děti své do školy od 5. roku. Učení ve školách obecných trvá 4 leta; jest to nižší oddělení pro všechny povinné a bezplatné. Avšak většina škol obecných má i vyšší oddělení, též čtyřletní (jako naše měšťanky), po jehož ukončení možno vstoupiti do gymnasia (naše vyšší gymnasium neúplné) nebo do nižšího ústavů učitelského (naše ústavy učit.). Studium v gymnasiu trvá 4 leta, v učit. ústavu nižším 5 let. Kdo ukončil gymnasium a prošel tak zvanou „akademii přípravnou“, může vstoupiti buď na universitu nebo na vyšší ústav odborný (technika). „Akademie přípravná“ pro universitu trvá 1 rok, pro ústavy odborné pak 2—3 leta. Kdo si odbyl nižší ústav učitelský, může dostati místo učitele na škole obecné nižší, nebo může vstoupiti do vyššího ústavu učitelského (trvá 4 leta) a po ukončení studia obdrží místo učitele na škole obecné vyšší. Studium na universitě vyžaduje nejméně 6 let času.

Ve všech vzdělávacích ústavech, kromě nižších škol obecných, které vydržovány jsou obcí nebo nákladem částí města, třeba platiti školné. Školní plat celkem na středních ústavech není veliký: od 12 do 40 rublů, které

*) V r. 1900 obnášel státní rozpočet školní více než 80 milionů rublů; byl celkem 28.717 škol, 100.116 učitelů a učitelek, 4,513.334 žáků a žákyň. Od roku 1899 — tedy za rok — přibýlo: 206 škol; 7143 učitelské síly, 206.993 žáci. Pozn. red.

v částkách měsíčních možno splatiti. Nadanější a méně zámožní obdrží úlevu. Školné na universitě a v jiných ústavech vyšších nepřesahuje 50 rublů ročně. Výše vyjmenovaný postup ústavů vzdělávacích umožňuje každému — i chudému, aby co nejvyššího vzdělání dosáhl. — Při učitelských ústavech nižších i vyšších jsou internáty, v nichž chovanci vydržování jsou státem, ale, když obdrží místo, jsou povinni po malých částkách spláceti. Internáty jsou i při středních i vyšších ústavech, zvláště pro mládež z venkova a plat není příliš vysoký: 100—200 rublů na rok.

Právě tak zařízeny jsou ústavy pro ženské. Jsou též nižší a vyšší ústavy pro učitelky. V r. 1901 otevřena byla v Tokio první ženská universita; na třech fakultách: historicko-literární, lékařské a hospodářské bylo celkem 80 posluchaček. Tak malý počet vysvětluje se tím, že universita otevřena byla příliš časně, kdy ještě dorost dívčí hotov nebyl se studiem na ústavech středních. Počet posluchaček časem jistě velice vzroste.

Jazykům evropským: francouzskému, anglickému a německému vyučuje se na všech školách již od vyšších obecných (5. školní rok) počínaje, kdež angličina jest předepsána. V gymnasiích a jiných ústavech středních mohou se žáci ještě učit frančtině a němčině. V obchodních školách kromě toho učí se dle přání vlašsky, španělsky a rusky. Jsou též zvláštní školy pro jazyky evropské, pro čínský a indický.

Škola obecná jest v Japonsku velmi ideálně zařízena; možno ji nazvati vlastně zahrádkou — školskou, když větší díl hodin vyučovacích stráví děti na čerstvém vzduchu, na dvoře nebo v zahradě školní, kde učitel vykládá přírodopis, nebo ve volném čase odbývají se zábavy.

O osmé hodině ráno děti přicházejí do školy s malou knížečkou, velikým svitkem papíru japonského, a s potřebným náčiním psacím: štětcem a miskou na roztírání tuše. Učení psaní trvá hodinu; jest názorné: učitel namaluje jakoukoliv literu japonskou nebo čínskou, a děti sedíce na zemi malují totéž na svých papírech. Z počátku jsou litery ovšem divné — veliké, neboť psaní malých tenkých znaků vyžaduje cviku; to však učitele netrápí; a děti jsou též spokojeny, že umějí „napsati“ krávu nebo konč (znaky čínské, jichž Japonci užívají, značí vlastně celá slova). Učení ve škole trvá do 4 hodin, s přestávkou hodinovou v poledne a 20minutovou po každém předmětu. V přestávkách děti poslouchají nejraději v zahradě výklady přírodopisné. Předměty ty nazývají Japonci „naukou květin“, „naukou zvířat“ atd. Výklady ty konají učitelé mistrovsky, zábavně, tak že není divu, že je každý Japonec milovníkem květin a znalcem přírody; z toho důvodu též v umění japonském převládají květiny a zvířata. Zkrátka: obecná škola japonská dává možnost a hlavně chuť k dalšímu vzdělávání se.

Na jednu zvláštnost japonských škol třeba ještě upozorniti. Na žádné totiž škole nevyučuje se náboženství. Třeba stát dovoluje každému vyznávat jakékoliv náboženství, ve škole přísně zakázáno jest učitelům mluvit o náboženství a o politice. Náboženství a politika jsou ze škol japonských úplně vyloučeny. Náboženství pak učí se ve zvláštních školách církevních. Ve všech však školách — od nižší obecné počínaje až do university — vyučuje se „mravovědě“ a ethice.

Japonské školy jsou u „sousedů“ velice váženy. V r. 1901 asi 400 cizinců z Číny, Korey a Indie hledalo tam vzdělání a časem počet ten jistě vzroste.

(Z „Przeglądu pedagogicznego.“)

ZPRÁVY.

Naším spolupracovníkům a odběratelům. Na konci III. ročníku děkuje redakce jménem Katolického spolku českých učitelů na Moravě všem, kteří pomáhali zdokonalovati a rozšiřovati náš list, a prosí dosavadní přátele, aby věrní zůstali a list náš doporučovali.

Všem přátelům veselé svátky vánoční a šťastný nový rok!

Herbert Spencer zemřel dne 8. prosince t. r. ve věku 84 let. Narodil se dne 28. dubna 1820 v Derby, kde jeho otec byl učitelem. Pro vědy přírodní a matematiku jevil zvláštní zálibu a stal se inženýrem, když byl po nějaký čas vypomáhal ve škole svého otce. V r. 1846 zahájil spisovatelskou činnost v časopisu „Economist“ a zůstal jí věren po celý život. Ze spisů, které mu získaly pověst světovou, máme v češtině „Soubornou filosofii“ v překladu dra. Peroutky a rozebrané „Dané pravdy mravoučné“, jež přeložil J. Úlehla.

Z „Jubilejní jednoty lidumilů na Moravě“. Do vychovávacího ústavu v Dřevohosticích, jež zřídila a vydržuje „Jubilejní jednota lidumilů na Moravě“ pro mládež opuštěnou a mravně ohroženou, přijme se pro nadační místa, jež zemský sněm povolil, 25 hochů opuštěných nebo mravně ohrožených u věku od 8 do 12 let. Aby hoch mohl býti přijat do tohoto ústavu, ať podají rodiče nebo jejich zákonní zástupcové „Jubilejní jednotě lidumilů na Moravě“ v Brně nekolikovanou žádost, doloženou: 1. Křesťním listem (výpisem z matriky); 2. domovským listem; 3. poslední zprávou školní a možno-li i zprávami ostatními; 4. lékařským vyjádřením o stavu zdravotním s poznámkou, zda-li v posledních šesti nedělích byly v rodině, ve které hoch žije, nemoci nakažlivé; 5. vyjádřením rodičů, poručníka neb obce, mohou-li a po případě který příspěvek na hochu platiti; 6. vysvědčením chudoby (nemajetnosti), třeba-li listovním úřadem potvrzeným. Zároveň se požaduje, aby 7. správa školy podala podrobné vyličení o dosavadním chování chlapcově; pokud možno, budiž také přiloženo 8. vyjádření místního nebo nejbližšího odboru „Jubilejní jednoty lidumilů na Moravě“ o přijetí chovance. Zmíněné žádosti úplně doložené budtež posílány „Jubilejní jednotě lidumilů na Moravě“ v Brně.

Zpráva c. k. statistické ústřední komise o rakouském školství. Roku 1850 bylo obecných škol 12784. r. 1900 však 20.442 ve všech zemích škol přibýlo, jen Tyroly s Voralberkem mají méně škol než r. 1850. Škol měšťanských jest 822 proti 301 r. 1880, z nich připadá na Čechy 419, na Moravu 133; v Bukovině není ani jediné školy měšťanské. Jen 67·5% obecných škol mělo vyučování celodenní; v Haliči má více než 80%, v Krajině přes 70% škol vyučování polodenní. Počet škol s vyučováním celodenním klesl s 72·7% r. 1890 na 67·5%. Podle řeči vyučovací jest 53·6% slovanských, 39·6% německých, 4% vlašských a 2·8% smíšených. V Čechách jest 57·4% škol českých a 42·6% německých, na Moravě 70·1% českých a 29·7% německých, ve Slezsku 21·1% českých, 26·9% polských a 43·1% německých škol. Počet škol německých zmenšil se s 42·9% r. 1890 na 39·6%, vlašských s 5·7 na 4%, kdežto škol s vyučovacím jazykem slovanským přibýlo s 43·6 na 53·6%, při čemž rusinských ubylo s 10·5 na 9·3%. R. 1900 působilo na všech obecných školách 53.070 učitelův a 22.466 učitelek, z nichž mělo plný počet vyučovacích hodin 38.563

učitelův a 14.044 učitelek. Učitelů s plným počtem hodin bylo r. 1880 31.134, takže jich přibylo o 23·8%, učitelek bylo r. 1880 jen 4791, zvětšil se tedy jejich počet o 192·7%. R. 1880 bylo učitelek 15·4%, r. 1890 již 18·8%, roku 1900 však 26·7% všech osob učitelských. V Terstu je více učitelek než učitelů, v Haliči a Tyrolsku obou stejně. Z učitelů jest 17·7%, z učitelek však 44·7% prozatímne ustanoveno. Méně než 600 K ročního příjmu mělo 496 učitelův a 1566 učitelek; od 600—1200 K mělo 12.624 učitelův a 6989 učitelek. Více než 2000 K příjmu mělo 11.768 učitelův a 1926 učitelek. Z učitelů mělo příjmy menší 1200 K 34%, učitelek 61·5%.

Nejvyšší počet žáků v jedné třídě. Kanton curyšský (škol. zák.): Počet žáků jedné třídy nepřesahujž 35! Město Bern: § 3. Průměrný počet žáků pro obecné školy stanoví se na 40. § 9. Nejvyšší dovolený počet žáků ve třídě jest na chlapeckých a na dívčích školách stanoven na 35, nejvýše na 40. Podobná nařízení obsahují školní zákony dánské a norvěžské, kde rovněž počet žáků stanoven v jedné třídě na 40 a jen v nejnútnejších případech smí dostoupiti 50. Také ve Francii přeplnění tříd žactvem zabraňuje čl. 17. o stavbě školních budov z r. 1192, v němž stanoví se, že ve třídě nesmí býti více než 50 míst.

Naše „panenská“ literatura. Knihkupectví Hejdovo a Tučkovo oznamuje, že vydalo knihu „Prostitutka Elisa“. Předmětem líčení jest prostitute a kriminál, ale jinak prý jest mnoho míst dojemných. — „Nár. Politika“ počala uveřejňovati román „Zločincovo vyznání“, v němž se vypisují dobrodružství prohnaneho šibala. Tak se vzdělává náš lid!

Následky kouření u dětí. V Anglii kouření dítek tak se rozmohlo, že továrny tabákové vyrábějí pro děti zvláštní cigarety. Proti tomu vystoupily energicky všechny časopisy, neboť se ukázalo, že degenerace u dítek rychle postupuje. Dítka otrávené nikotinem dostávají tlučení srdce, různé nemoci oční a hrdelní, ruce se jim třesou a brzy dostávají se poruchy nervové. Proč domáhají v Anglii zákona, kterým by zakázáno bylo mládeži do 18. roku kouřiti. U nás ne mnoho lépe. Dříve když mělo děcko „krejcar“, koupilo si rohlík, nebo bonbonů — a nyní běží s ním do trafiky „na drámky“, aby tak otravovalo sebe, ničilo svůj organismus. Bylo by třeba též větší přísnosti a pozornosti v tom ohledu.

Dětská bída v Rusku. Všeslovanský dobročinný výbor v Petrohradě podal carovi žádost, již se vrhá pronikavé světlo na kulturní poměry v Rusku. Dle udání výboru jest prý ve velikých městech Ruska na 4000 dětí, jejichžto rodiče hynou ve věznicích a o něž se nikdo nestará. Děti ty mají útulek ve zvláštních místnostech vězení, kde zmirají zrovna hladu. Ve všech velikých vězeních ruských jsou prý takové „dětské útulky“, a stát trpí prý mlčky jejich trvání. Stravy se dostávalo takovým dětem, jež jsou tam vydány v šanc tělesnému a mravnému zbídačení, dosud od dobročinných výborů ženských. Ježto však prostředky soukromé dobročinnosti nepostačují a počet dětí žalářnických neustále se množí, výbor žádá, aby bylo postaráno o státní péči pro tyto nebožáky. Počet dětí shora vylčený vztahuje se toliko na šest velkoměst ruských (Petrohrad, Moskva, Kijev, Kazaň, Varšava a Oděsa). Dětská bída ve věznicích menších jest asi ještě horší, nežli ve věznicích velměst. *Rozhledy.*

V Anglii „Společnost proti týrání dětí“ za rok ujímá se průměrně asi 100.000 dětí a myslí, že asi 3000 z nich zemře následkem ran a pod. V letoším dubnu ujala se 8727, v květnu 10.115, v červnu 9668, v červenci 10.298, v srpnu 8833, v září 9929 dětí. Ve dvou posledních letech žalovala 34.940krát v záležitostech 95.560 týraných dětí.

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➡ Vyšlo úplné. ➡

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

České květy.

Velká obrázková revue rodinná.

Pořádá :

Dr. A. Podlaha. Vydává: V. Kotrba.

Ročníku III. (V.) vyšlo č. I.

Pro salou i chudší jizbu,
pro místnosti veřejné i krb rodinný,
k zábavě, poučení, ku vzletu
do ideálních říší čístejšího umění
slovem i obrazem cesta.

Roční předplatné 12 korun
i chudšímu, pro vše krásné zaujatému
čtenáři poskytuje příležitost zaopatřiti si
malou vlastní obrazárnu,
již utvoří umělecky na nád-
herném papíře provedené
== samostatné přílohy; ==

dále **velikou zásobu krásné**
četby zábavné veršem i pro-
sou, dostatek četby poučené,
jakož i časové zprávy ze
světa: politického, vynálezů,
objevů a umění.

Hudby a zpěvu milovným čte-
nářům přijdou zajisté vhod **hudební**
listy, které přídatkem se poskytují bez
zvýšení předplatného

Rubriku „HÁDANKY“ pořádá osvěd-
čený čes. hádankář St. Kober-Jaroměřský.

Na každých 6 exemplářů 1 zdarma.

**Levné a ušlechtilé
dárky dětem:**

NOVINKA! NOVINKA!

O ZAJÍČKOVĚ.

Po malé i velké děti.

➡ Za 24 haléřů. ➡

L. N. TOLSTOJ:

ČÍTANKY.

První, Druhá, Třetí Čítanka po 40 h,
váz. po 80 h; Čtvrtá Čítanka po 60 h;
váz. po 1 K. Vázané vždy ve vkusné
plátěné vazbě s obrázkem.

POUDAČKY.

Pohádky podřečím horáckým.

— Za 40 hal. —

Nakladatel **JOS. PELCL, Praha.**

Při větších hromadných objednávkách pro školy zvláštní výhody.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Vychovatelské Listy.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

Ročník III.

POŘÁDÁ ALOIS ADAMEC.

Hlavní spolupracovníci: L. Červenka, Frant. Gogela, Rudolf Indra, prof. Frant. Janovský, Marie Jíříčková, J. M. Kadlčák, prof. dr. Josef Kachník, Antonín Kamrádek, Jos. Kolář, Bedřich Konařík, Jan Kovář, Ondřej Kypr, prof. dr. Rudolf Nejezchleba, Frant. Pišmistr, Frant. Valoušek, Josef Weiss, A. K. Víták, prof. dr. Rudolf Zháněl.

V IVANČICÍCH 1903.

Nákladem katolického spolku českých učitelů na Moravě. — Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.

OBSAH.

	Str.
<i>J. Bečvan</i> : Umění v domácnosti	264, 315, 330
<i>L. Červenka</i> : Jak lze působiti škole, aby žáci i mimo školu se slušně chovali	177
<i>Fr. Gogela</i> : Z vyššího tajnosnubného rostlinstva domácího	337
<i>Rudolf Indra</i> : Jak by se dala přízeň a láska ku škole a učiteli, ku pokroku a vzdělanosti zvýšiti	376
<i>Prof. Frant. Janovský</i> : Katechismus	99
— Výchov u křesťanském ovzduší	112
— Paedagogické rozhledy	164, 225, 241, 321, 346
<i>Marie Jiříčková</i> : O kázni školní	371
<i>J. M. Kadlčák</i> : Škola a rolnictvo	3, 25
— Princovo počítadlo	9
— Školní museum	39
— Vychovávájme příkladem	52
— Našim matkám	70, 81
— Kam s dětmi o prázdninách	85
— O lokalisování v učbě	104
— Vyučujme v přírodě	117
— Mužné slovo v čas	125
— Co jsme viděli u potoka	134
— Naše výkony zeměměřičské	150
— K prvnímu jubileu	156
— Na pile	166
— Těší nás víra jenom posmrtným nebem!	183
— Ve valcovně	193
— V uhlisku	229
— Na co zapomínáme	255
— Školství na katolickém sjezdě v Brně	258
— Ve smaltovně zešťové	308
— Z čeho můžeme těžiti	328, 347
— K boji o školu	362
<i>Prof. dr. Josef Kachník</i> : O didakticko-ethickém působení Karla Al. Vinařického	33
— Poznámky k vyučování zeměpisnému	67
<i>Antonín Kamrádek</i> : Naše národní poslání	298, 313, 352, 342, 353
<i>Jos. Kolář</i> : O vyučování hluchoněmých	129, 145
<i>Bedřich Konařík</i> : Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti	209, 246, 278
— O významu cudnosti ve výchově	205
<i>Jan Kovář</i> : Ze záhybů moderní duše	2, 18, 49, 65
<i>Ondřej Kypr</i> : Výchova dítek a alkoholismus	42
— Slovo k výchově lidu	88

	Str.
— Úloha školy v hnutí proti alkoholismu	199
<i>Prof. Dr. Rudolf Nejezchleba</i> : Ethické společnosti	161
<i>Frant. Pišmistr</i> : Vzbuzujme ve škole lásku dětí k rodičům	24
— O užívání obrazů biblických	56, 74
— O pěstování lásky ve škole	197
<i>Frant. Valoušek</i> : Křesťanský život v našich rodinách českoslovanských	273
<i>Josef Weiss</i> : Luisa z Carvajalu	137, 154
— Mláď sv. Jana Zlatoušého	189, 203
<i>Veritas</i> : Listy ze Slezska	55, 75, 83, 97, 122, 139, 170
<i>A. K. Víták</i> : Víra a náboženství	293
<i>Prof. dr. Rudolf Zhaněl</i> : Z rodiště velkého paedagoga	119
Novoroční úvaha	1
Několik slov o kouření tabáku, zvláště vzhledem k mládeži školní	6
Všem lidem dobré vůle	17
Emancipace ženy	22
Několik slov o žákovských knihovnách	26
Smích a veselá mysl zdravotními a vychovatelskými prostředky	57
Úvaha o zkoušce z náboženství	72
Dmitrij Ivánovič Tichomirov	90, 124, 158, 173
Kdo nás klame?	204
Prázdninové sjezdy a vzdělávací kursy českého učitelstva	234
Co chceme?	305
Rozvoj paedopsychologie v Severní Americe	364
Něco o ženských ručních pracích	377
Školsví v Japonsku	379
Rozhled školský	10, 28, 58, 106, 174, 348
Slovanský obzor	29, 77

Četné zprávy školské i literární v každém čísle.

